Igaz Keresztyéni és Apostoli Tudomány s' vallás Utára vezető és az el-tevelyedtről jó Útban hozó.

KALAUZ.

Az az:

Olly Munka;

Melyben, mindennek előtte a' Pápistáknak az Uri vacsorában a' kenyérnek és bornak Christus valóságos és természeti testévé és vérévé való Altalállatozása vélekedése, önnön Irásokbul, első adatik, és a' derekasb ki-fogásokkal egyben az Atyákbul s' magokból, el-rontatik; a' Reformatusoknak az Uri vacsora felől való igaz értelmek, meg-mutogattatik: a' Mise és Uri vacsora közt való külömbség le-rajzoltatik: az után az Első könyv alkalmatosságával irt egy néminémű Pater Tractája pontrul pontra Rámára vonatik, és mind a' régi Atyákból, mind magokból a' Pápistákból, mind a' mi nagyobb a' Szent Irásbul megerőrelenittetik és ki forgattatik. Végre az igaz Reformata Vallásnak a' sok üldözetések és szörnyű vérontások között-is az Apostolok idejétül fogván ez ideig állhatatos fenn állása, s' onnét reánk alá szállása meg-világosittatik; ellenben a' Pápista Vallás újsága, eredete, s' az Ecclésiában való csuda bé-csuszása nap fényre hozatik.

TOLNAI F. ISTVAN,
Mostan a' K. R. C. edgyik méltatlan Professora által.

KOLOSVARATT,

Nyomtattatott Veres egyházi Mihály által. 1679.

A' Tekintetes és Nagságos

BORNEMISZA KATA

Uri Aſzſzonynak,

Néhai

Bóldog emlekezetű

Tekintetes és Nagyságos Ur

BANFI DIENES

Uram ő Nagysága

Meg-hagyatott Előzvedgyének,

Iſten Anya-ſzent-egy-házának hűséges Dajkájának, é' mi Koloſvári Orthodoxum Collegiomunknak edgyik kegyes Pátrónájának, nékem jó Aſzſzonyomnak a' Pátronámnak

Iſtentűl kegyelmet lelki és teſti békeſséget.

NAgyságos Aſzſzonyom, az Vr Iſtem engedelméből, a' molyok közzűl fel vévén és nyomtatás alá bocsátván e' terhes, belső hivatalom és bokros foglalatoſságom közőtt ki-kőlt, nem kiesiny el-

mélkedéſt és bő olvasáſt kivánó Scholai munkámat, kénſzerittetem ily okokra nézve a' Nagyságod neve és tekintete alatt napfényre boesátani. (1) Mivel én e' Scholai Munkámat még ama' bóldog emlekezetű, Iſtene dicsőſsége mellett lelkeſſen fáradozó és Eccléſiája elő mozditásában ritka példával gerjedező és buzgó, Néhai Tekintetes és Nagos Vr Bánfi Dienes Uram, Nagyságod néhai ſzerelmes Férje, Pátrocinioma alatt, ez előtt egy néhány eſztendőkkel, irtam vala, Azért kinek adhatnám és kinek ſzárnya alá ajánlhatnám inkább mint a' Nagyságodé alá, lévén ő Nagyságának Nagyságod ezen jóban is követője? (2) Mert midőn a' meg emlitett idvezült Vrnak keſerves halálával, Iſten, a' mi bűneinkért, e' mi Koloſvári Reformata Eccléſiánkat, (kinek mig éle kegyes Dajkája és buzgó elő mozditója vala,) s' egyſ; erſmind ſzegény Collegioműkat, (mellyet ő Nagysága csak hamar ide jövetelem és plántáltatáſom után emele és véve fel ujjoñan a' porból, s' el-dőlt állapottyábul, és ily ſzép virágzó állapotra a' mint ma vagyon nem kevés költségével s' eſztendőnként való patrociniomával, hoza és állita,) felette igen meg-ſzo-

mo-

moritotta és majd csak nem el-hagyattatott utólsó árvaságra juttatta vólna, ujjobban ő felsége ingyen való kegyelmeſségébűl, éjjeli és nappali ſohajtáſinkat s' fohászkodáſinkat meg-halgatván, Nagyságodat és a' Nagyságod ſzerelmes csemetéjét, Nagy reménségű Tekintetes és Nagyságos Bánffi Górgy Vrfiat, állatá meg-emlitett, bóldog emlekezetű Vr helyett, ſzintén el-dűlni kezdett Collegiomunknak egy felől oſzlopul. Kinek tudhatnám hát Nagyságos Aſzſzoyom inkább mint Nagyságodnak e' Collégiomi Munkámat ajánlani, ugy mint, a' kitűl függ egy réſze s' nagy réſze e' mi Collegiomunknak meg-maradáſa és Scholai dolgainknak jó folyáſa. (3) Mert e' Munkában, nem egyéb, hanem az Iſten ügye, igaz valláſunk Apoſtoli régisége, és ama' lelki Babel tornyának le-dűléſe s' annak épitésében forgolódó Meſter emberek nyelveknek ősſze zavarodáſa forog; látván azért azt, hogy Nagyságodat, az Iſten házának ſzerelme, csak nem meg-emészti, a' mint ezt még a' Nagyságod irigyi-is ha kik mindazáltal ollyak találtathatnának, által láthattyák. Mivel Nagyságod, amaz Iſtenes Obadias nyomdokát (1

Király. könyv. 17.) követvén, ama' lelki Jezabel dühősége miatt szomoru számkivettetésben ki-üzetett Próphétáit és lelki pásztorait az Isten Ecclésiájának, bőv költséggel nagy indula[illegible] eleitül fogua táplálta és mais táplállya. Azért én-is Nagyságod méltatlan szolgája és alumnusa, e' Schólai Munkámat a' Nagyságod kivánsága szerint a' Nagyságod kegyes szárnyai alá bocsátom s' ajánlom, hogy ezzel-is mint lelki fegyverrel Nagod a' bálványozók ellen, mint lelki farkasok ellen, az Isten nyáját óltalmazza, és a' gyengéket az igaz Próféták és Apostoli vallásban gyámolgassa. Méltóztassa azért Nagyságod tüllem szegény szólgájától, szokott kegyessége szerint, e' Munkámat s' ezzel edgyütt bé-kősző indulatomat kegyes kézzel el-fogni és óltalma alá venni. Aminden árváknak és özvegyeknek jó gondviselő Vra Istene, hogy Nagyságodat hozzá tartozó nagy reménségü edgyetlen egy szerelmes csemetéjével Tekintetes és Nagyságos Bánfi György Vrfival egyben, hoszszú élettel meg-áldgya, és kivánatos jó egésségben, lelki testi békeségben az ő Anya-

szent-

szentegyházáak javára és e' mi szegény Collegiomunk nagy haszнára meg-tarcsa, szivből kivánom.

Kolosváratt, 1679-ben. Szent Jakab havának 29-dik napján.

Nagyságod alázatos szolgája és méltatlan Alumnussa

Tolnai F. István.

Ex Libris
Bam. Jósvay

A' Ke-

A' Kereſztyén Olvasóhoz.

KEgyes Olvaſó, ugy vagyon, hogy a' haſőtalan, gyűmőlcstelen és idő tőltő villongáſt s' kérdéſt ſoha nem kedvellettem, sőt azt még máſokban-is, ha kikben láttam, tiſzta gyomorbol gyűlőltem; mert *vagy eſzünk, vagy iſzunk, vagy valamit cselekeſzünk*, az Apoſtol oktatála és tanitáſa ízerint, 1 Cor. 10. v. 31. hogy *mindeneket az Iſten dicsőſségére cselekedgyünk*, ſzűkséges: de ha hol láttam és tapaſztaltam, hogy Iſtenem dicsőſsége s' jó lelkű, de a' hitben gyenge és erőtelen felebarátom igye ſzóllását vagy irását valakinek kivánnya, ott a' halgatáſt és meg-némuláſt kárhozatoſnak tartottam mindenkor és még ma-is annak tartom. Bezzeg már itt embernek, ſe nyughatatlanságának, ſe bőcsűletinek, ſe a' mi nagyobb világi életének kedvezni nem kell. Mivel az Apoſtol által. 1 Pet. 3. v. 15. *hogy mindenkoron kéſzek légyünk meg felelni nagy alázatoſsággal és bőcsűlettel azoknak, a' kik ſzámot akarnak venni a' mi bennünk való reménségről*, Iſtenünk parancsollya. Nékem-is azért ez előtt, egynéhány eſztendőkkel az Ur vacsora kenyere és bora Chriſtus teſtévé való állati Altal-változáſa, vélekedéséről és annak ujságárol, egy Nemes ſzemély lelke java, mint valami ſzámvétele és a' magam tiſztem és kőteleſségem hogy ſzóllyak és irjak, ada, és ſzolgáltata alkalmatoſságot. Mert midőn a' megemlitett ſzemélynek mind teſti s' mind lelki orvoslá-

sában

sában hivatalom ſzerént forgolódnám, meg-jelenék hogy ſzándékomat meg-gátollya, a' meg-emlitett ſzemély előtt egy néminémű Pápás Páter vagy Barátis. Itt az Apoſtol tanitása ſzerént hitem mellett, ki kell kelnem és a' Páterrel ölzve kapnom. Mint léſzen a' dolog; midőn a' Páter tőllem elő hordott világos Szent Irásbéli erősségeimtől ſzorongattatnék, hoſzſzas vetélkedésünk után, a' Pápás vallás e' materia felől való magyarázattya régiségére fakada-ki, vádolván ellenben a' miénket Ujsággal. Ezt mint tétovázást halván és értvén, igérém arra magamat, hogy a' Pápások ez iránt való értelmek és magyarázattyok ujságát és a' Reformatusok régiségét, mind a' Régi Atyákbul, kik mind velünk tartyák a' dolgot, mind magokbul a' Nemeſſebb elmejű Pápás Irókbul meg-bizonyitanám. Irtam vala azért, Iſten kegyelme által, a' mint az idő rövid vólta és foglalatoſságom ſullya engedte vala mind ezekről rövideden az Első Könyvet; melyben a' kenyérnek és bornak az Uri vacsorában Chriſtus teſtévé és vérévé való által változása miben állyon, magokbul a' Pápás Doctorokból meg-magyarázom, és a' meg-emlitett Paternek az edgyütt vetélkedésünk közőtt tőtt feleletit bizonyos ſzámú Pontokban foglalom, és azt magokbul s' a' Régi Atyákbul ki-forgatván, a' Páter kezéhez küldöm és ſzolgáltatom. Mellyet midőn, ſok idők mulva a' Páter hol Magyarul, hol Deákul reá Replikálván kezemhez küldött vólna, illendőnek itéltem lenni, hogy azt fel-vévén ſzép csendeſen, emberségeſſen, minden darabos és kemény ſzó nél-

kül reá néki válaßt tégyek, mellyet a' mint látod meg-is cselekedtẽ. Ha hol pedig ez Irásõbã valami keményen talál esni, azt a' K. O. tudgya-meg hogy avagy a' dolog hozza magával, vagy hogy az szándékomon kivül esett: Fel-véßem azért ujjonnan à mũkát és 4. Kônyre osztom. Az Elsô könyvet meg-bôvitem. A' Második kônyvben, a' Reformatusok értelme az Uri vacsorában miben állyon, világossan le-rajzolom. A' Harmadik kônyvben a' Pater Irását vagy Replicáját Pontról pontra fel-vészem, és a' hol Deákul ir, Magyar nyelvre forditom, és abban letõtt ellenvetésit mind magokbul a' Pápás Irás magyarázó Doctorokbul, mind a' régi Atyákbul, mind a' mi nagyobb a' szent Irásbul el-háritom. A' Negyedik könyvben a' Pápás vallásnak Ujságát, az Ecclésiában alattomban való bé-csuszását, eredetit, nevekedését szerzô és szülô Attyaival edgyütt le-tészem, és azt ônnôn magokbul a' Pápásokbul világossan meg-mutatom; Ellenben a' mi Reformata vallásunknak régiségét és a' Profétáktul s' Apostoloktul reánk alá szállását meg-világositom. Hogy penig valaki reám, azt ne fogja, hogy a' tóllem elô hordott régi Atyák vagy Pápás Irók tanubizonyságát a' Magyarrá való forditásban el-tekerem, a' minémû nyelvel Irásokban éltenek, azt ellenében a' forditásnak le-tészem, hogy a' ki olvassa, mindeniket lássa.

MUTA-

Mutató

TABLA.

ELSŐ KÓNYV.

Az Által állatozásról és hol mi ki-kapásokról.

1. Pont. *Az által-állatozás és abban való jelen léte-le a' Chriſtuſnak a' Pápásoknál miben áll*

2. *Ez által-állatozás uj tudomány és az Eccléſiának nem ſzükséges.*

3. *Ez által állatozásban magok ſem edgyeznek-meg a' Pápások.*

4. *A' régi Atyák Irására ügyek gyámolitására helytelenül kapnak ki a' Pápások.*

5. *Merő csupa haſzontalanság ma tőlünk a' Pápásoknak azt kérdezni, hol volt Cálvinus és Luther előtt az igaz reformata vallás.*

6. *Az által-állatozáſt a' régi Atyák nem tudták.*

7. *A' Régi Atyák azt vallyák és tanittyák, hogy a' Chriſtus teſtét és vérét az Ur vacsorában, nem teſti hanem lelki szájjal és hittel veſzszük.*

8. *Az Által-állatozásból a' jó-ki, hogy a' Chriſtus maga magát meg ötte.*

9. *Szent Jánoſnál a' 6-dik rêſzben Idvezitönk az Ur vacsora Sácramentumáról nem szóll, ſem a' Chriſtuſnak teſti szájjal való ételéről; hanem szóll a' lelkiről, a' melly a' Jéſus halálában nyugſzik meg.*

10. *A' Chriſtus teſte az Egben és egyſzerſmind e' földön minden oltárokban nincsen jelen.*

11. *Az*

11. *Az Isteni mindenhatoság az által-állatozásban a' Pápásokat nem segiti.*

12. *Hogy Idvezitönk Saulusnak, ki neveztetett Pálnak, Apost. Csel. 9. v. 4. és 22. Részekben meg-jelent, innét az ö testének és vérének edgyszersmind sok helyeken való egész jelen léte ki nem jön.*

13. *Sem hogy Idvezitönk a kúvel meg-erösittetett koporsóból fel támadásakor ki jött; sem hogy estve ajtó bé-zárolva bé-ment, edgyik is ez Által-állatozásban a' Pápásokat nem segiti.*

14. *A' Christus teste a' hol vagyon, tapasztalható és láthatóképpen vagyon.*

MASODIK KÖNYV.

Az Ur Vacsora igaz Értelméről és azzal ellenkezö Miséről.

1. Pont. *A' Reformatusok mint értenek az Urvacsorárol.*

2. *Valamint az Urvacsorában a' kenyérrel való részesülést, ugy a' pohárral valót-is Isten rendelésének és szükségesnek tartyák.*

3. *A' Virágában lévö Ecclésiákban, sôt az Apostolok idejétöl fogva majd ezer két száz esztendökig a' Keresztyének kenyérrel és borral részesülnek vala az Urvacsorában.*

4. *Nincsen senkinek hatalmában, hogy e' Christus rendelésén erö szakot tehessen, azt meg-változtatván*

5. *Nagy a' külömbség az Ur Jésustól szereztetett szent vacsora és a' Pápás mise között.*

HARMADIK KÖNYV.

Egy néminémü Páter Tractájáról.

1. Első

TABLA.

1. Elsö Rész. *A' Pater értelméröl és elsö rendben lévö erösségeiröl.*
2. *A' Páter más rendbéli erösségeiröl.*
3. *Minémü ßokkal szóll Isten az Uj Testamentumi Sacramentomokban.*
4. *Az okoskodáshól származott erösségeiröl a' Páternek.*
5. *A' lelki étel ellen való ki fogásiról.*
6. *A' Christus testének testi szájjal való vétele haszontalanságáról.*
7. *Két utolsó szent Irásbéli ellen vetésiröl.*
8. *Az Atyákból vött ellen vetésekröl.*
9. *A' tóldalék és elegyesleg elö-hozott tanukrol.*
10. *A' tölem eleiben gördített Atyákra való felcletiröl.*
11. *Az Altal-állatozás eredetiröl, nevekedéséröl, el-gyökerezéséröl és az igaz vallás álhatatos meg-maradásárol.*
12. *Az igaz vallás, üldöztetéséröl és az alatt valo terjedéséröl.*

NEGYEDIK KÖNYV.

A' Romai Pápás Ecclésia vallás ujságárol és a' Reformata Ecclésia régiségéröl s' Apostoli vóltáról.

1. *A' Pápa nevezetiröl és Titulusiról közönségessen.*
2. *A' Romai Pápák szakaszszárol.*
3. *Az igaz Reformata Ecclésia és vallás régisége és a' Pápások ujsága közönséges proba kövéröl.*
4. *A' Canonicus Könyvekröl és Apochryphusokról.*
5. *A' szent Irás tökélletességéröl.*
6. *A' találmányokrol.*
7. *A' mi hitünknek és Isten elött való jo magunk viselésének álhatatos és meg-mozdulhatatlan regulájárol.*

8. A'

8. A' hit kőrül valo villongo kérdések leg felsőbb itélő birájárul.
9. A' szent Irás olvasásáról.
10. A' Bűnről.
11. A' Béjtről.
12. A' meg-igazulásrol.
13. A' meg-igazulás bizonyos vóltárol.
14. A' cselekedetek érdeméről.
15. A' tőrvény bé tóltéséről.
16. Az O és Uj Testamentumi Sacramentomok közőtt való kűlömbségről.
17. Az Uj Testamentomi Sácramentomok számárol.
18. Az Ecclésiai személy igyekezetinek a' Sácramentomban valo szükséges voltárol.
19. Az el-tőrőlhetetlen bélyegről
20. A' külső viz béli kereßtségnek egyátállyában valo ßükséges voltárol.
21. Az Urvacsora pohárárol és garas forma ostyárol.
22. A' Bérmálásrol.
23. A' magános Miséről.
24. A' fülben valo gyonásrol.
25. A' penitentiarol
26. A' külső kenet Sácramentumárol.
27. Az Egyházi rend Sacramentomárol.
28. A' Hazasság Sácramentomárol.
29. A' Papok házasságárul és nőtelenségérül.
30. A' Papa Cancelláriája taxájárol.
31. A' Pápás Ecclesiai rendekről.
32. A' Püspőkök Pápahoz valo eskűvésekről és Investiturájokrol.

33. A' Purgatoriumrol.
34. Az Indulgentiákrol.
35. A' Jubilæus esztendőről és az Ecclésia kincseiről.
36. Az Isteni képekről.
37. A' Szentek tiszteletiről, imádásárol és értünk valo esedezésekről.
38. A' Szentek Ereklyéiről vagy maradványirol.
39. A' Kereszt meg-szenteléséről és imádásárol.
40. A' Szentek Canonizálásárol.
41. A' Pápás Innep napokrol.
42. A' közönséges Isteni szolgálatrol.
43. A' Pápa Istenségéről.
44. A' Pápa imádtatásáról.
45. A' Pápának lelki és testi, belső és kűlső; lelkeken és testeken való uralkodásárol; annak eredetiről, nevekedéséről és tellyességéről.
46. A' fogadás tételben és eskűvésben valo Sáfárkodásról.
47. A' Papi öltözetről és Rosariumrol, golyobisokrol és Agnus Deiről.
48. A' szentelt vizről, kenyérről, gyertyárol, olajrol, harangok Keresztségéről.
49. A' Szűz Mária titulussárol és hatalmárol.
50. A' Szentek patrociniumárol.
51. A' Szarándokságrol vagy bucsu járásról.
52. A' processio vagy prosoncio járásról.
53. Az Ecclesiai hatalomrol.

BE MENETEL.

E' Kalauz Négy Kónyvre hasad.

(1) *Az Altalállatoz áſrúl és holmi ki-kapáſokrúl.*

(2) *Az Urvacsora igaz értelmérúl. és azzal ellenkezó Miséról.*

(3) *Egy néminémú Pater Tractájáról, Irásáról.*

(4) *A' Római Pápás Eccleſia vallása s' tudománya ujságárul: ellenben a' Reformata Eccleſia vallása s' tudománya régi és Apoſtoli vóltárúl.*

ELSÖ KÖNYV.

I. PONT.

Az által állatozás természete és következésképpen abban való jelen léte a' Christusnak a' Papistáknál ebben áll.

Concilium Tridentinum Sess. 13. Capite 4. *Nunc denuò sancta hæc Synodus declarat, per conversionem panis & vini conversionem fieri totius substantiæ panis in substantiam corporis Christi Domini nostri, & totius substantiæ vini in substantiam sanguinis ejus, quæ conversio convenienter & propriè à sanctâ Catholicâ Ecclesia Transsubstantiatio est appellata.*

Z *Tridentinomi Synat igy szóll:* Most ujjonnan ez Szent Synat meg-mutattya, hogy a' kenyérnek és bornak meg-szenteléſe által, a' kenyérnek egéſz allattya a' mi Urunk teſtének állattyává, és a' bornak egéſz állattya az ô vére állattyává, által változnak, a' melly változást illendôképpen és tulajdonképpen a' ſzent Közönséges Eccléſia által állatozásnak nevezett. NB. *Itt az Eccléſián érti a' Lateranomi Conciliomot avagy Synatot, melly vólt az Harmadik Innocentius Romai Pápa alatt.*

Can. 2. *Si quis dixerit in*

Ha ki mondgya, hogy

A

a' Szent

in Sacro-ſanctæ Euchariſtiæ Sacramento, remanere ſubſtantiam panis & vini, una cum corpore & ſanguine Domini noſtri Jeſu Chriſti, negaverit que mirabilem illam & ſingularem converſionem totius ſubſtantiæ panis in corpus, & totius ſubſtantiæ vini in ſanguinem, manentibus duntaxat ſpeciebus panis & vini, quam quidem converſionem, Catholica Eccleſia aptiſſimè tranſubſtantiationem appellat, anathema ſit.

a' ſzentséges Vacsora Sacramentumában, az kenyérnek és bornak állattya meg-marad, a' mi Urunk Jéſus Chriſtus teſtével és vérével edgyûtt, és tagadándgya a' kenyérnek egéſz állattyának a' Chriſtus teſtévé, és a' bornak egéſz állattyának az ó vérévé való csudálatos és kiváltképpen való által változását, melyben csak az kenyér és bor ſzíne marad meg, a' melly el-változáſt az Közönséges Eccléſia, igen jeleſsen által-állatozásnak nevez, átok légyen.

Idem Concil. capit. 1. *Principiò docet ſanctа Synodus & apertè ac ſimpliciter profitetur in almo Euchariſtiæ Sacramento, poſt panis & vini conſecrationem Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum verum Deum atq; hominem, verè, realiter ac ſubſtantialiter ſub ſpecie illarum rerum ſenſibilium (panis & vini) contineri.*

Azon Synat fellyebb így ſzóll: Elöſzſzór tanittya a' ſzent Synat és nyilván s' egyáltallyában vallya, hogy az Urvaczora tápláló Sacramentumában, az kenyér és bor meg-ſzenteléſe után, az igaz Iſten, és ember mi Urunk Jéſus Chriſtus, igazán valóságoſ-képpen és állattya ſzerint, azoknak az meg-é-

rez-

rezhető dólgoknak (kenyérnek és bornak) ſzine alatt vagyon.

Ibidem Seſſ. 13. cap. 1. Can. 1. *Si quis negaverit in ſanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento contineri verè realiter & ſubſtantialiter corpus & ſanguinem una cum animâ & divinitate Domni noſtri Jeſu Chriſti, ac proinde totum Chriſtum, ſed dixerit tantummodo eſſe in eo, ut in ſigno vel figurâ at virtute, anathema ſit.*

Ugyan ott alább. Ha ki tagadándgya, igazán valósággal és állattya ſzerint a' mi Urunk Jéſus Chriſtus teſtét és vérét, lelkével és Iſtenségével ledgyütt, és igy az egéſz Chriſtuſt, ez ſzentséges Urvacsora Sacramentomában benne lenni, hanem csak azt mondándgya, hogy abban vagyon, ugymint, jegyben, vagy ábrázatban, avagy erejére nézve, átok légyen. NB. *Ez által-állatozás Bálsle fel állatásában és meg-világoſitásában a' Pápiſta Doctorok, kiváltképpen penig az Jéſuiták, kik közzül Valentiai Gergely, Saintes vagy Xaintes Kolos, Bellárminus és Piſtorius, nem utolsók, nyughatatlan elméjeket, a' mint alább meghallyuk, ſokat törték és faggatták. Valentiai Gergely azért igy kezdi-el magyarázását.*

Gregorius de Valentia com. Theol. tom. 4. diſp. 6. q. 4. de modo quo Chriſtus eſt in hoc Sacramento puncto primo. *Hæc tenenda ſunt.* (1) *Totum Chriſtum ſecundum ſubſtan-*

Ezeket meg kell tártani. (1) Az egéſz Chriſtus az ő állattya ſzerint jelen vagyon ez ſzentséges Sacramentumban, az az: Teſte, Vére, Lelke, Iſtensége és Iſteni Ige ál-

Az lat-

ſtantiam ſuam eſſe præſentem in hoc S S. Sacramento, id eſt, ſecundum corpus, ſanguinem, animam, divinitatem, & ſubſtantiam divini verbi. Sic, Thom Aquin. 3. part. q. 76. art. 1. Paulò poſt Valentia. (2) *Secundò tenendum eſt, non modo ſecundùm ſubſtantiam, ſed etiam ſecundùm accidentia omnia ſua intrinſeca & abſoluta, quæ habet in cœlo, atq; adeò etiam ſecundùm ipſius quantitatem eſſe totum Chriſtum in hoc SS. Sacramento.* Idem aſſerit Thomas loci citati art. 4. Valentia ibidem. *Hæc aſſertio noſtra eſt ſententia communis omnium Theologorum, excepto Durando, item Ockama.* Ibidem probatione tertiâ. *Si aliquis in Concione fidelis populi negaret Chriſtum in Sacramento ita eſſe, ut ibi habeat, caput, oculos, humeros, brachia & alia membra formata & diſtincta certè judicaretur re-*

lattya ſzerint. *Ezen értelemmel fejtegeti ezt Aquinas Thamás-is. Alább ſáll Valétiai Gerge. s'mond* (2) Máſodſzor elzûnkben kell vennünk, hogy nem csak állattya ſzerint, hanem még minden ô belsô és edgyátallyában való tulajdonsági (accidenſi) ſzerint-is, a' mellyekkel bir az egekben, és igy az ô nagyságára nézve-is az egéſz Chriſtus jelen vagyon ez ſzentséges Sacramentumban. *Ezent állat Aquinas Thamás-is. Alább edgy keveſsé Valentiai Gergely.* Ez mi értelmünk, az egéſzſz Theologuſoknak, Irás magyarázó Doctoroknak, Durándufon, és Ockamon kivûl, kôzônséges értelme. *Ugyan ott alább Valentiai.* Ha valaki a' hivek gyûlekezetiben tagadná, hogy a Chriſtus a' Sacramentomban úgy vagyon, hogy ott ne légyen feje, ſzemei, vál-

pu-

lai,

pugnare illi Christi sententiæ: Hoc est corpus meum, neq́; toleraretur ullo modo. Sanctesius repetit 5. cap. 1. *Credimus à nobis tàm verè corpus excipi, quàm sedet ad dextram Patris: atq; inde longè ampliores atq; uberiores fructus ad nos pervenire, quàm si solo animo & fide amplecteremur.* Berengarius ex Nicolai Papæ & conventiculi cujusdam Romani sententia confessus est. C. Egò Berengarius de Consecrat. dist. 2. *Verum corpus & sangvinem Domini nostri Jesu Christi sensualiter manibus Sacerdotum tractari & frangi fideliumq́ue dentibus atteri.* Hinc, Roffensis cõtra Oecolampadium, lib. 3. c. 13. *Si carnem quæ pro nobis in cruce fuerat immolata neges in os nostrum sumi realiter & edi atq́; transglutiri perperam cogitas.* Sebastianus Michaelis cap. 20. resp. 2. *Dicebam manduca-*

lai, karjai, és egyéb formás és meg-kűlűmbőztetett tagjai, bizonyára ellenkeznék a' Christusnak amaz mondásával: *Ez az én testem*, és semmiképpen azt el-szenvedni nem kellene. *Sanctesius.* Elhiszszűk, hogy mi olly bibizonyossan veßßűk a' testet, a' mely bizonyossan űl az Atyának jobján: és hogy innét sokkal bővebb és ßaporább gyűmölcsök származnak mi reánk, hogy sem mint ha csak szivel és hittel fognók azt-meg. *Berengarius Miklós Pápa és edgy néminémű Római Synat értelmébűl illyen vallást kénszeritteték adni.* A' mi Urunk Jésus Christusnak valóságos teste és véro érezhetőképpen a' Papok kezekben forgattatik, és meg-tőrettetik, és a' hivek fogok által őszve őrőltetik. *Innét Roffensis Oecolampadius ellen irt kőnyvében igy szóll:* Ha tagadod,

ducationem esse realem, ut aliorum ciborum: quandoquidem transeat per os nostrum & organa manducationis, atq; in nos ingrediatur. Sanctesius cap. 3. *A dentibus nostris verè circa carnis illius substantiam exercetur actio.*

hogy a' testet a' melly az kereszfán meg-áldoztatott vala, a' mi szánkban nem veszszük valóságosképpen, és nem eszszük; sem torkunkon alá nem nyellyük, gonoszúl gondolkodol; *Sebestyén Mihály.* Azt mondom vala, hogy ez étel valóságos, a' mint a' más eledelek étele, mivel a' mi szánkon és az ételre rendeltetett eszkőzőkön által mégyen, és mi belénk mégyen. *Sanctesius így ir:* A' mi fogaink valóságosképpen annak a' testnek állattya körül gyakorollyák munkájokat.

Dedehus; *Catholici admittunt manducationem veram, realem, spiritualem corporis Christi, hoc sensu, ut sit substantialis & corporalis: hoc est, verum, reale, naturale corpus ejus tàm substantialiter distribuatur per sanctam Eucharistiam, quàm erat in utero virginis & in cruce.* Et iterum. *Corpus & sangvinem Eucharisticum ingredi in os nostrum, super lingvam nostram*

Dedehus. A' Catholicusok (azt mondgya;) az Christus testének igaz valóságos, lelki ételét megengedik ez értelem szerint, hogy az állati és testi légyen: az az, az ő igaz, valóságos, természeti teste olly állatiképpen osztattatsék-el a' szent Vacsora által, a' mint vala a Szűz méhében és a' kereszfán. *Ismét.* Az Urvacsorai test és vér bé-mégyen a' mi szank-

stram, & inter dentes nostros.

Magister sententiarum lib. 4. sent. dist. 9. *Indubitanter tenendum esse à malis sub visibili specie carnem Christi de virgine sumptam & sanguinem pro nobis fusum sumi.*

ßánkban, a' mi nyelveinkẽ és à mi fogaink között.

Lombardus. Minden kétség nélkûl eſzûnkben kell veñûnk, hogy à gonoſzok a' látható ſzin alatt, à Chriſtuſnak azt a' teſtét, mellyet a' Szûztöl fel-vett, és azt a' vérét mellyet mi érettünk ki-ontott, vébik.

Alexander Alensis part. 4. sum q. 13. memb. 2. *Prima opinio, quæ dicit, quòd corpus Christi defertur, quocunq; species deferuntur, ut in ventrem canis, vel suis, vel in alia loca immunda, videtur vera. Salvo enim esse specierum non desinit esse Sacramentum, nec Christus sub specie.*

Némellyek tovább is mennek. Alexander Alensis. Az elsö vélekedés, a' mely azt mondgya, hogy az Chriſtus teſte le-mégyen, valahová a' ſzinek le-viretnek, ugy-mint, a' kutyának avagy diſznónak hasában, vagy egyéb tiſztátalan helyekre, ugy látſzik igaz, mert mig a' ſinek valósága, épségében megmarad, nem ſzûnik-meg addig a' Sacramentom, ſem az Chriſtus a' ſzinben lenni.

Thomas Aquinas part. 3. q. 8. art. 3. ad 3. *Quidam dixerunt, quod statim quam Sacramentum tangitur à mure vel cane desinit ibi*

Aquinas Tamás. Némellyek azt mondották, hogy mihelt a' Sácramentomot meg-illeti az egér, vagy kutya, meg-ſzûnik

ibi esse corpus Christi, quod etiam derogat veritati hujus Sacramenti. Gregorius de Valentia tom. 4. disp. 6. de usu Eucharist. punct. 2. *Quod etiam si mus vel canis hostiam consecratam manducet, substantia corporis Christi non desinit esse sub speciebus quamdiu species illa manet.* Alexander Alensis par. 4. q. 45. memb. 1. *Si canis vel porcus deglutiret hostiam consecratam integram; non video, quare corpus Domini non simul trajiceretur in ventrem canis vel porci.* Tonstallus lib. 1. de verit. corporis & sangvinis Domini dicit; *Corpus Christi in Sacramento corporaliter manducari.* Antoninus Archiepiscopus Florentinus 3. part. de defectib. missæ cap. 6. Sect. 3. *Si mus aut aliud animal per negligentiam species Sacramenti comederit, ille per cujus negligentiam hoc accidit, debet quadraginta diebus pœni-*

ott lenni a' Christus teste; a' mely-is e' Sácramentom valoságát kissebbiti. *Valentiái Gergely.* Hogy ha szintén az egér vagy kutya meg-eszi is à meg-szentelt ostyát, a' Christus teste nem szűnik meg a' szinek alatt lenni, valamig az a' szin meg-marad. *Alexander Alensis.* Ha a' kutya vagy disznó az egérz meg-szentelt ostyát lenyelné; nem látom miért nem menne-le egyszer-s'-mind a' kutya vagy disznó hasába az Ur teste. *Tonstallus azt mondgya:* Az Christus testét a' Sácramentomban testi-képpen-eszik. *Antoninus Florentiai Érsek.* Ha az egér vagy egyéb állat a' gondviseletlenség miatt a' Sácramentom szineit meg-éjendi, annak a' kinek gondviseletlensége miatt az esett, negyven napig kell bőjtölni: és ha lehet meg kell az egeret fogni és égetni,

és an-

pœnitere: Et debet mus capi si potest & comburi: & cinis juxta altare reponi. Sed Petrus de Palude dicit, quod mus exenterari debet, & mus quidem comburi & cinis in piscinã conjici: pars autem hostiæ, si eam horret homo sumere, debet in tabernaculo reverenter poni, & tam diu ibi dimitti, quousque naturaliter consumetur. Ipsa autem hostia nequaquam debet in piscinam projici: Sicut fecit quidam Sacerdos de muscâ repertâ post consecrationem in calice. Et si quidem homo esset tanti fervoris, quod hujusmodi non horreret, sed sumeret commendandus esset, si tamen esset jejunus. Sic B. Hugo Cluniacensis commendavit Goderanum sumendo portiunculas hostiæ, quas leprosus cum viliſſimo sputo evomuerat, dicens, craticulam Laurentii fuisse tolerabiliorem.

és annak porát az óltár mellé tenni. De Petrus de Paludo azt mondgya; hogy az egérnek bélit ki kell vetni, és ugy vagyon az egerét meg kell égetni, és annak porát az halastóban kell vetni: az oftyának penig részét, ha annak meg-ételétûl az ember irtózik, becsülleteſen hajlék alá kell tenni, és mind addig ott hadni mig természet szerint meg-emésztödik. Az oftyát penig semmiképpen nem kell a' tóban vetni: a' miképpen cselekedett edgy némünémü Pap a' légygyel, mellyet a' meg-szentelés után talált a' Pohárban. Es bizonyára, ha találkoznék olly buzgó ember, hogy ez illyentûl nem irtóznék hanem bévenné, méltó vólna dicsiretre, ha mindazonáltal éhomra vólna. Igy B. Hugo Cluniacensis Goderanuſt meg-dicsirte, ki az o-

ſtyának réſzecskéit, mellyeket a' bélpoklos alávaló nyálával ki-okádott vala, bé-vötte; mondván, ſzentvedhetőbb vólt ennél ſzent Lórinczuek roſtélyon való meg-sütetése.

Joſephus Angles quæſt. de ſuſcip. Euchar. art. 3. diff. De hac quæſtione, an brutum comedens Sacramentum devoret corpus Chriſti, *duæ ſunt (inquit) opiniones. Prima negans Magiſtri, quam ſequitur Bonaventura: Contraria opinio eſt communis: Concluſio. Brutum comedens Sacramentum, verum Chriſti corpus devorat, fuit expreſsè definita per Gregorium undecimum.* Antoninus loco citato, tanquam *fatuam* ſententiam rejicit eorum qui dicunt eas, *in ſeceſſum non emitti, ſed per ſudorem aut aliter emanare; quia* (inquit) *& per ſeceſſum taliter emitti poſſunt ſpecies, ſicut emitteretur ſubſtantia panis & vini non aliter. Illa autem quandoque non corrupta emittuntur.*

Ezek Antoninus ſzavai. De hogy valaki azt ne gondollya, hogy e' kérdés az oktalan állat a' Sácramentom kenyerét vévén a' Chriſtus valóságos teſtét véſzié, avagy nem, csak egynéhány ágyafurt embernek magános vélekedéſekből ſzármazott légyen, hallyuk-meg Joſephus Angleſt. Két felé hasadnak (*azt mondgya*) a' vélekedéſek. Első a'melly tagadgya, a' Meſteré, (érti Lombarduſt,) mellyet kővet Bonaventura: Ezzel ellenkező vélekedés kőzönséges: tudniillik az oktalan állat évén à Sácramentomot, a' Chriſtus igaz teſtét éſzi-meg, ez végezés nyilván meg határoztatott a' tizenedgyedik Gergely Pápa által. Ez *Gergely Pápa penig élt a' tizennegyedik ſzázban*, 1370 eſz-

mittuntur, ut in habentibus fluxum: Ergò & species. Item. *Corpus Christi & sanguis, tam diu manet in stomacho, ventre vel vomitu & quocunque alibi, quamdiu species manet, sicut subconversa manisset; & si species incorruptæ vomuntur aut egrediuntur est ibi corpus Christi.*

esztendő tájban. Igy azért láttyuk edgy képtelen dologmennyit vonnyon magával. Innét Antonino azon helyen, mint edgy bolond vélekedést, az ellenben való vélekedéseket meg-veti, kik azt állattyák; hogy az árnyékszékben ki nem vettetik, hanem veriték által, vagy egyéb módon ki-ízivárkodik; mert (*azt mondgya,*) az árnyék-szék által-is akképpen bocsáttatnak ki az szinek, a' mint ki-bocsőttatnék a' kenyér és bor állattya, nem egyéb módon. Azok penig néha emésztetlen bocsáttatnak-ki, à mint a' has menő emberekben azért a' szinek-is. *Ismét,* A' Christus teste és vére mind addig a' gyomorban marad, hasban vagy okádásban és egyébűtt akar hol, mig a' szin meg-marad, a' mint a' kenyér és bor meg-maradott vólna ha el nem változott vólna: és ha a' szinek meg-emésztés nélkül okádtatnak vagy vettetnek-ki, ott vagyon a' Christus teste.

Alanus lib. 1. de Euch. Sacram. cap. 1. *Ipsam Christi personam in mirificam animæ & corporis escam & refectionem donari*, dicit. Item cap. 20, hanc suam assertionem *de vera & re-*

Alanus. A' Christusnak az ő személlye a' mi lelkűnknek és testűnknek csudálatos eledeléjűi és meg-ujjittatásokra ajándékoztatik, *azt mondgya. Es ez ő vélekedéseket,* az Ur teste-

& realè præsentia corporis & sanguinis Domini in sancto Sacramento, non esse nugas putat, sed, *& rem fidei, & articulum fidei, & caput religionis tale, sine cujus cognitione nec rusticus salvari queat.*

testének és vérének a' Szent Vacsorában való, igaz és állati jelen léte *felől*, mind hitnek olly ágazattyának, s' mind a' keresztyéni valláſnak olly fejének *mondgya*, à melynek tudása nélkül még a' Paraszt ember sem idvezülhet. *Innét a' Miſe mondó Papok dicsekednek azzal, mint ha Istent teremtô Istenek volnának.*

Biel in Canone Missæ sect. 4. *Qui creavit me, dedit mihi creare se.* Salian Jas. Ep. ded. ante 5. tom. Ana. *Sacerdotum potestas est, ut quasi dii quidam Creatores corpori Christi novum esse in Sacramento doneni.*

Biel. A' ki teremtett, engemet adta nékem azt à hatalmat, hogy ôtet teremtsem. *Salianus.* Az Papoknak hatalmok ez, hogy mint edgy néminémû teremtô Istenek à Christus testének az Sácramentomban uj lételt ajándékozzanak.

Valentia loco supra citato. *Tertiò tenendum est, totum Christum & quòad substantiam & quoad accidentia esse in hoc Sacramento, quamdiu species manent incorruptæ saltem quoad earum quantitatem.*

Valentiai Gergely Jésuita a' magyarázatban elébb mégyen s' igy szóll: Harmadszor eszre kell vennünk, hogy az egész Christus, mind az ô állattyára s' mind az ô accidensire, tulajdonságira nézve, jelen vagyon a' Sácramen-

tom-

tomban, mind addig valamig a' szinek meg-emésztetlen maradnak, avagy csak az ő mennyiségekre vagy nagyságokra nézve

Itéld meg Világ, micsoda ez, hanem Isten ellen való nyilvánságos rettenetes káromkodás! A' Christus testét szájjal észik, foggal rágják, minden meg-külömböztetés nélkül, mind a' hivek, mind a' hitetlenek és mind az oktalan állatok gyomrokban, sőt még a' mélynek hallásától, a' mint Bonaventura szóll, a' kegyes fülek iszonyodnak, *az árnyék székben bé-bocsáttyák. Mi következik innét Hiszemez a' Papisták Principiuma.* Azt dictállya és tanittya minden embereknek a' természeti okosság, hogy az Istent imádgyák, valahollott az ő jelen létét észre veszik. *Ebből akarják az Urvacsorának vagy osztyának-is imádását ki-hozni. De a' Chaistust, holott ük az árnyék székben-is jelen lenni állattyák; hogy ott imádtassék káromkodás nélkül miképpen engedhetik-meg? És így következés szerint ő vélle edgyütt azokat-is a' mellyek ő mellette vannak, vagy hozzája támaszkodnak, hogy imádgyák az ő értelmek szerint szükséges. En Istenem bocsáss meg nékiek!*

Sanctesius repet. 9. c. 4. *Non non pudet, nec pœnitet totum adorare Sacramentum, quoniam ibi singulariter ad est Deus.* Gregorius de Valentia tom. 4. disp. 6. q. 11. Punct. 2. *Qui censent nullo modo ad species ipsas eam veneratsonem pertsz-*

Innét Sanctesius így szóll: Mi sem nem szégyenlyük, se nem bánnyuk, hogy az egész Sácramentomot imádgyuk. Mert ott kiváltképpen jelen vagyon az Isten. *Valentiai Gergely.* A' kik azt itélik hogy az imádás semmiképpen a' szi-

pertinere, in eo hæreticè pugnare contra perpetuum usum & sensum Ecclesiæ. Bellarminus de Sacr. Euchar. lib 4. cap 29. §. 7. *Cultu latriæ dicimus per se & propriè Christum esse adorandum, & eam adorationem ad symbola etiam panis & vini pertinere, quatenùs apprehenduntur ut quid unum cum ipso Christo, quem continent. Quemadmodum qui Christum in terris vestitum adorabant, non ipsum solum, sed etiam vestes quodammodo adorabant.*

a' szinekre nem tartozik, ebben eretnekûl hadakoznak az Ecclésiának minden háji szokása és értelme ellen. *Bellarminus:* Azt mondgyuk hogy Isteni tisztelettel magán és tulajdonképpen a' Christust kell imádni, és hogy azon imádás a' kenyér és bor jeleire-is tartozik, a' mennyiben gondoltatnak, ugymint edgy valami a' Christussal, a' kit magokban bé-foglalnak. Mint a' kik a' ruhában lévô Christust e' földön imádgyák vala, nem csak ô magát, hanem ruháját-is néminémû módon imádgyák vala.

II. PONT.

Ez által-állatozás Uj tudomány, és az Ecclesiának nem szükséges.

Osterus Jesuita Enchir. cap. 8. Ante annos trecentos in Concilio Lateranensi ad rei istius admirabilis clariorem explicationem usur-

Osterus Jésuita. Ez elôtt háromszáz esztendôkkel a' Lateranomi Synatban, ez csudálatos dolog világossabb magyarázat-

ſurpatum eſt nomen Transſubſtantiationis, ut intelligerent Chriſtiani ſubſtantiam vini & ſubſtantiam panis, in ſubſtantiam ſanguinis & corporis Chriſti Vi verborum transferri.

rázattyára vétetett-bé az Által-állatozás nevezete, hogy meg-értenék a' Keresztyének, hogy a' kenyér és bor állattrya, a' Chriſtus vére és teſte állattyává, az igék ereje által, által-változzék.

Picus Mirandula in Apologia dicit, *quod ſine converſione ſubſtantiæ panis in corpus Chriſti, vel paneitatis annihilatione fieri poſſit ut in altari ſit corpus Chriſti ſecundùm veritatem Sacramenti, & quod de facto ita ſenſerit Damaſcenus.*

Picus Mirandula így ſzóll: A' kenyér állattyának a' Chriſtus teſtévé való által változása nélkûl, avagy a' kenyérségnek ſemmivé való létele nélkûl, meglehet, hogy a' Sácramentumnak igazsága ſerint aa óltáron légyen az Ur Chriſtus teſte, és hogy a' dolog valósága ſerint illyen értelemben vólt Damaſcenus. NB. *E' Damaſcenus ſavain fundállyák penig, a' mint ez után meg-hallyuk, az által-állatozáſt, a' Pápiſták.*

Eraſmus in præfat. in 4. lib. Irenæi adverſ. hære. *De transſubſtantiatione nihil apertè dicit, niſi quod Chriſtus panem ex frumento confectum dixerit corpus ſuum, vinum ſanguinem ſuum confeſſus ſit. Hinc conſtat toti veteti Eccleſiæ tranſ-*

Eraſmus. Az által-állatozáſrul ſemmit nyiván nem ſzóll, hanem hogy a' Chriſtus a' gabonábul csinált kenyeret mondotta ő teſtének, és a' bort vallotta ő vérének lenni. Innét nyilván vagyon, hogy az által-állatozáſt ſe az dolog-

transsubstantiationem & re & nomine esse ignotam. I. dem in Epist. 1. Cor. 11. *In synaxi* (inquit) *Transsubstantiationem serò definivit Ecclesia.* Cassander in Consult. ad Maximil. 2. *Transsubstantiationem & quoad nomen & quoad effectum novam esse*, dicit. Et ideò, *melius fuisse tenere se in terminis antiquorum. Abusus enim illinc provenientes ad idololatriam propè accedere.*

Scotus & Cameracensis Cardinalis in 4. sentent. dist. 11. fatetur, *nec verbis scripturæ, nec symbolis fidei, nec veterum sententiis cogi nos ad dogma transsubstantiationis: & sine transsubstantiatione posse doceri, retineri, & credi & veram præsentiam & efficaciam corporis & sanguinis Christi in Eucharistiâ. Minùs etiam absurdum quæstionum habi-*

logra magára nézve, nem tudta az egész régi Ecclesia. *Ezen Erasmus.* Az Urvacsorájában az Altalállatozást későn határoztameg az Eccléfia. *Cassander.* Az Altal-állatozás mind nevére nézve, mind a' dolog valóságára nézve, Uj. *Es ezért*, jobb lőtt volnaa' régieknek terminusiban (igéjekben) megmaradni. Mert az Innét származott abususok a' dologgal való vissza éléfek, a' bálvány imádáshoz közel járulnak.

Scotus és Cameracensis Cardinalis azt vallyák: hogy sem az Isten igéjével, sem a' hitnek Symbolumival (Vallásival, mellyet az virágában való Eccléfiák az Szent Irásbul öszve szedegettenek,) sem a' régiek értelmekkel mi az Altalállátozás tudományára nem kénszerittetünk: és az Altal-állatozás nélkülis meg- tanithatni, megtart-

habituram doctrinam de Eucharistia, si absq; transsubstantiatione remanere ponatur substantia panis & vini una cum corpore & sangvine Christi, nisi Concilium Lateranense diversum statuisset.

tarthatni és el-hihetni, az Christus testének és vérének igaz jelen-létét és hathatóságát az Urvacsorában. Nem-islenne annyi balgatag kérdés az Urvacsorajáról, ha azt feltesszszük, hogy Altal-állatozás nélkül meg-marad à kenyér és bor állattya, a' Christus testével és vérével edgyütt, mikor a' Lateranomi Synat mást nem végezett vólna.

Bellarminus lib. 3. de Sacram. Euchar. cap. 18. *Transsubstantiatio est totalis conversio substantiæ panis & vini in corpus & sangvinem Domini. In hoc Theologi consentiunt ob Conciliorum & Ecclesiæ authoritatem.* Ibidem cap. 19. *Adde, licet in verbis Domini esset aliqua obscuritas vel ambiguitas, ea tamen sublata est per multa Concilia Catholicæ Ecclesiæ & Patrum consensum.*

Bellarminus. Az Altal-állatozás a' kényérnek és bornak állattyának az Ur testévé és vérévé való egész által válása. Ebben az szent Irást magyarázók meg-edgyeznek az Conciliomoknak és Ecclésiának méltóságáért. *Ezen.* Ambár az Ur beszédében légyen valami homály és kétség, mindazon-által az a' Catholica Ecclésiának Synati és az Atyák meg-edgyezése által el-vétetett. NB. *De vallyon micsoda Synatok, és Atyák ezek; s' mellyik Ecclésia?*

Scotus in 4. sent. dist. 11. q. 3. quæ ea sint Concilia & Ecclesia significat. *Principaliter videntur moveri quod de Sacramento tenendum est, sicut tenet sancta Romana Ecclesia. Ecclesia hunc intellectum declaravit sub Innocentio in Concilio Lateranensi Verba scripturæ possunt salvari secundum intellectum facilem & veriorem secundum apparentiam.*

Thomas Cajetanus in 3. part. sum. Thomæ. q. 75. art. 1. *Non apparet ex Evangelio coactivum aliquod ad intelligendum hæc verba propriè: Ex subjectis siquidem verbis à Domino, scilicet, quod pro vobis tradetur in remissionem peccatorum. non potest cloncludi evidenter, præmissa verba intelligenda propriè; quoniam illud,* QUOD *non refert conjunctionem prædicati cum subjecto, sed refert prædicatum scilicet,* corpus meum; *cum*

Scotus meg-mondgya. Fóképpen láttátik kérdésben forgani, hogy a' Sácramentom felől olly értelemben kell lenni, a' minémüben vagyon a' szent Római Eccléfia. Az Eccléfia Innocentius Pápasága alatt a' Lateránomi Synatban adá-ki ez értelmét. Az szent Iráfnak szavait meg-menthetni a' könyü értelem szerint, és a' szerint a' melly igazabnak tetszik.

Cajetanus Tamás. Nem tetszik-ki az Evangeliomból, hogy valami kénszeritö ok vólna ez igéknek tulajdonképpen való értésére, mert az Urnak utánna vetett szavaibul, tudniillik, *a' melly ti érettetek adatik a' bünök bocsánattyára*, világoffan ki nem hozhatni, hogy ez elött való igék tulajdon értelemben véteffenek, mivel amaz igécske, *a' melly*, nem adgya elö a' mondásnak hátulsó ágának az elsövel va-

eum cujus relationis veritate ſtat præjacentem eſſe veram ſolùm in ſenſu metaphorico, ut patet in exemplo, Petra autem erat Chriſtus: ſi enim adjunxiſſet Apoſtolus: qui crucifixus eſt, reſurrexit, aſcendit ad cœlos: *dicendo, Petra autem erat Chriſtus, qui crucifixus eſt &c, nihilò minùs præjacens illa propoſitio, Petra autem erat Chriſtus, non propriè ſed metaphoricè intelligenda eſſet. Et ſimiliter in propoſito: verba Domini*, hoc eſt corpus meum quod pro vobis tradetur, *ex illa additione*, quod pro vobis tradetur, *non arctatur prima propoſitio ad ſenſum proprium, ſed eſſet etiam vera, ſi in ſolo ſenſu metaphorico eſſet prolata: Et propterea dixi ex verbis Domini propriè intellectis ab Eccleſia, excludi errorem dicentium, Corpus Chriſti metaphoricè ſeu ſignificativè tantùm eſſe in Euchariſtiâ,*

ló ſzave foglaltatását, hanem mutat a' mondáſnak hátulsó ágára; tudni-illik, *EN TESTEM*, a' melly tekintetnek igaſságával meg-áll, hogy az előtt való mondás igaz egyedûl csak az ábrázoló értelem ſzerint, a' mint ki tetſzik példában; A' kőſzikla penig Chriſtus vala: mert ha ſzintén hozzá adta vólna-is az Apoſtol; *a' ki megfeſzittetett, fel-támadott, és mennyekbenfel-mét*, mondván. A' kőlzikla penig a' Chriſtus vala, à ki megfeſzittetett vala &c. mindazáltal azt az elől járó mondáſt, *A' kőſzikla Chriſtus vala*, nem tulajdonképpen, hanem haſonlatoſság ſzerint kellene érteni. Haſonlóképpen e' matériában-is, az Urnak beſzedében, *Ez az én teſtem, az melly ti érettetek adatik*, ama hozzá adáſból, *melly ti érettetek adatik*, nem határoztatik az elsô mondás

tulajdon értelemre, hanem igaz vólna ha csak ábrázoló értelemben mondatott vólna-is: És azért mondottam hogy az Urnak szavaiból, mert ezt az Eccléſia tulajdonképpen érti, melly ſérint ki-rekeſztetik azoknak vétkek, a' kik azt modgyák, hogy a' Chriſtus teſte csak ábrázolásképpen avagy jelentésképpen vagyon az Urvacsorájában.

III. PONT.

Ez Altal-állatozásban magok ſem edgyeznek-meg a' Pápiſták.

Bonaventura. in 4. diſt. 9 q. 1. *Duplex eſt modus manducandi. Cujus diſtinctio oritur à triplici principio. Videlicet à diſpoſitione ſumentium. Quia quidam accedunt male diſpoſiti; & hi manducant Sacramentaliter: quidam benè & hi ſpiritualiter. Ulterius ſecundò oritur diſtinctio à modo ſumendi. Quidam enim ſuſcipiunt ore corporis: & hi Sacramentaliter quidam verò ore cordis, & hi ſpiritualiter: unde ſecundum*

Bonaventura. Két féle az evéſnek módgya. A' melly megkülömbóztetés hármas principiumbol ſzármazik, tudni-illik, az vélle élőknek diſpoſitiojokbul magok viſeléſébűl. Mert némellyek roſſzul kéſzűlve járulnak ahoz, és ezek éſzik Sácramentomi módon: némellyek jól kéſzűlve, és ezek lelkiképpē. Tovább máſodſor ſzármazik a' meg-külömbóztetés a' vévéſnek módgyátul. Mert né-

mel-

dum duplex os duplex manducatio. Tertiò oritur distinctio ab ipso Sacramento, quia dupticem habet rem, quarum una potest recipi sine altera; ita sicut duplex est baptismus fluminis & flaminis à duplici re: sic est duplex modus manducandi.

mellyek vészik tsti fájjal; és ezek Sácramentomi módón: némellyek penig szivnek szájával, és ezek lelki-képpen. A' honnét a' kettős szái szerint kettős az évés. Harmadszor származik, a' meg-kûlömböztetés az Sácramentomtul magától, mert kettős a' dolog a' mely abban vagyon, mellyeknek edgyikét a' másik nélkûl vehetni.

Consentit Thomas par. 3. q. 80. art. 1. Suares disp. 62. sect. 1. *Spirituali sumptio dividi potest in spiritualem tantùm. Et in Spiritualem & Sacramentalem simul. Priori modo Spiritualis sumptio propriissimè sumpta est, quæ fit per votum seu desiderium hujus Sacramenti. Dividitur Sacramentalis sumptio in Sacramentalem tantùm & spiritualem & sacramentalem simul. Hæc Sacramentalis sumptio, si fiat sine fructu spirituali, dicitur Sacramentalis tantùm: si verò fiat*

Ebben meg edgyez Aquinas Thamásis, sőt elég vólt ez meg-kûlömböztetés a' régieknél, nemis ád hozzá többet Lambárdus-is; de ma annyira ment a' Római Ház, hogy ennek mind két részeit meg sokasitotta. Svarez igy szóll: A' lelki vétel oßtathatik, csak lelkire; Es egyszersmind lelkire és Sácramentomira. Első módon a' tulajdonképpen való lelki vétel az, a' melly è Sácramentomnak kivánsága által lészen. *Az után igy szóll:* Olztattatik az Sácramentomi étel; csak

fiat cum fructu dicitur etiam spirituális, sive ita determinetur ab effectu, sive ab statu & dispositione cum quâ fit.

Sácramentomira, és lelkire és Sácramentomira egyszerſmind. *Alább.* Ez Sácramentomi vétel, ha lelki gyûmölcs nélkûl vagyon, mondatik csak Sácramentominak: ha penig gyûmölcsel edgyût vagyon, lelkinek-is mondatik, akar meg-határoztatását vegye az ô munkájától, akar az ô állapottyától és a' léleknek dispositiójától, jól el-rendeltetésétûl, a' mellyel edgyûtt vagyon.

Soto quæſt. 1. diſt. 11. paulò aliter loquitur. *Nonnulli quatuor connumerant manducandi modos; ſcilicet realiter tantùm, ut manducat brutum: & Sacramentaliter tantùm, ut manducat homo in peccato: & ſpiritualiter tantùm, ut manducat qui baptizatur, & qui per contritionem & fidem veram efficitur membrum Chriſti, antequam Euchariſtiam manducet: & Sacramentaliter ſpiritualiterq; conjunctim, ut manducat juſtus Sacramentum percipiens. Antiqui meritò non curarunt niſi duos diſting-*

Soto egy kevéſſé kûlömben. Némellyek az évésnek négy mógyát számlállyák elô; tudni-illik, csak valóságoſá, a'mint az oktalan állat éſi, és csak Sácramentomi módon, a' mint eſzi a' bûnben lévô embert: és csak lelki módon, az mint éſzi a' ki meg-kereſztelkedik, és a' ki a' megtôrôdés és elô hit által léſzen Chriſtus tagja még minek elôtte a' Sácramentomot vénné: és Sácramentomi és lelki módon egyszerſmind, a' mint az Sácramentomot vévô igaz ember véſzi. *De ez meg-ká-*

distingvere modos: nam brutalis hæc manducatio, non est per se manducatio Sacramenti, sed per accidens, postquam non adest intentio manducandi Sacramentum. Item illa manducatio merè spiritualis, quæ est desiderium expressum Eucharistiam manducandi, non est manducatio in re, sed est desiderium manducandi. Duo ergò sunt præcisè modi manducandi in re, scilicet, unus merè Sacramentalis & alter simul spiritualis.

kúlömböztetést ugyan ott kiforgattya, mert azt mondgya: A' régiek méltán nem borgalmatoskdtanak többen hanem csak a' két módot kúlömböztettékmeg: mert ez a' baromi étel magán nem Sácramentomi étel, hanem félre háródás-képpen való étel, minek utánna nincsen igyekezet benne hogy Sácramentomot egyék. Ismét amaz csupa lelki évés, a' melly az Urvacsora ételének nyilván való kivánsága, valósággal nem évés, hanem évésnek kivánsága. *Innet*

bé-rekeszti s' azt mondgya: Azért egyáltallyában két módgya vagyon a' valóságos ételnek, tudni-illik, edgyik csupa Sácramentomi, és a' más egyszer-s'-mind lelki.

Guitmundus Aversanus ad objectionem Berengarii. *Absit* (ajebat Berengarius) *ut unquam hoc Deus velit. Non enim fas Christum dentibus atteri.* Respondet ille. *Ego verò imprimis quæro, quid dicant*

Guitmundus Aversanus, Berengariusnak amaz ellenvetésére: Távul légyen hogy az Isten azt soha akarja. Mert nem szabad a' Christust fogakkal rágni, *igy szóll:* En penig elősőr azt kérdem mit mondnak

cant significare atteri. Si enim intelligunt atteri vel pressius tangi, aut fortiùs premi: quæro quare non sit fas Christum dentibus atteri? Nam si idcircò hoc ipsum non est fas, quia non possit fieri, eadem ratio est, quam de natura dicunt, scilicet quia natura non potest pati. Et nimium vana ratio. Nulla quippe rerum impossibilitas potest impedire voluntatem Dei. Deinde quare non possit dentibus premi qui manibus Thomæ & post resurrectionem potuit attrectari? Et sanctæ mulieres, quibus occurrit post resurrectionem, scriptum est, quòd tenuerunt pedes ejus. Nulla namq; ratio est, ut non possit tangere dens, quod tangit manus, nam sicut ad manus, ita & ad totum corpus pertinet tactus: quare quicquid tangit manus, potest & toto corpore tangi potest igitur & dentibus tangi. Porrò quod potest vel leviter

hogy jegyez ez szó, *rágni*, mert ha rágni annyit tészen, mint szoroſſan illetni avagy erőſſen nyomni, azt kérdem; miért nem szabad a' Chriſtuſt fogakkal meg-rágni? Mert ha azért nem szabad, mert nem lehet, mind egy azzal az oka, a' mellyet a' terméſzetről mondanak, tudniillik, mert a' terméſzet nem ſzenvedhet. Valóban hejában való okoskodás; mert az dolognak ſemmi lehetetlensége nem gátollya-meg az Iſten akarattyát. Oſtán miért nem ſzorongattathatik a' meg à fogakkal, az ki az Tamás kezétől á feltámadás után is meg-illetteretett? Es a' ſzent aſſonyi állatok-is, kiknek fel-támadáſa után elejekben ment, meg-vagyon irva, hogy meg-illették az ő lábait. Bizonyára nintsen ſemmi oka, hogy meg nem illethetné azt a' fog, a' mit meg-illet a' kéz,

viter tangi, cum solidum corpus sit, cur non possit etiam fortiusculè tangi, quod est atteri? Si ergo corpus Domini post resurrectionem manibus Thomæ Apostoli & sanctarum mulierum potuit tangi: cur hodiè à credentium dentibus non possit vel leviùs vel pressiùs tangi, id-est, atteri, nulla obstare ratio videtur.

a' kéz, mert a' miképpen a' kézhez, igy az egész testhez hozzá illik a' meg-illetés: minekokáért valamit meg-illet a' kéz, azont az egész test meg-illetheti: azért a' fogaktul-is meg-illettethetik. Továbbá a' mi akar csak lassan meg-illettethetik, holott merő test, miért nem illettethetnék-meg azon, szorossan-is, a' melly annyit tészẽ mint meg-rágatni? Ha azért az Ur teste az fel-támadás után az Tamás Apostol és a' szent asszonyi állatok kezek által meg-illettethetett; miért nem illettethetnék ma meg à hivőknek fogoktul vagy gyengébben vagy szorossabban; az az, rágattathatnék-meg, nem látsik hogy semmi ok meg-gátolná.

Bonaventura quest. 2. art. 2. in partem 2. dist. 13. *In ventrem ire est dupliciter, aut quantum ad substantiam, aut quantum ad cibandi efficatiam. Primo modo descendit aliquod corpus in ventrem, etiamsi non sit cibus: secundo modo non nisi sit cibus. Si ergò loquamur quantum ad cibandi efficaciam; sic certum est, quod cor-*

Bonaventura. Hasban menni kétképen vétetik, avagy állattyára nézve, vagy táplálásának erejére hathatóságára. Első módon le-mégyen valamelly test a' hasban ha nem eledel-is: másod módõ nem, hanem ha étek léjend. Ha azért fóliunk a' táplálásnak hathatósgára nézve; igy bizonyos hogy à Chri-

corpus Christi non vadit in ventrem: sed in mentem. Quia caro Christi non reficit ventrem, sed mentem. Si autem loquamur quantum ad substantiam, sic certum est quod non vadit in mentem: sed utrum sic vadat in ventrem dubium propter diversitatem opinionum. Aliqui enim dixerunt, quòd non solum in ventrem, sed etiam vadit quocunque illæ species deferuntur, salva natura illarum, sive in ventrem muris, sive in locum immundum. Aliqui dixerunt, quod non solum in ventrem hominis vadit, sed etiam ibi manet, quamdiu species illæ sunt ordinabiles ad refectionem: unde dixerunt quod in ventrem vadit & moratur quousque refectionis operatio compleatur. Alii dixerunt quod ad ventrem perveniunt: quousque incipiant consumi, & amplius non morantur. Atqui dixerunt, quod solum est

stus teste nem mégyen az hasban: hanem az elmében, mert a' Christus teste nem ébreszti-meg à hasat, hanem az elmét. Ha penig sólunk az ó állattyára nézve, így bizonyos hogy nem mégyen az elmében: de vallyon igy megyené a' hasban, kétséges a' vélekedéseknek kûlömbségekért. Mert némellyek azt mondották, hogy nem csak a' hasban, hanem le-mégyen valahová azok az ßinek le-vitetnek, megmaradván épségekben azoknak terméßzetek, akár az egérnek hasában, akár tißtátalan helyre. Némellyek azt mondgyák, hogy nem csak az ember hasában mégyen, hanem még ott-is marad mind addig mig azok a' ßinek alkalmatoßok a' tápláláßra: a' honnét azt mondották hogy à hasban mégyen és ott mulat, mig a' tápláláßnak munkája el-végezödik.

Né-

est cum illis speciebus quamdiu sunt cum aliquo sensu & visu vel gustu.

Némellyek azt mondották, hogy a' hasban mennek: mig kezdenek megeméſztetni és tovább ott nem mulatoznak. Annakokáért azt mondották, hogy addig vagyon csak azokkal a' ſzinekkel, mig valami érzékenységgel és látáſſal vagy kóſtoláſſal vadnak.

Thomas art. 3. quæſt. 80. *Quidam antiqui erraverunt; dicentes, quòd corpus Christi nec etiam Sacramentaliter à peccatoribus sumitur: sed quam citò labiis peccatoris contingitur: tam citò sub speciebus Sacramentalibus desinit esse corpus Christi.*

Aquinas Tamás. Némely régiek vétkeztenek ezt mondván, hogy az Chriſtus teſtét még Sácramentomi módon ſem veſik a' bűnösök; hanem mihelt a' bűnöſnek ajakaitul meg-illettetik, mindgyárt meg-ſzűnik a' Sácramentomi ſzinek alatt lenni a' Chriſtus teſte.

Bonaventura loco citato. *Quod dicit Béda, quod aliquis vomit, hoc dictum est de specierum vomitu: & pœna imposita non est, nisi quia species illæ fuerunt contentivæ dominici corporis: & ideo in magná reverentia sunt habendæ.---Nihilominus tamen alia sententia videtur securior, & authoritatibus*

Bonaventura. A' mit Béda mond, hogy valaki ki-okádgya: az mondatik csak a' ſzineknek ki-okádásáról: és azért bűntetésben nem eſik, hanem hogy azok a' ſzinek az Uri teſtnek tartoi valának, Minek okáért nagy becsűlletben kellene tartatniok. ---mindazáltal a' más értelem

tibus magis concordare quia corpus Christi cum illis speciebus descendit ad stomachum & sub illis est, quamdiu illæ sunt sub suâ propria formâ & habent rationem reficiendi, & secundùm ordinationem ad refectionem humanam Sacramentum manet. Unde concedunt quod corpus Domini est in stomacho quia ibi sunt species ut cibus: & ideo si evomuntur species, evomitur Eucharistia. Et si species possit ab aliis discerni, sumenda esset. Si autem species istæ transeat stomachum indigestæ propter aliquam infirmitatem, sunt tunc extra proprietatem refectionis: & ideo si vadant in secessum, non est ibi corpus domini. Utrum autem hoc sit verum nescio: tamen securum mihi videtur, quòd si quis evomat species perceptibiles, magna reverentia est exhibenda.

telem láttatik bátorságosabnak lenni, és a' méltóságosb bizonyságokkal inkább edgyezni: mert az Christus teste azokkal az szinekkel edgyûtt le-mégyen a' gyomorban, és azok alatt vagyon, valamig azok a' magok tulajdon formájokban vadnak, és tápláló tekintetek vagyon és az, az emberi táplálásra való rendelés szerint a' mig Sácramentum vala. Az honnét megengedik hogy az Ur teste a' gyomorban vagyon, mert ott vadnak a' szinek, ugy mint eledel; és azért ha ki-okádtatnak, ki okádtatik az Urvacsorájais: Es ha a' szin a' másoktul meg-ismértethetnék, meg-kellene azt enni. Ha penig azok a' szinek valami betegség miatt a' gyomron meg-emésztés nélkûl által mennek, akkor tápláláson kivûl vadnak: és azokáért ha az árnyék székben mennek, nincsen ott az Urnak teste.

Ez

Ez penig ha igazé nem tudom: mindazonáltal énnékem bátorságosnak látszik, hogy ha kiaz eszre vehető fineket ki-okádgya, nagy tiszteletet adassék azoknak.

Cardinalis de Turrecremata in Canonem tribus gradibus. *Prima opinio quæ dicit quod corpus Christi defertur quocunque species deferuntur, in ventrem canis vel suis, vel in loca immunda, videtur vera: salvo enim vero esse specierum adhuc non desinit esse Sacramentum, nec Christus sub specie panis.*

Turrecremata Cardinál. Az első vélekedés a' melly azt mondgya, hogy az Christus teste le-vitetik valahova a' szinek le-vitetnek, a' kutyának vagy disznónak hasában, vagy tiszta talan hellyekre, igaznak látszik. Mert a' fineknek valóságoknak épségek meg-maradván nem szűnikmeg Sácramentom lenni, semaz Christus a' kenyér fine alatt.

Hugo in Gloſſa diſt. 2. de Conſecrat. Can. Non iſte panis. *Non incorporatur ſicut cæteri cibi, qui in ſtomacho digeruntur; vel non deſcendit in ſtomachum ſicut cibus ille corporalis, vel non tranſit in ſuſtentationem corporis ſicut illæ. Eſt enim cibus animæ non corporis.*

Hugó szólván a' Christus testérül így mond: Nem lészen mi testünké, mint egyéb eledelek, a' mellyek a' gyomorban meg-emésztetnek; vagy nem mégyen a' gyomorban, mint amaz testi eledel, vagy nem mégyen által a' test ráplálására mint amaz, mert az a' lélek és nem a' test eledele.

Niſi ſanè (id eſt ſobriè) *intel-*

Gloſſator. Hanemha *Gloſ-*

intelligas, inquit Glossator in Canone Ego Berengarius dist. 2. de Consecratione, *verba Berengarii in majorem incidas hæresim quam ipse habuit.* Idem in Can. hoc est, de Consecr. dist. 2. *Cœleste* (inquit) *Sacramentum, quod verè repræsentat Christi carnem, dicitur corpus Christi, sed impropriè.*

józanon érted Berengarius szavait nálánál nagyobb Eretnekségben esel. *Ismét.* A' mennyei Sácramentom a' melly igazán adgya elönkben a' Christus testét, mondatik Christus testének, de nem tulajdonképpen.

Innocentius lib. 4. de miss. miss. cap. 15. *Melius est ut procedat in mentem quam ut descendat in ventrem.* Ibidem negat, *Corpus Christi effluere in secessum.* Ibidem cap. 17. *Ego nescio quomodo Christus accedit: sed & quomodo recedit ignoro, novit ille qui nihil ignorat.*

Innocentius Pápa. Jobb ha az elmében mégyen, hogy sem a' hasban le-álljon. *Ezen Pápa tagadgya* hogy à Christ' teste, ki-folyna az árnyékszékben, *sőt az egész által-állatozás felől kételkedik. Ugyan ott.* En nem tudom miképpen járul idea' Christus: de azt sem tudom hogy mégyen-el innét: tudgya az a' ki mindeneket tud. *Benno Cardinál azt irja hogy Hildebrandus Pápa a' Sácramentumot a' tűzben vetette, és kételkedett benne ha a' Christus teste ott vólnaé.* Benno in vita Gregorii septimi.

Thomas Aquin. 3. part. quæst. 76. art. 5. *Dicendum*

Aquinas Tamás. Azt kell mondani, hogy az a' helly

dum est quod locus ille in quo est Corpus Christi, non est vacuus; neq; tamen propriè est repletus substantia corporis Christi, quæ non est ibi localiter. Idem negat corpus Christi in Sacramento esse *vel definitivè vel circumscriptivè.*

Magister Sententiarum lib. 4. sent. dist. 13. *Illud etiam sanè dici potest quod à brutis animalibus corpus Christi non sumitur & si videatur. Quid ergò sumit mus vel quid manducat? Deus novit.*

Innocentius 3. loco supra citato. *An totum in totum, an totale transeat in totale, novit ille qui facit.*

Bonaventura in 4. sent. dist. 13. q. 1. *Utcunque muniatur hæc opinio, tamen piæ aures abhorrent audire quod in ventre muris, vel in cloaca sit corpus Christi quandiu species ibi subsistunt* helly mellyben a' Christus testé vagyon, nem úrés; mindazonáltal a' Christus teste állattyával nem-is tele, a' melly nincsen ott helly szerint. *Ezen Tamás tagadgya, s' azt mondgya hogy a' Christus teste az Urvacsorában nincsen, sem ugy mint a' lélek, sem ugy mint a' test szokott lenni.*

Lombardus. Azt-is józanon mondhatni, hogy az oktalan állatok a' Christus testét nem észik, ha azt enni láttatnak-is. Mit veszen azért, vagy mit eszik az egér? Isten tudgya.

Innocentius Pápa. Ha az egész által-változiké az egészszé, tudgya az a' ki azt miveli.

Bonavent. Akar mint támogattassék ez vélekedés, mindazáltal a' kegyes fülek iktózzák hallani, hogy az egér hasábā, vagy az árnyékszékben légyen a' Christus teste, valamig ott lész-

fistunt. Et si diceremus haeretici & infideles derriderent nos & irriderent.

lésznek a' szinek. *Ismét.* Es ha mondanók az Eretnekek és hitetlenek megnevetnének bennünket, és meg-csufolnának. NB. *Jeles Pápista ember! Hisszem akar mit mondanának az Eretnekek arra a'jó Pápistának hajtani semmit nem kellene, sőt álhatatossan vallása derék fundamentomában ellenek állani tartoznék.*

Glossa in Can. qui bene dist. 2. de Consecr. *Nec dicendum quod mus sumat corpus Domini. Statim enim definit esse Sacramentum ex quo ab eo tangitur.*

A' Glosiázó így szóll: Nem-is kell mondani hog' az egér vészi a' Urnak testét, mert mindgyárt megszűnik Sácramentom lenni, mihelt tőlle meg-illettetik. NB. *Bezzeg ellenhen valót tanitának ám az első részben eitált Pápisták.*

Biel ad verba. *Hoc est enim,* in Epitome ad canonem. *Non potest esse evidens certitudo, neque celebranti neq; populo circumstanti de conversione panis in corpus Christi, propter defectum aliquem impedientem, & contingere potentem: ut quia forte celebrans non est Sacerdos, siquidem nullus celebrans potest evidenter scire se esse Sacerdotem,*

Biel. Nem lehet az nyilván való által látszó bizonyos dolog sem annak a' ki ki sólgáltattya sem a' környül álló népnek, hogy ha a' kenyér a' Christus testévé által-változiké néminémű meg-bántható és megesethető fogyatkozás miatt: vagy azért, hogy talám annak ki sólgáltatója nem Pap; mivel egy ki-sólgáltató is nem tud-

tem, quia non potest evidenter scire se fore baptizatum, aut legitimè ordinatum: similiter propter defectum alicujus necessariò requisiti ad consecrandum, utputa, debitæ intentionis, aut errorem commissum in formâ vel materiâ: & multo minùs circumstantes scire possunt infallibiliter sub hostiâ fore Christum.

tudhattya-meg nyilván hogy ha ő Papé; mert nem tudhattya meg nyilván ha ő megkereßtelkedetté, vagy tőrvény utja ßerint ordinatusé (rẽdeltetetté az Papságra:) haſonlóképpen valaminek hibája miatt, a' melly ſzükségesképpen megkivántatik a' Conſecratiora (áldáſra) a' minémű az illendő igyekezet; avagy a' formájában vagy matériájában eſett fogyatkozás miatt, és ſokkal inkább a' környûl állók nem tudhattyák-meg, csalhatatlan képpen, hogy ha az oſtya alatt léſzené a' Chriſtus. *Ezekhez adhatni*, Picus Mirandulát, Eraſmuſt, Caſſandert, Scotuſt, Cameracenſiſt és Cajétánuſt, *fellyebb à máſodik pontban a' mint meg-hallók.*

IV. PONT.

A' Pápás Atyaſiak ûgyők igaſságának meg-erőſſítésére és gyámolitására helytelen kapnak-ki a' régi Atyákra.

CSuda melly ravaß meſterségek vagyon Pápás Uraimnak: Ha mikor ûk a' ßent Iras iránt, valami hitbéli ágazatnak megmutatásában, ûgyők-

hóz nem biznak; két dólgot szokták inkább ellenünk el-követni és elönkben görditeni.

(1) *A' régi Atyákra kapnak-ki*, holott mind-azonáltal azokat itélö biraknak ök sem akarják ismérni.

(2) *Micsoda nemzetnél és hol vólt Calvinus János előtt a' mi igaz Reformata valláſunk* arra csapnak-ki.

Ez én Bajnok Barátom-is, ki ellen ez irásra pennámat mozditottam vala ezent kezdé velem el-követni. Mert midön az Urvacsora igaz értelmét az Szent Irásból és azon fundáltatott igaz okokból mutogatnám és állatnám előtte, ottan hamar a' régi Atyákra appellála és arra fakada, hogy a' mi Uri vacsora felöl való értelmünk csak Calvinus János idejétül fogván való vólna; de az övék régi, és hogy az egyenessen a' régi Atyáktul állott vólna alá ö reájok. Azért Isten segedelme velem lévén tőttem-fel magamban, hogy ez egés munkám meg világositására mind e' két kérdés helytelenségét meg-mutassam; és az után az Uri vacsora dólgához nyulván az Pápásoknak mind egymással s' mind az Atyákkal való csuda czivódásokat, ellenkezéseket, nap fényre hozzam és e' Magyar világ eleiben terjesszem: ellenben pedig a mi értelmünknek mind az Urvacsora végett, mind egyébütt, mind a' régi Atyákkal, mind a' mi nagyobb a' Szent Irással melly hitünknek egyedül való régulája, szép meg-edgyezését és edgyességét nyilván valóvá tegyem.

Hogy az Ellenkező felek az Atyákra nem hellyesen fogjanak-ki, igy mutatom-meg; Mert ök az Atyá-kat meg-vetik és öket sok tévelygésekkel vádol-

lyák, és ßerte ßéllyel irásokban nyavalyásokat rutul gyalázzák, sôt az ßent Irásnak némelly hellyeit az egéßß régi Atyák meg-edgyező értelmek ellen magyarázzák. Meg-vetik mondom és gyalázzák; mind kûlón kûlón, ßemélyenként ôket, mind edgyûtt kôzônségessen. Edgyenként ôket meg-vetik: *Valentiai Gergely* Jésuita, *Epiphanius Atya* felôl igy ßóll: Si maximè factum illud Epiphanii (de velo abscisso) exploratum esset, nonne plùs ponderis apud nos Ecclesiæ totius authoritas atque usus haberet? Gregorius de valentia libr. 2. de idolatr. cap. 7. Az az: *Ha szintén nyilván való vólna is Epiphaniusnak az à cselekedete (a' meg hasatt kárpit felôl) avagy nem tôbbet tenneé annál mi nállunk az Ecclésiának méltósága és szokása? Salmeron* Jésuita-is, Comment. in 1. Joh. 5. disput. 33. a' vége felé; ezen ellen-vetésre hasonló-képpen felel. *Hieronymus Doctor felôl, Melchior Canus*, libr. 2. locor. commun. cap 11. num. 4. igy ßóll: Necenim verum est Ecclesiæ regulam esse Hieronymum. Az az. *Mert nem igaz hogy Hieronymus regulája vólna az Ecclésiának. Ezen Doctor* felôl nem kûlômben itél *Alphonsus à Castro*, libr. 6. adversus hæreses, Tit. Episcopus. Cur (igyßóll) nobis objicit unum solum Hieronymum, contra tot illustres viros sanctitate perinde ac doctrina insignes? Num quid unius Hieronymi dictum præferre vult sententiæ tot Clarissimorum virorum? parùm dixi, numquid fortè toti Ecclesiæ Catholicæ, aut Concilio illam repræsentanti solùm Hieronymum præponet? Cùm

ergò tam expressa sit Concilii definitio, quis contra eam opponere audebit solius Hieronymi sententiam? Ego certè doctrinam Hieronymi summè extollo, ejus sanctitatem maxime veneror, sic tamẽ ut putem eum Hominem fuisse, qui cum hic ageret, falli potuit, sic etiam, ut ejus sententiæ, plurimorum Doctorum Catholicorum, & Pontificum decreta præferam. Nec mirari quisquam debet, quod beatus Hieronymus, vir alioqui doctissimus, sic deceptus fuerit, quoniam quandoque bonus dormitat Homerus, maximè cum habuerit aliquot scripturæ testimonia, quæ pro ipso sententiam dicere videbantur. Azaz: *Mi-ért gôrditi* (szól Viclephus Jánosrul) *mi elônkben csak az edgy Hieronymust, ennyi jeles emberek ellen, kik mind szentséggel s' mind tudománnyal ékessék? Avagy fellyeb becsûllié az egy Hieronymus értelmét ennyi nevezetes emberek értelménél? Kevesset mondottam, avagy talám az egész Római Catholica Ecclésiánál, vagy Conciliomnál, melly annak semélyét viseli az egy Hieronymust nagyobra becsûlli? Holott azért a' Conciliumnak Synatnak meg-határozása oly nyilván vagyon, ki meri annak ellenében vetni az egy Hieronymus értelmét? Én bizony a' meg-bôldogult Hieronymusnak tudománnyát igen dicsérem, az ô szentségét becsûletben tartom, úgy mind azon-által, hogy ôtet véllyem embernek lenni; s' ki mig e' fôldôn élne, meg-csalattathatott, úgy-is, hogy az ô értelménél a' sok Catholicus Doctorok és Pápák végezéséket nagyobra becsûllyem; Nem-is kell senkinek azon csudál-koznia,; hogy idvezûlt Hieronymus*

egyéb

egyébiránt tudós emberlévén, itt igy meg csalatkozott; mivel néha, még a' jó Homerus-is ßuñyadoz, kiváltképpen mivel vóltanak ő néki egynéhány ßent Irásbéli hellyei, a' mellyek őtet ez értelemben erőssiteni láttatnak vala.

Theodoretus, Histor. Eccles. lib, 1. cap. 7. Nagy Constantinus Császárnak az Nicenomi Conciliombéli Atyákhoz és Püspökökhöz illyen Orátióját irja, hogy vólt: Laudatissimus Rex mentionem habuit de cóncordiâ & consensione, revocatâ omnibus in memoriam superiorum Tyrannorum crudelitate, & quâ sub beneficio Dei, quamque honorificâ pace fruerentur; Tum nihil dixit esse indignius, quàm hostibus domitis, cum qui rebellare auderet, inveniretur nemo, ipsos se mutuo impetere, & voluptatem ac risum conciliare inimicis, præsertim in disputationibus rerum divinarum, in quibus habeant sanctissimi Spiritûs doctrinam perscriptam; Evangelici enim ac Apostolici libri, nec non antiquorum Prophetarum oracula, planè instruunt nos, inquit; proinde hostili posita discordia, sumamus ex dictis divini Spiritûs explicationes quæstionum. Az az: *A' dicsiretes Király, ẽlekezetet tőn az edgyességrül és meg edgyezésrül, mindeneket emlekeztetvén a' felső el mult időbéli kegyetlenkedőknek kegyetlenségére, és Isten kegyelmessége által micsoda és minémű becsületre méltó bekességben élnének; Es azt mondá, hogy semmi nem vólna méltatlanb cselekedet, mint ha ellenségek megszelidittetvén, a' ki pártot merne útni, senki nem ta-*

láttatnék, még-is egymáson erőszakoskodnának és ellenségeknek nevetségre és gyönyörűségre okot adnának, kiváltképpen az Isteni dólgokrul való vetélkedésekben a' melyben vagyon Szent Lélek által irattatott tudományok; mert az Evangéliomi és Apostoli könyvek és a' régi Próphéták irások egészlen megtanitanak minket, igy szóll: Azért el-vetvén az ellenséges veszekedést, a' Isteni Léleknek szavaiból vegyünk magyarázatot az kérdésekre.

Valóban szentûl moddotta ezt és igazán e' jámbor Császár; de láttuk erre Bellarminus mit felel és ezt mint háritya-el. Bellarm. lib. 4. de verbo Dei, cap. 11. art. 10. Testimonium hoc non est tanti existimandum, quanti Calvinus & Kemnicius illud faciunt. Az az: *Nem kell ezt a' tanubizonyságot szintén olly nagyra bőcsülni, a' mint Calvinus és Kemnicius cselekeszsznek.* De vallyon miért nem kell? meg-felel ugyan ott a' Jésuita: Erat enim Constantinus, magnus Imperator, sed non magnus Ecclésiæ Doctor. Az az: *Mert Constantinus* (ugy mond) *nagy Imperator*, Császár *vala, de nem nagy doctora az Ecclésiának.* Holott Eusebius, de vita Constantini libr. 1. cap. 37. e' Constantinus Magnus Császárt e' szavaiért, és cselekedetiért, melyben ûtet Bellarminus Jésuita meg-veti és becsteleniti, Istentûl állattatott Püspöknek mondgya lenni. *Gelasius Pápa* tanubizonyságára *Valentiai Ger-gely* Jésuita igy szóll: lib. 2. de idolatr. cap. 5. Gelasius hoc dixit tanquam Doctor aliquis, & non ut Pontifex determinans. Az az: *Ezt Gélásius mondotta*

mint-

ugy-mint valamely Doctor, nem ugy mint az dólgot meg-határozó Pápa. Bellarminus Jésuita lib. de matrim. cap. 5. art, 39. *Origineſſel* nem kûlömben bánik. Verba illa (igy szól) à Gratiano relata Originis sunt. Origenes autem non est tantæ Authoritatis in Ecclesia, ut ejus sententia necessariò approbanda sit. Az az: *Azok a' ſók mellyeket Gratianus hoz elő, Origenes szavai. Origenes pedig az Ecclésiában nincsen oly nagy becsûllettben, hogy az ő értelmét szükségesképpen javalkaſſuk.* Ezen *Bellarminur Tertullianus* felôl-is igy emlekezik: Tertulliano consequens error abstulit Authoritatem, nec magnificienda est ejus authoritas, cum contradicit aliis Patribus, cum constet eum, ut Hieronymus loquitur, hominem Ecclesiæ non fuisse. Bellarm. lib. 1. de bonis oper. cap. 6. art. 19. Az az: *Tertullianuſnak következő vétke el-vötte méltóságát, nemis kell nagyra becsûlni az ő méltóságát, ho ott ellene mond az Atyáknak, és nyilván vagyon, a' mint Hieronymus szôll, hogy ő nem volt Ecclésiabéli ember.* Igy bánik *Damascenus* Jánoſſal-is és annak másokat eleiben téſzen. *Bellarm.* de grat. prim. homin. cap. 15. art. 2. Gravior nobis authoritas esse videtur sancti Basilii & S. Augustini. Az az: *Nékünk bőcsőſſebnek látszik ſent Baláſnak és sz. Agoſtonnak meltósága. Maldonatus* Jésuita igy pirongattya *Agoſton* Doctort, túdni illik, errûl hogy meg nem érthette azt, miképpen mondotta Idvezitônk magát kenyérnek. Maldon in Johan. 6. §. 81: Hoc dico, persvasum me habere, D. Augusti-

num, si noſtra fuiſſet ætate, longè aliter ſenſurum fuiſſe. Az az: *Aztmondom, hogy én el-kiſzem, Agoſton Doctor, ha a' mi időnkben élt vólna, ſokkal máskép. pen értett vólna a' dolog felől.* Ugyan ott § 71. Hanc interpretationem multò magis probo quàm illam Auguſtini. Az az: *E' magyarázat énnékem ſokkal inkább tetſzik mint amaz Agoſtoné.* A' *Pariſiai* Jéſuiták *Agoſtonnak* ama' mondására: Gratia ſanctis eſt omne meritum, az az; Minden érdemek a' ſenteknek merő kegyelem, igy felelnek: Solutio eſt; Auguſtinum neſciviſſe, quid Magiſtri noſtri ſuper hoc reſolutivè dicturi eſſent. Facultas Theo. log. Pariſienſ. art. 2. Az az: *Ez arra a' felelet, Agoſton nem tudta azt, a' mi Meſtereinke' dolog felől meg-határozva mit mondanának.*

Nem kűlömben viſelik az ellenkező felek magokat az edgyet értő Atyákhoz-is mind ŏſſzeséggeI éskŏzŏnségeſen-is. *Alphonſus à Caſtro* lib. 1. de hereſib. cap. 7. Sanctorum Patrum ſententiæ ſæpè invicem repugnant. Az az: *A' Szent Atyák értelmek gyakran edgymáſſal ellenkezik.* *Melchior Canus*, Loc. commun. lib. 7. cap. 3. num. 2. azt mondgya; hogy a' hit bizonyoſſan nem támaſkodhatik a' Szentek méltóságához, cum Sanctorum quiſque, his duntaxat exceptis, qui libros Canonicos ediderunt, humano ſpiritu locutus fuerit, & aliquando vel in eo erraverit, quod ad fidem pertinere poſtea demonſtratum eſt. Az az: *Holott akar melly ik Szent, azokon kivűl, a' kik a' ſzent iráſt ki-adták, emberi lélek által ſzóllott, és néha avagy csak ab-*

ban vétkezett, a' mellyet az után mutattak-meg hogy hit dólgára tartozik. *Sixtus Senenſis* in præfatione in lib. 5. Bibliothecæ ſuæ igy ſzóll: Priſci illi Eccleſiarum magiſtri non nihil interdum à propoſito veritatis ſcopo aberrarunt. Az az: *Azok az Eccléſiáknak régi meſterei, néha nem keveſé távoztanak-el az igaſság fel-tett czéllyától.* *Cajetanus Tamás* Comm. in Geneſ. circa initium. Nullus deteſtetur (igy ſzól) novum ſ. ſcripturæ ſenſum ex hoc quod diſsonat à priſcis Doctoribus. Non enim alligavit Deus expoſitionem ſcripturarum priſcorum Doctorum ſenſibus. Az az: *Senki az okon a' ſſent Iráſnak uj értelmét meg ne utállya, hogy külömbóza' régi Doctorok értelmektől.* *Andradius*, lib. 2. defenſionis fidei Tridentinæ: Ut Auguſtinum, Baſilium, utrumque Cyrillum, Chryſoſtomum, & Epiphanium taceam, quorum non ſemper ſumus opinionibus addicti. Az az: *Hogy elhalgaſſam, Agoſtont, Baláſt, mind két Cyrilluſt, Chriſoſtomuſt és Epiphaniuſt, kiknek nem mindenkor követtyük itéleteket.*

Maldonatus Jeſuita in Johan. 6. v. 62. a' Chriſtuſnak ama' ſzavaira, *a' teſt ſemmit nem haſznál*, igy ſzóll: Non nego, me hujus interpretationis authorem neminem habere, ſed hanc eo magîs probo, quàm illam alteram Auguſtini, cæterarum alioqui probabiliſſimam, quod hæc cum Calviniſtarum ſenſu magis pugnet, quod mihi (igy ſzóll) magnũ eſt probabilitatis argumentum. Az az: *Nem tagadõ, hogy énnékem csak egy Authorom ſincs a' ki e' magyarázatot*

követné, mindazáltal; ezt annál inkább javallom, hogy semmá' máſikat, Agoſtonét, melly egyébiránt az többinél biteleſſebb; mivel hogy ez a' Calviniſták értelmével inkább ellenkezik, a' melly énnékem az el-hitelre nagy erőſséget ſzólgáltat.

NB. Jeles dolog ez; csak azért akarnak az Atyáktul el-ſzakadni, hogy inkább ellenkezhelſenek velünk, még pedig magok értelmek ellen.

A' Tridentomi Concilium, de Commun. ſub utraque ſpecie cap. 1. igy ſzóll: Neque ex ſermone illo apud Johannem 6. rectè colligitur, utriuſque ſpeciei communionem à Domino præceptam eſſe, utcunque juxta varias ſanctorum Patrum & Doctorum interpretationes intelligatur. Az az: *Abbul a' beſzédbül-is az melly vagyon Jánoſnál a' hatodikban nem helyeſſen hozhatni-ki, hogy az Ur parancsolta vólna a' két ſzin alatt való közösüléſt, akar mint érese a' ſzent Atyáknak és Doctoroknak kűlömb kűlömb magyarázattya.* Ez értelem felől tudni illik, az melyben *Chryſoſtomus* és *Amborus* vóltanak igy ſzóll *Sixtus Senenſis*, lib. 6. annot. 245. Cui omnes ferè Græci Patres conſentiunt, omnis recentiorum Theologorum ſchola adverſatur. Az az: *A' melyben majd mind az egéſz Görög Atyák meg egyeznek, az egéſz új* Theologuſoknak, *Irás magyarázóknak értelmepenig ellenkezik.* *Pererius* in lib. 8. in Geneſ. diſp. 1. Pudet dicere, quæ de optimis ſcriptoribus hoc loco dicturus ſum; adeò ſunt non modo falſa, ſed pudenda & abſurda. Az az: *Szégyenlem mondani, a' mellyeket a' jeles irók felől kell mon-*

mondanom; a' mellyek nem tsakfelette hamiſſak, hanem ſzégyenségeſek és bálgatagságok.

Az Atyák pedig a' kiket ez Jéſuita igy ſidalmaz ezek: Juſtinus Martyr, Irenæus, Tertullianus, Clemens Alexandrinus, Cyprianus, Amborus, Lactantius, Euſebius, Sulpitius Severus.

Azorius Jéſuita lib. 2. inſtit. Moral. cap. 17. art. 2. illyen kérdéſt téſzen-fel: Ha mikor a' ſcholai Irásmagyarázó Doctorok közönséges vélekedéſe ellenkezik a' régi Atyáknak értelmével, mellyiket kelleſsék nagyobra becſülni; az Atyákét-é, avagy a' ſcholai Doctorokét? E' kérdéſt egy átal lyában e' Jéſuita ſe állatni, ſe tagadni nem meri, hanem csak illyen módon magyarázza. Quod ego ſciam, nulla eſt communis omnium ſcholaſticorum Theologorum opinio, quæ communi omnium Patrum ſententiæ repugnet; non diffiteor tamen aliquorum Patrum ſententias cum communi ſcholaſticorum opinione pugnare, Exempli gratia: Quidam Patres crediderunt, parvulos, qui ſine baptiſmo diſcedunt, igne perpetuo cruciari; at conſtans eſt omnium ſcholaſticorum (uno dempto Gregorio Ariminenſi) opinio, eos talem pœnam non perpeti. Item. Ex Patribus non pauci in ea fuere ſententia, ut dixerint Angelos eſſe corporeos: & tamen communis ſcholaſticorum opinio tradit eos corporis eſſe & materiæ expertes. Ita videntur ſentire nonnulli Patres, Auguſtinus, Ambroſius, Chryſoſtomus Hilarius, Theophilactus, Euthymius, & alii, peccata ſemel à Deo dimiſſa

missa ob sequens peccatum redire: sed una est omnium scholasticorum sententia, peccata semel per pœnitentiam dimissa, non reverti ob sequens peccatum. Item. Patres; Augustinus, Hieronymus, Prosper, Fulgentius, Gregorius, Béda, videntur docere nihil boni, etiam quod ad mores spectat, posse naturæ suæ viribus liberum arbitrium sine speciali & gratuito Dei munere: at communis scholasticorum sententia tradit, posse quidem præstare multa opera honesta, sed non ardua & difficilia, vel ad longum tempus. Insuper plerique Patres senserunt, Josephum B. Virginis Deiparæ sponsum, ex alia uxore filios genuisse, qui in Evangelio Fratres Domini vocantur, sed communi est scholasticorum consensu receptum, eum non nisi B. Virginem sponsam & conjugem habuisse. Præterea omnes ferè Patres voluerunt, Lucam in recensenda Christi generatione, cum Matthæo convenire, quod hic commemoraverit genitores Josephi naturales, ille verò legales: at verò quidam scholasticorum Lucam cum Matthæo conciliare contendunt, dicentes, Lucam Christi primogenitores per beatam Virginem perduxisse usque ad Christum, Matthæum verò per Josephum Sponsum Virginis. Az az: *En tudtomra, nincsenek-is oly közönséges vélekedése az schólai Irás-magyarázó Doctoroknak, a' melly az egész Atyák közönséges értelmekkel ellenkezzék; mindazonáltal nem tagadom azt hogy némely Atyáknak értelmek a' scholai Doctorok közönséges vélekedésekkel nem ellenkeznék. Példának*

nak okáért. Némely Atyák ollyan hiſſemben vóltanak, hogy a' kiſdedek az kik kereſztség nélkúl meg-halnak, órók túzben kinlódnak: de az egéſs ſcholai Doctoroknak álhatatos értelmek ez, hogy azok ollyan búntetéſt nem ſzenvednek. Iſmét. Az Atyák közzúl nem keveſſen vóltanak olly értelemben, hogy az Angyalokat teſteſeknek állatnák: mindazonáltal a' ſcholai Doctorok közönséges értelmek ez, hogy azoknak ſe teſtek, ſe materiájok a' miből lóttenek vólna nincsen. Iſmét, némelyek láttatnak olly értelemben lenni: Agoſton, Amborus, Chriſoſtomus, Hilarius, Theophilactus, Euthymius és máſok, hogy az Iſtentúl egyſzer meg-bocsáttatott vétkek, a' következendő vétek miatt, ki-ujjulnak: de az egéſz ſchólai Doctoroknak ez az értelmek, hogy a' pœnitentia által egyſzer meg-bocsáttatott vétkek, bűnök, az következendő bűnért, vétekért ki nem ujjulnak. Iſmét. Az Atyák, Agoſton, Hieronymus, Proſper, Fulgentius, Gergely, Beda, ugy látſzik, azt tanittyák, hogy az ſzabad akarat ſemmi jót, még a' melly az erkölcsökre tartozik is a' maga természetinek ereje által, az Iſtennek kiváltképpen és ingyen való ajándéka nélkúl, nem cselekedhetik: de az ſcholai Doctorok közönséges értelmek azt tartya, hogy bizonyára cselekedhetik ſok tiſteſséges dólgokat, de nem igen nagyokat és nehezeket, vagy nem ſók időre. Annak felette nagyobb réſſint mind az Atyák azt vélték, hogy Joſeph az Iſtent ſzülő bóldog Szűznek férje, más feleségétúl, fiakat ſzült vólna, kik az Evangeliomban Urnak attyafiainak hivattatnának; de a' ſcholai Doctorok közönséges meg-egyez-

gyezéſekkûl bé-vétetett értelem ez, hogy ő néki nem vólt más jegyeſe és felesége a' bóldog Szűzön kívûl. Ezek felett majd mind az Atyák azt állították, hogy Lukács a' Chriſtus nemzetségének ſzámlálásában Máthéval meg-edgyez; mivel ez ſzámlálná elő a' Jóſephnek természet ſzerint való ſűléit; ama penig törvényes ſű-léit: de némely ſchólai Doctorok, Lukácsot Máthéval akarják meg-edgyeztetni, ezt mondván, hogy Lukács az Chriſtus eleit a' bóldog Szűznek lineáján viſi-le a' Chriſtuſig, Máthe peniglen Joſephen az Szüznek mátkáján.

Melchior Canus világoſſabban beſzéll, Locor. Theol. lib. 7. cap. 1. num. 2. §. Sancti namque &c. a' bóldog Szűz Mária fogantatála alkalmatoſságával: Sancti Patres, qui in ejus rei mentionem inciderunt, uno ore aſſeveraruut, Beatam virginem in peccato originali conceptam, Ambroſius, Auguſtinus, Chryſoſtomus, Euſebius, Emiſſen⁹, Rhemigi⁹, Maxim⁹, Beda, Anſelm⁹ Bernhard⁹, Erhard⁹ Epiſcopus & Martyr, Antonius Padvanus, Bonaventura, Thomas, Vincentius, Antonius, Damaſcenus, Hugo de ſancto Victore. Et cúm (igy ſzóll) nullus ſanctorum Patrum contra venerit, infirmum tamen ex omnium authoritate argumentum ducitur, quin potiùs contraria ſententia & probabiliter & piè in Eccleſiâ Romanâ defenditur. Azaz: *A' ſzent Atyák, a' kik találtak errûl emlekezni, mindnyájan egy ſzájjal azt állották, hogy a' bóldog Szűz eredet ſzerint való bűnben fogantatott,* úgy mint, *Ambrus, Agoſton, Chryſoſtomus, Euſebi-*

selius, Emissenus, Rhemigius, Maximus, Béda, Anselmus Bernardus, Erhardus Püspök és Martyr, Pádvai Antal, Bonaventura, Thamás, Vincent, Antal, Damascenus. Hugo de sancto victore. Es jóllehet, (igy szóil) *senki a' szent Atyák közzúl ellenek ebben nem vetette magát: mindazáltal mind ezeknek az ő authoritássábul* méltóságából *erőtelen erősség származik, sőt inkább ezzel ellenkező értelmet mind hihetőképpen s' mind Istenessen óltalmazza a' Kómai Ecclésia.* Azon kérdésről *Salmeron* Jésuita, in Rom. 5. disp. 51. in initio. Sumunt patrocinium, qui aliter sentiunt, ex veterum Patrum & præsertim B. Augustini testimoniis, ut inde inferant, virginem præservatam in conceptione à peccato non fuisse, præsertim quod omnes, non solùm id privilegium non attigerint, sed etiam denegasse videantur, sed quo distinctior sit eorum objectio, ex multis capitibus eos argumentari solitos ostendemus. Primo quidem agunt multitudine Doctorum, quos errare in re tanti momenti non est facile admittendum: quidam enim illorum computant 200 Patres, alii ad ferè 300; Cajetanus verò 15, & illos quidem, ut ait, irrefragabiles. Respodemus tamen ex augustini lib. 1. de mor. Eccl. cap. 2. tum ex B. Thomæ doctrinâ, LOCUM AB AUTHORITATE ESSE INFIRMUM. Et ut prudens quidam pastor dixit. PAUPERIS EST NUMERARE PECUS: Nos rationum efficaciam, quæ omni authoritate præstare dignoscitur, in contrarium objicimus, quia ordo docendi est (ut

ibi

ibi tradit Augustinus) ut cum aliquid discimus rationem præcedat authoritas. Nam infirma ratio videri potest, quæ cum reddita fuerit, authoritatem postea, per quam firmetur assumit: è converso enim est, ut infirmitatem authoritatis confirmet ratio. Az az: *A' kik ellenkező értelemben vadnak, általomért futnak a' régi Atyáknak, kiváltképpen pedig a' bóldog Agostonnak tanubizonyságihoz, hogy onnét meg 'próbállyák, hogy a' Szűz a' fogantatásban az bűn ellen eleve nem tartatott-meg, kiváltképpen hogy mindnyájan azt a' privilegiomot, nem csak nem illették, hanem hogy láttatnak ú azt tagadni. De hogy inkább meg kűlömbözteßék az ő ellenvetéßek, mutaßuk meg azt, hogy ők sok helyekből szoktak erőßéget venni. Elsőben veßnek erőßéget a' Doctorok sokaságától, az kiket illy nagy dologban nem kell könnyen meg-engedni, hogy vétkeztenek vólna: Mert némelyek azok kőzzűl számlálnak két száz Atyákat; mások majd három százat, Cajetanus pedig tizenőtöt, és azokat ollyakat, a' mint ő szóll, kiknek ellenek nem mondhatni. Mindazonáltal meg-felelűnk Agoston könyvéből, mind penig boldogult Tamás tudományából. A' hely à mely valakinek* tanubizonyságából *authoritáßából vétetik erőtelen. Es a' mint egy eßes Pásztor szóllott; A' szegény embert illeti hogy a' barmot számlállya. Mi az erőßéget hathatóságát, mely minden authoritáßnál méltóságnál fellyebb valónak ißmértetik, ennek ellenében vettyük, mert a' tanitáßnak rendi* (a' mint ugyan ott szóll Agoston) *ezt tartya, hogy midőn valamit tanulunk: az erőßéget, okot, előzze-meg az authoritás, mél-*

méltóság. Mert az az ok, avagy erőſség, erőtelennek látſzik; a' mely midőn elő gőrdittetik, oſztán az authoritáshoz méltósághoz fut, hogy az által erőſsitteſsék-meg. Mert az ellenben való dolog igaz; tudniillik, hogy a' méltóság erőtlenségét erőſſitcse-meg az ok.

Alább mégyen s' igy' ſzól: Contra hanc quam objectant multitudinem, reſpondemus verbo Dei, Exod. 23. In judicio plurimórum non acquieſces ſententiæ, ut à vero devies: nam cùm Donatiſtæ in Authorum multitudine gloriarentur, reſpondit Auguſtinus, ſignum eſſe cauſæ, à veritatis nervo deſtitutæ, quæ ſoli multorum authoritati, qui errare poſſunt, innititur. Secundò argumenta petunt ex eo, quod non ſit veri ſimile, ut ſui devoti amici, & familiari religione divam virginem complectentes, ut Bernhardus, Bonaventura, Thomas & alii, hanc ejus prærogativam ignoraverint. Reſpondemus totam devotionem erga Dei genetricem non conſiſtere, in Bernhardo, Bonaventurâ & aliis Patribus. Tertiò argumenta petunt à Doctorum antiquitate, cui ſemper major honor eſt habitus, quàm novitatibus. Reſpondetur quamlibet ætatem antiquitati ſemper detuliſſe, & quilibet ſenex, ut quidam poëta dixit, laudator temporis acti; ſed illud aſſerimus, QUO JUNIORES EO PERSPICACIORES ESSE DOCTORES, ita ut Ariſtoteles dixerit, per incrementa temporum, perfectiores eſſe artes & diſciplinas; Non omnibus omnia dedit Deus, ut quælibet ætas

fuis gaudeat veritatibus, quas prior ætas ignoravit.

Az az: *Ez ellen a' mellyet előnkben gördítenek, a' sokaság ellen, azt felellyük az Isten beszédével, Moses 2-dik könyv. 23. Az törvényben a' sokaságnak értelmén meg ne nyugodgyál hogy az igasságtól el-tántorodgyál: Mert midőn a' Donatisták az Authoroknak, Doctoroknak sokaságával dicsekednének, ezt felelte Agoston, az igasságnak ina nélkül szűkölködő ügynek tulajdona az, a' mely egyedűl a' sokaságnak, mely el-tévelyedhetik, méltóságához támaszkodik. Másodszor abból vésznek erősséget, hogy nem hihető, hogy az ő buzgó baráti, és a' kik oly nagy kegyes indulattal viseltetnek az Istenes Szűzhöz, a' mint Bernardus, Bonaventura, Tamás, és mások ezt az ő méltóságát nem tudták vóna. Erre azt felellyük, hogy az ISTEN ANNYAHOZ VALO EGESZ BUZGOSAG NEM ALL BERNHARDUSBAN, BONAVENTURABAN ES MAS ATYAKBAN. Harmadszor hoznak elő erősséget a' Doctorok régiségétől, a' mely mindenkor nagyob becsületbe tartatott, hogy nem mint az uiság. Erre azt felellyük; minden idő valamit tulajdonitott mindenkor a' régiségnek, és minden vén ember, a' mint egy néminémű Poëta mondotta, dicsiröje az el-mult időnek, de mi azt állatiyuk, hogy MENNEL IFIABBAK, ANNAL ESZESSEBBEK A' DOCTOROK, úgy hogy az mint Aristoteles szólott, az idők növekedésével, a' mesterségek és tudományok tökélletesebbek; Isten nem adott mindennek mindent, hogy birjon minden idő valami igasságal vagy valósággal, a' mel-*

mellyet az előtte való idő nem tudott.)( )(

Stella Tom. 2. in Luc. 10. pag. 15. Super verba illa. Confiteor tibi Pater. Bene scimus, Pigmæos Gigantum humeris impositos, plus quàm gigantes ipsos videre. Az az: *Jól tudgyuk, hogy ha az Oriásoknak vállokra tételnek-fel az lyuki emberek, tehát azok többet látnak mint magok az Oriások.*

Roffensis art. 18. adversus Lutherum. Nec cuiquam obscurum est, quin posterioribus ingeniis, multa sint, tàm ex Evangeliis, quàm ex Scripturis cæteris, nunc excussa luculentiùs, & intellecta perspicaciùs quàm fuerunt olim; nimirum, aut quia veteribus adhuc non erat perfracta glacies, neque sufficiebat illorum ætas: totum illud scripturarum pelagus ad amussim expendere, aut quia semper in amplissimo scripturarum campo, post messores, quantumvis exquisitissimos, spicas adhuc intactas licebit colligere. Az az: *Nincsen senkinél homályban, hogy most az utólsóbb elmék sok dólgokat mind a' szent Evangeliomokból, mind a' több Irásokból, világosabban meg nem rázogatnának és éleslebben nem értenének, hogy nem mint régen, tudni illik; avagy hogy még a' régieknek a' jég törve nem vala, és nem-is vala az ő idejek arra elégséges, hogy ők a' szent Irásnak azt az egész tengerét véltaképpen meg hányhatták vethették vólna, avagy mivel hogy az Irások széles mezején, azaratók után, akarmely mester aratók legyenek, mégis szedhetni épp buza fejeket.*

Costerus Jesuita in Enchir. cap. 1 pag. 69. Quædam fiunt nonnunquam explicatiora temporis pro-

gressu, quàm fuerint in principio: sicut enim numero crevit Ecclesia, ita facta est auctior eruditione, & perspicatior in illis cognoscendis, quæ ex primis articulis fidei manifestè notis, tanquam ex principiis, necessariò colliguntur. Az az: *Némellyek néha idővel inkább meg-magyaráztatnak, hogy sem mint valának elein: mert a' miképpen számmal nevekedett az Ecclésia; ugy kezdett bővölkedni tudománnyal és elmésebb lenni azoknak meg-ismérésében, az mellyek a' hitnek nyilván való első ágazatiból, mint eredetből, sedegettetnek.*

Cornelius Mussus, Episcopus Bitontinus in cap. 14. Epist. ad Rom. Ego (ut ingenuè fatear) plùs uni summo Pontifici crediderim in his, quæ fidei mysteria tangunt, quàm mille Augustinis, Hieronymis, Gregoriis. Az az: *En (hogy igazán megvallyam) többet hinnék az egy fő Papnak*, (érti az Pápát) *azokban a' mellyek a' hitnek titkaira tartoznak, hogy sem mint szer Agostonoknak, Hieronymusoknak, Gergelyeknek.*

Bizony bajos emberekkel vagyon tehát minékünk Reformatusoknak dolgunk és ügyünk. La magok a' régi Atyákkal mint bánnak, s' még-is minket, a' szent Irással meg nem elégedvén, appellátára a' Régi Atyákra vonszanak!

Ha igy vagyon édes Paterem a' dolog a' mint Doctorid állattyák és vallyák, hogy appellálhacz hát még-is a' Régi Atyákra? De nem csudálom: mert ez nállatok nem ujság. Igy szoktatok ti az Régi Atyákkal bánni; ha hol veletek edgyezni és

kezet

kezet csapni láttatnak, ott mint ha igaz és hűséges fiak vólnátok azoknak meg-edgyezésével dicsek-edtek azokat az égig magasztalván; ha hol pedig azoknak értelmek szájatok izin nem esik, a' pokolig őket le vetitek. A' mellyet igy mutatok-meg. El gyalázá hiszem Salmeron Jesuita, a' mint közelebb meg-hallátok, az Atyákat, el-é? Bizony igen el. Ellenben nézd-meg máfutt mint beszéll. *Salmer.* in præm. in Epist. Paul. lib. 3. disp. 6. in fine. Illud dogma, à Doctoribus expressum, Catholicam fidem in Ecclesia Catholica facit, quod universali consensu, vel ab omnibus, vel ferè ab omnibus magna constantia traditum est. Az az: *Az a' Doctoroktul elötétetett tudomány, a' mellyet egész közönséges meg-edgyezésből, vagy mindnyájan, vagy csak nem mindnyájan nagy álhatatosan adnák elönkben a' közönséges Ecclésiában, közönséges hit.*

Ismét máfutt in 1 Joh. 3. disp. 25. §. Tertiò. Non sunt probanda, *hoc est examinanda*, veterum Patrum dicta & testimonia, quando *omnes*, vel *ferè omnes* in unam sententiam conveniunt, vel in uno aliquo scripturæ loco interpretando concordant, quia tunc Patres certissimum & inevitabile, reddunt argumentum veritatis Catholicæ & certæ ac legitimæ interpretationis. Az az: *Nem kell megpróbálni*, az az, visgálni, *a' Régi Atyáknak mondásokat és tanubizonyságokat, a' mikor mindnyájan vagy nagyob részint azon egy értelemben vadnak, vagy a' mikor a' szent Irásnak valamelly helyének magyarázatyában meg edgyeznek. Mert akkor bizonyos és el-*

kerülhetetlen erősséget szólgáltatnak a' közönséges értelmezésre, és a' valóságos és rendes magyarázatra.

Duræus Jesuita contra Withak. fol. 125. Nos Patrum veri filii sumus, non illos pro semi Patribus habemus, sed totos nobis tanquam Patres vendicamus. Az az: *Mi az Atyáknak igaz fiai vagyunk, nem tartyuk azokat fél Atyáknak, hanem egészlen mind őket magunkéinak tulajdonittyuk.* Ugyan ott alább fol. 140. igy szóll: Nos Patrum doctrinam non aliquâ ex parte admittimus, alia repudiamus, sed integram complectimur. Az az: *Mi az Atyák tudománnyát nem csak valami részében veszszük-bé, hogy valamely részét meg-vessük, hanem azt mind egészlen javallyuk.* *Campianus* rat. 5. §. ad Patres & rat. 6. §. quo magis. Horum tenemus integra volumina, quas illi SCRIPTURAS adferunt, adferem⁹, quas conferunt, conferemus, quas inferunt inferemus. Az az. *Ezeknek egész könyveket bé-veßszük, a' melly iráſokat azok elő hordanak, azonokat elő-hordgyuk, a' mellyeket őszve-hordanak azonokat őszve-hordgyuk a' mellyeket bé hordanak, bé-hordgyuk.*

Canus, ki oda fel az Atyáktól igen idegen vála Loc. Theol. lib. 7. cap. 3. num. 10. igy szinli-bé viszont magát. In expositione sacrarum literarum communis omnium sanctorum veterum intelligentia certissimum argumentum Theologo præstat ad Theologicas assertiones corroborandas, quippe cum sanctorum omnium sensus, Spiritus Sancti sensus ipse sit. Az az: *A' szent iras magyarázattyában az egész régi szent Atyáknak közönséges értelmek, való-*

valóságos erősséget szolgáltat a' szent irás magyarázónak a' szent irásbéli articulusoknak meg-erősítésére, holott az egész szenteknek értelme mind egy úttal, nem egyéb hanem *maga a' szent Léleknek értelme.*

Alább, num. 12. Quanquam à Philosophis quidem rationem Philosophicæ conclusionis jure forsitan postulâris, in sacrarum autem literarum intelligentia, majoribus nostris debes, nullâ etiam ratione habitâ, credere, & quas sententias de lege, de fide, deq; religione ab illis accepisti, defendere, ego verò eas defendam, semperq; defendi, nec me ex eo sensu, quem à Patribus accepi, ullius unquam ratio, aut docti aut indocti movebit, sed age, ratiocinemur ostendamusque in expositione sacrarum scripturarum, concordem antiquorum sensum esse tenendum, si volumus esse catholici. Az az: *Jóllehet a' Philosophusoktól a' Philosophiai conclusioknak tetszéseknek méltán talám okát kívánhatnád, a' szent irásnak penig értelmében, a' mi eleinknek tartozol, minden ok kivánás nélkül hinni, és a' melly értelmeket a' törvényről, kitről és vallás felől azoktól vettél, óltalmazni. En* a' mi engemet illet *azokat óltalmazom és mindenkor óltalmaztam, és engemet attól az értelemtől, a' mellyet az Atyáktól vettem, senkinek semmi ellámben gördithető oka, akar tudos légyen az, akar tudatlan, el-nem mozdit. De nosza okoskodgyunk és mutassuk meg, hogy a' szent irásnak magyarázatiyában a' régiek meg-edgyező értelmeket kell meg-tartanunk, ha igaz Catholicusok akarunk lenni.*

Alább num. 13, § adde adhuc. Certè cúm Cle-

mentem, Dionysium, Jrenæum, Epiphanium, Nazianzenum, Basilium, Ambrosium, Hieronymum. Augustinum, Cassiodorum, Bernhardum, audio unum idem proferentes, non existimo totidem hominum doctissimorum quidem & sanctissimorum, attamen hominum, me audire sententiam, sed Catholicæ Ecclesiæ, cujus illi fuerunt columnæ præcipuæ. Az az: *Bizonyára midőn hallom hogy Kelemen, Dienes, Jrenæus, Epiphanius, Nazianzenus, Basilius, Amborus, Hieronymus, Agoston, Cassiodorus, Bernard azon egy dólgot állattyák, én olly itéletben vagyok, hogy azt énnékem nem kell ugy mint emberek-nek értelmét vennem, ámbár igen tudós és szent emberek legyenek, hanem mint közönséges Ecclésiáját, melynek ezek kiváltképpen való oszlopi vóltanak.*

Itéld-meg Világ, ha ez nem nevetséges játék-é, mikor nékik tetszik az Atyákat fel-emelik az égig, ha mikor penig őket értelmekkel meg nem egyezteti-hetik, a' pokolig le-vetik? Hogy álhat-ez meg a' közelebb elő-hordatott bizonyságokkal; más régulát adának ott, s' máſt itt? Ha a' mint ott állaták és taniták, hogy egészlen mind az Atyáknak méltóságokból erőtelen valaminek meg-próbálása a' hit dólgában: ha a' szegény emberhez illik a' nyájjat számlálni: ha nem kell a' sokaságnak értelmén meg-nyugodni, hogy valamint az igasságtul el ne távozzál: ha az igazságnak inától el-távozott ügynek jele az, hogy sokak méltóságához ragaszkodgyék: ha az egész buzgóság nem áll Bernárdban, Bonaventurában

ban és a' több Atyákban: ha akar melly vén ember az el-mult időnek dicsiróje: ha mennél iffiabbak a' Doctorok, annál szemeſſebbek: ha az Oriáſok vállaira fel-tolyatott lyuki emberek többet látnak mint az Oriáſok; hogy kell még-is azoknak értelmeket az Eccléſiban közönséges hit gyanánt vennünk? miért ne kelleſsék azoknak bizonyság tételeket meg-viſgálnunk? Miért kellyen válogatás nélkül tudományokat bé-vennünk? hogy lehet meg csalhatatlan bizonyos erőſségtője a' Szent Iráſból vött articuluſoknak? hogy lehet mind a' Szenteknek értelmek, maga a' Szent Lélek értelme? hogy kelleſsék az Atyáknak a' Szent Irás értelmében minden okvetetlen binni, és mind azokat az értelmeket, a' mellyet tőllök, a' törvény, hit és vallás felől, hallottál óltalmazni, a' mint itt közelebb állaták? Bóldog Iſten! ha a' mi Doctorink igy magok magoknak mennének, a' Régi Atyák iránt, mennyi ſidalmokat és kiáltáſokat hallanának!

Nem hellyes még-is a' Pápáſoknak az Atyákra való ki-kapáſok és appellátájok; mert ők ſegények mint emberek ſokakban meg-eſtenek; azért a' ki egyben meg-eſhetik, az a' máſikra-is hajlandó, és igy a' harmadikra, negyedikre és következés ſerint a' többire-is; és igy biró nem lehet. Ide való a' mit Bellarminus Jeſuita ſzóll, lib. 1. de verb. Dei cap. 6. art. 19. Si enim erratum aliquod in ſcripturis, ſive imperitia, ſive oblivione, ſive alia quacunque humana imbecillitate ab authore commiſſi potuit, quicunque locus proferatur, de eo quæſtio eſſe

poterit, an in eo scribendo auctor non dormitaverit. Azaz: *Mert ha valami fogyatkozás eshetett az iráſokba, akar tudatlanságokból, akar feledékenységekből, akar más egyéb emberi erőtelenségekből az iróknak tehát akár mely helye hozattaſsék annak elő valaminek meg-probálására, kérdésben méltán vonathatik: vallyon annak irásában az iró nem ſzunnyadozott-é?*

Hogy pedig az Atyák ſokban meg nem eſtenek vólna azt az ellenkező felek ſem tagadhattyák. Ezek Penig azok az Atyák: Juſtinus Martyr, Irenæus, Tertullianus, Alexandriai Kelemen, Cyprianus, Origenes, Arnobius, Lactantius, Athanaſius, Hilarius, Amborus, Baſilius, Gregor. Nyſſenus, Epiphanius, Gregor. Nazianzenus, Damaſcenus, Chryſoſtomus, Hieronymus, Agoſton, Cyrillus, Fulgentius, Theodoret9, Beda, Oecumenius, Theophilactus, Bernárd és többek. Ezek mind igen derék tudós, buzgó, kegyes és Iſtenfélő emberek vóltanak, és nagy lámpáſok, s' fővétnekek az Iſtennek házában, ugy mint, kik az ő tudós iráſokkal, éjjeli s' nappali ſerény vigyázáſokkal, az Iſtennek nyáját, éppitették, és az akkori Eretnekek ellen ſok nyugharatlansággal őrizték és óltalmazták; melyre nézve méltók a' dicsiretre: de tudgyuk-meg hogy ükis fegéuyek, noha tudóſok, kegyeſek, és az Iſten háza épitésében ſerények vóltanak; de ugyan csak emberek vóltanak, és mint emberek ſokakban meg-eſtenek s' az igazságnak uttyáról kitántorodtanak. Mellyet igy mutatok-meg; Juſtinus

ſtinus Martyr és *Alexandriai Kelemen* azt tanittyák, hogy Iſten a' napot és hóldat a' végre teremtette, vólna, hógy azokat a' Pogányok Iſten gyanánt imádnák, ne lennének tellyeſséggel vallás nélkûl valók. Juſtin. Dialog. in Tryph. Clemens 6, Stromat. Nagy ez egynek.

Irenæus azt állattya, hogy a' teſtûl el-vált lelkeknek emberi ábrázattyuk vagyon, és teſti béliyegekkel birnak, ugy hogy meg-ilmérteſſenek edgyik a' máſikatul. Irenæus lib. 2, cap. 63 & 64. adv. hæreſ. *Tertullianus*, *Clemens Romanus*, *Origenes*, *Irenæus*, *Chryſoſtomus*, *Theodoretus*, *Oecumenius*, *Theophilactus*, *Amborus*, *Bernárd* és máſok, abban az értelemben vóltanak, hogy a' lelkek az Iſten ſinének látásában az itélet napjának elótte, réſzt nem véſznek, a' mint Stapletonus bizonyittya, de Author. ſcript. lib. 1. cap. 2. és Sixtus Senenſis in Biblioth. Sacra, lib. 6. annot. 345. & lib. 5. annot. 64. & 169. & lib. 6. annot. 264. Mindazonáltal e' vélekedéſt a' Florentiai Conciliom Negyedik eugenio Pápa alatt a' mint Alphonſus à Caſtro lib. 3. adv. hæreſ. bizonyittya, meg-veti és kárhoztattya.

Juſtinus, *Irenæus*, *Epiphanius*, *Oecumenius* azt tanittyák, hogy az órdögök itilet napjának elótte a' gyehenna kinnyával nem kinoztatnak; a' mint erre Bellarminus Jeſuita bizonyság, Bellarm. lib. 1. de beat. Sanct. cap. 6. art. 20. *Euſebius* a' mint Hieronymo doctor bizonyittya az Arius iſtentelenségének nyilván való óltalmazója vala, Hier. Epiſt. 75. ad Pam. & Ocean. *Hilarius* tagadgya azt, hogy

hogy a' Christus az ő testében, vagy szenvedésében vagy halálában valami fajdalmat szenvedett vólna. Hilar. lib. 10. de Trinit. *Amborus* Doctor azt állattya, hogy az ember a' második vagy örökké való halálra, nem az Adám vétkéért szenvedi, hanem az Adám vétkének alkalmatosságával, a' maga tulajdon vétkeivel vonsza magára.

Irenæus, Apollinaris, Tertullianus, Lactantius. Victorinus, Severus, Justinus, Amborus és többek a' Chiliastak eretnekségében egyeliteték vala magokat, kik azt álmodozták, hogy a' Christus meg-jelennék még itilet napja előtte' földön, és uralkodnék ezer esztendeig, és hogy az az ő országlása vig lakásál és testi gyönyörűséggel lenne tellyes. Lásd erről Irenæust lib. 5; de bővebben Hieronymust lib. 4. in Jerem. in cap. 19. v. 11. & libr. 11. Ezech. in cap. 36. Ezt mindazáltal a' vélekedést, a' mint Sixtus Senensis in Biblioth. lib. 5. annot. 233. bizonyittya, *a' szent Atyák az Eretnek Cerinthban mint eretnek tudományt kárhoztatták.*

Basilius tagadgya, hogy a' Szent Háromság tudománya vagy hiti, légyen a' szent irásban, in lib. de Spiritu Sanct. cap. 27. *Agoston* Doctor és mások azt állattyák, hogy nem csak az óregeknek, hanem a' csecsemőknek-is az Ur Vacsorát ki-kell szolgáltatni, ugy hogy azt *hitték* légyen, *hogy a' meg-keresztelkedett csecsemő gyermekecskék, ha az Urvacsorával nem élnének, nem-is idvözülhetnének.*

E' hamis vélekedés a' mint Maldonatus Jesuita irja mint egy hat száz esztendők forgása alatt fenn vólt

vólt az Eccléſiában. Maldonat. in Joh. 6. 53. num. 111. & 116. Láſd-meg Agoſtont, Aug. lib. 5. Hypogn. & Epiſt. 93 & 106.

Rhenanus azt irja *Tertullianus* felől, hogy a' máſodik házaſságot tiſztátalanságnak állatta lenni, Rhenan. in argum. in libr. Tertull. Exhortat. ad caſtitat. Ezen *Tertullianuſt* Bellárminus Jéſuita Eretnekséggel, tévelygéſſel és hazugsággal vádollya és az igaz Eccléſiának nagy ellenségének mondgya. Bellar. lib. 5. de grat. & liber. arb. cap. 26. art. 2. & lib. 2. de bon. oper. cap. 9. art. 8, 9. & cap. 13. art. 17. Máſuth így ſzóll felőle. Tertullianus primus fuit ex hæreticis, quantum ex Authoribus ego colligere potui, qui hoc aſſeruit; tudniillik, animas omnes, quantumvis ſanctorum hominum, uſq; ad ultimi judicii diem ſervari in quibuſdam abditis receptaculis, ubi nec Deum videant, nec beatæ dici poſſint, niſi in ſpe. Az az: *Az Eretnekek között első vólt Tertullianus, a' mint a' könyvirókból észre vehetem, a' ki azt állatta, hogy a' lelkek mind edgyál edgyig, akar melly ſzent ember lelke légyen, az itilet napig valami félre való helyekben tartatnak, a' hol ſe az Iſtent nem láttyák, ſe bóldogoknak nem mondathatnak, hanem csak a' reménységben.* Bellarm. lib. de beat. Sanct. cap. 1. art. 1. 2.

Ugyan ott art. 3. azt mondgya, hogy *Vigilantius* követte ezen tévelygésben Tertullianuſt. Hieronymus *Lactantius* felől igy ir: In libris ſuis, & maximè in Epiſtolis ad Demetrianũ, Spiritũ Sanct. negat ſubſtantiam, & errore Judaiço dicit, eum vel

ad

ad Patrem referri, vel ad Filium. Hier. Epist. 65. ad Pam. & Ocean. Azaz: *Az ő könyveiben és kiválképpen Demetrianushoz irt leveleiben, tagadgya a' Sz. Léleknek állatyát, hanem a' Sidói tévelygés szerint, azt vagy az Atyára vagy a' Fiura viszi.*

Ha Originesre Kelemen tanitványára vettyük szemeinket, bóldog Isten, ennek iráſiban, mind a' Fiu Isten s' mind a' Szent Lélek Isten ellen menyi káromkodásokat találunk! Ez Origines Urunk születése után élt két száz esztendőkkel. Hieronymus Doctor, in Epist. 59. ad Avitum cap. 1. & Epist. 65. ad Pammachium & Oceanum, ez Originesnek felette nagy és kűlömb kűlömbféle tévelygéſit számláltya elő, és nevezi őtet *Ariusnak kút fejének.* Maldonatus Jésuita-is ezen Origineſt az *Ariánusoknak* és *Eunomianusoknak mint egy Attyoknak* irja. Maldon. in Joan. 1. 3. num. 60. Epiphanius penig Arius Attyának és egyéb eretnekségnek gyökerének és szűléjének hivja. Epiphan. in Epist. ad Joh. Hieros. Episc. a' mint Ribera Jesuita bizonyittya, Ribera in Procem. in Malach. A' megnevezet helyẽ igy ir felőle Hieronymus. Hic Origines malè sentit de Filio, pejus de Spiritu sancto, animarum de cœlo ruinas impiè protulit, resurrectionem carnis verbo tantùm confessus est, cæterùm assertione destruxit, & post multa sæcula, atq; unam omnium restitutionem, id ipsum fore Gabrielem, quod Diabolum, Paulum quod Cajapham, Virgines quod prostibula. Sententiam quoq; erroneam & cum fide Orthodoxa pugnantem *habuit*, de paradyso, de serpente

pente, de origine animæ &c. docuit item omnes malos, tàm dæmones, quàm homines tandem inferno pœnitùs evacuato salvandos. Infernum nihil esse aliud, præter conscientiæ horrorem, *seu*, conscientiam accusantem & punientem peccata.. Az az: *Ez Origines gonoszul ért a' Fiú felől, gonoszszabból a' Szent Lélek felől, a' lelkeknek az égből való le-hányattatások felől istentelenül szóllott, a' testnek fel-támadásáról csak szóval tött vallást, egyébiránt állatással azt el-rontotta, és hogy sok száz esztendő mulva, mikor mindenek edgyig helyben állattatnak, az a' mi Gábriel, ördög lészen, a' mi Pál Cajaphás, a' mik bűzek, kurvák lésznek. Vétkes és az igaz vallással s' hittel ellenkező értelemben vólt a' paradicsomról, a' kigyó felől, a' léleknek eredetéről &c. Azt ú tanitotta hogy végre ki-üresedvén a' pokol, minden gonoszok, akar ördögök, akar emberek legyenek, idvözúlnek. Es hogy a' pokol semmi nem egyéb, hanem a' lelki ismeretnek észonyodása*, avagy *vádoló és bűnt büntető lelki ismeret.*

Es hogy ő véle azon edgyet értet Philo. Ismét, azt-is állatta ez Origines, *hogy lehetséges dolog az, hogy az Antichristus valóságos ember és valóságos ördög lészen, az ördögnek meg-testesülése által, a' miképpen hogy a' Christus a' meg-testesülés által Isten és ember.* Es hogy az Adám az Isten képét a' melyre teremtetett vala el-veszttette, nem csak a' lelki ajándékokra nézve, hanem még-az ő terméßetire és állattyára nézve-is. Lásd ezekrûl Bellarminus Jesuitát.. Lib. de grat. primi hominis, cap. 10. art. 2. 4. 6. & lib. 3. de amiss. grat. cap. 3. art. 3. & lib. 4. cap. 11. art.

art. 1. & 24. & lib. 2 de purg. cap. 1. art. 10. & cap. 6. art. 5. & lib. 1. de purg. cap. 5. art. 11. & lib 3. de Roman. Pontif. cap. 12. art. 5. 6. & de notis Eccles. cap. 9. art. 21.

Ezen Origenest Ribera Jesuita bátor és vakmerő embernek irja, ugy mint ki a' maga tévelygéset meg-átalkodva szerette, annyira hogy valami elmejében ótlott; ha azt illendőnek itélte, ottan mindgyárt az egész Ecclesia authoritását meg-vetvén, és a' kegyes fületeknek botránkozásával nem gondolván, azt mint egy szent Lélek által adatott nagy titkot iráfi kőzzé le-tötte, és más régulát a' maga itiletin kivül ismérni nem akart. Ribera in Malach. in procem.

Espensæus Parisiai Pűspők és irás magyarázó Doctor igy szóll felőlle: De cujus libris non minores quàm de dogmatibus, turbas excitavit antiquitas; multa sanè non sana, adeoque manifestè insana effutivit. Az az: *Kinek az ő könyvei felől, nem kevessebb zenebonát indittottak az régiek, mint tudománya felől; mivel sokat nem józanon szóllott, sőt bolondul feesegett.* Espensæus Commen. in titul. de lect. lib. susp. in append. Gretzerus pedig azt mondgya hogy excommunicáltatott. Origenes (igy szóll) fuit olim in veteribus synodis damnatus, & Gelasius Pontifex Tertullianum & Originem, etsi Patres valde antiquos, lege lata manibus orthodoxorum excussit. Az az: *Origenesis régen a' gyülésekben kárhoztatott, és Gelasius Pápa-is Tertullianust és Origenest, jóllehet régi Atyák,* mindazáltal *bűntetés*

tés alatt meg-tiltotta, hogy az igaz valláson lévők ki ne olvaſtatnának. Gretzer. lib. 2. de jure & more prohibend. lib. nox. cap. 10. Hieronymus Doctor pedig a' fellyebb meg-emlitett helyen Origenes felől igy ir: Laudavi interpretem, non dogmatiſten, ingenium non fidem, venenata ſunt illius dogmata, aliena à ſcripturis ſanctis, vim ſcripturis, facientia. Az az: *Meg-dicsirtem a' magyarázatra nézve, nem tudományára: elméjére nézve, nem hitire, mérgeſek az ő tudományi, a' ſzent Irástul idegenek és a' mellyek a' ſzent Irás on erőſzakot tésznek.*

Theophilus Alexandriai Püſpök, a' mint Tritenhemius irja, midőn feddettetnék, hogy miért olvaſná Origeneſt; azt felelé, azért hogy ha mi jót benne talál, azt belőlle ki-ſzedgye, és ha mi gonoſzt, azt meg-veſſe. Triten. in Catalog. ſcript. Eccl. tit. Theophilus. Bővebben Socrates in hiſt. Eccleſ. lib. 6. cap. 15. Innét a' Pápáſok között ſok veſzekedéſek vóltanak a' felől, ha ez az Origenes idvezűlté, avagy el kárhozot. Némellyek azt állatták hogy el-kárhozott; némellyek hogy idvezűlt; némellyek egyiket ſem merték állatni. Láld Bellarm. de Purgat. cap. 8. art. 16. Alphonſus à Caſtro adver. hæreſ. lib. 2. Tit. Adam & Eva §. Secundus de hac re.

Gregorius Niſſenus orat. 2. de reſurrect. Domini azt tanittya, hogy a' Chriſtus már akkor mikor az Urvacsorát rendelte, teſtére nézve meg-hólt vólt, az ő lelke pedig a' Pokolra alá ſzállott vólt; mely dologert űtet Salmeron Jéſuita Tom. 11. Tract 7. de reſur-

reſurr. Chriſti, pirongattya. Bellarminus lib. 3. de verbo Dei cap. 10. art. 16. igy beſzéll. Quis neget multos veterum Patrum habuiſſe excellenter donum interpretandi, & fuiſſe ſpirituales, & tamen conſtat quoſdam ex præcipuis eorum non leviter in quibuſdam lapſos. Azaz: *Ki tagadgya hogy ſokan a' régi Atyák közzül a' magyarázatnak jeles ajándékával nem birtanak vólna, és hogy lelkiek nem vóltanak vólna, mindazáltal nyilván vagyon hogy némellyek, azoknak a' nagygyai közzül valók, némely dólgokban nem keveſsé eſtenek meg.*

Salmeron jéſuita, Agoſton, Damaſcenus János, Theodoretus, Cyprianus és több ſzent Atyák felől igy ir. Quanquam ſancti fuerunt, tamen dum viverent, ut non excuſamus eos à levibus culpis, ita nec à quibuſdam erroribus & neſcientiis, præſertim cum ſcriptum ſit, diminutæ ſunt veritates à filiis hominum: Pſal. 12. v. 1. ut enim vitæ ſanctitas neminem à peccato purgat, ita nullum ab erroris periculo vindicat; Quare Thomas quodlibeto 12. Sanctos non fuiſſe ſemper à Spiritu Sancto directos docet. Salmer. in Rom. 5. diſp. 51. circa finem § neque mirum. Azaz: *Jóllehet Szentek vóltanak, mindazáltal, mig éltének, a' mint hogy nem mentegettyük őket az apró vétkekre nézve*, mint ha tellyeſséggel bűn nélkül lőttenek vólna; *ugy némely tévelygéſekre és tudatlanságokra nézve ſem, kivaltképpen holott meg vagyon irva, el fogytanak az igaſságok az emberek fiai közzül: mert a' mint hogy az életnek ſzentsége ſenkit a' bűnből meg nem tiſztit; ugy ſenkit a tévely-*

tévelygéſnek veſzélye alól fel nem ſzabadit; melyre nézve tanittya Tamás, hogy a' Szentek nem mindenkor igazgattattanak a' Szent Lélektűl. Roffenſis, adverſus Luther. in confut. Procem. igy tanit. Et nos aliquoties erraſſe Patres non diffitemur, homines enim erant, ſicut & nos. Az az: *Mi is megvallyuk, hogy egynéhányſzor vétkeztenek az Atyákmert a' mint mi ugy ők is emberek voltanak.* Hieronymus Epiſt. 65. ad Pammach. & Ocean. igy ſzoll: Erraverunt in fide tam Græci quàm Latini Patres. Azaz: *Tévelygéſt ſzenvedtenek a' hitben mind a' Görög s' mind a' Római Atyák.*

Bellarminus Jéſuita Origeneſt, Tertullianuſt, Euſebiuſt régi Eretnekeknek irja, és Pelagius Eretnekkel egy karban állattya. Bellarm. de Laicis cap. 20. art. 15. 21. Ezen Bellarminus meg-vallya, hogy az Atyáknak magyarázattyok, néha kemény, erőßakos, és ſzent Irás ellen való. Lib. 1. de purg. cap. 5. art. 12.

Haſonlóképpen Maldonatus Jéſuita-is commēt. in Matth. 8. 9. Es ki győzné a' régi Atyáknak tévelygéſeket és fabulájokat egyenként elő-ßámlálni. El-fogyna addig az idő. Sixtus Senenſis penig ugyan okait-is le-irja, honnét lőt légyen az, hogy a' régi Atyák, ſokakban meg-eſtenek. Oportet, matura conſideratione (igy ſzóll) expendere occaſiones non paucas, ob quas priſci illi Eccleſiarum magiſtri non nihil interdum à propoſito veritatis ſcopo áberraverint: primùm quod ab iſq; ullo prævio ductore intentatum antea iter aggreſſi ſunt,

primiq́; ut adagio fertur, glaciem ſcindentes, viam poſteris aperuere, per quam abditi ſcripturarum ſenſus veſtigarentur; nec verò ſolent prima quæq́; diſciplinarum tentamenta ſemper eſſe omni ex parte fœlicia, omnisq́; culpæ expertia. Deinde innumera penè pro temporum, locorum, ac perſonarum oportunitate dixerunt, dictarunt, ſcripſerunt. Et ut Auguſtinus, ſeipſum dicto Salamonis excuſans inquit, in multiloquio non deeſt peccatum, præſertim cum nemo ſit tàm oculatus, qui non ſæpè hallucinari poſſit; quique aliquando non cæcutiat: nam & quandoq́; bonus dormitát Homerus: Sunt enim & in pulcherrimis corporibus nævi quidam, nihilq́; eſt in rebus humanis omni ex parte beatum. Ardebant præterea veteres illi tanto ſynceræ pietatis & catholicæ defenſionis ardore, ut dum unum errorem omni virium conatu deſtruere annituntur, ſæpè in alterum oppoſitum errorem vel deciderint, vel decidiſſe videantur; agricolarum more, qui in curvum teneræ arboris ſtipitem corrigere volentes, immodicâ nonnunquam attractione modum excedunt, plantamq́; ipſam in contrariam diverſamq́ue deducunt formam. Sixtus Senenſ. lib. 5 in præfat. Bibliothecæ Sanctæ. Az az: *Szükség vóltaképpen meg-viſgálni a' ſok alkalmatoſságokat, a' mellyekre nézve az Eccléſiáknak ama' régi meſterei az igaſság feltöttt czéllyától néha nem kevéſsé tévelyedtek-el. Elsőben, mert olly járatlan utnak eredtenek, mellyen előttők való vezér nem találtatott csak edgy-ü, és ők vóltanak az elsők, kik, a' mint a' példa beſzéd tartya, a' je-*

get törvén, vágván utánnok való maradékoknak utat nyitottanak, melly által a' szent irásnak el-rejtetett értelme visgáltatnék; nem-is szoktak penig a' tudományoknak akar melly első próbái mindenkoron minden részben bóldogok és minden hiba nélkül valók lenni. Annak felette számtalan sokat csak az időknek, helyeknek és személyeknek alkálmatossága szerint szóllottanak, dictáltanak és irtanak. Es a' mint Salamon beszédével magát mentvén Agoston mond. a' sok szó nem üres vétek nélkül, kiváltképpen, mivel nincsen senki olly szemes, a' ki gyakran ne habozzék és a' ki néhane vakoskodgyék. Mert néha a' jó Homérus is szunnyadoz. Mert még a szép testekben is vagyon némelly vélek született bélyeg, sömörgözés, és nincsen semmi az emberi dolgokban, a' mi minden részben bóldog vólna. Továbbá azok a' régiek annyira gerjedeznek vala a' tiszta kegyességnek és igaz hitnek óltalma melegségével, hogy midőn egy tévelygést tellyes erejekkel igyekeznének el-rontani, gyakran azzal ellenkező más tévelygésben vagy bé-esnének vagy bé-esni láttatnának. Mint szintén a' kertészek, a' kik a' gyenge csemetének meg-borgadott ágát egyenesíteni akarván, néha a' mód nélkül való magokhoz való húzásokban által hágják a' lineát, és azt az élőfát ellenkező és külömbözó formájúvá tészik.

Ezeket penig ójjon Isten engemet attól, hogy az Atyák bócstelenitésére számlállyam elő, vagy hogy azoknak olvasásától valakit el-tiltani igyekezzem ezekkel. Olly háládatlan, Istennek illy jeles és Szt. emberihez, lenni nem akarok, sót tisztelem és bócsűllöm óket, valláft tévén arról hogy ók az ó ide-

jekben az Eccléſiának nagy lámpáſi vóltanak, ugymint kik az ő tudos iráſokkal és Commentáriuſokkal az igaz vallaſt hiven és erőſſen az ő idejekbéli Eretnekek ellen oltalmazták: mellyre nézve diciſeret érdemel, mind tudományok, mind kegyeſségek, mind peniglen igyekezetek és ſerény forgolódáſok: hanem csak azt akarom, a' Páter ellen, ezekből a' régi Atyák fogyatkozáſiból és tévelygéſiből ki-hozni és meg-mutatni, hogy az Atyák itilő ſéki nem felső ſzék; haſzontalan azért néki a' hit dolgában oda appellálni. Mivel a' mi hitünknek régulája és az Eccléſiai villongáſoknak edgyáltallyában való birája, annak meg-csalhatatlannak kell lenni; de mivel az Atyák iráſi ſok tévelygéſekkel, ſok hamiſságokkal és fabulákkal tellyeſek. Azért lehetetlen oda apellálni. (3) Haſzontalan még-is az Atyákra való apelláta. Mert ők ſzegények, mint emberek, egymas kőzőtt ſok és kűlőmb kűlőmb formán ellenkeznek és villonganak.

Kellé erre bizonyásg,? Nyilván vagyon mindeneknél *Epiphaniuſnak Chryſoſtomuſſal*; *Ruffinuſnak Hieronymuſſal*; *Cirilluſnak Theodoretuſſal* és maſoknak egymáſſal a' hit és vallás felől való veſzekedéſek. Nyilván vagyon ama nagy ellenkezéſe és villongáſa *Hyeronymuſnak és Agoſtonnak* ſent Pálnak ama' feddéſe felett, mellyet tőtt Péterhez, Gal. 2. *Origenes*, *Tertullianus*, *Amborus*, *Theophilactus*, *Nyſſeniai Gergely*, *Epiphanius*, *Hieronymus*, *Euthimius* azt állattyák, hogy a' Chriſtus ſintén-ugy mint egyéb gyermekek meg-nyitván az ő Annya

nya méhét, szűletett ez világra, a' mint ezt bizonyittyák; Jansenius in Concord. cap 10. in locum Luc. 2. v. 23. Rhenanus in arg. ad libr. Tertull. de carne Christi, & Maldonatus Jésuita in Luc. 2. 23. Ellenben *Agoston Doctor* masokkal egyben ellenkező értelemben vala. Sőt a' Pápás Atyafiaka' Jesuitákkal egyben amaz elsőt eretnekségnek itélik lenni. Bellarminus de not. Eccléf. cap. 9. art. 35. 36. Maldonatus in Luc 2 v. 23.

Hilarius azt tartya, hogy Judása' több Apostolokkal edgyütt az Urvacsorával nem élt, és hogy annak osztogatásakor jelen sem volt; Agoston pedig és sokan mások ellenkezőt tanitanak. Esther könyvét Melitoto Asianus, Athanásius, Nazianzenus Gergely, Apocryphusnak mondgyák; de a' többi mindnyájan a' mint Bellarminus bizonyittya ellenkezőt állatnak. Bellarm. lib. 1. de verbo Dei cap 7. art. 1. 2. Esther könyvének két utólsó részeit Apocryphusnak lenni tanittya a' több Atyák közőtt *Hieronymus*; Láfd ugyan ott art 3. Bellarminust.

Szent János mennyei látásról irt könyvét kőzönségesſen a' Görög Atyák a' Bibliának szent könyvei közzül ki-rekeſztették; a' Római Atyák pedíglen közönségesſen ellenében valót tanitottak. Ellenben a' Sidókhoz irt könyvet közönségesſen a' Római Atyák a' szent könyvek közzé nem számlálták; de a' Görög Atyák közönségesſen ellenben valót tanitottak. Láfd ezekről Bellarminust ugyan ott, cap. 19. art. 2.

Basilius, *Irenæus*, *Tertullianus*, *és Alexandriai Kelemen*, azt tanittyák, hogy az egész szent Irás elveszett az Babyloniai fogságkor, hanem az után a' szent Lélek dictálásából azt szintén ugy mint az előtt vólt Esdrás állatta helyben; mellyet *Chrysostomus*, *Hilarius*, *Theodoretus és Hieronymus*, erősen tagadnak. Bellarm. libro. 2. de verbo Dei, capite 1. articulo 3. 6. 7.

Irenæus és *Alexandriai Kelemen* azt irják, hogy a' hetven forditók a' Sidó Bibliát Ptolomeusnak Lagus fiának uralkodásában forditották Görög nyelvre: Ellenben *Tertullianus*, *Athanasius*, *és Epiphanius Ptolomeus Philadelphusnak*, (ki amaz után a' Királyságban következett,) idejére határozzák. Bellarm. ibid. cap. 6. art 2

Hieronymus azt tanittya, hogy a' hetven forditók, csak a' Moses öt könyvét forditották; de *Justinus Martyr*, *Alexandriai Kelemen*, *Epiphanius* és *Russinus*, az egész Ov Testamentomi szent Irást. Bellarm. ibid. art. 4.

Epiphanius ugy hiszi, hogy a' hetven forditók kettőnként rekesztettenek egy egy bóltocskákban a' szent Irás forditásakor; ellenben *Justinus*, *Irenæus*, *Cyrillus*, *Alexandriai Kelemen*, *Agoston*, *Tertullianus*, *Chrysostomus*, edgyenként külön bóltocskákban hisik hogy rekesztettenek: de *Hieronymus* ezt egészlen hazugságnak tartya, hanem azt állattya, hogy mind a' hetvenen azon egy basilikában templomban edgyütt últenek, és hogy egymástól értekeztenek, s' tudakozódtanak. Ugyan-

ott Bellarm. art. 7. 8. Hieronymus ugy itél felőlle hogy azok a' hetven forditók az ő forditásokban némely dólgokban hibáztanak: ellenben *Justinus*, *Irenæus*, *Alexandriai Kelemen*, *Eusebius*, *Epiphanius*, *Chrysostomus*, *Cyrillus*, *Tertullianus*, *Agoston*, *Hilarius* és mások tagadgyák. Bellar. ibid. art. 13. 14.

Athanasius azt itéli hogy Jakab Apostol forditotta Görögre szent Máthé Evangeliomát; mások János Apostolra határozzák; némellyek pedig annak Görög nyelvre való forditását ugyan magának szent Máthénak tulajdonittyák. Bellarm. ibid. cap. 7. art 3.

A' Görög Atyák Péter cselekedetiben, melyről meg-feddetett Páltul Gal. 2. a' vétket meg-ismérik, kikkel egy értelemben vagyon *Hieronymus-is*; de *Tertullianus*, *Cyprianus*, *Amborus*, *Agoston* és nagyobb részre a' Római Atyák, a' vétket Péter cselekedetiben látni nem akarják. Bellarm. lib. 1. de Roman. Pontif. cap. 28. art. 29. 30. 31.

Tertullianus és *Hieronymus* a' Pápák Catalogussában *Péter* után *Kelement* tészik; de *Linust Péter* után és *Kelement* harmad helyet tészi *Optatus* és *Agoston*. Ellenben *Irenæus*, *Eusebius*, *Epiphanius*, és *Hieronymus*, *Péter*, *Linus*, *Cletus* vagy *Anacletus* után negyed helyen tészi *Kelement*. Bellar. lib. 2. de Roman. Pontif. cap. 5. art. 2.

Tertullianus, *Alexandriai Kelemen*, és *Lactantius* azt állattyák, hogy Christus Urunk életének 30. esztendős korában, Tiberius Császár uralkodásának pedig 15. esztendejében feszittetett-meg: El-

lenben *Ignatius*, és *Eusebius* a' Christus halálát Tyberius uralkodásának 18. esztendejére, és maga életének 33. idejére viszik. Továbbá *Onufrius Mercator* és mások a' Christust 34. esztendőskorában mondgyák hogy meg-hólt légyen; de *Irenæus* viszi életének 50. esztendejére, és hogy nem Tyberius alatt, hanem Claudius Császár alatt szenvedett vólna azt állattya. Láld meg Bellarminust Lib. 2. cap. 5. art. 4 de Roman. Pontif.

A' Keresztségben, azt tartyák, *Amborus Beda* és *Bernárd* hogy elég annak formájára edgyik személynek segitségül való hivása vagy emlitése; Ellenben tagadgyák azt, *Justinus*, *Dienes*, *Origenes*, *Athanasius*, *Basilius*, *Didimus*, *Chrysostomus*, *Nyssenus Nazianzenus*, *Damascenus*, *Tertullianus*, *Theophilactus*, *Amborus*, *Hieronymus*, *Cyprianus*, *Fulgentius* és *Agoston*; a' mint ezt-is Bellarminus feljedzette, Lib. 1. de baptism. cap. 3. art. 8. 15.

Veszekedtenek az Atyák hasonlóképpen több sok számtalan dólgok végett-is, ugy mint, a' paradicsom hellyéről, a' kigyó felet, az első bűnnek oka felől, a' pœnitentia felett, az első bűn felett, a' negyven napi böjt felett, az Urvacsora kenyere felett; és ki tudná s' ki győzné elő számlálni számtalan sok dólgokrul egymás között való villongásokat s' veszekedéseket. Lásd Bellarm. lib. 1. de bapt. cap. 6. art. 18. & de grat. primi hom. cap. 12. & 15 art. 1. 2. & cap. 17. & 18 & Lib 3. de amis. grat. cap. 4. & 6. art. 5. 6. 7. & cap. 9. & Lib. 4. de Euchar. cap. 7.

Nem

Nem külömben czivódnak és ellenkeznek egymás között a' régi Atyák a' szent Irás helyeinek magyarázattyában-is, a' mint erre Bellarminus Jésuita elég bizonyság. Szent Mathé 5. v. 25 és szent Lukács 12. v. 58. másképpen magyarázza *Chrysostomus*; másképpen *Hilarius*, *Origenes*, *Cyprianus*, *Amborus*, *Hieronymus*, *Agoston* és *Béda*. Lásd Bellarm. lib. 1. de purgat. cap. 7.

A' konkoly felöl való példabeszédet, Máthé 13. másképpen magyarázza *Agoston*, másképpen *Cyprianus*. Lásd Bellarm. de Eccl. milit. cap. 4. art. 8 9.

Szent Máthé 17. v. 25. 26. másképpen érti *Hieronymus*, másképpen *Hilarius*, Bellarm. lib. 1. de Clericis cap. 28. art. 24. 25.

Szent Máthé 18. v. 18. és Johan. 20. v. 22. 23. a' bűnnek meg-kötözése és óldozása felöl másképpen magyarázzák *Theophilactus* és *Origenes*; másképpen *Hieronymus*, *Hilarius*, *Agoston*, *Anselmus* és mások. Bellarm. lib. 1. de Pontif. Román. cap. 12. art. 30. 32. 33.

Szent Máthé 19. v. 16 &c. Amaz iffiu felöl másképpen magyarázzák *Hieronymus* és *Béda*, másképpen *Chrisostomus*, *Hieronymus* és *Béda*, azt mondgyák, hogy nem tanulásnak, hanem késértésnek okáért ment légyen Idvezitönkkoz. *Chrysostomus* ellenkező képpen magyarázza. Bellarm. lib. de Monach. cap. 9. art. 20.

Szent János 19. v. 11. *Semmi hatalmad nem vólna én ellenem, ha néked onnan fellyül nem adatott vólna.* másképpen magyarázzák ezt *Cyrillus* és *Chrysostomus*;

mus; másképpen *Agoston* Doctor. Bellarm. lib. 2. de Rom. Pontif. cap. 19. art. 3. 5.

Szent Pál Rom. 2. v. 14. *Mivel hogy a' Pogányok, kiknek irott törvények nintsen, természet szerint a' törvényhez illendő cselekedetet cselekeszsznek* &c. *Origenes, Amborus, Agoston, Fulgentius* e' helyet, egészlen a' Pogányságból meg-tért Keresztyének röl magyarázzák; a' Görög Atyák pedig közönségesen, ugy mint, *Chrysostomus, Theodoretus, Theophilactus, Oecumenius* és mások, az Apostolnak e' szavait, azokra a' pogányokra magyarázzák, a' kik a' Christust nem ismérik, hanem csaka' természet világánál járnak. A' Latinus vagy *Római Atyák* közzül-is némellyek, ugy mint, *Cyprianus* és *Hieronymus*, ezen értelemmel vészik. Bellarm. lib. 5. de grat. & lib. arb. cap. 2. art. 7. 8. 9.

Szent Pál Rom. 5. v. 12. *Miképpen egy ember által jött e' világra a' bün* &c. E' helyet sok felé huzzák az Atyák. Láss-meg Bellarm. de amiss. grat. lib. 4. cap. 3.

Szent Pál 1 Cor. 3. v. 10. *Mint bölcs mester ember fundamentomot vetettem, más éppit pedig arra.* Kik legyenek a' mester emberek kik arra éppitenek, *Agoston, Chrysostomus, Theodoretus, Theophylactus, Oecumenius* magyarázzák a' hivekre; tudni illik, hogy minden keresztyén embert mester embernek mond itt az Apostol, ugy mint kik a' hitnek fundamentomára vagy jó vagy gonosz cselekedetet éppitenek. *Amborus, Sedulius, Hieronymus* és *Anselmus*, a' Doctorokra és az Evangeliomnak hirdetőji-

re

re viszik, Bellarm. lib. 1. de purgat. cap. 5. art. 8. 9. Ugyan ott szent Pálnál a' tizenedgyedik versben, a' *fundamentomot* ôt felé huzzák, másképpen magyarázza *Chrysostomus* és *Theophilactus*; másképpen *Amborus* és *Hieronymus*, másképpen *Agoston*, másképpen, Gergely, másképpen végezetre *Theodoretus* és *Oecumenius*. ibid. Bellarm. art. 11. 13. 15. 16.

Szent Pál 1 Cor. 7. v. 14. *Ha különben volna é ti gyermekeitek tisztátalanok volnának, de azok szentek.* Ennek a' helynek magyarázattyában három részre szakadnak. Másképpen magyarázza *Amborus* és *Anselmus*; másképpen *Hieronymus Tertullianus* és *Agoston*, másképpen mások, a' mint Bellarminus bizonyittya, Bellarm. lib. 1. de baptis. cap. 4. art. 26. 28. 30.

Szent Pál ama' locusát, 1 Cor. 15. v. 29. *Mit tésznek tehát azok a' kik meg-kereszteltetnek, ugy mint hóltak, ha a' halottak fel nem támodnak? miért kereszteltetnek meg tehát ugy mint hóltak?* másképpen magyarázza *Tertullianus* és *Amborus*; másképpen *Sedulius*, másképpen *Chrysostomus*, *Oecumenius*, *Theophilactus*; másképpen *Theodoretus*, másképpen *Epiphanius*. Bellarm. de purgat. lib. 1. cap. 6. art. 1. 2. 4. 6. 8. 12.

Szent Pál Gal. 2. v. 14. *De mikoron látnám hogy ök nem egyenesen járnának &c.* másképpen magyarázza ezt *Alexandriai Kelemen*; másképpen *Hieronymus*, másképpen *Agoston*, *Cyprianus* és *Gergely*. *Alexandriai Kelemen* nem szent Pétert, hanem mást állat, hogy Pál meg-feddett; *Hieronymus* Pált mond-

mondgya, de ezt a' feddéſt csak ſzineſnek állattya lenni; *Agoſton* pedig *Cyprianus és Gergely* ugyan valóságos feddéſnek mondgyák. Bellarm. de Rom. Pontif. lib. 1. cap. 16. art. 36. 37. 38. 39.

Szent Pálnak ama' helyét, 1 Tim. 2. v. 14. *Es az Adam nem csalatott-meg: hanem az aſzſzonyi állat. &c.* Sokképpen magyarázzák a' régi Atyák, az mint Bellarminus Jéſuitából ki-tetſzik. Bellar. de amiſſ. gratiæ lib. 3. cap. 7.

Haſonképpen, 1 Tim. 4. v. 7. 8. *Gyakorollyad magadat az Iſteni ſzólgálatban. Mert a' teſtnek gyakorlásának kevés haſzna vagyon: de az Iſteni tiſztelet mindenre haſznos.* ezt ſem egy nyomon magyarázzák. Bellárm. de bonis oper. in partic. lib. 2. cap. 12. art. 7. 8.

Szent Pál 2 Tim. 2. v. 20. igy ſzóll: *A' nagy házban pedig nem csak arany és ezüſt edények vadnak, hanem fa és cserép edények-is.* Máskppen magyarázzák ezt a' Görög Atyák, ugy mint, *Chryſoſtomus* és *Theophilactus*, kik a' nagy ház nevezetin értik e' ſzéles világot; másképpen a' Latinuſok vagy Romai Atyák, ugy mint, *Cyprianus*, *Amborus* és *Agoſton*, kik a' nagy házat az Eccleſiára magyarázzák. De még ezek ſem edgyeznek-meg edgyütt; mert *Agoſton* és *Amborus* a' nagy házban lévő fa és cserép edényen értik az eretnekeket; *Cyprianus* pedig a' gyenge hiveket. Ballarm. de Eccleſ. milit. lib. 3. cap. 4. art. 9. 10. 11.

Hogy appellalhatſ hát ide Pater? Holott az Atyák iráſi egymás kőzőtt ennyire villonganak, mi-

csoda

csoda bizonyos erőlséget és fundamentomot találsz, és kaphatsz itt? Bizonyára semmit sem. Lám, Bellarminus Jésuita-is ezt bizonyittya. Non possumus ex Patrum sententiis aliquid certi colligere, quando inter se non conveniunt. Bellarm. lib. 4. de Euch. cap. 10. art. 9. Azaz: *Nem lehet az Atyák értelméből valami bizonyoſt ki-hozni, a' mikor ők magok kőzőtt meg nem edgyeznek.* A' mint azért régen *Baſilius Cæſarienſis*, kiélt Urunk születéle után 380. esztendő tájban, *a' szokáſtol helyeſen és igen jól appellált a' szent Iráſra*, Epistola 80: igy mi Reformatusok ma méltán apellálunk az Atyákrúl a' szent Iráſra, mert az egymáſſal ellenkező és villongó Atyákból semmi bizonyoſt ki nem bozhatni.

Itt egy ki-fogáſok vagyon a' Pápáſoknak, de azzal sem sokat érnek. Bellar. lib. 2. de Chriſto cap. 2. art. 3. Nos ſequimur eos, quando ſimul aliquid docent, non quando proprias ac ſingulares ſententias aliis contradicentibus defendunt. Az az: *Mi követtyük őket* (tudni illik az Atyákat) *mikor mind nyájan tanitanak valamit, nem mikor a' magok tulajdon és magános értelmeket, máſok véllek ellenkezvén, óltalmazzák.*

Feleſet. Nem igaz ez, a' mint a' felsőkből ki-tetſik. Bellarminus egéſz ő munkájában mennyiszer bocsáttya őſzve az Atyákat az Atyákkal, és néha sokat egynek ellene vét, és néha edgyet soknak, és osztán nem a' sok Atyáknak, hanem a' keveſſeknek vagy csak egynek értelmér követi és véſzi-be. Ha ki ezt bővebben akarja nyakokban forditani, a'

Jéſu-

Jésuiták kőzzűl olvaſſa-meg Salmeront, Maldonatuſt, Pereriuſt, Lorinuſt, Riberát és egyebeket, kik a' ſzent Iráſra Commentariuſt irtanak; meg-tapaſztallya, hogy ők az Atyák kőzönséges értelmeket meg-vetik és csak a' magok agyokból ki-koholt értelmet kővetik. Hald-meg Maldonatus Jeſuitát Comm. in Matth. 16. 19. Nec enim eodem ſenſu, quo Petro atque aliis Apoſtolis dictum, interpretor, quodcunque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum in cœlis, & ſi video *omnes Authores*, præter Origenem in eadem fuiſſe ſententia, ſed eo ſenſu, quo ſuper ſolum Petrum Eccleſia ædificata eſt, quo ſoli datæ ſunt claves, ut ita *liget* ut nemo *ſolvere*, ita ſolvat, ut nemo ligare, poſſit. Az az: *Mert nem is abban az értelemben véſzem, a' melyben Péternek és a' többi Apoſtoloknak mondatott, a' mit meg óldándaſz a' földön, meg-léſzen óldoztatva az egekben; jóllehet látom hogy mindnyájan az Authorok*, Irók *Origeneſen kivül abban az értelemben vóltanak; hanem abban az értelemben magyarázom, a' melyben csak egyedül a' Péteren épittetett az Eccléſia, a' melyel csak Péternek adattattanak a' kólcsok, hogy ugy kőſőn-meg, hogy ſenki meg ne óldhaſſa, és ugy óldhaſſa-meg hogy ſenki meg ne kőtheſſe.* Ezen Maldonatus Comm. in Matth. 16. 18. & 16. 19. Quorum (igy ſzóll) verborum ſenſus non videtur mihi eſſe, quem omnes præter Hilarium, quos legiſſe memini Authores putant. Az az: *A' melly igéknek nem látom hogy a' légyen értelme, a' mellyet mindnyájan a' Könyvirók, a' kiket még eddig a' mint reá emlekezem hogy olvaſtam, Origeneſen kivül, tartanak.*

Ama'

Ama' locust Matth. 26 v. 29. azt mondgya ezen Maldonatus Jésuita; hogy *Origenes, Cyprianus, Chrysostomus, Epiphanius, Hieronymus, Agoston, Beda, Euthimius és Theophilactus* a' Christus vérére viszik; de azt mondgya e' meg nevezett Jésuita, hogy ő magával azt semmiképpen el nem hiterheti, hogy ez igék a' Christus vérére viretnének.

Didacus stella minorita, szent Lukácsnak ama helyét, Luc. 10. v. 21. mind a' régi s' mid a' mostani Auhorok értelme, sőt egy szóval mindenek ellen magyarázza. Comment. in Lucam tom. 2. Super verba illa Christi Luc. 10. 21. Confiteor tibi Pater. Igy szóll. Communiter quos ego potuerim Expositores vidisse, vel ex sanctis Doctoribus antiquis, vel ex modernis, hi OMNES & Glossæ declarant, verbum confiteor non hic accipi pro confessione peccatorum, sed pro eo, quod dicimus, gratias agere, laudare ac benedicere; rursquam tamen (igy szóll) sensus hic, nec quadrare, nec intellectui satis facere, potuit; quantum verò EGO conjectari possum verbum confiteor, hic significat, quod idem sentire vel concordare. Az az: *Kézönségesen az Irás magyarázók, a' kiket én láthattam, mind a' régi szent Doctorok közzül s' mind a' mostaniak közzül, ezek mindnyájan a' Glossával edgyütt azt tartyák, hogy e' szó; vallást tészek, itt nem vétetik a' bünrül való vallástételért, hanem annyit tészen mint hálakat adni, dicsérni és áldani; mindazonáltal ez értelem* (igy szóll) *se a' dologgal nem edgyez, se az értelemnek eleget nem tehetett. A' mennyiben én el-*

mémmel el-érhetem, ez a' szó, vallást tészek e' helyen annyit tészen mint, azont értek vagy meg edgyezek

Maldonatus Jésuita; Szent János 3. rész. 8. versét az egész Atyák ellen magyarázza. Ezt Pererius Jésuita nagy mohon kapja, és ez Maldonatus magyarázását nevezi (novam & ab ipso primum cogitatam literisque proditam, minimè tamen aspernendam, nec supprimendam silentio, quin etiam commemoratione dignam & laude.) *ujnak és hogy azt leg elsőben ő gondolta és tőtte ki irásban, à mellyet mindazonáltal meg utálni vagy halgatással el-óltani nem kell, mivel emlekezetre és dicsiretre méltó.* Pererius in Joh. 3. disp. 9. num. 37. Ezen Maldonatus a' meg-nevezett szent János 3. rész. 12. versére való Commentariussábã igy szóll: Vellem ut & ego aliquam ex his unam, quæ bonos habeat authores, sequi possem, sed fateor me præter voluntatem meam, in novam interpretationem rationibus majoribus compelli. Az az: *Akarnám, ha en-is ezek közzül edgyiket valamellyiket, a' melynek tudós authori vadnak, követhetném, de meg-vallom, hogy akaratom ellen uj magyarázatra nagyobb okoktul kénszerittetem.* Innet számtalan sok helyen Commentariussában meg-vetvén a' régi Atyák értelmét, igy szóll: *En igy itélem, En igy értem.* Lásd-meg szent Máthé 19. v. 11. és 19. v. 20. és 20. v. 22. verseire valo commentariussát, a' holott-is meg-veti az Atyák magyarázását. Ezen Maldonatus midőn szent János 8-dik részének 56. versét magyarázná, ebbéli cselekedetinek illyen mentségét adgya. Maldon. Comm. in

Joh.

Joh. 8. v. 56. num. 129. 130. Vereor ne arrogantis interpretis esse videatur, à tot tàmque gravibus authoribus dissentire, sed minimè (igy szoll) arrogans videri debet, in quærendâ veritate moderate dicere, quid sentias; hocenim ipsi illi cum scriberent facere solebant. Az az: *Félek attul, hogy kérkedékeny magyarázojénak ne láttassék, ennyi és illyen derék Irásmagyarázóktul kűlömbözni; de semmiképpen nem tartathatol kérkedékeny magyarázónak, ha az igasság keresésében mértékletessen azt ki-mondod, a' mit értesz: mert ők is midőn irnának ugyan ezent szokták vala cselekedni.* Nem kűlömben beszéll Ribera-is in Apoc 1. v. 9 & 10. v. 1.

Helytelen tehát az Pápás Atyafiaknak űgyők gyámolitására a' régi Atyákra ki-kapni. Egy szoval hogy be-rekesszem e' kérdést. Mi mindnyájan és edgyen edgyen Reformátusok, a' Régi Atyáknak nagy elméjeket, jeles serénységeket az Isten űgye mellett, sok féle bölcsességeket, a' dolog felől valo éles itélet tételűket, mélységes tudományukat, nagy és terhes irásukat, munkában valo telhetetlenségűket, fáradhatatlan igyekezetűket, csuda szorgalmatosságukat, szent buzgoságukat, ritka kegyességűket, Istenhez gerjedező szerelműket és csudálkozásra mélto szűzességűket ismérjűk, megvallyuk, sőt csudállyuk, azokat ő bennek szerettyűk, javallyuk, dicsérjűk, érette űket, becsűllyűk és tisztellyűk, és a' kitűl kőzzűlűnk Istennek velűnk kőzlőtt tálentoma szerint mint ki telik ugy kővettyűk-is: Mindazonáltal Hieronymus és A-

goſton tanitáſa ſzerint, (Hieron. in Catalog. Viror. illuſtrium; Auguſt. lib. 2. contra Creſcon. cap. 32.) az Atyáknak eſtvegyeket, tévelygéſeket, Eretnekségeket, káromkodáſokat iráſokban látván, olvaſván és halván, nem tagadhattyuk, hogy ugy ne légyen, el nem rejthettyük, ſe nem kiſſebbithettyük, annál inkább lelkünk iſméreti ellen nem oltalmazhattyuk, hanem meg-vallyuk igazán, oly nagy edényekben az emberi gyarlóságot és erötelenséget nagy bánakozáſſal ſemlelvén. Emberek voltanak s' mint emberek lokakban megeſtenek, minek okáért bennek a' vétket, tévelygéſt, eretnekséget tiſzta ſivböl utállyuk, ſzabadoſſan meg-vettyük és azt ö bennek kárhoztattyuk. Ha mit pedig ſzent Irás ſerint ſolnak, azt tüllök nékik nagy dicsirettyekre illendö háládatoſságal vefſük: ha mit ellenben ſzent Iráſſal ellenkezöt ſzolnak, tanitanak, békeſség és becsüllet a' jámboroknak, azért minket ſenki vakmerőséggel vagy ſzentség tóréſſel vagy kevélységgel nem vádolhat, azt ſzabadoſſan meg-vettyük. Mert hogy Agoſton Doctor ſzavával bé-ſummállyam. Hoc genus literarum, non cum credendi neceſſitate, ſed cum judicandi libertate legendum eſt. Auguſt. contra Manichæum lib. 11. cap. 5. Az az: *Ez illyen Irást olvaſni kell, nem ugy hogy ſzükséges képpen valaki azt ottan el hidgye, hanem hogy ſzabadoſſan rólla itéletet légyen.*

V. PONT

V. PONT.

Merő csupa helytelenség és haſzontalanság ma mi tőllünk a' Pápáſoknak azt kérdezni; hol vólt Calvinus János előtt az igaz Reformata Vallás.

NEm kiſſebb ravaſzságok tetſzik-ki ebben-is a' Pápáſoknak, midőn ma tőllünk azt kérdik: *Hol vólt Calvinus János előtt a' mi Valláſunk?*

(1) Mert ezt csak azért cselekeſſik, hogy ez iránt magunkat az emberi hiſtoriákon meg-tartóztatván és elménket rajta fel-függeſztvén a' Római valláſt a' ſzent irás rámájára ne vonnyuk, és igy az igaz utat el-veſzeſsük. Hiſzem e' kérdés nem ſzent iráſt; hanem kűlső hiſtoriát illet. Bizony amaz utólsó nagy napon, mikor a' Páſztoroknak Fejedelme, az Ur Jeſus az ő ſok ſzámu ezer Szenteivel az itiletre meg-jelenik, és mind az élőknek és hóltaknak meg-itélésére ſzékiben bé-űl, nem fogja mi tőllünk azt kérdeni, vallyon a' mi valláſunk azzal a' tudománynyal, melly vólt leg-közelebb és egyeneſſen Calvinus előtt, edgyezetté, avagy nem; hanem a' Szent Pál Apoſtol tanitása ſzerint, az Evangeliom és Iſten tőrvénye ſzerint kell meg-itéltetniek az embereknek, Rom. 2. v. 12, 16. Nem-is kivánnya Iſten ſohol a' ſzent irásban, ſe az Ov ſe az Uj Teſtámentomban azt mi tőllünk, hogy a' mi idvőſségűnknek és őrők életűnknek el-nyerésére a' kűlső hiſtoriákban igen járta ſok, kőltesek és tudoſok le-

gyűnk; hanem csak egyedűl az ő szent Igéje által, ugymint, mennyei lámpás által akar bennűnket meg-világosítani és tanítani, Esa. 8 v 20.

Ha az idvősségnek és örök életnek el-nyerésére a' Calvinus ideje előtt való Seculumok Historiájának tudása szűkséges vólna, tehát Calvinustól vissza az Apostolok idejéig fel-menvén ezer kőzzűl is edgy alig idvezűlhetett volna; mert ők szegények a' succéssiót nem tudták s' azzal nem-is sokat gondoltak.

Hiszem ha a' Históriákon kellene csűggedeznűnk, a' leg-régibb irásokon kellene kapdosnunk, és mindeneknek előtte Pápás Uraimnak nem a'Calvinus előtt való közelb időre, hanem az Apostolokéra kellene mutatni, és ott kellene vallásokat izenként fel-keresni és meg-mutogatni: de holott az ő nékiek lehetetlen; tehát a' Traditiókra emberi találmányokra, a' mellyeknek hiteles vólta köztők a' Római Pater authoritásától függ (kit a' magok igyókben Főbirónak vallanak és tártanak) akarnak bennűnket igazitani. Jeles dolog! vegyenek bár reá halehet. Nem ott áll ember a' dolognak sarka nem, hanem itt: A' Keresztyén Eccléziáknak és annak igaz és valóságos tagjainak, nem a' Calvinus ideje előtt bé-vótt rend-tartásokon és tudományokon, hanem az Apostolok idejebéli tőrvényeken és edgyházi gyakorlásokon kell csűggedezni és meg-nyugodni! Miért igazitanak minket Calvinusra, hiszem Calvinus nékűnk semmi új tőrvént nem irt, se nem adott; hanem mint hűséges

szolga

szolga a' szent irásnak bé-vételére és hitelére tanitott és nogatott. Lám mi Calvinusnak mint a' Római ház a' Pápának meg-csalhatatlanságot nem tulajdonitunk: nem-is vészszük mi a' Calvinista nevet ugy magunkra, mint ők a' Pápista nevezetet. Miazt vitellyük kintelen, de ők amazt kapják nagy örömmel és dicsekedéssel, a' mint Baronius Cardinál irásából ki tetszik. Baron. Martyrolog. Octob. 16. Certè nullo sublimiori gloriæ titulo exornare, nec certiùs eos esse Catholicos demonstrare potuissent, quàm eos nuncupare Romanos atq; Papistas. Az az: *Bizonyára semmi dicsőségesebb titulussal őket meg-nem ékesithették volna úgy, sem bizonyosban hogy Catholicusok legyenek meg-nem mutathatták volna, mint hogy őket nevezik Rómaiaknak és Pápistáknak.* Ha ez igaz; edgy hát nállok keresztyénnek és Pápistának lenni. Mindazáltal hogy Pápás Uraim azt reánk ne fogják, hogy az Ecclésiai Históriákban járatlanok és tudatlanok vagyunk, alább Isten engedelméből, annak helyén, mind magokból a' Pápás Irókból s'mind az Ecclésiai Históriákból rövideden de igen világoslan, mind az alkalmatosság szerint, mind peniglen kiváltképpen való czélom szerint, a' harmadik könyvnek utólsó részében, és az egész negyedik könyvben meg-mutatom, hol volt Calvinus előtt igaz Valláslunk.

(2) Nem okosság ezt kérdeni még-is, hol volt a' mi Valláslunk Calvinus előtt, mert ebben a' szent irásnak nyilván való bizonysági ellen egyeneskedik és edgyáltallyában a' tétetik fel, mint ha a' Christus

igaz Ecclésiája mindenkoron és minden seculomban, időben látható vólna; holott a' Szent Lélek máſt tanit és azt állattya nyilván, hogy leſznek hittől való el-ſzakadáſok és támadnak olly Doctorok kik hitető lelkekhez és ördögi tudományhoz figyelmeznek, kik képmutatás által ſzólnak hamiſságot, kiknek lelkek iſméreti meg-béllyegeztetett, kik a' házaſságot és az olly eledeleknek meg-ételét, a' mellyet Iſten teremtett hogy azzal éllyünk, megtiltyák, 1 Tim. 4. v. 3. Meg-jövendólte, hogy az egéſz föld nagy csudálkozván fogja követni a' fene beſtiát, Apoc 13. v. 3. Es hogy midőn a' Chriſtus el-jő alig talál hitet e' földön, Luc. 18. v. 8. Meg-jövendólte a' veſzedelemnek fiát, a' ki iſteni nevezetet véſzen magára, 2 Theſſ. 2. és tében csudákat v 3. 4. 9. 10. Meg-jövendólte a' bárſonyban öltözött nagy paráznát, a' ki ugy úl mint királyné és a' kinek hatalma vagyon a' Királyokon, és a zokat annyira el-fogja csábitani, hogy őket a' Szentek vérével meg-részegitse, Apoc. 17. v 3. 4 Ez okáért ezen Irás azt tartya, hogy az Eccléſiának ſzárnyadattatott, hogy fél felé a' puſztában repülne és bizonyos ideig ott lappangana, Apoc. 12. v 6, ez előtt a' hét fejű Sárkány előtt. Meg-jelentette Iſten nyilván, hogy e' fene állat és álnokságnak fia már az Apoſtolok idejében orozva és nagy óváſt kezdette lábát az Eccléſia kűſzöbére bé-tenni, 1. Joh. 2. v. 18. Ezt penig Iſten cselekedte a' válaſztott hivek vigaſztaláſokra és tanuságokra, hogy tudhaſſák annak idejében Iſten tetſzéſével magokat vigaſz-

gaſztalni és e' fene beſtia ellen őrizkedni.)( )(

(3) Csak ollyan e' kérdés mint ha valamelly ravaſz orv vagy lopó valakinek alattomban erſzényét övéről le-vágná és el-dugná, és az után az erſzény hová lőtt tőle azt kérdené; nyilván ama' nyavalyás kárt-vallótt ember egyebet néki mondani nem tudna; hanem hogy el-lopták. Nem külömben bánik ma a' Pápa mi velünk. Mert minek utánna tűzzel és vaſſal üldözte, kergette, ſzéllel verte és puſztá helyekre el-széleſztette, őlte és vágta és minden ki-gondolható kegyetlenséggel immár ſok ſáz eſztendők alatt veſztegette és tellyeſséggel a' föld ſinéről el-törleni akarta a' mi Eccléſiáinkat, a'mint a' magok Hiſtoricuſi meg-irták, és a' ſzemmel látható mindennapi ſiralmas példák mutogattyák, még-is nem átallya azt kérdeni tőllünk; hol volt Cálvinus előtt a'mi Eccléſiánk? Bezzeg ha jól akarná a' dolgot, nem azt kellene kérdeni; hanem ezt; *hol és hogy hogy maradhatott meg az ő kegyetlenkedése miatt a' mi Eccléſiánk?* Erre könnyen a' Szent iráſból meg-felelnénk, hogy Iſten készített néki helyet a' puſztában és azt legeltette ott bizonyos ideig, Apoc. 12. 6.

Jóllehet azért a' meg-hallott okokra nézve ez helytelen kérdésre nékik meg-felelni nem tartoznánk: mindazonáltal ezzel nem gondolván egy ſzóval és kötsönségeſen azt mondom, hogy a' Római Pápa négy vagy őt ſáz eſztendők forgáſa alatt, a' válaſztott híveket, kik ſzéllel Galliában, Belgiomban, Angliában, Németh, Cseh és Magyar Or-

ſzágban feleſen vóltanak, kiket az ellenkező felek csufolás képpen Picarduſoknak, Albigenſeſeknek Waldenſeſeknek és minek nem &c. hivtanak, ölte, vágta, üldözte és kergette, a' mint alább annak helyén meg-hallyuk. Ott vólt tehát ő bennek a' mi Eccléſiánk Calvinus előtt.

Moſt azért czélomhoz képeſt az Ur vacsorát felvéſem, és abban az Atyákból Valláſunk régiségét, nem csak az Uri vacsora körül, hanem a' mint a' dolog magával bé-hozza a' több hit ágazati körül-is meg-mutatom. Elő-hordom penig az Atyákat, és czitálom a' Hiſtóriákat, nem azért mintha a' mi igaz Valláſunk és értelmünk az Atyákból méltóságában valami nevekedéſt végyen, vagy azokhoz mint fundamentomhoz ragaſzkodgyon; mert vagyon annak erős és meg-mozdulhatatlan fundamentoma, melly a' hazudni nem tudó Iſtennek a' Próféták, Evangeliſták és Apoſtolok által ki-jelentetett beſzéde, és abban ſzólló Szent Lélek: nem kóldul Iſten embertől tanubizonyságot: nagyobb az Iſten beſzéde, hogy ſem mint Adámtól fogva ez ideig ſzületett emberek tanubizonyság tétele: az ő Izavai Ugyánok és Amenek. Csak annyit téſzen az ő beſzédét a' romlott emberi méltósággal erősíteni, mint ha a' gyertya világnál akarnád a' napot dél-ſzinben fényeſiteni. Hanem elő-hozom a' régi Atyákat. (1) Ezért, hogy az én bajnokomnak, ki véle való beſzédemre ezekre appellált, kívánságának eleget tegyek. (2) Hogy a' régi Atyák tiſztelſségeket, kikre a' Pápás Atyafiak gyámoltalan ügyök

gyóknek gyámolitására ollyakat fognak, mellyben se hirek se tanácsok nincsen, sem soha sem vólt, meg-mentsem és helyben állassam. (3) Hogy e' veszett világhoz, a' mellyben a' szent irás ereje a' porban hever és az Isten beszéde az emberi tanubizonyságoktól mint valami fegyvertől sértegettetik magunkat alkalmaztatni tudhassuk.

VI. PONT.

Az által-állatozást a' Régi Atyák nem tudták.

Első Seculomban Iró Doctor.

CLemens Romanus lib. 5. Const. cap. 16. *Cùm antitypa mysteria pretiosi corporis & sanguinis tradidisset nobis.* Item lib. 6. const. cap. 23. *Pro sacrificio cruento, rationale ac incruentum ac mysticum sacrificium instituit, quod in mortem domini per symbola corporis & sanguinis sui celebratur.*

Romai Kelemen. Midőn titkos példázatit drágalatos testének és vérének adta volna nékünk. *Alább.* A' véres áldozatért, okos és vér nélkül valo és titkos áldozatot rendele, a' mely az Urnak halálára az ő testének és vérének jelei által Izolgáltatik-ki.

Második Seculomban Iró Doctor.

Irenæus lib. 4. cap. 34. *Qui à terrâ est panis percipiens invocationem Dei, jam non communis panis est, sed Eucharistia, ex duabus*

Irenæus. A' kenyérhez, mely földi, járulván az Isten segitségól valo hivása, immár tovább nem közönséges kenyér ha-

abus rebus conſtans terrenâ & cœleſti.

hanem, Urvacsora, két dologbul tóldiból és menyeiből, állo.

Harmadik Százban Irók.

Clemens Alexandrinus Pædagog. lib. 1. cap. 6. *Per ſymbola ac ſigna expoſuit, cum dixit, comedite carnes meas & bibite ſanguinem, evidenter fidei & promiſſionis quod eſt eſculentum & potulentum dicens allegoricè.*

Alexandriai Kelemen. Példázatok és jelek által magyarázta-meg, (tudniillik à Chriſtus) midőn azt mondta, egyétek az én teſtemet, és igyátok à veremet, nyilván a' mi a' hitnek és igéretnek tulajdona, azt ételnek és italnak mondta ábrázolás-képpen.

Tertullianus de reſurrectione Carnis. *Paulò ante carnem ſuam panem cœleſtem pronunciârat, uſque quaque urgens per allegoriam neceſſariorum pabulorum memoriam Patrum, qui panes & carnes Ægyptiorum præverterant, divinæ vocationi.* Idem Tertullianus lib. 4. contra Marchionem, *Acceptum panem & diſtribuſum diſcipulis, corpus ſuum illum fecit, hoc eſt corpus meum*

Tertullianus. Egy kevesſé elébb az ő husát mennyei kenyérnek módotta vala, kénszeritvén mindenfelől bennünket arra hogy a' szükséges eledeleknek ábrázolása által meg-emlékeznénk az Atyákrol, kik az Ægiptombéliecknek kenyereket és husokat ekiben tették vala az Isteni hivatalnak. *Azon Atya.* A' kenyeret a' mellyet vött és a' tanitványoknak el-osz-

tott,

meum dicendo, id est, figura corporis mei. Figura autẽ non fuisset nisi veritatis esset corpus. Cæterum vacua res, quod est phantasma, figuram capere non posset.

tott. azt ő testévé tötte, ez az én testem. azt mődván, az az, az én testemnek ábrázatya. Ábrázat pédig nem lőtt vólna, ha valóságnak teste nem lőtt vólna. Továbbá az üres dolog, a' ábrázatot magára nem

minémű a' látott látás, vehetne.

Origenes homil 7. in Levit. *Si secundùm literam sequaris hoc quod dictum est, nisi manducaveritis carnem filii hominis & biberitis sanguinem meum, occidit hæc litera.* Idem in cap. 15. Matth. *Ille cibus qui sanctificatur per verbum Dei & orationem, juxta id quod habet materiale in ventrem abit & in secessum emittitur.* Ibidem. *Hæc quidem de typico symbolicoq; corpore* (loquitur de Eucharistia.) *Multa porrò & de verbo ipso dici possent, quod factum est caro, verusq; cibus: quem qui come-*

Origenes. Ha berű szerint érted azt, a' mi megmondatott, hanem ha észnek az ember fiának testét, és issátok az én véremet, meg-ől e' berű. *Máskint.* Az az eledel az mely meg-szenteltetik az Isten igéje és a' kőnyörgés által, arra nézve à mi az, ő materiájában, a' hasban mégyen és az árnyék székben ki-bocsáttatik. --- Eddig az ábrázoló és jedző testről. Továbbá sokat szólhatnánk az ige felől-is, hogy testé lőtt és valóságos eledelé. Mellyet a' ki észik, örökké él. Mellyet egy go-

comederit, vivet in æternum. Quem nullus malus potest edere.

gonosz ember-is nem ehetik.

Cyprianus lib. 1. epist. 6. *Dominum corpus suum panem vocare de multorũ granorum adunatione congestum, & sanguinem suum vinum appellare de botris atq; acinis plurimis expressum.*

Cyprianus. Az Ur a' kenyeret, mely sok buza szemeknek ôssve berkeztetése által csináltatott egygyé, ô testének hivja, és a' bort, a' mely sok szőlő gerezdből és szemből facsartatott-ki, ô vérének nevezi.

Item, lib. 2. epist. 3. *Quam rem perficiẽs & adimplens dominus panem & calicem mixtum vino obtulit, & qui est plenitudo veritatem præfiguratæ imaginis adimplevit.* Paulò post. *Quâ in parte invenimus calicem mixtum fuisse, quem Dominus obtulit, & vinum fuisse, quod sanguinem suum dixit.*

Ismét Mely dólgot el-végezvén és bé-töltvén az Ur a' kényeret és a' borral meg-egyelitett pohárt adta, és önnön maga a' ki a' tellyesség ô az eleve meg-példáztatott ábrázat valóságát bé-öltötte. *Alább.* Mely réßről feltalállyuk, hogy a' pohár, a' mellyet az Ur adott, meg-egyelitett volt, és hogy az bor volt, a' mellyet ô vérének mondott.

Synodus Nicæna in actis. *Iterum etiam hic in divinâ mensa, ne humilitet intentissimus ad propo-*

Nicenai Synod. Ismét itt-is az Uri asztalon alázatossan ne figyelmezzünk az elônkben tétetett

situm panem & calicem, sed attollentes mentem fide intelligamus situm in sacrâ illâ mensâ agnum illum Dei.

tett kenyérre és borra, hanem fel-emelvén elméinket hittel ércsûk hogy azon a' szent asztalon helyheztetett amaz Isten Báránya.

Negyedik Százban Iró Doctorok és Atyák.

Ambrosius de Sacr. lib. 4. cap 5. *Fac nobis hanc oblationem ascriptam rationabilem, acceptabilem, quod est figura corporis & sanguinis domini nostri Jesu Christi.* Idem. in Epist. 1 Cor. 11. *Quia morte domini liberati sumus, hujus rei memores in edendo & potando, carnem & sanguinem, quæ pro nobis oblata sunt significamus.* Ibidem. *Testamentum sanguine constitutum est, quia beneficii divini sanguis testis est, in cujus typum nos calicem mysticum sanguinis, ad tuitionem corporis & animæ nostræ percipimus.* Ibidem. *Gratias agens, hoc est, benedicens etiam passurus ultimam nobis commemorationem.*

Amborus Doctor Tedd minékünk ezelőnkben imádatott áldozatot okosság, kedvesség, a' mely a' mi Urunk Jésus testének és vérének ábrázattya. *Ismét.* Mert az Urnak halála által szabadultunk meg, erről megemlekezvén midőn észünk és isszunk, a' testet és vért, a' mellyek mi érettünk meg-áldoztattak, jelentyük. *Ugyan ott.* A' Testámentom vérrel rendeltetett, mert az Isteni jótéteménynek a' vér bizonysága; a' melynek ábrázattyára mi a' vérnek titkos pohárát, a' mi lelkünknek és testünknek óltalmára vesszük.--Hálálákat adván, az az, megáld-

memorationem, sive memoriã dereliquit. Quemadmodùm siquis peregrè proficiscens aliquod pignus ei quẽ diligit derelinquat, ut quotiescunque illud viderit, possit ejus beneficia & amicitias commemorare, quod si ille perfectè dilexit, sine ingenti desiderio non potest videre vel fletu. Vide & Hieronym. Comm. in 1 Cor. 11.

áldván, még mikor az ſenvedésre menne-is utólsó meg-emlezést vagy emlegetest hagyot minékünk. Mint ha ki meszſe menvén valami zalagot hagyánd annak a' kit ſeret, hogy valamikor azt láttya, az ő jó étemény ét és baratságát emlegetheſſe, ha az azt tőkélleteſſen ſzerette, igen nagy kivánság nélkül vagy ſirás nélkül (tud-ni illik annak zálogát) nem láthattya.

Sacerdos in Missâ Basilii: Proponentes configuralia sancti corporis & sangvinis Christi tui te obsecramus. Et in anaphora tom. 6. Biblioth. patrum, quæ Basilio ascribitur. *Qui proposuimus typum corporis & sangvinis Christi, tui adoramus, & supplices rogamus te.*

Basilius Miséjében a' Pap. Elő-tévén a' te Christusodnak ſent teſtének és vérének ábrázatit tégedet kőnyőrgéſſel kérünk. *Másutt.* A' kik elő tőttük a' te Christusod teſtének és vérének példáját imádunk és alázatoſſan kérünk tégedet,

Eusebius emissenus C. quia corpus de Consecr. dist. 2. *Quia corpus suum ablaturus erat ab oculis & il-*

Eusebius Emiss. Mert az ő teſtét el-vinni akarja vala a' mi ſzemeink elől és az egekben bé-vinni,

illaturus ſyderibus die cœnæ ſacramentum nobis corporis & ſanguinis conſecrâſſe, ut coleretur jugiter per myſterium, quod ſemel offerebatur in pretium. Subjicit rationem. *Ut perennis victima illa viveret in memoria & ſemper præſens eſſet in gratia.* Gaudentii Tract. 2. in Exod. *Rationabiliter in eo figura accipitur corporis.* Paulò poſt. *Sacramentum hoc eſſe imaginem paſſionis.* Macarius Ægipt. Hom. 27. *offerri in Eccleſia panem & vinũ antitypa carnis & ſanguinis ejus.* Hieronimus in Matth. 26. *Dominum in Sacramento Euchariſtiæ veritatem ſui corporis & ſanguinis repræſentâſſe.* Iridem lib. 2. in Jovenianum. *In typo ſanguinis non obtulit aquam, ſed vinum.* Chriſoſtomus Homil 83. in Matth. *Si mortuus Jeſus non eſt, cujus ſymbolum ac ſi-*

ni, a' vacsorának idején minékünk az ô teſtének és vérének Sácramentomát meg-ſzentelte, hogy tiſztelhetnék ſzüntelen a' titok által, a'mely egyſzer árul meg-áldoztatik vala. *Utâña vetiokát.* Hogy az a' mindenkor megmaradó áldozat élne a' mi elménkben (emlekezetünkben) és mindenkor jelen lenne a' kegyelemben. *Gaudentius.* Okoſſan abban a teſtnek ábrázattya vétetik. *Alább.* E' Sácramentom a' ſzenvedéſnek képe. *Ægyptomi Macarius.* Adattatik kenyér és bor az ô teſtének és vérének ábrázattya. *Hieronym.* Az Ur vacsora Sácramentomában az ô teſtének és vérének valóságát jelentette. *Másutt.* A' vérnek ábrázattyában nem adot vizet, hanem bort. *Chriſoſtomus János, kit a' Magyarok arany ſzájú ſzent*

ſignum hoc ſacrificium eſt. Idem Hom. 17. in Epiſt. ad Hebr. *Sacrificium noſtrum exemplar eſſe illius quod Chriſtus in cruce peregit.* Idem. Homil. in Joh. 16. Poſt conſecrationem *etiam panis remanſit.*

Jánosnak hivtak. Ha a' Jéſus meg nem hólt minek jele és jegye ez áldozat. *Máſutt.* A' mi áldozatunk amannak, a' mellyet a' Chriſtus a' kereſztfán végben vitt példázat tya. *Máſutt iſmét azt mondgya, hogy a' megſzentelés után is* a' kenyér meg-maradott.

Ötödik Százban Irók.

Auguſtinus libr. 3. de Trinit. cap. 10. *aliud dicit panem Sacramentalem, aliud corpus Chriſti.* Idem contra Adimantum, cap. 12. *Non dubitavit dominus dicere, hoc eſt corpus meum, cum ſignum daret corporis ſui. Et in Pſ. 3. Eum adhibuit ad convivium, in quo corporis & ſanguinis ſui figuram diſcipulis commendavit & tradidit.* Lib. 3. de doct. Chriſtian. cap. 16. *Niſi manducaveritis carnem filii hominis & ſanguinem biberitis. Facinus vel flagitium videtur jubere.*

Agoſton Doctor. Máſt mond Sácramentomi kenyérnek, máſt a' Chriſtus teſtének. *Ezen.* Nē ſégyenlette az Ur mondani, Ez az én teſtem, midőn jelét adná az ő teſtének. *Iſmét.* Azzal élt a' vendégségben, melyben az ő teſtének és vérének ábrázattyát ajánlotta és adta a' tanitványoknak.---- *Iſmét.* Hanemha éjenditek az ember fiának teſtét, és vérét ijándgyátok. Ugy látſzik hogy nagy gonoſságot és vétket parancsol. Azért ábrázat az, à mely

Fi- *szél-*

Figura eſt ergò præcipiens paſſioni domini eſſe communicandum, & ſuaviter atq; utiliter recondendum in memoria, quod pro nobis caro ejus crucifixa & vulnerata ſit. Icẽ. epiſt. 23 ad Bonifacium. *Sicut de ipſo baptiſmo Apoſtolus, conſepulti ſumus, inquit, Chriſto per baptiſmum in mortem, non ait ſepulturam ſignificamus, ſed prorsùs conſepulti ſumus. Sacramentum ergò tantæ rei non niſi ejuſdem rei vocabulo ſignificavit* Idem quæſt. ſuper Levit. 57. *Solet res quæ ſignificat, ejus rei nomine quam ſignificat nuncupari: ſicut ſcriptum eſt: Septem ſpicæ ſeptem anni ſunt. Non enim dixit, ſeptem annos ſignificant. Hinc eſt quod dictum eſt: Petra erat Chriſtus: non enim dixit Petra ſignificat Chriſtum, ſed tanquam hoc eſſet, quod utiq; per eſſen-*

ſzóllás formája azt parancsollya hogy az Ur ſenvedéseben réſzesûllyünk, és édeſdeden s' haſznoſſan azt elrejtsûk elménkben, hogy mi érettünk az ô teſte meg ſebſitetett és ſebhetett. *Ezen Agoſton.* A' mint a' kereſztségrôl ſzóll az Apoſtol, el-temettettünk, azt mondgya; a' Chriſtuſſal a' kereſtség által a' halálban, nem mondgya, hogy az el-temetteteſt jegyezzûk, hanem egy általlyában edgyût el-temettettünk. Azokájért illy nagy dolognak Sácramentumát ugyan csak azon dolognak nevével jelentette. *Iſmént.* Az a' dolog a' mely jegyez azon dolognak nevével a' mellyet jegyez ſzokot neveztetni: a' mint megvagyon irva: a' hét buza kaláſz hét eſztendôk. mert nem mondta, hogy hét eſtendôt jelentenek.

sentiam hoc non erat, sed per significationem Idem in lib. sent. prosper. &c. *Cœlestis enim panis, qui Christi caro est, suo modo vocatur corpus Christi, cùm revera sit Sacramentum corporis Christi.* Contra Maxim. lib. 3. Cap. 22 *Quod Sacramamenta sunt in quibus non quid sint, sed quid ostendant attendendum.* Epist. 23. ad Bonifacium. *Si Sacramenta, quandam similitudinem earum rerum, quarum sacramenta sunt non haberent omninò Sacramentum non essent.* lib. 3. de Trinit. cap. 4. *Dici à nobis corpus & sanguinem, quod ex fructibus terræ acceptum, & prece mysticâ consecratum ritè sumimus ad salutem Spiritualem in memoriam pro nobis dominicæ passionis.*

Innét vagyon, a' mi megmondatot: A' kôszikla Christus vala, mert nem mondta a' kôszikla példázza vagy jelenti a' Christust, de mint ha az volna, a' mely bizonyára az ô állattya szerint nem vala az, hanem az ô jelentésére nézve. *Ezen Agoston* Mert a' mennyei kenyér, a' mely az Christus teste, annak módgya szerint hivatik Christus testének, holott bizonyára a' Christus testének Sácramentoma. *Isménd.* A' Sácramentomok ollyak, a' mellyekben nem azt hogy azok micsodák, hanem mit mutassanak, kell eszünkben vennünk. *Ezen,* Ha a' Sácramentumok azoknak a' dolgoknak a' mellyeknek Sácramentomi némiképpen hasonlatosságát nem viselnék, bizonyára Sácramentumok sem volnának. *Isménd,* Mondgyuk mi azt testnek és vérnek, a' mellyet a' földnek gyümölcsébôl vévén, és a' titkos könyör-

gés által meg-szentelvén illendőképpen veßünk, a' lelki idvességre, a' mi érettünk lőtt Uri szenvedésnek emlekezetire.

Theodoretus Dialog. 2. in confus. *Si divina mysteria, corpus, quod verè est, repræsentant, ergò corpus etiam nunc Domini corpus est.* Item, *Mystica symbola, quæ à Dei sacerdotibus offeruntur, quorumnam dicis esse symbola.* Ibidem. *Neq; enim signa mystica post sanctificationem recedunt à suâ naturâ, manent enim in priori substantia & figurâ & formâ, & videri & tangi possunt, sicut & nos.*

Gelasius advers. Eutych. & Nestor. *Certa sacramenta, quæ sumimus corporis & sanguinis Christi, divina res est: propter quod & per eadem divinæ efficimur consortes naturæ, & tamen esse non desinit substantia vel natura panis & vini.*

Paschasius de Corpo-

Theodor. Ha az Isteni titkok azt a' testet, a' melly bizonyos dologhogy az, jelentik, azért mostis az Urnak teste, test. *Es ismét.* A' titkos jeleket a' mellyet adnak az Isten Papjai az Istennek, micsodáknak mondod jeleinek lenni. *Ugyan ost.* Mert a' titkos jelek-is a' meg-szentelés után nem távoznak-el az ő természetektől, mivel meg-maradnak az ő elébbi állatyokban és képekben, formájokban, és láttathatnak és tapasztaltathatnak, a' miképpen mi-is.

Gelasius Papa. A' Christus testének és vérének bizonyos Sácramentumi, a' mellyekes vészünk Isteni dolog az, a' mellyért és ugyan azok által az Isteni természet-

re & Sangvine domini cap. 4. *Quia mysticum est Sacramentum nec figuram illud (esse) negare possumus.*

nek részesivé tétetünk; és mindazonáltal nem szűnik meg a' kenyernek és bornak állattya.

Paschasius. Mivel titkos a' Sácramentum, sem hogy az, ábrázat nem volna, nem tagadhattyuk.

Hatodik Százban Iró.

Ephrem. libr. de naturâ dei minimè scrutandâ. *Inspice diligenter, quomodo sumens in manibus panem benedicit ac frangit in figurâ immaculati corporis sui, calicemq; in figurâ pretiosi sangvinis sui & distribuit discipulis suis.*

Ephrem. Jol szemléld-meg, a' kenyeret kezében vévén miképpen áldgya és tóri-meg, az ő macula nélkül valo testének ábrázattyában, és a' pohárt az ő drágalátos vérének ábrázattyában, és ostya az ő tanitványinak.

Hetedik Százban Iró.

Hesychius in Levit. libr. 2. cap. 8. *Incœnâ ultimâ intelligibilem accepit sangvinem.*

Hesychius. Az utolsó Vacsorában az értheto vért vette, az az, a' mellyet alatta értünk.

Nyolczadik Százban Iró.

Beda in Luc. 22. *Finitis veteris paschæ solemniis, Christus ad novum, quod in suæ redemptionis memoriam Ecclesia fre-*

Beda. El-végezvén a' régi husvétnak Idnepétáltal mégyen a' Christus az ujra, a' mellyet az ő

quentare desiderat, ut videlicet pro carne & sanguine agni, suæ carnis sanguinisq; Sacramentum in panis & vini figurâ substitueret.

az ő váltságának emlekezetire az Eccléſia gyakorlani kiván; hogy tudniillik, a' báránynak teſte és vére helyében, az ő teſtének és vérének Sácramentomát, a' kenyérnek és bornak ábrázattyában, állatná.

Kilenczedik Százban Irók.

Bertramus de corpor. & sangv. dom. in princ. *Hæc ita esse dum nemo potest abnegare claret, quia panis ille vinumq; figuratè Christi corpus & sanguis existit.* Ibidem in fine. *Panis iste & calix, qui corpus & sangvis Christi nominatur, memoriam repræsentat dominicæ passionis sive mortis.*

Rabanus libr. 1. de Sacram. Euchar. *Si veraciter inspicimus jure simul veritas & figura dicitur.* Et postea. *Reliquit nobis hoc Sacramentum visibilem figuram & Characterem carnis & sanguinis.*

Bertramus. Hogy ezek igy legyenek holot ſenki nem tagadhattya, megtetſzik, mert a' kenyér és bor ábrázolásképpen Chriſtus teſte és vére léſzen. *Ugyanott.* Az a' kenyér és pohár, a' mely a' Chriſtus teſtének és vérének neveztetik, az Uri ſenvedéſnek és halálnak emlekezetit adja elönkben.

Rabanus. Ha valoságoſſan meg-nézzük, méltán eg'ſzer s' mind valoſágnak és ábrázatnak mondatik. *Es az után.* Hadta nékünk e' Sácra-

gvinis, ut per hæc mens noſtra & caro noſtra ad inviſibilia & ſpiritualia capeſſenda per fidem uberiùs nutriatur.

mentomot az ő testének és vérének láthato ábrázattyát és ki-metſzet bélyegét, hogy ezek által a' mi elméink és a' mi testünk a' láthatatlan és lelki dolgoknak meg-fogására hit által bővebben neveltessék.

Tizen edgyedik Százban Irók.

Anſelmus in 1 Cor. 10. *Non eſt dictum, petra ſignificabat Chriſtum, ſed petra erat Chriſtus, quia ſic ſolet loqui ſcriptura, res ſignificantes, tanquam illas quæ ſignificantur appellans. Omnia enim ſignificantia, videntur quodam modo earum rerum, quas ſignificant gerere perſonas.*

His addi poteſt Facundus Epiſcopus Hermianenſis qui vixit ante tredecim ſæcula. lib. 9. *Poteſt Sacramentum adoptionis, id eſt, baptiſmus, adoptio nuncupari. Sicut Sacramentum corporis*

Anſelmus. Nem mondatot az, hogy a' kőszikla jelenti a' Chriſtuſt, hanem hogy a' kőszikla a' Chriſtus vala; mert ugy szokot volni a' szent irás, a' jedzó dolgokat azon nével nevezvén, a' mellyel nevezi azokat à mellyek azok által jelentetnek. Mivel minden jedzó dolgok láttatnak néminémű modon azoknak a' dolgoknak, a' mellyeket jelentenek, személlyűket viselni.

Ezekhez adhatni Facundust. A' fiuvá valo fogadás Sácramentoma, az az, a' kereszteség, ne-

vezte-

& ſanguinis ejus, quod eſt in pane & poculo conſecrato corpus ejus & ſanguinem dicimus. Non quod propriè corpus ejus ſit panis & poculum ſanguis: ſed quod in ſe myſterium corporis & ſanguinis contineant. Hinc & ipſe dominus benedictum panem & calicem quem diſcipulis tradidit corpus ſuum & ſanguinem vocavit. Quocirca ſicut Chriſti fideles ſacramentum corporis & ſanguinis ejus accipientes corpus & ſanguinem Chriſti rectè dicuntur accipere: ſic & ipſe Chriſtus Sacramentum adoptionis filiorum cùm ſuſcepiſſet, potuit rectè dici adoptionem filiorum recepiſſe.

veztethetik fiuvá valo fogadáſnak. A' mint hogy az ô teſtének és vérének Sacramentomát a' melly áll a' meg-ſenteltetet kenyérben és borban, ô teſtének és vérének lenni mondgyuk. Nem hogy tulajdonképpen ô teſte légyen a' kenyér, és a' pohár ô vére: hanem hogy ô magokban a' Chriſtus teſtének és vérének titkát foglallyák bé. Innét ónnôn maga az Ur-is a' meg-áldatot kenyeret és pohárt a' mellyet tanitványinak adott, ô teſtének és vérének nevezte. Minekokáért a' mint a' Chriſtus hivei az ô teſtének és vérének Sácramentomát vévén, a' Chriſtus teſtét és vérét igazán mondatnak venni; igy ónnôn maga-is a' Chriſtus midôn a' fiak fiuvá valo fogadáſoknak Sácramentumát fel-vette volna, helyeſſen mondathatot a' fiaknak fiuvá valo fogadáſokat, fel-venni. *Látod ember hol vôlt, Calvinus János elôt Reformata igaz vallâſunk egyik agazattya ſ' jo buza ſzeme!*

VII. PONT.

A' régi Atyák azt vallyák és tanittyák, hogy a' Chriſtus teſtét és vérét az Ur Vacsorában, nem teſti, hanem lelki, ſzájjal és hittel, véſzſzük.

Harmadik Százban irók.

CLemens Alexandrinus lib. 2. pædag. Cap. 6. *Hoc eſt bibere Jeſu ſanguinem, eſſe participem incorruptionis domini.* Cap. 2. *Duplex eſt ſanguis domini. Alter eſt carnalis quo redempti ſumus ab interitu; alter verò ſpiritualis, quo ſcilicet uncti ſumus. Et hoc eſt bibere Jeſu ſanguinem, eſſe participem incorruptionis domini.*

Cyprianus in ſerm. de cœnâ domini. *Hæc quoties agimus non dentes ad mordendum acuimus, ſed fide ſyncerâ panem ſanctum frangimus & partimus.*

Alexandriai Kelemen. Annyit téſzen a' Jéſus vérét innya, mint réſzeſsé lenni az Ur romolhatatlanságában. *Vgyan ot.* Kétféle az Ur vére. Egyik teſti, a' mellyel meg-váltattunk a' haláltul; más penig lelki, a' mellyel tudniillik fel-kenetteténk. Es ez a' Jéſus vérét innya, réſzesülni az Ur romolhatatlanságában.

Cyprianus. Valamenyiſzer ezeket cselekeſzszük, nem a' fogainkat kőlzörüllyük a' harapáſsra, hanem tiſzta ſzivel a'

ſzent

mur, dum quod divinum & humanum est distinguimus & separamus. Et rursus. *Dixerat hujus traditionis Magister quod nisi manducaremus & biberemus ejus sanguinem, non haberemus vitam in nobis. Spirituali nos instruens documento & aperiens ad rem tàm abditam intellectum, ut sciremus quod marsio nostra in ipso sit manducatio, & potus quasi quædam incorporatio subjectis obsequiis, voluntatibus junctis, affectibus unitis.* Ibidem. *Nostram cum Christo conjunctionem, nec miscere personas, nec unire substantias, sed affectus & voluntates consociare.* Ibidem. *Quidam quia non credebant, nec poterant intelligere, abierunt retrò, quia horrendum eis & nefarium videbatur vesci carne humanâ existimantes hoc modo dici, ut carnem ejus, vel*

ſzent kenyeret meg-ſegjük és el-oſztyuk, midőn azt a' mi Iſteni, és a' mi emberi meg-kűlőmbőztettyük és *egymáſtul* elválaſztyuk. *Es Iſmét.* Mondotta vala e' ſzerzésnek meſtere, hogy, hanem ha ennők az ő teſtét és innók az ő vérét, nem lenne életünk mi bennünk, lelki tanuſsággal minket oktatván, és meg nyitván illyen titkos dologra az értelmet, hogy meg-tudnok, hogy a' mi ő benne valo maradáſunk légyen évés, és az italunk mint egy némi-némű véle teſtesülésünk, engedelmeſségünknek alája hóldoltatásával és akaratunknak őſzve kőttetésével és indulatinknak edgyé tételével edgyűt. *Ugyan ot.* A' mi Chriſtuſſal valo edgyesülésünk ſem őſzve nem zavarja a' ſzemélyeket, ſem edgyé nem téſzi a' valo-

vel elixam, vel assam, sectamq; membratim edere docerentur, cùm illius personæ caro si in frustra partiretur, non omni humano generi posset sufficere, quâ semel consumptâ, videretur interiisse religio. Sed in cogitationibus hujusmodi caro & sanguis non prodest quicquam, quia sicut Magister exposuit, verba hæc spiritus & vita sunt, nec carnalis sensus ad intellectum tantæ profunditatis penetrat, nisi fides accedat.

valoságokat, hanem az indulatokat és akaratokat szerkezteti ősze. *Azon helyen ki-rekeszti Cyprianus a' testi szájjal valo ételt:* Nemellyek, mivel nem hisznek vala, sem nem érthetik vala, hátra menének, mert iszonyatos vala nékik és gonoszságnak látszik vala emberi hust enni, álitván ezt ugy mondatni, mint ha az ő husát, vagy főzve, vagy sűtve és darabonként vagdalva enni tanittatnának, holot az ő személlyének husa, ha darabokra osztatnék, nem lenne elég minden emberi nemzetnek, a' mely egyszer meg-emésztetvén láttatnék el-veszni az vallás. De ez illyen gondolkodásokban a' test és vér semmit nem használ, mert a' mint a' mester meg-magyarázta, e' beszédek lélek és élet, sem a' testi értelem ily nagy mélység értelmére bé nem hathat, hanem ha az hit járulánd oda.

Negyedik Százban Irók.

Athanasius in tractatu super illa verba: quicunq; dixerit verbum in filium hominis. *Quot homi-*

Atanasius. Hány embereknek lőtt volna étkűl elég az ő teste, hogy az egész világnak elede-

le len-

hominibus corpus ejus ſuffeciſſet ad cibum ut univerſi mundi alimonia fieret? Sed propterea aſcenſionis ſuæ in cœlos mentionem fecit, ut eos à corporali intellectu abſtraheret, & deinde carnem ſuam, de qua locutus erat, cibum è ſupernis cœleſtem & ſpiritualem alimoniam, & ab ipſo donandam intelligerent. Quæ enim locutus ſum vobis ſpiritus & vita ſunt, quod perinde eſt, ac ſi diceret, corpus meum quod oſtenditur & datur, pro mundo in cibum dabitur, ut ſpiritualiter unicuique tribuatur, & fiat ſingulis tutamen præſervatio, ad reſurrectionem vitæ æternæ.

Cyrillus anathem. ad Evopt. II. *Num hominis comeſtionem noſtrum hoc Sacramentum pronunciat, & irreligioſè ad prava cogitationes urges eorum*

le lenne? De azért emlekezett az ô menyben meneteli felôl, hogy ôket a' teſti értelemtûl el-huzná, és annak felette hogy az ô teſtét, a' melyrôl ſollot vala, onnét fellyûl valo mennyei kenyérnek és lelki eledelnek, és olynak a' mellyet ô ajándékozna, értenék. Mert a' mellyeket ſzoltam néktek lélek és élet, a' mely annyit téſzen, mint ha mondaná, az én teſtem, a' mely mutattatik és adatik, a' világért étkûl adatik, hogy lelkiképpen kinek kinek adaſsék és légyen edgyenként mindennek oltalom és meg-tartás az ôrôk életnek fel-támadására.

Cyrillus. Avagy emberi évéſnek mondodé e' mi Sácramentomunkat, és iſtentelenûl temérdek gondolkodáſokra vonsodé azoknak elméjét, a' kik

eorum, qui crediderunt mentem, & attentas hominũ cogitationibus tractare, quæ solâ purâ & exquisita fide accipiuntur.

Ambrosius in Luc. 10. cap. 24. *Non corporali tactu Christum, sed fide tangimus.* Item, Lib. de Sacram. cap. 4. *Non iste panis est, qui vadit in corpus; sed ille panis vitæ æternæ, qui animæ nostræ substantiam fulcit.* Iterum, Lib. 1. de Sacr. cap. 2. *Ergo chirographum tuum tenetor, non in terrâ, sed in cœlo. Considera ubi capias sacramenta cœlestia. Si hîc corpus est Christi, hic & Angeli constituti sunt. Ubi corpus, ibi Aquilæ, legisti in Evangeliõ, ubi corpus Christi, ibi & aquilæ volare consueverunt, ut terrena fugiant, cœlestia petant.* Item, Libr. de benedict. Patriarcharum, cap. 9. *Si quis mortuus fue-*

kik hittenek, és emberi elmélkedéssekkel méréfzlelé azokat forgatni a' mellyek egyedûl tiszta és derekas hittel vétetnek.

Ambrosius Doctor. Nem testi illetéssel hanem hittel illettyük a' Christust. *Iséint.* Nem az a' kenyér ô, a' mely a' testben mégyen, hanem amaz örök élet kenyere, a' mely a' mi lelkünk állattyát tamogattya. *Iséint.* Azért tarts-meg a' te kéz iráfodat, nem a' földön, hanem a' menyben. Gondold meg hol kell venned a' mennyei sácramentomokat. Ha itt vagyon a' Christus teste, itt helyheztettek az Angyalok is. A' hol a' test ott a' saskefelyôk, olvastad az Evangeliomban a' hol a' Christus teste oda a' saskefelyôk-is repülni szoktak, hogy a' földieket el-távoztassák és a' mennyeiekre fussanak.

us fuerit, tamen si panem meum acceperit, vivet in æternum. Ille enim accipit, qui seipsum probat. Qui autem accipit non moritur peccatoris morte, quia panis hic remissio peccatorum est.

nak. *Másut.* Ha ki meg-halánd, mindazáltal, ha az én kenyeremet véjendi, él mindőrőkké. Mert a' vészi a' ki magát meg-probállya. A' ki penig vészi bűnőſnek halálával meg nem hal, mert e' kenyér a' bűnőknek bocsánattya.

Chrysostomus homil. 46. in Johan. Verba Christi de ipsius carne manducanda, *mystisticè & spiritualiter esse intelligenda.*

Chrysostomus azt mongya, hogy titkoson és lelki modon *kell érteni a' Christus beszédét az az ő teste etéle felől.*

Eusebius Emissenus c. quia corpus de consecrat. dist. 2. *Cùm reverendum altare cibis spiritualibus satiendus ascendis, sacrum Dei tui corpus & sanguinem fide respice, honora, mirare, mente continge, cordis manu suscipe, & maximè totum haustu interioris hominis assume.*

Eusebius Emissenus. Midőn a' becsűlendő oltárra fel-mégy, hogy lelki étkekkel meg-elégedgyél, a' te Istened szent testét és vérét hittel ſemléllyed, tisztellyed, csudállyad, elméddel illesdmeg, szived kezével vegyed, és mindenek felet azt egészlen a' belső ember italával vedd hozzád.

ötödik Százban Irók.

Theodoretus Dial. 1. Immutabilis, *Salvator noster*

Theodoretus. A' mi idvezitőnk a' neveket el-

változ-

noſter nómina commutavit, & corpori quidem id quod erat ſymboli & ſigni nomen impoſuit, ſymbolo autem quod erat corporis. Et rurſus *In myſteriorum traditione corpus panem appellavit, & ſanguinem id quod in calice infuſum & commixtum eſt.* Et poſtea. *Quod natura corpus eſt triticum & panem appellavit; & vitem rurſus ſeipſum nominavit, ita ſymbola & ſigna quæ videntur appellatione corporis & ſanguinis honoravit, non naturam quidem mutans, ſed naturæ gratiam adjiciens.*

változtatta, és a' teſtnek ugy vagyon azt a' nevet adta, a' melly a' jegyé és jelé vala: a' jegynek pedig azt a' nevet a' mely a' teſté vala. *Iſmént.* A' titkoknak kiadásában teſtnek a' kenyeret nevezte, és vérnek azt a' mi a' pohárban öntetett és elegyittetet vólt. *Es Iſmént.* A' mely természete ſzerint teſt, azt buzának és kenyérnek nevezte; és iſmét magát ſőlő tőkének mondotta, ő a' jeleket és jegyeket a' mellyek láttatnak az önnön teſte és vére nevezetivel fel-tiſztelte, ugy vagyon a' természetet meg nem változtatván, hanem a' természethez a' kegyelmet hozzá adván.

Auguſtinus in Tract. 25. in Johan. *Ut quid paras dentem & ventrem, crede & manducaſti.* Et tract. 26. *Credere in eum, hoc eſt manducare panem vivum.* Sermone 33. de verbis

Agoſton Doctor. De mire kéſzited fogadat és haſadat, hidgy és őttél. *Iſmént.* Hinni ő benne, ezt téſzi, enni az élő kenyeret. *Máſut.* Ne kéſzitsétek torkotokat, hanem

verbis secundum Lucam. *Nolite fauces parare, sed Cor.* Idem de Civit. Dei. libr. 21. cap. 25. *Quamobrem quod ait dominus Jesus: Hic est panis, qui de cœlo descendit: si quis ex ipso manducaverit non morietur: Ego sum panis vivus, qui de cœlo descendi, si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum: Quomodo sit accipiendum merito quæritur. Qui igitur est in ejus corporis unitate, id est, in Christianorum compage membrorum: cujus corporis sacramentum fideles communicantes de altari sumere consueverunt: ipse verè dicendus est manducare corpus Christi & bibere sanguinem Christi. At per hoc hæretici & schismatici ab hujus unitate corporis separati, possunt idem percipere sacramentum: sed non sibi utile: imò verò etiam noxi-*

hanem ſiveteket. *Iſmét.* Minekokáért hogy azt mondgya az Ur Jéſus: Ez a' kenyér, a' mely az égből alá ſzállott; ha kiebhûl éjéndik nem halmeg. En vagyok az élő kenyér, a' ki az égből alá ſállottam, ha ki éjéndik e' kenyérbûl, él örökké: mint kelleſsék ezt érteni méltán kérdhetni. --- A' ki annakokáért az ő teſtének egyſégében vagyon, az az, a' kereßtyén tagoknak ôſsve ſzerkeztetésében: a' mely teſtnek ſacramentomát a' vacsorával elő hivek az óltárról venni ſokták: à mondatik igazán enni à Chriſtus teſtét és innya a' Chriſtus vérét. Esigy az Eretnekek és Schiſmaticuſok ſakadáſt csinálók ez teſtnek egységétûl mivel el-ſakadtanak, vehetik ugyan azon Sácramentomot: de nekik nem haßnos: sôt inkább

noxium. Non sunt enim in vinculo pacti, quod in illo exprimitur Sacramento. Rursus etiam isti qui recte intelligunt: non dicendum eum manducare Corpus Christi, qui in corpore non est Christi. Paulò post. *Nec isti duo dicendi sunt manducare corpus Christi, quoniam nec in membris computandi sunt Christi. Ut enim alia taceam, non possunt simul esse & membra Christi & membra meretricis. Deniq; ipse dicens: qui manducat carnem meam & bibit sanguinem meum in me manet & ego in eo: ostendit quid sit non sacramento tenus, sed revera corpus Christi manducare & ejus sanguinem bibere: hoc est enim in Christo manere, ut in illo maneat & Christus. Sic enim hoc dixit tanquam diceret: qui non in me manet & in quo ego non maneo: non se di-*

ártalmas. Mert nincsenek annak a' fővetségnek abban a' kötélében, a' mely abban a' Sácramentumban ki fejeztetik. Ismét azok-is a' kik jól értik: nem kel mondani hogy az ébi a' Christus testét, a' ki nincsen a' Christus testében. *Alább.* E' kettők felől sem mondathatnak hogy ébik Christus testét, mivel a' Christus tagjai közzé sem számláltathatnak. Mert hogy a' többit el-halgassam, nem lehetnek egyszersmind a' Christusnak-is tagjai, és a' paráznának-is tagjai; Végezetre maga ezt mondván: a' ki ébi az én testemet és issza az én véremet én benne marad és én ő benne: meg-mutattya ezzel mi légyen nem Sácramentomi módon, hanem ugyan valósággal à Christus testét enni és az ő vérét innya: Mert annyis

cat aut existimet manducare corpus meum aut bibere sangvinem meum. Idem, Tract. 26. in Joh. *Hoc est manducare illam escam, & illum bibere potum, in Christo manere & illum manentem in se habere. At per hoc qui non manet in Christo, & in quo non manet Christus procul dubio nec manducat spiritualiter carnem ejus, nec bibit ejus sangvinem, licet carnaliter & visibititer premat dentibus sacramentum corporis & sagvinis Christi; sed magis tantæ rei sacramentum sibi ad judicium manducat & bibit, quod immundus præsumsit ad Christi accedere sacramentum, quod aliquis non dignè sumit, nisi mundus.---- Hujus rei sacramentum &c de mensa dominica sumitur quibusdam ad vitam, quibusdam ad exitium: res verò ipsa, cujus & sacramentum est,*

téßen a' Christusban maradni, mint, a' Christus-is ő benne maradgyon. Mert azt ugy mondotta, mint ha mondaná: a' ki nem én bennem marad, és a' kiben én nem maradok: ne mondgya avagy ne véllye hogy ő észi az az én testemet és iſſa az én véremet. *Azon Agoston.* Ez enni azt az eledelt és innya azt az italt, tudni illik a' Christusban maradni, és a' Christusnak ő benne maradni, Es igy a' ki nem marad a' Christusban, és a' kiben nem marad a' Christus, kétség kivůl az nem-is éßi lelki képpen az ő testét, sem nem iſſa az ő vérét, jóllehet test szerint és láthatóképpen rágja fogaival a' Christus teste és vére Sácramentomát, sőt inkább illy nagy dolog Sácramentomát őnnőn magának itéletre éßi és iſſa, hogy tisztátala-

omni homini ad vitam, nulli ad exitium, quicunque ejus particeps fuerit. Et Tract. 27. *Signum quod manducat & bibit hoc est, si manet & manetur, si habitat & inhabitatur.* Et Tract. 59. *Illi manducant panem dominum, ille (nempe Judas) panem domini contra dominum: illi vitam, ille pœnam.* Tract. 27. *Quid est, spiritus & vita sunt? spiritualiter intelligenda sunt. Intellexisti spiritualiter? spiritus & vita sunt. Intellexisti carnaliter? Etiam sic spiritus & vita sunt, sed non tibi.* Idem in Psal. 98. *Verba quæ locutus sum vobis spiritus est & vita. Spiritualiter intelligite quod locutus sum: non hoc corpus, quod videtis manducaturi estis, nec bibituri illum sanguinem quem fusuri sunt, qui me crucifigent. Sacramentum aliquod commendavi vobis, spi-*

lanul méréßelt a' Chriſtus Sácramentomához járulni, a' mellyet ſenki méltán nem véßen, hanem csak à kitißta. *Iſmét.* E' dolognak Sácramentomár &c az Uri aſztalról véßik némellyek életre néméllyek veſzedelemre: a' dolgot penig a' mellyé a' Sácramentomis, minden ember az életre, ſenki nem véßi azt veßedelemre valaki abban réßt véjend. *Iſmét.* Ez a' jele hogy éßik és iſzik, ha a' Chriſtuſban marad, és a' Chriſtuſ-is ô benne marad, ha lakozik a' Chriſtuſban, à Chriſtuſ-is ô benne lakozik. *Máſutt.* Amazok éßik a' kenyerét, mely az Úr, amaz (tudni-illik Judás) az Úr kenyerét az Úr ellen: amazok életet, ez bûntetéſt. *Iſmét.* Micsoda az, lélek és élet? Lelkiképpen kell érteni. Lelkiképpen értetted?

Lé-

spiritualiter intellectum vivificabit vos. Et si necesse est illud visibiliter celebrari oportet tamen invisibiliter intelligi.

Lélek és élet. Testiképpen értetted? Igy-is lélek és élet, de nem teneked. *Másutt.* Az igék a' mellyeket szóllottam tinéktek lélek és élet. Lelkiképpen ércsétek a' mellyet szóllottam: nem e' testet, a' mellyet láttok, fogjátok enni, sem nem issátok azta' vért a' mellyet azok ki-ontanak, a' kik engemet meg feszitenek. Valami Sácramentomot adtam néktek, a' mellyet ha lelkiképpen értetek, meg-elevenit titeket; Es ha szükségesis azt láthatóképpen ki-szólgáltatni, mindazáltal szükség azt láthatatlanképpen érteni.

Prosper sent. 339 *Qui discordat à Christo, nec carnem ejus manducat; nec sanguinem bibit, etiam si tantæ rei Sacramentum adjudicium suæ præsumtionis quotidiè indifferenter accipiat.*

Prosper. A' ki nem egygyez a' Christussal, sem az ő testét nem élzi, sem vérét nem issza, hasonlón illy nagy dolog Sácramentomát az ő maga el-hitetésének bűntetésére minden napon meg-kűlömböztetés nélkűl vészi-is.

Paschasius Christum sic introducit loquentem; De corpore & sanguine Domini. *Nisi prius in me maneat, & ego in eo; carnem meam manducare non po-*

Paschasius igy hozzá-bé a' Christust szólni: Hanemha elősször én benne nem marad és én ő benne; az én testemet nem eheti, sem véremet nem

poteſt neque ſanguinem bibere. Et poſtea. *Quid eſt quod manducant homines? Ecce omnes indifferenter altaris Sacramentum quàm ſæpè percipiunt! Percipiunt planè: ſed alius carnem Chriſti ſpiritualiter manducat & ſanguinem bibit alius verò non, quamvis buccellam de manu Sacerdotis videatur percipere.*

ihattya. *Az után.* Micsoda a' mit az emberek eſznek? Imé mindenek elegyeſleg az óltár Sácramẽtomát mely gyakran véſik! Véſzik nyilván: de némely a' Chriſtus teſtét lelkiképpen éſi, és vérét iſſa, némely penig nem; jólleheta' falatocskát a' Pap kezéből láttaſsék el-venni.

Tizenkettödik Százban Iró.

Bernhardus Serm. 3. in Pſal. qui habitat. *Quid eſt manducare ejus carnem, & bibere ejus ſanguinem, niſi communicare ejus paſſionibus, & ejus converſationem imitari, quam geſſit in carne? Unde & hoc deſignat illibatum illud altaris ſacramentum, ubi dominicum corpus accipimus, ut ſicut videtur illa panis forma in nos intrare, ſi noverimus per eam, quam in terris habuit converſationem, ipſum intrare in*

Bernard Doctor. Micsoda enni egyéb az ő teſtét és innya az ő vérét, hanem hogy réſzeſülni az ő ſenvedéſiben és az ő társalkodását követni, mellyet viſelt a' teſtben? A' honnét ezt-is jedzi az óltárnak amaz tiſta Sácramentoma, a' hol az Uri teſtet veſſük, hogy a' miképen láttyuk hogy az a' kenyér formája mi belénk mégyen ha az által meg-iſmérhettyük, micsoda társaſága vólt ez föl-

nos ad habitandum per fidem in cordibus noſtris

földön, ő bé-mégyen mi belénk, hogy lakozzék hit által a mi ſiveinkben.

Hallod hol vélt Calvinus előtt vallásunk edgyikigaz ágazattya?

VIII. PONT.

Az által-állatozásból az jön-ki hogy a' Chriſtus maga magát meg-ótte.

Cornelius A Lapide Jeſuita comm. in Matth. 26. v. 27. *Chriſtus panem conſecratum in tredecim partes diviſit, quarum unam primus ipſe ſumpſit, cæteras deinde duodecim ſinguli Apoſtolis ſingulas ſumendas diviſit & dedit. In calice verò utpote liquido id fieri non poterat. Quocirca Chriſtus prior ex eo jam conſecrato bibit, deinde eum ad bibendum dedit ſuo vicino v. c. Sancto Johanni aut Petro jubens ut ille ſuo vicino eundem reſignaret, & ita conſequenter, ut calix iret in orbem, omneſque Apo-*

Cornelius A Lapide. A' Chriſtus a' meg-ſzentelt kenyeret tizenhárom részre oſztotta, melljeknek edgyikét elsőben maga meg-ótte, a' többit oſztán a' tizenkét Apoſtoloknak edgyenként, hogy megegyék oſztotta és adta. A' pohárban penig, ugymint higban, az nem lehet vala. Minek-okáért abból à Chriſtus immár meg-ſzenteltetett lévén elsőben ivott, az után azt hogy abból igyik adta az ő ſzomſzédgyának, példának okáért; Szent Jánoſnak vagy Péternek, parácsolván hogy az, az

Apostoli ex eo biberent. ő ſomſédgyának azont kezében adgya, és igy következés ſerint, hogy a' pohár kőztők kerülneel és mindnyájan az Apoſtolok abbol innának.

Thom. Aquin. quæſt. 81. art. 1. *Quidam dixerunt, quod Chriſtus in cæna corpus & ſangvinem ſuum diſcipulis tradidit non tamen ipſe ſumpſit. Sed hoc non videtur convenienter dici, quia Chriſtus ea, quæ ab aliis obſervanda inſtituit, ipſe primitus obſervavit. Unde & ipſe priùs baptizari voluit, quàm aliis baptiſmum imponeret, ſecundum illud Actorum primo, cœpit Jeſus facere & docere. Unde & primò ipſe corpus ſuum & ſagvinem ſumpſit & poſtea diſcipulis ſumendum tradidit.*

Tamás. Némellyek azt mondották, hogy a' Chriſtus az Urvacsorában az ő teſtét és vérét a' tanitványoknak adta, mindazáltal nem élt véle maga; de ezt nem hellyeſen mondgyák ugy látſik; mert a' Chriſtus azokat, a' mellyeket rendelt hogy máſok megtartsanak, elsőben maga tartotta-meg. A' honnét minek előtte máſoknak adná a' kereſtséget, maga akart elsőben-is megkereſtelkedni, amaz Apoſtoli cselekedetrűl irt első réſznek mondáſa ſerint, kezde Jéſus cselekedni és tanitani. Az honnét elsőben-is ő maga a' maga teſtét és vérét vette és azt az után az ő tanitványinak hogy vennék adta.

Gardinerus ad objectum 75. primæ partis. *Chri-*

Gardiner. A' Chriſtus élt a' vacsorával a' tanit-

vá-

Christum communicâsse eum discipulis, etiam si verba scripturæ nominati non dicant; tamen quoniam id esse verum ex sensu collegerunt Catholici, equidem libenter amplector.

Bonaventura in quartum dist. 9. quæst 4. art. primi. *Quidam dicere voluerunt, quod* Christus *nullo modo sumpsit: quia sic non competebat. Verum nunc communiter dicunt quod manducavit sacramentaliter.*

Vasquez Jesuita in citatum Thomæ locum. *Conclusio est affirmans, in qua omnes Catholici, quos ego legerim, planè conveniunt. Et quamvis S. Doctor dicat aliquos oppositum sensisse, tamen qui illi fuerint non memorat.*

ványokkal edgyütt, ámbár a' Szent Irásnak igéi ezt nevezet szerint nemongyák; mindazonáltal mivel ennek igaz vóltát a' Catholicusok annak értelmébül szedegették, bizonyára ótömest megnyugsom rajta.

Bonavent. Némellyek azt akarták mondani, hogy a' *Christus* semmiképpen nem élt véllek; mert ez nem illet. Mindazonáltal most közönségessen azt állattyák, hogy ótte Sácramentomi módon.

Vasquez. A' bé-rekesztés vagy conclusio állatója a' dolognak, melyben mindnyájan a' Catholicusok, a'kiket én eddig olvastam, tellyességgel megegyeznek, (tudni illik, hogy a' Christus élt a' vacsora kenyerével és borával.) Es jollehet Szent Tamás azt mondgya, hogy vóltanak némellyek kik ellenben valót értettenek, mindazáltal kik lóttek légyen azok nem hordgya elő.

Idem ſtatuunt Gregorius de Valentia, Svareſius, Dominicus Soto & Turrecremata Cardinalis.

Ezent Allattyák, Valentiai Gergely, Svarez, *Domonkos Soto, és Turrecremata Cardinál* Konkoly ez hogy a' Chriſtus maga magát meg-ótte.

IX. PONT.

Szent Jánoſnál a' hatodik réſzben Idvezitönk az Urvacsora Sácramentomáról nem ſzóll, ſem Chriſtuſnak teſti ſzájjal való ételéről; hanem ſzóll a' lelkiről, mely a' Jéſus halálában nyugszik-meg

TANUK.

Pápák, Cardinálok, Püſpökök, és Doctorok.

E' vólt *Harmadik Innocentius* Pápa értelme; ez *Pius 2-dik Pápájé*, ki az előtt Æneas Sylviuſnak hivatik vala, a' mint alább meg-hallyuk. Ezen értelemben ſok Kardinálok-is valának; ugy mint *Bonaventura*, in 4. diſtinct. 9. art. 1. quæſt. 2; *Cajétanus*, in Johan. 6. *Cuſanus*, Epiſt. ad Bohemos. *Petrus de Alliaco* in ſent. quæſt. 2. art. 3. Ezeket követték, *Durandus* ki Mimátiában Püſpok vala, Durand. rational. divinorum officior. lib. 4. cap. 41. num. 40. *Heſſel János*, ki egy vala a' Tridentomi Synat Doctorai közzül. Heſſel de communione ſub utraque ſpecie. *Guilielmus Lindanus*, Panopl. lib. 4. cap. 58. *Ruardus Tapperus* in explicatione. articul. 19. Lovanienſi, *Janſenius* a' Gandaviai Püſpök

pök. Concordan. cap. 59 *Ferus*, Moguntiai Doctor, in 26 Matth. & 6. Johannis. *Valdenſis Tamás*, tom. 2. de Sacramentis cap. 91. *Bellarminus* lib. 1. de Euchariſtiâ, cap. 5. Es többek.

Biel lect. 36. in Canonem Miſſæ. *De hac manducatione ſpirituali dicunt communiter Doctores, intelligi debere verbum Chriſti ſcriptum Joh 6 Niſi manducaveritis &c. Innocentius 3 lib. 4. de myſteriis Miſſæ cap. 14 De ſpirituali manducatione Dominus ait, niſi manducaveritis carnem Filii hominis & non biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis; hoc modo corpus Chriſti ſoli boni comedunt.*

A' tögbi között Gábriel Biel igy ſzóll: E' lelki étel felöl mondgyák közönségeſſen a' Doctorok, a' Chriſtuſnak ſzent János 6. réſzében megirt mondását. Hanem ha éjenditek &c. Harmadik Innocentius nevü Romai Pápa-is ezt igy állattya, A' lelki ételről ſzóll az Ur, Hanem ha éjenditek az ember fiának teſtét és nem iſſátok az ő vérét, nem léſzen életetek ti bennetek. Igy a, Chriſtus teſtét egyedül csak a' jók élzik.

Lásd ezek a' Pápiſta vallás oſzlopi ez iránt velünk kezet csapnak és edgyet értenek. Hidgy azért Páter Uram, Pápáidnak, Cardinálidnak, Püſpökidnek és Doctoraidnak; mert tartozol véle. Mivel ezek a' te Eccléſiád.

Látod a' homályban-is a' ſok konkoly között hol vagyon igaz Reformata vallásunk ſzép luza ſzeme!

X PONT.

A' Christus teste az égben es egyszerfmind e' földön minden óltárokban nincsen jelen.

TANUK.

TErtullia. de Resurr. carnis. *Jesũ in regia cœlorũ adhuc sedere ad dextrã Patris; eadẽ formâ & substantia descensurũ, qua ascendit.* Augustin. Tract. 30. in Johan. *Sursum est Dominus, sed etiam hic est veritas Domini corpus enim Domini in quo Resurrexit uno loco esse debet.* Ibidem Tract. 50 *Secundùm præsentiam maiestatis semper habemus Christum, secundùm præsentiam carnis rectè dictum est discipulis, me autem non semper habebitis.* Idem in epist. ad Volusianum 3. *Nullum corpus esse ubique totum.* Et libr. 2. contra Faustum cap. 11. afferit: *Corpus Christi non*

Tertullianus. Jésus még az egeknek királyi székiben úl az Atyának jobján; azon formában és azon állatban jö-le, a' melyben fel-ment. *Agoston Doctor.* Odafel vagyon az Ur, de ittis vagyon az Ur igasága, mert az Ur teste melyben fel-támadott hogy egy helyben légyen sükséges *Ismét.* Az ö felségének jelen léte szerint mindenkor jelen vagyon a' Christus nékünk, a' test jelen vólta szerint helyesen mondatott à tanitványoknak, én nem mindenkor vagyok ti velétek. *Másutt ezen Agoston azt mondgya:* Edgy test-is nincsen mindenütt

egéß-

non fuisse simul in sole, lunâ & cruce. Epist ad Dardanum 57. *Noli dubitare ibi esse hominem Jesum Christum, unde venturus est.---Tolle spacia corporibus, & nusquàm erunt & quia nusquam erunt, nec erunt.* Ibidem *Tolle ipsa corpora à qualitatibus corporum, non erit ubi sint, & ideo necesse est ut non sint.* Ibidem lib. 22. de Civitate Dei, cap. 29. *Deus totus in cœlo, totus in terrâ, non alternis temporibus, sed utrumque simul, quod nulla natura corporalis potest.*

egészlen. *Ismét így szól:* A' Christus teste nem volt egyszersmind a' napban, hóldban, és a' kereszt-fán. *Másutt.* Ne kételkedgyél abban, hogy ott ne légyen most az ember Jésus Christus, a' honnét el-jövendő. *Ugyan ott.* Vedd-el a' testektûl a' helyre való kiterjedést és sohul nem lésznek, és mivel hogy nem lésznek sohul, tehát nem-is lésznek. *Azon helyen.* Vedd-el a' testeket a' testeknek minéműségérûl, nem lészen hol legyenek, és azokáért szûkség hogy ne-is legyenek. *Ismét.* Az Isten az égben egészlen vagyon, egészlen ez földön, nem kûlön időkben, hanem azon időben egyszersmind, a' mely semmi testi természettûl meg nem lehet.

Tertullianus lib. de Trinitate. *Si homo tantummodo Christus, quomodo adest ubique invocatus, cùm hominis natura non sit sed Dei, ut adesse omni*

Tertullianus. Ha csak ember a' Christus, mimódon vagyon mindenûtt jelen azoknak a' kiktûl segitségûl hivatott, holott nem az emberi, hanem

mni loco possit? Theodorus Dial 2. inconfusus, *Illud corpus* (nempe glorificatum Christi) *habet priorem formam & figuram & circumscriptionem, & ut semel dicam, corporis substantiam.* Fulgentius lib. 2. ad Trasimundum. *Quomodo ascendit in cœlum, nisi quia localis & verus est homo? aut quomodo adest fidelibus suis, nisi quia idem immensus est & verus Deus.* Et postea. *Quod si verum est corpus Christi loco potest utique contineri.*

nem az Isteni természetnek tulajdona az, hogy minden helyben jelen lehessen. *Theodorus azt mondgya a' Christus megdicsőült testéről*: Annak a' testnek azon első formája, és ábrázattya és meg-határozott kerülete vagyon, és hogy egy szóval mondgyam azon testi állattya. *Fulgentius.* Miképpen ment az égben, hanem hogy helyt-foglaló és igaz ember? avagy miképpen vagyon jelen az ő híveinek, hanem hogy azon egyberfmind meg-mérsékelhetetlen és igaz Isten? *Es ismét.* Hogy ha a' Christus teste valóságos; bizonyára helyben foglaltathatik az bé.

Vigilius lib. 4. contra Eutychetem. *Caro Christi quando in terrâ fuit, non erat utique in cœlo, & nunc quia in cœlo est, non est utique in terrâ.* Et postea, *Apparet unum eundemque Christum utrinsque*

Vigilius. A' Christus teste mikor à földön vólt, bizonyára az égben nem nem vala, és most mivel az égben vagyon, bizonyára nincsen a' földön. *Ismét.* Meg-tetsik, hogy azon egy Christus

mind

usque esse naturæ, & esse quidem ubique secundùm naturam divinitatis suæ, & loco contineri secundùm naturam humanitatis suæ. Rursus, *Circumscribitur loco per naturam carnis suæ, & loco non capitur per naturam divinitatis suæ.*

mind két természetű, és bizonyára az ő Istenségének természete szerint mindenütt jelen vagyon, és az ő emberségének természete szerint helyben rekesztetik-bé. *Viszont.* Az ő testének természete szerint helyel környûl rekesztetik, és az ő Istenségének természete szerint a' hely ûtet bé nem fogja.

Végezetre valamennyin az Atyák közzûl Eutyches ellen irtanak, ugy mint, Theodoretus Gelasius és többek, álhatatossan mindnyájan meg-vallyak, hogy az Christus Istenségére nézve mindenûtt jelen vagyon, de az ő teste egy bizonyos helyben rekesztetik-bé. Ihon a' mi vallásunk igaz buza szeme, Calvinus János elött!

XI. PONT.

Az Isteni mindenhatóság ez által-állatozásban a' Pápistákat nem segiti.

TANUK.

Auguſt. Enchir. cap. 96. *Neque enim veraciter ob aliud vocatur omnipotens, nisi quia quicquid vult potest, nec voluntate cujusquam creaturæ, voluntas omnipotentis impe-*

Gaston Doctor. Mert nem-is egyéb okon hivattatik bizonyára mindenhatónak, hanem hogy valamit akar meg-cselekedheti, és hogy a' min-

peditur effectus. Chrisostomus hom. 2. in symbol. Apost. tom. 5. Ipsa est omnipotentia, ut totum quod vult possit. Idem Homil. 1. in symb. Apost. *Posse ipsius non potest invenire non posse, tamen aliqua non potest, utpote falli, fallere, mentiri, ignorare, initium & finem habere, non prævidere præterita, ignorare præsentia, non attendere futura, nescire, ad ultimum negare se non potest.*

denhatónak akarattyának munkája semmi teremtett állat akarattyától meg nem gátoltatik. *Chrisostomus.* Ebben áll a' mindenhatóság, hogy egészlen azt a' mit akar meg-cselekedhesse. *Ismét.* Az ô tehetsége nem találhat lehetetlenséget, mindazáltal némelyeket nem cselekedhetik, ugymint, meg nem csalhat, se meg nem csalattathatik, se nem hazudhat, se tudatlanság ô benne nem találtatik, kezdete és vége nem lehet, se hogy eleve el ne láfsa a' kövétkezendô dólgokat, ne tudgya a' jelenvalókat, nem vigyázni a' kövétkezendô dolgokra, azokat nem tudni, végezettre ô magát meg nem tagadhattya.

Petr. Lombard. sent. 1. disp. 42. S. 5. *Manifestum est Deum omninò nihil posse pati, & omnia facere posse, præter sola, quibus ejus dignitas læderetur, ejusque excellentiæ derogaretur: in quo tamen*

Lombardus Péter Nyilván vagyon hogy az Isten tellyességgel semmit nem szenvedhet, és mindeneket meg-cselekedhetik, azokon kivûl, a' mellyekkel az ô méltósága meg-sértôdnék és az ô fel-

men non eſt minus omnipotens. Hoc enim poſſe, non eſt poſſe, ſed non poſſe. Picus mirandulanus in Concluſione 20. ſecundùm Thomam. *Non poſſe per Dei potentiam idem corpus ſimul eſſe in diverſis locis.*

ó felsége meg-kiſſebbitetik: melyre nézve mindazáltal nem tagadhatni az ô mindenhatóságát. Mert ezt tehetni, nem tehetés, hanem nem tehetés. *Picus Mirand.* Nem lehet az Iſten hatalmaſsága ſerint azon egy teſt egyſerſmind kûlön kûlön hellyeken.

NB. *Ha azért a' Pápiſták az Iſteni mindenhatóságából ez által-állatozás tudománnyát ki hozni és meg-próbálni akarják, mindeneknek elôtte, hogy az Iſten azon egy teſtet, azon egy idôben és ſzempillantásban, ſok hellyeken ugy mint; az egekben és e' földön ezerni ezer óltárokon és ſzáma nélkûl való ſok ezer ember gyomrában, ſzájában &c. jelen lenni akarta, azt a' hitnek edgyetlen egy regulájából a' ſzent Irásból mutaſsák és bizonyittsák-meg: egyébiránt e' költött tudománnyal az Iſten akaratyát fel-forgattyák és a' természetet-is az emberi teſtben el-rontyák, a' mindenûtt való lételt, mely csak Iſteni tulajdonság, Iſten boſſuságára, a' teſtnek tulajdonitván.*

XII. PONT.

Hogy idvezitônk Sauluſnak, ki nevezteteti azután Pálnak, az Apoſtoli cselekedet-

detról irt könyvnek 9. és 22. részeiben a' mint vagyon erról emlekezet, meg-jelent, abból a' Christus testének és vérének egyszer-mind sok hellyeken való egéßsz jelen lete ki nem jö.

TANUK.

AUgustinus in Proëm. Psal. 54. *Caput & membra unus Christus, caput in cœlo erat & dicebat, quid me persequeris?* Idem in epist. Joh. Tract. 10. *Ascensurum caput in cælum, commendavit membra in terrâ & discessit. Jam non invenis Christus loqui in terra: invenis ipsum loqui, sed de cœlo. Et de cœlo ipso quare? Quia membra calcabantur in terrâ. Persecutori enim Sauli dixit desuper: Saule, Saule, quid me persequeris? Ascendi in cælum, sed adhuc in terrâ jaceo. Hic ad dextram Dei sedeo: ibi adhuc*

A *Goston Doctor.* Az fö és a' tagok edgy Christus, a' fö az égben vala és ezt mondgya vala, mit üldößß engemet? *Ismét.* Fel-menni akarván a' fö az egekben, másokra bizta tagjait e' földön, és el-ment. Immár fel-nem leled hogy a' Christus szollyon e' földön: fel leled ötet szóllani, de az égböl. Es az égböl miért? Mert az ö tagjai tapodtatnak vala e' földön. Mivel az üldözö Saulusnak oñét felyül ezt mondá: Saul, Saul, mit kergetß engemet? Fel-jöttẽ az égben, de még-is a' földön helyheztettẽ. Itt az Atya jobján ülök; ott

huc esurio, sitio & peregrinus sum.

Ambrosius 1Cor. cap. 15. *Apparuit illi primùm in cœlo, post oranti in templo, scilicet, in ecstasi.*

Gregorius Magnus Moral. in Iob. lib. 19. c. 5. *Cum initia conversionis (nempe Pauli) aspicio, perpendo, quod ei superna pietas cœlos aperit, seseque illi Jésus de sublimibus ostendit.* Paulò post. *O Paule in cœlo jam Jésum conspicis, & in terrâ adhuc hominem fugis.*

led, és e' földön még-is futás az ember előtt

Isidorus Peleusita lib. 1. epist. 409. *Supernaturalia & divina documenta, Paulum dominus docens è cœlo eum alloquitur, ut prædicationem, quam ipsius fidei commissurus erat, cœlestem esse demonstraret.*

Lorin9 Jesuita in Act.

még-is éhezem, szomjuhozó és jövevény vagyok.

Ambrosius Doctor. Megjelent néki elsőben az égben; az után mikor könyörgene a' templomban, tudni-illik elméje el-ragadtatásában.

Nagy Gergely Pápa. Midőn az ő meg-térésének (tudni illik Pálénak) kezdetit szemlélem; eszemben vészem, hogy az Isten az egeket meg-nyitotta, és önnön magát ő néki a' magaságokból meg-mutatta.

Alább. Oh Pál az égben immár a' Jésust szemlélé-

Isidorus Peleusita. Természet felett való és Isteni tanuságok, az Ur Pált tanitván, az égből őtet meg-szóllittya, hogy a' prédikállást, mellyet ő reá bizandó vala, mennyeinek lenni meg-mutatná.

Lorinus Jésuita. Azt

3. v. 21. *Dicimus nihil absurdi esse affirmare, Christum ad exiguum aliquod tempus è cœlo descendisse ut in assumptione Matris suæ. Solum enim ex hoc loco & similibus sequitur, fixam nunc immortalis Christi sedem in cœlo (quod est talium proprius locus) esse, neque illum venturum è cœlo publicè, coramq; hominibus, ut versetur inter illos familiariter.* Thomas Aquin. 3. part. quæst. 57. art. 6. ad 3. *Non derogat dignitati Christi, si aliqua dispensatione, quandoque corporaliter ad terram descendat, vel ut ostendat se omnibus, sicut in judicio, vel alicui specialiter, sicut Paulo, ut habetur Act. 9.* mondgyuk, hogy nem balgatagság azt állatni, hogy a' Christus egy kevés ideig az égből alá szállott, a' mint az ő annyának fel-vitelekor... Mert abból az helyből és hasonlókbul csak a' következkezik; hogy most az halhatatlan Christusnak állandó széki az égben vagyon (a' mely e' félének tulajdon helye) és ő el nem jő az égből közönséges helyen és az emberek előtt, ugy hogy azok között barátságossan forogjon. *Ezt Aquinas Tamástul vette, ki így szól*: Nem kisebiti meg a' Christus méltóságát, ha valami szárkodással néha test szerint a' földre le-száll, vagy hogy meg-mutassa magát mindeneknek, mint az itéletben, vagy valakinek kiváltképpen, mint Pálnak, a' mint az Apostoli cselekedetről irt könyvnek kilenczedik részében nyilván vagyon.

Ante nominatus Johan. *A' meg-emlitett Lorinus*

han Lorinus Jesuita celebris in Comm. ad cap. 23. Act. v. 11. *Nunc probabilis est sententia Carthusiani, fuisse apparitionem imaginariam dormienti factam ab Angelo, qui referret Christum: Ita ut nec Paulus, dum affirmat se vidisse Christum ad confirmandam veritatem resurrectionis ejus, vel æqualem dignitatem suam in Apostolatu, inde ducere voluerit argumentum; nec qui ex hac præsenti apparatione colligunt Christum esse in sacramento Eucharistiæ, & in cœlo, satis firmiter argumentantur.*

nus hires Jésuita. Immár hihetô a' Cárthusianus értelme, hogy elmében képzett jelenés vólt, mellyet az Angyal, ki a' Christus képit viselné, jelentett-meg néki álmában: ugy hogy sem Pál, midôn azt állittya, hogy a' Christust látta az ô feltámadása igasságának meg erôsítésére avagy az ô Apostolságában való egyenlô méltóságára innét erôsséget hozni nê akart: sem a' kik e' jelen való jelenésbôl, a' Christusnak az Urvacsora Sákramentomában és egyszersmind az égben való jelen létét kihozni akarják, nem elég erôsséen bizonyitanak.

Ez a' mi Reformata valláſunk buzája Calvinus elôtt.

XIII. PONT.

Sem hogy Idvezitônk a' kôvel meg-erôsſitetett koporsóbul fel-támadáſakor ki-

jött; sem hogy estve tanitványihoz ajtó bé-zárolva be-ment, edgyik-is ezáltal-állatozásban a' Pápistákat nem segiti.

TANUK.

Justinus in interrog. 117. quæst. ad Orthodox. *Saxum quod in momento positum fuit, ab Angelo sublatum fuisse, propter ejus corporis resurrectionem.* Ibidem. *Permisit ut sui corporis partes & loca, quæ pertulerant, tractarent, quod non corporis in spiritum mutatione ad eos intraret, sed cum corpore, quod crassis partibus constabat, divinâ suâ vi, quæ effectivè est eorum, quæ vim naturæ superant.*

Justinus. A' kő, az mely à koporsóra tétetett vólt, az Angyal által el-vétetett az ő testének fel-támadásáért. *Ugyan ott.* Meg-engedte, hogy az ő testének részeit és hellyeit, a' mellyek szenvedtenek vala, megfogdosnák, hogy meglátsanék hogy nem az testnek a' lélekké való változásával ment-bé ő hozzájok, hanem olly testel, a' mely temérdek részekbûl áll vala, az ő Isteni erejével, a' mely azoknak mellyek a' természet erejét fellyûl mullyák cselekedő oka.

Augustinus in Johan. 20. *Moli corporis, ubi divinitas erat, ostia clausa non obstiterunt,*

Agoston Doctor. A' test nagy és nehéz vóltának, a' hol az Istenség jelen vala, a' bé-zárcltatott ajtók ellene nem állottak.

Hi-

Hi-

Hilarius libr. 3. de Trinitate. *Venit Jesus januis clausis, & stetit in medio discipulorum suorum. An constructa parietum penetrans, & solidam lignorum naturam impenetrabilem transcurrit?* Paulò post. *Stetit námque corporeus non simulatus aut fallax.* Ibidem. *Nihil cedit ex solido, neque per naturam suam aliquid tanquam lapsu insensibili ligna & lapides admittunt: Corpus domini non deficit, ut se resumat ex nihilo.*

Hilarius. El-jöve Jésus ajtó bé-zárolva, és meg-álla az ö tanitványi között. Vallyon az ósve sött falakon enyészetté által, és a' fáknak temérdek által nem enyészthetö természeteken futotté által? *Egy kevessé alább:* Mert meg-jelent testessen, nem tettetett és csalóka módon. *Ismét.* Semmi nem enged a' merö testben, sem semmit érezhetetlenképpen a' fák és a' kövek az ö természetekben magokon által nem bocsátanak, az Ur teste nem fogyatkozik ugy meg, hogy magát viszont semmiból teremcse.

Leo Papa in Epist ad Episcopos Palestinæ Epist. 63. *Dicant isti phantasmatici Christiani, quæ substantia Salvatoris affixa sit ligno, quæ jacuerit in sepulchro, & revoluto monumenti lapide, quæ tertio die caro surrexit?*

Leo nevü Római Pápa. Mondgyák-meg azok az Christusnak tündéres testét állató keresztyének, mellyik állattya szegeztetett az Idvezitönek a' fához, mellyik feküdt a' koporsóban és a' koporsó köve el-háritattván bar-

mad napon mellyik teſte támadott-fel? NB. *A' Reformata vallás buza ſzeme ez a' régieknél, Cálvinus előtt.*

XIV. PONT.

A' Chriſtus teſte, a' hol vagyon, tapaſztalható és láthatóképpen vagyon.

TANUK.

IGnatius Epiſt. ii. ad Policarp. *Chriſtum propter nos factum eſſe tangibilem & palpabilem.* Ambroſius in Luc. 24. *Quomodo non corpus in quo manebant inſignia vulnerum, veſtigia cicatricum, quæ Dominus palpanda obtulit.* Epiphanius Hæres. 64. *Surrexit corpus Jeſu & carnes habuit ac oſſa.* Item. *Oſtendit oſſa & cutem & carnes, ubi dixit, videte quod ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere.* Theodoretus Dialogo 2. *Diffidentibus Apoſtolis non divinitatem oſtendit, ſed humanitatem*

IGnat. A' Chriſtus mi érettünk a teſtben lőtt illethetővé és tapaſztolhatóvá. *Amborus Doctor.* Miképpen lehet az nem teſt, a' melyben meg-maradnak vala à ſebeknek czimeri, a' ſebhelynek nyomai, a' mellyeket az Ur meg-illetéſre (*a' tanitványoknak tudni illik*) adott. *Epiphanius Origenes ellen ezen teſtnek jövendőbéli feltámadását akarván megmutatni, igy ſzóll:* Feltámadott a' Jéſus teſte, és huſa, és csontyai vóltanak. *Iſmét.* Meg-mutatta csontyait és bőrét és huſait, midőn ezt mon-

dot-

tem. Videte enim manus meas & pedes meos, quod ipse ego sum, palpate me & videte, quod spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. Ibidem. *Eandem manifisse post resurrectionem naturam corporis, & non mutatam in aliam substantiam.*

dotta: lássátok meg hogy a' léleknek teste és csontyai nincsenek, a' mint nékem láttyátok hogy vagyon. *Theodoretus.* A' kételkedő Apostolóknak nem Istenségét, hanem emberségét mutatá meg. Mert láttátok az én kezeimet és lábaimat, hogy én magam vagyok, tapogassátok-meg engemet és lássátok, hogy a' léleknek husa és csontya nincsen, a' mint nékem láttyátok lenni. *Ezen Thodor.* Az fel-támadás után azon terméßete maradott-meg a' testnek, és nem változott más valósággá (állattá.)

Gregorius lib. 14. in Job. cap. 31. *In resurrectionis Gloria erit corpus nostrum subtile quidem per effectum spiritualis potentiæ, sed palpabile per veritatem naturæ.* Et postea. *Si post resurrectionem corpus palpabile non erit, sed invisibilis corporis subtilitas caro vocabitur, quam vis substantia carnis non sit, profectò, alius est qui mo-*

Gergely Pápa. A' fel-támadás dicsóſségében ugy vagyon a' mi testünk vékony léſzen à lelki hatalom munkájára nézve, de tapaßtalhato a' terméßet valóságára nézve *Ismét.* Ha a' fel-támadás után a' test tapaßztalható nem léſzen, hanem a' láthatatlan test vékonyßága hivatik testnek, bizonyára más a' ki meg-

moritur, & alius qui resurget. Ibidem dicit Eutycheten sensisse, *quod corpus nostrum in illa resurrectionis gloria erit in palpabile, ventis, aëreque subtilius.*

hólt, és más a' ki fel-támad. *Ugyan ott Eutyces Eretnek azt álmodozta, s' azt mondgya*, hogy a' mi testünk amaz fel-támadás idejébē tapaßtalhatatlan, ßeleknél és levegö égnél vékonnyabb lészen.

NB. *Maaz Altal-állatozás vélekedése ez Eretnekségben hozzá a' Pápistákat. Mert ha, a' mint ök tartyák, a' Christus teste a' vacsora Sácramentomában, hely foglalás nélkül vagyon; tehát az, meg-tapaßtalhatatlan és a' szélnél, levegö-égnél-is, holott ezek-is érzés alá eshetök, vékonnyabb test lészen.*

Vigilius lib. 1. contra Eutych. *Post resurrectionem ad demonstrandam sui corporis veritatem, & comedit & bibit, & contrectandam discipulis se obtulit, dicens. palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere.*

Vigilius. A' fel-támadás után az ö teste valóságának meg-mutatására, mind ött s' mind ivott, és hogy ötet meg-illetnék, azzal a' tanitványokat onszollotta ezt mondván, tapogassátok és lássátok-meg, mert a' léleknek csontya és husa nincsen, a' mint nékem láttyátok lenni.

Fulgentius lib. 2. ad Trasimundum. *Christum verum hominem factum, ea omnia, quæ sunt veræ humanitatis accepisse:*

Fulgentius. A' Christus valóságos emberré lévén, mind azokat, a' mellyek a' valóságos emberségnek tulajdoni fel-

vet-

se. Ibidem hoc argumento probat Christum verum & non phantasticum corpus habuisse. *Quia vulnera sua palpanda & videnda præbuit discipulis suis.*

Synodus Chalcedonensis contra Eutych. apud Evagrum lib. 2. cap. 4. *Proprietas utriusque naturæ in Christo integra servatur.*

vette. *Ezen Fulgentius-u gyan ott a' Christus igaz és valóságos testét abból mutattya-meg*, mert az ô sebeit, hogy meg-illetnék és látnak adta az ô tanitványinak.

Evagriusnál a' Calcedoniai Synat Eutyches ellen azt tanittya; Mind a' két természetnek tulajdonsága a' Christusban éppen meg-tartatik.

Ez-is a' mi Reformata vallásunk tiszta buza szeme Cálvinus előtt.

MASODIK KÖNYV.

I. PONT.

Az Urvacsora dólgában a' Reformátusok, kit csufolásképpen a' Pápisták Cálviniſtáknak hivnak illyen értelemben, vadnak és hitben. (1) *Hiszik, hogy az Urvacsorában vadnak, nem tsak tanito, jedzô és ki-ábrázoló jelek, mel-*

mellyek mint egy képei az Isten láthatatlan kegyelmének, és azt világoſſan előnkben adgyák; hanem hogy azok egyſzerſmind ki-adó jelei-is a' jedzett valóságnac és dolognak, (2) Azt tanittyák, hogy a' kenyér a' Chriſtuſnak az a' valóságos teſte, a' mely a' kereſztfán mi érettünk halálra adatott, és a' bor a' Chriſtuſnak az a' valóságos vére, a' mely mi érettünk kiontatott, bizonyitván ezt önnön maga az igaſságnak ſája, Matth. 26. v. 26. 28. Marc. 14. v. 22. 24. Luc. 22. v. 19. 20. 1Cor. 11. 24. 25. (3) Azt tanittyák, hogy a' hivek, az Urvacsorában, bűnök bocsánattyára, a' mint a' meg-nevezett helyeken Idvezitönk maga tanitása tartya, a' Chriſtus valóságos teſtét és valóságos vérét véſzik. (4) Azt-is tanittyák, hogy a' meg-ſzegett kenyér a' mi Urunk Jeſus Chriſtus teſtének velünk való közösüléſe, és a' hálá-adáſnak pohára avagy a' meg-ſzentelt bor a' Jéſus Chriſtus véré-

vérének igaz és valóságos velünk való közösülése, a' mint ezt meg-mutattya Szent Pál leczkéje, 1 Cor. 10. v. 16.

TANUK.

I. A' MIEINK.

CAlvinus in 1 Cor. 11. v. 24. *Animas nostras verè in cœnâ ali, nec esse imaginariam illic communicationem Christi sed veram.* Idem comm. in Matth. 26, v. 26. *Non vacuum nec inane signum nobis proponi, sed verè carnis & sanguinis fieri participes, qui fide promissionem hanc recipiunt.*

Confessio Helvetica fidei Christ. cap. 21. de sacrâ cœna. *Ex quibus omnibus claret, nos per spiritualem cibum minimè intelligere imaginarium, nescio quem cibum, sed ipsum Domini corpus pro nobis traditum, quod tamen percipiatur à fidelibus non cor-*

CAlvinus János: A' mi lelkünk az Urvacsorában igazán táplálatik nem-is elmében kiformált, hanem igaz közösülésünk vagyon ott a' Christussal. *Ismét.* Nem üres és puszta jel adatik minékünk, hanem a' valóságos testnek és vérnek léfznek mind azok részesi, valakik hit által ez igéretet véfik.

Confessioink-is ezent tartyák. A' *Helvetiai Confessio.* Mind ezekből ki-tetfik, hogy mi a' lelki ételen, semmiképpen nem értünk, nem tudom micsoda képzett ételt, hanem a' mi érettünk adattatott, Urnak tulajdon testét, mellyet mind

az

corporaliter, sed spiritualiter per fidem.

Confessio Eccles. Belgicar. art. 35. *Verè nos fide (quæ animæ nostræ & manus & os est) in animis nostris recipere verum corpus & verum sanguinem Christi unici servatoris nostri ad vitam nostram spiritualem.*

Idem docent Confessiones Nostræ Tordensis. & Tarczalienſis. Compend. Doctrinæ Christianæ cap. 4. art. 50. *Itaque minimè ambigimus, qui, sicut ordinationis verba testantur, verum corpus & verus sanguis Domini, verè & sine ullâ fraude offeratur; Non ore sed fide per spiritûs Sancti efficaciâ percipiendus ad vitam æternam, idque non minùs verè quàm corporeis nostris sensibus offeruntur panis & vinum.*

az által a' hivek, nem teſt ſerint, hanem lélek ſerint hitáltal véſſnek.

A' Belgiomi Eccleſiák Confeſſioja is. Mi hitnek általa (mely a' mi lelkünknek mind keze s' mind ſája) igazán a' mi lelkünkben veſſük a' mi edgyetlen egy meg-tartó Chriſtuſnak valóságos teſtét és valóságos vérét, a' mi lelki életünkre.

Ezent állattyák a' mi Confeſſioink-is, mellyet minden tanitók, és az Iſten Eccléſiáinak ſzólgai egéſz Magyar Országban és Erdélyben bé-vettenek és a' Tarczali s' Tordai kózónséges Sinatokban (gyüléſekben) ki-adtanak ily ſókkal: Annak okáért ſemmit nem kételkedünk, hogy a' mint a' ſzerzés igéi bizonyittyák, az Ur igaz teſtével és vérével igazán és minde csalárdság nélkül nem kináltatnának; de nem ſájjal, hanem

nem hittel a' Szent Léleknek hatható ereje által az örök életre vejendővel, oly valóságoſſan penig mint a' mely valósággal a' mi teſti érzékenségeink kináltatnak a' kenyérrel és a' borral.

II. A' PAPISTAK.

Teſtes ſunt ipſi Potificii. Bellarminus Jeſuita & Cardinalis lib. 1. de Euchar. cap. 2. art. 18. 19. *Docet Calvinus ſymbola & corpus licet loco inter ſe plurimùm diſtent, tamen conjuncta eſſe, non ſolùm ratione ſigni, quia unum eſt ſignum alterius, ſed etiam quia cum ſigno Deus nobis verè verum exhibet ipſum verè Chriſti corpus & ſanguinem, quo animæ noſtræ alantur ad vitam æternam.*

adgya; mellyel a' mi lelkeink tápláltaſſanak az örök életre.

Gregorius de Valentia Jeſuita tom. 4. diſp. 6. quæſt. 3. punct. 1. §. Item. *Fortunatus Calviniſta dicit in Sacramento corpus Chriſti veriſſimè realiſſime-*

Magok a' Papiſták is kénſzerittetnek ezt megvallani. Bellarminus Jéſuita. Azt tanittya (*ugymond*) Calvinus, hogy a' jegyek és a' teſt, jóllehet hellyel egymáſtul igen meſſze vadnak, mindazáltal öſſve foglaltattak, nem csak a' jegyre nézve a' mennyiben edgyik az máſik jegye, hánem ezért-is, mivel a' jegygyel edgyûtt bizonyoſſan az Iſten a' Chriſtus igaz és valóságos teſtét és vérét

Valentia Gergely Jéſuita igy ſzóll: Azt mondgya Fortunatus nevû Calviniſta, hogy a' Sácramentomban a' Chriſtus teſtét igazán és valósá-

meque percipi. Idem §. 7. *Et Calvinus affirmat sæpius Christi corpus esse præsens in sacramento, quatenus ibi nostris animis verè unitur & communicatur substantialiter (sic enim loquitur) secundùm substantiam, non modo secundùm effectum.* Ibidem §. 9. *Cum quo Beza & Sadaël consentiunt.*

ságoképpen veszik. *Ismét.* Cálvinus-is gyakorhellyen állattya, hogy a' Christus teste jelen vagyon a' Sácramentomban, a' mennyiben ott a' mi lelkünkel bizonyossan edgyelûl és közöltetik valósággal, (mert igy szóll) nem csak cselekedete, hanem ugyan állattya szerint. *Alább.* Kivel Béza és Sadaëlis egygyet értenek.

De vallyon mint értyük mi ezt Reformatusok? Jer álly elő s' légy Prokátorunk Valentiai Gergely Jésuita.

Hæc est eorum sententia, Corpus Christi licet σωματικῶς καὶ σαρκωδῶς, id est corporaliter & essentialiter, sit tantùm in cœlo; nihilominùs duplici modo in hoc Sacramento verè percipi. Primo spiritualiter & Sacramentaliter: spiritualiter quidem ore mentis, id est, per fidem & per arctissimam conjunctionem Christi cum ani-

Ez az ő értelmek (*igy szóll*:) a' Christus teste jólhetne testiképpen és állattya szerint vagyon csak az égben, mindazáltal e' Sácramentomban kétképpen vétetik bizonyossan. Elsőben lelki és Sácramentomi képpen. Lelki képpen bizonyára, léleknek fájával, az az, hit által, és az Christusnak az Urvacsorá-

Animo communicantis virtute Spiritûs Sancti; non corporaliter ore dentis, sed mentis. Secundò Sacramentaliter ore quidem corporis, sumendo non ipsum Christum, sed signum corporis ejus panem & vinum; quæ dicunt esse signa certa, quibus promissio redemtionis in corpore & sanguine Christi fidelibus obsignatur.

rával élő ember lelkével való szoros öszve foglaltatása által, a' Szent Lélek erejével; nem test szerint testi szájjal, hanem lelkivel. Másodszor Sacramentomi képpen bizonyára testi szájjal vévén nem a' Christust, hanem az ő testének jegyét a kenyeret és a' bort; a' mellyeket mondanak bizonyos pecséteknek, mellyekkel a' meg-váltásnak igérete a' Christus testében és vérében el-pecsételtetik.

NB. *Szégyenüllyenek-meg tehát, a' kik minden ok nélkül azt fogják reánk, hogy mi az Urvacsorában egyebet puszta és hivolkodó jeleknél, az az, csupa kenyérnél és bornal, minden valósag nélkül, nem veszünk semmit! Illyenek Costerus, Maldonatus és más Jésuiták.*

II PONT.

Valamint az Urvacsorában a' kenyérrel való részesülést Isten rendelése szerint valónak és szükségesnek tartyuk, igy a' pohárral valót-is.

Confeſſ. Helv. poſterior art. 21. *Accipiunt fideles, quod datur à miniſtro Domini, & edunt panem Domini, & bibunt de poculo Domini.* Et poſt. *Improbamus itaque illos, qui alteram ſpeciem, poculum inquam, Domini fidelibus ſubtraxerunt. Graviter enim peccant contra inſtitutionem Domini dicentis: Bibite ex hoc omnes: id quod ad panem non ita expreſſè dixit.*

Anglicanæ Confeſſionis art. 12. *Populo verò ad ſacram communionem accedenti utramque partem Euchariſtiæ tradendam eſſe. Id enim & Chriſtum juſſiſſe & Apoſtolos ubique terrarum inſtituiſſe, & omnes veteres Patres & Catholicos Epiſcopos.*

Confeſſiones Noſtræ Tordenſis & Tarczalienſis,

A' Helvetiai Confeſſio. Véſik a' hivek a' mi az Ur ſólgájától adatik, és éſzik az Ur kenyerét és iſsnak az Ur pohárábul. *Alább.* Nem javallyuk annakokáért azokat, a' kik a' más nemét, a' pohárt mondok, az Ur hiveitûl el-vonták. Mivel igen vétkeznek az Ur rendeléſe ellen, a' ki azt mondgya; igyatok ebbûl mindnyájan: az mellyet a' kenyérre illyen nyilván nê mödott.

Az Angliai Confeſſiók. A' ſzent edgyeſûléſhez járuló népnek, a' Sácramentomnak mind két réſzét kell adni. Mert mind a' Chriſtus azt parancsolta, mind az Apoſtolok ez egéſz földön mindenûtt ezt rendelték, mind penig mindnyájan a' régi Atyák és kereſztyén Püſpökök.

Tordai és Tarczali Confeſſioink. A' kik a' va-

cso-

sis, Compend. Doctr. Christ. cap. 4. art. 10. *Qui ad cœnam accedunt, panem jubentur accipere & edere & ex poculo bibere, mortem Domini concordibus animis annunciantes.*

csorához járulnak a' kenyeret tartoznak el-venni, azt meg-enni, és a' pohárbul innya, az Ur halálát ßivekkel az ő lelkeknek hirdetvén: Matt. 26. v. 26. 27. 28. Marc. 14. 22. Luc. 22. 27. 19. 20. 1Cor. 11 23. 24. 25.

NB *Itéld meg világ.* *hami értünke ez iránt ü az Urvacsora felöl józanabban, vagy a' Papisták, holott ők közösülésnek okáért senkinek, valaki az Urvacsora venni a' Paphoz járul, a' pohárt venni, akar Pap, Barát, akar akarmely rendben lévő kőség légyen nem engedik, hanem csak szájok meg öblíteni.* Ugyan is itt ük a' személlyeket két részre osztyák. *Az első rend a' Vacsorát ki-szőlgáltató vagy meg-áldó Máganos Papé; ennek mind két ßint venni ßükségesnek állattyák. A' második rend akarmely karban, hivatalban lévő kereszttyéneké, akar Clericus (a' mint szólnak) az az sorsal választatott Pap légyen s' annak akarmellyik rende, akar Laicus, az az, köz paraszt rend: Azt tanittyák, hogy ezeknek nem szükséges a' pohárt-is venni.*

Concilii Tridentini Sess. 21. cap. 1. *Declarat ac docet nullo divino præcepto laicos & Clericos non conficientes obligari ad Eucharistiæ Sacramentum sub utraque specie su-*

A' Tridentomi Synat. Első adgya és tanittya, hogy semmi Istени parancsolattal nem kötelezetnek a' Laicusok, parabtok, köznépek, és a' vacsorát nem szólgáltato

sumendum, neque ullo pacto salva fide dubitari posse, quin illius alterius speciei communio ad salutem sufficiat. Unde Canon primus. *Si quis dixerit, ex Dei præcepto vel necessitate salutis, omnes & singulos Christi fideles utramque speciem sanctissimi Eucharistiæ Sacramenti sumere debere anathema sit.*

to Clericusok, Papok; az Urvacsora Sacramentomának két szín alatt való vételére, és semmiképpen épp hittel nem kételkedhetni azon, hogy azoknak a' más színnek edgyesülése az idvességre elég nem volna. *A' hounet az első Canon így szól:* Ha ki mondándgya, hogy az Isten parancsolattyából vagy az idvességre való szükségből a'Christus minden hiveinek a' szentséges Sácramentom vacsorájának mind két színét venniek kell, átok légyen.

NB. *Rettenetes dolog ez, imé okosabbak akarnak lenni a' Christusnál, ki az vacsorát kenyérrel és borral osztotta a' mint nyilván vagyon az Evangelistáknál.*

III. PONT.

A' Virágában lévő Ecclesiákban, sőt az Apostolok idejétől fogva majd ezer kétszáz esztendőkig az Úr szerzéséhez tartván a' kereszttyének magokat, ekképpen, mint ma mi az Urvacsorában kenyérrel és borral részesülnek vala.

TA-

TANUK.

Első Százban.

IGnatius epist ad Philadelphenses. Μιὰ εςὶν σαρξ τȣ̃ κυρίȣ Ιεσȣ̃ ϗ ἕν ἀυτȣ το αἷμα το ὑπερ ἑμῶν ἐκχυθὲν. εἰς ϗ ἄρτος τοις πᾶσιν ἐθρύφθη, ϗ ἑν ποτήριον τοῖς ὅλοις διενεμήθη.

IGnat kit a' Pápisták nagyrabecsülnek. Egy a' mi Urunk Jésus Christusnak teste, és egy az ő vére, a' mely mi érettünk kiontatot: és egy a' pohár, a' mely mindnyájunkért el-osztatott, egy a' kenyér a' melly mindnyájunknak meg-tőretett.

Dionysius Areopagita capite tertio Ecclesiasticæ Hierarchiæ. τὴν εγκεκαλυμμενόν ϗ αδιαίρετον ἄρτον ανακαλύψας, ϗ εἰς πολλὰ διελὼν, ϗ τὸ ἐνιαῖον τȣ̃ ποτεριȣ πᾶσι καταμεριζας συμβολικῶς τὴν ἑνότητα πληθυνει.

Dienes. El-osztván és sok részekre darabolván a' kenyeret a' melly az előtt bé-fedve vala és eltőrdelvén; el-osztván ismét mindeneknek az edgy pohárt, jegyül az egységet bétőlti.

Második Száz.

Justinus Martir in Apol. 2. οἱ καλȣμενοι παρ' ἡμῖν διακονοι διδοασιν ἑκάςω τῶν παρόντων μεταλασεῖν ἀπὸ τȣ̃ εν-

Justinus Martyr. Az kik nállunk hivattatnak Diaconusoknak, (káplánoknak) osztyák kinek kinek a' jelen valók kőzzül, hogy részt vegyenek

χαρεισηθέντος ἄρτε καὶ οἴνε καὶ ὕδατος, καὶ τοῖς ἐ παρεῦσιν ἀποφέρεσι.

abban az mellyben vólt a' háládás, a' kenyérben, borban és vízben és azokhoz víßik a' kik jelen nincsenek.

Hinc Tiletanus, teſte Chamiero, dicit. *Manifeſtum eſt ætate Sixti utriuſque ſpeciei uſum omnibus diſpenſatum fuiſſe.*

Tiletanus innét mondgya. Nyilván vagyon hogy Sixtus idejében mind a' két ßin alatt valo vétel mindeneknek megengedtetett.

Harmadik Száz.

Tertullianus 2-di ad uxorem ſexto capite. *De cujus manu deſiderabit? de cujus poculo participabit?* Item Libro de reſurrect. carnis cap. 8. *Caro corpore & ſanguine Chriſti veſcitur, ut & anima de Deo ſaginetur.* Origenes homil. in Numeros 16. *Bibere dicimur ſanguinem Chriſti, non ſolum ſacramentorum ritu, ſed & cum ſermones ejus recipimus, in quibus vita conſiſtit. Cypriani teſtimonia ſunt frequentiora. Epiſt. 63. Quidam vel ignó-*

Tertullianus. Kinek kezébôl kiváñya? kinek pohárábul réßesûl? *Iſmét.* A' teſt a' Chriſtus teſtével és vérével él, hogy a' lélekis az Iſtenbôl hizlaltaſsék. *Origenes.* Innya mondatunk a' Chriſtus vérét, nem csak Sácramentomi módon, hanem még mikor az ô beſzédit veßßük-is, mellyekbén áll az élet. *Cyprianus.* Némellyek vagy tudatlanságból vagy egy átallyában az Ur pohárának meg-ſzentelésében és annak a' kôſségnek ki-

ſól-

gnoranter, vel ſimpliciter in calice dominico ſanctificando, & plebi miniſtrando, non hoc faciunt, quod Jeſus Chriſtus Dominus & Deus noſter, ſacrificii hujus auctor & doctor fecit & docuit. Item Epiſt. 56. ad plebem Tibaritanam. *Gravior nunc & ferocior pugna imminet, ad quam fide incorruptâ & virtute robuſtâ parare ſe debent milites Chriſti, conſiderantes idcirco ſe quotidie calicem ſanguinis Chriſti bibere, ut poſſint & ipſi propter Chriſtum ſanguinem fundere.*

ſólgáltatásában, nem azt cselekeſzik, a' mellyet a' Jéſus Chriſtus, a' mi Urunk és Iſtenünk ez áldozatnak ſzerzője és doctora cselekedett és tanitott. *Iſmét.* Most nehezebb és kegyetlenebb harcz közelget, melyre romolhatatlan hittel és vaſtag erővel kell az Chriſtus vitézinec önnön magokat készíteni, meggondolván azt; hogy ők napoként azért isszák a' Chriſtus vérének pohárát, hogy ők-is ki-önthetsék a' Chriſtusért az ő véreket.

Negyedik Száz.

Chryſoſtomus homil. 18. in 2Cor. *Interdum ne quicquam quidem inter Sacerdotem intereſt & eos quibus præeſt, velut cum tremenda myſteria percipienda ſunt: æquè enim omnes ad ea admittimur: non quemadmodum in veteri Teſtamento, alia ſa-*

Chryſoſtomus. Néha ugy vagyon ſemmi külömbség nincsen a' Pap között és az alatta valók között, mint midőn az rettentő titkokat kell venni; mert egyenlőképpen bocsáttatunk arra mindnyájjan: nem ugy mint az óv Teſtamen-

sacerdos, alia subditus edebat, nec plebi fas erat iis vesci, quibus sacerdos vescebatur. nunc enim secùs res se habet. Omnibus siquidem unum corpus, unum poculum proponitur.

tomban, a' holott máſt égik vala a' Pap, máſt az alatta való, nem-is vala ſzabad a' népnek azt enni, a, mellyeket a' Pap égik vala. Mert moſt kûlömben vagyon a' dolog.

Mivel mindeneknek egy teſt és egy pohár tétetik eleiben.

Ambroſius de Sacram. lib. 4. cap. 4. *Sicut mortis similitudinem sumpsisti, ita etiam similitudinem pretiosi sanguinis bibis.* Lib. 5. cap 3. *Quotiescunque bibis remissionem accipis peccatorum, & inebriaris in spiritu.* Idem apud Theodoretum hiſt. lib. 5. cap. 17. increpans Theodoſium. *Qui quæso manus injustâ cæde & sanguine respersas extendere audes, & eisdem sacrosanctum Domini corpus accipere? aut quomodo venerandum ejus sanguinem ori admovebis, qui furore iræ jubente tantum sanguinis tàm iniquè effudisti?*

Amborus Doctor. Az mint a' halálnak haſonlatoſságát vetted; igy a' drágalátos vérnek haſonlatoſságát-is iſzod. *Iſmét.* Valamennyiſzér iſzod, bûnöd bocsánattyát vésed, és meg-réſzegedel lélekben. *Ezen Amborus Doctor azt mondgya Theodoſius Csáſzárnak kit az templomból a' vér ontásért ki-rekeſztett vala.* Hogy hogy mered kérleka'te hamis ôldókló és vérben bé-kevert kezeidet ki-nyujtani, és azokkal az Urnak ſzentséges teſtét venni? Avagy miképpen viſzed ſzádhoz az ô tiſzteletes vé-

vérét a' ki haragodnak dühösségétül indittatván ennyi vért illyen hamissan öntöttél-ki?

Hieronymus in 3. Sophoniæ. *Sacerdotes quoque, qui Eucharistiæ serviunt, & sanguinem Domini populis ejus dividunt, impiè agunt in legem Christi.*

Jeronimus. A' Papok is, a' kik az Urvacsorának szolgálnak, és az Ur vérét az Ur népének osztyák, a' Christus törvénye ellen hitetlenül cselekesznek.

Ötödik Száz.

Ex Actione decima Concilii Chalcedonensis habemus Libellum Samuelis & aliorum contra Ibam Edessæ Episcopum. Ubi hæc sunt. *Quia dum memoria fieret sanctorum Martyrum, non est datum vinum ad sacrificium altaris, ad sanctificationem & populi distributionem; nisi admodùm exiguum, & vitiosum ac lutosum, & quasi eo tempore vindemiatum: ut ex hoc cogerentur, qui deputati fuerant, ministrare de tabernis omninò vitiosis comparare sex sextarios, qui nec sufficerent: ita ut bis qui*

A' Calcedoniai Concilium cselekedetirül irt könyvben. Mert midőn à szent Martyrok emlekezete lenne, nem adatott-bor az óltárnak áldozattyára, a' meg-szenteléssre, és hogy a' népnek osztatnék, hanem igen keves és hibás és sáros, mint ha csak akkor szürték vólna; ugy hogy innét készerittetnének azok, a' kik a' szolgálatra rendeltettek vala, ugyan a' vérkes korcsmáról szerezni hat mészelyt, az mely sem vólna elég: ugy hogy azoknak a' kik a' szent testet osztyák va-

qui sanctum corpus distribuebant, innueret ut ingrederentur, quia sanguis non inveniretur.

la, intene hogy mennének bé mert vér nem láltatnék.

NB. *Innét ki tetszik, hogy nem csak mind a' két nemet, a' kenyeret és bort, osztották a' kőségnek, hanem edgyszersmind, hogy a bornak el-fogyása miatt félben szakasztatott az Urvacsora ki-szólgáltatása.*

Augustinus de verbis Domini serm. quadragesimo sexto. *Qui uxores nondum habetis & tamen ad mensam Dominicam jam acceditis & carnem Christi manducatis & sanguinem bibitis, si ducturi estis uxores, servate vos uxoribus vestris.*

Agoston Doctor. A' kiknek még feleségtek nincsen, és mindazáltal az Uri asztalhoz már járultok, és az Urnak testét észitek és vérét isszátok, ha meg-házasodtok tartsátok magatokat a' ti feleségitekhez. NB. *Telles ezzel Agoston irása.*

Gelasii Papæ Canon est de consecrat dist 2. *Comperimus quod quidam sumpta tamtummodo corporis sacri portione, à calice sacrati cruoris abstineant. Qui proculdubio, quoniam nescio qua superstitione docentur adstringi, aut integra sacramenta percipiant aut ab integris arce-*

Gelasius Pápa. Tapasztallyuk hogy némellyek vévén a' szent testnek részecskéjét, a' szent vérnek pohárától magokat meg-tartóztattyák. A' kik kétség nélkül, mivel nem tudom micsoda babonától viseltetvén tanitották azt hogy ők erre kötelesek: ezek a-

vagy

ceantur: quia divisio unius ejusdemque mysterii sine grandi sacrilegio non potest pervenire.

vagy az, hogy egé
vegyék a' Sá
mokat, avagy
gélz Sácramento
el-tiltassanak: mert ugyan azon egy titoknak el-osztása nagy szentség tórés nélkül nem lehet.

Hatodik Száz.

Reccaredus Rex in Concilio Toletano tertio. *Ut primum populi, quam crudelitatem teneant fateantur, & sic corda fide purificata, ad Christi corpus & sanguinem percipiendum exhibeant.* Remigius Remensis Comment. in 1 Cor. *Appellatur & ipse calix communicatio, quasi participatio, quia omnes communicant ex illo, partemq; sumunt ex sanguine Domini.*

A' Harmadik Toletanomi Conciliomban Reccaredus nevű Király igy szól: Elsőben a' népek, micsoda hitben legyenek, valláft tegyenek, és igy hittel meg-tiszttitatott siveket adgyanak a' Christus testének és vérének vételére. *Remigius Remensis.* A' poháris neveztetik közösűléfnek, mint edgy részt vételnek, mivel mindnyájan közösűlnek abból, és részt vésznek az Ur véréből.

Heredik Száz.

Gregorius Magnus Canone de consecrat. dist 2. ex homil 22. in Evangelia. *Quid sit sanguis agni non jam audiendo,*

Nagy Gergely Pápa: Mi légyen a Bárány vére, immár azt nem hallás által, hanem annak italá által meg-tanultátok: a' mel

[illegible]bi[illegible]endo didicistis: [illegible]s super utrum- [illegible] ponitur, quan- [illegible] solùm ore corporis, sed etiam ore cordis hauritur.

mely vér mind à két ajtó mellyékre tétetik, mikor nem csak testi szájjal, hanem szivnek ßájával-is merittetik.

Idem apud Gratianum Causa prima quæst. primâ Canone, Multi secularium; *spernunt sancta monita & spiritualia dona: unde fit ut non solùm ab eis dicta respuant; sed (quod est deterius) divina etiam mysteria contemnant, ut nec corporis communionem, nec sangvis Domini nostri Jesu Christi, eorum ministerio confectam, assumant.*

Ismét. Sokan a' secularisok (kůlsö emberek) kőzzůl a' szent intéseket és lelki ajándékokat meg-utállyák: a' honnét ßármazik, hogy nem csak azoknak mondásokat vessék-meg; hanem (a' mely gonoß ßabb) az Isteni titkokat-is meg-utállyák, hogy sem a' testnek sem a' mi Urunk Jésus Christus vérének kőzősůlésével, mely azoknak szólgálattyok által vitetik végben nem élnek.

Nyolczadik Száz.

Gregorius 2-dus Episcopus Romanus ad Leonem Isaurum de imaginibus: quam Epistolam descripsit Baronius anno septingentesimo vicesimo sexto. *Pontifices ubi*

Második Gergely nevű Romai Pápa. A' fő Papok, midőn valaki vétkezett és arról vallást tőt, minek utánna azt jól meg-dorgállyák és éhséggel sanyargattyák, az

ubi peccavit quis & confessus fuerit, cùm probè castigarint, probèque fame afflixerint, tum pretiosum illi Domini corpus impertiuns, & sancto illum sanguine potant.

az után [illegible] galátos te[illegible]olztyá azt a' szent vérrel itatyák.

Kilenczedik Száz.

Paschasius Corbejensis de corpore & sangvine Domini cap. 10. *De quo sangvine inebriatur omnis Christi Ecclesia, & ideo speciem vini jure tenet in sensu, dum spiritualiter sangvis potatur in mysterio.* Cap. 11. *Et quod tunc de carne fluxit, hoc nunc credentes in calice bibunt.*

Pascasius Corbejensis. A' melly vértûl meg részegedik a' Chriſtuſnak minden Eccléſiája, és azért a' bornak nemét méltán tartya-meg az érzékenységben, midôn lelkiképpen a' vért iszsza a' titokban. *Ismét.* Es a mi akkor a' testbôl kifolyt, azt iszszák ma a hivôk a' pohárban.

Tizedik Száz.

Stephani Eduensis de Sacram. altaris capite 14. *Quotidiè nobis hæc dona præstantur, quando corpus & sangvis in altari sumitur.*

Stephanus Edvensis. Napoként minékünk ez ajándékok ki bólgáltatnak, midôn a' testet és vért az óltáron veszszük.

Tizenedgyedik Száz.

Oecumenius in cap. 11. 1 Cor. *Si Dominus æquè tibi ac pauperi dedit*

Ocumenius. Ha az Ur egyenlôkéképen adta teneked mint szintén a' szegény-

...oprii c... ſangvi. nisq; menſam & calicem propoſuit, tu audes hunc à tua menſa ſegregare & contemnere?

génynek az ő tulajdon teſtének és vérének aßtalát, és elődben tőtte pohárát, te akarodé ezt a' te aßtalodtól kűlőn vál laſztani és meg-utálni?

Guitmundus de veritate Euchar. lib. 1. ex officio Ambroſiano. *Ipſi, qui ſumimus communionem hujus ſancti panis & calicis, unum Chriſti corpus efficimur.*

Guitmundus. Mi a' kik veſzſzűk ez ſzent kenyérnek és pohárnak kőzősűlését, a' Chriſtus egy teſtévé léſzűnk.

Anſelmus in undecimum 1. ad Corinth. *Duobus modis manducare & bibere debemus hoc Sacramentum, id eſt, ore cordis & ore corporis.*

Anſelmus. Kétképpen kell ennűnk és innunk e' Sácramentumot, az az, ſzivnek ſzájával és teſtnek ſzájával.

Tizenkettődik Száz.

In ſecundo Bernhardi tomo eſt ſermo in cœna Domini incerti Authoris. In eo hæc ſunt verba: *Chriſtus pridiè quàm pateretur diſcipulis ſuis huius ſacramenti formam præſcripſit, efficatiam exhibuit, id eſt, fieri præcepit. Formæ præſcriptio*

Bernárd. A' Chriſtus az előtt való nap hogy ſzenvedne az ő tanitványinak e' Sácramentom formáját elejekben irta, hathatóságát ki-adta, az az, hogy légyen meg-parancsolta. A' forma lerajzoláſa vagyon kenyérben és borban. Jegyezzé-

ptio in pane & vino Notate ordinem. Cùm adhuc cœnaretur à cœnâ surrexit, discipulorum pedes Dominus universorum lavit, deinc ad mensam regressus, orainat sacrificium corporis & sanguinis sui, seorsum panem, seorsum tradens & vinum.

zétek-n reno
Mikor me vacsorálnanak, a' vacsorától felkölt, edgyenként a' tanitványok lábait az Ur, mind meg-mosta, innét az asztalhoz meg-térvén az ő teste és vére áldozattyát rendeli, külön adván a' kenyeret, külön a' bort-is.

NB. *De mi szükség ezt ennyire mutogatni, holott magok-is a' Papisták kénszerittetnek erről vallást tenni.*

Johannes Arboreus. Theosophiæ libr. 8. cap. undecimo. *Olim laici communicabant sub utraque specie, quod tamen antiquatum est.*

Johannes Arboreus. Régen a' köz nép mind a' két szin alatt edgyesúl vala, a' mely mindazáltal el-tőröltetett.

Alphonsus de Castro in hac ipsa Controversia. *Ut credamus non esse contra Evangelicam institutionem, Eucharistiam sub utraque specie aliis, etiam Laicis porrigere, quod firmissimè fatemur. Nam olim per multa secula sic apud omnes Catholicos usi-*

Alphonsus de Castro. Hogy el-hidgyük, hogy nincsen az Evangeliomi szérzés ellen, hogy az Urvacsora két szin alatt máſoknak még-a' Laicusoknak köz népnek-is, bólgáltatsék-ki, a' mellyet álhatatosan megvallunk. Mert régen sok száz esz-

ten-

n'esse ... ultorum sanctorum sc...pturis didicimus.

tendők forgása alat hogy ez igy vólt minden Catholicusoknál sok ßentek irásiból meg-tanultuk.

Salmero tractatu 2-do tomi noni. *Per metaphoram innuit* Esaias *potum sangvinis Christi, qui in Ecclesia à populo toto sumebatur, quemadmodùm nunc à solis sacerdotibus, atque illis quidem celebrantibus bibitur semper.*

Salmero. Hasonlatosság által jelenti Esaiás a' a' Christus vére italát; a' mellyet az Ecclésiában az egész nép véßen vala, a' miképpen most csak a' papok, még penig csak a' kik ki-szólgáltattyák iszszák mindenkor.

Lorichius in Fortalitio de Eucharistia hæresi 5. *Quod sanctorum Patrum sententias attinet, in quibus mentionem faciunt communionis sub utraque specie, respondendum est, eos loqui de more, qui tunc temporis apud eos servabatur in sumptione sanctæ communionis.*

Lorichius. A' mi illeti a' szent Atyáknak sententiájokat, (értelmeket) a' melyben emlekeznek a' két ßin alatt való részesülésről, ez a' felelet reá, azok szólnak a' szokásról, a' melly akkor ő nállok a' szent réßesülés vételében tartatik vala.

Soto artic. 12. quæstionis primæ, in distinct. 12. Quarti. *Fuit antiquus mos Græcorum.* Et post. *Quæ quidem consvetudo in*

Soto. Régi szókások vala a' Görögőknek. *Abább.* A' mely szokás ugy vagyon az Ecclésiában egynéhány száz esztendő-

in Ecclesia non nisi duravit saeculis. Item. *Igitur non modo inter haereticos, verum & inter Catholicos ritus ille multo tempore invaluit, adeo ut temporibus S. Thomae nondum fuerit abolitus.* Eckius Enchridii cap. 10. *Fatemur hunc usum fuisse in primitiva Ecclesia.*

dókig tarta. *Ismé* nakokáért nem c... Eretnekek között, hanem a' Catholiculok között-is ez a' szokás sok idókig fenn állott, annyira hogy még szent Thamás idejében sem tóröltetett vólt-el. *Ecchius.* Meg-vallyuk hogy e' szokás meg-vólt a' virágában lévő Ecclesiában.

Lyranus in cap. 6. Johannis. *Licet in primitiva Ecclesia populus sub utraque specie communicaret, tamen postea provide ordinatum est, ut non communicet sub specie vini.* Thomas in hunc ipsum locum. *Secundum antiquae Ecclesiae consuetudinem, omnes sicut communicabant corpori, ita communicabant & sanguini.*

Lyranus. Jóllehet a' virágában lévő Ecclésiában a' köz nép két fin alatt közösül vala, mind azon által az után szemesen rendeltetett, hogy ne közösüllyon a' bor fine alatt. *Tamás.* A' régi Ecclésiának szokása szerint mindnyájan az mint közösúlnek vala a' testben igy a' vérben-is

Svarefius disp. 71. Sect. 1. *Solebat Christianus populus frequenter sub utraque specie communicare.*

Svarez. Szokott vala a' keresztyén nép gyakran mind a' két fin alatt közösúlni. *Carthusia-*

Carthusianus in cap. 6. Johan. *In primitiva tamen Ecclesia, sed nunc ordinatum est aliter.*

nus meg-mondgya mikor. Mindazaltal a' virágában lévő Eccléſiában, de moſt máskeppen rendeltetett. NB *Hallod Páter hol vélt Calvinus előtt a' Reformata vallás buza ſzeme.*

IV. PONT.

Nincsen ſenkinek hatalmában, hogy e' Chriſtus rendelésén erőſzakot tegyen, és azt el-változtaſſa.

TANUK.

AMbroſius comm. in 1Cor. 11. ad v. 10. *Indiguum dicit esse Domino, qui aliter mysterium celebrat, quàm ab eo traditum est. Non enim potest devotus esse, qui aliter præsumit, quàm datum est ab authore. Itaque præmonet ut secundum ordinem traditum devota mens sit accedentis ad Eucharistiam Dominì.*

Ambrus Doctor. Méltatlannak mondgya azt az Urhoz, a' ki a' titkot máskeppen ſólgáltattya-ki, mint ő tőle adattatott. Mert nem lehet buzgó a' ki máskeppen hiſzi-el magában, hogy ſem mint adatott az ő ſzerzőjétűl. Annakokáért eleve meg-int hogy a' ki-adatott rend ſzerint az Urvacsorához járúlónak elméje buzgó légyen.

Cyprianus Epiſt. 63. Aqua-

Cyprianus. Jóllehet tu-

Aquarios sui temporis proposita institutione compescuit. *Quamquam sciam frater Charissime, Episcopos plurimos Ecclesiis dominicis in toto mundo divinâ dignatione præpositos Evangelicæ veritatis ac dominicæ relationis tenere rationem, nec ab eo quod Christus magister & præcepit, & gessit, humana & novella institutione decedere: tamen quidam vel ignorantèr vel simpliciter in calice Dominico sanctificando, & plebi ministrando, non hoc faciunt, quod Jesus Christus dominus & Deus noster sacrificii hujus author & doctor, fecit & docuit, religiosum pariter ac necessarium duxi de hoc ad vos literas facere.* Postea. *Admonitos nos scias, ut in calice offerendo Dominica traditio servetur, neque aliud fiat à nobis, quàm quod pro nobis Dominus pri-*

tudom szerelmes fia, hogy sok Püspökök, kik az Uri Eccléſiáknak ez egész világon az Iſten engedelméből tétettek elöl járóivá az Evangeliomi igaſságra, és az Ur hirdetésére viſelnek gondot, és attul a' mellyet a' Chriſtus meſter mind Parancsolt s' mind cselekedett emberi és uj tudományok által el nem távoznak: mind az által mivel némellyek vagy tudatlanságból, vagy egyátallyában az Ur pohárának meg-ſzentelésében és annak à kôz népnek ki-ſzólgáltatásában, nem azt cselekeſik, a' mit a' Jéſus Chriſtus, a' mi Urunk és Iſtenünk, ez áldozatnak ſzerzője és tanitója, cselekedett és tanitott, tehát mind ſent dolognak s' mind ſzükségesnek találtamfel magamban, hogy erről ti hozzátok levelet irjak.

Lz alább.

erit.----- Quod si ... Domino præcipitur, & ab Apostolo ejus hoc idem confirmatur & traditur, ut quotiescunque biberimus in commemorationem domini faciamus, quod fecit & dominus, invenimus non observari à nobis quod mandatum est, nisi eadem quæ dominus fecit, nosquoque faciamus: & calicem domini pari ratione miscentes à divino magisterio non recedamus. Ab Evangelicis autem præceptis omninò recedendum non esse, & eadem quæ magister docuit & fecit, discipulos quoque observare & facere debere, constantius & fortius alio in loco beatus Apostolus docet, dicens, Miror quod sic tàm citò demutamini ab eo qui vos vocavit ad gratiam, ad aliud Evangelium, quod non est aliud, nisi si sunt alioqui qui vos turbant, & volunt convertere

Alabb. Tudgyad hogy mi meg-intettünk, hogy a' pohár ki-ßálgáltatásában az Ur rendelése tartassék-meg, és hogy mi semmit egyebet ne cselekedgyünk, hanem a' mellyet mi érettünk elébb az Ur cselekedett. *Elébb menvén igy szóll:* Hogy ha mind az Urtól parancsoltatik, s' mind az ó Apostolátul meg-erössittetik és elönkben adatik, hogy valamennyißer ijándunk, az Urnak emlekezetire cselekedgyük, a' mellyet az Ur-is cselekedett, fel-talállyuk, hogy mi töllünk meg nem tartatik az à mi meg-parancsoltatott, hanem ha azokat, a' mellyeket az Ur cselekedett miis csekeßßük: az Urnak pohárát-is hasonlóképpen egyelitvén az Uri méltóságtúl el ne távozzunk. Az Evangéliomi parancsolatoktul pe-

tere Evangelium Christi: sed licet nos aut Angelus de cœlo, aliter annuntiet, præter quàm quod annunciavimus vobis anathema sit.----

penig semmiképp[illegible] nem kell távozni, [illegible]kat a' mellyeket a' mester tanitott és cselekedett, a' tanitványoknak is meg kell tartani és cselekedni, álhatatossabban és erőssebben tanittya másutt a' bóldog Apostol ezt mondván: Csudálkozom hogy illy hamar el-távoztok attul a' ki titeket hivott a' kegyelemre, a' más Evangeliomra, a' melly nem egyéb, hanem ha vadnak egyébiránt a' kik titeket meg háboritanak és el-akarják forditani a' Christus Evangéliomát: de ámbár mi, avagy az égbűl Angyal másképpen hirdesse hogy sem mint mi hirdettűk néktek, átok légyen.

Non est ergò frater charissime quod aliquis existimet sequendam esse, quorundam consvetudinem, si qui in præteritum calice dominico aquam solam offerendam putaverint: quærendum enim est ipsi, quem sint secuti. Nam si in sacrificio quod Christus obtulit, non nisi Christus sequendus est: utique nos id obaudire, & facere oportet, quod Christus

Edgy kevéssé alább. Ne itéllye azért ßerelmes atyámfia, valaki, hogy némellyeknek kellyen ßokásokat kővetni, ha kik ez előtt azt vélték, hogy az Uri pohárban csak vizet kellyen felvinni: mert azt kell meg kérdeni, kit kővettek űk. Mert ha az áldozatban, a' mellyet a' Christus tőtt, csak a' Christust kell kővetni: bizonyára né-

it, & quod faciendi mandavit, quando ipse in Evangelio dicat, Si feceritis quod mando vobis, jam non dico vos servos, sed amicos. Et quod Christus debeat solus audiri, Pater etiam de cœlo contestatur, dicens: Hic est filius meus dilectissimus, in quo bene sensi, ipsum audite.

nékünk ſót kell fogadnunk és azt kell cselekednünk a' mit a' Chriſtus cselekedett, és a' mellyet parancsolt hogy meg-cselekedgyünk, holott ô mondgya az Evangeliomban, ha meg-cselekedenditek a' mellyet parancsolok néktek, immár nem mondalak titeket ſólgáknak, hanem barátimnak. Es hogy csak a' Chriſtuſt kellyen halgatni az Atyais az égből bizonyittya mondván: Ez az én ſzerelmes Fiam kiben én meg-nyugottam ôtet halgaſsátok.

Quare ſi ſolus Chriſtus audiendus eſt, non debemus attendere, quid alius, ante nos faciendum putaverit; ſed quid, qui ante omnes eſt, Chriſtus prior fecerit. Neque enim hominis conſuetudinem ſequi oportet, ſed Dei veritatem. Item. *Quod ſi nec minima de mandatis dominicis licet ſolvere: quanto magis tàm magna tàm grandia, tàm ad ipſum dominicæ paſſio-*

Minekokáért ha csak a' Chriſtuſt kellyen halgatni, nem kell arra figyelmeznünk, mi előttünk más mit itélt hogy kellesſék cselekedni: hanem a' Chriſtus, a' ki mindenek előtt vagyon elsôben mit cselekedett. Mert nem-is kell az ember ſokását követni, hanem az Iſten igaſságát. *Iſmét.* Hogy ha az Ur parancsolati közzül csak

gis & noſtræ redemptionis Sacramentum pertinentia, fas non eſt infringere, aut in aliud, quàm quod divinitus inſtitutum ſit, humana traditione mutare? Item. *Cæterum omnis religionis & veritatis diſciplina ſubvertitur, niſi id quod ſpiritualiter præcipitur, fideliter reſervetur.*

az kiſſebbikeit-is nem ſabad által hágni: mennél inkább illy nagyokat, illy derekaſſákat, illyen az Ur ſenvedésének és a' mi váltságunknak Sácramentomára tartozókat, nem ſabad meg-rontani, avagy másra, hogy ſem, a' melyre az Iſtentől rendeltetett, emberi találmánnyal el változtatni?

Ismét. Továbbá minden vallás és igaſság tudománya fel-forgattatik, hanem ha az, a' mi lelkiképpen parancsoltatik, hüségeſſen megtartatik?

Julius Papa apud Gratianum capite, *Cum omne crimen*, de conſecrat. diſt. 2. *Quod quàm ſit Evangelicæ & Apoſtolicæ doctrinæ contrarium, & conſuetudini Eccleſiaſticæ adverſum, non difficile ab ipſo fonte veritatis probabitur, à quo ordinata ipſa Sacramentorum myſteria proceſſerunt. Cùm enim Magiſter veritatis verum ſuæ & noſtræ ſacrificium ſuis*

Julius nevü Római Pápa. A' mely az Evangeliomi és Apoſtoli tudománynak mely igen ellenében való légyen, és az Eccléſiai ſokáſſal mely el-lankező, könnyen a-maz igazság kút-fejébül meg-bizonyittatik, a' melyből a' Sácramentomoknak amaz rendes titkai ſármaztanak. Mert midón az igaſság meſtere a' mi idveſségünknek

suis commendaret discipulis, nulli lac, sed panem tantum & calicem sub hoc Sacramento cognoscimus dedisse. Legitur enim in Evangelica veritate. Accepit Jesus panem & calicem & benedicens dedit discipulis suis.

gaz áldozattyát az ő tanitványinak ajánlaná, nem ismérjük hogy senkinek-is tejet, hanem csak kenyeret és pohárt e' Sáctamentomban, adott vólna. Mert ez olvastatik az Evangeliomi igazságban. Vette Jésus a' kenyeret és a' pohart, és hálakat adván adta az ő tanitványinak,

NB. *Azért, ha valaki azt állattya, hogy à Christus rendelését nem kell meg-tartani, ezt a' Julius Pápa erősségét meg-erőtleníti. Látod világ Calvinus előtt hol vólt a' mi Reformata vallásunk buzája, még a' Konkoly között-is.*

V. PONT.

Nagy a' külömbség az Ur Jésustul szerezteteti szent Vacsorája és a' Pápások Miséje között.

(1) MErt az Ur Jésus a' Szent Vacsora szerzésében és kiosólgáltatásában oly nyelvel élt, a'mellyet a' jenlen valók meg-értettenek. De ma a' Pápások az ő Miséjeket idegen nyelven, a' minémű à Deáki nyelv, mellyet a' halgatóknak nagyobb része nem ért, sokták ki-szólgáltatni. Sőt a' Misés Pap a' Mise ki-szólgáltatásakor azt mondgya a' kösz-

kőlségnek, hogy *oremus*, az az, könyörögjünk. Avagy nem halzontalané annak könyörögni a' ki nem érti? Igen-is. 1 Cor. 14. 14. v. 9. 11. 14. 15. 16. 19. Hogy könyörögjön a' Magyar, Német, Anglus vagymás Nemzet, a' Deák Miſén jelen lévén, ha Deákul nem tud? Avagy nem elég pœnitentia vagy bűntetéſé rajta a' miſét hallani és nem érteni?

(2) Az Ur Jéſus a' kenyeret vévén és meg-áldván a' tanitványoknak adta és oſztogatta; de a' Pápáſok az oſtyát meg-ſzentelik e' végre hogy tartsák és féllyel hordozzák s' mint Iſtent imádgyák. Csudálkozáſra méltó dolog az hogy még-is azt mondgyák, hogy Accipite & edite, az az; *vegyétek és egyétek*, maga nem adgyák s' nem-is akarják adni nékik, sőt tartani és hordozni!

Micsoda e' ſzóknak értelme: *vegyétek és egyétek*, ha nékik nem adgyák, és hogy vegyék meg-nem engedik?

(3) Az Ur vacsora áll kenyérből és borbul; Matth. 26. v. 26. 27. *Vegyétek egyétek, ez az én teſtem. Igyatok ebből mindnyájan.* Sent Pál-is azt parancsollya a' Corinthuſiaknak, 1 Cor. 11. v. 28. *Probállya-meg kiki magát és úgy egyék e' kenyérből és úgy igyék e' pohárból.*

De a' Pápáſok az Ur Jéſuſnál bőlcsebbek akarván lenni a' ſzegény kőlségtől a' pohárt el-vonnák, és azt azokra nézve halzontalannak tartyák: azt állatván hogy a' hol az ő teſte ott vagyon az ő vére-is. Micsoda ez, hanem az Ur Jéſus ſzerzéſében való

való pisskálás? A' mi nagyobb nem átallyák azt mondani, a' szent Irás nyilván való bizonysági ellen, hogy semmi Isteni parancsolattal nem kénkerittetnek a' hivek a' két szinnek (a' mint ők szólnak) az az, a' kenyérnek és bornak vételére. Sőt átok alá vetik mind azokat, valakik a' szent Irás mellett meg-maradván azt hiszik, hogy azt két szin alatt, az az, kenyérrel és borral kell szükségesképpen a' halgatóknak venni. Concil. Trident. Sess. 21. Can. 1. 2. Si quis dixerit, ex Dei præcepto, vel necessitate salutis, omnes & singulos Christi fideles utramque speciem sanctissimi Eucharistiæ sacramenti sumere debere, Anathema sit. Si quis dixerit, sanctam Ecclesiam Catholicam non justis causis & rationibus adductam fuisse, ut Laicos atque etiam Clericos non conficientes, sub panis tantum modo specie communicaret, aut in eo errasse, Anathema sit. Az az: *Ha ki mondándgya, hogy az Isten parancsolattyából vagy az idvességre való szükségből a' Christus minden hiveinek, a' szentséges Sácramentom Vacsoráját mind két szinben kell venni, Atok légyen.* Nosza szegény Evangelisták és Apostolok tartozzatok? *Ha ki mondándgya, hogy a' szent Catholica Ecclésia* (értik a' Római Pápát synattyával egyben) *nem igaz oktul és tekintettül viseltetett, hogy a' köz nép és azok a' Papok kik a' Misét nem szólgáltattyák ki, csak a' kenyér szine alatt venník, avagy hogy abban vétett vólna, Atok légyen.*

(4) Nem olvassuk sohul az egész szent Irásban, hogy édes idvezitőnk az Uri vacsora ki-szólgálta-

tása-

rásakor valamit az ő Attyának ingyen való ajándékul fel-vit vólna, vagy hogy az ő teste meg-áldoztatásárol csak egy igér-is sóllott vólna. De a' Pápás Pap a' misében azon vagyon, hogy a' Jésus testét meg-áldozza, és azt minden Istení parancsolat kivúl az élőkért és hóltakért való engesztelő áldozatul ajándékúl Istennek bé-nyujcsa.

(5) Az Ur Jésus a' Szent Vacsorában a' kenyeret feje felett nē emelte fel sem hogy a' Sácramentomot imádgyák az Apostoloktul nem kivánta, a' mint hogy nem-is olvastuk hogy valaha imádták vólna, avagy testeket annak imádásához készitették vólna. Mert az asztalnál le-telepedve voltanak. De a' misés Pap a' mise ki-szólgáltatásakor az ostyát fején fellyúl fel-émelvén parancsollya a' kóssegnek, hogy azt imádgyák.

(6) Az Ur Jésus kezében vévén a' kenyeret igy sóllott: *Ez az én testem.* A' mit kezében tartott, a' felől mondgya, hogy az légyen az ő teste. A' pedig kenyér vólt. De a' Pápások tagadgyák azt, hogy az Urvacsora kenyere légyen a' Chriſtus teste, a, mint alább meg-hallyuk: hanem azt állattyák, hogy annak a' kenyérnek kenyéri állattya, mihelt ezigéket *Ez az én testem*, reá mondgyák, meg-szünik, és a' Chriſtus terméſeti testévé állattya szerint által-változik.

(7) A' Sácramentom nem szokott ki-szólgáltatódni, hanem a' meg-áldás után; mind a' három Evangelisták, pedig Szent Máthé, Szent Márk, és Szent Lukács, Szent Pál, Apostollal edgyütt, nyilván tanit-

tanittyák, hogy az Ur Jésus kenyért adott az Apostoloknak illyen igékkel: *vette a' kenyeret, megszegte és adta.* Matth. 26. v. 26. Marc 14. v. 22. Luc. 22. v. 19. 1Cor. 11, 23. 24. Kenyért adott... hát Idvezitőnk a' meg-szentelés után és nem az ő terméßeti teßét mellyet a' Mária méhében fel-vött. SSent Pál a' meg-nevezett réßnek v. 26. 27. 28. verßeiben világoßan tanittya, hogy az áldás után az Urvacsorában kenyeret éßzünk, és 1Cor. 10. v. 16. hogy az a' mit meg-ßegünk kenyér.

Szét Lukácsis Act. 20. 7. azt állattya, hogy az Apoßtolok-is az Ur napján *a' kenyérnek meg-ßegésére* gyültenek ößze. Ellenben a Pápáßok azt tanittyák, hogy a' hálaadáßnak Sácramẽtomábã az az az Úri vacsorában ße kenyért nem éßünk, ße kenyért meg nẽ ßegünk; hanẽ az a' mit a' Miße Pap meg-ßég, bizonyára a' Chrißtus valóságos teße, a' mely mindazáltal az Úri vacsorában meg nem ßzegethetik.

(8) Az Ur Jésus a' kenyeret az Apoßtoloknak nyujtván ezt mondotta: *vegyétek egyétek.* De a' Pápáßok a Romai Anyaházbã minden nap magános mißét ßzólgáltatnak-ki, a' holot jóllehet ßenki jelen nincsen a' ki *vegye és egye*, mindazonáltal azt mongya a' magános miße ki-ßzólgáltatáßakor a' mißés Pap, hogy *vegyétek, egyétek.* Sőt a' közönßéges miße ki ßzólgáltatáßakor-is gyakorta a' Mißés Pap csak maga éßzik és ißzik.

(9) Az Ur Jésus nem mondgya az Apoßtoloknak; *nézzétek azt a' ki éßzik és ißzik*, a' mint a' dolog valóßágára nézve a' Pápáßoknál ßzokott lenni, ha-

hanem *vegyétek, egyétek.* A' misés Pap úgy vagyon úgyan, hogy ez igéket, *vegyétek egyétek* elszokta a' mise ki-bólgáltatáskor mondani, de nem a' kőséghnek; hanem csak a' kenyérre vagy oltyára. Egyébiránt ha ez igéket, *vegyétek egyétek*, a kőséghnek mődaná, és néki a kenyeret nē adná, a mint hogy nem-is adgya tehát a kőséget csak meg-csufolná.

(10) A' mi édes Idvezitőnk azt a' mi a' pohárban vólt hivja szőlőtőkének gyümőlcsének, Matth. 26. v. 29. *Nem iszom többé e' szőlőtőnek gyümőlcséből.* De a' Pápások azt tanittyák, hogy a' meg-áldás után, az a' mi a' pohárban vagyon, tovább nem bor, hanem a' Chriſtus vére, és hogy ott a' Chriſtusnak nem csak valóságos vére légyen jelen, hanem egyszersmind teste s' lelke Istenségével egybe, és hogy annak a' pohárban lévő bornak mindenik cseppje alatt a' Chriſtusnak tellyes magasságu egéſz emberi teste ott vagyon.

(11) Az Evangélisták edgyező értelemmel azt állattyák, hogy a' mikor Idvezitőnk a' kenyeret vőtte, azt akkor meg-is áldotta. De a' Pápások értelme szerint az Ur Jésus a' kenyeret meg nem-áldotta. Mert ők azt állattyák és tanittyák, hogy az Ur Jésus a' kenyér állattyát el-rontotta és semmivé tötte. Immár pedig a' mit el rontasz és semmivé tészesz azt meg nemáldod.

(12) Az Ur Jésus semmi csontot, se szenteknek ereklyeit maradványit a' szent aſztal alá nem tötte; nem-is kért azoknak a' szenteknek, kiknek ereklyéi vagy maradványi a' szent aſztal alá tétettek vólna; érdes-

érdeme által bűn bocsánatot. De a' misés Pap az óltárt meg-csókolván igy szóllittya-meg az Istent. Oramus te domine per merita sanctorum tuorum, quorum reliquiæ hic sunt, & omnium sanctorum, ut indulgere digneris omnia peccata mea. Az az: *Könyörgünk Uram tenéked, hogy a' te szentidnek, kiknek ereklyéi itt vadnak, és minden szenteknek érdemek által méltóztassál meg-engedni minden én bűneimet.*

(13) A' mikor édes Idvezitönk meg-szegné és osztaná a' kenyeret szóll a' jelen való időben. *Ez az én testem, mely ti érettetek most meg-töretik.* Κλώμενον. Nyilván tehát az ő teste nevezetin értik az ő testének Sácramentomát és emlekeztetését. Mert a' Chriſtus természeti teste még akkor meg nem törettetett vala. Más az, hogy az Urvacsorában a' Chriſtus valóságos teste meg nem törettethetik a' Pápások értelme szerint-is. Mivel ők azt állattyák, hogy a' Chriſtus teste azon tellyes nagysággal és magasſággal vagyon az oſtyának leg kisſebb morſalékocskája alatt-is, a' mellyel függött az keresztfán. Hogy lehetne hát annak meg-töretni. Erzették ez erőlségnek a' Pápások erejét, az okáért az ő Deák Vulgáta Bibliájokban ez igék helyett *mely ti érettetek most meg-töretik*, 1 Cor. 11. v. 24. igy fordittyák, quod pro vobis tradetur; *melly ti érettetek adatik ez után.*

(14) Szent Pál Apoſtol az Ur szerzéſe felől igy szóll: 1 Cor. 10. v. 16. *A' hálaadásnak pohára, mellyet meg-áldunk, avagy nem a' Chriſtus vérével való közö-*

közösülésünké? a' kenyér a mellyet meg szegünk avagy nem a' Corpus teſtével való közösülésünké?

E' szent Pal mondásának minden igéjének a' Római Anyaház ma ellene mond. Mert szent Pál kenyeret emleget, de a' Római ház azt tagadgya. (2) Azt tanittya az Apoſtol hogy az a' mellyet meg áldunk hálaadásnak pohára. Ellenben a' Római ház azt tartya, hogy az, teſt és vér. (3) Az Apoſtol azt állattya, hogy az oly kenyér, a' mellyet meg szegünk s' törünk; de a' Romai ház, nem kenyérnek, hanem olly teſtnek mondgya lenni, a' mellyet meg nem szegünk vagy törünk. (4) Az Apoſtol e' kenyeret a' Chriſtus teſtének velünk való közösülésének nevezi; de a' Római ház olly vélekedésben vagyon, hogy a' kenyér nem más, hanem önnön maga az Isten és ember Ur Chriſtus. (5) Az Urivacsorában közösülés vagyon az Ur tanitása szerint: *vegyétek, egyétek. Igyatok ebből mindnyájan.* Világoſſan penig itt szent Pálnál. De az miſében semmi közösülés nincsen. Mert a' magános miſében a' miſe ki-szólgáltató Pap csak maga éſik és iszik; a' hol penig csak egy vagyon, ott az közösülést nem csinálhat.

(15) Ugyan ott a' meg-nevezett helyen, 1 Cor. 10 v. 21. az Apoſtol ősve veti az Urnak asztalát az ördög asztalával. *Nem lehetsek az Ur asztalának és az ördög asztalának részesi.* A' hol kegyes Lelek jól vedd elszedben. Avagy részesse lenni az Ur asztalának annyit tészené mint enni a' Chriſtust? Avagy inkább nem annyité mint a' Chriſtustól meg-ál-

áldatott étkeknek a' Chriſtuſnak és az ő halálának emlekezetire réſzeſsének lenni? Igen-is, a' mint ez az ősve vetéſből ugyan ott igen világoſſan kitetſzik. Mivel az ördög alztalának réſzeſsévé lenni, nem annyit téſzen mint az ördögöt tenni; hanem az ördődtől conſecraltatott étkeknek réſzeſsévé lenni. Igy itt-is. De ezt a' Miſe tagadgya.

(16) Az Apoſtol nyilván tanittya, hogy Idvezitőnk, a' kenyér és pohár oſztáſakor igy ſzóllot: *Ezt cselekedgyétek az én emlekezetemre.* Ha ezt a' Chriſtus emlekezetire kel cselekedni; nyilván tehát a' misés Pap ſe Chriſtuſt nem csinál, ſe a' Chriſtuſt meg nem áldozza, mivel lehetetlen dolog az, hogy a' Chriſtus emlekezetire a' Chriſtus maga csináltaſsék, vagy a' Chriſtus emlékezetire, maga a' Chriſtus meg-áldoztaſsék. Hiſzem a' ház maga emlekezetire nem éppéttetik, ſe nem éppittethetik. Az Aron Pap a' bárányt azon báránnak emlekezetire meg nem áldozta. Ugyan-is az emlekezet az elmult és kövétkezendő dólgok felől ſzokott lenni. Hogy akarják tehát a' misés Papok innét a' Chriſtus csinálását és áldozását ki-faragni? Ki-fog az Tridentomi Synat s' azt mondgya: Az Ur Jéſus a' ſzavaiban, *Ezt cselekedgyétek*, azt parancsollya, hogy őtet a' misében meg-áldozzuk, Felelet. Ez ellen-vetéſt vagy ki-fogáſt az Apoſtol, a' mint a' kövétkezendő igék meg-mutattyák, ſemmivé téſzi, mivel ugyan ott menten utánna veti. *Mert valamennyiſzer ijenditek e' kenyeret, és ijándgyátok e' pohárt, az Urnak halálát emlegeſsétek.* A' holott vedd eſed-

eſedben, hogy az Apoſtol meg-magyarázza mi légyen azt cselekedni az ô emlekezetire; nem egyebet, hanem enni a' kenyérből és innya az Pohárból e' végre hogy az ô halálát emlegeſsük.

(17) A' mi édes Jéſusûk az igék előtt, a' mellyet a' Pápáſok meg-ſzentelő igéknek hivnak, vette a' kenyeret és halakat adván meg-ſzegte s' adta a' tanitványoknak ezt mondván: *Vegyétek egyetek.* De a' miſe mondó Pap a' ſzentelő ige után tôri az oſtyát három réſzre a' mellyet maga nyél-le; de a' mellyet a' népnek ád azt meg nem tôri. Azért az Urſzerzését meg-csonkittya és változtattya. Mi ſükség a' miſés Papnak a' Chriſtuſt nem egyſzer hanem háromſzor venni és ugy le-nyelni? Hol erről az ſent Iráſban parancsolat, hol egy ige vagy Példa? Annak felette, ha a' Chriſtus a' meg-ſzentelő igék előtt ſegte-meg a' kenyeret; tehát innét egyeneſſen ki-jô hogy az Úr a' még meg nem ſzenteltetett és által nem állatozott kenyeret ſegte-meg, a' mely a' Pápáſok ellen vagyon, kik azt állattyák, hogy az oſtyát à meg-ſzentelő igék után kell megſegni vagy tôrni. Oſtán azt-is tanittyák némellyek kôzzûllôk, hogy a' misés Pap nem a' Chriſtuſt ſegi-meg, hanem máſt; jóllehet itt magok ſem edgyezhetnek meg egy más kôzött.

(18) 1 Cor. 11. v. 28. *Próbállyameg kiki pedig magát, és ugy egyék ebből a' kenyérből, és ugy igyék e' pohárból.* Itt az Apoſtol azt parancsollya, hogy egyûnk a' kenyérbûl és igyunk a' pohárból. Meg-edgyez ez Idvezitônk ama' ſavaival, Matth. 26. v. 26. 27. *Vegyé-*

gyétek egyétek. Igyatok ebbúl mindnyájan. Az az: Ki ki közzülletek vegyen ebbúl valami részecskét. De ezt a' misében a' Pápások tagadgyák; mivel ők illetlen bólláſnak tartának, ha ki mondaná, hogy a' Chriſtuſt éſi, vagy a' Chriſtus teſtéből valami részecskét vészen.

(19) Az Ur Jésus a' pohárt az ő tanitványinak nyujtván a' jelen való időben bóll: *Ez az én vérem mely sokakért ki-ontatik most.* Matth. 26 v. 28. Marc. 14. v. 24. Luc. 22. v. 20. Azért bűnséges képpen Sacramentomi ki-ontasról és nem máſról tanit Idvezitőnk. Mivel még akkor meg nem ölettek. Magok-is a' Pápások azt állattyák, hogy a' Chriſtus teſte a' miseben az ereken kivül ki nem ontetik, se a' vér a' teſten kivül nem jár. Sácramentomi ki-öntés tehát ez, és azt a' ki-öntéſt, az mely a' kereſt-fán ment végben példázza. Azt kérdem azért a' Pápásoktul, mit isik a' misés Pap; azt a' Chriſtus vérét-é a' mely az ő óldalából és sebeiből folyt-ki a' kereſztfán? Ha azt mondgyák, hogy nem azt, hanē a' mely meg-maradot az ő teſtében; tehát a' kővetkezik egyeneſſen, hogy nem azt a' Chriſtus vérét issa, a' mellyet parancsolt ő felsége hogy igyunk, mert nyilván mondgya, hogy a' mi érettünk ki-ontatott vérét igyuk. Ha penig azt mondgyák, hogy azt a' vért issa, a' mely a' kinos kereſtfán ki-öntetett, tehát minden ok nélkül és sent Irás kivül arra kell ki-fogniok, hogy annak a' kereſtfán ki-ontatott vérnek, ujjobban az ereken vissa kellett folyni és menni.

(10)

(20) Szent Pál, 1 Cor. 11. és Szent Lukáts, 22. a' mint bizonyittyák Idvezitőnk igy szóllott. *E' pohár uj Testamentom az én véremben.* Ha itt a' pohár nevezetin a' vért kell érteni, a' mint a' Pápások állattyák, tehát e' lészen értelme az igéknek. *E' vér uj Testámentom az én véremben*; és igy az Ur. Jésusnak két vére lészen, melynek edgyike a' másikban lészen.

(21) Idvezitőnk azt parantsolllya, hogy ezt nem másért hanem *az ő emlekezetire* cselekedgyük, Luc. 22. v. 19. Szent Pál-is arra int bennünket, hogy mikor e' kenyeret észszük az Ur halálát emlegessük. 1 Cor. 11. v. 24. 26. De a' misés Pap a' misében elhagyván a' Christust, azt mondgya, hogy mindeneknek előtte a' bóldog Szűz Mária emlekezetit hirdeti. Communicantes & memoriam venerantes cum primis glorioſæ ſemperque virginis Mariæ. Az az: *Részt vévén* (érti az oltyát) *és mindeneknek előtte a' dicsőſséget és* boldog *Szűz Mária emlekezetit tiſztelvén.* Hol itt emlekezet a' Christusról? Nincs semmi. A' mint meg-tetszik Bielből-is. Gabr. Biel. Lect. 32. ſuper Canone Miſſæ. Fit memoria primò & principaliter beatiſſimæ Matris Virginis glorioſæ, quia tutiſſimum noſtræ calamitatis eſt aſylum, & miſericordiæ ſinus generalis. Sed ideo principaliter inprimis ejus memoriam in hoc ſacrificio veneremur, quia ſingularis hujus ſacrificii miniſtra fuit & liberaliſſima diſpenſatrix. Az az: *Vagyon emlekezet elsőbben és főképpen a' bóldog dicsőſséges Szűz Anyárol, mert ő a' mi*

nyomoruságunknak hátorságos menedék hellye és a' kőnyőrületeſſégnek kőzőnséges kebele. De leg inkább főképpen azért becsüllyük az ő emlekezetit ez áldozatban, mert ez áldozatnak kiváltképpen valo ki-ſzólgáltatója és ſzabados sáfára vólt.

(22) Az Urvacsora a' Jéſus egyſzeri halálának emlekezetire azért rendeltetett; mert ő többé meg nem halhat, Hebr. 9. v. 24. 25. 26. 28. cap. 2. v. 27. De a' misében a' Miſe ki-ſzólgáltató Paptól a' Chriſtus minden nap meg-áldoztatik és a' kereſztfára feßittetik. A' Chriſtus egyſzeri áldozattyának ereje, a' mint, a' meg-emlitett hellyen az Apoſtol tanittya, őrőkké való és meg-maradandó. Azért azt a' Miſe a' mint a' Római ház tartya, meg nem ujjithattya.

(23) Sohul az egéſz Urivacsora ſzerzésében a' Szentek ſegétségül való hivásáról, ſem az Angyalok érettünk való eſedezéséről, ſe parancsolat ſe emlekezet ſemmi nincsen.

Nem áll hát ezzel meg a' miſe ki-ſzólgáltatáſa, a' holott a' misés Pap a' Mihály Ark Angyalnak, Kereſztelő Jánoſnak és minden Szenteknek eſedezik, hogy ő érette Iſtennek kőnyőrőgjenek. Sőt vadnak a' Pápáſoknál ollyan miſék, a' melyben az egéß Litania, az az, kőzőnséges kőnyőrgés el-énekeltetik, a' melytellyes a' Szentekhez való kőnyőrgéſſel, és a' melyben a' Szentek ugyan laiſtrom ſzerint ſzámláltatnak elő. Sőt egyſzerſmind a' misés Pap a' misében valláſt-is téſzen az ő bűneiről a' ßűz Máriának, Mihály Arch-Angyalnak, Kereßtelő Jánoſ-

nosnak, Péternek, Pálnak, és minden Szenteknek, a' Chriſtuſt a' kitûl vagyon a' mi bûneinknek bocsánattya és el-mosása, 1 Joh. 1. 7. ki-rekesztvén. Nincs ennek csak árnyékais az Ur ſzerzésében.

A' misében a' temjén meg-áldatik a' Mihály Ark Angyal elédezésére. Kéri azon a' misés Pap az Iſtent, hogy parancsollyon az Angyalnak, hogy az meg-ſzentelt oſtyát ô tôle vegye el és az égben vigye-fel. Azt-is mondgya a' misés Pap, hogy ô ez áldozatot téſzi a' Bôſz Mariának és Szenteknek tiſzteletire. El-fordittya ez az Urvacsoráját. Hiſzem az Urvacsora nem rendeltetett teremtett állat tiſzteletire, hanem az Ur Jéſus halálának emlekezetire. Micsoda ez egyéb hanem a' Szenteket a' Chriſtuſon fellyûl emelni!

(24) Az Ur Jéſus magát az ô fel-támadásának, menyben menésének emlekezetire a' ſzent Vacsorában meg nem áldozta. De a' misés Pap a' Chriſtuſt az ô halálának, fel-támadásának, menybe menésének emlekezetire akarja meg-áldozni. Azért ez nem edgy ama' Chriſtus áldozattyával, melyről ſóll az Apoſtol, Hebr. 7. v. 27.

(25) Azt mondgya ſzent János 13. v' 27, hogy az Urvacsora kiſósl gáltatáſakor a' falattal edgyûtt az ördög bé-ment Judásban. Immár ha a' mint a' Pápások tanittyák, a' Judás réſzt vôtt az Urvacsorában, tehát meg kell engedniekazt-is, hogy a' Jéſus és az ördög edgyûtt mentenek-bé Judásba, a' mely képtelen dolog; holott nincsen ſemmi közi a' Chriſtuſnak a' Beliállal. 2Cor. 6. v. 15.

(16) Edes Idvezitónk az ő tanitványival edgyűt ótt és ivott és a' Sácramentomban-is részesűlt, az mint az Evangeliſta nyilván tanittya, Matth. 26. v. 29. *Nem iſzom ez időtűl fogva e' ſzőlőtőkének gyűmőlcséből &c.* A' honnét illyen képtelen dolog kővetkezik, hogy a' Chriſtus a' maga teſtét, lelkét és Iſtenségét le-nyelvén az ő egéſz teſte, ſzájában és gyomrában bé-rekeſztetett, és hogy az ő ſenvedés kivől tétetett teſte, attul az ő teſtétűl a' melly ſzenvedhetett le-nyeletett. Oh emberi vélekedés! Mi ſzűkseg a' Chriſtus teſtének a' Chriſtus teſtében bé-menni és mit csinálna ott? Holott az előtt a' Chriſtus lelke a' Chriſtus teſtében benne vólt, hogy hogy mehetett az Urvacsora vételekor oda bé? Mert a' ki hol jelen vagyon annak oda menni nem ſzükséges, sőt nem-is lehetséges. Avagy nem két teſtet csinálnak-é igy a' Pápások a' Chriſtuſnak, melynek edgyike a' máſikat egéſlen meg-éſi és magában bé-fogja és ſzorittya. Nyilva ez a' maga meg-évésének csudája a' teremtéſt fellyűl mullya.

(17) Az Ur e' vacsorát az ő tanitványi gyűlekezetiben ſólgáltatta-ki; ſent Pál-is ezt közösűléſnek, a' mely ſokak közőtt ſzokott lenni, nevezi: De a' Pápások a' miſe meg-ſentelt oltyáját a' távul valóknak-is el-viſik sőt a halálos beteg ágjban fekvő embernek-is ſzájában bé-vetik.

Idvezitőnk a' ſzent Vacsora ki-ſzólgáltatáſakor az aſztalnál le-telepedvén arczal a' jelen lévő tanitványokra fordult; De a' misés Pap megálván az óltárnál a' kőſséghez háttal fordul,

(18)

(28) A' mi édes Jésusunk, a' kenyeret meg-törvén kezével, a' jelenvalóknak válogatás nélkül kezekben adta. Ugy a' bort-is. Azok-is vötték mindnyájjan kezekkel mind a' kenyeret s' mind a' bort. De a' misés Pap a' kerekdéd meg-töretlen ostyát a' kőſségnek kezében nem adnya, hanem csak bé-haittya ßájában: mint ha az o keze ßentebb vólna a' kőſség kezénél; avagy a' kőſség ßája tiſztább és ßentebb volna kezénél.

Ha valamely aßßonyi állat nem mondom az oſtyát, hanem bár csak az abroßt, vagy tálat és pohárt találná köztök kezével meg-illetni, azt nagy véteknek, sőt a' ßent dólgok meg-fertőztetésének tartanák. A' bort pediglen tellyeſséggel a' kőſségtül el-tiltyák; hanem azt ſzáj öbliteni tartyák.

(29) Idvezitőnk a' ßent Vacsorát azért rendelte, hogy az által a' hivek hitekben meg-erőſsődnének, bűnök bocsánattyát vennék és az Urnak halálát emlegetnék. De a' Pápáſok azért ſzólgáltattyák-ki a' misét, hogy a' betegek meg-enyhitteſſenek, az utazóknak utazáſok meg-boldogittaſsék, a' rűh a' juhoktul el-űzetteſsék, a' zuzmaráz és ragya a' vetéſekről el-kergetteſsék &c.

(30) Szent Pál e' Sácramentomot Vacsorának nevezi, 1 Cor. 11. v. 20; melynek a' ßent Iráſban csak edgy a' neme. De a' Pápáſoknál a' misének mennyi neme vagyon! Vagyon Szent Lélek miſéje, vagyon ßent Gelaſius miſéje, Linus Pápa miſéje, Szent Ferencz miséje, vagyon Szent Katalin Aßßony miſéje, Szent Margit Aßßony miſéje, a'

melly Aſſonyok e' Világon ſoha nem-is vóltanak, még-is a' Pápáſoktul az égben helyheztettek. Vagyon továbbá aranyas miſe, laſſu miſe, hangos miſe; nagy miſe, kicsiny miſe; vagyon ſzáraz miſe, Püſpöki miſe; Fejérrel, vereſſel és viola ſinűvel feſtett miſe. Hol ezeknek az Ur ſzerzésében fundamentoma vagy csak árnyéka-is? Nincs ſohul. Konkolyok hát ezek.

(31) Az Ur Jéſus a' ſent Vacsorában a' halotakért nem könyörgött, ſem arról hogy mi azokért könyörögjünk emlekezetet ſemmit nem tőtt. De a' miſében a' Pápáſok azt meg-kívánnyák, hogy a' miſés Pap a' meg-hóltakért könyörögjön, és azokat à boldog ſűznek és tób Szenteknek ajánlya.

(32) A' Huſvét előtt eső Nagy Pénteki miſében a' kereſztnek képét felső és csak egyedűl Iſtent illető és nézó tiſztelettel tiſztelik, illyen ſokkal: Ecce crucis lignum, venite adoremus. Az az: *Imé a' kereſztnek fája, jertek-el imádgyuk.* Ugyan ott illyen antiphona, az az, *könyörgés* énekeltetik: Tuam crucem adoramus Domine. Az az: *A' te kereſztedet imádgyuk Uram.* Sőt azon Antiphonában vagyon ſó a' kereſthez-is. Crux fidelis inter omnes arbor una nobilis. Az az: *Hüséges kereſzt ki minden élő fák között egyedül való nemes fa vagy.* Sőt a' miſés Pap a' Szentek képének és azoknak ereklyéinek, maradványinak a' miſében füſtölgő áldozatot tévén a' kereſtnek térdet s' fejet hajt. Mert a' mint vagyon in Miſſal. Roman. de ritibus celebrandi Miſſam, a' Miſés Pap facta cruci reve-

ren-

rentia, eam ter incenſat, deinde reliquias ſiadſunt, poſtea imagines, vel earum loco candelabra. Az az: *Tiſzteletet tévén a' kereſztnek azt háromſzor meg füſtöli, az után a' ſzentek ereklyéit, ha jelen vadnak, végre a' képeket vagy azok helyet a' gyertya tartókat.* Ez után, Procedens ante crucem facta ei reverentia incenſat alias imagines ſeu candelabra in cornu Evangelii. Az az: *Le eſvén a' kereſzt előtt annak tiſzteletet tévén illatot téſzen a' más képeknek vagy az gyertya tartóknak az Evangeliom ſzarvában.* Es hogy ez igéket el-mondgya, Gloria in excelſis Deo, az az: *Dicsőſség a' magaſságban Iſtennek*; mihelt az Iſten nevét ki-mondgya, ottan fejét a' kereſztnek meg-hajtya. Es hogy e' ſzókra jut-is: Adoramus te, gratias agimus tibi Jeſu Chriſte. Az az: *Imádunk tégedet, hálát adunk tenéked Jéſus Chriſtus*, iſmét meg-hajtya fejét a' kereſztnek a' kereſzt felé. Immár pedig nyilván vagyon az, és ſenki ſem tagadhattya, hogy a' teremtett állatnak Iſteni tiſzteletet tenni bálvány imádás nem vólna; azt ſem tagadhattyák magok is a' Pápáſok, hogy az áldozat Iſteni tiſztelet nem vólna, és hogy az tűſtölgő jó illat és dicsiret áldozat nem vólna. A' kereſztet és kereſztfát ſem tagadhattyák hogy teremtett állat nem vólna, mivel az, az ő formáját az ácsmeſtertűl vötte, a' ki azt faragta és formálta. Nohát konkoly ez!

(33) Az Urvacsora aſztalt kiván, a' miſe pedig óltárt, jelen kell itt lenni az égő gyertyának, ſentelt viznek, képeknek, ſőt a' máſodik Niceno-

mi és nyólczadik Constántinápolyi Synatok átok alatt parancsolák a' képek imádását.

(34) Az Ur Jésus a' Vacsora Sácramentomát igen egyigyûen szerzé és szólgáltatá-ki; De oh bóldog Isten, mely rettenetes pompákok a' Pápások a' misében! A' misés Papa' mise áldozattya előtt kezeit meg mossa, mintha a' bûnt a' vizzel el-mosnhatná; az el-eső és cseppenő bort fel-nyallya, az ostya és poháron kivûl a' kereszstet erőssen hánnya. Titkos és példázó ruhákban öltöznek-fel, mennyi térd és fő hajtással szólgáltattyák azt ki. Jelen kellett itt lenni a' kenetnek, jelen a' fûstnek.

Az ostyában ûk a' kereszstyéni vallás szentségét a' Mosés ceremoniás törvényével és a' pogányok babonás szokásokkal öszve elegyitik. Mert a' keneteket, fûstölő illatokat, és Papi öltözetet, ugy az óltárokat, fel-emeléseket és áldozatokat-is a' Mosés ceremoniás törvényéből; de a' hóltakért való esedezéseket, mosodásokat, a' misés Papoknak magok viselését, hánykodását és a' meg-szentelt vizet a' pogányoktul vették. Hol ennek még csak árnyéka-is a' Szent vacsorában és annak szerzésében. Konkoly ez.

(35) A' meg-szentelt ostya kit Christusnak mondanak az erkélyecskében bé-szorittatik és ott tartatik, a' gyertyával edgyûtt fel-függesztetik. Nem tagadhattyák, hogy ez emberi találmány ne légyen. Mert a' Christus az ő testét az égben fel-vitte, a' honnét el-jő nem elébb hanem amaz utólsó napon az itéletre. Konkoly ez.

(36)

(36) A' ſerzés igéjéhez-is többet toldanak és földanak a' Pápáſok. Mivel azt mondgyák hogy az Ur a' pohárt vévén igy ſzóllott vólna: Hic eſt calix ſangvinis mei novi & æterni Teſtamenti, myſterium fidei. Az az: *Ez az én véremnek új és örökké való Teſtamentomnak pohára, hitnek titka.* Nincs ez igy ſem az Evangeliſtáknál, ſem az Apoſtoloknál.

(37) A' miſe a' Pápáſoknál merő varáſlás; mivel a' miképpen a' varáſlo azt véli, hogy ő az ő nézésével, igyekezetivel és a' kereſztnek jelével elváltoztathattya a' dolgokat.

Nem kűlömben ma a' Pápáſok a' kenyérnek vagy oſtyának a' miſében a' Chriſtus teſtévé való által változását, állatozását, nézéſsel, igyekezettel, lehellettel, kereſt hányáſokkal és bizonyos igéknek elmondásával akarják végben vinni. Innét igen meg-kivánnyák azt a' miſe ſólgáltató Paptul, hogy ha több oſtyát akar egyſzerſmind conſecralni ſentelni, tehát azoknak mindenikére reá nézzen, és midenikére kereſztet veſſen. Annak felette edgy lehellettel vontatva mondgya e' ſókat: Hoc eſt corpus meum. Az az: *Ez az én teſtem.* Haldmeg mit mondanak in Miſſal. Sarum. Magna latent in ſignis, majora in verbis, maxima in intentione. Az az: *Nagy dólgok vadnak el rejtve a' jelekben, nagyobbak a' ſzókban, leg nagyobbak az igyekezetben.*

A' miſe mondó Pap igyekezeti nélkűl ſemmi ő nállok e' Sácramentom. Innét mondgya Bellarmi

minus Jésuita: Lib. 3. de Justif. cap. 8. §. 5. Neque potest quis certus esse certitudine fidei, se percipere verum sacramentum, cùm sacramentum sine intentione ministri non conficiatur, & intentionem alterius nemo videre possit. Az az: *Nem is lehet senki bizonyos hitnek bizonyos véltával, hogy ő valóságos Sácramentumot vészen, holott a' Sácramentom nem lehet Sácramentom, à fólga* (érti a' misés Papot) *igyekezete nélkül, a' más igyekezetét pedig senki által nem láthattya.*

Innét VI. Adrianus nevű Római Pápa, az edgyűgyűeket, kik a' meg nem szentelt ostyát imádgyák, mentegetvén, magát a' Constantiai Conciliomhoz adgya. Sect 10. Suppos. 2. fol. 7. Quodlibet. Quia tacitè (igy fóll) implicatur conditio, si consecratio sit ritè facta. Az az: *Mert alattombam bérekesztetik, a' hával való értelem, tudni illik, ha a' meg szentelés helyessen ment végben.*

Alább. Si sic, adoret; adoro te, si tu es Christus. Az az: *Hogy imádgya; imádlak tégedet, ha te Christus vagy*; mint ha mondaná Christus vagyé vagy nem; akar mint légyen, imádlak tégédet ha Christus vagy. Annak felette a' misés Pap, mint ha minden tele vólna ördöggel, és az ördögök ugrándoznának az ostya körül, serényen forgolódik a' sok kereszt hányással és rakja a' keresztnek sánczát. Varáslás ez! Nem mondhattyák, hogy ezt az Úrtól vötték a' szent Pállal. Látod ember a' konkolyt.

(38) A' szent Vacsora a' Christusnak igaz és valóságos emberi terméfzetét tuladonit; ollyat a'

mely

mely óvótt, ivott, ſóllott, beſéllett, bizonyos helyben rekeſztetet, helyt változtatott, fel-kelvén az olajfáknak hegyére ment, a' kit láttak s' tapaſztaltak a' tanitványok, és a' ki a' kertben menvén vérrel veritékzett. De a' Pápások a' Chriſtuſnak a' miſében ollyan teſtet tulajdonitanak, a' mellyet ſe nem láthatni, ſe nem tapaſztalhatni, és a' mely ſemmiben ſem haſonló az emberi teſthez. Ugyanis ez ideig ſoha az emberi nemzet között ollyan ember nem ſületett, a' ki egyſzerſmind egy időben ezerni ezer hellyeken lehetett vólna; avagy a' ki egy bizonyos helyben lött vólna; mindazáltal mégis ottt helyet nem foglalt vólna. De a' Pápások a' Chriſtuſnak illyen teſtet adnak az oſtyában; azért az ő igaz emberi terméſzetit tagadgyák. (2) Mert ezen miſe azt állattya, hogy az Ur Jéſus egéſz emberi teſte az oſtya morſalékjának mindenikében jelen vagyon; és igy a' Chriſtuſnak kezei, lábai feje s' mindé réſze azó egy helyben, és mind két ſeme azon egy pontban, léſnek. Vallyon valóságos emberi terméſet és teſt-é az, a' melynek réſzei egymáſtul meg-kûlömböztetett helyben nem állanak; és a' hol edgyik nincs a' máſik kivûl, és egymáſtul helyben álláſſal meg nem kûlömböztetnek, helyt nem foglalnak, és a' mely teſt a' lélek nél-islelkiebbé Bellarminus lib. 1. de Euchar. cap. 2. § tertia. Chriſtus in Euchariſtia non habet modum exiſtendi corporum, ſed potiùs Spirituum; cum ſit totus in quâlibet parte. Az az: *A' Chriſtus a' hálaadás Sácramentumában jelen vagyon, nem úgy a' mint a' teſ-*

testek ßoktak jelen leñi, hanẽ mint a' lelkek; holot annak akarmely részében az egész Christus ott vagyon.

Felelet. Ez meg nem áll; mert ha az Angyal valamely helyben jelen vagyon, akkor más meg-külömböztetett tiz ezer helyen nincsen jelen, sem távul nem áll magán kivül, se el nem ßakaßtatik magátul, a' mint a' Pápások álmodozzák a' Christus teste felól, a' mely azon egy időben az ő értelmek ßerint ezerni ezer helyet foglal-el. Bellarminus lib. 3. de Euchar. cap. 5. § 6. Quid est corpus nisi extensio in longitudinem, latitudinem & profunditatem? Az az: *Micsoda a' test, hanem, hoszszaságra, szélességre és mélységre való ki-terjedés?* Nincs hát nyilván e' Sácramentomban a' Christus valóságos teste az ostya alatt. Mert ott nincsen hoszszaságra és mélységre való ki-terjedése, a' mint Bellarminusból ki-tetßik; lib. 1. de Euchar. cap. 2. §. 7. Corpus Christi in Eucharistia non extenditur ad extensionem magnitudinis. Az az: *A' Christus teste, az Ur-vacsorában nem terjed ugy ki, mint a' nagyság szokott ki-terjedni.* (3) El-rontya még-is a' mise a' Christus valóságos emberi természetit; mert ha igaz az, hogy a' Christus teste egymástul meg-külömböztetett és távul álló sok helyeken azon egy időben jelen vagyon; tehát a' Christus teste, a' mikor a' Szűz Mária méhében vólt; akkor a' más aszszonyi állatok méhében-is vólt; és a' mikor a' kereßtfán függött, akkor itt Erdélyben vagy Magyar-Országban járhatott; és hogy héjában járt Galileábul Judeában, és onnét vißßa. Mi-

vel

vel a' Pápáſok értelme ſerint mind a' két helyen egyſzerſmind jelen lehetett.

Mivel ha ma az oſtyában a' Chriſtus teſte jelen vagyon, tehát annak a' teſtnek ollyan teſtnek kell lenni, a' minémű teſte volt a' Chriſtuſnak akkor, a' mikor a' Vacsorát ſzerzette; de akkor még az alázatos állapotban a' ſenvedés előtt lévén, meg nem dicsőittetett teſte vólt. Azért moſt-is ollyannak kell lenni. (4) El-rontya még-is; mivel a' miſe a' Chriſtuſnak két egymáſſal ellenkező terméſzetű teſtet tulajdonit. Mert az aſztalnál le-telepedett Chriſtus teſte ſóll és beſzéll vala és kezeit mozgattya vala: de az a' Chriſtus teſte a' mely az Apoſtolok ſájában és gyomrában vala, ſe nem ſoll, beſéll vala, ſe kezeit nem mozgattya vala.

Az aſztalnál le-telepedett Chriſtus lelke ſzorongattatik vala; de az a' melly az Apoſtolok ſájában és gyomrában vala, ſemmi fájdalmat nem érez vala: az aſztalnál le-telepedett Jéſus a' vacsora után fel-kelvén és a' kertben menvén vérrel verétékzik vala; de nem az, a' Chriſtus, a' mely az Apoſtolok gyomrokban és ſájokban vala.

Vallyon e' kettő kőzzűl, mellyik Chriſtus vólt a' ſabaditó? Ha azon egy ez; miért ellenkezik tehát magával?

Vallyon ez iránt a' Pápáſok mit felelnek a' Manichæus Eretnekeknek, kik az Ur teſte Sácramentomát vévén, magokat az Ur ſent vére pohárátul el-fogják vala? Mit felelnek a' Carpocrátiánuſoknak, kik a' Jéſus Chriſtus és ſzent Pál képeit imádgyák-

gyák vala, és azoknak jó illatu tûstöt téfznek vala? Mit felelnek az Eutychianuſoknak, kik tagadgyák vala, bogy a' két terméſzetnek edgyesûléſe után a' Chriſtuſnak valóságos emberi teſtet lótt vólna? Mit felelnek végre a' Collyridianuſoknak, kik a' bóldog Szûz tiſzteletire pogácsával áldoznak vala?

Mind ezekkel az Eretnekekkel egygyeznek a' Pápáſok. Mert la ûk-is el-tiltyák a' pohártul a' kôſéget; ûk-is a' képeknek illattal áldoznak; ûk-is a' meg-ſzentelés után a' kenyér állattyának megmaradását tagadván oly teſtet tulajdonitnak à Chriſtuſnak, a' mellyet ſe nem láthatni, ſe nem tapaſztalhatni, és a' melynek nagyſága nincsen, ugymint a' mely egy morſalékocska alatt el-tér; oſtán ûk-is az ô pogácsácska forma oſtyájokat a bóldog Szûz Máriának és egyéb Szenteknek áldozzák-meg.

(44) Az Ur vacsora nem tanittya, ſem azt hogy a' kenyér és bor, ſem hogy azoknak ſinek, imádtaſsék; de a' Pápáſok azt állattyák, hogy azért az edgyesûlésért, a' mely vagyon a' Chriſtus és a' ſzinek, ugy mint, gômbelyegség, fejérség, iz, hoſzſzaság, béleſség, &c között, a' ſineket egyenlô tiſztelettel kell a' Chriſtus teſtével tiſztelni. Concilium Trident. Seſſ. 13. cap. 5. Nullus dubitandi locus relinquitur, quin omnes Chriſti fideles latriæ cultum, qui vero Deo debetur, huic Sanctiſſimo Sacramento in veneratione adhibeant. Az az: *Semmit ſem kell kételkedni benne, hogy a' Chriſtuſnak minden hiveinek, azzal a' tiſztelettel, a' mely az igaz Iſten-*

Istennek tulajdona, kell tiszteln a' tiszteletben ezt a' szentséges Sácramentomot.

Vasquez Jesuita lib. 2. de adorat. disp. 9 cap. 2. Humanitas Jesu Christi & Eucharistiæ absolutè dicuntur adorari adoratione latriæ, cum tamen per accidens cum divinitate colantur. Az az: *A' Jésus Christus embersége és a' hálaádás Sáctamentoma egyátallyában mondatnak tiszteltetni azzal a' tisztelettel, a' melly az igaz Istennek tulajdona, holott mindazáltal félre háródásképpen tiszteltetik az Istenséggel.* De hogy meg-tudhassuk, hogy a' kenyér finének vagy minémûségének, ugy mint, hoszszaságának, széleſségének, gömbelyegségének, fejérségének, daraboſságának, izinek-is kelleſsék imádtatni a' Christussal edgyûtt, utánna vett mindgyárt. Accidentia panis & vini cùm exiſtant non propria exiſtentia, ſed exiſtentia corporis & ſangvinis Christi, optimè poſſunt ſimul ſub eundem cultum adorationis cadere, quemadmodum humanitas Christi ejuſque divinitas eodem motu adorationis coluntur. Az az: *Holott a' kenyér és bor minémûséginek magános tulajdon lételek nincsen hanem a' Christus testének és vérének lételében állanak, azért hellyeſſen tiszteltethetnek azon egy tiszteletteel, a' miképpen hogy a, Christus embersége és az ő Istensége azon tiszteletnek indulattyával tiszteltetnek.*

Vedd eszedben ember! Terméſzeti edgyesûléſnek kell tehát ez iránt lenni a' kenyér gömbelyegsége, fejérsége, fine, daraboſsága, hoſſzasága, mélysége, széleſsége és ize, s' a' Christus közöt; mert i-

mé azt állattya a' Jésuita, hogy a' kenyér fine, gömbelyegsége, daraboſsága, ſimasága, izi &c. azonképpen álnak a' Chriſtuſban, a' miot a' Chriſtus emberi terméſzetinek nem lévén magán állósága, hanem fel-vétetvén magára az Iſten Fiától, áll az Iſteni terméſzetben.

Így az oſtyában a' Pápáſok nem csak a' Chriſtus teſtét, hanem még a' kenyér gömbelyegségét, fejérségét, izit, daraboſságát, mélységét, ſzéleſségét és hoſſzaságát-is imádgyák; a' melly az Egyiptomiak bálvány imádáſoknál, kik a' macskát, hagymát és gólyát imádtak, nagyobb bálvány imádás. Mert az Egyiptomiak a' valóságot, a' melynek bizonyos létele vala imádák; de imé a' Pápáſok, a' Subjectum vagy valóság nélkül való ſzineket imádgyák!

Nagyobb és méllyebb bálvány imádás léſzen vala az Egyiptomiakban, ha nem a' macskát, hanem a' macskának ſzinét, ſzéleſségét, magaſságát vagy maga viſelését imádgyák vala; de azt nem imádák, hanem magát a' macskát. Sőt az Egyiptomiak nem imádák az oktalan állatokat és plántákat egyenlő tiſztelettel a' nagy Iſtennel, hanem azokat imádgyák vala, a' mennyiben azokban ragyog vala az Iſtenségnek ſzikrája.

De imé a' mint meg-hallók a' Pápáſok a' kenyér ſinét a' nagy Iſtennel azon egy tiſztelettel tiſztelik. Ide járul a' mit Bellarminuſ-is mond, lib. de imag. Sanctor. cap. 25. Qui adorat aliquem, adorat ea omnia, quæ cum ipſo adjuncta ſunt. Az az: A' ki va-

valakit imád, imádgya mind azt, valami a' mellé adatott.

De a' mint Vasquez Jésuita bizonyittya a' szinek és a' Christus igen szoros edgyesûlés által lóttenek egygyé. Imádni kell hát a' Christussal edgyûtt a' szineket-is. Konkoly ez!

(42) Az Ur vacsora nem ismér tôbb Jésus Christust egynél, ki az abtalnál le-telepedvén vötte az kenyeret és bort, és azt meg-áldván az ô emlekezetire a' tanitványoknak adta: de a' Misének tôbb Christus Jésusra kell ki fokadni egynél. Mivel a' nagy városokban mikor, az Innep napokon két meg-szentelt ostyák a' prosoncio vagy processio járásban ôsve akadnak, egymásra találkoznak, egygyik a' másiknak utat ád, ekkor edgyik Jésus a' másiknak eleiben mégyen, és edgyik a' másik elôtt mégyen vagy el-tér: Mert kettô az ostya és azok az ostyák egymástul meg-kûlômbôztettek. Immár holott a' Christusnak az ostya kenyér szinével oly soros edgyesége vagyon és edgyesûlése mint az ô emberi terméßetivel, tehát mivel a' két ostya nem edgy ostya; igy két Christus nem egy Christus lészen.

(43) Hogy az egész Uri vacsora az Ur Jésus szerzése ne légyen azt senki sem mondhattya. De a' mise ajándéka vagy Isten eleiben való vitele, nem az Ur Jésus szerzése, a' mint ezt önnön magok az Jésuiták meg-vallani kénßerittetnek. Bellarminus lib. 1. de missa cap. 27. §. 5. Oblatio quæ sequitur consecrationem, ad integritatem sacrificii

pertinet, non ad essentiam. Quod non ad essentiam probatur, tum ex eo quòd dominus eam oblationem non adhibuit; imò nec Apostoli in principio, ut ex Gregorio demonstratum est. Az az: A' misének *Istenes eleiben vitele, a' mely a' meg-szenteléſt követi, az áldozatnak épségére tartozik, nem valóságára. Hogy annak valóságára ne tartozzék megtetszik, mind abból hogy az Ur ezzel az ajándékkal vagy Istenes eleiben való vitellel nem élt: sót még az Apostolok is elein ezzel a'mint Gergelybúl meg-mutatodott nem éltenek.*

Miért akarnak hát ûk a' Christusnál és Apostoloknál essessebbek lenni? Hiſem a' Jésus Christus hü vólt az ô egéſs házán, Hebr. 3. v. 5. 6. Salmero Jésuita a' sent Iráſon kivûl való találmányok közzé számállya im ezeket: Hierarchiam Ecclesiasticam, id est, monarchiam Papalem, cultum imaginum, materiam & formam Sacramentorum, missam rationemque sacrificandi. Tom. 13. lib. 1. Comment in Epist. Pauli part. 3. disp. 8 §. Quintò opus. Et §. Postremò & §. Porro Az az: *Az Ecclésiai szent Uraságot, az az, a' Pápai egyedûl való Uralkodaſt, a' képek imádását, a' Sácramentomok matériáját és formáját, a' misét és az áldozásnak módgyát.* Utánna veti okát, a' melytûl indittatik arra, hogy el-hidgye, hogy ezt meg-iratni nem kellett, sem máſt erre tanitani. Azt mondgya: Stultum est, omnia ab Apostolis scripta putare, vel omnia ab eis tradita fuisse & in injuriam vergeret agentis & revolantis Spiritûs. Et insvave esset naturæ nostræ

ſtræ, quæ omnia ſimul non capit. Az az: *Bolondság azt vélni hogy az Apoſtolok mindeneket meg-irtak, vagy hogy azok mindeneket ki-adtanak. És boſzſzuságára ſzólgálna a' munkálkodó és ki-jelentő léleknek. És izetlen lenne a' mi természetünknek, a' mely mindeneket egyſzerſmind meg nem fog.* Sect. Quintò opus. Kiváltképpen való okát adgya, miért ne kelletett meg-iratni. Ut ſervaretur præceptum Chriſti, nolite dare ſanctum canibus. Az az: *Hogy meg-tartatnék a' Chriſtus parancsolattya, ne adgyátok a' mi ſzent az ebeknek.*

Ez iránt a' Jéſuita értelme ſerint az Ur Jéſus ſzületésének, ſenvedésének, fel-támadásának tudománnya az ebeknek adatott; mert a' meg-irattatott. Itt pedig vedd jol eſzedben, a' Jéſuita az ebeken érti a' ſegény kőſéget és a' Fejedelmeket a' Urakat.

Baronius Cardinalis valláſt téſzen rólla, ad annum 53 § 13. hogy az Urvacsora áldozattya ſent Irás kivűl való találmány, és hogy a' ſent Irásban arról egy csepp emlekezet-is nincsen.

Valentiai Gergely pedig igy ſóll, Lib. 1. de Miſſa cap. 4: Si maximè ille cultus à Deo inſtitutus non eſſet, concludi tamen abiſtis non poſſet, non eſſe legitimum, cum id (nempe à Deo præcipi) ad bonitatem cultûs non requirátur. Az az: *Ha ſzintén az a' tiſztelet Iſtentűl nem rendeltetett vólna-is, mindazáltal onnét űk azt ki nem hozhatnák, hogy az nem rendes, kolott az* (tudniillik hogy Iſten rendeléſe légyen) *a' tiſzteletnek jóságára nem kívántatik*

tatik-meg. Nagy konkoly ez edgynek.)(

Sem az Ur Jésus, sem az Apostolok az Urvacsorával világi kincs gyűjtésre nem éltenek, sem hogy azt külső kereskedésre fordittsák az Urvacsora ßerzésében nem olvassuk; de ma a' Pápások a' miséből nagy kereskedést, és kővér kufárságot inditanak, midőn a' misét kalmároknak, hajósoknak, parasztembereknek, sőt a' kurváknak-is, szentség tőrőknek és egyebeknek pénzen el-adgyák és abbul kincset gyűjtenek.

Toletus Cardinál. lib. 2. de institut. Sacerdotum cap. 25. igy ßöll. Sacerdotem posse consecrare multos, cophinos panis & vini dolium. Az az: *A' Pap meg-szentelhet sok kosár kenyeret és hordó bort.* Erti azt a' meg-ßentelést, a' mellyel a' kenyeret Christus testévé és a' bort Christus vérévé által változtathattyák. Nem-is ok nélkül mondgya azt az ő értelmek ßerint a' Cardinál; mert ha a' Pap egy hordóbort meg-szentelhet, miért ne ßentelhet meg kettőt; sőt tizet, hußat, harminczat és többet; és igy valamennyi hordó bor találtatik a' korcsomán, mind azt Christus vérévé változtathattya. Sőt azt tanittyak a' Pápások, hogy ha a' misés Pap ßintén el-ßakadna-is a' Római hittűl és bűjőssé bájossá s' őrdőngossé válnék-is; mindazáltal e' hatalom nálla meg-maradna, hogy sok bort vérré változtathatna, a' mellyet palaczkokban és korsókban töltvén ßéllyel el-árultathatna.

Vasquez Jésuita tom. 3. in 3 part. Thomæ disp. 171. cap. 3. Cùm constet sacerdotibus commissam fuis-

fuisse potestatem consecrandi, ita ut licet consecrare velit in malum usum, nempe, pro veneficiis & incantationibus, consecratio eorum effectum haberet. Azaz: *Holot nyilván vagyon hogy a' Papokra bizattatott a' meg szenteléſnek hatalma, ugy hogy ámbár gonosz végre akarja azt szentelni, ugymint, méreg csinálásra, étetésre és bűvöléſre bájolásra, az ô meg-szentelések el-éri a' véget.* Es igy az ô értelmek szerint a' Chriſtus a' bóvös bájoſoknak csufságra tétetik-ki, Konkolyez.

Ennek penig a' hatalomnak ereje ô nállok innét függ. Mivel azt állattyák, hogy mikor a' Papi rend adatik valakinek, akkor ki-törölhetetlen béllyeg sűttetik bé annak lelkében, a' mellyet még maga-is a' Római Pápa onnét semmi okért ki nem törölhet, még ha szintén Eretnekségben vagy hittűl szakadáſban eſnék-is.

Bé-vött régula ez a' Pápáſoknál, hogy ha a' miſe háromért vagy négyért, kik edgyűtt a' kőzönségeſből téſik-le a' miſe árrát, ſólgáltatódik-ki, annyit nékik edgyenként nem haſznál, mint ha azt-ki ki külön külön magáért ſólgáltatná-ki. Emanuel Sa Aphor. verbo Miſſa. Si miſſa pro multis offerretur, non tantundem ſingulis prodeſſet, ac ſi pro illis ſolis offerretur. Az az: *Ha a' miſe ſokakért ſzólgáltatódnék-ki, nem annyit haſználna edgyenként nékik, mint ha csak magokért külön ſzólgáltatódnék ki.*

Láſd-meg errôl ha tetſik Navarruſt, Svareſt, Toletuſt és Scotuſt. Nyilva ennek oka nem e-

gyéb lehet, hanem hogy ha kûlön kûlön ki ki magáért fizet a' misés Papnak, a' misének bére jutalma fellyebb mégyen.

Ugyan ott Emanuel illyen régulát ád: Cui dátur certa pecuniæ summa pro missis à se dicendis, potest alios pro minore prætio conducere, qui adjuvent, & reliquum sibi retinere. Az az: *A' kinek bizonyos számú pénz adatik, hogy misét fólgáltasson, fogadhat a' maga helyében másokat kevessebb árron, a' kik ôtet segéllyék, és a' többit a' pénznek magánál megtarthattya.*

Ezen csudálkozom én sokszor s' csuda dolog-is nállok, hogy holott ama' nagy Papi Urak Kardinálok Istent ô köztök nem csinálhatnak, még-is a' pompára és fényes uraságra nézve a' hatalmas királyokkal el-érkeznek; de a' misé mondó Papoknak, jóllehet vagyon ollyan hatalmok, hogy egynéhány igének el-futtogása által Istent csinállyanak, kit az erkélyekben és gyomrokban bé-zárhatnak, mindazonáltal még-is ô köztök nem nagy bôcsûletben, Uraságban vadnak, sôt nagyobbára csak a' misének a' magános emberek kivánságára való kifólgáltatásából élnek.

Nyilván mikor valaki a' misés Papot két vagy három garasón, hogy ö érette a' misében Christust csinállyon, meg-fogadgya, helyesen mondhattya néki a' Judással a' misés Pap: *Mit akartok énnékem adni, és én ötet tinéktek adom.* Matth. 26. 15. Látod világ, hogy a' Pápások a' keresztyényi vallást áruban bocsátták. Konkolyez!

(45) Az Urvacsora tudományából az Ur Jésus dicsőittetik, mikor az, az ő emlekezetire és velünk kőzlőtt ki-beßélhetetlen lelki jótéteményének elméenkben való forgatására az ő rendeléſe ßerint kiſőlgáltatik. De a' misében nagy botránkozáſra s' nevetségre tétetik-ki. Mert a' Sidók méltán irtóznak attul, hogy az Iſten ki-jelentett parancsolattya ellen láttyák a' bálványnak imádáſát: a' Tőrőkők és pogányok méltán nevetik a' kereßtyéneket, midőn láttyák hogy azt Iſten gyanánt imádgyák, a' mellyet liſztből ſűtnek és majd meg-élznek, nem csak az emberek, hanem még az oktalan állatok-is.

Méltán csufollyák azzal hogy az oſtyábul csinalt Iſten magát az egerek rágáſa és diſznó vagy kutya harapáſa ellen meg nem óltalmazza. Az egyigyűek-is, ez iránt a' Chriſtus emberi terméſzete felől nem jól itélnek, midőn azt vélik, hogy az egéſz Chriſtus a' meg-ßentelt kenyér réſzecskéje alá tér. Bizon dolog, hogy az Iſten az ő Fiának dicsőſéges teſtét annyi gyalázat alá ki tenni nem akarja, hanem ha az, az Eccléſiának valami nagy lelki javára ſőlgálna; de még ezideig meg nem mutathatták az ellenkezők, mi haſznára lehetne a' mi lelkeink idveſségének, haa' Jésus Chriſtuſt az egerek és más oktalan állatok meg-ennék.

(46) A' misében a' Pápáſok valóságos és tulajdonképpen való áldozatot tartanak, ollyat a' melly meg-váltsa és a' kárhozat alól fel-ſabaditsa a' lelket, azt állatván és tanitván, hogy a' Papok a' misében

109

az Ur Jésust az élöknek és hóltaknak bünökért valóságossan meg-áldozzák. E' penig az áldozat felmészárolással meg-öléssel sokott lenni. Nem ismér illyet az Ur Jésustól szereztetett szent Vacsora. Ugy vagyon ugyan, hogy a' szent Irás a' mi alamisnáinkat, imádságinkat és haláadásinkat áldozatnak nevezi, sőt az égész Istent tisztelet-is nevezhetik áldozat nevével. Hebr. 13. v. 15. 16. Rom. 12. v. 1. 1 Pet. 2. v. 5. Apoc. 1. v. 6. Ez értelemben az Urvacsorát-is hihatnók áldozatnak, és ha igy vennék a' pápások, semmi villongásunk nem volna ez iránt véllek. De hogy valóságossan és tulajdonképpen az Ur Jésust a' Papok az élök és hóltak bünökért meg-áldozzák, öllyék és fel-mészárollyák, ezt sem az Uri vacsora, sem a' tellyes szent Irás nem tanittya, nem-is adhatnak ük erre semmi világos okot és fundamentumot. Hozzák ugyan elő az Ov Testámentomból a' Melchisedek példáját, ki felől azt állattyák, hogy a' kenyeret és bort meg-áldozta volna, Gen. 14. v. 18; de minden ok nélkül. Mert Melchisédek a' kenyeret és bort a' végre vitte Abrahámnak eleiben és adta nékie, hogy azzal az el-fáradott, el-lankatt, meg-éhezett és szomjuhózott vélle való sólgákat meg-enyhicse, ujjitcsa és legelteſſe; nem pedig hogy Istennek meg-áldozza.

Ollyan vólt ez, a' minémût másutt-is szóllyel a' szent Irásban olvasunk. Deut. 23 v. 4. *Mert nem jövének ti eléttökben kenyérrel és vizzel az uton, mikor utánna jöttetek Egyiptusból.* Vallyon áldozniié?

nié? Nem. Igy Jud. 8. v. 5. 6. 15. *Adgyatokkérlek valami kenyeret a' népnek, mely vagyon nyomomban, mert meg-fáradtak. Es mondának a' Succot Fejedelmi, a' Zébának és Salmunának győzedelme kezdetben vagyon immár, hogy kenyeret adnának a' te seregednek.*

Itt Gedeon nem az áldozatra kiványa az eledelt hogy adnák; azért Melchisédek sem arra adta.

Hozzák továbbá elő a' Pápások, Malac. 1. v. 11. a' hol az Ur igy szóll: *Minden helyen jó illatu füstel áldoznak nékem és tiszta ajándékkal.*

De itt az Ur teste áldozattyának semmi árnyéka sincsen; hanem jövendőt mond az Ur lelke által à Próféta az Uj Testamentomi állapotról és abban a' pogányok hivatalárol, hogy tudniillik, tovább az Isteni tiszteletnem határoztatik-meg, csak a' Sidó népben, hanem minden népek és nemzetek tisztelni fogják az Istent

Hogy penig itt jó illatu füstöt és áldozatott emlegeta' Próféta, abban az időben még a' törvény alatt lévén ugy alkalmaztattya az ő beszédét a' néphez, hogy azt a' nép meg-foghassa; és az óltáron és áldozatokon érti azt a' lelki Isteni tiszteletet, a' mely lésen az Uj Testámentomban, a' mikor a' Christus által vég lésen mind azokban az Ov Testamentombéli ceremoniás törvényekben, tudni illik. a' Christusnak egygyetlen egy áldozattyának erejéltal. Zach. 14. 16. Mal. 3. v. 4. Joh. 4. v. 21. 23. 1 Tim. 2. v. 8. Hebr. 13. v. 10. Act. 10. 34. 35. Marc. 13. 10. Luc. 24. v. 47. Ephes. 2. v. 17. 18.

Hogy

Hogy pedig az Apostolok ideje után élő Atyák az Urvacsorát áldozatnak hivták, azt sok okoktul viseltetvén cselekedték. (1) Cselekedték azt a' pogányokra nézve, kik köztök jártanak, forgódtanak és laktanak. Mely pogányok oly vélekedésben vóltanak, mintha a' vallás áldozat nélkül megnem álhatna, ugy hogy valakiknek az áldozatra semmi óltárok nem vólna, azokat Isten és minden vallás nélkül valóknak tartanák.

Innét Aristophanes a' Lacedemoniák felől mint Isten kivül valók felől igy ir az Acharnaiaknak. ὅ ἴσιν οὔτε Βωμὸς πίστις οὔθ' ὅρκα μένει. Az az: *A' kiknek sem óltátok, se hitek nincsen, se esküvések meg nem áll.*

Innét vagyon amaz köz példa beszéd-is: Usque ad aras. Az az: *Az óltárig.* Ismét. Pro áris & focis. Az az: *Az óltárokért és tűzhelyekért.* A' hol az óltár a' vallásért, a' tűzhely, a' hazájért, tétetik.

Erre nézve régen a' pogányok a' Keresztyéneket kárhoztattyák vala, hogy sem óltárok, sem áldozattyok nem vólna, a' mint Origenesből ki-tétsik, Origenes contra Celsum lib. 8 & in Arnobio lib. 6. & in Minutii Felicis Octavio.

Azért hogy inkább a' régi keresztyének, mind a' pogányokat magokhoz szelédithetnék, és jobb módgyával a' keresztyénségre vohatnák, mind pedig a' Sidókat, kiknek vallások kiváltképpen áll vala az áldozatokban, hozzájok édesgethetnék, illendőnek itélték lenni, ha az Uri vacsorát áldozatnak, a' sent asztalt óltárnak, es az asztalalnál mun-

kál-

kálkodó ſólgákat, Lévitáknak hivnák és neveznék. (2) Cselekedték ezt ezért, mert ők a' Sácramentomot a' ſacrificiumtól vagy *áldozattól* meg nem kűlömböztették. De tulajdon képpen ſólván ezek egymáſtul meg-kűlömböztetnek, ugymint, az ádás a' vételtűl. A' Sácramentumban az Iſten ád az embernek; de a' ſacrificiumban *áldozatban* az ember ád az Iſtennek.

E' meg-kűlömböztetéſſel a' régiek nem éltenek, hanem a' Sácramentumot mondgyák ſacrificiumnak, *áldozatnak*, mert annak jele és ábrázattya. (3) Hogy az Uri vacſora oblationak, *ajándéknak* neveztetſék, erre nékik a' kenyérnek és bornak fel-vitele, mellyet a' nép az Urvacſorával való élés előtt a' ſent aſztalra fel-viſen vala, ſólgáltatott alkalmatoſságot. Ezek, ugymint, a' fel-vitt kenyér és bor a' meg-áldás és ſentelés előtt neveztetnek vala áldozatnak és ajándéknak.

Cyprianus, ſermone de eleemoſyna, dorgál egy-néminémű gazdag aſſonyi állatot, hogy holott ő ſemmi áldozatot az aſztalra fel nem vittt, mindazáltal még-is réſzt venne magának abbul az áldozatbul, a' mellyet a' ſegény vitt-fel. Locuples & dives, Dominicum te celebrare credis, quæ corbanam non reſpicis, quæ in dominicum ſine ſacrificio venis, quæ partem de ſacrificio, quod pauper obtulit, ſumis. Az az: *Dús és gazdag, azt hiſzed hogy az Ur napját idnepled, a' ki az ajándékot nem nézed, a' ki az Ur napjára áldozat nélkűl mégy-fel, a' ki a' ſzegény által fel-vitt áldozatból réſzt vészſz.* Ismét Diſtinct.

2. Ca-

2. Canon. Cleros. Hypodiaconi oblationes in templo domini à fidelibus ſuſcipiant,& levitis ſuperponendas áltáribus deferant. Az az: *A' vice káplánok egyházi ſzólgák az Úr templomában az ajándékokat a' hivektől el vegyék, és vigyék a' Lévitákhoz, hogy tegyék az óltárokra.* Micsoda értelemmel nevezték penig a' régiek a' ſent Vacsorát ſacrificiumnak *áldozatnak* abból meg-tetſzik, a' mikor azt Euchariſtiának *háládáſnak*, hivják. Mert ők az Úrvacsorát hálaadáſnak és dicsiretnek, nem pedig bűnnek el-törlésének áldozattyának tartották. Agoſton Doctor úgy vagyon hogy hivja azt, a' mi árunknak áldozattyának, lib. 9 confeſſ. cap. 12, de a' mint ez után annak hellyén világoſſan meg-mutatom, a' Sácramentomi tudományban azt mondgya Agoſton, *hogy a' jegyek és jelek a' jedzett dólgok nevével nevezetnek.*

HAR-

HARMADIK KÖNYV.

I. RESZ.

A' Páter értelmérôl és elsô rendben lévô Szent Irásbéli erôsségeirôl. Igy értyük már a' Reformatusok értelmét az Urvacsora titka felôl; lássuk a' Páter ô kegyelme ezt irásomnak elsô részére való feleletit-is.

A' Tridentomi Synat igy fóll: *Az Urvacsora éltetô Sácramentomában a' kenyérnek és bornak meg-áldása után, vallyuk a' mi Urunk Jésus Christust, igaz Istent és embert, igazán valóságosan és állat szerint az érezhetô dólgok szine alatt (a' kenyérnek és bornak) lenni.* Ismet. *Ha ki tagadándgya a' mi Urunk Jésus Christusnak testét, vérét,*

Concilium Tridentinum Sess. 13. In almo Eucharistiæ Sacramento post panis & vini consecrationem D. N. Jesum Christum verum Deum atque hominem, verè, realiter ac substantialititer sub specie illarum rerum sensibilium, (panis & vini) contineri profitemur. *Præterea Can* 1. §. 13. Si quis negaverit in SS. Eucha-

Sa-

tét, lelkével és Istenségé-vel egyben ez szent Sácramentomban igazán valóságossan és állattya szerint lenni, és igy az egész Christust, ha nem mondángya abban csak mint jegyben vagy ábrázatban lenni, átok légyen. Fundáltatik ez tudomány Szent Lukács 22. 19. Mathe. 26. Marc. 14. és 1 Cor. 11. En az Urtól vöttem. Ez az én testem, mely ti érettetik adatik.

Sacramento contineri verè, realiter & substantialiter corpus & sangvinem una cum anima & divinitate D. N. Jesu Christi ac proinde totum Christum, sed dixerit tantummodò esse in eo ut signo vel figura aut virtute, anathema sit. Fundatur hoc dogma in Luc. 22. v. 19. Matth. 26. Marc. 14. & 1 ad Cor 11. ait Paulus. Ego accepi à Domino &c. Hoc est corpus meum, quod provobis tradetur.

Felelet. A' Christus testének és vérének vétele két féle; Sácramentomi és lelki. Ebben Pápista Uraim-is velünk kezet csapnak; jóllehet ük ezt sokkal külömben magyarázzák, hogy sem a' Régi Atyák és azok nyomdokát követvén a' mi Doctoraink.

A' Sácramentomi ételben Pápista Uraim azt tanittyák, hogy a' Christus testét és vérét ugy vagyon láthatatlan képpen, de mindazáltal igazán, és valósággal tulajdonképpen ö magában testi szájjal vésik, és azt minden valaki az Urvacsorához járul, akar méltó vendég akar méltatlan légyen, gyomrában által bocsáttya.

Ez Sácramentomi ételt, a' lelki étel nélkül ha-

Sontalannak és ártalmásnak lenni állattyák. Az lelki étel penig ő nállok az, a' mellyel hit és szeretet által a' Chriſtuſſal edgyesûlûnk, ſivûnknek ſájával a' Chriſtuſt veſzſzûk. Ebben csak a' jókat és méltókat állattyák részesülni. Ezt akar magánoſſan a' Sácramentomon kivûl, akar a' Sácramentomban vételsék, mindenkor idvesſégesnek lenni vallyák. Igy Lombar. lib. 4. ſent. diſt. 9. Igy Lombardus Magyarázói-is. E' Chriſtus teſte és vére, lelki ételében, és ennek ſzûkséges vóltában, mi Reformatuſok a' Pápáſokkal meg-edgyezûnk; hanem a' Sácramentomi ételében vagyon kóztûnk s' kóztók a' villongás.

Hogy a' régi Atyákkal ez iránt a' Pápáſok meg nem edgyeznek meg-tetſik. (1) Mert Agoſton Doctor a' Sácramentomi ételt ellenében veti az igaz és valóságos ételnek, a' láthatott a' láthatatlannak. Csak a' lelki ételt mondgya láthatatlannak, igaznak és valóságoſnak: a' kik penig nem éſzik lelki-képpen, hanem csak Sácramentomi módon, tagadgya, hogy azok a' Chriſtus teſtét igazán és valóságosképpen ennék; hanem azt mondgya, hogy azok a' Chriſtus teſtét, csak a' látható Sácramentomra nézve mondatnak enni, kit miis kóvetûnk. *Nec Iſti dicendi ſunt manducare corpus Chriſti, quoniam nec in membris computandi ſunt Chriſti.* Azaz: *Azok ſem mondatnak enni a' Chriſtus teſtét, mivel nem is ſzámláltathatnak a' Chriſtus tagjai kózzé.* Aug. lib. 21. de Civit Dei cap. 25.

De hogy azt ne mondhaſsák a' Pápáſok, hogy ott a' gonoſzok ki-rekeſztetnek, nem a' valóságos ételtûl, hanem a' lelkitûl, Agoſton Doctort, ugymint, maga ſzavainak hûséges magyarázóját hallyuk-meg.

Végezetre (ugymond) *ô ezt mondván: a' ki éſzi az én teſtemet és iſſza az én véremet én bennem marad, és én ô benne: megmutattya mi legyen nem a' ſacramentomra nézve, hanem valósággal a' Chriſtus teſtét enni és az ô vérét innya.* Ezen Agoſton máſutt. *öttékott ſokan à mannát, a' kik az Urnak tetſzettenek, és meg nem hóltanak. Miért? Mert a' látható ételt lelkiképpen értették, lelkiképpen éhezték, lelkiképpen kóſtolták, hogy lelkiképpen véle megelégednének. Mert miis ma vöttünk látható ételt; de más a' Sácsamentom, más a' Sácramentom ereje. E' kenyeret jelentette a' manna, e' kenyeret jelentette az Iſten éltára. A' zok*

Deniqûe ipſe dicens: qui manducat carnem meam, & bibit ſangvinem meum in me manet, & ego in eo; oſtendit quid ſit non ſacramento tenùs, ſed revera, corpus Chriſti manducare & ejus ſangvinem bibere. Ibidem ut ſupra. *Idem Auguſtinus Traſt. 26. in Evang. Johan.* Manducaverunt manna ibi multi qui domino placuerunt, & mortui non ſunt, quare? Quia viſibilem cibum ſpiritaliter intellexerunt, ſpiritaliter eſurierunt, ſpiritaliter guſtaverunt ut ſpiritaliter ſatiarentur. Nam & nos hodie accipimus viſibilem cibum; ſed aliud eſt ſacramentum, aliud virtus ſacramenti---Hunc panem ſigni-

zok a' Sácramentomok a' jegyekben kűlömbőzők vólnak, de a' dologban a' mely jelentetik, egyenlők. Mindnyájan azon lelki eledelt ettenek. Bizonyára azon lelkit, mert máſt teſtit, mivel űk manuát, mi máſt; de lelkit azont, a' meűyet mi. A' kőßikla penig a' Chriſtus vala. Amonnét kenyér, innét ital. kőßik a' Chriſtus a' jelben; valóságos az igében és teſtben. Hogy a' ki éſzik ő benne, meg ne hallyon. De a' mely tartozik a' Sácramentom erejére, nem a' mely tartozik a' láthatò Sácramentomra, a' ki éßik bsől, nem kivűl; a' ki éſzik a' ſzivben, nem a' ki foggal rágja. A' ki éſzi az én teſtemet és iſzſza az én véremet én bennem marad, és én ő benne. Ez azért enni azt az eledelt, és innya azt az italt, a' Chriſtusban maradni, és a Chriſtuſnak is mi bennűnk maradni.

ſignificavit manna, hunc panem ſignificavit altare Dei. Sacramenta illa fuerunt in ſignis diverſa, ſed in re quæ ſignificatur paria ſunt. -- Omnes eãdẽ eſcam ſpiritalem manducaverunt. ſpiritalem utique eandẽ; nam corporalem alteram, quia illi manna, nos aliud; ſpiritalem verò quam nos. -- Petra autem erat Chriſtus. Inde panis inde potus. Petra Chriſtus in ſigno, vetus Chriſtus in verbo & carne -- Ut ſiquis manducaverit ex ipſo non moriatur. Sed quod pertinet ad virtutem Sacramenti, non quod pertinet ad viſibile ſacramentum. qui manducat intus non foris; qui manducat in corde, non qui premit dente -- Qui manducat carnem meam, & bibit ſanguinem meum, in me manet & ego in illo. Hoc eſt ergo manducare illam

Es ez okáért a' ki nem marad a' Chriſtusban, és a' kiben a' Chriſtus nem marad, kétség nélkúl nem is éſzi lelkiképpen azó teſtét, ſem nem iſzſza az ó vérét; jóllehet teſtiképpen és láthatóképpen ſzorongaſſa a' Chriſtus teſtének és vérének ſacramentomát fogaival: hanem inkább illyen nagy dolognak ſacramentomát magának ítéletre éſzi és iſzſza; mert tiſztátalanul méréſzelt a' Chriſtus Sácramentomihoz járúlni, a' mellyet ſzenki ſem véſzen méltán hanem csak a' ki tiſzta.

eſcam, & illum bibere potum, in Chriſto manere & illum manentem in ſe habere. At per hoc qui non manet in Chriſto, & in quo non manet Chriſtus, procul dubio nec manducat ſpiritaliter carnem ejus, nec bibit ejus ſanguinem; licet carnaliter & viſibiliter premat dentibus ſacramentum corporis & ſanguinis Chriſti: ſed magis tantæ rei Sacramentum ad judicium ſibi manducat & bibit; quia immundus præſumſit ad Chriſti accedere ſacramenta, quæ aliquis non dignè ſumit, niſi qui mundus eſt.

(2) Vibba élnek a' Pápáſok a' Sácramentom nevével-is. Mert az Urvacsorában a' kenyér és bor ſinét mondgyak Sácramentomnak, és nem Sácramentomi valóſágnak; a' Chriſtus tulajdon teſtét penig és tulajdon vérét mind Sácramentomnak, mind Sácramentomi valóſágnak: az ó titkos teſtét penig Sácramentomi valóſágnak, és nem Sácramentomnak. Igy Lombardus lib. 4. ſent. diſt. 8.

Mi penig az Urvacsorábá ſemmi Sácramẽtomot;

az az,

az az, ßent dolognak jelét egyébet a' meg-ßentelt kenyérnél és bornál nem ismérünk: a' Christusnak peniglē az ő tulajdō testét ez Sácramētōnak fő valóságónak lenni állattyuk, a' mint a' ßerzésnek igéjéből tanultuk, és ebből azoknak lelkekre a' kik ezzel élnek származni mondgyuk mind azt a' lelki ajándékot, mellyel a' Christus titkos testében megtartatnak és zöldellenek. Ds ezeket olly edgymástól el-választhatatlannak tartyuk, hogy minden valaki igazán és valóságossan észi a' Christus testét, légyen az onnét ßármazandó gyůmölcsnek-is réßese az örök életre. A' mint Urunk tanitott, Joh. 6. v. 55. Igy magyarázza ezt Agoston Doctor-is a' közelebb elő-hozott helyben.

(3) Azt állattyák a' Pápások hogy a' Christus teste és vére az Urvacsorában a' kenyérnek és bornak ßinek alatt ugy el-rejti magat, hogy semmiképpen ott lenni meg ne éreztethessék, sőt a' mint Durandus ßóll: Loquendo de oculo corporali dicendum est, quod corpus Christi in hoc sacromento non videtur ab oculo, nec suo, nec alieno. Az az: *Szólván a' testi szemről azt mondgyuk, hogy a' Christus testét e' Sácramentomban senki szeme, még a' Christusé magájé is nem láthattya.* Lib. 4. sent. dist. 10. q 4. n. 5. Honnét vötték ezt a' Pápások vagy a' ßent Irásbul vagy mellyik Atyából? Konkoly ez.

Azért hogy egyenessen a' villongó kérdésnek, mely most én köztem és a' Páter között forog, velejére le-szállyak, az ebben áll:

A' Christus teste és vére az ő állattyára, egészsz

nagyságára, minden belső és edgyáltallyában való tulajdonságira nézve, mellyekkel bir az egekben, által állatoziké az ostya kenyerévé, ugy hogy feje, keze, hasa, lába, szája, szeme, egy szóvál minden tagja, mellyet a' bóldog Szűz méhéből hozott ez világra, állattya szerint azzá az ostyává által változzék, és hogy csak a' kenyér és bor szin, iz, gömbelyegség maradgyon-meg, de egyéb aránt az az ostya tulajdonképpen légyen maga az egész Christus Isten és ember. Avagy. *Ez szerzés igéinek,* Ez az én testem, és e' pohár az én vérem, *el mondásának ereje által, az ostya kenyér a' Christus testévé és a' bor az ő vérévé által változiké?*

En a' miéinkel edgyűtt tagadom; a' Páter penig a' Tridentomi Synattal egyben állattya. Lássuk mi okon. Szent Lukácsból, a' 22. rész 19. v. Sz. Máthéból, a' 26. részből. Szent Márkból cap 14. és szent Pálból 1 Cor. 11. akar bizonyitani, a' mint hallók.

De vallyon ezekből a' szent Irásbéli helyekből ki-hozhattyaé ez köztünk forgó és villongó kérdést? Itéllyétek-meg jó lelki ismérettel derék tudós Pápás Doctorok!

Scotus nevű hires Pápás Doctor erről igy tészen tanubizonyságot. *Nem inkább probálhatni-meg az Irásokból az által állatozást, mint a' kenyérnek megmaradását, sőt kevesbé: és csuda dolog, miért*

Scosus in 4. sent. dist. 11. q. 3. Non magis probari ex Scripturis Transsubstantiationem, quàm panem manere: & mirum esse, cur in uno articulo fidei non principali, debeat talis intellectus asse-

ért kelleſſék a' hitnek egy nem derekas ágazattyában illyen értelmet állatni, mellyért a' hűt meg utáláſra adaſſék, mind azoknak a' kik az okoſságot követik. Cardinál Cajetánus *Azt* (ugymond) *a' jelen lételt a' Sácramentomban, mellyet a' Római Eccleſia tart, ezekből a' Chriſtus beſzédiből,* Ez az én teſtem, *megnem mutathatni, hanem ha az Római Eccleſia magyarázattya is járuland hozzá.* Ezen Erſek máſutt igy ſzólt: *Hamiſſág az, hogy a' Chriſtus teſte vétetſék teſtiképpen; mert vésſzük hivén és nem kézzel vévén.* Durandus. *Vakmerőség azt vélni, hogy a' Chriſtus teſte nem lehetne Altal állatozás nélkül az Urvacsorában.*

afferi, propter quem fides pateat contemptui omnium ſequentium rationem. Tomas Cajetanus Cardinalis in 3. part. Thomæ quæſt. 75. art. 14. Præſentiam illam in Sacramento, quam tenet Romana Eccleſia, ex verbis Chriſti, Hoc eſt corpus meum, non poſſe demonſtrari, niſi etiam acceſſerit Romanæ Eccleſiæ interpretatio. Idem. Th. 2. Tract. 2. cap. 2. & 5. Falſiſſimum eſſe, corpus Chriſti ſumi corporaliter. Sumitur enim credendo & non manu accipiendo Durandus in 4. ſent. diſt. 11. q. 3. Temerarium eſſe putare, corpus Chriſti non poſſe abſque Tranſſubſtantiatione eſſe in Euchariſtia.

Ha Durandus Idvezitönk ſzavaiban ez Altalállatozás tudományát látná, nyilván ezt nem mondaná.

Hetedik Gergely Pápa, ez Altalállatozáſt Idvezitönk ſzavaiban nem látván annyira meg-indul-

magában, hogy bőjtőt hirdetett a' Cardináloknak a' mint Beño Cardinál irja (de vita & gestis Hildebrandi) e' végre, hogy az Isten muratná-meg ki értene józanabban és jobban az Ur teste felől, a' Romai Eccléſiaé, avagy Berengárius. Ez Berengarius penig mig a' halállal meg nem ſzéditteték az Altalállatozáſt tagadá kiről alább Alliácomi Péter.

Az a' vélekedés, mely azt állattya hogy a' kenyérnek állaetya meg-marad, ſem az okoſsággal, ſem az Iráſſal nem ellenkezik, sőt könnyebb és illendőbb, hogy ſem az más vélle ellenkező. Occam: *A' kenyérnek állattya meg-marad, e' tudomány kiſſebb alkalmatlanságok elá vettetett, és az okoſsággal és ſzent Iráſſal nem annyira ellenkezik.* Máſutt. *Nincsen nyilván az Iráſokban, hogy kenyér nem vólna az Urvacorában.*

Petrus de Alliaco Cardinalis Cameracenſis in 4. ſent. Opinionem, quæ ponit ſubſtantiam panis manere, neque rationi, neque ſcripturæ repugnare, ſed magis eſſe facilem & rationabilem, quàm contrariam. *Occam* in Centilog. Theol. Concil. lib. 4. q. 6. Subſtantia panis manet, hoc dogma eſt minoribus incommodis obnoxium; & rationi & ſacris ſcripturis minus repugnans. Idem in 4. ſent. diſt. 11. q. 3.

Non haberi expreſsè in ſcripturis non eſſe panem in Euchariſtia.

Biel. *Miképpen légyen a' Chriſtus teſte az Ur vacsorában, ha valaminek a' Chriſtus teſtévé való által vál-*

Biel Lect. 40. in Canone Miſſæ. Quomodo ſit corpus Chriſti in Euchariſtiâ, an per converſi-

nem

változás szerinté vagy általvaltozás nélkül kezdgyen lenni a' Christus teste a' kenyérrel meg-maradván kenyéri állattya és tulajdonsági nyilván fel nem találtatik a' Bibliának előnkben szabott rendiben.

nem alicujus in ipsum, an sine conversione incipiat esse corpus Christi cum pane, manentibus substantia & accidentibus panis, non invenitur expressum in Canone Bibliæ.

Hallod ezeknek vallástételeket emberi találmányoktul el-csábittatott ßegény nép! Ezek mind oly derék tudós Pápás Doctórok vóltanak, kikhez a' Romai házban, a' mint magok-is a' Pápások megengedik, ha hasonlók, nyilván jobbak nem találtattanak, még-is vallást tésznek arról, hogy Idvevitőnk szavaiban, sőt sohul a' szent Irásban, az Altalállatozás tudománnya, fel nem találtatik. Hát hogy vagyon Páter Uram, hogy még-is a' ßent Irásból akarod Bellarminusod után járván Altalállatozásod tudományát ki-hozni? Avagy tudósabnak tartodé magadat Gergely Pápádnál és Cardinálidnál? Avagy nem Ecclésiádé a' Pápa? De ám az hadd járjon, lássuk innét ki-csigázott consequentiádat.

A' melly test (igy ßólß) *mi érettünk adatott, az igazán valósággal és állattya ßerint (nem ábrázolván és jegyezvén) vólt az Isten ember Christus teste. De az utólsó Vacsorában nékünk adatott test, mi érettünk adatott, az mint szent Pál bizonyitta,* 1 Cor. 11. v. 24.

Azért az utólsó Vacsorában nékünk adatott test vólt igazán valósággal és állattya szerint (nem ábrá-

zolván és jegezvén) az Isten és ember Christus teste.

Felelet. (1) Edes Páterem meg-bocsáls, de nem jó a' szelekkel vivó és harczoló Andabaták módgyára harczolni. Egészlen meg-engedgyük mi ez erősséget, ha nem tudtad olvasd-meg Calvinust, Comment. in cap. 26. v. 26. Matthæi.

Nemis forog (igyből) *mi köztünk ez kérdés vitlongásban, hogy ha igazáné avagy csak ábrázolva adgya minékünk az Urvacsorában eledelúl önnön magát a' Christus. Mert jóllehet itt kenyérnél egyebet semmit nem látunk; mindazáltal nem csal-meg minket, vagy nem jádzik velünk a' ki a' mi lelkünk bajat felvészi, hogy azt az o. testével táplállya. Annakokáért a' Christus testének valóságos étele, nem csak jegygyel mutattatik, hanem ugyan valósággal is ki-adatik.*

Nec vero inter nos agitatur hæc quæstio, verène an tantùm significativè seipsum Christus in cœnâ nobis fruendum offerat. Etsi enim nihil hîc præter panem cernimus, non tamen frustratur nos vel Judit, qui animas nostras suscipit carne suâ alendas. Vera igitur non signo tantùm monstratur, sed reipsa quoque exhibetur carnis Christi manducatio.

Ezt Edes Páterem, ha a' mi Doctorinkat olvasni nem akarod, vagy reá nincsen szabadságod, magatok Jésuitáitokból-is, Bellarminusból és Valentiai Gergelyből, nevezet szerint, a' fellyebb megemlitett hellyeken meg-tanulhattad vólna, ugymint, kik meg-vallyák, hogy mi azt tanittyuk, hogy az Urvacsorában nem csak jelt és pecsétet vészünk,

fzűnk, hanem ugyan valósággal és állattya szerint is veſzſzük a' Chriſtus teſtét és vérét.

Confeſſioinkis azt tartyák. Helvetiai Cőfeſſio *A' fellyűl meg mondatott lelki étel kivűl, vagyon Sácramentom ſzerint való meg-étele a' Chriſtus teſtének, mellyel a' hivő ember nem csak lélekben és belől véſzen részt az Úr igaz teſtében és vérében, hanem kűlsőképpenis járulván az Urnak aſztalához véſzi az Chriſtus teſte és vére Sácramentomát.* Iſmét. *A' miképpen régenten a' Sácramentomok állottanak ígébűl, jegyből és jedzet dologból, így mostis ezen reſzekből mennek végben.* Ugyan ott alább. *Az Urvacsorában jegy a' kenyér és bor, mely az étellel és itallal való kőzönséges élésből vétettetett. A' jedzet dolog penig a' Chriſtus mi érettünk adatott teſte és érettünk kiontatott vére.*

Helvetica Confeſſio cap. 21. de Sacr. cœna. Præter ſuperiorem manducationem ſpiritualem, eſt & Sacramentalis manducatio corporis Domini, quà fidelis non tantùm ſpiritualiter & internè participat de vero corpore & ſangvine Domini, ſed foris etiã accedẽdo ad menſam Domini accipit viſibile corporis & ſangvinis Domini Sacramentum. Item, cap. 19. de Sacrament. Sicut quondam Sacramenta conſtabant, verbo, ſigno & re ſignificata, ita nunc quoq; iiſdem veluti partibus abſolvuntur. Ibidem--- In cœna Domini ſignum eſt panis & vinum, ſumptum ex communi uſu cibi & potꝰ. Res autẽ ſignificata, eſt ipſum traditũ Domini corpus & ſãgvis ejꝰ effuſꝰ pronobis.

Azért

Azért mi örömeſt meg-engedgyük a' páternek, sőt vallyuk, hogy ez igékben, *Ez az én teſtem mely ti érettetek adatik*, azt a' teſtet kell érteni, a' melly a' bóldog ſent Szűz méhében fogantatott, ez világra ſzületet, és miérettünk az átkozott kereſztfára fel-feſzittetett, de ugy hogy ez igék *mely tiéretteteket adatik*, a' felsô mondáſnak, nem az elsô ágára, mely a' kenyér, hanem a' hátulsójára, mely a' teſt, viteſsék. Azért ebben áll a' dolog, hogy a' felôl a' kenyér felôl a' mellyet kezében vett, és meg-ſentelt, mondotta ô felsége, hogy az a' kenyér vólna ez a' ſent Szűz méhéből felvött és mi érettünk halálra adatott teſte, *néminémű Sácramentomi módon*, a mint Agoſton Doctor ízôll, Epiſt. 23, *nem tulajdonképpen*, ugymint diſparatum de diſparato propriè prædicari non poteſt; az az, *két egymáſtul meg-kű lömbözetet dolog tulajdonképpen egymáſról nem mondathatik*.

Avagy mondatik a' kenyér Chriſtus teſtének, non utique per ſubſtantiam, ſed per ſignificationem, az az; *bizonyára nem az valóságára, hanem jedzésére nézve*, a' mint ugyan ezen Agoſton Doctor ſzavai tartyák. Auguſt in quæſt. Levit. lib. 3. cap. 57. Ezt Tertullianuſis ſzépen magyarázza.

Vévén (igy ſzóll) *a' kenyeret, és a' tanitványoknak oſztván, ô teſtévé tötte, ezt mondván*, Ez az én teſtem, *az az, az én teſtemnek ábrázattya*. Abrá- Libr. 4. adverſus Marchionem, cap. 40. Acceptum panem & diſtributum diſcipulis corpus ſuum illum fecit, Hoc eſt corpus meum, dicendo, id

rázat penig nem lőtt vólna, ha a' valóságos test a' mellyet ábrázolt, nem lőtt vólna. Továbbá az űres dolog, a minémű a' látott látás (túndéres test) *semmi ábrázatot magára nem vehet. Avagy ha azért formált kenyérből magának testet, hogy valóságos teste nem vólt, azért szűkséges vólt hogy a' kenyért adgya erettűnk a' halálra.*

id est, figura corporis mei. Figura autem non fuisset nisi veritatis esset corpus. Cæterum vacua res, quod est phantasma, figuram capere non potest. Aut si propterea panem corpus sibi finxit, quia corporis carebat veritate, ergò panem debuit tradere pro nobis.

A' holott, a' mint hallyuk, Tertullianus a' Sácramentomban lévő ábrázatból, némely Eretnekek ellen, kik a' Christus igaz és valóságos emberi testet tagadták, Próbállya-meg a' Christus igaz és valóságos emberi terméßetet. Ezen erősséggel él Jrenæus lib. 5. Ezennel Első Leo nevű Római Pápa, Epist. 10. ad Clerum & plebem constantinopolitanam. Et Serm. 6. de jejun. Sept. mensis. Ezennel Theodoretus Dialog. 2. inconfusus.

F. 2. Edes Páterem ha mit akartál ez elő-hozott ßent Irásbéli locusokból, hellyekből, ezt kel vala béhoznod. *Azért a' Christus teste és vére az ő állattyára egéß nagyságára, magasságára, mélységére, ßélességére és minden belső, külső egyáltallyában való tulajdonságira nézve, mellyekkel bir az egekben, általállatozik az ostyának kenyeréve, ugy hogy feje, keze, hasa, lába, szeme,*

me, fűle és egész vére, egy szóval minden teteme, valamellyet a' szent Szűz méhéből hozott e' világra, állattya szerint által változik, az az, ostya légyen, és hogy az ostyának, csak a' gömbelyegsége, szine, íze maradgyon-meg, de egyébiránt az az ostya légyen az egész Christűs Isten és ember. Avagy hogy, *ez igéknek, ez az én testem, mely ti érettetek meg-tőretik, és ez az én vérem mely ti érettetek ki-ontatik, el mondásának ereje által, e' kenyér a' Christus testévé és a' pohár az ő vérévé állattyok szerint által változtatnak.* De ezt innét ki nem hozod.

II. RESZ.

A' Páter más rendbéli erősségiről.

(2) MAsodik erősége a' Páternek, szent János 6. rész. 55. versseiből vétetik. *Mert az én testem bizonnyal étel.* &c. A' honnét a' Páter ezt hozza bé.

A' mi penig csak hasonló ételhez, a' nem bizonnyal étel. &c.

FELELET. Csudálkozom édes Páterem hogy ez locust, szent Irásbéli helyet addig elől hozod, mig nem Irásomnak első Könyvének kilenczedik pontyában le-tőtt, s' hozzád kűldött, derék Pápás Doctoridat, kik velünk edgyűtt erősen tagadgyák, hogy ott az Urvacsora Sácramentomáról légyen a' szó, meg nem czáfolod. Azok derék szava hihető Pápáid, Cardinálid és Doctorid, Ecclésiád fiai, nem

nem ellenségid valának. Ha több kell, többet-is adhatok. No vigyük appellatára Pius secundus nevû Romai Pápára e' dólgot, hiszem nállatok a' villongó kérdéseknek ő a' felső meg-határozója... Ez a' Pápa, hogy magát a' Táboriták ellenvetésektûl, kik az Urvacsorának kenyérrel és borral való vérelét, ez Idvezítônk szavaival, *hanem ha észitek az én testemet és iszszátok az én véremet, nem lészen életetek ti bennetek*, állatryák vala, ki-fejtené, így szóll.

Nem az a' János Evangéliomának értelme a' mellyet reá fogtok. Ott nem Sácramentomi ital (NB) *parancsoltatik, hanem lelki adatik elő: Mert a' Nagy Albert értelme szerint abban a' beszédben, à mellyet a' Christus testéről, a' mint hogy el-messen ugy igazán bocsátottki, a' Christus vére három féle italt ádott. Mert vagyon Sácramentomi itala, a' mellyet csak a' Papok vésznek, Vagyon elmebéli, a' melly a' keresztyén kőségnek a' kenyér szine alatt szólgáltatik-ki; Vagyon lelki megital-ú a' mellyel mindnyájan*

Non est in Evangelio Johannis, quem sibi sensus ascribitis: non bibitio sacramentalis illic præcipitur, sed spiritualis insinuatur. Nam sangvis Christi triplicem potum Alberti Magni sententia tradidit in eo sermone quem de Christi corpore non minùs subtiliter quàm veraciter edidit. Est enim potus sacramentalis, quem soli sacerdotes accipiunt; Est intellectualis, qui plebibus Christianis sub specie panis ministratur, & est spiritualis quo salvandi omnes utuntur, incarna-

tio-

jan az idvezűlendők élnek, vz Ur meg-testesűlését és szenvedétét kegyes és szűntelen való elmélkedéssel forgatván. Es ezt az italt Parancsollya az Ur Jánosnál, a' mint világossan az Evangelista beszédinek rende meg-mutattya, mert midőn az Ur mondotta vólna, az én testem bizonnyal étel, és az vérem bizonnyal ital, a' ki észi az én testemet és iszsza az én véremet, én bennem marad és én ő benne, sokan ezt halván a' tanitványok kőzzűl mondának, kemény beszéd ez, ki halhatná ezt? *Tudván penig Jésus önnön magában, hogy zugolódnának ezen a' tanitványok monda nékiek:* Ez botránkoztat-meg titeket? Ha annakokáért láttyátok az embernek fiát fel-menni oda, a' holott az előtt vala? A' lélekaz, à ki meg-elevenit, a' test nem használ semmit

tionem passionemq́; Domini piâ & assiduâ meditatione revolventes. Et hanc bibitionem Dominus apud Johannem præcipit, sicut verborum Evangelistæ series luculenter ostendit; nam cùm dixisset Dominus, caro mea verè est cibus, & sangvis meus verè est potus, qui manducat carnem meam & bibit meum sangvinem, in me manet, & ego in eo; multi audientes ex discipulis dixerunt, durus est hic sermo, quis potest eum audire? Sciens autem Jesus apud semetipsum, quia murmuraverant de hoc discipuli ejus, dixit eis, Hoc quos scandalizat? Si ergò videritis filium hominis ascendentem ubi erat priùs? spiritus est qui vivificat, caro non prodest quicquam; verba quæ locutus sum vobis spiritus sunt & vita, sed sunt

mit; a' beſzédek a' mellyet ſzóltam néktek lélek és élet, de vadnak ti kőzzûletek, a' kik nem hiſznek. *Meg-magyarázza az Ur e' beſzédekkel, hogy itt nem teſti étel vagy ital, hanem a' lelki ételnek és italnak elrejtett titkos ſzentsége adatik előnkben, midőn így ſzóll,* a lélek az a mely megelevenit, a' teſt ſemmit nem haſznál. *Es iſmét.* a' beſzédek a' mellyeket én ſzóltam néktek lélek és élet. *Akarod nyilván még-iſmérni hogy a' lelki ételről, a' melly hit által vagyon ſzóll az Evangeliſta, vigyázz reá a' mit mond az Ur,* a' ki éſik és iſzik; *e' beſzédek jelen való és nem következendő időre valók. Valának azért midőn így ſzólna az Ur a' kik éſzik vala és iſzſzák vala ũtet: mindazáltal még nem ſzenvedett vala az Ur, ſem az Urvacsora még nem ſzereztetett vala.*

ſunt ex vobis qui non credunt. Declarat Dominus his verbis non carnalis eſus aut potus, ſed ſpiritualis, arcana myſteria contineri dum ait, ſpiritus eſt qui vivificat, caro non prodeſt quicquam. Et iterum, verba quæ locutus ſum ſpiritus & vita ſunt. Vis aperte cognoſcere quoniam de ſpirituali manducatione, quæ fit per fidem, loquitur Evangeliſta, adverte quæ dicit Dominus, qui manducat & bibit; inſtantis non futuri temporis ſunt verba; erant igitur dum ſic loqueretur Dominus, qui manducabant & bibebant eum: nondum tamen paſſus Dominus erat, necadhuc inſtitutum fuit ſacramentum. Quomodo ergo manducabant, bibebantque Chriſtum, niſi ſpiritualiter per fidem & charitatem credentes in eum

tu. Azért hogy hogy eszik és iszák vala a Christust, hanem lelki-módon, hit és szeretet által, hivén ő benne és cselekedvén az ő munkáit? mert elébb is mondotta vala, én vagyok az életnek kenyere, a' ki én hozzám jő meg nem éhezik, és a' ki én bennem hiszen, meg nem szomjuhozik soha: a' kik hisznek vala ő benne, és az ő cselekedetit tészik vala, azok iszszák vala az ő vérét. Es ez igazább értelme ez Evangeliumnak, mert egyébaránt a' Christus testét nem ehetik vala és az ő vérét nem ihattyák vala. Mivel az Úr beszéde ábrázoló volt, a' mint à Samaritana Asszonynak és a' kereszt fán-is mondgya vala hogy szomjuhozik, mert annak hitit és a' mi idveſségünket szomjuhozza vala. Igy erti ezt a' Magyarázó, igy ama' tudománnyal és szemérmetes-

& facientes opera ejus? Nam & prius dixerat; ego sum panis vitæ; qui venit ad me, non esuriet, & qui credit in me, non sitiet unquam: Qui credebant in eum & opera sectabantur ejus, hi potabant sanguinem. Atque hic verior est Evangelii sensus, quia aliter edi caro aut bibi sanguis Christi non poterat. Fuit enim figurata locutio Domini, sicut & Samaritanæ, & in cruce sitire se dixit, quia fidem illius & salutem nostram sitiebat. Sic Glossator intelligit hoc Evangelium, sic Magnus Augustinus, doctrina & verecundiâ juxta nobilis, cujus tanta gloria est, ut nullius laudibus crescat, aut vituperatione minuatur; quo postposito si quis Wicleff, Reckezanamque sequitur, luci tenebras, veritati mendacium,

tességgel nemes Nagy Agoston, à kinek dicsirete oly nagy, hogy senki dicsirésével ne nevekedhessék, sem gyalázásával ne kissebbedhessék; a' mellyet ha ki hátra vetvén Wicléfet és Rockézánát kôveti, a' setétséget a' világosságnak, a' hazugságot az igasságnak eleiben tészi: Mit adgyak tôbbet hozzá? Avagy nem mondgyaé az Ur az Evangeliomban, En vagyok az életnek kenyere, a' ki én hozzám jô nem éhezik-meg, és a' ki én bennem hißen nem ßõjuhozik-meg soha: *Ihon néked a' kenyér, étel és ital, az, a' mely az éhséget el-vészi és a' szomjuságot. Kinek vészi-el és mimódon? A' hivônek vészi-el, ßeretet által vészi-el. Mert a' kinek igaz hiti vagyon és hithez illendô munkát cselekedik, ez a' ki az Ur testét észi és vérét iszsza, és ôrôk életet nyér e' világnak meg-halván és a' Christusnak élvén.*

um, præfert: Quid plura? Nonne Dominus in textu Evangelico dicit, Ego sum panis vitæ, qui veniet ad me non esuriet, & qui credit in me non sitiet unquam? Eccum tibi panem, cibus & potus est, qui esuriem tollit & sitim. Cui tollit & quomodo? Credẽti tollit, per Charitatem tollit. Nam qui fidem rectam habet, & opera facit digna fide, hic est, qui carnem Domini manducat & bibit sangvinem, & acquirit vitam æternam, mundo mortuus, Christo vivens.

Ha amaz elôbbi tanuknak nem hittél édes Páterem, hidgy ez Pápádnak, mivel ennek tanubizonysága nállatok ezer bizonyság, sôt még tôbb,

a' mint egy nevezetes Püspöktök irásából ki-tetßik. Episcopus Bitontinus ex Epist. ad Rom. cap. 14 Romæ Concionans:

En azokban (ugymond) *a' mellyek a hitnek titkait illetik, többet hinnék az egy fő Papnak, hogy sem mint ezer Agostonoknak, Jeronimusoknak, Gergelyeknek, ne mondgyam, Richardoknak, Scotusoknak, Guilielmusoknak.*

Ego plus uni summo Pontifici crederem in his, quæ fidei mysteria tanguni, quàm mille Augustinis, Hieronimis, Gregoriis, ne dicam Richardis, Scotis, Guilielmis.

A' mint ezt Rivetus in Critico Sacro fel-jedzette. Sőt Pater Uram ugyan tartozol ezt el-hinni; mert a' Pápáp Ecclesiád, a' mint Gretserusodból meg-tetßik. Grets. Def. cap. 10. de verbo Dei § Jam. p. 1450.

Az Ecclésián értyük a Római Pápát.

Per Ecclesiam intelligimus Pontificem Romanum.

Immár pedig az Irás azt tartya, a' ki az Ecclésiát nem halgattya, légyen te előtted ollyan mint valami pogány avagy fukar. Matth. 18. v. 17. Azért ha vallásod szerint Pápádat Ecclésiának tartod, ha pogánynak vagy fukarnak magadat tartani nem akarod, tanubizonyságát helyben hagyod.

(2) Ha sintén meg-engedhetnők-is, hogy itt Urunk elővé sóllana és jövendőt mondana az ő testének az Urvacsorában való vételéről, a' mint akarjátok, de innét által állatozásod ki nem sül; mert ha

ha ez igéknek világos, értelmére akarß jutni, kész Walafridus Strabo, ki élt 840. esztendõ tájban, meg-tanitani. Walafridus Strabo Lib. de rebus Eccleſiaſt. cap. 17.

Azért holott maga az Iſten fia mondgya: az én teſtem valóságos étel és az én vérem valóságos ital: ugy kell érteni, a' mi váltságunk titkát az Ur valóságos teſtének és vérének lenni, hogy amaz tökélletes egyseg mely vagyon a' mi fejünkel immár reménség által, mellyet ez után valósággal birunk, zálogjának lenni hinnünk kell. Innét Sácramentomoknak is a' meg ſenteléſtül vagy titkos értétül mondatnak. E' szókban amaz Ur mondásának, Ez az én teſtem, ez az én vérem, igaſságának iſmêretit fel-találod, illyen magyarázattal. Ezek ama tökélleteſség zálogi, mellyet én velem már reménség alatt, ez után vóltaképpen birni fogtok. Ezek az én teſtemnek és vérem-

Igitur cum ipſe Filius Dei dicat; caro mea verè eſt cibus, & ſangvis meus verè eſt potus: ita intelligendum eſt eadem redemptionis noſtræ myſteria, & verè eſſe corpus & ſangvinem Domini ut illius unitatis perfectæ, quam cum capite noſtro, jam ſpe, poſtea re tenebimus, pignora credere debemus. Inde & Sacramenta à ſanctificatione vel ſecretâ virtute dicuntur. In his verbis habes agnitionem veritatis effati illius dominici. Hoc eſt corpus meum, hic eſt ſangvis meus, cum hac interpretione: hæc ſunt pignora unitatis illius perfectæ, quam mecum jam ſpe, poſtea re tenebitis. Hæc ſunt Sacramenta corporis & ſangvi-

zemnek Sácramentomi. nis mei.

Ezekből a' Páter illyen conclusiokat csinál. (1) Hogy ők nem csak hittel, hanem bizonnyal à Christus testét test szerint vészik.

FELELET. Mits hittel és testel járulunk az Urvacsorához. Hittel vészszük a' Christus valóságos és bizonyos testét és vérét; testi szánkal penig az ő testének és vérének jelét és pecsétét. Nincsené hát semmi külömség közöttünk? Igen-is vagyon az évés módgyában. Mert ők azt állattyák, hogy az évésben a' Christus Szüz Mária méhéből fel-vett tetemeit, az ő tetemekkel, testekkel meg-illetik; mi pedig azt, mint lelki konkolyt erőssen tagadgyuk.

Kellé erre bizónyság? Bellarminus igy szóll: *Miden az Atyák a' mi testeinket a' Christus testével táplálatni mondgyák; nem értik az Urvacsorával táplálatni vagy neveltetni a' mi testeinknek halandó állattyát; hanem értik az Urvacsora által táplálatni a' mi testeinket az halhatatlanságra, az az, hogy vészsnek a' Christus teste meg-illetéséből valami erőt vagy jó el-rendeléſt a' boldog fel-támadásra és a' halhatatlan életre.* Peronius

Bellarm. Lib. 2. de Euch. cap. 4. Cùm dicunt Patres corpora nostra ali corpore Chtisti, non intelligunt Eucharistiâ nutriri vel augeri mortalem subſtantiam corporis nostri-- Sed intelligunt per Eucharistiam ali corpora nostra ad immortalitatem, id est, suſcipere ex contactu carnis vim quandam seu disposítionem ad gloriosam resurrectionem & vitam immortalem. Peronius Cardinalis Tract.

Peronius Cardinál világosabban szól: *Edgyik szerszám* (vagy eszköz) *a' mellyel a' Christust czél és értelem szerint veszszük, a' hit, a' másik penig, a' mennyiben a' Christust ugyan valósággal vészszük, a' báj, és a' testi bizonyos meg-illetéssel való évés.* Ismét. *A' Christus teste minket minden közben vetés nélkül az ő állattya szerint meg ér,* (avagy megillet) *és az, a' mit mi tartunk.*

cont. Pless. de Euchar. p. 844. 852. Organum unum quo accipimus Christum objectivè & intellectualiter est fides: alterum verò quà Christum realiter sumimus. est os, & manducatio cum vero contactu corporali. Item. Corpus Christi nos immediatè per suam essentiam contingere: & id est quod nos sustinemus.

Ez meg illetésnek pedig Pápás Uraim hat módgyát állattyák.

(1) Elsö meg-illetés; tapasztalásbéli. Hogy a' Christus testet testi szájok, inyek, torkok, hasok, meg-tapasztalásával vegyék avagy venni tanittsák, Iráfom elsö könyvének elsö pontyában, önnön magok iráfiból bövön elö adtam, és majd alább is ki-adom. Vallyon edgyezé ez az Atyákkal? Nem semmiképpen.

Amborus Doctor igy szóll: *Meg ne tapasztaly engemet; mert nem mentem még fel az Atyához. Az az, miért kivánsz engemet illetni vagy tapasztalni,*

Ambrosius Serm. 58 in illud Christi ad Mariam Magd. tom. 3. Noli me tangere: nondum enim ascendi ad Patrem: Hoc est, quid me contingere

ni, a' ki engem midón az béltak (sirok) közöt kereßß, még hogy az Atyához felmentemel nem hiszed? Tenéked még fel nem mentem, mert a' te hitednél a' koporsóban fekszem. Imét. *Fel-ment a' boldog Apoſtoloknak; fel-ment a' boldog Pálnak, a' ki minket meg tanitott miképpen kereſsük a' mennyeiekben az Idvözitöt, mondván, à mellyek oda fel vadnak azokról bölcselkedgyetek, a' hol a' Chriſtus vagyon az Atyának jobján, és az oda fel valokat kereſsétek, nem a' földieket. Azért immár nem a' föld felett, ſem a' földben, ſem teſt ſzerint kell kereſnünk az Idvezitöt, ha meg akarjuk őtet találni és illetni: hanem az iſteni felségnek dicsőſége ſzerint. Hogy ezt mondhaſſuk az Apoſtollal, moſt penig teſt ſzerint nem iſmérjük a' Chriſtuſt.* Ellene ez Agoſton Doctornak:

cupis, quæ me dum inter tumulos quæris, adhuc ad Patrem aſcendiſſe non credis? Tibi nondum aſcendi, quia apud fidem tuam detineor in ſepulchro. *Paulò pòſt.* Aſcendit beatis Apoſtolis; aſcendit beato Paulo, qui nos docuit quomodo in cœleſtibus quæramus Salvatorem, dicens, quæ ſuperſunt Sapite, ubi Chriſtus eſt ad dextram Patris, & quæ ſurſum ſunt quærite, non quæ ſuper terram. Ergò jam non ſuper terram, nec in terrâ, nec ſecundùm carnem Salvatorem quærere debemus, ſi volumus cum invenire atque contingere: ſed ſecundùm divinæ majeſtatis gloriam. Ut dicamus cum Apoſtolo, nunc autem ſecundùm carnem non novimus Chriſtum. Auguſtinus Comm. in Johan tract. 26. Illa mulier,

quæ

nak-is ki igy bóll: *Az az Aſzſzonyi állat, a' ki a' Chriſtus ruhája perémét meg tapaſztalta, jobban meg tapaſztalá* (illeté) *mint a' ſereg, a' melly ótet ſzorongatta. Azért monda az Ur, ki tapaßtala meg engem? Es csudálkozván rajta a' tanitványok mondának, a' ſereg ſzorongat tégedet és azt mondod, kicsoda tapaſzta-meg engemet? Es ő ujjobban monda, meg-tapaſzta engem valaki. Az Aſzßony tapaßtya, a' ſereg ſzorongattya: micsoda az, meg-tapaſzta engemet egyéb, hanem hit én bennem. A' honnét a' fel támadás utánn-is az Aſzſzonyi állatnak, à mely akarja vala magát az ő lábaihoz le-bocsátani, monda, meg ne tapaſzſz engemet, mert nem mentem még fel az Atyához. A' mit látſz csak annak itélſz engemet lenni. Meg ne tapaſztaly engemet, mit tészen?*

quæ fimbriam Chriſti tetigit magis tetigit, quàm turba, quæ eum preſſit. Ideo dominus dixit, quis me tetigit? Et mirantes diſcipuli dixerunt, turba te comprimit, & dicis quis me tetigit? Et ille repetivit, Tetigit me aliquis, Illa tangit, turba præmit: quid eſt tetigit, niſi credidit. Unde & mulieri poſt reſurrectionem dixit volenti ſe mittere ad pedes ejus, noli me tangere nondum enim aſcendi ad Patrem. Quod vides, hoc ſolùm me putas. Noli me tangere quid eſt? Hoc me ſolùm eſſe putas quod tibi appareo. Noli me ſic credere, hoc eſt, noli me tangere: nondum enim aſcendi ad Patrem meum: Tibi nondum aſcendi; nam inde nunquàm receſſi. In terrâ non tangebat ſtantem, & quomodo tangeret ad Patrem a-

szen? Csak annak itélsi engemet lenni, a' minek teneked látszom. Ne hidgy ugy engemet, az az meg ne tapasz engemet: mert nem mentem még fel az Atyához. Tenéked még fel nem mentem, mert onnét soha el nem távoztam. A' földön állott nem tapasztálya vala, és miképpen tapasztalná az Atyához fel mentet? mindazáltal ugy akart tapasztaltatni, és ugy tapasztallyák azok ütet, a' kik jól tapasztallyák.

scendentem? sic tamen sentangi voluit, & sic tangitur ab iis à quibus bene tangitur.

(2) A' Christus testének meg-évésében való második mód, mellyet a' Pápások állatnak, a' fogak vagy inyek által való őszve roncsolódása, rágása a' Christus testének. Hogy ezt állasák Irásom első Könyvének első pontyában eléggé meg-mutattam, és ezennel alább Berengarius vallásából, mellyet a' Római Concilium kénszeritésébül tött, ujjobban meg-világositom. Igaz dolog ugyan, hogy Chrisostomus János az Urvacsorának foggal való rágadtatása felöl, irásában emlekezik, de mint ércse s' ércsék azt az Atyák Agoston Doctor igen szépen meg magyarázza és világ eleiben adgya: Augustinus in cap. 6. Joh. tract. 25.

A' ki észi (ugymuod) *fibel, nem a ki rágja foggal.* Qui manducat corde, non qui premit dente.

(3) A' meg-illetésnek harmadik módgya, mellyet a' Christus testének meg-évésében állatnak a' Pápások vagyon le-nyelés által. Ez közöttök-is a' mint magok Doctoribol világoson ki-tetszik, uj-

ság-

ságnak tartatik. Mert Lorinus Jéluita igy szóll:

A' kenyér (a' Sácramentom szerzésének tudniillik idejében) *vala sikeres* (vagy jó ôszve álló) *és vagy késsel vagy kézzel töretik vala meg.*

Lorinus in Act. 2. v. 42. Panis erat glutinosus, & frangebatur aut cultro aut manu.

Ki látta, ez illyen sikeres és jól ôszve álló kenyeret, hogy az ember minden meg-rágás nélkûl lenyelhetné? Ez meg-évés mondgya az Római Eccléſiában sokáig fenn állott, miglen második Miklós Pápa (1) Lix. Romában Conciliomot hirdetvén illyen formát ád-ki.

Erzékenység által évén és foggal rágván.

Senſualiter edendo & dentibus terendo.

A' mint ez Baroniusból, ki a' Római háznak egy nagy oſzlopa vólt, ki-tetszik.

Közönseges Concilium gyûjteték (ugymond) *Második Miklós Pápa alatt Rómában, a' holott edgy Berengarius nevû Archidiaconus Alperes, Miklés Pápa és száz tizenhárom Püspökök előtt, vallását erôs hittel meg-erôsíte, mellyel, hites Notárius által meg-irótt formában, tellyes tanácsbul, maga tévelygését meg-utálá és az Római hitrôl valláſt téve.*

Baron. Annal. 1059. num. 11. &c. Concilium Romæ celebratum eſt, ſub Nicolao ſecundo generale; ubi Berengarius Archidiaconus Reus, præſente Nicolao, & coram centum tredecim Epiſcopis, confeſſionem jure jurando firmavit, quà verbis conceptis cum pleno conſilio errorem ſuum deteſtatus eſt, fidemque catholicam con-

En Berengari' ſájjal és ſivel vallást tészek arról, hogy én azt a' hitet tartom, az mellyet a' Tiſzteletes Miklós Atyánk és ez ſzent Synat ád elömben hogy meg tartsam; tudniillik; *hogy a' kenyér és a' bor a' meg ſzentelés után, nem csak Sákramentom, hanem hogy egyſzerſmind a' mi Urunk Jéſus Chriſtuſnak valóságos teſte és vére, és hogy érzésképpen forgattatik, tőrettetik és a' hívek fogak által meg-őrölsetik. Ez eskűvés formáját Miklós és az egész Concilium immár meg-látta és javallotta vala, a' mellyet Miklós Pápa Olaſz Országnak, Galliának, Német Országnak minden Városiban elkülde, és mindenűvé valahová Berengarius hire el-mehetett vala.*

confeſſus. Ego Berengarius ore & corde profiteor, me eandem fidem tenere, quam venerabilis Pater Nicolaus, & hæc ſancta ſynodus tenendam tradidit; panem & vinum poſt conſecrationem, non ſolùm Sacramentum, ſed etiam verum corpus & ſangvinem Domini noſtri Jeſu Chriſti eſſe, & ſenſualiter tractari, frangi & fidelium dentibus atteri. Hoc jusjurandum à Nicolao & toto concilio recognitum & approbatum antea fuerat, quod Nicolaus Papa miſit ad omnes urbes Italiæ, Galliæ, Germaniæ & ad quæcunque loca, quò fama Berengarii pervenire potuit.

Ez a' le-irott formaillyenképpen erőſſittetett meg: *a' Fő Papnak Bullája örők emlekezetre.*

Decret. de conſ. diſt. 2. Ego Berengarius. Bulla Pontificis ad perpetuam rei memoriam.

De vallyon micsodás Conciliom ez? Megmond-

mondgya Bellarminus. lib. 3. de Euchar cap. 21. §

Ez a' Gyülés közönséges vélt: és ez esküvéssel való visszatagadás és átkozás nyilván meg-mutatya, hogy ez Concilium által meg-határozott dolog átok alatt lött.

Primùm: Concilium hoc generale fuit: & hæc abjuratio & anathematizatio apertissimè significat rem, à concilio definitam sub anathemate fuisse.

Mindazonáltal még is Bellarminus Jésuita, mint ha meg-akarná a' fogakat vagy nyeket az évés titûl fosztani, a' le-nyelés vélekedéséhez ragaszkodik; mely vélekedés immár ma nállok annyira béjött, hogy mintegy uj ágazattya a' hitnek mindennek parancsoltatik, a' mint meg tetszik:

Costerus Jésuita így szóll: *Az oltya a' nyállal, minden becsülettel el-olvasztatván bocsáttassékbé a' testben. mert nem kell azt a' fogakkal meg-rágni, vagy a' fogaknak belsö részeihez értetni, hanem a' szájj óbliteni való bor vétele előtt le kell nyelni.*

Costerus Jesuita lib. 1. Inst. cap. 5. Hostia saliva reverenter liquefacta in corpus demittatur. Non est enim dentibus terenda, vel palato admovenda, sed ante ablutionis sumptionem deglutienda.

Hogy vagyon ez Pater Uram? Hiszem amaz második Miklós Pápa Római Conciliomában kijött Ecclésiátok végezését, sohul utánna való Conciliomotok fel nem bontotta, s' máft közönséges hellyen nem adott rólla, még-is mindazáltal ma Bellarminusoddal edgyütt ellenében valót közönségesen

gessen állattok. Hogy miképpen és mikor csußott ez bé kőzitekben? Itt ma kőztetek nagy harcz van; mert némellyek magokat kőzzűlletek ki-fogják, és a' dólgot Masodik Miklós Pápával tartyák.

Canus Pápista Doctor igy ßoll: *Hogy ha a' Christus testét az Urvacsorában vészik, bizony meg tőretik, a' hivek fogok által meg-rágatik. Mert mind à kettő az ételhez hozzá kőttetett és néki tulajdona.* Alanus Cardinál. *A' mellyek mind (tudniillik a' Christus testét illetni, enni, ßéllel hordozni, testűnk kőzzé egyeliteni, foggal rágni) akar magán, akar történet szerint* (vagy más által) *tartozzanak a' Christus testéhez a' Sácramentomban, az semmi, csak hogy bidgyűkel bizonyos hittel, hogy ezek à Christus teste felől bizonnyal és tulajdonképpen mondatnak és vadnak, nem kűlőmben mint ha maga szinében vólna, és nem külőmben a' mint len-*

Canus Theolog. lib. 5. cap ult. Quod si corpus Christi in Eucharistia editur, certè frangitur, dentibus fidelium teritur. Utrumque enim cibo quem edimus conjunctum & proprium. Alanus Cardinalis. lib. 1. de Euchar. cap. 37. pag. 435. Quæ omnia (scilicet & sangvinem Christi, verè à nobis contrectari, manducari circumgestari, carni nostræ immisceri dẽtibus teri) sive perse, sive peraccidens corpori Christi in Sacramento competant, nihil refert, modo certâ fide credamus, hæc verè & propriè dici ac fieri circa corpus Chisti, non minùs quàm si in propria specie esset, & non minùs quàm fierent in ipso pane.

lennének ezek a' kenyérben.

No lássátok harczollyatok a' betű mellet egymással. De ám bár régen csuszott légyen bé ez az Christus le-nyelése közitekben; de azt kérdem; Vallyon meg-leheré? Semmik éppen nem, mert a' mint Ozorius Jésuita szóll: Tom. 2. Conc. 2. in Joh. 6.

Nyelni annyit tészen mint rágás nélkúl torkon alá bocsátani.

Vorare est sine mastication deglutire.

Innét azt kérdem, hogy hogy mehetne embernek torkán alá rágás nélkűl egy egészlellyes magasságu emberi test? Ha azt mongyák, Isten hatalma által meg-lehet, mutassák-meg hát a' Szent Irásbul erről Isten igiretét hól tött.

(IV.) Negyedik módgya a' Papistáknál a' Christus teste meg-illetésének vagy vételének, *a' gyomorban és bélekben való bé-bocsátás.* Kérelkedelé benne? Lásd-meg a' Pápálok misés könyvét. Missale Romanum auth. Concil. Trident. & Pii quarti P. in ordin. miss.

A' te tested Uram, az mellyet hozzám vöttem, és a' te véred a' mellyet ittam, ragadgyanak az én béleimhez.

Corpus tuum Domine, quod sumpsi & sanguis quem potavi adhæreat visceribus meis.

Ide hozhatni Irásom első könyvének első pontyában első hozott Papista Doctorokat, kik azt tanitták, hogy ha a' disznó vagy kutya vagy egér találja az ostyát le nyelni, a' Christus valóságos testét

észi-meg és nyeli-le. Bóldog Isten, hol vötték ezt! Ezek ellen mondgya Agoston Doctor:

Mit készited a' te fogadat és hasadat? Amborus Doctor-is: *Nem az a' kenyér ö, a' mely a' hasba bé-mégyen, hanem ama' kenyér, mely a' lélek állattyát erössiti.* Agoston Doctor a' Manichæusokban ezent kàrhoztattya vala. *Tinéktek penig a' ti szófia béßédetek ßerint à Christus minden eledelekben kötözve adattatik fel aßtaltokra, sót még jobban megkötöztetik a' ti béletekben, és fel-éldoztatik a' ti bőfögéstek által.*

Augustinus in Tract. 25. in Johan. Ut quid paras dentem & ventrē? Ambrosius lib. 5. de Sacr. cap. 4. Non iste panis est, qui vadit in corpus, sed iste panis, qui animæ substantiam fulcit. Augustinus contra Manich. lib. 20. cap. 13. Vobis autem per vestram fabulam in escis omnibus Christus liquat9 apponitur, adhuc ligandus vestris visceribus solvendusque ructatibus.

(V.) Ötödik mód, mellyet a' Christus teste meg illetésében állatnak a' Pápások a' *táplálás, test nevelése.* Hogy ez igy légyen, maga a' Páter idébb alább Bellarminusból magyarázatul le-tészi. Elég ennek ellenében vetni Cyprianus Doctor mondását.

A' mi Christussal való öszve ßerkeztetésünk, nem egyeliti-meg a' ßemélyeket, sem edgyé nem teßi à Christus állattyát a' miénkel.

Nostra cum Christo conjunctio non miscet personas nec unit substantias.

VI. Hatodik mód a' Pápásoknál a' Christus teste vételé-

vételében avagy meg-illetésében, a' Chriſtus teſtének a' bélek, hurkák, által az árnyék ſékben való ki-adáſa, vetéſe; a' mint ezt ezen Iráſom Első Könyvének első pontyábā Antonin9 Pápiſta Püſpökből ide fellyebb meg bizonyitottam. Iſten bocsáſſa-meg nékik mondáſokat! Bezzeg nem ily értelemben vólt Cyrillus Hyeroſolimitanus.

Nem mégyen-bé a' haban, ſem ki nem mégyen az árnyékszékben.

Cyrill. Hieroſ. Miſtag. 5. οὐκ εἰς κοιλίαν, ἢ εἰς ἀφεδρωνα.

Summája azért è kérdésbéli villōgáſnak à Pápáſok kőzött s' kőztünk ez. ūk azt vallyák s' állattyák, hogy a' Chriſtus ſzűz Mária mébéből fel-vőtt valósógos teſtét, vészik teſti ſzájokkal, azt ſzájokkal s' annak belső réſzeivel meg-illetik, fogokkal és inyekkel őſzve őrőlik, rágják, vagy torkokon az egéſz Chriſtuſt le-nyelik, gyomrokba és bélekbe bé-bocsáttyák, az által teſtek a' halhatatlanságra tápláltatik, és hogy az árnyék ſzékben-is ki-vettetik. Ellenben mi mind ezeket tagadgyuk; hanem azt vallyuk és tanittyuk, hogy az Urvacsorában teſti ſzánkal a' Jéſus Chriſtus teſtének és vérének jelét és pecsétét, az az: a' meg-ſzentelt kenyeret és bort veßßük, és a' jedzett és el-pecsételt dolgot penig, az az, a' Chriſtuſt és az ő halálával s' vére ki-ontásával ſzerzett lelki jókat, lelki ſzánkal veßßük egyſzerſmind: az az, hitnek általa hozzánk kapcsollyuk és magunkévá teßßük. Ez vólt a' régi ſzent Atyáknak edgyező és álhatatos értelmek és vallások,

a' mint ezen Iráſom első Könyvének hetedik pontyában bővön meg-mutattam.

III. RESZ.

Minémű ſzókkal ſzóll Iſten az Uj Teſtamentomi Sácramentomokban.

HIſzſzük iſmét igy ſzóll a' Páter, (1) *Hogy Iſten az Eccléſiának ſzükséges Sácramentomiban csak tulajdon és nyilván való ſzókkal ſzóll,* (non allegoricis & tropicis.) *nem külömb értelmüekkel és máſt jedzőkkel, a' mint az Ov Teſtamentomban.*

FELELET. (1) Ki látott Iſtentűl Eccléſiának adatott olly Sácramentomot, a' melly ſükséges nem vólna, holott Iſten mindent bizonyos végre cselekeſzik?

(II) Mondgyátok ti azt Páter, de magatok ſem hiſzitek, hogy Iſten az Urvacsora Sácramentomámában csak tulajdon és nyilván való igékkel ſóllott volna, holott lelketek iſméretitűl meg-győzettetvén itt egy néhány tropuſokat, máſt jedző ſzókat, kénſzerittettek állatni és meg-engedni.

(1) Első tropuſt, az az, máſt jedző betűt, e' ſócskában, *Edite, egyetek*, állattok. Maldonatus Jéſuita igy ſzóll de Sacram. tom. 1. p. 144.

Ha tulajdonképpen akarunk ſzóllani, ez a' mondás, a' Chriſtus teſtét éſzſzük, hamis.

Si propriè loqui velimus propoſitio ita falſa eſt corpus Chriſti manducatur.

Okat adgya Salmeron

Salmer. tom. 9. tract.

ron Jésuita. *Mert a' valóságos ételre meg-kivántatik, hogy az a' mit meg-éſſenek el-daraboltaſsék: De a' Chriſtus teſte el nem daraboltathatik, ſem aztſenki a' Sácramentomban tulajdonképpen nem éſzi. Azert ábrázolásképpen mondatik, hogy azt éſzik, az ő jélét, az az, a' kenyér ſzinét rágván tulajdonképpen. Es ábrázolásképpen mondatik hogy iſzſzuk az ő vérét, tudniillik, az ő jelében, ugymint, a' bornak ſzinében.*

20. & tom. 8. tract. 24. Quia reális manducatio requirit, ut res in partes dividatur: at caro Chriſti eſt impartibilis, nec in Sacramento propriè manducatur: figuratè ergò dicitur manducari, ſymbolo ejus, hoc eſt, ſpecie panis propriè manducato. Et figurate dicitur bibi in ejus ſigno, nempe, ſpecie vini.

Bóldog Iſten, mire kell ki-fokadniok! Imé csak a' kenyér ſzinét akarják az Ur vacsorában a' hivekkel meg-étetni és rágatni, és a' bor ſzinét meg-itatni; holott valamennyi kenyér ſin vagyon, vólt és léſzen-is ez világon, mind azzal ſem telhetnék-meg egy embernek a' haſa, és ez világ borának ſzinére-is akar mint tátaná ſzáját, de tülle meg nem réſzegednék. Ellenben pedig micsoda gyomor vólna az, a' melly jól nem lakhatnék ſzerte ſzéllyel e' világon csak egy napon meg-ſzentelt oſtyával-is, és ki vólna a' ki meg-nem réſzegednék annak conſecráltatott borával? Nem reménlek oly nagy torku ſacrificiuluſt, oſtyát ſzentelő barátot ſohul e' béles világon.

(2) Máſodik tropus; máſt jedző betű, mellyet

meg-engedni kénßerittetnek vagyon e' ßócskában, *tóretik*. Erről amaz hires Svaresius Jésuita igy ir. in 3. Thom. disp. 47. art. 1. § 4. p. 577.

Nem tulajdonképpen való szó ez, hanem hasonlatosság szerint valô, mert a' meg-tóretés tulajdonképpen jédzi a' részeknek egymástul való el oßlattatását és el szag gattatását.

Non est vox hæc propria, sed metaphorica, quia fractio propriè significat divisionem & discontinuationem partium.

(3) Harmadik tropust vagy másért tétetet szót állattok, ez igécskében, *datur*. adatik, nempe, præsens pro futuro, az az, a' jelen való cselekedet (ugymondotok) tétetik a' következendőért. Melyről Valentiai Gergely Jésuita igy tanit. Lib. de Missa cap. 3. §. Igitur.

Az mely most adatik, az az, a' mely én tűllem ez után ti érettetek adatik, hogy a' kereszt fán megáldoztassék.

Quod datur, id est, quod offeretur à me pro vobis in cruce mactatum.

(4) Negyediket a' pohár igéjében állattok: *Ez pohár az Uj Testamentom pohára.* Bizonyság erre Salmeron Jésuita

A' pohár (ugymond) *vétetik a' pohárban lévő borért, annak a' szóllásnak módgya szerint, mellyel az edény neveztetik és a' benne lévő értetik.*

Calix sumitur pro contento in calice per metonymiam.

Ha penig Pápás Uraim a' pohárt a' benne lévő borért vészik, ott más Tropus, az az, kűlömbet-

jed-

jedző szó-is, a' mellyet Synecdochenak hivnak, tekeredik-ki. Igy magyarázza ezt Jansenius Jésuita Concord. Evang. p. 910.

(5) Ötödik tropustok vagyon ez igékben: *Uj Testamentum pohára.* Jánsenius Jésuita a' megnevezett helyen igy szóll:

Nem tulajdonképpen való szóllásnak módgya ez (tudniillik Uj testamentom pohára,) *mert az Evangelium törvénye a' Sidókhoz irt levélben mondatik Uj testamentomnak.*

Non est propria locutio (nempe calix novi testamenti) quia lex Evangelica in Epistola ad Hebræos dicitur Novum testamentum.

Salmeron Jésuita peniglen ezt igy világositt ya-meg. Tom. 9. tract. 15.

Egyszersmind vagyon ez szókban nevek el-változtatása szóllásának módgya, a' mennyiben Uj Testamentomnak mondatik, holott annak jele.

Simul inest his verbis figura metonymiæ, qua Testamentum Novum dicitur, cum sit ejus symbolum.

Igy magyarázza ezt Barradius Jésuita-is lib. 3. de Euchar. tom. 4. cap. 5.

(6) Hatodik tropust mondotok lenni a' ki-öntésnek igéjében. Costerus Jésuita igy szóll: Enchir. de sacrif. miss. cap. 9. §. Ex quibus.

A' Christus az ő vére bizonyos ki-öntése által valósággal meg-ölettetett és meg-hólt, midőn a' kereszt-fán függött el-választatván

Christus per veram sanguinis effusionem revera occisus fuit & mortuus, cùm in cruce pependit, sangvine a' corpore ipso sepa-

ván az ö vére testétül: az kenyérnek és bornak ßineiben csak annak a' halálnak ábrázolása vala. Vasquez Jésuita igy ir. *En penig ugy itélek felölle, hogy ez ige, most adatik vagy töretik, ez után ki-öntetik, vagy most öntetik-ki, a' mellyek adatnak a' formák tóldalékiboz, sokkal inkább à ßenvedésre és keresztre vitetnek, hogy sem mint az Urvacsora meg-törésére és ki-öntésére.*

separato: in speciebus panis & vini tantùm illius mortis erat representatio. Vazquez in 3. Thom. quæst. 78. art. 3. disp. 199. cap. 1. Ego verò existimo verbum DATUR seu FRANGITUR, EFFUNDETUR, EFFUNDITUR, quæ ponuntur in additamentis formarum, multò melius ad passionem & crucem referri, quàm ad fractionem & effusionem Eucharistiæ.

Ezen értelemben mondgya Vasquez, hogy vóltak Theophilactus, Euthymius, Anselmus és Chrysostomus. Okát adgya Vasquez a' meg-nevezett helyen értelmének.

Mert (ugymond) vérnek ki-ontása az Urvacsorában nincsen áldozat formán, hanem annak mutogatása és ábrázattya: mert az Ur pohárában a' vér a' Christus testétül el nem válaßtatik, és azokáért valósággal ki nem öntetik.

Quoniam non est effusio sangvinis in Eucharistia per modum sacrificii, sed repræsentatio & figura illius: in calice enim Domini non separatur sangvis à corpore Christi, ac proinde reipsa non effunditur.

(VII)

(VII) Hetedik tropuſt vagy máſt jedzó igét találnak itt Pápás Uraim ez igében; *Effunditur* pro *Effundetur* Enallege temporis. Moſt ki-öntetik, az az, ez után. A' minémű ſóllás formáján a' jelen való tétetik a' kövétkezendőjért Ezt állattya Janſenius Jéſuita az ő két társaival Salmeronnal és Sával. Janſen. Concord. Evang. p. 913. 130. Salmer. in 1Cor. 11. Sa in Matth. 26.

Mert egy kevéſſel az után kel vala kiöntetni. Janſeniusugyan ott igy ſóll: *Moſt ki öntetik, a' kövétkezendő ki öntésért, mely lőt a' kereſztfán, tétetik, a' mint közönségeſſen értik.*

Quia paulò poſt effundendus erat. Effunditur pro futura effuſione facta in cruce, ut communiter intelligitur.

(VIII) Nyólczadik tropuſt vagy el-változtató igét a' kérdéſben forgó igékben találták fel a' Pápások. *Ez az én teſtem.*

A' Gloſsájokban igy irnak: *A' mennyei Sákramentom a' melly bizonyoſſan ki-ábrázollya a' Chriſtus teſtét, mondatik Chriſtus teſtének, de nem tulajdonképpen. A' honnét mondatik az ő ſzokáſa ſzerint, nem a' dolog valóságára nézve, hanem a' mennyiben a' titkot jedzi: ugy hogy ez légyen értelme, hivatik Chriſtus teſtének, az az, jedzi a' Chriſtus teſtét.*

Gloſſa Decret. de conſecrat. diſt. 2. Can. hoc eſt. Cœleſte Sacramentum, quod vere repræſentat Chriſti carnem, dicitur caro Chriſti, ſed improprie. Unde dicitur ſuo more, non rei veritate, ſed ſignificante myſterio: ut ſit ſenſus, vocatur corpus Chriſti, id eſt, ſignificat.

Hallod Páter? Kérlek ne igyekezd hát azt másokkal, a' mellyet magatok sem hiszitek, el-hitetni?

(III) Az a' szóllás mondgya, à melyben a' jedzett dolog az ô jelének mondatik, és a' jel; jedzett dolognak, ábrázoló vagy Sácramentomi, mellyet a' ti Jésuitátok Maldonatus igy világosit-meg példával. Maldon. in Matth. 26. v. 26.

A' kereszt ség vizérûl, ha mõdatnék EZ A' VIZ, *nem sácramentomi módon, hanem valóságos és tulajdon igékkel szóllanánk: de Sácramentomi szóllás módgya vólna ez, ha a' viz mondatnék újjá szûletésnek.*

De aqua baptismatis si diceretur, HÆC EST AQUA, non sacramentaliter sed verè & propriè loqueremur: at Sacramẽtalis esset locutio, si aqua diceretur regeneratio.

De illyen szóllás módgya nem csak az Ov, hanem az Uj Testamentomi Sácramentomokban-is bövön találtatik. Ezt bizonyittya Agoston Doctor. Quæst. 57. in Leviticum.

Az a' dolog a' mely jelent, szokott annak a' dolognak nevével neveztetni, a' mellyet jelent. Thodor Doctor. *Az Ur a' maga testének nevét adta a' jelnek.*

Solèt res, quæ significat, ejus rei nomine, quã significat nuncupari. Theodoretus. Dialog. primo *ad hæc verba* Hoc est corpus meum, igy szóll: Dominum dedisse signo nomẽ sui corporis.

Azért nem hellyes a' mit a' Páter mond, hogy Istен az Ecclesiának szükséges Sácramentomiban csak tulajdon igékkel szóllott vólna. De láttuk

ha

ha ugy vagyon. A' kereſztségről Agoſton Doctor igy ir: Auguſt. Epiſt. ad Bonifacium 23.

Ha a' Sácramentomoknak nem vólna valami haſonlatoſságok azokhoz a' dolgokhoz, a' mellyeknek Sácramentomi, nyilvánem vólnának Sácramentomok. Ebből pedig a' haſonlatoſságból gyakorlatoſsággal ugyan azon dolgoknak nevével is neveztetnek. A' mint azért néminémű módon a' Chriſtus teſte Sácramentoma, a' Chriſtus teſte, igy a' hitnek Sácramentoma (a' mely a' kereſztség) *a' hit.*

Si Sacramenta quandam ſimilitudinem earum rerum, quarum Sacramenta ſunt non haberent, omnino ſacramenta non eſſent. Ex hac autem ſimilitudine plerumque etiam ipſarum rerum nomina accipiunt. Sicut ergò ſecundùm quendam modum Sacramentum corporis Chriſti, corpus Chriſti eſt, ita Sacramẽtum fidei (quod eſt Baptiſmus) fides eſt.

El-temettettünk a' kereſztség által a' Chriſtus halálában: nem mondgya hogy az el-temettetéſt jelentyük, hanem hogy tellyeſséggel el-temettettünk. Ily nagy dolognak Sácramentomát nem máſſal, hanem ugyan csak azon dolog nevezetivel nevezte.

Sepulti ſumus per baptiſma in Chriſti mortem: non ait ſepulturam ſignificamus, ſed prorsùs conſepulti, Sacramentum tantæ rei non niſi ejusdem rei vocabulo nuncupavit.

Ezen Agoſton Doctor, máſutt illyen formám ſóll: *A' kőſzikla nevezteteſt*

Idem Auguſt. lib. 2. de Trinit. cap. 6. Petra nuncupata eſt nomine

tetett a' Chriſtus nevével, a' kit jegyez vala.

Christi, quem ſignificabat.

Vedd eſzedben kereſztyén ember. Imé a' Chriſtus teſte Sácramentoma, ugy à Chriſtus teſte, à mint a' kereſtség mondatik hitnek, és a' mint az, hit.

A' Páſcha Sácramentomáról Janſenius Jéſuitát halljuk-meg. Janſen. Concord Evang. cap. 128. p. 872. Matth. 26.

Eſzem a' Páſchából. A' Páſcha által ſzókéſt jelent és jegyez; de a' jeles idnepre és huſvéti báránra alkalmaztatik.

Edam de Paſchate: Paſcha ſignificat tranſlitionem: ſed feſtivitati & agno Paſchali accomodatur.

Pererius Jéſuita ſent Pál ama' ſavaira, 1 Cor. 10. a' kőſikla a' Chriſtus vala, igy ſzóll.

Az az, példázza a' Chriſtuſt. Salmeron Jésuita azon ſzent Irásbéli helyre. *A' kőſzikla a' Chriſtus vala, a' holott e' magában álló igécskének,* vala, *magyaráztatni kell e' ſzójért,* jeddzette, *nem az ő természetiben vagy magán, hanem hogy a' kőſikla egyébaránt a' Chriſtuſſal őſzve nem foglaltathatik, hanem jegy által.* Chriſoſtomus Doctor az Apoſtol ſzavaival a' kereſt-

Pererius in Dan. lib. 2. p. 85. Id eſt, figurabat Chriſtum. Salmer. tom. 9. tract. 17. Petra erat Chriſtus (1 Cor. 10.) Ubi verbum ſubſtantivum erat, interpretandum eſt pro ſignificabat, non naturâ ſuâ aut per ſe, ſed quoniam petra illa aliter cum Chriſto conjungi non poteſt, quàm per ſignum. Chryſoſt. hom. 9. in Heb. 5. Conſepulti ſumus per baptiſmum

reſztség felôl igy ſzóll: *El-temettettünk edgyütt ô vélle a' kereßség által &c. A' kereſztség ſemmi nem egyéb hanem annak halála és fel-támadása a' ki meg-kereſztelkedik.*

Nem kell hát Pater el-hinni, hogy Iſten az Eccléſiának adatott ſzükséges Sácramentomokban tropuſſal, az az, el-változtató igével nem élt vólna. Laſſuk mint próbállya a' Pater fel-tôtt czéllyát.

Pater. Sic D. Paulus 1 Cor. 10. v. 15. 16. Mint eſeſeknek ſóllok, magatok itéllyétek-meg a' mit mondok &c a' kenyér a' mellyet meg-ßegünk nem az Ur teſtével való réſzesûléſe?

Felelet. Mit akarß jó Pater Uram e' ſzent Iráſbéli hellyel? Mit akarß innét ki-hozni? Holott éppen ellenetek vagyon, mely meg-tetßik a' tizenhetedik verſbôl; *mert egy kenyér és egy teſt vagyunk ſokan, mert mindnyájan edgy kenyérbûl eßünk.*

(1) Mert ha a' ßent Pál tanitása ßerint e' Sácramentomban a' kenyér meg-marad, tehát a' Chriſtus valóságos teſte a' ſinek alatt nem lehet. De meg-marad. Azért &c. Meg-marad. Mivel hogy ha a' kenyér a' Chriſtus teſtével való réſzesûlés, midôn azt a' Sácramentumban eſzſzûk, tehát a' Sácramentomból a' kenyér el nem távozik, hogy annak helyében a' Chriſtus teſte ſzállyon. Mert ha a' kenyér által és annak étele által óltatunk a' Chriſtus teſtében, és mindnyájan azon egy kenyérbûl az Ur aſztalán réſzesûlünk, tehát a' kenjér onnét

el

el nem távozik, sem semmivé nem lészen, sem penig a' kenyér helyét a' Christus teste el nem foglalya.

(2) Ha a' háláadásnak pohára a' Christus vérével való közösülésünk, vagy pedig olly Sacramentom, melynek ereje által tétetünk a' Christus vérében részessé, a' mint v. 16. tartya; tehát az a' Pohár nyilván és tulajdonképpen a' Christus teste nem lészen. Mert más a' Christus vére, s' más azzal való részesülés, és nagy közbenvetés vagyon a' vér és ezközök között, mellyekkel a' Christus vére hathatóságát és erejét el-nyerjük. Itt penig sem a' kenyeret; sem a' pohárt nem mondgya Christus testének és vérének, hanem testével és vérével való részesülésnek.

(3) Ha it a' kenyeren és boron a' Christus tulajdon és valóságos testét és vérét értyük, következik hogy minden Istentelenek, valakik az Urvacsorához járulnak, a' Christus titkos testében edgyé legyenek es hogy azok igaz s' élö tagjai az Ur Ecclésiájának a' melly képtelen dolog.

(4) A' melly kenyérrül mondatik; 1 Cor. 11. v. 24. *Ez az énteſtem,* azonról mondatik ittis a' 17. versben *egy kenyér és egy teſt vagyunk ſokan.* De ott a' buzából sütött kenyér mondatik Christus testének. Itt-is hát. Es ha it a' kenyét mi testünké, kik sokan egy kenyérnek módatunk, által nem állatozik, tehát ott sem. Ki fognak itt a' Jésuiták. Bellarminus igy akarja magát ebbül ki-fejteni.

Vagy az Urvacsora ne- Bellarminus in tract. de

veztetik kenyérnek tropus, az az, máſt jedzõ ſzóllás módgya ſzerint, vagy a' ſzent Irás nevezi ugy rend ſzerint a' dolgokat, a' mint magokat mutattyák, vagy a' kenyéren értetik minden eledel, vagy csak vaſtag eledel.

Eccleſia cap. 6. Aut Euchariſtiam vocari panem per tropum, aut ſcripturam vocare ordinariè res ut apparent, aut per panem intelligi cibum omnem aut ſaltem ſolidum cibum.

FELELET. Edgyik veſzélytûl futván a' máſikban eſik. (1) Ha az Urvacsora tropus ſzerint, az az, máſt jedzõ igével hivatik kenyérnek, tehát az Iſten az Eccléſia ſzükséges Sácramentomiban nem csak tulajdon és ki-fejtett ſzókkal, hanem kûlömb értelmûekkel és máſt jedzõkkel-is ſóllott. De ez ellenetek. (2) Midõn az Apoſtol a' megnevezett helyen a' kenyeret meg-tõretni vagy meg ſegetni mondgya, hogy nem a' Chriſtus valóságos teſtérûl, hanem a' tulajdon és terméſzeti kenyérrõl ſóllyon, nyilván mutattya. Mert az Urvacsorában nem a' Chriſtus teſte, hanem a' kenyér tõretik és ſzegetik-meg. Itt Valentia Gergely az inához nem bizhatván más felé kap-ki

Az Apoſtol (ugymond) *nem ſzóll egyátallyában és magán az Urvacsorárul, hanem a' mennyiben a' meg tõretik és közöltetik.*

Valent. lib. de præſent. Chriſti in Euc. cap. 9. Apoſtolum non de pane Euchariſtico abſolutè & ſecundùm ſe loqui, ſed de eo ut frangitur & communicatur.

FELELET. Ez-is csak tétovázás. Mivel akar-

egy

egy átallyában, s' akar valami módra nézve szólyó az Apostol, a' kevesettébbe, csak tudhassuk meg hogy à kenyér mondassék Christus testének, és nyilatkoztassék-ki, hogy a' Christus teste és annak közösülése vagy részesülése között vagyon külömbség. De ezt nyilván tanittya az Apostol, midőn azt mondgya; *a' kenyér mellyet meg-szegünk &c.* 1 Cor. 10. v. 16. az az, e' Sacramentomi kenyér által jelentetik, hogy a' Christussal való részesüléſt elnyerjük, és a' meg-szegett kenyér felől mondatik, 1 Cor. 11, v. 24. *Ez az én testem.*

(5) Ha a' meg-törés bizonyossan tulajdona az Urvacsora kenyerének, tehát a' Christus, valóságos teste ott nincsen; mert az immár a' dicsőséges állapotban lévén, se nem szenvedhet, se meg nem törethetik.

Itt némely Pápások ki-fognak s' azt mondgyák:

A' meg-törés a' tulajdonságokra, az az, à ſinre, izre, kerekdédségre *vitetik.*

In Can. Ego berengarius de Conſecr. diſt. 2. Fractio ad accidentia refertur.

Felelet. Jeles dolog! Ha az accidensek, az az, a' dolognak tulajdonsági, minémű a' szin és iz, &c. meg-törethetnek, tehát ember azokat meg-is ehetik, mivel a' mit az Urvacsorában meg-fognak azt meg-észik: és így ha az Urvacsorában a' ſint, izt s' egyéb tulajdonságot esznek, tehát azzal Pápás Uraim jolis lakhatnak, és ha a' misében áldozat vagyon, a' mint állattyák, a' ſint, izt, &c. meg-is ölhetik.

Sva-

Svarefius Jésuita igy szóll effelől: *Ha ember az egész meg szentelt kenyeret meg-észi, nem csak meg erősödik tülle hanem szintén azon módon jól lakik vélle, a' mint jól laknék a' meg nem szentelt kenyérvel.*

Svarez. tom. 3. in Thom. disp. 57. §. 3. Si homo integrum panem non consecratum comedat, non solùm confortabitur, sed etiam saturabitur eodem modo, quo id assequeretur pane non consecrato.

Rágjátok hát a' szint és lakjatok vigan vélle!

(2) Igy szóll a' Páter: *A' szent Irás hitünk végső regulája, melyben soha el nem kell távoznunk a' betű szerint való magyarázat és értelem mellől, hanem ha hitünk valamely ágazattya ellenkeznék azzal.*

FELELET. (1) Hogy a' szent Irás Páter Uram hitetek régulája légyen, azt egy felől állattyátok, s' más felől tagadgyatok. Bellarminus Jésuita igy szóll: Lib. 1. de verbo Dei cap. 2, §. 12.

Holott a' szent Irás a' hitnek bizonyos és bátorságos régulája,

Cùm sacra Scriptura regula credendi certissima & tutissima sit,

De csak hamar alább el-felejti magát s' azt mondgya. Lib. 4. de verbo Dei non scripto, cap. 12. §. 8.

Az szent Irásnak tulajdon és fő vége nem ez vólt, hogy a' hitnek regulája lenne, hanem hogy légyen valami haßnos megintő eszköz a' predikállásból vett tudomány meg-

Scripturæ finem proprium & præcipuum non fuisse, ut esset regula fidei, sed ut esset commonitorium quoddám utile ad conservandam & fovendam doctrinam ex

tartására és táplálására. prædicatione acceptam.

(2) Vaj meg-bocsáss, de nem szintén illy nagy becsülletben tartyátok édes Páterem ti a' szent Iráft, a' mint itt állatod! Csak addig tartyátok a' szent Iráffal a' dólgot, mig észre veszitek, hogy tőle nem szorongattattok, de akkor ottan hamar a' hol találtátok oda hadgyátok.

Eccius lássuk a' szent Iráft mint becsülli: *A' szent Irás nem hiteles az Ecclésia méltósága nélkül.* Baile; *Mondhatni azt, hogy az Ecclesia nemesseb a' szent Irásnál, mert a' szent Irás az Ecclesia szolgálattyára adatott.* Másutt. *Az Ecclesia méltósága nélkül szent Mátenak többet nem hinnék mint Titus Liviusnak.* Bellarminus. *Kellett Istennek az Eccésia számára valami birorul gondot viselni, de az a' biró a' szent Irás nem lehet.* Ismét. *A' hit felől való kérdések körül a' Pápa a' leg felsőbb biró. A' Pápa az ő hatalmának tellyessége szerint a' törvény felett sáfárkodha-*

Eccius de Ecclesia propos. 4. Scriptura non est authentica, sine authoritate Ecclesiæ. Baile Catech. controv. 8. Dici potest Ecclesia nobilior scriptura, eo quod scriptura data sit ad serviendum Ecclesiæ. Idem Controv. 15. Absq; Ecclesiæ authoritate non plus S. Matthæo, quàm Tito Livio crederem. Bellarm. de verbo Dei lib. 3. cap. 9. Debuit Deus judicem aliquem Ecclesiæ providere, at ille judex non potest esse Scriptura. Et Libr. 4. de Pontif. Papa est summus judex in controversiis fidei. Papa potest secundum plenitudinem pote-

sta-

sáfárkodhatik. Harmadik Innocentius Pápa, és a' Glossatorok azt mondgyák. *Mert az Apostol ellen sáfárkodik. Az Ov Testamentom ellen sáfárkodik.*

statis supra jus dispensare Innocentius 3. Decret. de confess præbend. tit. 8. proposuit. Et Glossatores ibid. Nam contra Apostolum dispensat. Item, dispensat contra vetus Testamentum.

Primo libr. Decretalium Gregorii IX. Tit. 7. cap. *Quanto personam,* Innocentius Tertius igy szóll: Pontificem non puri hominis, sed veri Dei vicem gerere in terris. Az az: *A' Fő Pap nem tiszta csupa ember képét hanem az igaz Istenét viseli e' földön.* Ugyan ott a' Doctorok glossájában e' vagyon.

A' Pápa semmiből csinálhat valamit, és azt az értelmet a' mely magában *semmi valamivé teheti: ezeket tudniillik, mert azokban a' mellyeket akar, az ő akaratya, ok gyanánt vagyon: nincsen-is a' kinéki azt mondhassa. miért cselekeszel ugy? Mert ő a' törvény felet sáfárkodhatik; ismét az igazságbol csinálhat hamisságot.*

Papam de nullo posse aliquid facere, & sententiam, quæ nulla est, facere aliquam: hæc quippe quia in his quæ vult, est pro ratione voluntas: nec est quod ei dicatur, cur ita facis? Ipse enim potest supra jus dispensare; item de justitia potest facere injustitiam.

Aquinas Tamás, kit a' Pápa a' szentek közzé számlálá, igy szóll: *Egyedül a' fő Pap méltóságára*

Thomas Aquinas 2. 2. Quæst. 1. art. 10. Ad solam authoritatem summi Pontificis pertinet nova

ra tartozik az, hogy új editio symboli. hitnek ágazattyát csinállyon.

Ezent végezék a' Florentiai Conciliomban; Sessíon. ult. hogy rudniillik a' Pápa adhat a' hit ágazatihoz. A' Tizedik Leo Pápa Bullajában: *Exurge*, mely a' Lateranomi Concilium mellé tétetett, ezt számlállyák edgyiket Luther Márton tévelygési közzé. Certum est in manu Ecclesiæ aut Papæ prorsùs non esse statuere articulos fidei. Az az: *Bizony dolog, hogy nincsen az Ecclesia vagy Pápa kezében tellyességgel, hogy új hitnek ágazattyát rendellyen.* Ezért vették szegény Luther Márton Leo Pápátul átok alá.

Alemannus János azt mondgya, hogy *a' Pápa sáfárkodhatik azokban, a' a' mellyeket az Isten törvénye meg-tiltott*

Johannes Alemannus, Sorboniſta, lib. de poteſt. Eccleſiaſt. & Laica cap. 12. Papa poteſt diſpenſare in illis quæ ſunt lege Dei prohibita.

Ugyan ott czitállya Panormitanust és Angelust. Andradius lib. 2. defensionis fidei tridentinæ.

Andradius azt tanittya, *hogy a' Római Papok, sok dolgokat meg-határozván, a' mellyek az előtt rejtekben valának, a' hitnek ágazattyát nevelni sokták.*

Romanos Pontifices, multa definiendo, quæ ante latitabant, ſymbolum fidei augere conſueviſſe.

Ugyan ott. *Meg-tetszik, hogy azok semmiképpen nem vétkezteneK, a' kik*

Ibidem. Liquet eos minimè erraſſe, qui dicunt, Romanos Pontifices poſ-

se

a' kik azt mondgyák, hogy a' Római Pápák néha sárkodhatnak, a' Pál és négy első Conciliomok törvényiből. Ismét. *Semmiképpen pedig a' mi Eleink, kik vallással és kegyesség gel jelesek valának, az Apostoloknak ez, és sok más decretomit, elméjekben fel nem tötték vólna, hogy fel sakasszák, ha à Conciliomoktul sokat nem értettek vólna. &c*

se nonnunquam in legibus dispensare à Paulo, & à quatuor primis Conciliis. *Item.* Minimè verò Majores nostri, religione & pietate excellentes, Apostolorum hæc & quàm plurima alia decreta refrigere in animum induxissent, nisi intellexissent multa à Conciliis &c.

Ha igy bántok a' Szent Irással, hogy lehet az hitetek végső régulája? Kellé több efféle?

A, Római Decretum igy szóll: *Ha a' Pápát rajta meg-érik, hogy a' maga és az atyafiui idvesség gel nem gondol. &c Mindazáltal meg-sámlálhatatlan sok népeket seregenkint magával edgyütt első foglyul pokolba viszen, hogy ő véle edgyütt örökkön örökké sok csapással ott kinoztassanak. Akkor ez vétekért senki az halandó emberek közzül, fel nem teheti magában, hogy őtet meg-*

Decretum Romanum: dist. 40. Can. Si Pápa. Si Pápa suæ & fraternæ salutis negligens deprehenditur &c. Nihilominus innumerabiles populos catervatim secum ducit, primo mancipio gehennæ cum ipso plagis multis in æternum vapulaturos. Hujus culpæ istic redarguere præsumit mortalium nullus; quia cunctos ipse judicaturus à nemine est judicandus.

fedgye, mert mindeneket ő fog meg-ítélni és ő senkitűl meg nem ítéltethetik.

Bellarminus Cardinal. igy ſóll: *Ha a' Pápa vétkeznék, a' vétket parancsolván; avagy a' jóságos cselekedeteket meg-tiltván; tartoznék az Eccléſia elkinni, hogy a' vétkek, jó dólgok, és hogy a' jóságos cselekedetek roſzſz dolgok: hanem halelke iſmérete ellen akarna vétkezni.* Másutt. *Jó értelemben adott a' Chriſtus Péternek* (az az, a' Pápának) *hatalmat arra, hogy a' búnből csinálłyon nem bűnt, és abból a' mi nem bűn bűnt csinálłyon.*

Cardinalis Bellarm. lib. 4. de Pontif. cap. 5. Si Pápa erraret præcipiendo vitia; vel prohibendo virtutes; teneretur Eccleſia credere, vitia eſſe bona, & virtutes malas; niſi vellet contra conſcientiam peccare. *Idem cap.* 21. contra Barclajum. In bono ſenſu dedit Chriſtus Petro, (*id eſt Papæ*) poteſtatem faciendi de peccato non peccatum, & de non peccato peccatum.

Bóldog Iſten micsoda ez egyéb nézd-meg világ, ha nem Antichriſtuſá tenni a' Pápát! Perronius Cardinál irt egy könyvet az Anglhai Király ellen: a' hol, Lib. 2. obſer. 3. cap. 3. a' caputnak vagy réſznek tituluſſa igy vagyon: De authoritate Eccleſiæ in mutandis quæ in ſcripturâ continentur. Az az: *Az Eccleſiának arról a' méltóságáról, a' mellyel meg-változtathattya azokat a' mellyek a' Szent Irásban vadnak.*

Salmero Jéſuita 1. Prolegom. azt mondgya: *Az Eccléſia méltósága* Eccleſiæ authoritas an-

ni

régiobb és felségesſebb a' ſzent Irás méltóságánál.

tiquior eſt & dignior authoritate Scripturæ.

Hallod világ! Imé a' ſzent Irásban ſzólló ſzent Iſten eleiben emelik az embereket! Vallyon az jobbágyok az ő Uroknál fellyebb valóké? Azon Jéſuita 2 Prolegom. igy ſzóll:

Nem csuda, ha az Irás az Iſten Eccléſiájának, melynél lélek vagyon, aláje vetteték. Ezen Salmero máſutt igy ir: *A' hit tudományához adhatni tóldalékokat azokra nézve, a' mellyek a' hit valóságá-ra tartoznak.*

Idem. Non mirum ſi ſcriptura Eccleſiæ Dei, quæ ſpiritum habet ſubjicitur. Idem Salmer. tom. 13 part. 3. diſp. 6. §. *Eſt ergò.* Doctrinam fidei admittere additionem in eſſentialibus.

Ha igy vã a' dolog jó Jéſuita, tehát a' keresztyéni vallás még ma-is nincsen az ő épségében.

Ezen Jéſuita máſut az Sácramentom formája el-változásáról diſputálván ig tanit: *Semmiképpen nem köteleztetünk mindenekben a' Chriſtuſt követni, hanem csak az jó erkölcsökben.*

Idem § *ad illud* tract. 13. tom. 9. Nequaquam aſtringimur in omnibus Chriſtum imitari, niſi in bonis moribus.

Vallyon mit akar ezzel e' Jéſuita? Azt hogy nem tartozunk követni a' Chriſtuſt, ſem a' Sácramentomokban, ſem a' vacsorának egy ſin alatt való vételében, ſem annak anyai nyelven ki-ſzólgáltatásában, ſe a' Purgatorium tudományában, ſem a' miſe áldozattyában &c. mert ezek az erkölcsöket

nem nézik. Vasquez Jésuita Idvezitönk ama' parancsolattyára, *igyatok ebből mindnyájan*, igy szóll:

Ambár meg engednök, hogy ez az Apostolok parancsolattya volt; mindazáltal az Ecclesia és az Pápa azt igaz okokra nézve el-törölhette.

Vasquez. in 3. Thomæ, tomo 3. disp. 216. n. 60. Licet concederemus, hoc fuisse Apostolorum præceptum, nihilominus Ecclesia & summus Pontifex potuerunt illud justis de causis abrogare.

De vallyō miért? Ugyā ot ozt adgya okul. Mert a' tōrvény ki-adásban és csinálásban nem vala nagyobb az Apostolok hatalma, mint ma az Ecclesiáje és Pápájé. Stapletonus hires Anglus Pápás Doctor igy ir: *Azt mondottam, s' most-is azt mondom, hogy magában a' szent Irás, nem annyiban régulája a' hitnek, mint a' szent Irásoknak régulája az Ecclésiának hiti.*

Stapleto. lib. 2. de authorit. scripturæ, cap. 11. Dixi, & dico, non tam ipsius fidei regulam in se esse scripturam, quàm ipsarum scripturarum regulam esse fidem Ecclesiæ.

Ha igy van a' dolog a' mint e' Pápás Doctor tanittya, tehát az Isten és az ō beszédei gazgattatik és függ az embertūl. A' melly távul légyen!

Andradius lib. 1. defensionis Tridentinæ azt mondgya: *A' mi hitünk, a' Pápa hitiben áll, és minden emberek idvessége az ō méltóságától függ.* Lindanus igy szóll: *Az Ecclé-*

Nostram fidem subsistere per fidem Papæ & salutem omnium hominum pendere ab ejus authoritate. Lindanus in indice capitum, lib. 5. Panopliæ, Ecclesiam per

Dei

eléſia az Iſten akaratya által, nem köteleztetik a' ſz: Iráshoz.

Dei voluntatem non aſtringi ſcripturæ.

A' hol az Eccleſián mind ő s' mind máſok értik a' Római Pápát. Coſterus Jéſuita a' Római Eccleſia találmányát más rendbéli Iráſnak állatván igy ſóll:

Ez Iráſnak jeles vólta, ſok réſzben meg-haladgya azokat az Iráſokat, a' mellyeket mínékünk hártyákon hadtanak az Apoſtolok. Valentiai Gergely Jéſuita azt mondgya: *Megpróbáltatik máſodſor, hogy az Irás nem elégedendő regulája*, ſinór mértéke *az hitnek.* Ugyan ott az negyedik réſzben. *Az Irás az Iſten titkos itéletiből ollyan mint egy botránkozásnak köve, és a' bolondok lábokának késértetül vagyon, hogy a' kik csak ahoz akarnak támaſzkodni, könnyen benne meg-akadgyanak és vétkezzenek.*

Coſter. Enchirid. cap. 13. Hujus Scripturæ præſtantia, multis partibus ſuperat ſcripturas, quas nobis in membranis reliquerunt Apoſtoli. Gregor. de Valentia libr. 4 Analyſeos cap. 3. Probatur ſecundò, ſcripturam non eſſe ſufficientem regulam fidei. Cap. 4. Scripturam arcano Dei judicio eſſe velut lapidem offenſionis, & in tentationem pedibus inſipientium, ut qui velint ea ſola niti, facillimè impingant & errent.

A' Conſtantiai Conciliom, mely eſék 1416 eſztendő táján, meg-iſméri ugyan, hogy Idvezitőnk az Uri vacsorát két ſzin alatt, az az, kenyérrel és borral ſólgáltatta-ki, és hogy a' virágában lévő Eccleſiákis ugy éltenek légyen azzal, mindazonáltal

ezzel ellenkezõt állata és ada ki tõrvény alatt. Igy szóli: Sess. 13.

Holott e' világnak némely részeiben, némellyek vakmerõképpen azt merjék állatni, hogy a' keresztyén népnek a' hálaadás Sacramentomát, a' kenyérnek és bornak mind két színe alatt kell venni &c.

Cùm in nonnullis mundi partibus quidam temerariè asserere præsumant, populum Christianum debere Sacramentũ Eucharistiæ sub utraque panis & vini specie suscipere &c.

Hallod világ, e' szent Synat vakmerõségnek mondgya a' Christust követni és néki engedni! Nézd-meg mit vét utánna:

A' kik meg átalkódva mást ellenben valót követnek, mint Eretnekek megzabolázta ssanak és igen meg büntetteſſenek.

Pertinaciter asserentes oppositum, tanquam hæreticos arcendos & graviter puniendos.

Innét Costerus pag. 44. a' szent Irást nevezi *hólt* betũnek: Baile, controv. 6. & 8. *néma mesternek*, Canus, lib. 2. cap. 8. *meg hólt bírónak*, ugy hogy méltán reájok illyék ma Irenæus amaʼ panaszolkodása.

Mikor a' szent Irásból feddetnek, annak vadolására fordulnak, mint ha nem igaz vólna, és nem vólna méltósága, és mint ha ebbül az igasságot azok fel nem találnák, a' kik a' találnak.

Irenæus lib. 2. cap. 2. Cum ex scripturis arguuntur, in ipsarum accusationem vertuntur, quasi non verè habeant, neque sint ex authoritate, & quia non possit ex his in-

ve-

lálmányokat nem tud-gyák. veniri veritas, ab his qui nesciunt traditionem.

Haj Pápások, Pápások! nem igy szólla ám szent Pál. Hebr. 4. v. 12. *Az Isten beszéde élő és ható és hathatósabb minden két élű törnél, és el hat mind az akaratnak és az elméknek, a' tagoknak egyben kötöztetésének és a' velőknek oszlásáig, és meg-itéli a' gondolatokat és a' szívnek indulattyát.*

(3) Ha a betű szerint való értelemtől Pater Uram el-térni nem akartok, miért magyarázzátok hát ez igéket, *ez az én testem*, illyen módon, *Ez a' kenyér*, vagy *ez a' valami, az én testemmé által változik*, azzá penig a' mellyet a' szent Sűztől fel-vöttem, és itt nincs tovább kenyér hanem csak szín, iz, gömbölyegség &c. Hogy hogy csigázhattyátok-ki ezt a' betűből?

(4) Ez nyilván a ti magyarázatotok a hitnek nem egy sé két ágazatival ellenkezik. Ellenkezik a Christus testének valóságával, az ő fenvedésével, halálával menyben menetelivel, a' menyből az itéletre való el-jövetelivel, a' Szentek edgyességével, és Idvezitőnk ama' szavaival, Joh. 6. v. 61. 63. *Ha azért látángyátok az embernek fiát fel menni oda a' hol az előtt vólt?* Mintha mondaná: miképpen ehetitek az én testemet, a' mely az égben vitetett, a' ti szátokkal? Ellenkezik ez minden Sacramentomok természetivel és hasonlatosságával, mellyeknek tulajdona, hogy a' jegyek nevezteffenek a' jedzett dolgoknak nevekkel. Ellenkezik végezetre a' Christus és az ő Apostolinak magyarázattyával.

Ezt cselekedgyétek az én emlekezetemre. Az Urnak halálát hirdeſsétek miglen el-jö.

De azt mondod: *A' ki a' tulajdon értelmét az Iráſnak elhagyván más nem tulajdon értelemre akarja által vinni és magyarázni, hogy minket bizonyoſsá tégyen az ollyan értelemről ſzükség s' tartozik vélle, hogy a' ſzent Irásból mutaſſa meg hogy ugy kell érteni s' hogy nem is lehet másképpen érteni.* V. G. *Ezeket a' ſzókat,* Ez az én teſtem, *hogy nem értbetni másképpen, hanem hogy* ez az én teſtemnek jele s' pecséttye &c. *mert ha meg-mutatná s' próbálnáis valaki, hogy ugy érthetnők, még is bizontalanságban hadna bennünket. Mert ezen ſzóknak 84 értelmét találya Claudius Sainctes in tr. de Euch. az ellenkezők irásában. A' ſzent Irásból penig ſemmi locuſt nem czitálhatnak, mellyel meg-bizonyithatnák hogy ezeket a' ſzókat nem tulajdon értelmekben kell érteni ſzükségesképpen; tehát &c.*

Felelet. (1) A' miéink édes Paterem, ha olvaſtad vélna, örömeſt meg-engedik, hogy a' ſzerzéſnek igéit edgyenként, a' pohár és más egynéhány igécskén kivül tulajdonképpen és betü ſerint érthetni. Mellyet igy mutatok-meg.

A' kenyérről való igékben, *Hoc eſt corpus meum. Ez az én teſtem. Hoc*, Ez, mutattya a' buzából sütött kenyeret. *Eſt*, az, jelenti tulajdonképpen a' dolognak lételét. *Corpus meum*, *En teſtem.* A' Chriſtuſnak természeti és állati teſtét, non figuratum corpus, nem ábrázoló teſtét. Mert ábrázoló teſt mi érettünk nem adatott, hanem az a' mely valóságos teſt. *Datur pro vobis. Adatik ti érettetek*

tek. Jelent ingyen való ajándékozáſt, vagy a' mi idveſségünk árrának meg-fizetését. *Frangitur meg-töretik.* Mutattya a' teſtnek valóságos megſzaggatását,

A' pohár réſzéről való igékben-is.

Hoc poculum. Ez a' pohár. Erti azt a' valóságos pohárt a' mellyet ő felsége nyujtott a' tanitványok kezekben. *Eſt. Az.* A' dolog valóságos lételét. *Sanguis meus. En vérem.* jedzi a' Chriſtus teſtéből ki-folyt igaz emberi vért. *Teſtamentum.* A' halálhoz kéſzült Chriſtuſnak utólsó akarattyát, vagy ez akaratnak kőzönséges eſzközét (inſtrumentum publicum;) mert a' Deákoknál a' teſtamentom mind a' kettőt jedzi. Ha penig a' Görög igét διαθήκη-t fordittyuk ſzővetségnek, a' ſzővetségen értetik a' kegyelemnek és a' bűnök bocsánattyának fogadás tétele. *Novum fœdus. Uj ſzővetség.* Uj, az az, meg-ujjittatott avagy *Uj* formán meg-erősſittetett ſzővetség. *In ſanguine meo. Az én vérem által.* Téſzi a' Chriſtus valóságos vérét. *Effunditur pro vobis. Ki-öntetik ti értettetek.* A' kereſztfán a' Chriſtus vérének az ő óldalából látható ki-folyását. *In remiſſionem peccatorum. bűnök bocsánattyára.* Jedzi az Iſtennel való meg-békélléſnek valóságos jó téteményét, mellyet a' Chriſtus vére és érdeme nyere nékünk.

Hogy ezek mind igy legyenek, az ellenkező felek ſem tagadhattyák; mindazáltal, ha itt méllyebben a' ſzerzés igéjében bé-tekintünk tropuſt, az az, máſt jedző igét-is találunk. Mert az Ur a' pohárt üreſ-

üreſſen nem adta, hanem bor vólt benne. Itt azért vagyon metonymia és ſynecdoche. *A' Teſtamentum* tétetik az ô végsô akarattyának eſzközéjért. Metonymia vagyon hat itt-is és Synecdoche. A' *vér* vétetik a' véres áldozatért. Synecdoche ez. A' *bún bocsánat*, az egéſz váltság dolgáért. Synecdoche ez-is.

Nem hadgyuk hát mi el az Iráſnak tulajdon értelmét, ſem más nem tulajdon értelemre által nem viſſük; hanem azt tanittyuk, hogy más az igékről kûlön edgyenként itéletet tenni, más a' mennyiben azokból axioma, az az, tellyes hiteles mondás formáltatik. Tellyes mondás már ez, ha igy teſſük-fel: *Hoc eſt corpus meum. Ez az én teſtem.* Ha ezt kerded mint ércsûk, tudd-meg Pater, hogy ſenki közzûllünk nem hiſi, ſem állattya, hogy itt Idvezitônk csak csupa jelt vagy pecsétet vagy kegyelmet értet vólna, és hogy ſemmit egyebet nékûnk ez alatt adni nem akart vólna; hanê e' tellyes mondáſt ugy értyûk, a' mint a' régi nagy Atyáinkról tanultuk.

Tertullianus ezt igy magya-rázza. *Ez az én teſtem, az az, az én teſtem ábrázattya.* Agoſton Doctor. *E' kenyér néminémü módon az én teſtem, mert az én teſtemnek Sácramentoma.*

Tertullianus libr. 4. adv. Marcion. cap. 40. Hoc eſt corpus meum, id eſt, hic panis eſt figura corporis mei. Auguſtinus lib. 20. contra Fauſtum. Hic panis ſecundùm quendam moduṁ eſt corpus meum, eſt enim ſacramentũ corporis mei.

mi-is

Mi-is azt vallyuk, hogy midőn, a' kenyeret, melly meg-tőretett, maga testének lenni mondotta, ezzel azt akarta, hogy az a' kenyér titkosképpen és Sácramentomi módon légyen ő teste. Mert a' mely bizonnyal e' kenyér, mely a' Chriſtus testének jele és pecséttye, a' mi testeinknek ajándékoztatik, ſzintén ollyan bizonnyal adatik a' Chriſtuſnak teſte a' mi lelkeinknek.

De talám azt mondod. E' tellyes hiteles mondáſban, nem mondgya azt, hogy *ez jedzi az én testemet*. Azért itt nẽ lehet tropus, vagy ábrázoló ige.

Fel. Nem következik. De vallyon miért? Mert nem mondgya azt-is, hogy vagyon az az erőm, a' melly vagyon a' kenyérnek, hanem; *én vagyok valóságos kenyér*, Joh. 6. Nem mondgya azt-is azont cselekeſzem az enyimekkel, a' mit az igaz ſőlő tőke a' ſőlő veſzſzőkkel, hanem *én vagyok amaz igaz ſzőlő tő*. A' pohár dólgais ezent mutattya; mert nem mondgya, e' pohár *az én vérem, hanem e' pohár Uj Teſtamentom*. A' pohár penig ábrázat nélkűl teſtamentom nem lehet. Nem mondgya azt-is. *Ez által a' mi e' pohárban vagyon emlekezetben hozatik a' Chriſtus vére által meg-erőſiittetett Uj Teſtamentom*, az mint Tamás magyarázza, in 1 Corint. 11. Summa. Igy magyarázzuk ez igéket. Ez, tudniillik a' kenyér mellyet kezében vőtt vala az én teſtem, tudniillik Sácramentomi módon.

(2) Nem hogy tulajdon értelmét kövétnétek ti édes Páterem a' ſzerzés igéjének, de még abban-is azok mellyek legyenek meg nem egygyezhettek.

A' mi

A' mi azokat illeti, a' Pap a' Miſe Canonából vagy formátából azokat a' Conſecratio vagy meg-ſzenteléskor igy mondgya-el:

Mert ez az én teſtem, a mely ti érettetek adatik: Ez a' pohár az én véremnek, új és örökké való teſtamentomnak, hitnek titkának pohára, a' mely ti érettetek és ſokakért ki ömlik bűnöknek bocsánattyára.

Hoc eſt enim corpus meum, quod pro vobis traditur. Hic eſt calix ſanguinis mei, novi & æterni teſtamenti, myſterium fidei, qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionē peccatorum.

Azt tartyák kőzönségeſſen hogy mind ezek az igék a' conſecrationak vagy meg-ſzenteléſnek formájának valóságára tartoznak, úgy hogy ha valamely igécske ebben vagy meg-változik vagy elhagyatik, tehát vagy nem lőtt-meg a' (conſecratio,) ſentelés, vagy nem helyeſſen lőtt: innét ezeket meg-ſentelő igéknek hívják. Itt három dolgon villongotok.

(1) Mivel Lombardus a' ti Meſtertek csak ez igéket, *Ez az én teſtem*, iſment, *Ez az én vérem* hozza-elő a' (conſecratio) meg-ſzentelés formájára. Immár nem kevéſſé villongotok rajta; ha amaz *formátának* igéjével léſſe-é meg a conſecratio, vagy ez Lombarduséval. Mert azt mondgyátok, hogy *láttatik vagy az Eccleſia cſelekeſzik nem jól mikor meg ſzenteli, vagy Lombardus ſőll hamiſſan.* Némellyiktek á' Miſe Canonában le tőtt formata mellé áll Lombárdus ellen: némellyiktek mind a' két formát jóvá hadgya Bonaventura azt tartya, melius eſſe

hic

hic piè dubitare, quàm præsumtiosè definire, *jobb* (ugymond) *itt kegyessen kételkedni, hogy sem mint ezt embernek maga hitségéből meg-határozni.*

(2) Azonn-is czivódtok magatok közt, ha ez igék az Urvacsora Sácramentomának formáját téfiké, avagy csak a' consecrationak meg-szenteléſnek? Lombardus meſtertek és nagy réſzént az ő magyarázói, tanitványi, ez igéket az Urvacsora Sácramentomának formájának lenni állattyák, kikhez adgya magát Bellarminus-is. Ellenben, Biel, Scotus és mind a' Scotiſták tagadgyák, hogy ez igék az Urvacsora Sácramentoma formáját tegyék, hanem a' consecrationak, az az, a' meg-izentelés formájának lenni tanittyák.

(3) Nem keveſſet koczódtok ez igécskénn-is, *Enim*, *mert*, honnét csuſott légyen a' ſzerzés igéje köziben, és ha tartozikéa' (consecratio) meg-szentelés formájára, avagy nem. A' mint ezt a' ki akarja meg-láthattya Bellarminuſnál, lib. 4. de Euchar. c. 12. Scotuſnál in 4. ſent. diſt. 8. art. 1, 2. Bielnél, ugyan ott, quæſt. 3. & Lect. 38 Supr. can. Miſſæ.

(III) Ha elméinket fel-emellyük, csak innet-is meg-láttyuk hogy nem mi hanem ti fordittyátok-el és zavarjátok-meg a' ſzerzés igéjének tulajdon értelmét. (1) Mivel ez igécskét, *mert*, a' magatokéból téſitek hozzá. A' Chriſtus nem mondgya ſem az Evangéliſtáknál, ſem az Apoſtoloknál; *mert ez az én teſtem*; hanem csak a' *mert* nélkül, *Ez az én teſtem.*

Ne-

Nevetséges dolog a' mint ez igécskének szükségérül és eredetirül osztoztok egymásközött. Tamástok es Scotustok azt állattyák, hogy a' (confederationak) meg-szenteléſnek valóságára nem tartozik: Ellenben Biel azt tanittya, Est de neceſſitate confecrantis, adeo ut ſacerdos ſcienter omittens mortaliter peccet. *Szükségesképpen* (ugymond) *meg-kivántatik a' Paphan a' ki meg-szenteli, ugy hogy ha a' Pap tudva el-hadgya halálosképpen vétkezik.* Biel in lib. 4. diſt. 9. De honnét csudott és máſbott bé ez igicske? Marſilius ab Ingh. in 4 q. 6. art. 1. azt mondgya: Eccleſia appoſuit. *Az Eccléſia tötte közöben.* De vallyon micsoda juſſal? Creditur (azt mondgya) hoc accepiſſe à beato Petro. Az az: *ugy hiſzik, hogy bóldog Pétertül vötte.* Hát ha mi nem hiſſük, sőt fabulának kóltött beſzédnek tartyuk, honnét próbállyátok meg? Azt mondgyátok Innocentius Pápa mondgya. Hát ha Innocentius Pápánál ſemmi emlekezet e' *mert* felől nincsen. Gratian. diſt. 11. Can. quis neſciat? Ha vólna-is nem hinnők; mert még Péter Apoſtol és ez Innocentius Pápa között, a' mint a' Pápák életérül irt Catalogusok ból ki tetsik, harminczenyólcz Pápákat számláltok, kik közzül, ha Plátinátoknak és máſoknak, kik köztetek Pápáitok életeket és magok viſelését le-irták, hinni kell, alig találtatott olly Pápa, a' ki valami ſzókat vagy ritusokat; az az, ſokáſokat, és babonákat, Elejek találmányihoz Péter authoritáſſa ſzine és paláſtya alatt nem ſzött és varrott vólna. A' pohárról való ſa-

va-

vaitis Idvezitőnknek el-fordittyátok. Mert mind Sz: Lukács s'mind Sz· Pál igy téßile. *E' pohár uj Testamentom az én vérem által.* A' ti Formátátokbã penig igy vagyon: Hic est calix sangvinis mei novi Testamenti. *Ez az én véremnek az uj Testamentomnak pohára.* Nincsen penig sohul se a' Deák Bibliában, se a' ßent betűben a' Gőrőgben a' (Calix sangvinis) *vérnek pohára.* Eppen el-fordittyátok értelmét; de meg-is fóldozzátok e' szerzés igéjét. Mert Idvezitőnk ßavaiban ez igék nem találtatnak, (æterni & mysterium fidei.) *Őrökké való és hitnek titka.* Mely ßókat ide ki tóldozott és foldozott még magatok sem tudgyátok. Ez Isten ellen vagyon, Deut. 12. v. 32. *Semmit hozzá ne adgy se benne el ne végy.* Konkoly van hát ide elegyitve.

(IV) Ha mit akarnátok ezt kellene a' Sz: Irásból meg-mutatnotok, hogy ez igéknek, *Ez az én testem, és e' pohár uj Testamentom az én vérem által*, el-mondása ereje által, a' kenyér Christus testévé és a' pohár az ő vérévé állattyok szerint által változnak: de ennek meg-mutatására nem hogy valami szent Irásbéli helyet hozhatnátok elő; de még csak árnyékát-is sohul az egész ßent Irásban nem talállyátok, sőt Idvezitőnk szavaiban ellenben valót láthattok. *Ezt cselekedgyétek az én emlekezetemre.* Azért jeles tulajdonképpen való magyarázat ez a' tiétek. *Ez az en testem.* Az az, ez igéknek a' Paptul való el-mondása ereje által, a' kenyérnek kenyeri tulajdon állattya, valósága, tulajdonképpen az egész Christussá, nem csak testévé, hanem emberi

és Isteni terméſzetivé egyßerſmind általváltozik! Bóldog Isten!

(V) A' teſt nem egéſz Chriſtus; ti penig a' teſten az egéſz Chriſtus Isten és embert értitek; elhadgyátok hát az Iráſnak tulajdon értelmét, és más nem tulajdon értelemre, ugymint, Synecdocheéra vonſzátok, az az, a' réſzen az egéſzt értitek. Mit felelß erre? De ßállyunk bellyebb és rázogaſſuk meg jobban, s' láſſuk ha ugyan a' mint vélle dicsekedel ez ſzerzés igéjét tulajdon értelemben veſziteké, és mint kelleſsék venni.

Hallyuk Vaſquez Jéſuitát. *Minden vélekedéſek három karban állathatnak; mert némellyek ez elöltétetett mutató igét* Ez, *csak arra viſzik a' mi az ige ki-mondáſa végén mondatik* TESTNEK: *némellyek valami köz dologra, a' melly mindgyárt a' kenyér el-változáſa elöt mutaſſék, némellyek a' kenyér állattyára.*

Vaſq. in 3. Thom. diſp. 201. cap. 1. Omnes opiniones in tres claſſes reduci poſſunt. Nam quidam pronomen *Hoc* referunt ad id ſolùm, quod in fine prolationis verborũ dicitur corpus; alii ad aliquod commune, quod ſtatim ante converſionem demonſtretur; alii ad ſubſtantiam panis.

Azért à dolog veleje csak à mutató igében foglaltatikbé, tudniillik, è mutató igécskével Ez mit mutaſſon Idvezitönk? Ti Pápiſták itt magatok közöt megßakadoztok, s' egymás ellen nagy harczot tartotok. Mert némellyitek à teſtre akarja viñi, hogj tudniillik à maga teſtét mutattya; némellyitek valami köz dologra, mellyet *Individuum vagumnak*, mely ſem-

mi

mi bizonyos és meg-határozott ne légyen, hivtok. Mi felöllünk penig másképpen ért és bóll Maldonatus Jésuitatok, akarmit hazudgyon Claudius Sainctes lelke ismereti ellen 84 hazugságával, ellenkező fél vólt ő, s' nem áll-meg ellenünk tanuja.

Maldonatus igy bóll: *A' Lutheranusok és mindnyájan à Calvinisták az elöltetetett mutató igét* Ez *a' kenyerét mondgyák hogy tétetik, mert a' kenyeret vötte kezében a' Christus midön ezt mondotta,* Ez *az én testem.*

Maldonatus Jesuita in Matth. 26. Lutherani & omnes Calviniſtæ pronomen Hoc pro pane positum esse dicunt, quia panem in manus accepit Christus cùm dixit, Hoc est corpus meum.

Akarodé Pater ha meg-mutatom, a' tiéitek ez iránt mint harczolnak egymás ellen? Jere láſſad, im meg-mutatom. Első rendbéli Doctoritok a' mutató igét visik a' testre, ugy hogy ez légyen Idvezitönk szavának értelme: Ez a' test, a' melly még nem test, hanem majd, ha el-végezem e' tellyes mondáſt, *ez az én testem*, test léſzen.

Stapletonus igy magyarázza. *A' mutató ige*, Ez, *semmit egyebet nem jelenthet, hanem a' mit a' tellyes mondás hátulsó réſze ád elönkben, az az, a' testet.* Igy Sanderus: *A' mutató ige*, Ez, *semmit egyebet a' Christus testé-*

Stapletonus promp. Cathol. Serm. hebd. Sanctæ in hæc verba Hoc est corpus meum. Hoc nihil aliud ſignificare potest, quàm quod prædicatum enunciat, id est, corPus. Sanderus de viſib. Monarch. ad ann.

tévél nem mutat. Barradius Jesuita: *Mutattya azt a' Christus testét, az mellyé változik a' kenyér a' tellyes mondás végén. Nem is azon bak nyuzás ez, a' mint hogy ama mondásban sem.* Ez az én szerelmes fiam.

1549. p. 619. Hoc nihil aliud quàm Christi corpus demonstrat. Barrad. de instit. Euchar. cap. 4. Demonstrat corpus ipsum in quod panis convertitur, in fine propositionis. Nec est tautologia; quemadmodum neque in illo, Hic est filius meus dilectus.

Ezekhez adhatni Chavansius Jésuitát Comment. in form. juramenti fidei. Inscriptio libri est. Professio veræ fidei § 49 pag. 468. és Breleust in libr. de Liturgia Missæ p. 138, tract. 2. §. 3. kik azt állatyák, hogy ez ige *világoſſan vitetik a' Christus testére* Luculentissimè referuntur ad Christi corpus.

Mallounius ezen értelmet állat. *Olly magyarán* (ugymond) *mint ha valaki mutatván a' könyvet, mondaná,* Ez az én könyvem.

Mallounius in supera replica Doct. Ush p. 204. Tàm disertè ac si quis librum indigitans diceret, Hic est Liber meus.

Bellarminus Jésuita ezt halván fegyverben öltözvén ki kél és hadakozik ellenek Bellarm. libr. 1. de Euch. cap. 11. § 4. 5.

A' mutató igék (igy szóll) *jelentenek valamit bizonyoſt, minek előtte kimondatnak az utánnok következő igék. Es bizonyára* Demonstrativa pronomina indicant certum aliquid etiam anteqàm sequantur cæteræ voces. Et sanè in illis verbis, Bibi-

te

ra amaz 'igékben, Igyatok ebbûl mindnyájan, *igen kemény és darabos értelem azt állatni, hogy nem mutatik az a' mi jelen vala*, Aláb. *Ha a' mutató ige mutattya csak a' testet a' ßékléßnek csak nézõ és nem munkás beßédek.*

te ex hoc omnes, valde durum eſt, non demonſtrari id quod erat, ſed id tantùm quod futurum erat. *Pauló poſt.* Si pronomen demonſtrat ſolùm corpus, verba erunt ſpeculativa, non practica.

Az az a' mint érti, azok az igék nem változtattyák àltal az oſtyát Chriſtus teſtévé. A' holott Bellarminus azok okoskodását, kik e' mutató igét, *Ez*, a' teſtre viſik, balgatagoskodáſnak lenni állattya. Bellarminus pártyán vadnak a' Tridentomi Catechiſmus, de Euchariſt. Jeſuita Vaſquez. in 3. Thom. diſp. 181. cap. 18, és Gordonius Scotus Jeſuita, Controv. 4. cap. 1, a' kik tagadván, hogy az kenyér (Corpus Chriſti eſſe, ante ultimæ ſyllabæ prolationem) *mig az utólsó ſyllaba el nem végezödik Chriſtus teſte légyen*, lehetetlennek tartyák hogy ez elõl tétetet mutató ige, *EZ*, jelen való dólgot ne muraſſon. Sõt maga Innocentius pápa de officio Miſſæ lib. 3. cap. 26. igy ßóll:

Ama' mutató ige, Ez, *nem mutattya a' teſtet, mert még azokat az igéket ki nem mondotta vala, a' mellyek ki-mondására a' kenyeret változtatta teſtévé.*

Hoc, non demonſtrat corpus, quia nondum verba illla protulerat, ad quorum prolationem pa- nem mutavit in corpus.

Példákkal erõſſitik ezeket meg mind a' két

rendbéli értelmen valók köztetek, a' mint Bellarminusból ki-tetßik. Bellar. lib. 1. de Euch, c. 11. §. 3.

Némellyek (igy szóll) *adnak példákat reá, mint ha valaki vonást vagy circalom formát irna s' mondaná*, Ez a' linea vagy vonás, ez à kerekdéd cirkalmazás: *à mintis kel magyarázni az Ur beszédében* Joh. 15, *ama' mutató igét, Ez az én parancsolatom.*

Quidam ponunt exempla, ut siquis dum pingit lineam aut circulum, dicat, *hæc est linea, Hic est circulus*: quomodo etiam exponi debet pronómen in illis verbis Domini, Joh. 15. *Hoc est præceptum meum.*

Ezekkel ellenkező Pápista Doctoritok-is ellenkező példákat hoznak elő.

Salmeron és Jansenius igy ßólnak. *Mint ha a' kovács a' vasat fogván, hirtelenséggel szeget csinálván mondaná, Ez az szeg.*

Salmeron tom. 9. tract. 13. p. 84. Jansenius concord. Evang. cap. 130. Ut si faber accepto ferro, subito motu clavum formans dicat, Hic est clavs.

Ez ellen más Pápista Doctorok nem szóllanaké? Dehogy nem. Bellarminus a' meg-nevezett helyen igy ßóll:

Ambár a' mutató ige következendő dólgot mutasson, mikor semmi jelenvaló nincsen a' mi mutathassék, a' mint az elő-hozot példákban nyilván vagyon; mindazáltal ha va-

§. 4. Et si pronomen demonstrativum demonstret rem futuram, quando nihil est præsens quod demonstretur, ut in exemplis allatis, tamen si quis digito aliquid ostendat

valaki ujjával valamit mutat, midőn a' mutató ujjét szájából ki-bocsáttya, balgatagságnak láttatik lenni, hogy azzal a' mutató igével jelen-való dolog ne mutattaſsék.

dat, dum pronomen effert, valdè abſurdum videtur dicere pronomine illo non demonſtrari rem præſentem.

Salmeron Jéſuita-is. *Ha e' mutató ige, Ez, tulajdonképpen vétetik a' lételért, kemény értelem ez, hogy őſzve kőſſe a' tellyes mondáſnak első ágát az utólsóval kővetkezendő időre nézve; ha a' jelen való időben kötné őſzve, hamis vólna a' tellyes mondas, mert ot a' ſók ki-mondáſa előtt nincsen a' Chriſtus teſte: a' mely helyes nem csak a' nézó és jedzó beſzédekben; hanem még a' gyómölcsösökben és munkáſokban-is: mint ha ki* abroncsot vagy valami kerekdéd formát *csinálni akarna, ha kérdenék tőle micsoda az? Felelne*, Ez abroncs, *bizonyára e' tellyes mondás nem mindgyárt lenne igaz, hanem minek utánna az abroncs el-kéſzült.*

Salmer. tom. 9. tract. 13. pag. 83. 84. Si EST propriè accipiatur pro EXISTERe, durum eſt ut uniat ſubjectum cum prædicato pro futuro tempore; ſi de præſenti uniret, falſa eſſet propoſitio, quia ibi ante prolationem verborum non eſt corpus Chriſti: quod locum habet, non ſolùm in orationibus ſpeculativis & ſignificativis, ſed etiam in practicis & factivis: ut ſi quis volens facere circulum, rogatus quid eſt hoc? reſpondeat, hic eſt circulus, profectò propoſitio non eſt ſtatim vera, niſi poſtquam factus eſt circulus.

Más rendbéli Doctoritok édes Páterem à mutató igét, *Ez*, viszik nem bizonyos, sót bizontalan dologra, csak *valamire*, mellyet Individuum vagumnak, az az, bujdosó meg-oßolhatatlanságnak, hivnak; ugy hogy értelme ez légyen: *Ez* tudniillik *à valami az én testem.* Kellé reá bizonyság?

Bellarminus Jésuita a' közelebb meg-emlitett helyen igy szóll: *A' mutató ige* Ez, *egyáltallyában nem vitetik a' kenyérre, sem a' testre, hanem közönségessen arra a' valóságra, a' melly a' szinek alatt vagyon.*

Bellar. loco proximè citato. Pronomen Hoc, non demonstrat præcisè panem, nec corpus, sed in communi substantiam, quæ est sub speciebus.

Svaresius Jésuitais. *A' mutató ige,* Ez, *vitetik valami öszve zavarodott valóságra, avagy a' szinek alatt el rejtetett magán állóságra: mint ha kinek fü lévén kezében, mond, Ez terem az én kertemben. A' hol a' mutató ige,* Ez, *nem jedzi azon egy magán való füvet, hanem jegyez ahoz hasonló füvet.*

Svarez. in 3. Thom. disp. 58. §. 7. Hoc demonstrat Ens in confuso, sive substantiam contentam sub speciebus illis: ut quum quis habens herbam in manu, dicit, hæc nascitur in horto meo. Ubi illud pronomen hæc, non significat eandem numero herbam, sed herbam huic similem.

Igy szóll Valentia Gergely Jésuitátok-is, lib. 3. contra Fortunatum cap. 5.

De talám ez már ßent igasság nállok? De hogy.

Ezek

Ezek ellen nagy haraggal ki-kél egy Criſtof nevû Cæſariai Erſektek s' ez vélekedeſt balgatagsággal tellyeſnek mondgya. Archiepiſcopus Cæſarienſis Chriſtoph. de cap. Font. lib. de variis tract. fol. 17.

Mert (igy ſzóll:) *a' közönséges teſt mutatáſſal, nem tudom mit akartok: holott természete a' mutató igének ez, hogy csak a' magános és meg-határozott dólgot mutaſſa: annakokáért ha a' köz nemhez adod a' mutató igét*, Ez, *meghatározott dólgot mutatſ: a' köz valóság penig nem lappang a' Sáczramentom ſzine alat, ſem kézben nem hordoztathatik. A' kik máſt értenek azeknak mondom, térjetek eſzetekre óh férfiak! és csak ez két dólgot viſgállyátok-meg, a' teſtet, tudniillik és a' kenyeret: melynek edgyikét valamellyiket ſzükség mutatni, mert a' Chriſtus ezekről emlekezik. Nagy erőſsakot téſznek az Iráſon, az ô agyakvelejéből harmadikat kohólván, à melyről*

Nam in demonſtrando corpus in genere neſcio quid velitis: cùm pronominis natura ſit ſola ſingularia demonſtrare: ideo ſi generi addideris pronomen Hoc rem in individuo demonſtras: conceptus autem communis non latet ſub ſpeciebus ſacramenti, nec in manibus portari poteſt. Qui aliud ſenſerint eis dixerim, Revertimini ad judicium ô viri! & duas has res tantùm conſiderate, corpus ſcilicet & panem: quorum alterum demonſtrari neceſſe eſt, quia horum Chriſtus meminit. Magnam vim ſcripturæ faciunt ex ſuo cerebro tertium ponendo cujus nulla fit mentio, & quo poſito propoſitio falsa eſt. Vaniſſimus igitur

rôl semmi emlekezet nincsen, és a' melynek fel-állatásából hamis a' tellyes mondás. Hejjában való azért azoknak munkájok és balgatagsággal tellyes.

gitur est eorum labor & absurditatum plenus.

Maldonatus Jésuita magát ehez adgya. *Ez kézönséges vélekedés* (ugymond) *énnékem nem látszik meg-lehetősnek. Mert jóllehet a' mutató ige*, Ez, *ő magában nem jedzi ezt az embert inkább, mint a mazt, mindazonáltal mikor valami tellyes mondásban le-tétetik, mint* p. o. *ez ember vetélkedik, nem vétethetik, hanem csak meghatározva ezért az embert.* Vasquez Jésuitátok-is igy ért: *A' szinek alatt lévô dolog, mint magános bujdosó dolog, és (a' mint ôk mondgyák) ôssze zavarodotság a' mutató igével*, Ez, *nem mutattathatik. Mert a' mutató ige*, Ez, *mutattya azt a' mit az érzékenység által magán vagy más által meg foghatunk, a' bujdo-*

De Sacr. Euch. tom. 1. Sect. Tertius error. Vulgata hæc opinio mihi non videtur probabilis. Nam etsi pronomen Hic quantum in se est, non significat hunc hominem magis quàm alium, tamen cum ponitur in propositione, ut, hic homo disputat, non potest accipi nisi determinatè pro *homine hoc.* Vasquez Jesuita in 3. Thom. disp. 101. cap. 2. Contentum sub speciebus tanquam singulare vagum & (ut ipsi dicunt) confusum, non potest pronomine hoc demonstrari; quia pronomen hoc demonstrat rem sensui per se aut per accidens, individuum autem vagum non po-

só magános dolgot penig az érzékenységnek eleibe nem adhattyák: hanem az értelemnek.

potest ullo modo sensui demonstrari sed intellectui.

Látodé édes Páterem magatok sem tudgyátok ti mely aránt vadtok a' dologban, oda vagyon a' tulajdon értelem, eltávozott tűlletek! De ha bellyebtekintűnk e' dologban, ti ez igéknek értelme kőrűl nem csak két felé šakadtok, a' mint Vasquez tanittya, hanem majd a' mennyi köztetek a' kit tudósnak tartotok, ezt annyi felé šaggattyátok.

(1) Első rendbéli Doctoritok azt állattyák, hogy a' Pap az oftya kenyerét (consecralván) meg-šentelvén, ez šókat, *Ez az én testem*, nem maga, hanem a' Christus személlyében mondgya-el, non *significativè*, sed *recitativè* seu *materialiter*, az az, nem jelentésképpen, hanem el-mondásképpen, vagy matériájára nézve. Es innét azt tartyák, hogy a' mutató ige *Ez*, semmit sem mutat, a' mint Glosátokból ki-tetšzik. Glossa dist. 2. de consecr. C. timorem.

Azt mondom (ugy szóll annak irója) *a' mutató igécske*, Ez, *semmit sem mutat, mert az csak magában tétetik ott le. Azért azt a' Pap nem hozzangy elé, mint ha azzal valamit jelentene; mert azt igazán nem mondhatná;*

Dico quod per hanc dictionem Hoc, nihil demonstratur. Nam ipsa materialiter ponitur ibi. Ideo sacerdos ea non profert significativè: quia non posset ea verè proferre. Mentiretur enim si diceret, Hoc est corpu-

mi-

mivel hazudna, ha mondaná: Ez az én teſtem.

pus meum:

Ezen értelemben vólt Innocentius tertius Pápától, de offic Miſſ. par. 3. c. 6. & 9. Bruleſer, és nagyobb részént a' Scotiſták in 4. diſt. 8. De ez Aquinas Tamásnak és máſoknak köztetek fogokra nem fér. Thomas par. 3. quæſt. 78. art. 5. Biel. Lect. 48.

(2) Máſok azt tartyák, hogy a' mutató ige, *Ez*, nem azt mutattya a' mit ott érzünk, hanem a' mit ott értünk, mintha mondotta vólna a' Chriſtus, Hoc, id eſt, ſignatum vel ſignificatum per hoc, eſt corpus meum. *Ez*, az az, a' mi ez által jegyeztetik vagy jelentetik, *az én teſtem.* Igy akarja Alexander Alenſis par. 4. q. 33. De ezek ellen derék erősséggel ki-kél Marſilius Apátok in 4. q. 6.

(3) Harmad rendbéli Doctoritok visik a' mutató igét, nem arra a' mit értenek, hanem a' mit ott éreznek, az az, a' kenyérre, *non tamen ſimpliciter, ſed prout eſt converſus in corpus Chriſti*, az az, *nem egyátallyában* vitetik mindazáltal a' mutató ige a' kenyérre, *hanem a' mennyiben az által változott à Chriſtus teſtévé.* Ez ſem tetſik Aquinas Apátoknak és Marſiliuſtoknak a' meg-nevezett helyen.

(4) Negyed rendbéliek köztetek e' közelebb való kettőből sőnek és csigáznak edgyet, vivén az mutató igét részszerint arra a' mit ott értenek, részszerint penig a' mit ott éreznek, mint ha mondaná Idvezitőnk. *Ez én teſtem, id eſt, illud in quod panis virtute divina eſt tranſmutandus, eſt corpus meum.*

Az

Az az, *a' mivé Istení erő által majd által-változik a' kenyér, az ên testem.* Igy akarják; Scotus in 4. d. 8. art. 3. Concl. 8. Richardus, de S. Victore lib. de Trinit. Marsilius azt mondgya, a' meg-nevezett helyen, hogy kőzőnségesſen ezt kővették az ő idejebéliek.

(5) Aquinas Tamás Apátok, kit Angyali Doctornak neveztek tagadgya, hogy a' mutató ige *Ez* meg-határozva a' kenyérre viteſsék, mert még ugy-mond nem vólna igaz a' mondás hogy tudni-illik a' kenyér Christus teſte vólna mind addig, mig az ige mondáſa elvégeződik. Tagadgya azt-is hogy a' mutató ige meg-határozva a' Christus teſtét mutaſſa; mert azt mondgya, hogy ha immár Christus teſte vólna, tehát a' conſecratio vagy meg-ſentelés a' kenyeret Christus teſtévé nem tenné: hanem azt tanittya, hogy a' mutató ige, *Ez*, mutat, (in communi ſubſtantiam, quæ eſt ſub illis ſpeciebus) kőzőnségesſen valami valóságot, a' mely azok alatt a' ſinek alatt vagyon. Thomas 3. par. q. 78. art. 2. & 5. & in cap 11. 1 ad Cor. Ezt Thomas de Argentina in 4. diſt. 8. art. 2. mint nyilván való hamis vélekedéſt meg-veti.

(6) Hatodik, Thomas de Argentinájé, ki azt mondgya, hogy à mutató ige a' Christus teſtét mutattya, nem hogy akkor már ott légyen, hanem oſtán amakkor, mikor a' kenyér Christus teſtévé általváltozik, ott léſzen, majd oly formán mint Richardus. Ezt Bellarminuſtok meg-czáfollya Lib. 1. de Euchar. cap. 11.

(7)

(7) Hetedik Bonaventurájé, ki midőn sok kűlömbőző vélekedéseket elő hordott és meg-vetett vólna, a' maga értelme miben állyon le-tészi; mert a' mutató igét, *Ez*, részszerint a' Christus beszédére és a' beszédnek ki-mondására, részszerint penig, valami meg-határozatlan dologra viszi. Igy szóll: Bonavent. in 4. sent. dist. 8. q. 1.

Ez az én testem, az az, ez igének a' Pap által való elmondására, egészsz ez mind általváltozik az én testemmé. Hoc est corpus meum, id est, ad hujus verbi prolationem à Sacerdote fa-ctam hoc totum transit in corpus meum. &c.

(8) Nyólczad rendbéli Doctoritok azt tartyák, hogy ez mutató igének, bujdosó mutatása vagyon, ugy hogy ez légyen értelme. Hoc, id est existens sub hâc formâ panis est corpus meum. *Ez, az az, a' mi' kenyér forma alatt vagyon az én testem.* Mint ha ki (igy szólnak) az ajtót zörgetvén mondgya. Nyisd-meg te. Annak a' TE-nek meg-határozatlan mutatása vagyon. Mert a' ki a' házon kivűl vagyon és kiáltya hogy nyisd-meg te, otben ki légyen nem tudván ez igével *TE* semmit meg-határozva nem mutat; hanem valami, individuum vagum seu incertum appellat, *bizontalan magán állóságot nevez.* Igy magyarázza ezt Guilielmus Antisiodorensis in suâ summâ. Igy Durandus-is. Ez magyarázat első tekintettel Tamáséval egynek látszik; de nyilván nem egy. Mert Aquinás Tamás a' mutató igével, akar mutatni, substantiam in generali contentam sub speciebus, az az, *a' szinek alatt*

alatt lévő köz valóságot; Guilielmus pedig ſubſtantiam in individuo vago, tamen & incerto. Azaz, valami magán álló ságban lévő valóságot, mindazáltal ugy hogy az bizontalan és meg-határozatlan légyen.

(9) Vélekedés Bellarminuſodé, ki ugy vagyon tetteri mintha Aquinás Tamas magyarázattyát vállaſtana megának. Hocid eſt contentum ſub his ſpeciebus eſt corpus meum. *Ez, az az, a' mi e' ſzinek alatt vagyon az én teſtem*; de korántſem edgyez Tamaſſal, mert három egymáſt ki-forgató értelmeket követ. Néha azt mondgya, jól-is, hogy a' mutató ige, *Ez*, a' buzából sütött kenyeret mutattya.

Igy ſzólt: *Az Ur kenyeret vött kezében és azt meg áldotta, és a' tanitványoknak adta, és arról mondotta: Ez az én teſtem. Azért a' kenyeret vötte és azt áldotta-meg és a' tanitványoknak adta, es az kenyérről mondotta: Ez az én teſtem.* Bellar. lib. 3. de Euch. cap. 19. Dominus accepit in manus panem, eumque benedixit, & dedit diſcipulis, & de eo ait: Hoc eſt corpus meum. Itaque panem accepit, eumque benedixit, & dedit diſcipulis, & de pane ait; hoc eſt corpus meum.

Alább menvén Bellarminus egynéhány levéllel ez első értelmét nyakon csapja.

Felelek (igy ſzóll) *az mutató ige, Ez, nem mutattya a' buzából sütött kenyeret.* Cap. 23. ibid. Reſpondeo quod pronomen hoc non demonſtret panem materialem.

Hát mit mutat? Megmondgya máſut, lib. 1. c. 11.

A' mi-

A' mutatás (igy szóll:) *tulajdonképpen vitetik a' szinekre, nem hogy ez légyen értelme: Ez, az az, ezek a' szinek az én testem, hanem félen illyen módon: Ez az én testem, az az, ez szinek alatt vagyon az én testem.*

Demonstratio propriè pertinet ad species, non quidem ut sit sensus: hoc, id est, hæ species sunt corpus meum, sed in obliquo, hoc modo. Hoc est corpus meum, id est, sub his speciebus est corpus meum.

Néha ismét a' mutató ige alatt ért nem tudom micsoda eledelt, ugy hogy ez légyen értelme.

Ez az én testem, az az, ez eledel az én testem.

Hoc est corpus meum, id est, hoc edulium est corpus meum. Bell. lib. 1. cap. 11. de Euchar.

Eddig a' mutató igéről; a' mutató ige után való szócskát-is a' ti Doctoritok, hasonlóképpen tekerik és facsarják, ki ide s' ki amoda. Mivel Aquinás Tamás magyarázattya szerint, EST, *az*, annyit tészen mint continetur, az az, *benne vagyon*. Mert Bellarminulod Tamáft magyarázván azt mondgya, hogy sub his speciebus est corpus meum, az az, *E' szinek alatt vagyon az én testem*, csak annyit tészen mint, sub his speciebus continetur corpus meum, az az, *E' szinekben vagyon az én testem*. Argentinai Thamás szerint, EST, *az*, annyit tészen mint, erit, *lészen*.

Ez az én testem, az az, e' lészen az én testem, miként a' kenyér állattya az-

Hoc est corpus meum, id est, hoc erit corpus meum cum substantia panis

zá fog általállatozni. in ipſum fuerit tranſubſtantiata.

Richardus, Marſilius és Bonaventura értelmek ſzerint, EST, *az*, annyit tészen mint, tranſit, convertitur, tranſmutatur. *Altalmégyen, azzá általfordul, általváltozik.*

Ez az én teſtem, az az, e' dolog altalmégyen, által fordul, általváltozik az én teſtemmé. Hoc eſt corpus meum, id eſt, hæc res tranſit, convertitur, tranſmutatur in corpus meum.

Bonaventura a' fellyebb meg-emlitett helyen ezt nyilván tanittya, midőn igy ſzóll:

Ez a' ſzócska, Az, *ebben a' munkában nem mond azonságot, hanem általváltozáſt.* Eſt non dicit identitatem, ſed potius converſionem in hac operatione.

Bielis Bonaventurát igy magyarázza:

E' ſzócska, Az, *annyit tészen mint, általmégyen, vagy általváltozik azzá: Es e' ſzóval való mondás, Ez az én teſtem, csak annyit tészen, mint amaz elmebéli: E' kenyér általváltozik az én teſtemmé.* Eſt valet idem quod tranſit vel convertitur: & ad illam vocalem, Hoc eſt corpus meum, correſpondet iſta mentalis: Hic panis convertitur in corpus meum.

(3) E, ſzerzés igéiben ez ſzókat-is, *En teſtem*, a' Chriſtus valóságos és terméſzeti teſtéjért, a' mely mi érettünk adatott, nem veſzitek, akar mit mondgyon Bellarminuſtok, lib. 1. de Euchar. cap. 8; hanem ideſtova ránczigállyátok. Mert némely Doc-

ctoritok a' Sacramentomban ollyan testet kôltenek a' Chriſtuſnak, a' mely ne légyen *quantum*, az az, ſe nagy ſe kicsiny, *nec ullas habeat dimenſiones*, az az, ſe béleſsége, ſe hoſſzaságá, ſe mélysége, ſe ki-terjedéſe ne légyen. Igy tanit Durandus in 4. Sent. diſt. 10. q 2.

(2) Maſok kôztetek itt a' Chriſtuſnak olly testet kôltenek, a' mely légyen *quantum, ſed non extenſum, ſine figura & ordine partium mutuò ſe penetrantium*, az az, *légyen mennyisége, de ne légyen ki terjedéſe, minden egymásban általható réſzeknek formája és rendi nélkûl.* Igy Occam in 4. diſt. 10.

Felelet. Bóldog Iſten! Hol vagyon e' magyarázat az igében? Itéld-meg világ, ha illyen vólte a' Chriſtus mi érettünk adatott és halált szenvedett teſte? Ki látott ollyan igaz és valóságos emberi testet, a' melynek ſe nagysága, ſe béleſsége, ſe magaſsága, ſe tagjainak rende nem lôtt vólna? Hogy hogy bocsáthatta vólna Szent Tamás a' feltámadás után kezét óldalában és ujjait a' szegek helyében ha illyen teſte lôtt vólna?

(3) Harmad rendbéli Doctoritok ez két megemlitett vélekedéſekben meg nem nyughatván, harmadikat koholnak.

Bellarminusból à mint ki-tetſzik. *Az Urvacsorában az egéſz Chriſtus ott vagyon, az ô nagyſágával és minden tulajdonságival egyben, csak hogy nincsen ott*

Bellarminus lib. 3. de Euch. cap. 5. In Euchariſtiâ totum Chriſtum exiſtere cum magnitudine & omnibus accidentibus, exceptâ relatione ad lo-

ott kűlső helyben helyhez- tetéſe, ſe helyre való tekintete.

locum & ſitu extrinſeco in loco.

FELELET. Meg-bocsáſſon a' jó Uram, de micsoda ez, hanem gyermeki játék? ott vagyon az Urvacsorában nagyság, az az, ſzéleſsége, mélysége, magaſsága és minden tulajdonsága a' Chriſtuſnak, s' még-is nincsen ott helyben álláſa, ſituſſa? Vadnak (ugy mond ugyan ott) partes extra partes, az az, *egymáſtul meg-kűlömböztetett és ſzép rendben egymás kívűl tétetett réſzei*; es még-is azt mondgya, hogy *nincsen ott valami helyben kűlső helyheztetéſe vagy állatáſa.*

Ki látott, ki hallott, valaha ollyan valóságos és tulajdon emberi teſtet a' mely légyen valahol, és ott a' hol jelen vagyon helyet ne foglallyon? Hiſzem teſt ſzerint valahol jelen lenni annyit téſzen mint ott helyet foglalni.

Nyilván innét ki-tetſzik, hogy Pápiſta Uraim à ſzerzés igéjében és igy az Urvacsorában-is, nem a' Chriſtus valóságos és terméſzeti teſtét állattyák lenni, hanem valami valóság nélkűl való tűndéres teſtet. Ide járul az-is a' mit Bellarminus, lib. 1. de Euch. cap. 2. a' Chriſtus teſte jelen léte felől mond: Non per modum corporum, ſed per modum ſpirituum. Az az: jelen vagyon, *nem ugy à mint a' teſtek ſzoktak jelen lenni, hanem a' mint a' lelkek.*

FELELET. Jeles dolog! igy a' Chriſtus teſte, nem valóságos emberi teſt, hanem lélek léſzen

NB. Látodé édes Paterem, csak ez négy ſzócskán;

Tz kán;

kán: Hoczt corpus meum, az az, *Ez az énteſtem*, mennyi felé ſzakadtok egymás üſtökét mint czibályátok, mely ſok értelmét tartyátok. Bár ezeknek öſzve hordásában forgolódott vólna inkább Claudius Sanctes Atyátok, hogy ſem mint 84. hazugságot fog méltatlan reánk! De talám azt mondod, hogy csak a' mágyarázatban vagyon köztetek a' villongás, a' dologban penig ſzép edgyéſſég.

FELELET. Ha a' dologra nézve egymás közt meg-edgyeztek, miért kellettik ennyire edgyiteknek a' máſtok magyarázattyát öldökleni? Láſd Doctoridat a' meg-nevezett helyeken. 2. Vallyon mind edgyé, ſubſtantia in generali, individuum vagum, edulium, ſubſtantia & accidentia panis, corpus Chriſti, prolatio verborum, az az, *a' köz valóság, a' bujdoſó meg-ószolhatatlanság, eledel, a' kenyér állattya, a' Chriſtus teſte és az igék ki-mondáſa*, à mellyek közzül rutul Doctoritok egymáſſal czivódván, ki edgyiket s' ki máſikat a' mutató igivel ki fejeztetni akarja? Edgyé. Eſt, erit, continetur, tranſmutatur, az az, *a', léſzen, benne vagyon, által változik*? Edgyé a' Chriſtus valóságos teſte a' melynek mennyiſége, az az magaſsága, hoſzſzaſsága, ſzéleſsége, mélysége vagyon s' bizonyos helyben rekeſztetet; iſmét, corpus non quantum, indimenſum, inextenſum, non ſituatum loco, az az, az oly teſt, melynek nagyság, ſzéleſsége ki-terjedéſe nincsen és a' mely ſemmi bizonyos helyet nem foglal? Korán ſem. Azért a' dologra nézve-is egymáſſal ez iránt békéſek nem vadtok.

(VI)

(VI) Ezekbûl már ki-hozom és meg-bizonyitom, hogy ti a' betû ſerint való értelmet meg nem tartyátok illyen erôſségekkel.

(1) Mert az Ur beſzédének betûjét a' ſzókra nézve-is meg-zavarjátok, el-fordittyátok és ahoz többet adtok; a' mint fellyebb meg-bizonyitám.

(2) Mert a' betû ſzerint való értelem csak egy, edgyezô, egy huron pendûlô, nem bûlömbözô, ſem magával nem ellenkezô. Quod enim multipliciter exponitur communiter ignoratur. *Mert a' mi ſokképpen magyaráztatik, annak értelme közönségeſſen nem tudatik*, az mint ſóll Ariſtoteles. De a' ti magyarázatotok nem egy, nem edgyezô, nem egy huron pendûlô, sôt ſok féle, kûlömbözô, egymáſſal ellenkezô, nem csak a' módra, hanem ugyan magára-is a' dologra nézve, a' mint fellyebb meg-mutatám.

(3) Mert ti azt kiáltyátok, hogy a' betû ſerint való magyarázatnak világoſnak és nyilván valónak kell lenni. Ennél pedig a' ti magyarázatotoknál mi lehet tôviſſebb? Egyébaránt ennyi ſok felé nem tekernétek, egymás magyarázattyát ki nem forgatnátok és nem hamiſſolnátok.

(4) Mert ti a' ſerzés igéit edgyenként az ô tulajdon és természeti értelmérûl el-tekeritek és félre csigázzátok. (1) Mert némellyikteknél az mutató ige, *Ez*, annyit téſzen, mint, *ez alatt*, vagy *e' ſinek alatt*, ugy hogy itt Synecdoche légyen: némellyitek a' mutató igét viſi az által-állatozandó kenyérre: némellyiktek az immár által-állatozott

vagy változott kenyérre; némellyiktek csupán a' kenyér állattyára; némellyiktek egyedûl csak a' szinekre; némellyiktek magára a' testre; viszi azon mutató igét, némellyiktek valami köz valóságra; némellyiktek bujdosó oszolhatatlanságra; némellyiktek nem tudom micsoda eledelre &c, a' mint fellyebb meg-mutatám. Holott ô felsége a' mutató igével egyebet annál a' mit kezében vött, tudniillik a' kenyérnél, nem mutathatott.

Az *Est*, Az, sem maradhatmeg nállatok az ô tulajdon erejében; mert némellyikteknél annyit tészen mint *benne vagyon, bé foglaltatik*; másoknál annyit mint a' lészen jövendôben; némellyikteknél ismét annyit mint azzá változik most vagy ez után, vagy által fordul vagy által-mégyen az én testemmé. Holott ez igécske, Est, *az*, a' tellyes szent Irásban sohul ugy nem vétetik.

En testem. Ezt-is erejéből ki-tekeritek; mert némellyiktek itt ollyan testet akar érteni, a' mely se *nagy*, se *kicsiny* ne légyen, se *mennyisége* meg ne maradgyon: Némellyiktek olly *testet* a' melly légyen (quantum sed non extensum) *mennyi*, az az, maradgyon-meg emberi test szerint való nagysága, de ne légyen ki-terjedése: Némellyiktek penig itt olly testet formál, a' mely légyen (quantum & extensum) *mennyi és ki-terjedett*; (sed non situatum, loco) de ne légyen *helyhez mérsékeltetett*. Holott Idvezitônknek a' mikor a' vacsorát azon étszakán a' mellyen el-árultaték szerzé, szintén illyen teste vólt mindenekben az egy bûnön kivûl mint nékünk

kűnk, a' mely bizonyos helyben rekeſztetik. Heb. 2. 17 & 4. v. 15.

(5) Mert ollyan hiſemben vagyon ma a' Római Anyaház, hogy egéſzlen ez igéknek, *Ez az én teſtem*, erején fundáltatik az általállatozás vagy változás, még-is mindazáltal tagadgyák közönségeſſen, hogy a' mutató ige, *Ez*, nem mutattya a' kenyeret, hanem a' kőz valóságot. Azért innét egyeneſſen a' kővetkezik, hogy a' kőz valóság és nem a' kenyér állatozik vagy változik által a' Chriſtus teſtévé; vagy hogy a' mutató ige, *Ez*, nem az kőz valóságot, hanem mutattya a' kenyeret, mivel ez igéknek ereje által ſemmi egyéb által nem változhatik, hanem csak az, a' mire e' mutató ige néz. Ez Belarminus Jéſuitának maga ellen fundamentoma. Bellarm. lib. 3. de Euchar. cap. 19. Panem mutari, quia Dominus de pane dixit, Hoc eſt corpus meum. *A' kenyér változik* (ugymond,) *mert az Ur a' kenyérről mondotta, Ez az én teſtem.*

NB. Maga magát ki-fordittya, mert az állatozik, vagy változik által a'mi a' mutató igével, *Ez*, mutattatik; de fellyebb a' mint meg-mutatók tagadá, hogy a' kenyér nem mutattatik, hanem (ſubſtantia vaga & in generali) hogy a' bujdosó kőzvalóság. Azért immár az ő értelme ſzerint a' kővetkezik, hogy a' kenyér el nem változik. Vagy. Ha a' kenyér változik-el és a' kenyérről mondotta Urunk Jéſus, *Ez az én teſtem*, tehát a' mutató ige nem a' kőz valóságra, hanem néz a' kenyérre.

Mind ezekből világoſſan meg-tetſzik, hogy ti é-

des Paterem a' betu ſzerint való értelemmel (meg-bocsáſs) nem helyeſſen dicsekedtek.

Ki-fogſ Páter Uram s' azt mondod, hogy *a' ſzent Irásból, ſemmi helyet elő nem hozhatunk, mellyel megbizonyithatnók, hogy ezeket a' ſzókat nem tulajdon értelemben kell venni.*

FELELET. Láſſuk, ha ugyan nem hozhatunké. Szent Máthé 26. réſz. 26. verſ. *Ez az én teſtem.*

(1) Ha ez igékben a' mutató ige, EZ, vitetik a' kenyérre, lehetetlen dolog, hogy énnek tulajdon, és betű ſerint való magyarázattya légyen, hanem Sácramentomi és ábrázoló, a' mint mi tanittyuk. De a' kenyérre vitetik. Azért &c. Ez erőſség első ágát vagy a' következéſt a' ti Doctoritok allattyák.

Bellarminus igy ſzóll: *Nem lehet az helyes hiteles mondás, a' melynek elein a' kenyér tétetik mtól penig a Chriſtus. Mert a' kenyér és az Ur teſte egymáſtul igen meg külömböztettek.* A' mellyet ő ugyan ott illyen módon erőſſit. *Ha ſzabad* (ugymond) *egy elválaſztatott égét a' másról, melytül elválaſztatott mondani*, (tudniillik tulajdonképpen) *azon juſſal*

Bellar. lib. 3. de Euch. cap. 19. §. 2. Non poteſt fieri ut vera ſit propoſitio in quâ ſubjectum ſupponit pro pane, prædicatum verò pro corpore Chriſti: panis enim & corpus Domini res diverſiſſimæ ſunt. Bellar. ibid. Nam ſi liceat affirmare diſparata de diſparatis, licebit eodem jure de luce tenebras & de Chriſto Belial.

mond-

mondhatni à setétséget világoſságnak és à Chriſtuſt Beliálnak.

Eſtius Atyátok igy ſzóll: *Állitani hogy a' kenyér a' Chriſtus teſte, balgatag és nyilván való hamis állitás vólna.* Chavanſius. *A' kenyér* (ugymond) *a' Chriſtus teſte; el-hihetetlen értelem ez.* Gordonius Jéſuita azt módgya. *Nem inkább mödhatni, azt, hogy a' kenyér a' Chriſtus teſte tulajdonképpen, mint meg engedhetyük tulajdonképpen mondatni, azt, hogy a' Judás vagy órdög vagy Iſten.*

Aquinas Tamás igy ſóll: *Soha nem a' Chriſtus teſte a' kenyér.*

Eſtius in 1Cor. 11. Affirmare panem eſſe corpus Chriſti, affirmatio abſurda & manifeſtè falſa eſſet. Chavanſius in expoſ. in form. juramenti Pii 4. § 49. Panis eſt corpus Chriſti: ſenſus eſt incredibilis. Gordon. L. controv. 4. num. 4. Non magîs dici poteſt panis eſt corpus Chriſti proprié, quàm concedere poſſumus proprié dici Judam, aut Deum aut Diabolum.

Thomas Aquinas part. 3. art. 75. Nunquam panis eſt corpus Chriſti.

NB. Mind ezek hellyeſſek és igazak vólnának bûkségesképpen, ha az igéknek tulajdon és nem máſt ábrázoló magyarázattya vólna.

A' mi illeti az erôſségnek máſodik ágát, annak igy mutatom meg fundamentomát. (1) A' mit Urunk Jéſus kezében vôtt, azt áldotta-meg, a' mit meg-áldott azt ſzegte-meg s' azt adta a' tanitványoknak, a' mit a' tanitványoknak adott azt mutatta, mondván, ez az én teſtem. De a' Jéſus a' ke-

157

nyeret vötte kezében. Azért azt mutatta &c. (2) Mert mind az egész régi Atyák serege edgyező ßájjal vallya, hogy a' mutató ige a' kenyeret mutassa.

Jérusalemből való Cyrillus igy szóll: *A' mondó Christusnak a' kenyérről, Ez az én testem.*

Alexandriai Cyrillus igy szóll: *A' kenyér darabokat adta a' tanitványoknak, mondván, ez az én testem.* Irenæus szavai: *A' kenyeret vévén, vallást tőnrólla, hogy az ő teste vólna.* Chrysostomus igy ßóll: *Ez a' kenyér a' Christus teste.* Tertullianus azt mondgya, hogy *a' kenyeret nevezi ő testének.* Amborus Doctor, azt állattya, hogy *a' megtöretett kenyért adta, mondván, Ez az én testem.* Jeronimus Doctor-is. *Mi hallyuk* (igy ßóll) *hogy a' kenyér, a' mellyet az Ur meg-ßeget, a' mi meg-tartónknak teste.* Agoston Doctor-is azt mondgya: *a' ke-*

Cyrillus Hierosolymitanus Catechis. Myst. 4. Κριςȣ̃ εἰπόντος περὶ τȣ̃ αρτȣ, τȣ̃τ' ἔςι

Cyrill. Alexandrinus libr. 4. in Joh. cap. 14. Fragmenta panis discipulis dedit, dicens, Hoc est corpus &c. Irenæus lib. 4. cap. 57. Panem accipiens confitebatur esse corpus suum. Chrysostomus in 1 Cor. 10 homil. 24. τί ἐςιν αρτος, σῶμα χριςȣ̃. Tertullianus lib. advers. Judæos & libr. cont. Marcion. cap. 20. Panem corpus suum appellat. Ambros. lib. 4. de Sacrament. cap. 5. Panem fractum tradidit dicens, hoc est corpus meum. Hieronymus Epist. ad Hedib. q. 2. Nos audiamus panem quem fregit Dominus esse corpus

a' kenyér a' Christus teste. Ezen Agoston Doctor máſutt igy ſóll: *Azt mondgyuk teſtnek és vérnek lenni, a' mellyet a' fold gyümölcsébül vétetvén és titkos könyörgés által megſenteltetvén helyeſſen veſſünk a' lelki idveſſégre a' mi érettünk lött ſenvedéſnek emlekezetire.* Iſiodorus azt mondgya: *A' kenyér mivel hogy erőſſiti a' teſtet, azért neveztetik Christus teſtének.* Epiphanius igy ſóll: *Arrél a' mi kerék formájú mondotta az Ur, Ez az én teſtem.*

pus ſervatoris. Auguſtinus tract 59. in Johan. & de verbis Apoſtoli: Panis eſt corpus Chriſti. Idem lib. 3. de Trinit. cap. 4. Dici a' nobis corpus & ſangvinem, quod ex fructibus terræ acceptum & prece myſticâ conſecratum, ritè ſumimus ad ſalutem ſpiritualem in memoriam pro nobis dominicæ paſſionis. Iſiodorus Hiſpal. lib. 1. de offic. cap. 18. Panis, quia confirmat corpus, ideo corpus Chriſti nuncupatur. Epiphanius in Anchorato circa medium. De eo quod eſt rotundæ figuræ Dominus dixit, Hoc eſt corpus meum.

(2) Idvezitőnk, Sz: Lucácsnál a' 22. réſz. 20. verſ. és ſzent Pál-is, 1 Cor. 11. v. 25. igy ſólnak. *E' pohár Uj Teſtamentom.* A' honnét illyen erőſſég ſzármazik: Ugy mondatik a' kenyér Chriſtus teſtének, a' mint a' pohár uj Teſtamentomnak. De a' pohár Uj Teſtamentomnak, tulajdonképpen nem mondathatik. Azért a' kenyér ſem. Ez erőſſégnek az elsö ága igaz. Mert az ſzintén ollyan Sácramentomi ige mint ſzintén ez. De azt nem. Azért. A' máſik ága meg-tetſzik. Edgyik az

hogy

hogy itt a' pohár vagy tikos bor a' Christus testétûl meg-kûlömböztetik, midõn igy szóll, *E' pohár az én vérem által.* (2) Más az, mert pohárt emlit és a' benne lévõ bort érti. A' penig a' bólláſnak formája, mellyel a' pohár vagyon emlekezetben és a' benne lévõ bor az értelemben, nem tulajdonképpen való, hanem ábrázoló. (3) Mert tulajdonképpen bólván nem-is testamentom a' pohár, hanem Sacramentom vagy testamentom jele és pecsétje. (1) Mert a' pohár és a' testamentom (diſparata) el-válaſztatott igék és igy egymáſrul ábrázolás nélkûl nem mondattathatnak. (2) Mert ha tulajdonképpen a' póhár testamentomnak mondatnék, tehát ugy a' végsõ vacsorán a' Christus vére ki-ontatott vólna: és igy akkor a' testamentom a' testamentom tévõ halálával erõt vévén, az után a' kereſzt fán Urunk Jésus haſzontalanul hólt vólna meg. (4) Negyedik oka a' máſodik ágának. Mert az pohárban lévõt ſem mondhatni tulajdoképpen vérnek. Mivel nem helyes ha igy bólluuk: *E' vér testamentom az én vérem által.*

Vöttékezt észre némely Jésuiták-is. Salmero Tom. 9. tract. 15 pag 98. 99.

E' szók alatt, (a' pohár uj testamentom az én vérem-ben) *kettõs máſtjedzõ betü vagyon.* (1) *Az a' miben valami vagyon tétetik azért a' mi abban vagyon, az az, a' pohár a' bé-*

Subeſt in his verbis duplex metonymia. Prima, quà continens ponitur pro contento, ideſt, poculum ſive calix pro vino, eo quod vinum in ipſo continetur. Altera

eſt

borért, azért mert a' bor benne vagyon (2) A' mennyiben az a' mi a' pohárban vagyon, az az, a' vér, a' bor ßine alatt, uj szövetségnek vagy teſtamentomnak mondatik, holott annak jele, a' szinekért.

Tamás. *E' pohar uj teſtamentom az én véremben; mint ha mondaná, ez által a' mi e' pohárban vagyon, emlekezetben hozatik az uj teſtamentom.* Emmanuel Sa, *az*, annyit tészen mint, *benne vagyon* vagy *jedzé.*

eſt quà cõtentũ in poculo, id eſt, ſangvis, ſub ſpecie vini, fœdus vel teſtamentum dicitur novum, cùm ſit ejus ſymbolum, propter ſpecies.

Thomas comment. in 1 Cor, 11. Hic calix eſt novum teſtamentum in meo ſangvine; quaſi dicat: per id, quod in calice continetur, commemoratur novum teſtamentum. Emmanuel Sa, in notis 1 Cor 11. ad verſ. 25. *Eſt* pro, *continet*, ſeu *ſignificat.*

(3) Szent Mathe 26 réſz. 29. versében, azt mondgya. *Nem iſzom ez időtúl fogva, e' ſzőlőtőnek gyümölcsében, mind a' napiglan, miglen iſmét ujjat iszándom tiveletek az én Atyámnak országában.*

Ha a' pohárban lévő bor, a' Chriſtus természeti vérévé által nem változik; tehát a' kenyér ſem ő teſtévé. De nem a' pohárban lévő bor. Azért amaz ſem. Ez érőſlegnek második ágát igy mutatom-meg. Ha a' meg-ſzentelés után a' pohárban lévő bor, ſőlőtőnek gyümölcse, tehát nẽ változik az által à Chriſtus vérévé. De a' pohárban lévő bor a' meg-ſzentelés után-is ſőlő tőnek gyümölcse: mert annak hivja Idvezitőnk a' meg-nevezett helyen

lyen. No mit mondaſs Pater Uram erre? Ha azt mondod, hogy nem tulajdonképpen mondgya a' pohárban lévő bort a' meg-ſzentelés után ſzőlő tőnek gyümölcsének; tehát magadnak mégy: mert ig' hozúk elő helyet à ſz. Iráſbul, mellyel meg-mutattyuk s' bizonyittyuk, hogy e' ſzókat nem tulajdon értelemben kell venni. Az egéſz Urvacsora ſzerzésében édes Idvezitőnk ezeknél világoſſabb ſzókkal nem élt, a' mellyek inkább érdeklenék és ſzurkálnák a' Pápáſok óldalát és ki-forgat nák által állatozáſok tudományat. Mert e' ſzókban: *E' pohár uj teſtamentom*, kénſzerittetnek meg-engedni, hogy haſonló máſt ábrázoló igék vadnak, mint ama' ſzókban: *Ez az én teſtem*. Kénſzerittetnek meg-vallani, hogy itt a' pohár azért hivattatik teſtamentomnak; mivel annak jele és emlekeztetője. Annakfelette, hogy az Ur Jéſus az ő vérét ſzőlőtőnek gyümölcsének, akarta nevezni, ez felette nehéznek látſzik nékik.

E' lelki világoſságot ama' ſetétségnek fia, Maldonatus Jéſuita nem nézheti, hanem ki kél ellene, és Szent Lukácsot és Szent Pált, a' Szent Léleknek ily két válaſztot edényit nag' vakmerőségtől viſeltetvén, hazuggal vádollya, mint ha Idvezitőnk ſzavait nem hűségeſſen hoznák elő: és inkáb akar hinni Szent Máthénak, ki igy ſzóll: *Ez az én vérem*. Math. 26. v. 28, hogy ſem mint Szent Lukácsnak és Szent Pálnak. Láſd Maldonatuſt Comment. ad Matth. 26. v. 28, a' hol igy ſzóll:

Nem kell reá ſok ſzó: Ta- Nec multis opus eſt verbis:

gadom hogy a' Chriſtus e' ſókat mondotta vólna (tudniillik E' pobár Uj Teſtamentom:) *mert holott Máthé, a' ki jelen vala, és Márk, ki Máthétul tanulta vala, azt irják, hogy a' Chriſtus ez igékkel az ő vérét adta: Ez az én vérem uj Teſtamentom vére: igaſság az hogy hidgyük el inkább hogy Máthénak és Márknak ſavaival élt, hogy ſem Lukácséval és Páléval.*

bis: Nego Chriſtum hæc verba dixiſſe: Cum enim Matthæus, qui aderat, & Marcus, qui ex Matthæo didicerat, ſcribant, Chriſtum his verbis ſangvinem ſuũ tradidiſſe: Hic eſt ſangvis meus novi Teſtamenti: æquum eſt credere Matthæi potius & Marci, quàm Lucæ & Pauli verbis uſum eſſe.

Ugyan ott alább azt tanitván, hogy a' Chriſtus itt más ſzándékal nem vólt, hanem hogy az ő vérét adgya, nem általlya azt állatni e' Jéſuita, hogy ſent Lukács és ſent Pál, nem érthették által a' Chriſtus elméjét és akarattyát ez iránt.

Lukács pediglen és Pál ugy láttatnak ſóllani, mint ha a' Chriſtus kiváltképpen azt akarta vólna cselekedni, hogy inkább azt jelentse, hogy ő inkább az uj Teſtamẽtomot adgya hogy ſem mint az ő vérét.

Lucas autem (igy ſóll) & Paulus ita videntur loqui, ac ſi Chriſtus id imprimis egiſſet, ut potius declararet ſe novum Teſtamentum quàm ſangvinem ſuum dare.

Alább iſmét igy ſzóll a' Jéſuita:

Ambár hólcsük reá azt, hogy a' Chriſtus ugy ſzólott,

Et ut fingamus Chriſtum ita dixiſſe, ut apud Lu-

lott, a' mint Lukácsnál és Pálnál meg-vagyon írva. Lucam & Paulum scriptum est.

Rettenetes dolog Uraim ez. Imé a' szemtelen Jésuita, nem régyenl Szent Lukács Evangelistá és Szent Pál Apostol ellen tanitani! Holott a' kiben vagyon a' kegyelségnek valami szikrácskaja, el kell azt hiníe, hogy az Evangélisták és Apostolok, hűséges tanubizonyságok: kik ha valami kicsinyben az Irásban meg-estenek vólna, tehát az egész Irások kétséges vólna, a' mint Bellarminus Jésuitais bizonyittya, Lib. 1. de verbo Dei, cap. 6. art 19. Lásd fellyebb Első könyv. negyed. pont. pag. 57. 58. No bár engedgyük-meg azt, hogy e' Szent Irók, Lukács és Pál az Ur Jésus beszédét más igékkel hozzák elő, hogy sem mint édes idvezitő Urunk mondotta vólna, mindazáltal azt nem tagadhattyuk, hogy a' szent Lélek ihléséből, nem szóllottanak vólna, sőt meg-kell igen-is engednünk, hogy az Szent Lélek inditásából szóllottanak illyen formán, e' végre, hogy édes Idvezitőnk szavát nékünk megvilágositanák és magyaráznák, és az elméket a' földi gondolatoktul ezzel el-vonnák és a' mennyeieken fel-függesztenék; és a' tévelygésnek lelkét, hogy valamint az által-állatozásra az Ur Szavaiból alkalmatosságot ne kapna, meg-gátolnák. De ám ugyan csak el-boritá a' szent Irással viszsza élő Sátány lelki homállyal az embereknek elméjeket!

Nem sokáig békés e' Jésuita e' két Szent Evangélistákkal-is, ugy mint Szent Máthéval és szent Márkal, hanem őket meg-vetvén Szent Lukács mellé áll,

áll, hogy már, s' azt mondgya, hogy a' Christus ez szókat, *nem iszom többé e' szőlőtőnek gyümőlcséből*, mondotta a' Paschanak pohárárol, és nem az Urvacsora pohárárol, a' mint Szent Máthé és Szent Márk tanittyák. Maldonatus Jesuita Comment. in Matth. 26. v. 29. igy szól:

E' szókat, a' mellyeket Máthé és Márk hoznak elő, hogy a Christus a pohárról mondott, nem arról a' poharról mondotta, a' melyel azo vérét adta; hanem arról, a' melly a' Husvéti bárány vacsorájában a' cselédes gazdától a' le-telepedtek között szokott vala el-osztatni.

Hæc verba quæ Matthæus & Marcus referunt Christum de calice dixisse, non de eo calice dixit, quo sanguinem suum dedit, sed de eo, qui in cœna agni paschalis à patre familias inter accumbentes distribui solebat.

La hogy bánik a' Jésuita a' szent Irókkal; most ide, most amoda hajol, mint ha a' szent Irók egymással ellenkeznének; holott köztök szent edgyesség vagyon. Nem vészi eszében, hogy ez iránt az igasságnak szaját az Ur Jésust e' gonosz Jésuita hazugsággal vádollya. Mert az után itta-meg az Uri vacsora borát, hogy a' Pascha borát meg-itta. Immár pediglen, ha édes Idvezitőnk akkor mondotta vólna, hogy *nem iszik többé az szőlőtőnek gyümőlcséből*, mikor a' Páscha borát itta, és csak hamar az után az Uri vacsora borában ivott vólna; tehát magának és az igazságnak ellene mondott vólna; a' melynek még csak gondolattya-is távul légyen.

(1) Osztán hibsem Szent Máthé és Szent Márk egy mák Szemet sem emlekeznek a' Husvéti bárányról, és igy nem nevezik Szőlőtőnek gyümölcsének azt, a' mi abban a' pohárban vala, a' mely pohár még emlekezetben sincsen nállok. Bezzeg máſt tanit ám Harmadik Innocentius nevű Római Pápa, Lib. 4. Mysterior. Missæ cap. 27. igy szólván:

Hogy penig a' bort à pohárban meg Szentelte, megtetszik abból; a' mellyet ő utánna vetett, Nem iſzom ez időtől fogva &c.

Quod autem vinum in calice conſecraverit, patet ex eo, quod ipſe ſubjunxit, Non bibam à modo &c.

Vaſquez Jésuita-is. *Ezt ítélem, hogy e' szókat. Nem iſzom &c a' Chriſtus mondotta az ő vérének pohárárol.*

Vaſquez ad 3. part. Thomæ, tomo, 3. diſp. 196. cap. 4. Ego exiſtimo verba illa, Non bibam &c. Chriſtum dixiſſe de calice ſanguinis ſui.

Ha ugy vagyon a' dolog, a' mint Innocentius és Vaſquez állattyák, engedgyétek-meg hát, a' mint meg-is kell engednetek, hogy itt az Ur, nem tulajdonképpen Szőllott, vagy hogy a' meg-Szentelés utánn-is a' pohárban lévő bor ugyan csak Szőlőtőnek gyümölcse és nem vér.

IV. Mert Szent Pál az Ecclésiát hivja gyakorta Chriſtus testének; igy. Epheſ. 1. v. v. 23. és 5. rés. 23. verſ. Immár ha ez igékből *ez az én teſtem*, kijő a' kenyérnek Chriſtus testévé való általállatozása; tehát ez igékből-is, Az Ecclésia a' Chriſtus teſte, ki-jő,

ki-jö, hogy az Eccléſia általváltozik vagy állatozik a' Chriſtus teſtévé.

(V) 1 Cor. 11. *Ez az én teſtem, a' mely ti érettetek adatik.* Matth 26. v. 28. *Ez az én vérem uj bövetségnek vére, a' melly ſokakért ki-öntetik bűnök bocsánattyára.*

1. Az a' teſt a' mely a' kereſt-fan valóságosképpen mi érettünk adatot ollyan vólt a' mely mindenektül kik arra néztenek megláttathatott, tapaſtaltathatott, ſzenvedhetett és csak egy helyben rekeſztetett. De efféle teſt az Urvacsora Sácramentomában a' kenyérnek és bornak ſzine alatt nincsen ſemmi, tudniilik, a' mely látható, tapaſtalható és ſenyvedhető vólna.

2. Az a' vér a' mely mi érettünk a' kereſztfán ki-öntetett, minek előtte ki-öntetnék az erekben vólt a' teſtben, és az ő nemében ki-öntetvén akarkitül-is meg-láttathatott. De a' melly az Urvacora pohárában vagyon nincsen az erekben a' teſtben, nem-is látható az ő nemében. Azért, nem tulajdon vére a' Chriſtuſnak.

3. Ha a' Chriſtus Sácramentomi teſte, avagy a' Sácramentom mi érettünk nem adatott halálra és nem ſzenvedett, tehát ſzükségesképpen à következik, hogy Urunk Jéſus e' ſzavaiban, *ez az én teſtem*, értette nem az ő ſző Mária méhéből fel vőt valóságos emberi teſtét, hanem annak Sácramentomát, vagy az ő Sácramentomi teſtét: Es igy ez igékben-is, *Ez az én vérem*, az ő vérének Sácramentomát vagy annak ſzent jelét. Mert nem a' Sácramen-

tom, hanem a' Chriſtus teſte adaték mi érettünk; ſem a' pohár nem önteték-ki az utólsó vacsorán ſokakért bűnök bocsánattyára, hanem a' Chriſtus valóságos vére a' kereſztfán, melynek e' pohár Sácramentoma.

4. Úgy öntetett-ki az Urvacsorán a' Chriſtus vére mi érettünk, a' mint adatott a' halálra. De valósággal a' vacsorán halálra érettünk nem adatot, hanem csak az ő mi érettünk halálra adádó teſte Sácramentoma oſtogattaték. Igy kell az ő véréről is gondolkodni. Azért &c.

5. Mert azt a' ſzólláſ-formáját, mellyel a' jegy a' jedzett dólogról mondatik, nem lehet tulajdon értelemben venni, hanem ſzükségesképpen Sácramentomiban és ábrázolóban. De az Urvacsorában való kenyér, a' mint jele a' Chriſtus teſtének mondatik Chriſtus teſtének. Azért.

Azelső ága meg-tetſzik a példákból. Igy a környűl-metélkedés mondatik frigynek, mert jele és pecséttye a' frigynek Gen. 17. v. 10. 11. Rom. 4. v. 11. A' kőſikla, Chriſtuſnak, 1 Cor. 10. 4. A' János, Illyésnek. Marc. 9. v. 13. A' ſent Lélek, galambnak Luc. 3. v. 22. A' frigy láda, Urnak, Num. 10. v. 35.

A' máſik ága ez erőſségnek igaz. (1) Mert 1 Cor. 11. a' conſecratio vagy meg-ſzenteles után is egynéhányſzor mondatik kenyérnek, v. 26. 27. 28. (2) Mert azon Chriſtus a' ki itt a' kenyeret hivja ő teſtének, máſutt viſont az ő teſtét hivja kenyérnek, Joh. 6. v. 51. Ezekből a' kinek ſzeme vagyon, a' mi magyarázatunknak igaz voltát általláthattya.

NE-

IV. RESZ.

Az okoskodásból ſzármazott erőſségiről a' Páternek.

ELébb mégyen Páter Uram s' azt mondgya. *A' titok meg-fogáſának nehéz vólta nem elég arra, hogy ezt nem tulajdon értelemre csigázzad.*

FELELET. (1) Az kenyérnek Chriſtus teſtévé való által-állatozásának vagy változásának titka nem egyéb, hanem hogy à Misének áldozattya, az oſtyának iskatulyábã való tartatáſa, ſéllyel hordoztatáſa, imádáſa, és à mellyek ezekhez tartoznak, fel-éppittetheſſenek. Azért nem olly mélységes titok ez az tiétek, hogy ezt elménkel el ne érnők és iráſtokból ki nem látnók.

(2) Uj tudománytoknak uj a' titkais. Hol az Altalállatozás a' ſent Irásban? Sohul még csak árnyéka-is nincsen. Hogy ez uj tudomány légyen fellyebb való Iráſomban derék Pápiſta Doctorokból meg-mutatám, még eddig édes Paterem adós vagy a' felelettel. Azokhoz adhatni ha még ſem elég Roffai Pűſpőkőt, ki igy ſzóll:

Hogy Chriſtus teſte légyen a' meg ſzentelés igéje által az, az Evangeliom csupa beſzédiből meg nem probáltatik az Eccléſiának kegyes magyarázattya nélkűl. Svarez Jéſuita Bonaventurának és más Pápiſta

Epiſcopus Roffenſis de cap. Babyll. cap. 9. Corpus Chriſti fieri per verba conſecrationis, nudis Evangelii verbis ſine piâ Eccesiæ interpretatione non probatur. Svareſius tom. 3. q. 78. diſp. 58.

pista Doctoroknak értelmét igy hozza elő. *Ezt a' teljes mondást*, Ez az *én testem*, *nem magán álló módon, hanem által menő képpen, kell magyarázni.* Ez az én testem, *az az, által mégyen az én testemmé. De ez a' vélekedés el rontya tulajdon értelmét ez igének*, az; *a' melly ha meg-engedtetik, tehát nincsen semmi erő effélé igékben, a' mellyel a' Christus testének valóságos jelen léte meg-próbáltatsik.*

Vasquez Jéluita igy szóll: *Ez ige*, az, *ha magyaráztatik amaz igével, által mégyen, szükség hogy ott valami ábrázoló igét engedgyünk meg, a' Tridentomi Concilium* (NB) *tudománya ellen: mert a' Christus nem mondgya hogy által-mégyen, hanem*, az, vagy vagyon.

§. 7. Propositionem illam, Hoc est corpus meum, non substantivè, sed transitivè explicandam: Est corpus, id est, transit in corpus. Sed hæc opinio corrumpit propriam significationem verbi EST: quod si permittatur, nulla vis in hujusmodi verbis ad probandam realem præsentiam corporis Christi

Jesuita Vasquez in 3. Thom. disp. 201. cap. 1. num. 8. Verbum est si explicetur, per verbum transit, necesse est figuram aliquam admitti contra doctrinam Concilii Tridentini: quoniam Christus non dicit, transit, sed est.

(1) Ki-fogs még is Páter Uram, ezt mondván; *Avagy meg foghattyák, hogy hogy légyen az Isten három személyében, és hogy lőtt emberré?*

FELELET. Bizony nagy külömbség vagyon ezek

zek között, ugymint, a' mellyeket Isten, a' mennyire idvességünkre szükségesek az ő igéjében ki-jelentett, és az általállatozás között, mely a' Lateranomi és Tridentomi Gyüléſek faragása.

(3) Ki-fogás. *Az nap az égen lévén hogy hogy járjon a' földön az ő ſugárival? Azt kérdem: ha az egész léleké, avagy annak csak része vagyon a' lábban?*

Felelet. Az égen lévő nap hogy jarhaſſon az földön ſugárival és hogy az egész lélek-is, (non tota in toto & tota in pede) nem egészben az egészben, és egészlen a' lábban, hanem csak a' glandula pinealisbã, fő közepibé lévő lyukacskában lakjék az ő kiváltképpen való munkája végben vitelére nézve, és nem egyébűtt, ma a' természet viſgáló Doctorok nem derék titoknak tartyák: csudállyák csak azok a' kik a' természet folyását nem tudgyák.

(4) Ki-fogás. *Szégyen embernek, ki még a' balha természetit ſem láttya által, akarni meg-itélni, ha a' kenyérnek és bornak ſzine alatt a' Chriſtus állathatyaé elő magát, és ha maradhaté egyſzerſmind az égben és e' földre is önthetié-le magát.*

Felelet. (1) A' balha természetit adgyuk a' természet viſgáló Doctoroknak. Tractent fabrilia fabri.

(2) Nincsen itt a' Chriſtus hatalma felől kérdés, mit cselekedhetik ő felsége s' mit nem, hanem akaré teſt ſzerint a' kenyér és bor ſzine alatt lenni, vagy nem? Ha akar; édes Paterem, hogy a' ſzent Irásból meg-mutaſſad, kivánom.

(3) A' Chriſtus mindenhatósága a' Sácramento-

mokból, ha fintén ott semmi állati el-változást nem faragunk-is, meg-probáltathatik; mert csak a' mindenható Isten rendelhet az ő Ecclésiájában Sácramentomokat, és azokhoz illendő erőt egyedül ő felsége adhat.

(4) A' Christus Istenségére nézve mindenütt jelen vagyon, Matth. 28. v. 20. Az egeknek egei őtet bé-nem foghattyák, 1 Reg. 8. v. 27; de emberségére nézve, az egektől bé-fogatik, Act. 1. 9. és bizonyos helyben rekesztetik, Matth. 28. v. 6.

(5) Meg kell kűlömböztetni ez igaz lelki világosság napjának, a' Jésusnak, testének állati valóságát, az ő sugáritul, kegyelmeitől, hasznától. Állattyára nézve a' Christus teste az égben vagyon s' ott kell lenni mind addig, míg eljő ítélni elevenéket és hóltakat, a' mint a' hiszek egy Istenben vallyuk: jóllehet az ő sugárit; az az, erejét s' kegyelmét onnat felyul ide alá az ő híveire, mind az ő igéje s' mind a' Sácramentomok által bocsáttya és szivárogtattya.

(6) Ha a' Christus teste az égben és a' földön vólna egyszersmind állattya szerint, egy test nem vólna; mert az egység meg-oszoltatnék, mivel olly helyeken vólna, a' mellyek (extra continuitatem) egymás meg-érés nélkül egymástul meg-sakadozva vólnának. Mert az égben vólna, a' hóldban nem vólna, e' földön penig vólna.

(7) Mert az Atyák a' mindenütt jelen való lételt és mindenhatóságot egyenlőképpen ísteni tulajdonságnak, a' mint írásom I. Rés Xdik pontyából

ból ki-tetszik, tartották. Kikkel Bellarminusod edgyet érteni láttatik, ki némelly ellenkezők ellen igy szóll, Bellar. præfat. suâ in lib. de Christo.

Mit mondgyak azok felől, a' kik midőn a' Christus testének mindenhatóságot, mindenütt jelen lételt és minden Istení tulajdonságokat adnak, azt minden kétség nélkúl az Istenséggel őszve zavarják.

Quid de iis dicam, qui dum in Christi carnem omnipotentiam, omnipræsentiam, omniaque attributa divina conferunt, eam sine dubio cum divinitate confundunt.

NB. Bellarminusod a' mely hálóban akar másokat meg-fogni, magát azonban keriti és keveri. Mert midőn ő veletek edgyütt azt tartya, hogy a' Christus teste az égben és egyberszmind ide alá-is a' földön mindenütt a' kenyérnek és bornak szine alatt vagyon, valahollott e' föld kerekségében az oltya ki-szólgáltatik, ámbár máserejével légyen az, mit cselekeszik egyebet, hanem az Istení tulajdonságot az emberséggel őszve zúri zavarja: és ez egyátallyában nem egyéb, hanem azt vallani, hogy az Christus teste Isten lehet.

(4) Ki-fogása a' Paternek. *Micsoda egyéb a' hit, hanem a' mellyet nem látsz annak hitelt adni. Ha a' mellyeket értünk csak azokat hiszszük, immár a' tudomány a' hittel őszve zavarodik. A' hit meg-üresszedik. Bóldogok a' kik nem láttak és hittenek,* Joh. 20.

Felelet. (1) Az idvezülendő hit, a' szívnek, az Istenben, ugy mint az örök életnek és idvességnek szerzőjében való meg-nyugovása. Esa. 10. v.

20. Jer. 17. v. 7. (2) De tudom édes Páterem, hogy itt más jedzésben véfzed a' hitet, tudniillik, az értelemnek ama' munkájáért, mellyel az a' tanubizonyságnak hitelt ád. Azért ez ellenvetésedben három kérdés foglaltatik bé.

(1) An fides semper sit τῶν μὴ βλεπομενων; az az, a' hit azoké légyené mindenkor a' mellyek nem láttatnak? (2) An fides possit esse simul cum scientia de eadem propositione & in eodem intellectu? Az az, Azon egy hiteles mondás körül azon egy elmében a' hit edgyütt leheté a' tudománnyal (3) An inevidentia juvet Pontificos in fide implicita? Az az, A' hitbéli nem nyilvánvalóság segitié a' Pápistákat a' vaktában való hitben?

A' mi az első kérdést illeti. *Csak azokat kellé mindenkor hinnünk a' mellyek tőllünk nem láttatnak és ki nem tetszenek?*

Felelet. Az értelemnek czéllya az igasság, az az. arra teremtetet ő, hogy keresse az igazságot; gyümölcse penig vagy munkája, a' hitel adás, az az, hitelt ád az elme az igazságnak mikor reá akad. Az igasságnak penig fel-keresésekor támaszkodik vagy a' tanubizonysághoz, vag' az okhoz, erősséghez. Ha az értelem azért ád hitelt az igasságnak, hogy arról láttya a' tanubizonyságot: ez hitel adás *hitnek* nevezetik. Ha penig az okhoz támaszkodik, az az, az igasságot bévéfi valami okért, az az ok, vagy bizonyos és igen erős, és ez hitel adás, *tudománynak* mondatik; vagy penig az az ok, csak lehetős, és ezt *vélekedésnek* hivják.

A' ta-

A' tanubizonyság penig vagy emberi vagy Isteni, a' honnét a' hit-is vagy emberi hit, vagy Isteni. Azt mondom innét a' kérdésre, hogy az Isteni hitnek *erősnek*, *bizonyosnak*, de nem (evidens) *általláthatónak* vagy *nyilvánvalónak* kell lenni. *Erős vastag hitel adásnak* a' Schólában azt hivják, a' mely minden habzás kételkedés és az éllenben vetet részeknek félelme nélkül vegyon. *Bizonyosnak azt*, a' mely valami bizonyos és derék fundamentomon, mint valami kő szálon, éppittetik, a' mely mind magában ollyan légyen, mind penig annak a' ki hitelt ád és azt jóvá hadgya ollyannak láttsék. *Nyilvaló hitel adásnak* penig azt mondgák. midőn valaki magán, az az, az ő érzékenysége és okoskodása ereje által, más oktatása és tanubizonysága nélkül, azt a' tellyes mondást, melynek hitelt ád, igaznak lenni eőében vészi.

Szábjuk ezeket az Isteni hitre. *Az Isteni hit erős* hitel adás, mert a' kik Istenben hisznek, nem haboznak és nem kételkednek a' szent históriának és Isteni igiretteknek igazsága felől. Psal. 125. v. 1. *Bizonyos-is*, mert bizonyos fundamentomon, ugy mint, az Isteni tanubizonyság tételen, a' mely merő igazság épittetik. Mindazáltal az *Isteni hit* nem *által-látható* vagy *nyilvánvaló hitel adás*; mert a' ki hiszen, nem azért ád hitelt a' tanubizonyságnak, hogy érzékenységével vagy természeti okoskodásával a' dolgot ugy lenni tapasztalná és eőében venné, hanem hogy azt az Isten állattya és bizonyittya. Ezt szent Pál Apostol adgya előnkben

ben: Heb. 11. v. 1. A' hol à hitnek természetit le-rajzolván nevezi azt ὑποστασις-nak az az, *meg-feneklett meg-állopodásnak* mellyel a' hitnek jelenti az Apostol mind *erős* s' mind *bizonyos* voltát; mikor pedig ugyan ott mondgya azt τῶν ἀ βλεπομενων, az az, *azoknak a' mellyek nem láttatnak*, azt fejezi ki azzal, hogy a' hit nem *nyilvánvaló* vagy *által látsó* hitel adás. 1 Cor 13. v. 12. Most látunk *tükör* és *homályos beszéd* által. Ide való a' mit ott a' hitnek *meg-szűnése* és *ki-üresülése* felöl mond, a' mely lészen az örök életben. Mivel azért mondgya ott a' hitet ki üresíedni és nem el-végezödni vagy tökélletességre menni, mint a' szeretetet, mert az valami fogyatkozást, ugy mint, homályt és nem nyilvánvalóságot visel magában.

Ide való Agoston Doctornak ama' mondása és magyarázattya Idvezitönk amaz szavára, Johan. 14 El-mégyek hogy helyet készitsek néktek.

Mennyen-el, az ur, hogy helyet készitsen, mennyen el hogy lássák ötet; rejtse el magát hogy hidgyék ötet.

Auguſt. in Johan 14. Eat Dominus ut paret locum; eat ut videatur; latet; rejcse el magát hogy teat ut credatur.

Azért innét ellenvetésedre meg-felelek s' azt mondom, hogy a' hit mondatik annak a' mellyet nem látás hitel adásának; nem azért, mint ha azokat a' mellyeket hiszünk tellyességgel nem láthatnók, hanem hogy a' mennyiben azokat hiszszük, nem veszsnek az ö fundamentomoktul nyilván valóságot. Ugyan-is ez a' hit és tudomány között

az

az kűlömbség. Mert a' fundamentom, tudni-illik, az ok, a' mellyen a' tudomány fundáltatik a' dolog nyilvánvalósaga által győzi-meg az értelmet annak okait elő rakván; de a' fundamentom, ugy mint az Isteni tanubizonyság, mellyen a' hit épittetik, meg-győzi az értelmet, nem azert mint ha a' dolog magában nyilván való vólna, hanem hogy az a' tanubizonyság bizonyos és meg-csalhatatlan. Somma. A' mellyeket hiszűnk, más tekintet alatt azok nyilván valók és kétség kivűl valók lehetnek ő magokban, mind az érzékenységnek mind az okoskodásnak. Mert némely hitnek ágazatit az Apostolok testi érzékenység által észre vésznek és nyilván való okok által meg-mutatnak vala, 1 Joh. 1. v. 1. Joh. 14. v. 29. cap. 29. v. 15. 20. A' mennyiben penig azokat a' bizonyság tévő Isten méltóságáért hiszszűk, mondatnak τῶν οὐ βλεπόμενα, az az, *azokénak a' mellyeket nem látsz.*

A' mi a' második kérdést illeti. *Meg-leheté hogy azon egy hiteles mondást az ember tudgyon és hidgyen-is egyszersmind?* Avagy, *vagyoné oly nagy ellenkezés a' hit és a' tudomány kőzőt, hogy a' mit hiszűnk azt ne tudgyuk, és a' mit tudunk azt ne hidgyűk?*

Felelet. E' kérdés kőrűl annyira kűlömbőznek magok kőzőtt a' Pápista Doctorok, hogy alig talállyon ember két derék tudóst kőzőttők a' kik e' helyen mindenekben meg-edgyeznének egymással. Félsz attul Pater, hogy ha azokat hiszszűk a' mellyeket értűnk, hogy igy a' tudomány a' hittel ősz-ve ne zavarodgyék? Ne fély semmit. Mert a-

vagy

vagy valalamely keresztyén ember, minek utánna magának e' világ teremtése felől bizonyos tudományt szerzett, magában igy nem elmélkedhetiké: En olly bizonyossan hitelt adok e' hiteles mondásnak, Az Isten teremtette ez világot, hogy ámbár azt valami okoskodással eszemben nem vehetném-is, hogy *e világ Istentül teremtetett*, sőt jóllehet a' romlott természet mást dictálnais nékem, mindazonáltal minden félelem és rettegés nélkül ez hiteles mondásnak hitelt adnék? Igen-is. No hát itt a' hit és a' tudomány, jóllehet más s' más tekintetek alatt, de ugyan csak edgyût vannak.

Harmadik kérdés, *Ez a' hitbéli nem nyilvánvalóság*, az az, *hogy a' hit annak hiteladása a' mellyet nem látsz, segitié a' pápistákat ama' vak hitben, mellyel azt állattyák, hogy kőzönségessen a' kősségnek elég azt hinni, hogy igazak mind azok valamellyeket az Római Eccléſia igaznak bé vett és biszen, és ebben bérekesztvén hidgyen-el minden egyéb hitbéli ágazatot, a' mellyet nem ismér és nem ért, elég lévén néki hogy az Eccléſia azt bé-vötte és igaznak tartya?*

Felelet. Ugy akarod te édes Páterem ez ellenvetésedben; de vétkezel. (1) Mert ez hitbéli nem nyilvánvaloság, az az, annak el-hitele a' mellyet nem látunk, egyátallyában minden ismeretet és tudást ki nem rekeszt, hanem csak azt, a' mely az érzékenységen és a' dolog természetiből ki-folyó nyilván való okoskodáson fundáltatik.

(2) Mert a' hit bizonyos hitel adás. E' pedig a tudománynak, melynek hitelt adunk erős ismére-

tit

tit és hitelét, ugy mint, a' mellyen éppittetik fükségesképpen fel-téſi, tudni-illik, hogy nem embernek, hanem Iſtennek beſzéde légyen: de ez illyen iſméret és hitel adás a' Pápáſok vaktában való hitekkel ellenkezik.

(3) Mert valúnk egyben meg-engedik ők, hogy az, az emberi hit, a' mely nagyobb réſzént emberi tanubizonyságon fundáltatik, mindazáltal még-is azt állattyák, hogy ez hitel adás, mellyel a' hit ágazatit kell hinni, a' repræſentativa Eccléſia, az az, a' kőnönséges Conciliomban lévő Püſpökök és Papok tanubizonyságán, vagy a' mint némellyiktek ſzóll, a' Pápa tanubizonyságán, kit Eccleſia virtualiſnak hivtok, fundáltatik.

2. Azt mondod, hogy *bóldogok a' kik nem látták és hittenek.*

Felelet. (1) Szent igaz, de azok-is bóldogok vóltanak a' kik látták őtet és benne hittenek, Mat. 16. v. 17. (2) Bóldogok a' kik nem látván hiſznek, de nem a' Lateránomi és Tridentomi Conciliomoknak, Gyüléſeknek, hanem az Iſtennek.

(3) Ki-fogás. *Foglyul kell vinni az embernek értelmét a' Chriſtus engedelmeſségére.*

Felelet. Igaz ſent Pál ſzerint, 2 Cor. 10. 5. de nem kell foglyul vinni a' Lateranomi és Tridentomi Synat végezésére, a' minémű ez általállatozáſtok.

Ellenvetés. *Mert a' ki mindeneket ſemmiből teremtett a' mondotta, ez az én teſtem.*

Felelet. Ki tagadgya ezt? (2) Ezt kén bé-

hoz-

hoznod; Ez az én testemmé általváltozik. De hogy fül-ki innét? (3) A' mit az a' ki mindeneket temtett nyujtott a' tanitványoknak azt vötték kezekben. De a' meg-szentelt kenyért és bort nyujtotta. Azért azt vötték. Mi ezt el-hiszsük; de ti Pápások tagadgyátok. (4) A' mit a' tanitványok vésznek az az Ur teste és vére. De meg-szentelt kenyért és bort vésznek. Azért &c. Mi ezt el-hiszsük; mert az a' ki mindeneket semmiből teremtett tésen erről tanubizonyságot, Matth. 16. v. 16. De tiáltalállatozás fiai ezt nem hiszitek.

(6) Ki-fogás. *El-menvén tőllünk* igy szóll a' Páter, *az ő testének valóságában az ő személyéről mondotta*, Matth. ult. Imé én tiveletek vagyok mind világ végezetig. *A' mely igékben ki-adva és igirve vagyon nállunk az ő mind mennyekben s' mind ez földön való jelen léte, még penig több helyeken egyszersmind, a' mely akar oda vitel által, akar újonnan teremtés által* (sive per adductionem sive reproductionem) *lött légyen nem szükség a' hivőnek tudni; elég az, hogy tudgyuk hogy e' munkának mind tanuja s' mind cselekellője az Isten, a' ki midőn meg-cselekedheti azokat a' mellyek nincsenek avagy nem terjeszthetnéjéki azokat a' mellyek vadnak.*

Felelet. (1) Ha az ő testének valóságában el-ment tőllünk, nincs hát abban itt nállunk. (2) Szent Mathé utólsó részéből vött Savai Idvezitőnknek nem hogy pártotokra vólna, sőt egyenessen általállatozástok tudományát ki-fordittya, a' mint Agoston D. erre bizonság. Aug. tract. 50. in Ev. Joh.

Secun-

Az ô felsége szerint, gondviselése szerint, ki-be-sélhetetlen és láthatatlan kegyelme szerint telik-bé a mi ô tőlle meg mondatott, Imé én veletek lészek mind világ végezetig. Test szerint penig, a' mellyet, az ige fel-vőtt magára, a' mi szerint a' szűztűl szűletett, a' mi szerint a' Sidóktul meg-fogattatott, a' kereszt fára feszittetett, arról le vétetett, gyólcsban takartatott, koporsóban tétetett, a' fel-támadás után meg-jelentétett, nem mindenkor lészek veletek. Miért? Mert társalkodot az ô testének jelen vólta szerint negyven napokon az ô tanitványival; és midőn űtet le-vezették vólna látván, nem kővetvén felméne menyben; és nintsen itt, mert ott űl az Atyának jobján: és itt-is vagyon. Mivel az ô felségének jelen vólta el nem távozott tőllünk. Ezen Agoston Doctor

Secundum majestatem suam, secundum providentiam, secundùm ineffabilem & invisibilem gratiam impletur quod ab eo dictum est, Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi. Secundum carnem verò quòd verbum assumpsit, secundum id quòd de virgine natus est, secundùm id quòd à Judæis comprehensus est, quòd ligno confixus, quód de cruce depositus, quód linteis involutus, quòd in sepulchro conditus, quòd in resurrectione manifestatus, non semper habebitis me vobiscum. Quare? Quoniam conversatus est secundum corporis præsentiam quadraginta diebus cum discipulis, & eis deducentibus videndo, non sequendo, ascendit in cœlum; & non est hic; ibi enim se-

ctor ezt másutt igy magyarázza. *ugy vagyon a' Christus az ô Istenségével mindenkor mi velünk vagyon: de ha test szerint túlünk el nem ment volna, mindenkor az ô testét test szerint látnók, és lelki képpen soha nem hinnók.* Hugo-is ezent állattya. *A' Christusnak (igy szól) ez igéretit, imé én veletek vagyok mind világ végezetig, nem a' testi, hanem a' lelki jelen-lételrôl kell érteni.* Hilarius a' 124-dik Sóltár alkalmatosságával elô-hozván ez igéket, Imé én veletek vagyok mind világ végezetig, ezt igy magyarázza. *Mert a' lélek jelen vagyon, mindeneket által látván és befoglalván. Mert nem testi, a' mint mi azok vagyunk, hogy midôn valahol jelen vagyon, másunnan távoly légyen.*

det ad dextram Patris: & hic est; non enim recessit præsentia majestatis. Idem Augustin. in Joh. 16. vers. 7. Serm. 60. de verb. Domini. Semper quidem Christus divinitate nobiscum est: sed nisi corporaliter abierit à nobis, semper ejus corpus carnaliter videremus & nunquam spiritualiter crederemus. Hugo de Sancto Victore in speculo Ecclesiæ cap. 7. Promissionem illam Christi, Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi, intelligendam non de corporali, sed de spirituali præsentia. Hilarius in Psalm. 124. Spiritus namque adest, omnia penetrans & continens. Non enim secundum nos corporalis est, ut cum alicubi adsit, absit aliunde.

Origenes midôn ama' két szent Iráſbéli helyet, Szent Máthé 25. v. 14. és Szent Máth. 18. v. 20, a-

kar-

karná meg-edgyeztetni igy szóll, Origenes tract. 33. in Matth.

Az Istennekegy szűlött fia, az Isten ige--- a' ki testi kerülettel körül nem rekesztetett. E' szerint az ő Istensége termeszete szerint egy helyből másbanem bujdosik, de bujdosik a' test sáfárkodása szerint a' mellyet magára fel-vött-- Azt penig mondván a' fel-vött testnek emberét nem tagadgyuk, holott meg vagyon irva Jánesnál, minden lélek a' ki tagadgya a' Jésust nincsen Istentől. Alább. *Eő a' ki a' Példabeszédben elő adatik mint egy bujdosó ember, Mert nem-is ember a' ki jelen vagyon, valahol ketten vagy hárman ősszve gyűlnek az ő nevében; nem-is az ember vagyon jelen mi velünk minden időben mind világ végezetig; nem-is az ember vagyon jelen a' mindenütt egyben gyűlt hivekkel, hanem az Isteni erő mely vala*

Unigenitus Dei est Deus verbum--- qui non est corporeo ambitu circumclusus. Secundùm hanc divinitatis suæ naturam non peregrinatur, sed peregrinatur secundum dispensationem corporis, quod suscepit---Hæc autē dicentes non solvimus susceptī corporis hominem, cùm sit scriptum apud Johannem, 1 Joh. 4. 3. Omnis spiritus qui solvit Jesum, non est ex Deo, sed unicuique substantiæ proprietatem servavimus. *Paulò post.* Ipse est qui in parabola proponitur peregrinans quasi homo; nec enim est homo, qui est ubicunque duo aut tres in nomine ejus fuerint congregati; neque homo nobiscum est omnibus diebus usque ad consumationem seculi; nec congregatis

la a' Jésusban. ubique fidelibus homo eſt præſens, ſed virtus divina, quæ erat in Jeſu.

Kellé több tanu és ez helyre való magyarázó? Láſd Iráſom 10-dik pontyában le-tett régi Atyákat, kikre még nállad benn maratt a' felelet.

(3) Ti Pápiſták e' ti altalállatozáſtok vélekedéſe módgyában mint légyen, még ez ideig-is meg nem edgyeztetek. Mert némellyiktek azt állattya hogy a' kenyérből csináltatik a' Chriſtus teſte; némellyiktek az égből akarja alá hozni, és a' kenyér alá tenni, hogy ott légyen. Innét köztetek meg-békélhetetlen ûſtök vonás vagyon. A' régibb Pápiſták, azt állattyák nagyobb rélzént, hogy a' Chriſtus teſte a' kenyérből csináltatik, innet mondgya a' Tridentomi Conciliomis;

Hogy a' kenyérnek egéſz állattyának légyen elváltozása a' Chriſtus teſtének állattyává.

Ut ſit converſio totius ſubſtantiæ panis in ſubſtantiam corporis Chriſti.

Ezek ellen ki-kél s' hadat támaſzt Bellarminus Jéſuita. Bellarm. lib. 3. de Euch. cap. 18.

Mert (így ſzóll) *a' csinálás* vagy teremtés *által való el változás olly dologhoz illik, melynek elébb létele nem vólt: de a' Chriſtus teſte vólt immár minek előtte az áldás meg-lőtt.*

Quia converſio productionem eſt rei non priùs exiſtentis: corpus autem Chriſti præexiſtebat antequam conſecratio facta eſt.

Az Ujjabb Pápiſták nagy réſzre azt tartyák, hogy az által-állatozás légyen az oda vitel által.

Igy

Igy ért e' felől Bellarminus más uj társaival egyben, és igy akarja ezt meg-határozni. Bellarm. loco citato.

Az oda vitel által való el-változás az, a' mellyel lészen, hogy a' Christus légyen a' kenyér szine alatt.

Conversio per adductionem est, qua fit ut corpus Christi sit sub specie panis.

Máſok köztetek ezt meg-nevetik és csufollyák.

Svarez Jésuita igy szóll e' felől: *Ez nem valóságos állati el változás, hanem valami más helybe való által-vitel.*

Svaresius in 3. Thom. disp. 50. sect 4. Non est vera substantialis conversio, sed translocatio quædam.

Conninks Jésuita-is ez ellen kikél. *Midőn* (ugy mond) *egy valóság másiknak helyében bé-állattatik, nem mondhatni tulajdonképpen hogy edgyik a' másikká el-változzék; nem-is hozhatni-ki ez el-változást a' Christus beszédéből.*

Conniks Jesuita de Sacram. quæst. 75. art. 4. dub. 4. Cùm substantia succedit loco alterius, non potest propriè dici unam converti in aliam: nec potest hæc conversio colligi ex verbis Christi.

De mit mondaßß mind ezekre Páter Uram? Azt mondod te; *Nem szükség ezt a' bivőnek tudni, elég az hogy ezt az Isten bizonyittya és miveli.*

Felelet. 1. Haszontalan hát ezt állitani, és igy a' ti Doctoritok egymás között haszontalan dólgon koczódnak.

A' mikor a' Tridentomi Synat ez általállatozás tudományát kohola; ennek módgya felett mint

változzék-el a' Christus teste a' Sácramentomban, és a' kenyér mint légyen Christus testévé, és a' bor ő vérevé, igen nehéz villongás kezde a' Dominicanusok és Franciscanusok között támadni. Mert a' Dominicanusok azt állatták, hogy a' Christus ugy vagyon a' hálaádás Sácramentomában, nem hogy más helybôl mennyen oda hanem hogy a' kenyérnek állattya a' test állattyává által változzék azon a' helyẽ a' hol a' kenyér vala, és a' kenyérnek formája a' test formájává: és hogy ez mondassék *által-állatozásnak*. Ellenben a' Franciscanusoknak ez nem tetszék, hanem hogy a' Christus teste, a' mely egyszersmind sok hellyeken jelen lehet, oda vitessék, a' hol az elôtt a' kenyér vala, nem idô haladék által való által-változás szerint, hanem a' mely mindgyárt egy szempillantásban légyen. Annakokáért azt állatták, hogy az Isten rendelte légyen azt, hogy a' hol a' test vagyon, ott a' más dolognak; ugymint, a' kenyérnek és bornak állattya mag-sûnnyék mindazáltal az semmivé ne légyen. És ez hivatik nékik által-állatozásnak. Nem ugy mint ha a' Christus testének állattya lenne a' kenyér állattyából, hanem hogy ez amazok hellyében következzék.

A' Dominicanusok ellen a' Franciscanusok illyen erôsségekkel élnek vala. (1) A' Christus teste a' kenyérbôl ki nem hozatik avagy nem csináltik. Mert a' mi csináltatik az az elôt valósággal nem vala. De a' Christus teste vólt a' consecratio vagy meg-szentelés elôtt. Azért, &c.

(2) Mert

(1) Mert ha a' Chriſtus teſte ujjonnan csináltatnék, a' lenne vagy ſemmiből az Iſten véghetetlen hatalma által; vagy pedig a' haláadás Sácramentoma kenyeréből formáltatnék. De edgyiket ſem mondhatni. Mivel egyébiránt a' Chriſtus csináltatott teſte nem vólna azon egy, az égben lévő teſtével, ugy mint, a' mely ſe ſemmiből, ſe az Urivacsora kenyeréből nem formáltatott.

(2) Mert ha az égből nem hozatik alá a' Chriſtus teſte, hanem ujjonnan csináltatik, tehát az után az Urvacsorából nem tér meg az égben, hanem el-mulván a' kenyér és bor minémüségi, a' mint ük akarják, meg-ſünik ott lenni; a' mely avagy csak meg-gondoláſra-is iſzonyu.

(4) Mert meg nem mutathatik ſoha, hogy hogy leheſſen csináltatni az Urvacsora kenyeréből, nem csak a' Chriſtus teſtének, hanem még lelkének-is.

A' Dominicanuſok ſem hagyák magokat, hanem a' Franciſcanuſok ellen viſont igy okoskodának.

(1) Mert a' tulajdon által-változásban, akar terméſeti, akar penig terméſet felett való légyen az, meg-kivántatik, hogy az a' mi vólt meg-ſzünnyék, és légyen az a' mi nem vólt. (2) Mert ha az égből hozatik-le a' Chriſtus teſte az Urvacsorában, mindazonáltal még ſem hadgya-el helyét, nem mondhatni hogy az égből hozatotte, holott e' ſóllás formája, *az égből*, hely változáſt jelent és jegyez. (3) Mert az általállatozás olly munka, a' mely magában és elsőben annyit téſzen, mint a' ke-

nyér és bor egész állattyának, az Úr teste és vére egéssz állattyává való által változása. Azért egyátallyában az elő hozas nem lehet, holott a' valóság elő hozása, meg lehet, által változás nélkül. (4) Mert igy edgyik homállyos dolog, a' másik homállyos dologgal világosittatik-meg; mivel az lehet még a' kérdés, micsoda az az elő hozás? Es ha a' Christus teste az égből hozatiké-le az óltárra, által jövén az egész aër, az az, le vegőég közepén? A' melynek edgyikét sem mondhatni.

Midőn e' disputatiót hallaná a' Coloniai Elector, fel kiált s' azt mondgya, hogy edgyik sem érti eléggé magais mit akar.

Igy azért a' Dominicanusok azt állatták, hogy e' Christus teste változása lenne per productionem, az az, *a' kenyérből való kihozás avagy csinálás* által: Ellenben a' Franciscanusok azt tanitták, hogy per adductionem, az az, *oda vitel által, de egy szempillantásban*, a' mennyiben tudniillik, a' Christus teste a' Consecratio vagy meg-szentelés által az égből a' földre vitetik; nem idő haladékával, hogy edgyik helyet el-hadgya és mennyen a' másikban, hanem egy szempillantásban, hogy más helyet-is szerezzen magának, de ugy hogy az elsőt el ne hadgya.

Némellyek ujjabb által változást gondoltanak-ki köztök, nem kedvelvén ennek edgyikét-is. Mivel Gabriel Bielt követvén azt állatták, hogy ez által változás légyen conservativa, az az, *meg-tartó változás*, a' mennyiben a' Christus az ő régi valóságában

ban meg-tartatik. Némellyek azt mondák hogy e változás fit conſtitutiva, az az, *helyheztető*, a' mennyiben itt ujjabb bé-vitele vagyon a' Chriſtus teſtének a' ſzinek alatt, a' kenyérnek állati meg-ſzûnésének edgyûtt való jelentésével.

Némellyek penig azt tartyák, hogy légyen Unitiva mutatio, az az, *edgyeſítő változás*, a' mennyiben a' Chriſtus teſtének és vérének állattya a' kenyér és bor minémûségével edgyesûl, és azokat ugy mint ſzerzô ok tartya és óltalmazza. De ezek-is haſonló vagy még nagyobb órvényben eſnek-bé a' felsôknél. Mert valahol valami megtartatik vagy edgyesûl, hogy ott az elôtt már csinálva légyen vagy oda vitetve, ſzûkséges. Láſd e' Hiſtoriat ama' hires Svavis Péter Polanus Pápás Hiſtoricuſnál ad Concil. Trident. in doctrina Tranſubſtantiationis.

(2) Ha e' módnak az Iſten vólna ſzerzô oka és bizonysága, a' ſzent Irásból kellene tudni, de még csak árnyékozáſa-is nem találtatik ſohul.

(3) Azt mondod; *A' ki midôn meg mivelheti azokat a' mellyek nincsenek, miért nem terjeſzthetné-ki azokat a' mellyek vadnak?*

Felelet. Nincs kérdésben Iſten mit cselekedhetik, hanem cselekedni mit akar. Hol igirte Iſten a' ſzent Irásban az ô teſtének e' ki-ſzéleſítését, hogy az égben ûllyön, még-is ide alá a' fôldön az oſtyában magát ki-terjeſztvén légyen?

(2) Ez igy nem által-állatozás, hanem hely változtatás vagy ſzerzes lenne.

(3) A' Chriſtus teſte a'hol vagyon látható és tapaſztalhatók éppen vagyon, a' mint Iráſom 17 pontyában a' Régi Atyákból bővön meg bizonyitottam, kikre e' mái napig nem jött tőlled válaſzom.

(4) Ha a' Chriſt teſte az egekbē egéſlen vagyon és minden oſtyában-s ſerte ſzéllyel e' világon azoknak leg kiſſebbik réſzetskéibē-is mind egéſlē, à mint állattyák à Concilium Trident. Seſſ 13 cap 3 Catech. Rom. de Euch. num. 30. Svarez tom 3. diſt. 52. Sect. 2. s' magad is fellyebb: tehát nem lehet ott *replicatio*, az az, ki-ſzéleſi és vagy terjeſztés.

(5) Ha a' Chriſtus teſte ſok helyeken lehetne egyſzerſmind jelen, még penig mindenütt az egéſz teſt, tehát igy az Iſteni tulajdonság által ónetnek az emberi teſtben, mert csak egyedűl Iſtennek tulajdona az, hogy minden teſtben és annak minden réſzeibē egéſlen légjē. (2) Az emberi teſt bizonyos helyben rekeſztetik, látható és tapaſztalható még à Chriſtusban-is, Matth. 28. v. 6 Luc. 24. v. 51. 39. Itt Agoſton Doctor tanitására kell vigyáznunk, Auguſt. Epiſt. 57. ad Dardanium, ki igy ſóll:

El kell távoztatnunk, hogy ugy ne állaſſuk à Chriſtus Iſtenségét, hogy teſtének valóságát el-végyük. Máſutt. *Az ember teſt ſzerint* bizonyos *helyben vágyon, és helyből helyben mégyen, és midőn más helyben mēnt, azon a' helyen*

Cavendum eſſe, ne ita Divinitatem Chriſti aſtruamus, ut corporis veritatem auferamus. Idem Aug. tract. 31. in Johan. Homo ſecundum corpus eſt in loco, & de loco migrat; & cùm ad alium locum venerit, in eo loco un-

lyen a' honnét el-ment, nincsen. Az Isten pedig mindeneket bé tôlt, mindenütt egészlen vagyon, nem is rekesztetik helybé foglalás szerint helyekben. Mert a' Christus az ô látható teste szerint vala a' földön, az ô láthatatlan felsége szerint a' menyben és a' földön.

unde venerit non est. Deus autem implet omnia, ubique totus, nec secundum spatia tenetur locis. Erat enim Christus secundum visibilem carnem in terrâ, secundum invisibilem majestatem in cœlo & in terrâ.

Másutt. Mig e' világ el-végezôdik, oda fel vagyon az Úr, de itt-is vagyon az Urnak valósága. Mert hogy az Urnak teste a' melyben fel-támadott egy helyben légyen szükséges: az ô valósága mindenütt ki-önteted.

Idem tract. 30. in Joh. Donec sæculum finiatur, sursum est Dominus: sed etiam hic est véritas Domini. Corpus enim Domini in quo resurrexit uno in loco esse oportet, veritas ejus ubique diffusa est.

(6) Az Isten az ô tulajdonságát, a' minémû à mind enûtt és sok helyen egéßlen jelen létel egyßersmind, az emberi testel nem közölheti, mert igy magát meg-tagadná. Psal. 139. v. 7. Ezt erôßiti Tertullianus Doctor, lib. de Trin. circa medium, ki igy szóll:

Ha csak ember a' Christus, hogy hogy lehet jelen azoknak kik mindenütt segitségûl hivják útet? Holott ez nem emberi hanem az Isteni terméßzetnek tu-laj-

Si homo tantùmmodo Christus, quomodo adest ubique invocaturis? Cùm hæc non hominis natura sit sed Dei, ut adesse in omni loco possit.

Si

lajdona, hogy minden helyben lehessen. Ha csak ember a' Christus, miért kelletik a' könyörgésben az embert közbenjáróul segitségül hivni.

Si homo tantummodo Christus cur homo in orationibus mediator invocatur.

(3) Azt mondod Pater Uram; *Hogy penig ezek az utólsó vacsorában igy lettenek nem kételkedünk. Se kételkedni nem szükséges, holott mindnyájan az Evangelisták, nem hasonlatosság szerint való szókkal magyarázzák, illy nagy dologban a' minémű a' mi idveſségünk, mely ez Sácramentomhoz támaszkodik.*

Felelet. (1) Sőt ezt eröſſen, a' mint az felsőkből ki-tetszik kell tagadnunk.

(2) Ugy kell ezt magyarázni a' mint a' más Sácramentomokat, sőt az Evangelisták-is ugy adgyák elő; De azokat a' mint már ez ideig meg-bizonyitottam mind az Ov s' mind az Uj Testamentomban az Isten Tropusban adgya elő.

(3) Mert ez vélelekedés, hogy a' Christus az égben üllyön test szerint, s' még-is ide alá-is egyszersmind a' földön az Oltyában testét ki-terjeszsze, uj találmány és a' szent Iráson kivül való tudomány, a' mint fellyebb Iráſom Első könyvének tizedik pontyában derék Pápás Doctorok Iráſiból meg mutatám, melyre várnám Páter Uram a' válaſzt. Azért ugy a' mint állatod ezek az utólsó vacsorában nem lőttenek.

(4) Más az Urvacsoráról való itélet tétel, mikor az mind à lelki s' mind testi, menyei és földi, külső és belső, eledelből, az az, kenyérből és borból

ból és egyberímind a' Chriſtus teſtéből és véréből állo egéß munkáért dologért vétetik; más mikor csak a' kûlsőért, az az, a' teſti és földi eledelért, a' minémû a' kenyér és a' bor, a' mellyek jelek és pecsétek. Itt-is azt mondgyák a' mi Doctorink; más az igéket edgyenként viſgálni és cirkálni, a' mellyeket-is egynéhány igéken kivûl, a' mint fellyebb meg-mutatám, tulajdonképpen értherni és vehetni; más azokból valami tellyes mondáſt formálni és azt viſgálni. Annakfelette más a' Tropus nállunk, s' más az metaphora, ezek ugymint ſéleſſebb vagy tágaſſabb és ſoroſſabb igék, edgymáſtul meg-kûlömböztetnek.

Te Pater Uram, itt csak metaphorát, az az, haſonlatoſság ſerint való ſzólláſt emlegecz, holott mi többet tartunk. Jele, hogy nem igen olvaſtad a' mi Doctorainkat; de nem csuda, mert az tûletek meg vagyon tiltva. Azért tudd-meg ez e' helyen a' mi értelmünk.

(1) A' tellyes mondás utóllyán vagyon metaphora, az az, edgyik haſonló tétetik a' máſikért a' mint a' pohár-is Uj Teſtamentomnak, holott annak csak jele, mondatik. Luc. 22. v. 10. Mert az Uj Teſtamentum a' Chriſtus vére ki-ontáſa által erőſſíttetett-meg. Igy a' környûl-metélkedéſ-is frigynek neveztetik, Gen. 17. 10, a' holott a' frigy az ő jeléért tétetik. A' bárány-is Páſchának, az az, által menetelnek. Matth. 26. 17. Marc. 14. 12. Vagyon itt Metonymia adjuncti; az az, A' Chriſtus teſte tétetik az ő valóságos jeléért. Nem ugymint ha in-

ha innét à Chriſtus valóságos teſte kirekeſztetnék, sőt inkább hogy a' tekintet alatt, mely a' jegy és jedzett dolog kőzőtt szokott lenni bé-rekeſztetnék. Mert a' kenyér nem csak hasonló a' Chriſtus teſtéhez, hanem egyberſmind az Ur rendeléſe szerint válik annak adjunctumává, az az jelévé és pecsétévé.

(3) Vagyon itt Synecdoche Partis pro toto. Az az, a' Chriſtus teſte tétetik és az egéſz Chriſtus értetik

(4) Vagyon itt Metonymia Subjecti pro Adjunctis. Az az, a' Chriſtus tétetik mind azokértis az ő jó tétéményiért, a' mellyek ő rólla mi reánk származnak.

(5) Meg-hallád hiſzem fellyebb, hogy e' nagy dologban magatok Doctora-is nyólcz tropuſt, az az, máſt jedző igét állatnak.

(6) A' Tropus, nem homályt; sőt világot ád a' dolognak.

(7) Ugy vagyon, hogy az Evangeliſták, e' Sácramentomi igéket, *Ez az én teſtem*, mindnyájan azon szókkal hozzák eló, mert ugy-is kellett, mivel a' Chriſtus azon szókkal mondotta; Az igaz tanunak pedig és hiſtoria Ironak ez tulajdona, hogy a' meg-cselekedett vagy semmellátott dolgott, és a' hallott avagy máſtul mondatott s'eleiben adott szókat, el ne változtaſſa, hanem annak valósága szerint adgya szem eleiben: mindazonáltal hogy itt Tropus vagy máſt jedző ige ne légyen, innét senki ki nem hozhattya. Mert a' Tropuſt-is vagy

máſt jedző igét ſokan az Evangeliſták azon ſzókkal hozhattyák elő. Mint Példának okáért ama' ßent Iráſbéli helyet; *ha meg-botránkoztat tégedet a' te kezed vágd-el azt &c.* Ez Tropus hiſzem, azé? Még-is ßent Mathé 5. réß. 30. verſ. és ſzent Márk 9. réſz 43. verſ. azon ſzókkal adgyák elő: Igy amaz ßavaitis Idvezitőnknek; *a' hol a' dőg, ott vadnak a' ſaskeſelyűk-is* Mind ſzent Máthé 24. réſz. 28. verſ. mind penig ßent Lukács 17. réß. 37. verſ. azon igékkel hozzák elő. Mindazonáltal ki meri itt tagadni a' tropuſt vagy máſt jedző betűt?

(8) A' ſzent Irás a' dolgot csak egyátallyában magyarázza és adgya előnkben, ſe azt nem mondgya, hogy ez avagy amaz ßóllás tulajdonképpen való, ſem hogy metaphora vagy más Tropus, mert ez a' Retoricara való. Elég az hogy az igék értelmére, mind maga Idvezitőnk, mind az Apoſtol elegedendő utat ſzólgáltat. Őnnőn maga igy ßoll: *Ezt cselekedgyétek az én emlekezetemre.* Nincs hát ott teſt ßerint, mivel a' kinek emlekezetire valamit cselekeßűnk, hogy az tőllűnk távol légyen ſzűkséges. Az Apoſtol-is penig a' meg-ſzegés után-is kenyérnek nevezi. *A' kenyér* (ugymond) *a' mellyet meg-ſzegűnk avagy nem a' Chriſtus teſtével való κοινωνία, edgyesülésűnk avagy tárſalkodáſunké? &c.* Holott a' kenyér tulajdonképpen nem lehet tárſalkodás a' Chriſtus teſtével, hanem a' tárſalkodáſnak csak eſzköze. Iſmét. *Valamenyiſzer éſztek e' kenyérből és iſztok e' pohárból.* Kenyér hát és pohár. Végezetre. *Az Urnak halálát emlegeſsé-*

tek

tek miglen el-jö. Annak okáért ott jelen nincsen.

(9) Hogy a' hitnek nagy dolgait csak tulajdonképpen kellessék érteni, a' mint Páter fel-tessed, meg-nem álhat. Mert im e' következendök, a' hitnek nagy dolgai és derék ágazati, még-is ábrázoló formán (figuratè) magyaráztatnak. Deut. 30. 6. *Környül metéli az Isten a' te szivedet és a' te magodét,* Joh. 3. 3. *Hanem ha ki születendik onnet fellyül,* Joh. 6. v. 53. *Hanem ha észitek az emberfiának testét,* Gal. 3 v. 27. *Valamenyin meg-kereszteltettetek a' Christust öltöztétek fel.* Rom 6. v. 4. 5 *El-temettettünk ö véle edgyütt a' kereszteség által. ö beléje öltatván véle edgyé lött ünk.* Coloss. 2. v. 11. *Környül metéltetnetek, kéz nélkül való környülmetélkedéssel.* Joh. 15. v. 1. *En vagyok az igaz szölö tö: az én Atyám a' szölöben való munkás: ti vadsok a' szölö veszszök: minden szölö veszszöt, a' melly én bennem gyümölcsöt nem hoz, ki-metcz.* Matth. 26. *E' pohár üj testamentom.* Aquinás Tamás és Bellárminus Jésuiták ezt a' hit nagy ágazattyát ábrázolás képpen magyarázzák. Mit itélsz a' Christusnak az Atyának jobjára való ülése felöl, avagy nem edgyé az hitnek nagy és nehéz ágazati közzül, még is ebben, a' mint akarki-is meg-vallya, edgynéhány hasonlatosság szerint való szóllás formái találtatnak?

Azt mondod, hogy a' *Christus ö maga emberi szóval e' dologban világossabban nem szólhatott, mint midön a' zugolódó Sidóknak azt mondotta: Bizony mondom néktek, az én testem valóságos étel, &c.*

Felelet. (1) Meg-bizonyitám fellyebb Irásom

ſom Első K. 9-dik Pontyában derék és feles Pápás Doctoritokból, hogy ott Idvezitönk az Urvacsora Sácraméntomáról nem ſóll; melyre ſemmit ſem felelél. Meg-bizonyitám Második Pius nevű Pápád Iráſiból-is. Ha Doctoraidnak nem hiſzeſzſ, tartozol hinni Pápádnak.

(2) Idvezitönk e' ſzókat ſok idővel ſenvedésének előtte mondotta, azért nem nézhetett az általállatozáſra, mivel még a' vacsora ſem vólt. Osztán nem-is lehet itt a' vacsora felől való igéret, a' mint némellyiktek vélekedik; mert a' Chriſtus ſóll az ő teſtéről, nem ugy mint a' mely a' meg-áldás által lenne jövendőben étellé; hanem ugy mint a' mely már létel ſerint, valóságos étel vólt. *Az én teſtem valóságos étel és az én vérem valóságos ital.*

(3) Arról az ételről ſzóll a' meg-nevezet helyben Idvezitönk, a' *mellyet* ha ki *éſzik ő benne marad, és ő-is a' Chriſtusban*, v. 56. cap. 6. De ſokan véſik az Urvacsora Sácramentomát, a' kik a' Chriſtusban nem maradnak.

(4) Mert oly étel ez, a' mellyét Idvezitönk emleget, *à mely nélkül ſenki nem idvezülhet*. v. 53. De ſok kiſdedek idvezülnek, kik az Urvacsora Sácramentomával nem élhetnek.

(5) Oly kenyér ez, a' mellyet ſenki nem éſik, hanem csak az a' kinek örök élete vagyon. v. 54.

(6) Az à kenyér ez, à mellyet e' világ életéjért adandó vala. De a' Sácramẽtomi kenyeret nem adta è világ életéjért; mert az ő teſtét nem a' kereſztfán, hanem a' vacsorában adta vólna ez világ életéjért.

(7) Ha itt Idvezitőnk az utóló vacsoráról szóllot vólna, tehát az utólsó vacsora, kenyér, pohár, hálaadás, meg-segés, osztás és a' Christus halála emlegetése nélkül el-lehetett vólna. Mert itt afféle semmi sincs.

(8) Enni itt a' Christus testét és innya az ő vérét, annyit tészen mint a' Christushoz menni és ő benne hinni, v. 35.

(9) Ha itt az Urvacsoráról vólna emlekezet, tehát valakik vészik a' kenyeret, mind azoknak a' bort-is venniek kellene, v. 53. *Hanem ha észitek az ember fiának testét, és iszszátok az ő vérét, nem lészen életetek ő benne.* De ez ellenetek vagyon; hát amazt annyira mire vitattyátok?

10. Mert ezen részben v. 61, azt mondgya az Ur, hogy ő az egekben fel-mégyen, mellyel azt adgya eleikben az ő tanitványinak, hogy valamint azt ne gondollyák, hogy ő felségét foggal kellyen rágniok és meg-enniek.

(11) Mert nyilván tanittya a' Christus, hogy az ő teste, ha ki test szerint vészi, vagy az ő savait testi értelemre vissi, semmit nem hasznal, ugyan ott v. 63. De mi lehet ennél testiebb értelem, mint azt állatni hogy a' Christus testét vagy az egész ember és Isten Christust, meg kellyen rágni vagy a' torkon a' gyomorban alá bocsátani.

Azt mondod. *Mert jólehet ugy magyarázza, hogy azt mondgya, hogy a' test nem használ, tudniillik, a' mi testünknek táplálására és a' test életire, hanem a' lélek az a' mi meg-eleveníti az elmét, tudniillik, az Isten*

ten szeretetinek és kegyelmének eledelével, mindazáltal a' Christus testének évését, bizonyára mint jelen való valóságos ételnek világossan meg-kivánnya, hogy csuda azt tagadni, vagy azt állatni, hogy hittel és nem szájjal kellyen ez ételt venni.

FELELET. A' mi valóságos eledel és ßájjal vétetikbé, az à hasnak és testnek eledele, és à testet s' testi életet segiti.

(2) Az egéß villongás itt csak ebben forog; ha a' Christus Szűz Mária méhéből fel-vőtt testét az Urvacsorában, tulajdonképpené, avagy nem tulajdonképpen vészik és éßik. Ha azt tulajdonképpen éßik és véßik, a' kik azzal élnek, tehát a' Pápások vallások meg-áll; de ha nem tulajdonképpen; a' kenyérnek a' Christus testévé való által válása és állatozása el-romol és bomol. Jertek elő Jésuiták s' erre világosságot a' Páter ellen adgyatok és nyujcsatok. Itt Bellarminus Apád, kiből nagyobb réßét disputatiódnak irtad-ki, ugy meg-akad, hogy nem méltó hozzá tanács kérdeni menni. Bellarminus lib. 1. de Euchar. cap. 11. §. 28.

Hozzá adom (igy ßóll) *ha az évés mivóltához tartoznék a' foggal való rágás, a' Christus testét tulajdon-képpen ennék az Urvacsorában, nem ábrázolásképpen. Mert nem mondgyuk hogy egyátallyában észszűk a' Christus*

Addo si de ratione manducationis esset attritio dentibus facta, Corpus Christi propriè manducari in Eucharistia non Tropicè. Non enim dicimus corpus Christi absolutè manducari sed manducari sub

stus testét, hanem hogy a' kenyér színei alatt esszük. A' mely értelem azt állattya, hogy láthatóképen és érzés szerint a' színeket esszük, és így foggal azokat rágjuk, de azok alatt láthatatlan képpen a' Christus teste is vétetik és a' gyomorban által bocsáttatik.

speciebus panis. Quæ sententia significat ipsas species manducari visibiliter ac sensibiliter, ac proinde ipsas dentibus atteri, sed sub illis invisibiliter sumi etiam & transmitti ad stomachum corpus Christi.

Felelet. Nevetséges dolog. (1) Mert azt mondgya hogy tulajdonképpen észik rágván a' Christus testét, de nem egyátallyában. Ez csak annyit tészen jó Bellarmine, mint ha azt mondanád: *a' Christus testét tulajdonképpen észszük és nem észszük tulajdonképpen.*

(2) Tulajdonképpen észitek a' Christus testét, mert az a' kenyér színe alatt meg-rontatik, az az, a' mint magyarázod, láthatóképpen a' fogakkal a' színek törettetnek-meg. Ez csak annyi mint ha mondanád. *Az ő teste tulajdokképpen rontatik-meg, mert az ő rubája láthatóképpen szaggattatik.*

(3) Világ teremtésétül fogva ez ideig senki nem hallotta, se egy derék tudós ember irásában-is nem olvasta, hogy valaki azizt, szint, gömbölyegséget, könyűséget és egyéb ezekhez hasonló tulajdonságokat (accidentia) meg-ött vólna láthatóképpen, és azt fogaival rágta vólna. Erős és éles fogai legyenek annak szükséges, a' ki a' színeket meg-rágja és

ja és meleg gyomra, hogy azokat meg-emésztheſſe és ki-adhaſſa.

(4) Ha tulajdonképpen és valósággal a' ſinek-nél és egyéb efféle tulajdonságok nál jó Bellarmine egyebet nem élztek, tehát nem a' Chriſtus valóságos teſtét éſitek.

De hadgyuk-el Bellarminuſt, és mennyünk által azokra a' Pápás Doctorokra, kik itt minden félelem nélkül ſivúknek titkát ki-mondgyák, és a' Chriſtus teſtének tulajdonképpen való évését megvetik és tagadgyák. Salmeron Jéſuita tom. 9. tract. 20. p. 136. igy ſzóll:

A' Chriſtus teſtét a' Sácramentom alatt mikor véſzik, foggal meg nem rágják, mert azt meg nem illethetik, és az halhatatlan s' meg-oſzolhatatlan: de a' valóságos évés azt kívánnya, hogy az a' mit meg-éſznek meg-illetteſſék és légyen az meg-oſzolható és által-változható. A' mely itt a' Chriſtus teſtéről nem lehet.

Caro Chriſti ſub hoc Sácramento dum manducatur, dentibus non atteritur, quia tangi nequit, eſtque immortalis ac inpartibilis: manducatio autem realis requirit contactum rei edendæ, & poſſe dividi & tranſmutari. Quod hic de corpore Chriſti fieri nequit.

Svarez Jéſuita. *Hogy e' mondás, A' Chriſtus teſte meg-töretik, haſonlatoſság ſzerint való ſóllás formája légyen és nem tulaj-*

Svareſ. in 3. Thom. q. 75. diſp. 47. art. 1. §. 4. Quod corpus Chriſti frangi locutio metaphorica ſit & non propria,

donképpen, való meg-tetszik (Aquinás) *Thamásból-- oka ez, mert a' meg-tőretés tulajdonképpen és az ő erejében a' részeknek meg-oszlását és egymástul való el-hányattatását jedzi, a' mely a' mint nyilván vagyon a' Christus testének részeiben nem lészen.*

colligitur ex Thoma q. 77. art. 7. in Corp - Ratione patet, quia fractio propriè & in rigore significat divisionem & discontinuationem partium, quam constat non fieri in partibus corporis Christi.

Maldonatus Jésuita. *Ha tulajdonképpen akarunk* (ugymond) *szolni hamissak ez mondások.* A' Christust eßßük, a' Christus testét el-nyellyük, a' Christus teste meg-tőretik, *mert azok a' módok, a' mellyek ez igék által jelentetnek nem tulajdonittathatnak a' Christus testének.*

Maldonat. tom. 1. de Sacram. tract. de Euch. p. 143. 144 Si propriè loqui velimus, falsæ sunt hæ propositiones; Christus manducatur à nobis, corpus Christi devoratur, corpus Christi frangitur, quia ipsi modi qui his verbis significantur non conveniunt corpori Christi.

Ugyan ott alább Maldonatus igy szóll: Corpus Christi non atteritur. *A' Christus teste meg nem tőretik.*

Hallod ezeket Pater, hallodé? Imé e' Doctorid tagadván a' Christus testének az Urvacsorában való tulajdon ételét, általállatozásod tudományát, vallásod derék fundamentomát, ki-fordittyák. Hiszem három tanu vallásán meg-áll a' dolog. Deut.

19.

19. v. 15. Ugyan-is, ha az Urvacsorában a' Chriſtus teſtét nem ehetni és vehetni tulajdonképpen, az valóságos étel nem lehet.

(3) Nem magában mondgya Idvezitőnk a' teſtet nem haſználni, hanē a' meńyiben azt valaki teſti ſájjal gondollya venni, a' mint álmodozzák vala a' Kapernaiták. Ugyan-is Idvezitőnk a' Kapernaitákat nem azért dorgállya és feddi, mint ha azt vélték vólna, hogy az ő teſtét a' meg-elevenitő lélek nélkül kellene enni, hanem hogy azt itélték, hogy teſti ſzájjal kelletnék azt venni.

(4) Ez iránt a' Pápáſok értelme a' Kapernaitákénál teſtiebb és keményebb; mert a' Kapernaiták talám Urunknak ez beſzédit ugy értik vala, hogy nem az egéſzſz embert, hanem a' teſtet darabokra vagdaltatván kellene enni: De Pápás Uraim az egéſzſz embert, még penig elevenen akarják el-nyelni.

Ha annakokáért a' Kapernaiták teſtieknek itéltettenek ez okon, hogy a' Chriſtus el-daraboltatott teſtét vélték hogy kelletnék meg-enni, avagy azok felette igen teſtiek nem vólnának é, a' kik teli torokkal (a' mint ſólnak) iſſák a' vért, és a' meg-állapodott idejű és tellyes magaſságú embert egéſzſzlen elevenen teſteſtűl s' lelkeſtűl tanittyák, hogy le kelleſsék nyelni?

A' régi Atyáktul el-ſzakadtok-itt Pápáſok. Mert ezt Cryſoſtomus Doctor ellenetek magyarázza. Chryſoſt. in Joh. hom. 46.

A' teſt (igy ſóll) *nem haſz-* Caro non prodeſt

haſznál ſemmit, Ezekben ſemmi teſti nincsen, hanem ezeket titkoſſan és lelkiképpen kell érteni. Ezekben ſemmi teſti nincsen, ſem ſemmi teſti következés. De mit téſzen teſtiképpen érteni? ő ſzintin a' mint a' dólgok mondatnak és ſemmit egyebet ki nem gondolni. Mert nem ugy kell meg-itélni azokat a' mellyek láttatnak, hanē mind az egéſz titkokat belsö ſzemekkel kell meg-fontolni, az az, lelkiképpen.

quicquam, Hæc nihil carnale habent, ſed myſticè & ſpiritualiter intelligenda ſunt. Hæc nihil carnale habent, neque carnalem ullam conſequentiam-- Quid autem eſt carnaliter intelligere? Simpliciter ut res dicuntur, neque aliud quidpiam excogitare. Non enim ita judicanda ſunt quæ videntur, ſed myſteria omnia interioribus oculis conſideranda, hoc eſt, ſpiritualiter.

Hallod Pater Uram? Itt Cryſoſtomus Doctor nem csak a' teſti értelmet, hanem minden teſti következéſt-is nyilván kárhoztat. De minden teſti meg-illetés, akar ſzájjal, akar torokkal, akar gyomorral, akar a' belekkel légyen az, nyilván és ôſinten teſti következés, ámbár láthatatlannak tartaſsék és csak az elménck ſzemével ſzemléltetteſsékis, Hát mennyivel inkább, ha azt fogaitokkal megrágjátok, el-nyelitek és teſtetekkel a' tápláláſig azont edgyeſititek, a' mint némellyek közzülletek a' Lateránomi Conciliommal, a' mint follyebb meg-mutattam, tartyák.

Svarez igy ſóll: *Waldenſis, Ruardus Soto minden*

Svar. in 3. Thom. diſp. 47. Sect. 4. Waldenſis, Ru-

den meg-kűlömböztetés nélkűl éltek ez ſókkal; ugy mint, kézben fogdoſtatni, meg-töretni, foggal megrágatni, tulajdonképpen mondatik à Chriſto teſtéről.

Ruardus Soto, ſine diſtinctione has voces protulerunt, nempe, ita contrectari manibus, frangi, dentibus teri, propriè dici de corpore Chriſti.

Canus. *Hogy ha a' Chriſtus teſtét az Urvacsorában éſzik, bizonyára az meg-ſzegetik, a' hivek fogok által meg örőltetik. Mert ez mind kettő az étellel a' mellyet éſzünk edgyűtt jár és annak tulajdona.*

Canus Theol. lib. 5. cap. ult. Quod ſi corpus Chriſti in Euchariſtia editur, certè frangitur, dentibus fidelium teritur. Utrumque enim cibo quem edimus conjunctum & proprium.

Szállyatok itt kérlek Pápiſta Uraim magatokba, és lelketek iſméretiről értekezzetek rólla, ha ez nem teſti értelemé!

V. RESZ.

A' lelki étel ellen való ki-fogáſiról a' Páternek.

IGy okoskodik a' Páter értelmünk és vallásunk ellen.

Ha azt mondgyák (igy ſólla a' Páter) hogy a' Chriſtus minékünk bizonyoſſan jelen vagyon, nem csak a' kenyérnek és bornak jeleiben

Si dicatur Chriſtum nobis verè adeſſe, non tantum in ſignis panis vinique Sácramentaliter (ut vult Zwinglius) ſed cor-

ben Sácramentomi módon (a' mint akarja Zwinglius) hanem az ő testének állattyában, a' mely hittel megfogatván, jóllehet meg foghatatlanképpen mivelünk edgyesül, és igy mi őtet hittel éßszük és a' Christus bizonyoßan de lelkiképpen minket az ő testével legeltet és táplál, erre azt felelem hogy semmi Irással ez költött dolog meg nem próbáltatik.

corporis & ſangvinis ſui ſubſtantia fide apprehenſam nobis incomprehenſibili licet modo uniri, & ſic nos fide illum manducare, Chriſtum que verè, ſed ſpiritualiter ſuâ nos carne paſcere & nutrire. Reſp. nullâ ſcriptura hoc commentum probatur.

Felelet. (1) Hol irja ezt Zwinglius nem irod, de ám járjon. Edes Páterem, bár jobban megolvaſtad vólna a' Bibliát; mert ſemmiképpen a' Chriſtus teſtét nem ehetni, hanem csak hit által, Mivel minek utánna édes Idvezitőnk Joh. 6. v. 27. igy ßóllott vólna; *munkálódgyatok nem az eledelért a' mely el-vész, hanem a' kenyérért, mely meg marad az őrök életre*, a' Sidók azt felelik, *mit cselekedgyünk hogy az Istennek dólgait mivellyük?* Erre Idvezitőnk illyen válaßt tészen, v. 29. *Ez az Isteni cselekedet, hogy hidgyetekabban a' kit ő el-bocsátott.*

(2) Enni a' Chriſtus teſtét és innya az ő vérét Joh. 6. nem egyéb hanem a' Chriſtushoz menni és ő benne hinni, a' mint az Ur beſzédéből ezt könnyen ki-tanulhatni, v. 35, *En vagyok az életnek kenyere, a' ki én hozzám jő nem éhezik meg, és a' ki kiszen én bennem nem szomjuhozik meg soha őrökké.* A' hitről ßóll: *Senki nem jóhet én hozzám, hanem ha*

az

az Atya vonándgya, v. 44. Ismét, *A' ki én hozzám jú meg nem szomjuhozik*. Nem-is elég magatok mentségére, midón azt mondgyátok, hogy ezek tulajdonképpen nem a' Sácramentumra, hanem a' meg-testesülésnek hitire tartoznak; mivel a' Christusnak, azon kivül a' mellyet a' meg-testesülés hiti által eszünk, más teste nincsen.

(3) Iráson Első K. 7dik pontyában ám meg-mutatám a' régi Atyákból is közönségessen, hogy a' Christus testét és vérét csak hittel és lelkiképpen ehetni és ihatni. mit mondhatál ellene?

(4) Joh. 3. v. 8. azt mondgya Idvezitönk: *A' szél a' hová akar funi, fú, és annak szavát hallod, de nem tudod honnét jő és hová mégyen: Igy vagyon minden a' ki szent Lélektül születik.*

Lásd ez helyre Irás magyarázó Doctoridat: Cornelius A' Lapide Atyától, Agostonból, Didimusból, Náziánzénusból, Amborusból, Gergelyből és Origenesből ezt igy magyarázza. Mint ha (ugy mond) mondaná, a szent Lélek a' hol akarja fu, és a' kikre akarja reá lehelli a' hitnek, és pœnitentia tartásnak és kegyelemnek indulatit. Es az ő szavát hallod az én prédikálásom vagy az én Prédikátorim által. Avagy az ő szavát, az az, az ő hathatóságát és munkáját érzed. De nem tudod honnét jő avagy hová mégyen. Mint ha mondaná, nem tudod mikeppen mégyen-bé az emberbe, és mint térjen vissza onnét. Ismét nem tudod a' hiveket mint vigye-bé a' hitbe és mint vezérellye a' hiveket a' hitre, reménségre, szeretetre

és több lelki indulatokra. Még-is nem tudod miképpen szüllye az embereket Isten fiaivá és az Isten-országára vigye. Végezetre nem tudod mint változtattyael az embernek lelkét, mint ujjitcsa-meg és mint szentellye, nem tudod mennyi tökélletességre vezérlye azt a' ki ő tölle született.

Maldonatus Jésuitád, itt a' szélen érti az ember lelkét, a' mely a' hol akar fu, az az, a' mely testeket akar meg-elevenit és hóltból élővé tészi. Es az ő szavát hallod; mert a' szólló embert látod és néminémű módon a' lelket hallod szóllani. Nem tudod mindazonáltal honnét jű és hová mégyen. Mert nem tudod a' lélek mint mégyen ki belölle, honnét szülessék és mivé légyen.

Ha azért az a' lélek a' mely testet akar meg-elevenit, és az által szóll, születik és meg-hal, mindazáltal annak születését és módgyát mimódon jó és mégyen-el, nem tudod, avagy csudaé ha ez lelki ujjá születésnek módgyát nem tudod. Igy beszélget Maldonatus Jésuitád. Ha azért Zwinglius-is ezen dolog felöl hasonlóképpen szóll, tudniillik, hogy a' Christus mivelünk meg-foghatatlanképpen edgyesül, micsoda képtelenség vagyon ebben? Miért mondod ezt költöt dolognak?

Ki-fogsz s' azt mondod: *Mit tehet egyebet a' hit, hanem hogy csak elmének gondolkodásával, elmebéli fogással és képzéssel* (conceptu atque idea) *állattya elő a' dóldot? Kicsoda mondhattya, hogy az Hispániában lévő elmével meg-fogott étek és arany vagy legeltethet vagy meg-gazdagithat engemet itt*

Er-

Erdélyben? Kicsoda mondgya hogy eszem miker kitsel fogom meg az eledelt?

FELEL. (1) Hallád édes Páterem, ennél a' hitre Agoston Doctor többet mond. Serm. 181. de tempore.

Micsoda (igy szóll) hinni ő benne? Hivén szeretni, hivén ő reá menni, és az ő tagjai közzé bé-testesedni.

Quid est credere in eum? Credendo amare, credendo in eum ire, & ejus membris incorporari.

(2) Vétkes a' példád, és igy nem csuda, ha rossz himet vartál róla. Ha Bernárd Doctort meg olvasstad vólna, igen hellyes és illendő példa vagyon nálla. Bernhárd. de cœna domini Serm. 1.

Adatik (ugymond) valami örökségben való bé-iktatásra gyürü, és ez jel, ugy hogy mondhattya már a' ki a' gyürût vészi, a' gyürü semmit nem ér, hanem örökség az a' mellyet keresek vala.

Datur ad investiendum de hæreditate aliqua annulus; & signum est, ita ut jam dicere possit qui accipit, annulus non valet quicquam, sed hæreditas est quam quærebam.

Bernárd Doctor e' példát a' szent Sácramentomokra alkalmaztattya, mellyekkel ugy mint látható jelekkel adattatik-ki a' láthatatlan kegyelem. Mert mindgyárt utánna veti a' jámbor.

Illyen módon közelgetvén az Ur az ő szenvedéséhez, meg-hatta hogy az ő kegyelmében bé-iktassanak

In hunc itaque módum appropinquans passioni Dominus, de gratiâ suâ investiri curavit suos,

az óvéi, hogy a' láthatatlan kegyelem valami látható jellel vitetnek végben. Ezekre rendeltetek mind a' Sácramentomok, ezekre az Ur vacsorával való élés.

ut invisibilis gratia signo aliquo visibili præstaretur. Ad hæc instituta sunt omnia Sacramenta, ad hæc Eucharistiæ participatio

Azért innét édes Páterem néked azt felelem, hogy a' hely távul vólta semmi gátot és akadályt nem csinál annak az örökségnek birásában, mely itt Kolosvármegyében vagyon, ha az az örökség Fejérváratt a' mi Kegyelmes Urunk pecséttyével a' Nemes Ország tetsésébôl erôsíttetik és pecsételtetik-meg.

(3) A' régi Atyák e' mi Christussal való edgyeesülésünket minden testi meg-illetés nélkül tanittyák lenni, mind a' Sácramentom által s' mind azon kivül, annak ellene nem álván a' hely akármely távul vólta. (i) Az Urvacsorában. Micsoda kézzel foghattyuk-meg mi kik e' földön élünk, a' Christusnak az egekben bizonyos helyben lévô testét? Elô hit által, a' mint az ótet kérdôknek felel Agoston-Doctor. August. tract. 50. in Joh.

Miképpen foghassam-meg (ugy mond) *az égben lakó Christust? Bocsásd ô hozzá hitedet és meg-fogtad.* Amborus Doctor igy bôll: *Miképpen keresnék a' Christust? Sem è földön, sem a' föld felett, nem*

Quomodo teneam Christum in cœlo manentem? Mitte fidem & tenuisti. Ambrosius Serm. 58. in illud Christi ad Mar. Magd. tom. 3. Quomodo Christum quæramus? Nec in terrâ,

nem kell keresni, ha akarjuk ütet illetni, hanem oda fel az egben. Chrysostomus azt mondgya az Urvacsora asztala felöl: *Nem szajkóké ez, hanem saskeselyűké, hogy ez világon saskeselyűkké lévén az ég felé repűlyűnk, vagy inkább az égen fellyűl; mert a' hol a' dög azt mondgya ott a' saskeselyűk-is: dögnek mondatik az Ur teste a halálra nézve, mivel ha ő meg nem hólt volna, mi fel nem támadtunk volna, saskeselyűket nevez pedig, hogy meg-mutassa, hogy a' magasb egekben kell annak igyekezni a' ki e' testhez járul, és semmi közinek nem kell lenni e' földel, nem-is kell az ide alá valókra vonattatni, vagy ide alá mászkálni, hanem mindenkor az odafel valókra kell repülni, és az igasságnak napjára kell nézni és azó elméjének igen éles szeménck kell lenni.*

rá, nec super terram quærendum esse, si volumus eum contingere, sed supra in cœlis. Chrysostomus Homil. 24. in 1 Cor. Non gracculorum, sed aquilarum est, ut aquilæ in hac vitâ facti ad ipsum cœlum evolemus, vel potiùs supra cœlum; ubi enim cadaver inquit illic & aquilæ: cadaver Domini corpus propter mortem, nisi enim ille cecidisset, nos non resurrexissemus; aquilas autem appellat, ut ostendat ad alta eum oportere contendere, qui ad hoc corpus accedit, & nihil cum terra debere ei commune esse, neque ad inferiora trahi aut repere, sed ad superiora semper volare & in solem justitiæ intueri & mentis oculum acutissimum habere.

Jeronimus Doctor-is ezent

Hieronymus in epist. ad

ezent állattya. *A' Sidói ßófia beßédet,* (ugymond) *üzzük-el töllünk, és menyünk fel az Urral, a' nagy meg-terittetett és tiſztitatott vacsoráló házban, és vegyük-el ő tőle oda fel az új teſtamentom pohárát, és ott ő vélle a' páſchát meg-ilvén részegedgyünk meg ő tőlle józanságnak borával, mert az Iſten Országa nem áll ételben és italban, hanem az igaſságban és örömben és békeſségben a' Szent Lélek által.*

ad Hebid. quæſt. 2. Judaicas fabulas repellamus & aſcendamus cum Domino in cœnaculum magnum ſtratum atque mundatum, & accipiamus ab eo ſurſum calicem Novi teſtamenti, ibique cum eo paſcha celebrantes inebriemur vino ſobrietatis, non enim regnum Dei cibus & potus, ſed juſtitia & gaudium & pax in ſpiritu Sancto.

(2) Azont tanittyák a' kereßtség Sácramentomában-is lenni, a' mellyet Toletus Agoſton Doctor irásából igy ád elő.

Tolet. in Joh. 6. Annotatione. 28.

A' kiſdedek (ugymond) *meg-kereſzteltetvén az Ur vacsora Sácramentomának-is részeſi léſznek. A' mely ez okon léſzen; mert a' kereſztség által az Eccleſia titkos teſtének tagjai léſznek, és a' Chriſtus hiveinek egységére tartoznak: e' Sácramentom pedig e' teſt edgyeſ-*

Parvulos per baptiſmum ſuſceptum etiam hujus Sacramenti Euchariſtiæ fieri participes. Quod hac ratione fit. Nam per baptiſmum fiunt de corpore myſtico Eccleſiæ ad unitatemque Chriſti fidelium pertinent: hoc autem Sácramen-

edgyeſségének jele és ez okáért néminémű módon e' Sácramentomban réſzt véſznek, tudniillik, a' jedzett dologra nézve, és mondhatni hogy ök a' Chriſtus teſtét éſzik és az ő vérét iſſzák: mert a' Chriſtus valóságos teſte és valóságos vére ebben az edgyesülés Sácramentomában valóságoſſan benne vagyon: A' ki azért a' jedzett dologra tartozik, ugyan azon Sácramentom által, a' mellyel edgyé léſzen, tudniillik a' kereſztség által az réſzt véſzen az Urvacsora Sácramentoma hathatóságában-is.

mentum hujus unitatis corporis ſignum eſt, & ideo hoc ſacramentum, modo aliquo participant, nempe quantum ad rem ſignificatam, & dici poſſunt carnem Chriſti manducare & bibere ſanguinem ejus: vera enim caro & verus ſangvis Chriſti in hoc ſacramento unionis realiter continetur: qui ergò ad rem ſignificatam pertinet, per illud idem Sacramentum quo unus efficitur, nempe baptiſmum, efficatiam Sacramenti Euchariſtiæ etiam participat.

(4) Meg-forditom édes Páterem én e' te okoſkodáſodat s' azt kérdem. Ki mondgya Páter azt hogy te éſzel, mikor az éteknek csak a' ſinét rágod, és nyeled-le azont torkodon s' gyomrodban bocsátod? Ki mondgya hogy iſzol, mikor a' bornak csak a' ſzinét iſzod? En el-hiſzem, hogy ez iránt' éhen és ſzomjan maradnál. Ti pedig a' mint fellyebb meg-mutatám azt tartyátok hogy csak a' kenyér és bor ſinét éſitek, rágjátok, iſſátok és nyelitek le tulajdonképpen.

Ki mondgya Páter hogy te az embert rágod és éfed, mikor annak csak a' köntösét rágod, éfed és szaggatod? Te pedig azt vallod, hogy csak a' sinór, mely alatt mint egy köntös alat vagyon a' Chriſtus, rágjátok s' éſzitek.

(5) Csudálkozom én Páter ez okoskodáſon, hiſzem a' Papiſták is lelki ételnek vallyák azt lenni, mellyel hit és ſeretet által a' Chriſtuſſal edgyesülünk, ſiveink fájával a' Chriſtuſt veſſük. A' mely meg-lehet azt tanittyák mind a' Sácramentombéli ételben s' mind azon kivül. Igy tanit Lombárdus, igy az ő magyarázói. Libr. 4. ſent. diſt. 9. Igy tanitanak a' Cánoniſták in Gloſſâ de conſecr. diſt. 2. Concilium Tridentinum Seſſ. 13. cap. 8. Can. 8. Hugo à Sancto Victore pedig in Speculo Eccleſiæ cap. 7. igy ſzóll.

A' Chriſtus teſtének és vérének lelki vétele, (mely igaz hit által vétetik) a' Sácramentomi vétel nélkül (a' hol nincs a' vallás meg-utálása) elégendő.

Spiritualis ſumptio (quæ verâ fide percipitur) ſine ſacramentali (ubi non eſt contemptus religionis) ſufficit.

No költöt dolog hát néked Páter a' magad tulajdon valláſod: Nem igazán ſóllanak hát Doctoraid, midőn azt állattyák hogy a' Chriſtus teſtét és vérét hittel véſzik? Mert te a' lelki ételt ételnek ſem tartod, sőt csak meg-csufolod és commentumnak költöt dolognak a' ſzent Irás ellen a' mint fellyebb meg-hallottad, állatod.

(6) A' Chriſtus teſte, nem teſti, hanem lelki e-

ledel,

ledel. Kellé erre tanubizonyság? Jere elő Agoston Doctor, talám hiszen néked a' Páter Ugy szóll azért Agoston Doctor. Aug. de verbo Dom. Serm. 11.

Más szűletni lélekből, más legeltetni vagy táplálni lelekből: a' mint hogy más szűletni testből, a' mely akkor lészén mikor az Anya szűl, és más táplálni testből, a' mely akkor lészen mikor az Anya szoptattya a' csecsemőt.

Aliud est nasci de Spiritu, aliud pasci de spiritu: sicut aliud est nasci de carne, quod fit cùm parit mater, & aliud pasci de carne quod fit cum lactat infantem.

Origenes-is erre bizonyság ha bé-vészed. Hom. 7. in Levit. cap. 10. Ki igy szóll:

A' Christus életnek kenyere melly az éhező lelkeket táplállya.

Christus est panis vitæ animas esurientes pascens.

(7) E' lelki ételt ne mond Páter nem ételnek; mert a' szent Irás értelmével valóságossabban és inkább mondatik ételnek akarmely testi és természeti ételnél. Az ételnek penig valósága két féle. (1) Edgyik a' tulajdonságnak valósága: és igy a' Christus teste se kenyérnek se ételnek nem mondatik. (2) A' másik hathatóságnak, erőnek valósága. Igy a' Christus teste inkább és valóságossabban mondatik kenyérnek és eledelnek vagy ételnek, hogy sem mint a' természeti kenyér.

Ki-tetszik ennek igasága Szent János tanitásából, ki a' Christust a' napnak természeti világosságával ősve hasonlitván igy szóll: *Ez amaz igaz világos-*

lágoſság, Joh. 1. 9. Ki-tetſzik Idvezitönk ſzavaiból-is. Mert, Joh. 15. v. 1. magát valóságos szőlőtönek nevezi, és szent János 6. v. 32. azt mondgya: *Az én Atyám ád néktek valóságos kenyeret.* Ez illyen szóllás formáiból ki-jö a' kettös valóság, ugymint, a' természeti tulajdonságnak és erönek vagy lelkinek valósága.

Igen szépen magyarázza ezt Maldonatus Jésuita a' meg-emlitett szent János szavaira.

Mondatik (ugymond) *valóságos világoſságnak nevek el változtatása szerint; mert a' mit végben viſzen az a' valóságos világoſság a' teſtben, ő azt valóságoſſabban és tökélleteſſebben végben viſzi a' lélekkel. Mert ő inkább és valóságoſſabban meg-világoſittya az elmét mint sem a' nap a' teſtet ugy szintén, a' mint valósagos szőlőtőkének mondatott,* Joh. 15. v. 1. *nem az mint ha valósággal és tulajdonképpen szőlő tő volna, hanem hogy valóságoſſabban neveli és tartya azokat, a' kik ő benne hiſznek, hogy sem mint a' szőlő tő a' szőlő-*

Dicitur lux vera metonymice, quia quod facit lux iſta vera in corporibus, id veriùs & perfectiùs ille in animis facit: magis enim & veriùs ille animum, quàm ſol corpus illuminat. Eodem prorsùs modo, quo vitis vera dictus eſt, Joh. 15. v. 1. Non quod propriè & verè vitis ſit, ſed quod veriùs eos, qui in ſe credunt, quàm vitis palmites nutriat atque ſuſtentet. Et cibus verus, non quod ſit verè cibus, cùm non panem, ſed verum corpus ſuum nobis cibum dederit; ſed quod meliùs ac veriùs animos

no-

lőveſzſzőket. Es valóságos ételnek, nem mint ha valóságoſſan ételt vólna, hanem az ő valóságos teſtét adta minékünk étkül; hanem mivel hogy jobban és valóságoſſabban táplállya a' mi lelkünket, hogy ſem mint a' valóságos étel a' mi teſtünket. Végezetre valóságos kenyérnek, hogy meg-mutaſſa micsoda külömbség légyen a' kenyér között, mely mannának neveztetik és az ő teſte között. Mert az nem egyebet, hanem csak teſti életet adott, a' Chriſtus teſte ád örök életet.

noſtros, quàm verus iſte cibus, quo utimur corpora, nutriat. Panis denique verus; ut oſtendat quid interſit inter panem qui manna dicebatur & ejus corpus: ille enim vitam non niſi temporalem dedit, corpus Chriſti æternam tribuit.

Hallod Páter! Mi-is ezen hiſzemben vagyunk, hogy a' mint lelkiképpen a' lelket táplálni valóságos táplálás, igy mondgyuk hogy a' lelki kenyér, évés, táplálás edgyesülés valóságoſſabb a' teſtinél; tudniillik, a' ſzent Irás értelme ſzerint; a' mint ezt Leo Pápa-is, a' Chriſtuſt a' mennyiben ſzenvedett a' kereſztfán, a' Huſvéti Báránnyal, mely azt ábrázol lya vala, ősſze haſonlitván világoſſan tanittya. Leo Serm. 7. de Paſſ. Domini.

Hallod Páter!

Szükség vala (ugjmond) *hogy az ábrázoló juhot, a' valóságos juh el-hárittaná.*

Oportebat ut ovem, ſignificativam, ovis veræ removeret.

Mert jóllehet a' Páſchának ábrázoló juha valóságoſſabb vala (veritate proprietatis) *a' tulajdonság*

valóságára nézve; mindazonáltal *à méltóságra, hathatóságra és erőre* nézve a' Chriſtus Leotul valóságoſſabb juhnak mondatik. Innét nevezték a' régiek a' Chriſtus teſtét Superſubſtantialis paniſnak, az az, állat vagy valóság felett való kenyérnek. Igy a' kereſztség dólgában-is, ha valaki kérdésben véſzi, mellyik légyen valóságoſſabb moſodás a' teſtié, mely viz által vagyon, avagy a' lelki, melly à Szent Lélek ereje által vitetik végben, nincsen egy-is a' Szent Irás magyarázó Doctorok közzűl a' ki meg ne vallya, hogy az erőnek, hathatóságnak és méltóságnak valósága ezerſzerte fellyűl ne mullya a' tulajdonságnak valóságát.

Innét ki-tetſzik mi itiletben légyünk Concluſiod felől, a' hol igy ſzóllaſs: *Annakokáért miképpen állattyák azt, a' mellyet úk mint meg-foghatatlant ſoha bé nem fogtanak.*

Felel. (1) A' hiveknek a' Chriſtuſſal való egyeſüléſek az dolog valóságára és állatyára nézve biſonyos a' Szent Irásból, a' mint e' meg-tetſik, 1 Cor. 10. 16. és Joh. 6. reſs, jóllehet annak módgya, a' mint hogy a' Szent Léleknek-is munkája titkos és ki-merithetetlen. Azért elégedgyünk-meg azzal, hogy Iſten ezt a' dolog valóságára nézve ki-jelentette, ha módgyát el-halgatta-is.

(2) Avagy Páter bé-foghatodé, mint edgyeſült az Iſtenségben lévő máſodik ſzemély a' fiú Iſten az emberi teremſettel és ki-merithetedé mint vőtte-fel magára a' teſtet; vagy mivel elméddel meg nem foghatod, azt állatodé hogy abban ſemmi nincsen

csen? Avagy hogy közelebb szóllyak, meg-foghatodé a' testnek az emberi személyben a' lélekkel való edgyesülésének módgyát; vagy mivel az te reád nézve meg-foghatatlan, azt állatodé hogy nincsen a' testnek a' lélekkel az emberben semmi edgyesülése? De lássuk mit felelős ama' mi erősségünkre; Ha az Ov Testamentomi hivek és Atyák az ő Sácramentomokban, sem a' Christus testét nem ötték tulajdonképpen, sem az ő természeti vérét testi szájokkal nem itták; tehát az Uj testamentomi hivek-is, sem az ő testét, sem az ő vérét, testi szájokkal, torkokkal, gyomrokkal, hasokkal tulajdonképpen nem vészik. Mert az Apostol, 1 Cor. 10. v. 3. 4. azt mondgya, hogy az ő Sácramentomokban minnyájan azon lelki eledelt öttenek és azon lelki italt ittanak, a' mellyet a' Corintusiak és ma minden hivek.

Azt mondod; *Azért öttenek az Atyák mivelünk azon egy eledelt, mivel mind az ő mannájok és kősikláből való vizek, mind a' kenyérnek és bornak szine nállunk a' Christus testét és vérét, jedzették, mind ők s' mind mi a' Christusban hittenek, és mind a' két részről a' Christus kegyelméből részt vöttenek; mindazáltal a' Sácramentomi dologra nézve igen messze vagyunk egymástul.*

Felelet. (1) Ha a' Sidók azért öttenek velünk egy lelki eledelt, hogy mind a' manna és kősikla vize, mind pedig a' kenyér és bor szine a' Christust jedzették; tehát Pater nállatok az Urvacsora nem áll kenyérből és borból a' Christus testével

egyben, hanem csak sinből és testből vérből. Bóldog Isten mire kell itt ki-fokadniok! holott nem a' kenyér sinét, sem a' bor ábrazattyát mondgyák a' sent Evangelisták és Pál Apostol, hogy Idvezitönk kezében vötte, meg-szegte és a' tanitványoknak osztogatta, ezt mondván, *vegyétek egyétek &c.* Nem a' kenyér és bor sine hát, a' mint ti állattyatok, hanem maga a' valóságos kenyér és bor jedzik a' Christus testét és vérét.

(2) Ha sintén meg-engedhetnök-is néktek azt Páter, (jóllehet szent Irás ellen arra nem mehetünk) hogy a' kenyér és bor sine jedzené a' Christus testét és vérét, mindazáltal még-is nem mondhatnánk vagy mi, midön a' sint elszúk, vagy a' Sidók, midön a' mannát ötték és a' kőszikla vizét itták, lelki ételt enni és lelki italt innya. Mert mind a' manna és a' kőszikla vize, s' mind a' kenyér és bor sine, a' jedzett dolog vétele nélkül, mely a' Christus, csak testi étel és ital.

(3) Ha a' Sidók a' mannát évén és a' kősikla vizét iván mondatnak azon egy lelki eledelt velünk enni, és azon lelki italt inni, mivel velünk egyben a' Christusban hittenek, tehát ök-is a' mannát évén és a' kősziklа vizét iván, nem csak a' jelt vötték hit által, hanem egybersmind a' jedzett dolgot-is, mely a' Christus, mikor ö benne hittenek, hit által vötték, és magokhoz kapcsolták.

(4) Ha a' Sidók a' Christus kegyelmében-is, a' mint mondod, réßt vöttenek, tehát ük, nem csak a' jelt, hanem magát-is a jedzett dolgot, mely a' Christus

ſtus kegyelme, a' jegyekkel edgyûtt, vôtték. Azért a' Sácramentomi dologra nézve nem járunk távul egy máſtul, sôt igen edgyûtt.

(5) Mert itt az Apoſtol nyilván és valósággal lelki ételt és lelki italt emleget. Azért a' Sácramentomi dologra nézve mondgya, hogy a' Corintuſiakkal edgyütt a' régi Atyák azon egy eledelt ôrtenek. Ezt Agoſton Doctor ſem magyarázza kûlômben. Auguſt. tract. 26. in Joh. Et lib. de pœnit. util. mikor igy ſóll:

Mindnyájan azon egy lelki eledelt éſznek vala, és azon egy italt iſznak vala. Bizonyára azont lelkit, mert máſt teſtit, mivel ûk mannát, mi máſt--- Es mindnyájan azon lelki italt ittanak, máſt ûk, máſt mi, de a' látható nemére nézve bizonyára, mindazonáltal ugyan azon edgyet, a' jedzó lelki erôre nézve.

Omnes eandem eſcam ſpiritualem edebant, & bibebant eundem potum; ſpiritualem utiq; eandem, nam corporalem alteram. Quia illi manna, nos aliud--- Et omnes eundem potum ſpiritualem biberunt, aliud illi aliud nos, ſed ſpecie viſibili quidem, tamen hoc idem ſignificante virtute ſpirituali.

NB. Itt Agoſton Doctor a' teſti ételt a' lelkinek ellenében veti; a' kenyér és bor ûine pedig, ſe teſti ſe lelki étel és ital nem lehet. (2) Ellenében veti a' látható nemnek a' lelki jedzó erôt. De a' ſzin, vagy manna és viz nem lelki erô. De láſſuk honnét próbálod-meg és mint, hogy a' Sácramentomi dologra nézve igen meſſe legyûnk egymáſtul.

Mert más (azt mondod) *Agoston Doctor szerint a' Páscha, mellyet a' juhról illnek a' Sidók; más a' mellyet mi az Ur testében és vérében vészünk: mi jelt és jedzett dolgot hittel és valósággal, azok jelt csak hit által. Azért mind két részről azon egy lelki (vagy a' mint Agoston szóll jedzó lelki erőre nézve) eledelt, nem azon valóságost. A' kősziklaüket követi, minket késér. Nékünk vagyon menyből élő kenyerünk, ő nékik hólt mannájok.* Joh. 6.

Felelet. Innét Páter, a' mit akarsz ki nem csigázhatod; mert Agoston Doctor, lib. 2. c. Pet. cap. 37. a' honnét erősséget vészesszsz, azt tanittya, hogy a' mi Sácramentomink az Ur el-jövetelének hirdetése, a' mint amazok azon el-jövetelnek hir mondói vóltanak. Azokban penig a' sókban a' Sidók Páschájokat veti a' keresztyének Páschájokkal egyben. Igy mondgya másnak a' test környűl metélkedését-is, másnak a' keresztséget. Mindazáltal még-is nem állattyák azt a' Papisták, hogy valóságosképpen vólna a' Christus tulajdon vére a' keresztségben.

(2) Hogy a' Sidók csak jelt vőttenek vólna azt bezzeg Agoston Doctor a' jámbor nem tanittya, sőt e' meg-nevezett helyen ellenében valót állat. Auguſt. tract. 26. in Johan.

Azok (igy szóll) *Sácramentomok vóltanak*; *A' jelekben kűlömbözők. A' dologban, a' mely ábrázolratik egyenlők.*

Sacramenta illa fuerunt; A' signis diversa. A' sunt. In re quæ significatur paria sunt.

Ha

Ha annakokáért Agoston Doctor értelme szerint, az Sidók Sácramentomi, a' dologban a' mely ábrázoltatott a' miéinkel egyenlő vólt, a' következik, hogy vagy a' régi Sidó Atyák-is a' Chriſtus teſtét teſti ſzájokkal ették es az ő vérét itták; vagy ha azok nem; tehát a' moſtaniak ſem éſzik és iſzſzák.

(3) Hogy azt mondod, azon edgyet óttenek a' jedzéſre nézve, nem penig azon egy valóságos eledelt, e' csak merő kerengés. Mert azon egy jedzés bé-rekeſzti azon egy jedzett dólgot, a' mint ugyan ott Agoston Doctorból ki-tetſzik.

A' Sidók (ugymond) *azon egy lelki eledelt ették mivelünk, de teſtét a' látható nemire nézve külömbet.*

Judæi eandem ſpiritualem nobiſcum edebant: ſed corporalem ſpecie viſibili diverſam.

Egy ſóval azért mind a' Sidók s' mind mi, a' Chriſtus teſtét, ugy mint lelki élő kenyeret lelki képpen ették s' eſſük, csak ebben áll a' külömbség, hogy úk ugy mint jövendóben meg-teſtesülendő Chriſtuſnak teſtét vötték, mi penig veſzſzük azont ugy mint már meg-teſtesült Chriſtuſnak teſtét; mind a' két réſz veſzi idveſségere; amazok az igiretnek valóságában, mi pedig a' ki-adálnak valóságában.

(4) Hogy azt mondod, *Nékünk vagyon élő kenyerünk menyből, ő nékiek hólt Mannáiok*, ez mire való, holott az Atyák nyilván tanittyák, hogy az Urvacsorában az Apoſtolok a' Chriſtus teſtét, ut moriturum, *ugy mint a' melynek hamar időn meg-kellene halni, ették*; mi a' fel-támadás után azont éſzſzük, ugy

ugy mint, a' mely *már régen meg-hólt?* Kellé erre bizonyság? Nyssenus orat de resur. Christi igy fóll:

A' ki adta az ő testét eledelúl, nyilván megmutattya, hogy már végben ment a' báránynak áldozattya. Mert a' meg-évésre alkalmatos nem vólna az élő állatoknak teste.

Qui dedit corpus suum ad comedendum, apertè demonstrat jam perfectam agni immolationem. Non enim ad edendum idoneum esset corpus animantium.

Nagy Gergely Pápa *A' Christus* (ugymond) *a' ki magában halhatatlan keppen élő, ismét e' titokban meg-hal.* Ezent meri Leo Pápa-is állatni. *Méltán a' David személlyében a' szenvedésnek historiája elől el bocsáttatik. Mert a' David valóságossan szenvedet a' Christusban, mivel valóságossan a' Christus a' Dávidban testben meg-feszittetett.*

Gregorius Magnus Papa apud Grat. de consecr. dist. 2. tit. qud sit. Christus in seipso immortaliter vivens iterum in hoc mysterio moritur. Leo Papa Serm. 16. de pass. domini. Meritò sub Davidis persona præmittitur historia crucis--Verè enim David in Christo est passus, quia verè Christus in David est carne crucifixus.

VI. RESZ.

A' Christus testének testi szájjal való vételének használatlanságáról.

Mit felely szent János 6. rész. 63. versében leírtt szavaira Idvezitőnknek, értem; tudniillik

illik, hogy *nem haſznál a' Chriſtus teſte nékünk teſtben való neveltetésünkre; de haſznál az ő jelenlétével a ſzeretet lelkére, és ſzerelmének e' ritka mutató jele és társalkodása által fel-gerjeſztésére.*

FELELET. Már erre fellyebb meg-feleltem. (2) E' ſzép mondáſt ti csak ugy értitek, mint ha a' Sácramentomok ugy öntenének igaſságot azokban a'kik véle élnek, mint midőn a' csupor az edényben ki-töltetik, és mint ha ugy vólna a' Sácramentomokban a' kegyelem, mint valami tarſolyokban. Innét ha hol ti a' kegyelem emlekezetit hallyátok, ottan mindgyárt a' magatok belső diſpoſitiotokról, és belétek öntetett habituſtok, az az, ajándékotokról gondolkoztok, mint ha azok a' Sácramentomok által, mint valami edények által öntettetnének ti belétek. Tamás Aquin. 2. Tert. q. 62. art. 3. láſd-meg. Bezzeg nem igy értet ám ſzent Pál Eph. 2. 8. *Kegyelem által tartattatok meg &c.* Rom. 3. 24. *Meg igazulnak ingyen.* Mi haſzna tovább hogy a' haſban mégyen, s' onnét az árnyék ſzékbe a'mint ezt ti tartyátok ki-vettetik. Azt mondod. *Az árnyék ſzékről való gondolkodás, nem embereket hanem diſznókat illet.*

FELELET. (1) Ugy kellé Páter néked magad vallásán lévő Doctoridat, nálladnál (meg-bocsáſs) tudóſſabbakat hóltok után diſznóknak mondani? Ki vólt Alexander Alenſis? Derék Pápiſta Doctor. Ki vólt Antoninus? Florentinus-i Erſek: sőt a' mint Poſſevius irja, Erat in ſanctorum numerum relatus, az az, *A' Szentek közzé számláltatott.*

Bár

Bár édes Páterem mikor minden szenteknek könyörgés Antoninus Apádat ki-rekesséd mert mivel disznónak irod, nem hiszem hogy esedezzék éretted. (2) Meg-hallád penig oda fel Iráſom Első Könyvének Első pontyában, hogy ezt ezek s' ezekhez hasonló más Doctorid állattyák.

Mert (azt mondod) *sok mégyen a' szánn bé, a' mi az árnyék székben nem mégyen, hanem a' szivet, vért, testet táplállyák. Olvasd-meg in cap. 15. Matt. a' magyarázókat.*

Felelet. (1) Hallodé Páter, olvaſd-meg azon szent Máthé 15. részének 17. versét: *Nem tudgyátoké* (ugymond) *valami embernek szaján bé-mégyen, az embernek gyomrában mégyen, és onnét az árnyékszékben vettetik.* (2) Ha ugy van a' dolog, tehát, ez értelmed szerint, ha a' Chriſtus testét vészed-bé, szükség hogy az, szivedet, véredet, testedet táplállya és benn benned maradgyon. Mert harmadik nem adatik; hanem vagy az árnyékszékben vettetik, vagy szivet, vért, testet taplál, és igy lészen nem lelki hanem testi eledel. De amazt tagadád, ezt azért meg kell engedned. (3) E' szent Irásbéli helyet magyarázó Pápiſta Doctorok is meg-engedik, hogy soha oly eledel a' szánn bé nem mégyen, a' mely meg nem sürödnék és a' melynek az allyasa az árnyékszékben nem vettetnék.

Cornelius à Lapide Jésuitád itt három emésztést állat. Elsőt, gyomorbélit, a' hol mindgyárt a' temérdek és táplálni alkalmatlan rész ganéjul az árnyékszékben ki-vettetik; Másodikat májbélit, a' hol is

hol-is a' haſzontalan réſze a' Chiluſnak ki-válaſztatván a' vizellet által ki-adattatik; harmadik emészteſt állat lenni minden tagokban, a' hol-is a' haſzon nélkûl való réſzt a' poruſokon, az az, a' teſten lévô sûrû apró lyukacskákon, veréték, gőz és ki-fûſtölgés által mondgya ki-vettetni.

Innét azt kérdem már Pater tûlled; Ha a' Chriſtus természeti teſte a' gyomorban bé-mégyen, mond-meg hol mégyen-ki onnét? vagy hová léſzen? Ha benn marad és ſzivet, vért, teſtet táplál, tehát csak egy ember eheti-meg azt és nem más. Mert a' Chriſtus tulajdon teſte mindenekben haſonlatos a' mi teſtünkhöz az egy bûntôl ki-válva. Hebr. 2. v. 17. és 4. v. 15. Ha penig edgyikûnket valaki, mint Jónáſt a' Chet hal, le nyelné, máſnak abban ſemmi ſem maradna és nem jutna. (2) Azt kérdem; Ha valaki Pater a' te teſtedet, akar másét meg-enné (kit Iſten távoztaſſon!) vallyon annak edgyik réſze, az árnyékſékben nem menne?

Nem-is elég hogy itt arra fogtok-ki; *oſzolhatatlanképpen eſzszük a' Chriſtus teſtét és úgy hogy a' nem ſzenvedhett, azért meg ſem emészthetik.* (1) Mert ha a' Chriſtus tulajdon teſtét tulajdonképpen ennétek, úgy kellene az tennetek mint akármely embernek tulajdon teſtét; mivel a' Chriſtuſnak igaz valóságos emberi és nem tûndéres teſte vagyon. (2) Ha a' kenyér a' Chriſtus teſtévé általváltozik az Ur vacsorában, és azt éſzitek, tehát ollyan teſtnek kell annak lenni, a' minémû teſte vólt a' Chriſtuſnak az Urvacsora ſzerzéſekor; de még akkor ô felségének

az

az alázatos állapotban lévén ollyan teſte vólt, a' mely a' kereſztfán ottan hamar időn ſzenvedhetett; és igy ſzenvedne a' Chriſtus teſte ma-is, ha az oſtya bé-vételében azt ennétek.

Mi haſzna, ha a' Chriſtus teſtét a' mint állattyátok az oktalan állat éſzi? Eſzié azt az oktalan állat? Arra azt feleled, hát mi mit mondunk ez iránt az Uri vacsora felől?

FELELET. (1) Mi azt tanittyuk; Extra uſum non eſt Sacramentum; az az, Sem a' kenyér ſem a' bor nem Sácramentum az igaz vélle éléſen kivül. (2) Nem hogy az oktalan állat venné a' Sácramentomi kenyeret és bort, a' mennyiben Uri vacsora; de még a' hit nélkül oda járult ember ſem véſzen tulajdonképpen ſzólván itt Sácramentomi kenyeret és bort, hanem egyedül csak a' válaſztott hiveké ez a' vacsora; mivel a' ki itt a' jegyet a' mennyiben jegy véſzi, hogy a' jegyzendő dólgot-is vegye ſzükséges. Igy ért effelől Agoſton Doctor-is, a' mint Irálom első réſzének Hetedik pontyában az ötödik Száz alatt magából Agoſtonból ezt meg-bizonyitám, melyre még oda a' válaſz. (2) Azt feleled, *miért nem lehetne ott a' Chriſtus, a' hol az Iſten vagyon? Avagy meg-mocskolódiké a' nap a' ganéjban? Mi mind azonáltal a' ſzineknek a' gyomorban való meg-emésztések után, azt állittyuk, hogy a' Chriſtus is onnét távul vagyon*, vagy el-távozik.

FELELET. (1) Pater, nincsen it moſt ſzó a' Chriſtus Iſtenségéről, mely ſzerint mindenütt jelen vagyon, és ſemmitől, ugymint, igaz világoſſág napja

ja, meg nem mocskolhathatik, hanem csak a' Christus teste, a' melyre sem az Istenről, sem az napról, nincsen semmi következés, forog kérdésben. Hogy az Istenről a' testre következés ne légyen, meg-tetszik; mert az Isten lélek: a' lélek pedig testi sennyet magára nem vehet. A' napról sem lehet. (1) Mert a' nap nem az ó állattya, hanem ereje s' hathatósága szerint mondatik a' ganéj vagy semet között lenni; ti pedig azt állattyátok, hogy a' Christus tulajdon testét állattya szerint éßik az oktalan állatok. (2) Mert a' nap nem-is eledel, a' minémű nállatok a' Christus teste.

Felel. (1) En ez feleletet ellen Estius nevezetes Doctorod értelmét gördítem elődben, ki a' Christus teste mindenütt jelen létebéli kérdés alkalmatosságával a' Lutheránusok ellen igy harczol.

A' Christus méltósága ellen volna (ugymond) *ha a' Christus teste és lelke akármely alá való teremtetett állatban, és akármely ocsmány büdös helyeken volna--- és ha a' földel edgyütt a' mi lábainkal tapodtatni mondatnék.*

Estius in 4. Sent. dist. 10. §. 8. Contra dignitatem Christi effet, si corpus & anima Christi in quælibet viliſſimâ creatura & in ſordidis quibuſque locis eſſent--- & cum terra conculcari pedibus noſtris dicatur.

(1) Ha a' Christus teste addig a' gyomorban jelen vagyon mig ott a' szinek meg-emésztenek, azt kérdem itt-is, hát az után hogy távozik-el onnét? Hol mégyen-ki a' gyomorból? Glosáddal nem tarthatod, mert hogy ellened tanitcson látod.

Mihelt (igy ßöll) *a' ſzinek a' foggal rágattatnak, ottan mindgyárt az egekben rágadtatik à Chriſtus teſte.*

Gloſſa in C tribus de conſecr. diſt. 2. Quàm citò dentibus teruntur ſpecies, tàm citò in cœlum rapitur corpus Chriſti.

Ugyan ott a' Gloſsád tagadgya a' ſzineknek-is a' gyomorban le-menését és az árnyék ßékben való ki-vettetését.

VII. RESZ.

Két utólsó ſzent Irásbéli ellenvetéséről a' Páternek.

ELébb mégy s' igy okoskodol. *Ez az én teſtem mely ti érettetek adattatik. De a' kenyér, vagy az elmében meg fogott Chriſtus; vagy annak az elmében való ki-faragáſa, képzéſe, a' mi váltságunkért nem adatott, hanem a' Chriſtuſnak az ő állati és valóságos teſte.*

FELELET (1) Ez ellenvetés csak játék; mert Kicsoda állatta valaha, vagy ki állattya ma kőzzűllűnk, hogy az Urvacsorában csak idealis, az az, elmében ki-ábrázolt és faragott, Chriſtuſt véſzűnk? Mi nem Pápiſták vagyunk mi hogy képet ábrázollyunk-ki elménkben, vagy azt faragjuk-ki, és imádgyuk: nem-is akarunk mi képpet és ſzint enni mint ti. Látßik hogy nem olvaſtad a' mi vallásunkat. Calvinusból ha olvaſni merted vólna, megtanul-

tanulhattad vólna. Calvinus Comment. in cap. 26. Matth. v. 26 ki igy szóll.

Nem üres sem nem puszta jegy adatik nékünk elönkben, hanem valóságosan a' testnek és vérnek lésznek részesi, valakik ez igéretet hittel vésik Nemis forog köztünk kérdésben, ha valóságosanné avagy csak jedzésképpen adgya a' Christus a' vele való élésre önnön magát a' vacsorában--- A' Christus testének valóságos étele, nem csak jegygyel mutattatik, hanem ugyan vóltaképpen eledelül *ki-is adatik.*

Non vacuum nec inane corpus nobis proponi, sed verè carnis & sangvinis fieri participes, qui fide promissionem hanc recipiunt--- nec inter nos agitatur hæc quæstio, verène an tantùm significativè seipsum Christus in cœna nobis fruendum offerat---Vera non signo tantùm monstratur, sed reipsa quoque exhibetur carnis Christi manducatio.

Láss erről bővön Irásom Második könyvének első pontyában oda fellyebb.

(2) Vibba arczal teád forditom Páter e' te okoskodásodat, s' láss vélle mit tehetsz: *Ez az én testem, mely ti érettetek adatik.* De a' lisztből sütött, vassal meg-béllyegeztetett és consecráltatott ostya mi érettünk váltságul nem adatott, hanem a' Christusnak a' bóldog szűz Mária méhéből fel-vött valóságos és állati teste. Azért, &c.

(3) Itt e' szóla; *mely ti érettetek adatik*, vitetnek nem az *ostyára* vagy *kenyérre*, hanem a' *testre*, mely a' tellyes mondás hátullyán tétetik, ugy hogy ez

légyen értelme ez igéknek: Azt a' testet a' mely ti érettetek adatik, jedzi e' kezemben lévő kenyér, a' mint ezt Cajetanus Cardináltok-is meg-vallya. Láld oda fel az Első Könyvnek 2-dik pontyában.

Utólsó ellenvetésedet vészed, szent Pálból, 1 Cor. 11. 29. *A' ki észik méltatlanul, vétkezik az Ur teste ellen &c.* Ha ez ételben az Ur teste sértetik-meg, ha ebben kell meg-itiltetni, miképpen lehet távul innét?

FELELET. (1) Mi az Ur testét az Uri vacsorában jelen lenni nem tagadgyuk, sőt vallyuk és erőssen állattyuk, jóllehet nem a' testnek, hanem a' léleknek.

(2) Ha édes Páterem ez helyben nehézséged vólt, Agoston Doctor el-igazithatott vólna, és Cyrillus-is. August. lib. contra Fulg. Donat. Agoston ig szóll.

A mint hogy a' ki észik méltatlanul, itéletet észik magának, igy a' ki a' keresztséget méltatlanul vészi fel, itéletet vészen magának.

Sicut qui manducat indigne, judicium sibi manducat, ita qui baptismum indignè accipit, judicium sibi accipit.

Hasonlóképpen szóll Cyrillus-is azok felől, kik az Urvacsorával élni nem akarnak. Cyrill. Alex. in Joh. lib. 3. cap. 37.

Tudgyákmeg (ugy mond) *azt a' meg keresztelkedett emberek, ha ritkán járnak az Ecclésiában, és sokkáig*

Sciant baptizati homines, si rarius in Ecclesiam proficiscantur & longo tempore ob simula-

tam

káig a' szines vallásért titkosszan a' Christussal közösülni nem akarnak, az örök élettül magokat el üzik.

tam religionem mysticè communicare Christo recusaverint, ab æternâ se vitâ depellere.

Egy szóval azért a' Vacsora kivûl-is vonszon ember magára kárhozatot a' meg-utálás és meg-vetés által.

(3) Nem mondgya a' Szent Pál, hogy a' vétkezik és itiltetik-meg a' ki észi a' testet és a' vért iszsa méltatlanul, hanem a' ki méltatlanul éßi a' kenyeret és iszsza az Uroak pohárát. Azért a' hitetlenek és Istentelenek vétkeznek az Ur teste és vére ellen, és az ételben az Ur teste sértetik-meg, s' ebben kell meg itélterni, nem azért mint ha az Ur testét ennék és annak vérét innák, hanem hogy méltatlanul észik a' kenyeret és isßák a' pohárt. Vétkeznek a' jedzett dolog ellen, jóllehet csak azt, a' mi jegy illetik. Vallyon ha ki a' mi Kegyelmes Urunk ô Nãga parancsolattyával vagy pecséttyével illetlenûl bánnák, azt a' földhöz verné, tapodná &c. annak gyalázattya nem háródnéké magára a' mi Kegyelmes Urunkra, és nem vétkeznéke az az ember ô Nagysága ellen? Igen-is. Mennél inkább vétkezik az Uraknak Ura és Királyoknak Királlya ellen, a' ki a' Sácramentomokat, mellyeket ez Ur és Király az ô kegyelmének és jó akaratyának megbizonyitására rendelt, méltatlanul illeti? A' ki az Isten beßéde ellen káromkodik, avagy nem sintén ugy bûnösé mint ha magát az Istent sidalmazná? Miért nem mondhatnók azont a' Sácramentomok

felől, a' mellyek látható befzédek? Gen. 17. v. 14. azt mondgya az Ur. *A' környúl metéletlen férfiu, a' ki környúl nem metéli az ő teſtét, ki vágattatik az ő népe közzűl, mert fel-bontotta az Ur frigyét.* Következik innét, hogy mivel az Ur frigyét bontotta-fel, tehát az Ur frigyét kezében forgattya? Azért azt fel-bontani mondatik, mert annak jelét meg-utálta. Igy a' méltatlan vélle élés miatt vétkezik az Iſtentelen és hit nélkűl lévő ember, háromképpen.

(1) Mert a' Jéſus Chriſtus teſtét és jótéteményét, mellyel a' Sácramentomokban onſol, az ő hitetlenségével meg-veti, a' Sácramentom vérét köznek tartván és az Iſten fiát meg-tapodván, Hebr. 10. v. 26 29. mellyet az Apoſtol igy mond-ki; *Meg nem külömbözteti az Chriſtus teſtét*, az az, ahoz nem hittel járulnak, hanem azt csak mint valami köz eledelt becstelenűl el-nyelik.

(2) Mert a' hitetlen és Iſtentelen ember a' Sácramentomot meg-mocskollya, azt a' mi nem övé magának koporitván. Holott ez csak a' hiveknek ſzerezteteték.

(3) Mert mikor az Iſtentelen és hypocrita ember magát az Eccléſiában ez közösülésben bé-ſziníi, a' mi abban ő rajta áll, a' Chriſtuſt, és az Eccléſiát az ő hypocritaságával meg-csallya és csufollya. Igy magyarázzák ezt a' régi Atyák-is.

Igy Hieronymus. *Vétkezik az Ur teſte ellen, mert vély nagy titoknak Sácra-*

Hieronymus in 1 Cor. 11. Reus eſt corporis Domini, quia tanti myſterii Sá-

men-

mentomát alávaló gyanánt meg utálta. Masut. *Midón a' Sácramentomok bántatnak meg, az a' kijé a' Sácramentomok bántatik meg.*

Sacramentum pro vili desp xerit. Idem Hieron. in Mal. cap. 1. Dum Sácramenta violantur, ipse, cujus sunt sacramenta, violatur.

(4) Ezen vétekkel vétkezhetik ember, a' mint az Atyák magyarázzák, az Sácramentom kivül-is. Kellé bizonyság reá?

Agoston Doctor igy szóll: *Vétkeziknem kicsiny árr ellen, hanem a' Christus vére ellen, a' ki megszeplősiti és mocskollya a' Christus virével és szenvedésével megtisztittatot lelket.*

August. Serm. 120 de tempor. Reus erit non parvi pretii, sed sangvinis Christi, qui violat & maculat animam Christi sangvine & passione mundatam.

VIII. RESZ.

Az Atyákból vött ellenvetésekről.

EDdig Páter az szent Irásból és okoskodásodból elő hordott argumentomidat, erősségidet megrázogatám; lássuk ha a' virágában lévő Ecclesiáknak és régi Atyáknak tanubizonysági, mellyeket elő hordasz, patrocinálnak é Altal-állatozásodnak, avagy nem. Azt mondod. *A' mellyet az ellenkező felek is meg-vallanak.*

FELELET. Kicsoda az, hol és mit mond, miért nem czitálod? Sőt inkább edgyező akarattal azt

vallyuk s' állattyuk mindnyájan, hogy Idvezitönktől számlálván egész nyólcz száz esztendök forgása alatt Damascenus Jánosig, a' mint alább annak helyén ezt meg-mutatom, se hire se hamva nem vala ez ti altal állatozástok vélekedésének.

Lássuk az Első Százban mit találtál.

Szent Ignat Martir (azt mondod) igy szól: *Nem vészik-bé az Urvacsorát sem az áldozatokat, mert nem vallyákmeg, hogy az Urvacsora a' mi Idvezitö Jésus Christusunk teste, a' mely mi értettünk szenvedett. A' kik azért ellene mondanak az Isten ajándékának, viszszavonók lévén el-vesznek.*

S. Ignatius Martyr, in Ep. ad Smirnens. juxta vetusta exemplaria (quale adhuc Florentiæ è Bibliotheca Medicæa teste Turiano de Sacra Euch.) sic habet de Simone Mago ejusque asseclis. Eucharistias & oblationes non admittunt, quod non confiteantur Eucharistiam esse carnem salvatoris nostri Jésu Christi, quæ pro peccatis nostris passa est. Qui igitur contra dicunt dono Dei altercantes pereunt.

Ezt czitállya Theodoretus-is Dialog. 3. Ignatból.

Felelet. Ez ellenvetésnek tánczol Bellarminus, órül és tombol Cardinál Baronius és magának mint egy győzedelmeskedönek láttatik Cardinál Peronius, de meg-csallyák magokat.

Erre azért meg-felelek (1) Közönségesseu. (2) Kiváltképpen ez nevezet szerint e' helyre.

Közönségesseu a' következendő dolgoknak-is világositására azt mondom, hogy a' szent Irás ró-

rom nemét ßámlállya elő a' Christus testének. (1) Első, az természet ßerint való teste, a' mellyet a' ßent Léleknek csudálatos munkálkodása által a' bóldog Szűznek méhében vőtt fel. Igy ßent Math. 26. v. 12. és 27. v. 58. 59. Sidókhoz irt levél. 10. v. 5. (2) A' titkos test, mely az Istennek Eccléſiája vagy a' válaſztott hiveknek győlekezete. 1 Cor. 12. v. 27. *Ti pedig a' Christus teste vadtok.* Eph. 1. v. 22. 23. és 4. v. 12. és 5. v. 23. 30. Coloſ. 1. v. 18. 24. (3) Harmadik a' Sácramentomi avagy emlekeztető teste; mely az Uri vacsorának kenyere; a' mint ez ideiglen meg-hallók.

A' régi Atyák-is a' ſzent Iráſnak ßava járását kővetvén, a' titkos testen kivül, mely az Istennek Eccléſiája, más két testéről emlekeznek a' Christuſnak, ugymint terméſzeti testérűl és jegyi vagy Sácramentomi testéről. Erről ugy ßólnak mint tellyeſséggel lelki, Isteni és titkokkal tellyes testrűl, ugymint, a' mely az Istennek meg-becsűlhetetlen jótéteménye és ereje által rendeltetett. Igy haſonlóképpen vért-is két félét tulajdonitanak ő felségének. Edgyik terméßeti vér; a' máſik penig lelki, titkos és Isteni, a' minéműt véſzűnk a' Sácramentomban.

Hogy ez igy légyen meg-tetſzik. Alexandriai Kelemen. *Két féle a' Christus vére; edgyik vére testi vér, mely által ſzabadulunk meg a' romlotságból*

Clemens Alexandrinus lib. 2. Pædag. cap. 2. Duplex eſt Christi ſangvis; unus eſt ſangvis ejus carneus, per quem liberamur à corruptione; alius,

ból: a' másik, lelki vér, a' tudniillik, a' mellyel megkenetettettünk: Es ez innya a' Jésus vérét, részesülenni az Úr romlatságában. Hieronymus Doctor. Kétképpen értetik a' Christus teste: vagy ama' lelki és isteni melyről ő maga mondgya, az én testem valóságossan étel: vagy az a' test, a' mely meg fűsitetett, és a' vér a' mely a' vitéz lánczája által ki-ömlettetett.

alius, est spiritualis, is sed licet, quo ungimur: idque est bibere sanguinem Jesu, participem esse corruptionis Domini. Hieronymus in epist. ad Ephes. Dupliciter intelligitur caro Christi: vel spirituális illa, atque divina, de qua ipse ait, caro mea verè est cibus: vel caro, quæ crucifixa est, & sanguis, qui militis effusus est lancea.

Ezen Locust a' Pápások a' Római Decretomban is hoznak elő, distinct. 2. de Consecr. Canone, *Dupliciter.* Ugyan ott Canone. *De hac.* hozatik elő Hieronymus in Leviticum, a' hol igy szóll:

Ugy vagyon ez áldozatból, a' mely emlekezetre csudalatosképpen lészen, enni szabad: De amabból, a' mellyet a' Christus a' kereszt nek óltárán meg-áldozott, magában a' mint vagyon, senkinek enni nem szabad.

De hac quidem hostia, quæ in commemorationem mirabiliter fit, edere licet. De illa verò, quam Christus in ara crucis obtulit, secundum se nulli edere licet.

Eusebius Cæsariensis hasonlóképpen szóll: Euseb. Cæsar. lib. 3. Theolog. Ecclesiasticæ, cap. 12.

Az Úr nem szóllott arról

Dominus non differe

ról a' testről a' mellyet felvött, hanem a' titkos testről és vérről. Agoston Doctor-is ezent állattya. *Nem e' testet a' mellyet láttok, éjenditek-meg, sem azt a' vért ijándgyátok, a' mellyet ki öntenek azok, a' kik engemet meg-feszítenek.* Hát mit? *Valami Sácramentomot adtam néktek; a' mellyet ha lelkiképpen értetek meg-elevenit titeket.*

ruit, de ea carne quam assumpsit, sed de mystico corpore & sangvine. August. in Psal. 98. Non hoc corpus quod videtis, manducaturi estis, neque bibituri illum sangvinem, quem fusuri sunt qui me crucifigent. Sacramentum aliquod vobis commendavi; spiritualiter intellectum vivificabit vos.

No hát vedd eßedben mind ezekből Páter Uram és tudd meg; hogy valaholott az Atyák az Urvacsora kenyerét Christus testének, és a' bort ő vérének mondgyák, ollyan vért értenek ott, a' mely test és vér meg-külömböztetik ama' Christus természeti testétől, a' mely a' Szűz méhében formálratott és mi érettünk a' kereßztfára fel-feszittetett. Egy ßóval értenek ott Sácramentomi és nem természeti testet.

(2) Kiváltképpen; a' mi ez Ignat ßavait nézi. Itt három Pontra kell vigyázni.

(1) Ez jámbor Ignát a' Pápiſtákkal nem edgyez. (2) Eppen a' dólgot velünk tartya. (3) Hellyes beßzélgetéße vagyon néki az ő vélle ellenkező Eretnekek ellen.

A' mi az elsőt nézi. hogy tudniillik, Ignat a' Pápiſtá-

pistákkal meg nem edgyez, igy mutatom-meg. Mert a' Pápisták mindnyájan irtóznak tellyességgel a' Christus beszédének e' betü szerint való értelmétől. *A' kenyér a' Christus teste.* Mert a' mint fellyebb Irástokból meg-bizonyitám édes Páterem, ti azt mondgyátok, nem inkább mondhatni ezt; *a' kenyér a' Christus teste tulajdonképpen*, mint ha mondatnék: *A' Christus Beliál*, avagy *a' Judás vagy Isten vagy ördög*, a' mint Gordonius Jésuitától ízólt. Lásd fellyebba' 3-dik részben, pag. 297. Ugyanis mert igya' ti általállatozástok fundamentoma kidűlne. Mivel a' mi a' Christus teste, az, a' Christus testévé változni nem mondathatik. Ignatius pedig hallod mit mond. *Az Urvacsora* (ugymond) *a' Christus teste.*

Immár azt kérdem. Ez Ignát szavaiban, vagy meg-külömböztetik az Urvacsora a' Christus testétül, vagy öszve öntetik és vélle egy lészen. Hogy öszve öntetsék és vélle egy légyen azt nem mondhatod; mert igy egyenlóképpen mondhatnád e' kettőt; *Az Urvacsora a' Christus teste*: és *a' Christus teste Urvacsora.* Mint példának okáért, ha tulajdonképpen mondhatnók e' mondást; *Ez az ember szamár*, viszont azt-is mondhatnók, *bizonyára ez a' szamár ember.* De ennél már éktelenb és illetlenb mi lehet. Ha penig az Urvacsora és a' Christus teste egymástul meg-külömböztetnek, tehát szükségesképpen, ez Ignát szavai, ábrázoló és Sácramentomi szóllás formáját viselik magokban, tudniilik: Az Urvacsora jedzi a' Christus testét.

Hogy

Hogy ez igy légyen ezen Ignátból meg-tetßik. Ignat. in Epist. ad Philadelphienses. Ἄρτος τοῖς πασιν ἐθρύφθη, Az az, *A' kenyér meg-töretett mindeneknek.* Hallod Páter Ignatius a' Consecratio vagy meg áldás után kenyérnek mondgya, és hogy meg töretett azt állattya? De ti azt állattyátok, a' mint fellyebb Jésuitákból meg-mutatám, hogy hamisság légyen az, hogy *tulajdonképpen a' Christus teste meg-töretik.* pag. 253. 254. 342. Azért Ignáttal nem egy értelemben vattok.

(2) Hogy ez jámbor Ignát a' dolgot velünk tartsa igy mutatom-meg. Mert senki mi közzöllünk nem tagadgya, hogy a' meg-áldatott és szentelt kenyér a' Christus teste nem vólna az ő módgya szerint, az az, Sácramentomi módon, a' mint ezt fellyebb Irásom első Könyvének 6. 7. pontyában bőségessen meg-mutattam. Sőt maga-is a' Római Anyaháznak közönséges Glossája ezt, ezen módon magyarázza. Glossa Ordin. in C. hoc est de Consecr. dist. 2.

A' mennyei Sácramentom, a' mely ábrázolya a' Christus testét, mondatik Christus testének, de nem tulajdonképpen a' honnét mondatik az ő módgya szerint, de nem a' dolog valósága szerint, hanem jedzők tsak szerint, ugy hogy ez légyen értelme, hivatik

Cœleste Sacramentum, quod vere repræsentat Christi carnem, dicitur corpus Christi, sed impropriè. Unde dicitur suo modo, sed non rei veritate, sed significante mysterio, ut sit sensus, vocatur Christi corpus, id est significat.

tik

sik Christus testének, az az, jedzi a' Christus testét.

Ezen értelemmel mondgyák az Atyák szerte-ßéllyel iráſokban a' Chriſtuſt e' Sácramentomban, *ſzenvedni, meg-éltetni, meg halni.* Igy nevezik a' kereſztséget-is a' kereſztyén embernek *halálának, el-temettetéſének és fel-támadásának*, s' ezen kereßtséget, a' Chriſtus halálának és ßenvedésének-is.

(3) Csak abból-is meg-tetſzik, hogy e' jámbor Ignát a' dolgot velünk tartsa; mivel ezen ßavait Theodoretuſ-is citállya. Dialog. 3. Mert ő azt mondgya, hogy a' titkos jeleknek tulajdonittatik a' jedzett dolog neve.

Theodor igy ſzóll: *Maga annakokáért a' mi Idvezítönk a' neveket el-cserélte, a' maga teſtét nevezvén a' jegy nevével, és a' jegyet a' teſt nevével.* Ismét ugyan ott. *A' kenyér* (azt mondgya) *az Urvacsorában azén kenyerül marad az ő állattyára nézve.*

Theodor. Dial. 1. cap. 8. Ipſe igitur Salvator noſter permutavit nomina, corpori quidem ſuo imponens ſymboli nomen, & ſymbolo nomen corporis. Idem cap. 5. §. 7. Panis in Euchariſtia manet panis idem quoad ſubſtantiam.

Ha azért Theodor, a' mit mi itt vallunk és állatunk, éppen azont vallotta és állatta, s' még-is ez Ignát mondását hozza elő az eretnekek ellen; tehát világoſſan ki-jő és következik, hogy Ignát-is velünk és nem veletek tartya ez iránt a' dolgot.

(4) Czéllya e' jámbor Ignátnak ez ßavaiban nem egyéb, hanem hogy azokat az Eretnekeket,

kik

kik a' Chriſtus teſtének valóságát tagadták, és az ő teſtét csak tündéres teſtnek lenni álmadozták, meg hamiſſítcsa. Igy okoskodik, azért. Ha a' Chriſtus hivja ő teſtének azt, a' mely az ő valóságos teſtének ábrázattya, a' mint ezt (Tertullianus Doctor helyeſſen hozza innét-ki.

Nem valóságos jegy az, a' mely nem valóságos teſtnek ábrázolója vagy jele, és az üres dolog a' minémű a' látott látás jegyet magára nem vehet;) Tehát a' Chriſtuſnak valóságos emberi teſte vólt.

Vera figura non eſt, quæ non eſt figura veri corporis, & vacua res, quod eſt phantaſma, figuram capere non poteſt. Tertul. adverſ. Marchion. lib.)

Ki-fog itt Bellarminus Cardinál, s' azt mondgya, Lib. 2. de Euch. cap. 2.

Az emberi teſteknek tetczczö teſtek le-rajzolthathatnak és képekkel le-irattathatnak, jóllehet valóságoſſan emberi teſtek ne legyenek, a' mint az Angyalok képekből ki-tetſzik. Azért azok az Eretnekek nem tagadgyák vala, hogy az Urvacsora nem jegyezhetné a' Chriſtus teſtét; hanem tagadgyák vala, hogy az vólna a' Chriſtus teſte.

Corpora humana apparentia depingi poſſunt & figuris exprimi, licet verè humana non ſint, ut patet de imaginibus Angelorum. Ergo Hæretici illi non negabant Euchariſtiam ſignificare poſſe carnem Chriſti, ſed negabant eſſe carnem Chriſti.

FELELET. (1) Ez helytelen ki-fogás, a' mint azon

azon leveléből Ignátnak a' dolog világos, midőn igy fóll.

Annak a' mi testt nélkül való, se szine nincsen, se képe, se olyan részecskéje a' melynek vólna valami élő állatnak formája, azó természetinek magánosságáért.

Rerum (inquit) incorporalium neque species est, neque figura, neque particula habens formam aliquam animantis, propter naturæ simplicitatem.

(2) Ofztán ámbár a' dolog ugy vólnais, mit nyernéték vélle? hiszem nem tagadgyuk mi, hogy az Urvacsora ábrázoló és titkosképpen az Ur teste nem vólna, a' mint azok az Eretnekek tagadgyák vala. Nem-is gondolom, se nem olvasom, hogy tiis Pápistak azt állasátok, hogy vagy az Urvacsora állattya, vagy maga a' Sácramentom szenvedett vólna mi érettünk és támadott vólna-fel a' halálból; a' mellyet mindazonáltal e' titokban jelentetett test felől e' jambor Ignát állat.

(3) Ha az Urvacsora a' valóságos testnek Sácramentoma, ugy hogy Eretnekség légyen ellenében valót állatni, tehát ti Pápisták ez iránt méltán vádoltattok Eretnekséggel; mert ti az Urvacsorában testet tulajdonitotok a' Chriſtuſnak inak és csontok nélkül, még pediglen láthatatlan és tapasztalhatatlan emberi testet, még pediglen ollyant a' mely ott se nem szenvedhet se nem érezhet, a' mint fellyebb Iráſtokból meg-mutatám. Ha Ignát azok ellen disputál, a' mint a' meg-nevezett heyben Bellarminus állattya, a' kik a' Chriſtus igaz emberi

testét

testét tagadták és ő felségének csak alitott vagy tündéres testet tulajdonitottanak, tehát Pápisták ti ellenetek disputál. Mivel az ostyában bé-szorult testnek, tündéres testnek kell lenni.

Második tanud lássuk kicsoda? Szent András szenvedésének könyve (azt mondod) a' mely könyvnek méltóságát ez ideig senki kétségben nem hozta, melyben illyen beszédi találtatnak Szent András Apostolnak.

Liber passionis S. Andreæ, cujus authoritatem nemo hactenùs in dubium revocavit, in quo hæc habentur dicta à Sancto Andrea. Ego omnipotenti Deo quotidie Sacrifico immaculatum agnum.

En a' mindenhato Istennek mindennap meg-áldozom a' macula nélkül való bárént.

Es alább. Qui cum sit verè sacrificatus & verè a' populo carnes ejus manducatæ integer perseverat & vivus. Az az, *A' ki mivel hogy bizonyossan meg-áldoztatott, és a' kinek testét bizonyossan ötte a' kösség. Bizonnyal ötte.* NB.

Felelet. Ne nótázd annyira Páter Uram; mert nem ujság nálam; mivel olvastam e' hazug költött könyvnek tanubizonyságát Bellarminus Cardinál Jésuitátoknál, Libr. 2. de Euchar cap. 1. §. 182; melynek sohul se hire se hamva a' régieknél nincsen, hanem amazámitó Aloysius Lipomanusnak, Suriusnak és ezekhez hasonló hitván fabulás iróknak Legendájokból vött ez eredetett. Bár illyen fabulákkal édes Páterem Bellarminusod után futván ne terhelnél bennünket.

(2) Ez könyv magához hasonló Legyendákkal sem edgyez; mert ezt Abdiás Babyllonius, in Historia certaminis Apostolici, mellyet ti bocsátottatok nap fényre, sok kal külömben beszélli.

Vevén (azt mondgya) *a' kenyeret, és hálákat adván meg-szegé és adá mindnyájoknak mondván, vegyétek a' kegyelmet, a' mellyet néktek adott én általam ő szólgája által a' Christus mi Urunk Istenünk.*

Accipiens panem & gratias agens fregit & dedit omnibus dicens, accipite gratiam, quam vobis tradidit per me famulum suum Christus Dominus Deus noster. Abdias de gestis B. Andreæ.

A' hol ha igazat szóll Abdiás, kettőt végy ebben. (1) A' consecratio, az az, a' meg-szentelés ez igék nélkül, *Ez az én testem*, ment végben. (2) Az Apostol a' Sácramentom ki-szólgáltatása felől áldozat nélkül szóllott.

(3) Ha szintén meg-engedhetnők-is, hogy ez András szenvedéséről irott könyv hellyessen szólnais, és az Apostoltul származtak vólna-is ez szók, nem tudom micsoda Ægeas nevű ember előtt, mindazonáltal meg sem következnék innét, hogy a' kenyérnek és bornak szinei alatt vólna állattya szerint a' Christus, vagy a' kenyérnek a' Christus testévé való állati változása. Mert mivel a' mint eddig meg-mutattam eléggé, a' jegyek véknek nevet a' jedzett dologtul, a' mint Agoston Doctor szóll, és így ama' kinos keresztfán végben vitt, edgyetlen egy áldozatnak emlekezete mondathatik a' szeplőtelen

telen báránynak áldozattyának.)( )(

(4) Hogy azt mondod Páter; *e' könyvnek méltóságát ez ideig senki kétségben nem hivta.* Hallodé; Csak Bellarminusodból irtad ezt edes Páterem által, a' minta' meg-emlitett hellyéből ki-tetßik: de kérlek néki ne hidgy, mert vízre viszen. (2) Ha a' régiek ezt kétségben nem hivták, rajta ne csudálkozzatok, mert hogy hogy hihatták vólna a' régiek e' könyv méltóságát kétségben, holott ez könyvnek még emlekezeti sem vólta' régieknél, hanem csak minap hozátok ti Pápisták e' könyvet nap fényre.

Lássuk a' Második Százban mit találtál.

Szent Justinus Mártyr (azt mondod) igyßóll: *Mert nem veszßük ezeket ugy mint közönséges kenyeret, sem mint közönséges bort, hanem a' miképpen az Isten beszéde által meg testesült Idvezitő Urunk Jésus Christusunknak mind teste és vére vólt a' mi idveßégünkért; igy az Urvacsora is az Isten beßédének kő nyörgése által ő tülle tétetett ételekké, a' melyből a' mi vérünk és testünk változás által táplálttatnak, ugy tanit-*

Justinus Martyr in Apolog. 2. ad Antoninum. Non enim ut communem panem, neque communem potum hæc sumimus, sed quemadmodum per verbum Dei incarnatus Jesus Christus salvator noster & carnem & sangvinem pro salute nostra habuit, sic etiam per preces verbi Dei ab ipso Eucharistiam factum cibum, ex quo sangvis & carnes nostræ per mutationem aluntur, illius incarnati Jesu & car-

nittattunk meg, hogy annak a' meg-testesült Jésusnak teste és vére az.

nem & sanguinem esse edocti sumus.

Felelet. (1) Páter kisûle innét Altalállatod záſod vélekedése? Nyilván ha ide ugyan vóltaképpen bé-tekintesz: sokképpen ellenetek vagyon. Mert bizonyoſſan azt adgya elónkben, hogy a' consecratio vagy meg-áldás után meg-marad a' kenyér és bor az ô kenyéri és bori terméſzetiben, és hogy az ô titkos jedzésére nézve neveztetik teſtnek és vérnek. Mivel ugyan ott fellyeb egy kevesé igy sóllott vala.

Adgyák (ugymond) *kinek kinek azok közzûl a kik jelen vadnak a' meg-szenteltt kenyeret és bort.*

Dant unicuique ex iis qui adsunt percipiendum consecratum panem & vinum & aquam.

Ki-jô hát innét, hogy a' consecratio vagy meg-szentelés után a' kenyér és bor nem változik állat szerint által Chriſtus teſtévé és vérévé. Mert imé a' meg-áldás után, kenyérnek, bornak és viznek, mellyet-is szoktak vala a' régiek a' bor közzé elegyiteni, hivja. (2) Mert hogy valamiképpen azt ne véllyûk, hogy onnét a' kenyérnek és bornak állattya el-repûl, nyilván azt mondgya, hogy ez *étekkel a mi vérünk és teſteink változás által táplálnatnak.* Azért nem állatozik által Chriſtus teſtévé és vérévé; edgyik az, hogy moſt a' Chriſtus teſte változás alá nem vettetett; Juſtinus pedig itt ez étek táplálásában változást mond lenni: más az hogy ma a' mi vérünk és teſtünk a' Chriſtus teſtéből, mivel nem

teſt-

testnek hanem léleknek eledele, nem tápláltatik. (3) Mert azt mondgya Justinus Martyr, hogy *nem vészszük ezeket ugy mint közönséges kenyeret és bort.* Szent kenyér hát ez és szent bor, az az, a' Christus testének és vérének Sácramentoma, a' mint mi állattyuk, és nem változik edgyik-is állattya szerint által a' Christus testévé és vérévé, a' mint ti vélitek, (4) Még-is ellenetek vagyon, mert azt mondgya, hogy *az Urvacsora lött ételké*, a' mely kenyérből és borból áll, a' mint hogy a' Christusnak-is vólt mind teste és mind vére. (5) Mert nem mondgya hogy a' kenyérből és borból tápláltatik a' mi vérünk és testünk, hanem az Urvacsorából.

(2) Magad sem bizol édes Páterem te ez jámbor Justinus Mártyrhoz, vévén eszedben hogy ellenetek vagyon, Azért nem hagyod szavát helyén, hanem Bellarminusodból illyen feleletet irsz által reája. Bellar. lib. 2. de Euchar. cap. 4. §ult.

Nem ujság (igy bólltok) *a' régieknél, kiváltképpen pedig Irenéusnál, Hilariusnál, Nissenusnál, Cirillusnál és másoknál, hogy az Urvacsora mondassék táplálni a' mi testeinket. De nem értik azt ugy az Atyák, midőn azt mondgyák, mint ha az Urvacsorával tápláltatnék és nevekednék a' mi testünknek*

Non est novum apud veteres ac præsertim Irenæum, Hilarium, Nyssenum, Cyrillum & alios, ut Eucharistia dicatur alere corpora nostra. Sed non intelligunt Patres, cum hoc dicunt, Eucharistia nutriri vel augeri mortalem substantiam corporis nostri: sic enim facerent eum cibum ve-

nek halandó állattya: mert tris, non mentis, quo ni- *igy azt tennék hasnak és* hil absurdius fingi potest, *nem elménck eledelévé, melynél képtelenb dólgot nem költhetni.*

FELELET. Meg-kösönnyük ez feleletet édes Páterem mi, mind néked s' mind penig Bellarminusodnak, kinek nyomdokát követed. Mert ha ugy van a' dolog, tehát a' régi Atyáktul adatott efféle szóllásnak formái eleget tehetnek majd minda. zoknak a' ti ellenvetéstek nek, valamellyeket a' Christus teste étele felől elönkben foktatok görditeni. Ugyan-is mivel nem más szóllás formájával mondották ök enni a' Christus testét, vagy hogy azt a' mi jelen vagyon az Urvacsorában, a' Christus testének lenni, hanem ugy a' mint mi mondgyuk; és azon testel a' mi testeinket tápláltatni és nevekedni ugy tanitották a' mint mi tanittyuk; innét bizonyosan következik, hogy azoknak minden más szóllásnak formái, a' mellyek testi ételt és edgyesülést viselnek magokban, tsztán Sácramentomiak és nem tulajdonképpen valók. Mivel imé erössen tagadod Bellarminus Cardinálod után futván, hogy efféle szóllások nem tulajdonképpen valók.

(2) Ugy tétetett azt mondgya Justinus Mártyr az Ur vacsora a' könyörgés által étekké, hogy abból a' mi testünk és vérünk ugy tápláltatsanak, hogy a' mint az étel fokott, ugy ez-is mi testünké és vérünké változzék. Mindazáltal ez ételről mondgya, hogy meg-tanittattunk ezt Christus testének és vérének lenni. Mivel a' Christus mondgya, advván

ván a' Sácramentomnak a' jedzet valóságnak nevét.

(3) Vétkezik Bellarminus az Atyák ellen, mint ha azzal, hogy az Urvacsorával a' mi testünknek halandó állattyát éltik tápláltatni, az Urvacsorát hasnak és nem elménec eledelévé csinálnák. Nem nagyes ez ti okoskodástok. *Az Urvacsora legelteti a' testet testiképpen; azért nem lehet a' léleknek eledele.* Csak ollyan ez, mint ha mondanátok. *A' keresztség kivül a' testet illeti-meg és mosogattya. Azért belől a' lelket és a' szivet nem mosogattya. Az Urvacsora vétetik testi szájjal testiképpen. Azért nem vétetik lelki szájjal lelkiképpen.* Bezzeg nem igy tanitám Agoston Doctor. Auguſtin. Tract. 80. in Johannem Evangeliſtam.

Honnét ez nagy erő (igy bóll) a' vizben, hogy a' testet illesse meg, és a' szivet mossa-meg, hanem hogy az ige cselekeszi azt? Nem azért hogy mondatik, hanem hogy az hittel fogatik-meg.

Unde illa virtus aquæ, ut corpus tangat & cor abluat, niſi faciente verbo? Non quia dicitur, ſed quia creditur.

Es másutt Tract. 26. a' látható és testi eledelt a' láthatatlan és lelki eledeltől az Urvacsorában meg-kűlömbözteti; ugy a' Sácramentomot-is a' Sácramentom erejétől és hathatóságától. Azt állattya ott, hogy a' látható Sácramentomot kűlsőképpen éßßük, fogunkal rágjuk, és hogy az testi eledel. A' Sácramentomnak pedig valóságát mondgya lenni lelki eledelnek, a' mellyet a' hivek belől

a' szivben hit által élnek. Okát-is adgya. Credere enim in Christum esse manducare panem vivum. *Mert enni* (ugymond) *az élő kenyeret annyit tészen mint hinni a' Christusban.* Innét ugyan ott int Agoston Doctor bennünket, hog' ha-à látható eledelnek haszнát akarjuk venni, tehát azt lelkiképpen éresûk, lelkiképpen kóstollyuk. Ismét, Serm. 33. de verbis Domini igy szóll: Nolite parare fauces, sed cor. *Ne készittsétek ide szájatokat, hanem szivetteket.* Azért azt hozzuké innét ki, hogy Agoston Doctor ellene mondgyon Idvezitünknek, ki az Evangélistáknál és Apostolnál azt parancsollya, hogy azt testi szájjal együk és igyuk? Távul légyen. Sőt az Ur beszédét magyarázza, s' azt tanittya, hogy ugy kellyen e' látható eledelt testiképpen enni, hogy azt egyersmind a' Sácramentomnak lelki erejére vagy a' Sácramentommal jegyeztetett dologra vagy valóságra nézve, ércsed, ébrezzed és kóstollyad lelkiképpen. Egyéb iránt a' mint ezen Agoston szóll; Auguſt. tract. 26. in Evang. Johan.

Kétség nélkül (ugymond) *nem-is eszed lelkiképpen a' Christus testét, sem nem iszod az ő vérét, jóllehet test szerint és láthatóképpen rágjad fogaddal a' Christus teste és vére Sácramentomát.*

Procul dubio nec manducas spiritualiter carnem Christi, nec bibis ejus sangvinem; licet carnaliter & visibiliter premas dentibus Sacramentum corporis & sangvinis Christi.

Egy szóval édes Páterem erre a' jedzett dologra vagy

vágy valóságra nézve, a' Sacramentom, mely ennek szólgál, neveztetik nem hasznak, hanem elménck eledelének.

(4.) Jóllehet e' beszédi Justinus Martirnak, oly világosſak, mint a' délsinben szépen ragyogó napnak tündöklő sugári; mindazáltal még-is Bellarminus, kit teis Pater Irásod közzé által irtál, illyen homalyt és ut veſtést keres.

Hanem (azt mondgya) *kell érteni, hogy az által táplálttatik a' mi testünk à halhatatlanságra, az az, a' Christus testének megillétéséből szívnak vagy vésznek valami erőt vagy jó el rendeléſt a' dicsőſéges fel-támadáſra és halhatatlan életre, a mint szent János hatodik része tartya A' ki észi az én testemet, &c. vagyon örök élete, és én fel-támaſztom ötet az utólsó napon.*

Sed intelligi per eam ali corpora noſtra ad immortalitatem, id eſt, ſuſcipere ex contactu carnis Chriſti vim quandam ſeu diſpoſitionem ad gloriosam reſurrectionem & vitam immortalem, juxta Joh 6 qui manducat carnem &c. habet vitam æternam, & ego reſuſcitabo eum in noviſſimo die.

FELELET. (1) Az Urvacsorában a' Christus testének azoknak testekkel való edgyesülését, a' kik azt vétik, akarod Páter Cardinaloddal edgyűtt, csak a' testi meg-illetésben helyheztetni; de ellenetek mondanak, mind a' Schólaſticus Doctoritok s' mind a' régi Atyák. Vaſquez Jésuita igy szólt:

A' Christus a' mint e' Sácramentomban vagyon,

Vaſquez in 3. Thom. q. 76. diſp. 191. cap. 3.

se máſtul meg nem illetteti-hetik, ſem ő máſt meg nem illethet, nem bizontalan okbul mondgyuk ezt. Aquinás Tamáſtok. *A' Chriſtus teſte* (ugymond) *e' vacsorában ſemmi érzékenység alá nem vettetett.* Svarez is ezt világoſitya. *Az a' mód* (igyből!) *a' mellyel a' Chriſtus teſte itt vagyon, tellyeſséggel láthatatlan teſti ſzemmel, nem csak a' dolog természetire nézve, hanem még az Iſten magában és edgyátallyában való hatalmára nézve-is--- Edgyátallyában azt kell mondani, hogy a' Chriſtuſt ſemmi érzékenységgel NB még belsővel-is e' Sácramentomban meg nem ragadhatni.* tek mondanak. Agoſton Doſtor. *Mi* (ugymond) *azoktul a' külsö érzékenységektül az Urbol ſemmit ſem vöttünk.* Másutt. *Micsoda az hogy illette a' Chriſtuſt hanem hog' hitt?*

Chriſtum ut eſt in hoc Sacramento, neque ab alio tangi, nec alium tangere poſſe, non incerta ratione dicimus. Thomas Aquin. part. 3. q. 76. art. 7. Corpus Chriſti in hoc Sacramento--- non ſubjacet alicui ſenſui. Svareſ. in 3. Thom. q. 76. art. 7. diſp 53. §. 4. Modus quo hic exiſtit corpus Chriſti omninò inviſibilis eſt oculo corporali, non ſolum ex natura rei, ſed etiam de potentiâ Dei abſolutâ--- Simpliciter dicendum eſſe Chriſtum nullo ſenſu; etiam interiori, in hoc Sacramento, apprehendi poſſe.

A' régi Atyák-is ellene-

Auguſtinus Serm. 33. de verbo Domini. Nos nihil ab iſtis exterioribus ſenſibus in Domino carpſimus, Tract. 26. in Evang. Joh. Quid eſt tetigit, niſi credidit?

Má-

Másutt. Tract. 121. in Joh. *Így akarta hogy ő benne hidgyenék a' Jésus, az az, hogy így illeſsék őtet lelkiképpen--- Másképpen nem igazan hiſznek ő benne.*

Sic in ſe credi voluit Jeſus, hoc eſt, ſic ſe ſpiritualiter tangi. --- Aliter non rectè tangitur, id eſt, aliter non rectè in eum creditur.

Amborus Doctor azt mondgya, *mert nem teſti illetéſſel, hanem hittel illettyük a' Chriſtuſt.* Másutt. *Az István e' földön lévén tétetve, a' Chriſtuſt illette az égben.*

Ambroſius in comment. in cap. 24. Lucæ. Non enim corporali tactu Chriſtum ſed fide tangimus. Serm. 56. Stephanus in terris poſitus Chriſtum tangit in cœlo.

(2) Vitſsa éltek édes Idvezitőnk ſzavaival-is, Joh. 6. mert a' mint Agoſton Doctor magyarázza a' tőletek elő hozott ſzavait Idvezitőnknek, nem góll ott Urunk a' Sácramentomi ételsől, hanem a' valóſágnak vagy jedzett dolognak lelki ételéről. Aug. tract. 26. in Joh.

A' ki azért (így góll) *nem éſzi az ő teſtét és nem iſzſza az ő vérét, nincsen annak élete ő magában: és a' ki éſzi az ő teſtét és iſsza az ő vérét, vagyon örők élete. E' valóſágnak, az az, a' Chriſtus teſtének és vérének edgyeſſégének Sácramentoma, néhol minden nap, néhol bizonyos időkben*

Qui ergò non manducat ejus carnem, nec bibit ejus ſangvinem, non habet in ſe vitam: & qui manducat ejus carnem & bibit ejus ſangvinem habet vitam æternam. --- Hujus rei Sacramentum, id eſt, unitatis, corporis & ſangvinis Chriſti, alicubi quotidie, alicubi cer-

ben az Úr aſztalán el-kéſzittetik, és azt az Úr aſztaláról véſzik, némellyek az életre, némellyek veſzedelmekre. Maga penig a' valóság, a' mellyé a' Sácramentom is, minden embernek életre, es ſenkinek halálra abból réſzt véſzen nem ſzólgál veſzedelmére.

certis intervallis dierum, in dominica menſa præparatur, & de menſa dominica ſumitur, quibuſdam ad vitam, quibuſdam ad exitium; Res verò ipſa cujus & ſacramentum eſt, omni homini ad vitam, nulli ad exitium, quicunque ejus particeps fuerit.

Láſſuk a' harmadik Százat.

Azt mondod, hogy Samoſatenus nevű Eretnek ember ſzorongattatik Alexandriai Dieneſtűl, hogy a' *Chriſtus teſtét és vérét tanitaná romlandónak lenni, mivel hogy mondatnék, meg-töretni, oſztatni kiöntetni. Holott a' ſzent Lélek, Act. 2. v. 3. és 17, mondatik oſztatni és ki-öntetni, mindazáltal romlandónak nem mondhatni. Vélt azért ez időben-is a' Chriſtuſnak e' Sácramentomban való valóságos jelen létének hiti.*

Felelet. Hallodé Páter? Itt kettőre vigyázz. (1) Svarez Jéſuitád néked ez iránt eleget tehet. Svarez in 3. Thom. q. 75. diſp. 47. art. 1. §. 4.

A' Chriſtus teſte megtöretik, hogy e' haſonlatoſság ſzerint való ſzóllás légyen (azt mondgya) *és nem tulajdonképpen való, meg-tetßik Aquinás Tamáſ-*

Quod corpus Chriſti frangi locutio ſit metaphorica & non propria, colligitur ex Thoma. Maldonatus tom. 1. de Sacram. tract. de Euch. pag.

másból. Maldonatus Jésuitád-is. *Ha tulaidonképpen akarunk* (ugymond) *sőllani hamiſſak e' mondáſok; a' Chriſtus teſtét éſſük, a' Chriſtus teſtét el-nyellyük, a' Chriſtus teſte meg-tőretik.* Aquinás Tamás Apátok ezt erősſiti mondván: *A' Chriſtus valóságos teſte meg nem tőretik.*

pag. 143. 144. Si propriè loqui velimus, falſæ ſunt hæ propoſitiones, Chriſtus manducatur à nobis, corpus Chriſti devoratur, corpus Chriſti frangitur. Thomas Aquinas part. 3 q. 77. art. 7. Corpus Chriſti verum non frangitur.

(a) Ezt-is ved eſzedben Páter, hogy az Urvacsorában két féle az étel és ital; teſti és földi; lelki és mennyei. Teſti és földi étel à kenyér és ital a' bor; lelki és mennyei pedig a' Chriſtus teſte és vére. Ezt magyarázza Ireneus Atya. Iren. lib. 4. cap. 34.

A' földi kenyér (ugymond) *vévén az Iſten ſegétségül való hivását, immár nem közönséges kenyér tovább, hanem Urvacsora, két dologból, mennyeiből és földiből álló.*

Qui à terra eſt panis percipiens invocationem Dei, jam non communis panis eſt, ſed Euchariſtia ex duabus rebus conſtans terrenâ & cœleſti.

Immár édes Páterem aztláttyuk, hogy a' kenyér tulajdonképpen meg-tőretik és oſztatik és a' bor tulajdonképpen kiöntetik a' teſtnek, a' Chriſtus teſte pedig és vére, a' mint a' ſzent Lélek-is, Act. 2. a' hivek lelkeknek lelkiképpen öntetnek és oſztatnak-ki. Azért igen helyeſſen okoskodik Alexandriai Dienes Samoſatenus Eretnek Pál ellen, és

ſem-

semmit sem patrocinál a' ti által-állatozáftok tudományának, sőt ellene áll. Mert ha az Urvacsorában a' Christus testévé által változnék a' kenyér, tehat azzá a' testé változnék által és ollyanná, a' mely és minémű teste vólt Idvezitőnknek akkor à mikor ez vacsorát szerzette; de akkor még az alázatosságnak állapottyában lévén romolhatatlan nem vólt, hanem romlandó, a' mint hogy az után ßenvede-is és meg-is hala, Más az hogy a' mint Svarez Jésuitád bőll: *Nyilván vagyon* (ugymond) *hogy mind az meg-szentelt ostyából férgek teremnek, mind penig a' meg nem ßenteltetettből.* Svarefius tom. 3. in Thom. disp. 57. § 3. Conftat tàm ex hoftiis conſecratis vermes generari, quàm ex non conſecratis.

Ha igy vagyon Páter a' dolog, a' mint hogy ugyis kell lenni, tehát ez ostyából való test romlandó test, és ellene vagyon Alexandriai Dieneſnek.

Dieneſről által mégy Origeneſre mint ha veletek tartaná ez iránt a' dólgot, de láſſuk; igy ſzóll Origenes. Homil. 7. in lib. Num.

Akkor homályban vólt a' keresztség a' felyhőben és tengerben, 1Cor. 10. *most* in ſpecie *az ujjá ßületés vagyon a' vizben és a' szent Lélekben,* Joh. 3. *Akkor homályban vala a' manna étek, most pedig* in ſpecie *az Isten igéjének*

Antea in ænigmate fuit baptiſmus in nube & mari, 1Cor. 10. Nunc in ſpecie regeneratio eſt in aqua & ſpiritu S. *Joh.* 3. Tunc in ænigmate erat manna cibus, nunc autem in ſpecie Caro verbi Dei eſt verus cibus, ſicut

ipſe

nek teste, bizonnyal étel, a' mint ő mondotta, Johannis. 6.

ipse dixit, Caro mea verè est cibus & sangvis meus verè est potus, Johannis 6.

Felelet. (1) Itt a' dolog csak ez szócskán forog Species; tudniillik, mit ércsenek rajta az Atyák ßerte ßéllel Irásokban, mind az Urvacsòra alkalmatosságával s' mind egyébůtt. Ti Pápisták ez ßócskán, Species, nem akarjátok érteni a dolog valóságát, hanem csak (accidentia) a' dolognak túlajdonságát, ugymint, hoßßaságát, ßélességét, izt, mélységét, hidegségét, melegségét; simaságát, darabosságát és egyébehez hasonló tulajdonságát. Kérlek édes Páterem mutasd-meg énnékem hòl vétetik a' Spécies a' Deák Iróknál ollyan Subjectomon kivůl lévő tulajdonságért, a' mely hoßßaságot, szélességet, izt, melegséget, hidegséget, gőmbelyegséget, kőnnyűséget, simaságot, darabosságot és egyéb effélét tégyen és jegyezzen egyßersmind. Mert én ez ideig sohul egy régi Irónál sem olvastam; hanem ti kezdétek nem régen bé-hozni az Urvacsorában. Látom ugyan ez ßónak egynéhány jedzését a' Deákoknál, de a' ti értelmeteknek nincsen még csak árnyékais sohul. Mert néha jedzi a' dolognak kűlső ábrázattyát és formáját, néha tekintését; néha valaminek szépségét vagy rusnyaságát; néha a' mint a' Logicusoknál (formam subjectam generi seu differentiam) a' kőz nemnek formáját; néha (in plurali) mikor tőbről mondatik téßen fű ßerßámot; néha gabonát, ugymint

mint, bort, buzát, olajt, és egyéb effélét; néha (aliquod individuum ſubſtantiæ) valami valóságnak meg-oſolhatatlanságát, mint a' tôrvény tudóknál és régi Atyáknál; de nem olvaſom és nem látó, hog' valaha valaholot ollyan tulajdonságért véteſsék, a' mely hoſſaságot, ſéleſséget, izt, melegséget, hidegséget, könnyûséget. ſimaságot, daraboſságot és egyéb effélét foglallyon-bé egyſerſmind magában. Sôt e' Specieſt Magyarul-is ſinnek értelmetek ſerint roſſul fordittyátok. Mert a' Magyarok a' ſinen ſoha ſem értik valami dolognak a' hoſſaságát, mélységét, ſéleſségét, izit, melegségét, hidegségét, ſimaságát, daraboſságát és egyéb ezekhez haſonló tulajdonságát, a' mint ti akarjátok; hanem értik egyedûl csak kûlsô formáját és ábrázattyát. De láſſuk a' Specieſt a' régi Atyák mint vésik és alatta mit értenek. Amborus Doctor igy ſóll: *Ha annyi ereje vólt az Illyés beſzédének hogy tûzet ſállítana le az égből, avagy nem vólnaé azonyi ereje a' Chriſtuſnak, hogy az éltetô állatoknak (kenyérnek és bornak) Specieſsét el-változtaſſa?* Ambroſius de iis qui initiantur myſteriis cap. 9. Si tantùm valuit ſermo Heliæ ut ignem de cœlo deponeret; non valebit Chriſti ſermo, ut Species mutet elementorum?

Itt nyilván vagyon a' ti értelmetek ſzerint-is, hogy a' ſpecieſen valami ſint, az az, gômbelegséget, hoſſaságot, ſéleſséget, izt, mélységet, melegséget, hidegséget, ſimaságot, daraboſságot, vagy valami ehez haſonló tulajdonságot nem érthetni.

Mert

Mert ezek, a' mint tiis tartyátok, el nem változnak. De Amborus Doctor e' specieſt mondgya meg-változni. Azert a' ſpecielen a' kenyérnek kenyeri állattyát és valóságát kell érteni, mely mint változzék-el ide alább az ô helyén magokból a' régi Atyákból meg-mutatom. Ezen Amborus Doctor alább igy ſzóll:

Az áldás előtt más Specieſnek neveztetik, az áldás után Chriſtus teſte jelentetik.

Ante benedictionem verborum alia ſpecies nominatur, poſt conſecrationem corpus Chriſti ſignificatur.

No Páter Uram itt felelned kellene; mert ſzükségesképpen a' Specieſen a' kenyér állattyát és nem a' ſinét kell értened; hanem ha állati általváltozáſt akarſz a' meg-ſentelés vagy conſecratio előtt állatni, vagy az áldás előtt akarod a' kenyeret csak ſinnek tartani. Iſmét máſutt igy ſóll: Ambroſ. Lib. 4. de Sacram. cap. 4. Speciem ſanguinis non video, ſed habet ſimilitudinem. *A' vérnek ſpecieſét nem látom, de vagyon haſonlatoſsága.* Itt-is a' véren ſükségesképpen valóságot és nem ſint kell érteni. Ugyé? Hanem ha igy forditod; a' vérnek ſzinét nem látom, de vagyon ſini haſonlatoſsága, a' mely képtelenség. Cyprianus Serm. de Chriſm. azt mondgya, hogy az Ur Jéſus az Apoſtoloknak az utólsó vacsorában adta a' kenyeret és bort és az ô teſtét a' meg-ſebeſſitéſre a' vitézek kezében, a' többi között e' végre, hogy az Apoſtolok a' pogányoknak elejekben adnák; Quomodo diverſa

nomina vel ſpecies ad unam reducerentur eſſentiam. *Miképpen vitetnének a' különbözö nevek, vagy ſpecieſ-ek (nemek) az egy valóságra.*

A' holott vedd eßedben, hogy a' Specieſen érteni kell a' kenyérnek és bornak nemét vagy állatyát, nem azoknak ßinét. (1) Mert azt kelle az Apoſtoloknak elejekbẽ adni a' Pogányoknak; a' kenyér s' bor, és a' Chriſtus teſte s' vére miképpen viteſſenek azon egy valóságra, ugy hogy azokból mind edgyått légyen egy ßent Sácramentom. Azért holott a' kenyeret s' bort, és a' Chriſtus teſtét és vérét külömbözö Specieſnek nevezi, tehát vagy valóságot kell azon érteni, vagy ha ßint, igy a' Chriſtus teſte és vére-is csak ßin léßen. (2) Mert az Accidentiák, azaz, a' kenyérnek és bornak ßinei, hoßßasága, mélysége, izi, melegsége, könnyüsége, gömbelyegsége és a' többi a' Chriſtus teſtével azon egy valóságra nem vitetnek. Agoſton Doctor igy ßóll. Aug. Lib. 3. de Trinit. cap 4.

Az Iſten akaratya első és főbb oka minden teſti ſpecieſecknek és mozgáſoknak Másutt: *Nem ugy kell tartani a' meg-ſzentelt* Speciest, *a' mint ſzokott lenni akármi véle élésben.* Voluntas Dei prima & ſumma cauſa omnium corporalium ſpecierum & motionum. Libr. de Catechizand. rud. cap. 26. Non ſic habendam Speciem benedictione conſecratam, quemadmodum habetur in uſu quolibet. Itt-is holott nem a' ßin ſzenteltetik meg a' ßint à ſpecieſen nem érthetni, hanẽ a' kenyeret és bort. Iſmét in Pſal. 77. Idem cibus illorum

rum qui noſter, ſed ſignificatione idem, non ſpecie. *Azon egy étel azoké, a' mely a' miénk, de jedzésére azon, nem Specieſsere.* Itt-is a' ſpecieſ-en a' kenyérnek béleſségét, hoſſaságát, gömbelyegségét, lágyságát, melegségét vagy hidegségét, ízit, kûlsô ſzinét, ſimaságát vagy daraboſságát nem érthetni és egyéb effélét; mert a' manna és a' kenyér ezekben egymáshoz haſonlók valának: hanem ez értelme e' hellyen Agoſtonnak. Nem azon a' kûlsô éltetô állatokra nézve, mert azoknak manna, nékûnk pedig adatott kenyér és bor.

Máſutt. *Ha a' tenger haſonlatoſságának annyi ereje vólt, à kereſztség ſpecies-sének mennyi léſzen?* Tract. 11. in Joh. Si figura maris tantum valuit, ſpecies baptiſmi quantum valebit?

NB. Itt hiſzem nem értetek ſint, ugyé? Felely. Alább. *Mindnyájan azon egy lelki italt ittanak; máſt ûk, máſt mi, de bizonyára a' látható* (Specieſ-re) *nemre nézve, mindazáltal azont a' jedzô lelki titokra nézve.* Aláb. *Ha a' látható* Speciel-re *nemre figyelmeſſ, más az, ha az érthetô jedzéſre, azon lelki italt ittanak.* Tract. 26. in Joh. Omnes eundem potum ſpiritualem biberunt: aliud illi, aliud nos, ſed ſpecie viſibili quidem, tamen hocidem ſignificante ſpirituali myſterio. Tract. 45. in Joh. Si ſpeciem intendas, aliud eſt; ſi intelligibilem ſignificationem eundem potum ſpiritualem biberunt.

NB. Avagy csak ſint ittanaké a' régi Atyák? Optatus igy ſzóll: *A'* Optatus Milevitanus

Speciês-ekbôl *tésztát csináltatok.* Gaudentius (azt mondgya) *A' bornak* speciessében (*nemében*) *hellyessen fejeztetikki az ô vére, mert midôn ô az Evangeliumban azt mondgya, én vagyok a' valóságos szôlôtô, eléggé adgya elônkben az ô vérét minden bor, a' mely az ô szenvedése ábrázattyában adatik.*

Lib. 6. contra Parmeniam. Species revocastis in massas. Gaudentius Tract. 2. in Exod. Rectè in vini specie, tum sangvis ejus exprimitur, quia cum ipse in Evangelio dicit, ego sum vitis vera; satis declarat sangvinem suum omne vinum, quod in figura passionis ejus offertur.

De a' Christus vére a' bornak ßinében ki nem fejeztetik, sem annak ßine áldozatul nem adathatik.

Bertramus igy szóll; *A' mennyiben mind a' kettô testiképpen meg-illettetik, a' testi teremtôt állatnak,* Spécies-si, *nemei, a' hatalomra nézve penig a' mivé lôttenek, a' Christus testênek és vérének titkai.*

Bertramus de corp. & Sang. Domini. Secundum quod utrumque corporaliter contingitur, Species sunt creaturæ corporeæ, secundum potentiam verò, quod spiritualiter factæ sunt, mysteria sunt corporis & sangvinis Christi.

A' holott Bertrám szóll a' kenyérnek és a' bornak elementomiról, nem azoknak ßinéról, hanem ha a' ßineket akarod teremtett állatokká csinálni.

Azért hogy Origenesre vißßa térjek és a' dolog velejét bé-rekeßßem; Origenesnél-is a' Speciesen,

nem

nem sint, hanem magát à valóságot kel érteni, még pedig nem azt a' valóságot a' mely a' sájnak ki-sólgáltatik, hanem azt, a' mely a' lélektûl hit- által vétetik.

Kifog itt Bellarminus Jésuitátok, s' azt mondgya: Species cum opponitur ænigmati idem significare quod veritas collata figuræ. *A' Species* (ugymond) *mikor ellenében tétetik a' homálynak, annyit tészen mint az ábrázatnak adatott valóság.*

FELELET. Ez Páter ellenetek való fegyver; mert ti azt állattyátok, hogy nállatok a' Christus testének valósága a' Sácramentomban homály kivûl vagyon; mindazáltal a' Sácramentomi speciesekét a' a'kenyérnek és bornak valósága nélkûl mutogattyátok. (1) Mikor Origénes az elő gôrditett helyen a' Christus testét valóságos ételnek mondgya, hellyessen állattya, de tudd meg hogy az nem szájnak és hasnak, hanem léleknek és elménck eledele. Meg-tetsik innet-is; mivel a' meg-nevezett helyen Origenes nem kûlômben veti eleiben a' mi kereßtségûnket az Ov törvénybéli kereßtségnek, mint az Urvacsorának ételét a' manna ételének. Mindazáltal a' mint ti-is meg-vallyátok a' kereßtség vizében a' dolog valóságára nézvé változás semmi-is nincsen, az az, a' kereßtségnek vize állattya szerint a' Christus vérévé által nem változik, ugy hogy a' kereßtség vizének fen maradott sinét nevezné speciesnek. (3) Vedd eßedben Páter eztis, hogy ámbár a' manna-is Példázta légyen a' Christus testét; a' mint ma az Urvacsora kenyere; mindazon-

által, jóllehet az ő teste és vére a' kenyér és bor színe alatt ne légyen-is, a' mint hogy nincsen-is, senki azt innét ki nem hozhattya, hogy ma a' Christus teste valóságosabban ne adatsékki, mint az Ov törvényben. Mert akkor a' Manna példázta az égből el-jövendő és magára testet véjendő Jésust; az Urvacsora kenyere pedig és bora jedzi a' már testben eljött és érettünk kűlletet s' kenvedett Christust.

Harmadik tanud Cyprianus. *E' Sácramentomot* (igy kőll) *néha ő testének, néha ő kusának és vérének, néha kenyérnek, nevezi a' Christus*, Joh. 6. *Ez a' közönséges kenyér és bor testé* vagy hulsá, *és vérré változván szerez életet.*

Cyprian de Cœna Domini. Hoc sacramentum aliquando Corpus suum, Luc. 22. aliquando carnem & sangvinem, aliquando panem, Christus appellat, Joh. 6. Panis iste communis in carnem & sangvinem mutatus procurat vitam &c.

Felelet. Itt édes Páterem nem kicsin bosszuságot tésztek Cyprianusnak, mikor áll, és nem igaz, sőt mondgyam hamis Iráft vettek alája, nem kűlömben, mint ha valaki bárány helyett a' juh alá kecske fiat tatsitana. Mivel ez az könyv nem a' maz szent és Mártyr Cyprianus könyve, ki Cartagoban Püspök vólt. Vőtte ezt ébre Bellarminusod-is Bell. de Euch. lib. 2. cap. 9. a' hol igy szóll:

A' Cyprianus munkái közőtt lévő beszélgetés, mely vagyon az Urvacso-

Sermonem de Cœna Domini inter opera Cypriani, non videri esse

ra felôl, nem látszik hogy Cypriani Episcopi Car-*Cyprianusé á Cartahóbéli* thaginensis.
Püspöké vólna. Ez elég vólna ez áll tanunak hátra verésére; holott ezt a' Deák ßóban való barbariesse, tudatlanságais igen hátra veri az igaz Cyprianus ékessen ßóllásátul, ki soha a' Priscianust ugy a' mint ez áll Cyprian nyakon nem verte vólna; Distributus, non demembratur, incorporatus non injuriatur &c. Illyen ßép Deák ßókkal él ez áll Cyprián.

(2) Hogy ez áll Cyprián mondgya az Urvacsorát az Ur beßéde ßerint néha neveztetni Ur testének és vérének, néha kenyérnek, ez iránt ellenetek hadakozik, mert ti azt állattyátok, hogy à Consecratio vagy ßentelés után tőbbé nem kenyér, hanem test. Miért hivátik hát az után sokßor kenyérnek, 1 Cor. 11?

(3) Ugy mongya ez áll Cyprián a' kőzőnséges kenyeret és bort Christus testévé és vérévé változni, hogy a' kenyérnek kenyeri állattya és valósága meg-maradgyon, mivel ugyan ott igy ßóll: Nos non acuere dentem, sed tantùm syncera fide panem frangere & manducare. Az az: *Mi nem kőszőrüllyük fogainkat, hanem csak tiszta szivvel a' kenyeret szegjük és eszszük.* Ugyan ott ugy mondgya a' kenyeret és bort Christus testévé és vérévé változni. Ibidem. Ut simile accipiat ab ipsomet Christo, in quo natura humana apparebat, & divina latebat. Az az: *Hogy hasonlatosságot vegyen önnön magátul a' Christustól, a' kiben az emberi természet*

látszik vala, és az Isteni természet el-rejtve vala. A' melly hasonlatossággal ez áll Cyprián azt akarja jelenteni, hogy a' mint a' Christusban a' két természetek, Isteni és emberi, meg-maradnak; igy e' Sácramentomban-is, a' mennyei és földi dolgok meg-maradnak.

(4) Meg-mutatám Páter oda fellyebb, hogy ti e' szóllás formájától irtóztok; ugy mint, *A' kenyér a' Christus teste; a' mi kenyér, a' lészen a' Christus teste: a' mi kenyér vólt, most Chrtstus teste: a' kenyér lészen most, vagy ez után, vagy lött már, Christus teste: a' kenyér lehetett vagy ez után lehet Christus teste: a' kenyér változik Christus testévé: A' Christus teste lészen, teremtetik: kenyérből lészen vagy lött a' Christus teste &c,* Még-is magatok elméje ellen Bellarminusod után futván e' Cyprianust elónkben mered górditeni; holott ez azt mondgya. *Panis iste communis in carnem & sanguinem mutatus.* Az az: *E' közönséges kenyér Christus husává és vérévé változott.* NB. Valamennyiser azért a' régi Atyák Irásiban illyen szóllás formájára akadunk, mind annyiszor ellenetek fegyver adatik nékünk tüllök kezünkben és elégedendő magyarázat amaz igék értelmére; *Ez,* tudniillika' kenyér, *az én testem.* Mert ti ez illyen szóllás formájával való éléstilalmazzátok, sem tulajdonképpen érteni nem akarjátok.

(5) E' szóllás formáját ez áll Cyprian vötte az Atyáktul; mivel Amborus Doctor igy szóll. Panis fit corpus Christi & in illud mutatur. Az az: *a' kenyér lészen a' Christus teste és azzá változik.* De ez

csak

csak a' tulajdonságokra nézve mondatik; mivel hasonlóképpen ſóll a' kereſztség vizének tulajdonságáról-is Ambros. Lib. 4. de Sacram cap. 4. & de myſt. initiandis cap. 9.

Mert a' mint te valál Ov teremtett állat, minek ujj teremtett állat kezdettél lenni. Nam ut tu eras vetus creatura, poſtquam conſtánna meg-ſzenteltettél, ſecratus tu es, nova eſſe cœpiſti.

Ki mondhattya, hogy ezzel Amborus azt tanitaná, hogy emberi terméſzetit el-hadta vólna? Leo Római Pápa-is igy ſóll a' meg-kereſztelkedett ember felöl: Leo de paſſ. Serm. 14.

Az Uſſá ſzületett ember teſte, léſzen a' meg-feſzitetett Chriſtus teſtévé. Corpus regeniti fit caro crucifixi. Chryſoſt. in Coloſſ. cap. 2. hom. 6. In alteram creaturam evadit. Cyrill. Alex. in Joh. lib 2. cap. 42. Baptizati in divinam naturam mutantur.

Chryſoſtomus azonról igy ſóll: *Más teremtett állattá változik.* Alexandriai Cyrillus. *A' meg-kereſztelkedtek Iſteni terméſzetté változnak.* Nem kûlömben ſóll Chryſoſtomuſis azok felöl, a' kik az Urvacsorával éltenek. Etiam nos ſecum Chriſtus in unam (ut ita dicam) maſſam reducit, neque id fide ſolùm, ſed re ipſa nos corpus ſuum fecit. Homil. 60 ad Popul. & 83. in Matth. Az az: *Minket-is magával a' Chriſtus (hogy ugy ſzóllyak) egy téſztává tött, és azt nem csak a' hitre nézve, hanem ugyan valósággal minket ô teſtévé alkutott.*

No édes Páterem következiké innét, hogy a' ti

testetek-is a' kik az oltyát véssitek és vélle éltek, valósággal által változzék és állat szerint a' Christus testévé? Avagy à ti testi tagaitok állat szerint a' Christus természeti tagaival ôsve egyeledike?

Azért hogy beszédemet bé-sommáliyam és rekesszem; miis meg-engedgyûk azt, hogy a' közönséges kenyér és bor a' Christus Sácramentomi testévé és vérévé változzék; de e' változás, sem a' kenyérnek kenyeri, sem a' bornak bori, természetét el nem rontya. Csudálatos el-változás ez és Isténi, mert a' lélek nélkûl valo elementomok vagy éltetô állatok, ugy mint, a' kenyér és bor, a' halhatatlan életnek léfznek eszközei!

A' Negyedik Seculum vagy Száz-is nem többet kedvez néktek. De lássuk abból való tanuidat.

In 4 Sæculo (így szóllasz) S. Cyrillus Hierosolimit. Catech. 4. Mystag. Cùm Christus ipse affirmat & dicat de pane hoc est corpus meum &c. *Kisszoda merjen kétélkedni mivel a' Christus mondgya a' kenyérről, ez az én testem.* — *Az okáért minden bizonnyal éllyünk a' Christus testével és vérével, mert a' kenyérnek szine alatt adatik néked az ô teste &c. Bizonyossan tudván, hogy a' mi* (ott) *kenyérnek tetszik vagy látszék, nem kenyér, kanem a' Christus teste, noha szednek ugy látszik.*

Felelet. Ez Jérusálembéli Cyrillus, nem amaz nevezetes Jérusálembéli Cyrillus vólt, ki a' negyedik Seculumban vagy Százban élt, mellyet edgynéhány erôsségekkel meg-bizonyit Matthæus Sutkivius. Lib. 1. de Missa, cap. 29. De ám

jól

járjon akarki lőtt légyen,, nincsen ellenünk; a' mellyet igy mutatok-meg. (1) Miis Cyrillussal azt állattyuk és vallyuk, hogy a' kenyér az Urvacsorában a' Christus teste, és hogy abban semmit sem kell kételkedni; csak hogy észre kell venni; hogy az a' Christusnak nem terméßeti, hanem Sácramentomi teste. (2) Azt mondgya itt Cyrillus: *A' kenyér a' Christus teste.* De ez ßóllás formája ellenséges a' Pápásoknál. Azért Cyrillus nem edgyez veletek.

(3) Azt-is meg-vallyuk, hogy a' Christus testét a' hivek e' Vacsorában valóságossan véßik; csak hogy nem testi, hanem lelki ßájjal, még pedig sokkal bóldogabbul az idvességre, hogy sem mint akarmely testi illetéssel vehetnék; a' mellyért ti Pápisták annyira hadakoztok.

(4) Nam sub specie panis datur tibi corpus, & sub specie vini datur tibi sangvis. Az az: *Mert a kenyérnek szine alatt* (a' mint forditod) *adatik néked az ő teste &c.*

Felelet. Itt a' Deák forditás után a' Magyarban-is Páter meg-botlasz. Mert e' Cyrillus Gőrőg lévén Gőrőgűl irt; a' Gőrőgben penig igy vagyon; εν τύπω, in typo, az az, *a' jelben adatik a' a' test.* Nem mondgya azt Cyrillus ἐν εἴδει, in Specie, az az, *a' szinben.* Más édes Páterem a' typus, az az, az *ábrázat* vagy *jel*; más a' Species avagy *ßin*, a' mint ti vészitek, ezek igen meßße járnak edgymástul. A' manna és a' kőszikla Urunk ßűletése előtt sok száz eßtendővel, typus, *ábrázat* és *jel* vala; de a' Species-e ßine mind a' mannában mind a' vizben

ben benne vala. Az Aſzſzony emberi kôntôs, ábrázollya az Aſſonyt, és annak jele; de a' kôntôs feſtéke nem mondathatik typuſnak, *jelnek*, *ábrázolónak*; hanem *ſzinnek*, *feſtéknek*.

(5) Azt mondgyaé Cyrill; *a' mi a' kenyérnek látſzik nem kenyér, hanem a' Chriſtus teſte, noha izednek ugy látſzik?* Meg-felel erre ugyan ott ônnôn maga, midôn igy ſzóll: *Ne gondold azért azt, mint puſzta kenyeret és puſzta bort; mert az a' Chriſtus teſte és vére az Ur beſzéde ſzerint. Mert jóllehet az érzékenység azt adgya elônkben, mindazáltal a' hit erôſſitcsen-meg tégedet, hogy a' kóſtolásból a' dólgot ne itéllyed.* Ne ergò conſideres tanquam nudum panem & nudum vinum: corpus enim eſt & ſangvis Chriſti, ſecundum ipſius Domini verba. Quamvis enim ſenſus hoc tibi ſuggerit, tamen fides te confirmat, ne ex guſtu rem judices.

A' holott vedd eſzedben (1) Cyrillus *a' kenyeret és bort* mongya *Chriſtus teſtének* és *vérének*, a' mely ſóllás formáival ti élni nem akartok. (2) Ugy mondgya a' kenyeret és bort Chriſtus teſtének és vérének, hogy azonban egyſzerſmind kenyér és bor légyen; jóllehet nem kôzônséges és puſzta kenyér s' bor, hanem ſzent és Urvacsora kenyere s' bora; és arra int bennûnket, hogy ne csak a' kûlsôt, mellyet az érzékenység mutat elôttünk, viſgállyuk, ugy mint, a' puſzta kenyeret és puſzta bort, hanem a' hit erôſſitcsen meg minket, hogy itt a' mennyeire és lelkire emelkedheſsûnk-fel, és ne tegyûnk ezekről,

ről a' testi izzel itéletet; mivel ezeknek-is izek test szerint csak ollyan mint a' közönséges és puszta kenyérnek és bornak. Azért mivel ez nem közönséges és puszta kenyér és bor, hanem a' könyörgés és Isten igéje által meg-szenteltetett kenyér és bor, azt tanittya Cyrillus hogy ennek meg-szenteléséről az ember sája izi itéletet nem tehet. Hogy értelme ez légyen és nem más, ugyan ezen Cyrillus más ehez hasonló szóllásából ki-tetszik, ki a' meg-szenteltetett kenet felől-isigy szóll. Cyrillus Catech. 3 Myst. Non esse nudum ungventum post consecrationem, sed esse χαρισμα, id est, donum gratiæ. Az az: *Nem puszta kenet* (ugymond) *a' meg szentelés után, hanem kegyelem ajándéka.* No Páter azt hozodé innét ki hogy a' kenet a' meg-szentelés után kegyelem ajándékává által változik?

Erzette ennek erejét Bellarminus Jésuita, Lib. 2. de Euch. cap. 13. azért tött *Chrismát* a' *Charisma* helyet, holott ez Cyrillus Görög Iró lévén χαρισμα-t mond irásában, a' mely sokkal többet és nagyobbat tészen a' meg-szentelt olajnál. Azért hogy a' kenyeret és bort mondgya-is nem puszta kenyérnek és bornak, onnét általállatozásod tudománya ki nem sül.

(3) Hogy Cyrillus az Urvacsora felől azt mondgya: *Ne gondold azt mint puszta kenyeret és bort*, igyeteket ez nem segitti, mivel a' keresztségről-is, a' melyben mindazáltal Altalállatozást nem tartatok, azont tanittya:

Non

Nem mint magános vagy közönséges vizen e' feredőn igyekezzél, hanem mint lelki kegyelmen, a' mely a' vizzel edgyőtt adatik.

Non tanquam aquæ simplici studeas, huic lavacro, sed ut spirituali gratiæ, quæ cum aqua datur.

A' hol jegyezd-meg, hogy a' mint a' kenyeret mondgya Christus testének, ugy ittis a' feredőt vagy keresztség vizét állattya lelki kegyelemnek lenni, a' viznek minden állati tulajdonságának el-változása nélkül.

(5) Reád forditom Párer ez Cyrill 9 irását; mivel igy olvasom a' Görögben: Ὥςπερ ϗ ὁ ἄρτος τῆς εὐχαριςίας μετ' τὴν ἐπίκλησιν του ἁγίου πνεύματος οὐκ ἐςί αρτος λιτὸς, αλλα σομα χριςου. οὕτω ϗ τὸ ἅγιον οὐκ ἔςι ψιλὸν, οὐδ' ὡς αν εἴποι τις κοινὸν μετ' ἐπίκλησιν, αλλὰ χριςου χάρισμα. Az az: *A' mint az Urvacsora kenyere a' segitségül való hivás vagy áldás után, nem puszta kenyér hanem Christus teste; igy ez nem puszta kenet a' segitségül való hivás után, hanem kegyelem ajándéka.* A' mely ßókban lévő ößve vetés vagy hasonlatosság itt minden nehézséget el-hárit. ὥςπερ és οὕτω, az az, *a' mint és igy.* (1) Mert valamint tagadgya a' meg-szentelt kenyeret pußta kenyérnek lenni, ßintén ugy tagadgya a' meg-ßentelt kenetet-is pußta kenetnek lenni. (2) Valamint a' kenyeret a' meg-ßentelés után nevezi Christus testének, ßintén ugy a' kenetet-is a' meg-ßentelés után nevezi kegyelemnek. (3) Valamint hogy Cyrillus midőn a' kenetet a'

meg-

meg-ſentelés után puſta kenetnek lenni tagadgya, azt nem ugy érti, mint ha a' kenetnek valósága vagy állattya el-változnék, hanem állattya ſerint azon kenetnek lenni érti: igy ſintén midőn a' meg ſentelés után puſta kenyernek lenni tagadgya, el-hiſi azout valóságos kenyérnek lenni, Mert a' mi nem puſta kenyér, ugyan csak kenyér affelől, hanem puſta-is. Azért miis Cyrilluſſal edgyben azt vallyuk, hogy nem jó erről a' Chriſtus Sácramentomi teſtéről és véréről teſti ſemmel, ſájjal, kóſtoláſſal és egyéb ezekhez haſonló teſti érzékenységgel itéletet tenni, mert ugy csak puſta kenyérnek és bornak láttatnék lenni; hanem hittel kell ide járulni, lélekkel ennek izit kóſtolni, ezt enni és innya, a' mint ezen Cyrillus tanittya Catech. Myſtag. 5. *Az a' ſzent kenyér állat felett valónak mondatik, azért mert a' lélek állattyát erőſſiti-meg. E' kenyér nem a' hasban mégyen, és nem az árnyék ſzékben, hanem te rajtad egéſzlen a' te teſted és lelked haſznára el-oſzlattatik.* Nem jó azért ezt ſáj izzel kóſtolni.

Máſodik tanud Epiphanius in Anchorat ki igy ſóll: Qui non credit ipſum eſſe verum excidit à gratia. Az az: *A' ki nem hiſzi à valóságos teſtnek lenni ki-eſett a' kegyelemből*

Felelet. Ennek értelme függ a' felső igéktül, azért irjuk-ki. Igy ſzóll azért a' meg-nevezett Epiphanius. *Láttyuk, hogy Idvezitőnk vőtte kezében* (a' kenyeret és bort) Videmus quod accepit, *mint az Evangeliſtánál* pit Salvator in manus

va ſuas

vagyon, hogy a' vacsorától fel-költ, és vötte ezeket, s' midőn hálákat adot vélna ezt mondotta; ez az enyim s' ez s' meg ez. Es látyuk, hogy se nem egyenlő, se nem hasonló, se teste ábrázatyához, se láthatatlan Istenségéhez, se tagjai lineáihoz. Mert e' kerek gömbelyeg formáju és tehetségére nézve érzékenység nélkül való. Es a' kegyelem szerint akarta mondani; ez az enyim, ez s' meg ez: és minden hiszen e' befzédnek. Mert a' ki nem hiszi azt valóságosnak lenni, ki-esett a' kegyelemből és az idvességből.

suas, veluti Evangelista habet, quod surrexit à cœna, & accepit hæc, & cùm gratias egisset, dixit, hoc meum est, hoc & hoc. Et videmus quod neque æquale est; neque simile, non imagini incarne, non invisibili Deitati, non lineamentis membrorum. Hoc enim est rotundæ figuræ & insensibile quantum ad potentiam. Et voluit per gratiam dicere, hoc meum est, hoc & hoc: & nemo non fidem habet sermoni. Qui enim non credit esse ipsum verum excidit à gratia & salute.

No Páter Uram, mi vagyon már ebben mi ellenünk? En nyilva csudálkozom rajta, hogy Bellarminusod után járván ez jámbor embert te csak elő hozod-is e' végre; mert egyeneſſen a' mi értelmünket erősíti és az Altalállatozást ki-forditya. Ugyan-is, mert feltött czéllya e' meg-nevezett helyen Epiphaniusnak nem egyéb, hanem hogy Origenes ellen meg-mutassa, hogy az ember bizonyoſſan teremtetett az Isten képére és hasonlatos-

tosságára, jóllehet azt miképpen kellessék venni ember ne érthesse. Ezt meg-világosittya mind az Urvacsora hasonlatosságából s' mind a' keresztségéből Igy ßóll a' kereßtség felől.

Ha à kereßtségnek mondod azt, a' mi az hasonlatosság szerint, tehát a' kik nem vőtték az igaznak keresztségét, nem vóltak a' hasonlatosságßerint. Mert a' Moysesen és tengeren kezdetett az ábrázat: a' János által nyilatkozot-ki az ábrázat: a' Christusban végezodőtt penig el az ajándék.

Si baptismum esse dixeris, id quod est secundum imaginem, ergò qui non acceperunt baptismum justi, non fuerunt secundum imaginem. A' Mose enim & mari incepit figura; à Johanne aperta est figura: in Christo verò perfectum est donum.

Vedd eßedben Páter, (1) Ha oly itéletben kell a' kereßtség felől lennünk, a' minémüvel az Urvacsora felől, a' mint itt akarja Epiphanius, tehát ßintén ugy kell jelen lenni a' Christusnak a' kereßtségben a' mint az Urvacsorában, a' mely ellenetek vagyon. (2) Ha a' kenyér, a' mellyet Idvezitőnk a' vég vacsorán kezében vőtt, a' Christus teste, jóllehet az mint légyen ne ércsük, tehát az Evangelium értelme ßerint mindenkor igaz lészen è mondás; *a' kenyér a' Christus teste*: De ezt a' consecratio vagy áldás után ti meg-engedni nem akarjátok. Azért Epiphanius ellen hadakoztok. (3) Ha a' kenyér mondatik Christus testének valami képre és hasonlatosságra nézve, a' mellyet a' Chri-

ſtus teſte viſel magában; tehát a' kenyér tulajdonképpé a' Chriſtus teſtévé által nem változik. Mert ugy meg-értenôk és tudnók ennek módgyát, mint légyen, tudniillik, által változásképpen; és a' képre a' haſonlatoſságra nézve-is a' kenyér nem lenne Chriſtus teſte: a' mellyet mindazáltal állat Epiphanius. (4) Ha az a' Chriſtus teſte, a' mi kerek és gômbelyeg formáju és érzékenység nélkûl való, a' mint Epiphanius tanittya, tehát a' Chriſtus valóságos teſte állattya ſzerint nem léſzen az Urvacsorában, ſem a' kenyér Chriſtus teſtévé nem válik. Mert a' Chriſtus teſte, mellyet fel-vôtt a' Szûz Máriának méhében, ſe nem gômbelyeg formáju, ſe nem érzékenység nélkûl való, sôt élô teſt. (5) Ha a' kenyér és bor, ſe nem egyenlô, ſe nem haſonló, ſe a' teſtben lévô képéhez a' Chriſtuſnak, ſe Iſtenségéhez, ſe a' kereſztfán függôtt tagainak linsáihoz, az mint itt Epiphanius tanittya, tehát a' kenyér és bor Chriſtus teſtévé és vérévé állat ſerint által nem változik. (6) Hogy a' Sácramentom kenyere a' Chriſtus valóságos Sácramentomi teſte légyen azt miis Epiphaniuſſal meg-vallyuk.

Harmadik tanud Amborus Doctor, ki igy ſóll: *E' kenyér, kenyér a' Sácramentomi igék előtt, a' holott az áldás hozzá járuland, a' kenyérből Chriſtus teſte léſzen.*

S. Ambroſius Lib. 4. de Sacram. cap. 4. Panis iſte panis eſt ante verba ſacramentorum, ubi accesſerit conſecratio, de pane fit caro Chriſti.

Felelet. Bóldog Iſten, ha hatható vólna az általállatozáſnak vagy a' Chriſtuſnak

álla-

állati jelen létének efféle sólláſokból való következése, mennyi által-változáſt és állati jelen lételt kellene minden meg-kereſztelkedtekben meg-engednetek! Elsőt, melyről sóll Leo Római Pápa.

Az ujjá szűletett embernek (ugymond) *huſa, léſzen a' meg-feſzitetett Chriſtus huſa.* Második a' melyről emlekezik Athanaſius. *Az ujjá szűletett ember huſa meg-elevenittetik és okoſſá tétetvén, igévé lött és Iſtenné lött.* Harmadik Criſoſtomuſnál, kia' meg-kereſztelkedett emberről igy sóll: *Más teremtett állattá válik--- Bizonyára formáltatik a' vizben a' maz uj ember, véſzen pedig másképpen meg-elevenitő lelket.*

(4) Amborus Doctor. *A' kenyér léſzen a' Chriſtus teſte, a' mint hogy a' meg-kereſztelkedett ember léſzen uj teremtett állat.*

(5) Teofilactus. *Az Chriſtus teſte kenyérré változik.*

Leo de paſſ. Serm. 14. Caro regeniti fit Caro crucifixi. (2) Anathaſius Orat. 4. contr. Arianos. Regenerati caro, vivificatur & rationalis facta λογωθεῖσα, id eſt, verbificata & deificata eſt. (3) Chryſoſtomus in Coloſs. cap. 2. Homil. 6. In alteram creaturam evadit--- Fingitur in aqua quidem novus ille homo, accipit verò aliter animantem ſpiritum.

Ambroſ. Panem fieri corpus Chriſti ut baptizatus ſit nova creatura. Láſd Svarezt in 3. Thomæ, diſp. 50. §. 9. Theophylactus in Marc. 14. & in Matth. 26. Corpus Chriſti in panem convertitur.

De ezeket ti sem engeditek-meg, s' hát a mazzal miért terheltek bennünket. Ama' Savaira Amborus Doctornak *a' kenyérből lészen a' Christus teste*, igy szóll Svarez Jésuitátok. *E' szóval él Amborus, de amaz igécskét*, ből *az ô keménységében nem kell venni*; *mert ugy edgyütt való állatuságot jelentene, vagy a' kenyér állattyának a Christus testévé való által menetelét.*

Svaresius in 3 Thom. disp. 50. Sect. 9. Hac utitur voce Ambrosius, se non illa particula DE in rigore accipienda est; quia sic significaret consubstantialitatem vel substantiam panis transire in corpus Christi.

Vallyon mit kell itt Papista Uraim felölletek itélni, kik ez Amborus Doctor írásának rigorából keménységéből akarjátok Altalállatozástoknak tudományát nyakunkban kötni, avagy nem véßitéké eßetekben hogy azonból egyszersmind egyenessen ki-jô, a' mint Svarez Jésuita eßében vötte, a' kenyér és Christus teste között lévô személyi egyállatuságnak eretneksége (2) Hißem édes Páterem, nem hadgyátok ti helyben, a' mint fellyebb meg-mutatám, ez illen szóllás formáját: *A' kenyér lészen a' Christus teste*: *A' kenyérből lészen vagy lött a' Christus teste*; sôt kárhoztattyátok. La mégis elômben mered gördíteni. Elébb mégy Amborusban ki igy szóll: *A' Christus beszéde tészi e' Sácramentomot. Ha annyi erô vagyon az Úr beszédében, hogy kezdgyenek lenni a' mel-*

Sermo Christi conficit hoc sacramentum. Si tanta vis est in sermone Domini, ut inciperent esse quæ non erant, quanto

a' mellyek nem valának, mennél inkább vagyon arra ereje, hogy a' mellyek már vadnak meg-változtassanak? Sem ég nem vala, sem tenger, sem föld, de hallyad az szavát. Eő mondotta és lőttenek &c. Psal. 148. *Hát hogy néked meg felellyek. nem vala Christus teste a' meg-áldás előtt, de az áldás után azt mondom néked, hogy már a' Christus teste.*

tò magis operatorius est, ut sint quæ erant & in aliud commutentur? Cœlum non erat, mare non erat, terra non erat, sed audi dicentem: Ipse dixit & facta sunt &c. Psal. 148. Ergô ut tibi respondeam non erat corpus Christi ante consecrationem, & post consecrationem dico tibi, quod jam est corpus Christi.

FELELET. Ez-is sokaknál kérdésben forog; ha e' Sácramentomokról Irott Kőnyvek Amborus Doctoréjé vagy másé legyenek; de én most a' papyrosnak kedvezvén azt nem dispuiálom. Ambár légyen övé; de bizony dolog az hogy sok grádussal többet árt ez az Altalállatozásnak, hogy sem mint haßnálni láttatik. Mivel a' meg-nevezett réßben Amborus Doctor az hitetlen ember ellen, a' ki a' kenyeret Christus testének lenni tagadgya vala, négy dólgot cselekeßik. (1) Azt adgya előnkben, a' meg-áldás előtt mi légyen.

Te talám (igy ßóll) *azt mondod: az én kenyerem kőzőnséges kenyér; de ez kenyér, kenyér az áldás előt.*

Tu forte dicis, meus panis est usitatus. Sed panis iste panis est ante verba Sacramentorum.

(2) Azt mutattya-meg, e' kenyér mikor és miáltal

által légyen Christus teste. Ubi accesserit consecratio de pane fit corpus Christi. Az az: *A' hol járuland az áldas, a' kenyerből lészen Christus teste.*

(3) Arra tanit, honnét légyen az Ur Jésus beszédében annyi erő, hogy a' kenyeret ő testévé változtassa. Mert ug'mond ő amaz ige, a' mely által mindenek lőttenek, és teremtettenek: a' melyel az Ov teremtett állat ujjá változik: a' mely által, a' természetet rendi ellen a' szűznek méhéből emberi testet vőtt fel magára: mely által a' tenger két felé vált, a' keserű vizek édessvé lőttenek, és végezetre a' fejsé uszott. Az az, mert ő a' mindenható Isten igéje, ki az ő beszédével a' mikor és a' mennyiser akarta a' természetet alkutta, helyben állatta és meg-változtatta. Igy okoskodik azért; ha a' Christus igéje alkuthatta és megváltoztathatta a' természetet, mennél inkább munkálkodik a' mennyei Sácramentomokban.

(4) Azt mutattya-meg a' kenyér miképpen változik Christus testévé; nem állati változás szerint, mintha a' kenyér természetinek kellene meg-szűnni és a' hellyében a' Christus természeti testének állani; hanem Sácramentomi változás szerint, a' mellyel tovább nem közönséges kenyér, hanem közönséges kenyér lenni meg-szűnvén, lészen Christus teste, az az, a' mint önnön maga ez Amborus ugyan ott magyárázza az ő testének hasonlatossága és ábrázattya.

De talám (igy szóll) *azt mondod, a' vérnek nem*

Sed forte dicis speciem sanguinis non video.

Sed

mèt nem látom. Ugy de vagyon hasonlatossága. Mert a' mint a' halálnak hasonlatosságát vötted: ugy az ő drágalátos véréneks hasonlatosságát issad, hogy semmi irtózás a' vértül ne légyen, mindazonáltal a' meg-váltás árrát munkálódgya.

Sed habet similitudinem. Sicut enim mortis similitudinem sumpsisti: ita étiam similitudinem pretiosi sanguinis bibis, ut nullus horror cruoris sit, & pretium tamen operetur redemptionis.

Ez Amborus havai sokképpen ellenetek vadnak. (1) Mert nyilván mondgya a' mennyei Sácramentomokban a' Christus beszédét munkálkodónak, ugy hogy, fiat quæ erant, & in aliud convertantur. Az az, *meg-maradgyanak abban a' mik valának és mássá változzanak.* Látod? Ugy mondgya a' kenyeret Christus testének és a' bort az ő vérének, hog' mindazonáltal légyen az a' mi vala, az az, tartsa-meg kenyeri és bori állattyát. Azért edgyikis által nem állatozik. (2) A' mint mi kik óv teremtett állatok vagyunk a' keresztség meg-áldása által uj teremtett állatta válunk, ugy mondgya a' kenyeret és bort az Urvacsora meg-áldásával Christus testévé és vérévé változni. De amaz Altalállatozás szerint nem léfzen. Azért ez sem. Igy mutattya ezt ugyan ott meg?

Mert téis valál óv teremtett állat, minek utána meg-szenteltettél uj teremtett állattá löttél.

Nam & tu eràs vetus creatura, postea quam consecratus es, nova creatura esse cœpisti.

Amott mondgya vala a' természetet az Urvacso-

ra meg-áldásával meg-változni, s'itt mint légyen az, a' megkereßtelkedett ember hasonlatosságában, tidniillik, a' mint abban ßokott a' teremtett állat meg-változni, meg-mutattya és világosittya. Ide való a' mit Alexandriai Cyrillus mond. Cyrillus Alexandrinus in Joh. 2. cap. 42.

Az ßent Léleknek munkálkodása által a' látható viz néminémű Isteni és kibeszélhetetlen erővé által-változik.

Per operationem Spirûs S. sensibilis aqua in divinam quandam & inenarrabilem virtutem transelementatur.

Hallod Páter, imé Cyrillus a' kereßtséget Isteni terméßetté mondgya által változni, vallyon az ő erejében véßedé ezeket? (3) Ha az Urvacsorában a' kenyér állattyának meg-maradását azért kellyen tagadni, hogy Amborus Doctor a' meg-áldás után azt a' mit a' terméßet alkutott ott lenni tagadgya, tehát hasonlóképpen a' kenyérnek, nagyságát, mélységét, ßélességét, haßßaságát és ezekhez hasonló több minémüségit-is vagy tulajdonságit-is kellene tagadni; mivel ezeket-is hasonlóképpen a' terméßett alkutotta. (4) Az ellenvetésnek-is el-háritása ezent világosittya. *De talám azt mondod,* (igy ßóll) *a' vérnek speciessét,* nemét, *nem látom.* Meg-felel s' azt mondgya. *Meg-vagyon a' Christus halálának és drágalátos vérének hasonlatossága.* Immár pedig valami a' dolognak hasonlatossága, az nem maga a' dolog. Azért a' kenyér és bor Amborus Doctor értelme ßerint a' Christus testének és vérének csak hasonlatossága lévén, Christus

ſtus teſtévé és vérévé által nem változik; hanem köz kenyérből és borbul Sácramẽtomi haſonlatoſsággá válik. (5) Meg-mutattya ez Amborus azt-is miért ne légyen a' borban ſe látható ſe láthatatlan által változás, hanem Sácramentomi haſonlatoſság, ut nullus ſit horror cruoris, *hogy a' vértűl ſemmi irtózás ne légyen.* Ugyan-is ha valóságos es terméßeti vér vólna, akar látható akar láthatatlan lenne, de ugyan csak irtózáſt ßerzene azoknak a' kik azt ißßák. (6) Ez Amborus ßavaiban Páter vétkes a' Magyar forditáſod. Mert jóllehet a' Deákját helyeſſen irod-le; de néki fordulſz s' a' Római hibás nyomtatáſt forditod Magyarrá, és igy Amborus Doctor értelmét el-tekered. Igy van az igaz nyomtatásban. Ut ſint quæ erant, & in aliud commutentur. Ezt-is helyeſſen irod ki; de néki fordulß s' igy irod Magyarul. *Hogy a' mellyek már vadnak meg-változtaſſanak.* Ez a' minapi hibás Római nyomtatás ßerint való forditás, melyben e' két igécske, *Ut ſint, hogy legyenek*, ki-vagyon hagyva, és csak igy vagyon, ut quæ erant in aliud commutentur, *hogy a' mellyek már vadnak meg-változtaſſanak.* Ezt azért cselekedtétek, hogy tőbbé Amborus Doctornak ne légyen ez értelme; *Az éltető állatok meg-változnak, meg-maradván az ő állattyok.* Azért édes Páterem a' tűlled le-irt nyomtatás ßerint e' ßavait Amboruſnak igy forditcsad Magyarrá: *Hogy legyenek* (azok) *a' mellyek valának és máſſá változtaſſanak.* Igy ſzoktatok ti édes Páterem, a' Régi Atyákkal bánni, a' mellyet a' Duaci Jéſuiták vi-

lág eleiben igy adnak-ki.

Mi a' régi Atyákban sok tévelygéseket el-szenvedünk, és azoknak vétkeket kissebbittyük, megmentyük, NB ki-gondolt kóltött dólgokkal, sokszor tagadgyuk, és illendö értelmet ragasztunk reájok, midön a' vetélkedésekben vagy az ellenkezö felekkel való harczban vettetnek elönkben.

Jesuitæ Duacenses in censura Bertrami, vid. Index expurgatorius pag. 12. Nos in Catholicis veteribus plurimos ferimus errores, & extenuamus, excusamus, excogitato cõmento persæpè negamus, & commodum sensum affingimus, dum opponuntur in disputationibus, aut in afflictionibus, aut in conflictionibus cum Adversariis.

Vallyon igy kellé az Atyákkal bánnotok? Itéllye-meg ebbül e' világ, ha (a' mint irod) mi facsarjuk és csigázzuké erövel más felé a' régi Atyákat, avagy ti! Innét meg-felelhetünk már az ötödik részból vött ellenvetésedre-is könnyen, a' holott Amborus igy szóll: *Minek elötte a' kenyér meg-áldatik a' kenyér, de a' Christus szavai hozzá járulván, az a' Christus teste.* Mert ugyan ott a' Résznek elein ezt Amborus mint ércse maga meg-magyarázza igy szólván: *Mond a' Pap: tedd nékünk ez elö adatott ajándékot, okossá, kedvessé, a' mely a' mi urunk Jésus Christus testének ábrázattya.*

Dicit Sacerdos: fac nobis, hanc oblationẽ ascriptam, rationabilem, acceptabilem, quod est figura corporis & sangvinis Domini nostri Jesu Christi.

Azt

Azt mondod: Ugy de ugyan ott azt mondgya e' szent Amborus, hogy *a' mely testet adnak a' Papok, a' Szűztől szűletett, mit kereső tehát a' természetnek rendit a' Christus testében, mivel természet felett az Ur Szűztűl szűletett.* De azt mondod, Non est tropicè natus ex Virgine, az az, *nem ábrázolásképpen szűletett a' Szűztől,*

FELELET. (1) Hallodé Páter, kérlek ne tekerd el Amborus Doctor értelmét, hiſsem, hoc quod conficimus corpus ex Virgine est, nem annyit tészen, mint, *a' mely testet adnak a' Papok a' Szűztől szűletett.* hanē, a' mellyet *meg-éßünk az à test, à szűztől szűletett.* Igy él Hieronymusis ez szóval ad Heliod. Epist. 1.

Távul légyen tűllem, hogy azok felől valamit balul szóllyak, kik az Apostolokhelyében következvén a' Christus testét szent száiokkal éßik.

Abſit ut de iis quicquam ſiniſtrum loquar, qui Apoſtolico gradui ſuccedentes, Chriſti corpus ſacro ore conficiunt.

Immár Páter tudd-meg, hogy mi ezt a' Szűz Mária méhébűl szűletett és nem az oſtyából vagy kenyérből csinált Christuſt éßßük az Urvacsorában, a' mint ezen Amborus magyarázza.

Nem az a' kenyér ő, (igy szóll) *a' mely a' testbe megyen, hanem amaz örök életnek kenyere, a' mely az mi lelkünk állattyát gyámolittya.*

Non iſte panis eſt, qui vadit in corpus, ſed ille panis vitæ æternæ, qui animæ noſtræ ſubſtantiam fulcit.

(2) Azt mondod, Non est tropicè natus ex Virgine, az az, *Nem ábrázolásképpen szűlettetett a' Szűztől.* Kérlek Páter ne gyermekeskedgyél! Bizony ha

ha tropicè, az az, ábrázolásképpen nem ßůletett a' ſzent Szůztól, (a' mint hogy azt ez ideig közzůllůnk ſoha ſenki nem állatta, ſe nem állattya) tehát oſtya modon ſem ßůletett. Azért az oſtya kenyerébůl csinált teſt, nem lehet a' Szůz Mária méhéből s' véréből fel-vött teſt, ha a' Chriſtus terméßet ßerint csak a' bóldog Szůz Máriátul ßůletett (3) A' nehézséget a' mi itt lehetne maga Amborus Doctor el-hárittya. Ambroſ. de Sacr. lib. 4. cap. 4.

Hogy hogy lehet az a' mi kenyér a' Chriſtus teſte.

Quomodo poteſt, qui panis eſt eſſe corpus Chriſti.

Látod, azt állattya, hogy a' kenyér mindenkor kenyér, az az, kenyeri terméßetit meg-tartya, mindazáltal még-is ugyan csak Chriſtus teſte affelól, s' azt kérdi hogy lehet az meg, tudniillik, hogy kenyéris légyen teſt-is egyßerſmind. (4) Ti Pápiſták ezt az Amborus Doctor mondását, *A' kenyér a' Chriſtus teſte*, hamiſnak tartyátok. Azért ez iránt véle egy valláſon nem vadtok. (5) Hogy penig Amborus azt mondgya; *mit kereſed a' terméſzetnek rendit a' Chriſtus teſtében*, onnét állatodé a' kenyérnek Chriſtus teſtévé való állati által változását. Meg-csalatkozol. Mert azont mondgya a' kereßtség vizéról-is, a' holott mindazonáltal ſemmi állati általváltozáſt nem tartotok.

Nincsen (ugymond) *itt a' terméſzetnek ſemmi rendi, holot vagyon a' kegyelemnek felsége.*

Ambroſ. de iis qui myſt. init. cap. 9. Nullus eſt hic ordo naturæ, ubi eſt excellentia gratiæ.

Men-

Mennyünk az Ötödik Százra.

Vallyon ez ötödik seculum vagy száz gyámolittyaé igyeteket? Azt gondolod; de lássuk. Hozod elő, elsőben Chrisostomust, homil. 83. in cap. 26. Matth. Ki a' mint forditod igy szóll: *Hidgyünk az Istennek, és ne mondgyunk ellene, noha a' mi érzékenységünknek illetlennek látszik. Mivel azért hogy ő mondotta, ez az én testem, semmiképpen ne kételkedgyünk.* Innét azt kérded; *micsoda illetlenség vólna, hogy a' meg-áldott kenyér a' Christus testének jele, a' barány-is az vólt.*

FELELET. (1) Edes Páterem tovább kellett vólna azt Chrysostomusból ki irnod, és mindenhomály el hárodott vólna. Igy van azért Chrysostomusnál. *Hidgyünk mindenekben Istennek és ne rugódozzunk ellene, noha a' mi érzékenységünknek és gondolatunknak illetlennek látszik, a' mit mond. Fellyül mullya a' mi érzékenységünket és okoskodásunkat az ő beszéde, Kérlek a' mit minden dologban cselekeszünk, kiváltképpen a' titkokban cselekedgyük azt, nem azokat szemlélvén csak a' mellyek elönkben tétettek, hanem az ő beszédét-is elménkben tartván.* Credamus ubique Deo, nec repugnemus ei, etiam si sensui & cogitationi nostræ absurdum videatur quod dicit. Superat sensum & rationem nostram sermo ipsius. Quæso quod in omnibus rebus facimus, præcipuè in mysteriis faciamus, non illa quæ ante nos jacent, solummodo aspicientes, sed verba quoque ejus retinentes: nam verbis illis defraudari non possumus; sensus verò

Mert azokkal a' bészédekkel meg nem csalatkozhatunk, de a' mi érzékenységünk könnyen meg-csalhat bennünk. Mivel azért ö mondotta, ez az én testem, semmit ne kételkedgyünk benne, hanem hidgyük-el és elménk szemeivel azt szemléllyük. Mert minékünk a' Christustul semmi a' mit érzékenységünkkel meg-foghatnánk nem adatot, hanem az érzékenységgel meg-fogható szóban, ollyanok, a' mellyeket értelemmel kell meg-fognunk adattatnak elönkben

noster deceptu facillimus est. Quoniam ergo dixit, Hoc est corpus meum, nulla dubitatione teneamur, sed credamus & oculis intellectûs id perspiciamus. Nihil enim sensibile traditum est nobis à Christo, sed in verbis sensibilibus intelligibilia traduntur.

Mind ezekböl már azt mondom, mi Reformatusok örömmel hallyuk, és Isten kegyelme által el-ishiſſük mind azokat, valamellyeket az ö testéröl és véréröl mondott az Ur. Azon semmit sem kételkedünk, hogy a' Christus az ö testét és vérét áldozatul mi érettünk, és a' mi nagyob testét eledelünkre és vérét italunkra, nem adta vólna, jóllehet ezek a' testi érzékenységeken és okoskodásokon fellyül járjanak.

(2) Azt mondgyaé itt Chrysostomus hogy *semmi érezhetö nékünk nem adatik?* Meg-vallom énis, hogy azt mondgya, de mindgyárt ſavának rigorát, keménységét következendö szavai meg-lágyittyák. Sed in verbis sensibilibus (azt mondgya) intelligibilia traduntur. Az az; *de az érezhetö igékben, a' mellyek érthetök adatnak elönkben.* Meg-engedi tehát,

hát Chrysostomus, hogy itt ollyanok tétetnek elő, a' mellyeket érzékenségünkel meg-foghatunk. Azért ez igékkel, a' jámbor, a' mi elméinket az érezhető, az az, látható és tapasztalható dólgoktul, a' minémű a' kenyér és a' bor, akarja el-vonni, és a' lelkiekről való elmélkedésre fel-emelni. Mert ha a' mi lelkeinket csak a' romlandó és el-mulandó testi dolgokon függeszténdgyük-fel; tehát nyilván az, a' mit Chrisostomus mond, következik hogy *mi a' Christus beßédének haßnában meg-csalatkozunk.*

(3) Ugyanok és Amenek a' Christus beßédi, mellyeket ha ki Sácramentomi módon magyarázánd, senkinek se testi érzékenységgel, se testi okoskodással eleiben nem adhattya; de ha a' Christus teste állattya és valósága ßerint itt jelen vólna; tehát ezt a' Christus beßédét, *Ez az én testem*, testi érzékenységek és okoskodások altal meg-magyarázhatnák. Mert (a' mint oda fel megmutattam) a' Christus teste a' hol vagyon tapasztalható és láthatóképpen vagyon.

(4) Másutt-is nem egy helyen él Chrysostomus illyen ßóllás formájával, a' hol mindazáltal Altalállatozást nem tartotok. Igy ßóll, Chrysost. hom. 88. in Matth. 27. sic ergò affecti esse debemus, tanquam ipsi Christi fidem adhibentes. In quantum dedistis uni ex his, dedistis mihi. Si quidem Christi verba fideliora sunt

(1) Az alamisnának a' ßegények ßámára való ki-oßtogatásban. *Olly indulattal legyetek annakokáért, ugymint a' Christusnak hitelt adván.* De miért? Czéloz a' Christus

ama,

ama' beſzédére: *A' mennyiben adtatok ezek közzül edgyiknek, énnékem adtatok. Bizonyára a' Chriſtus beſzéde hűségeſſebb, hogy ſem mint a' mi ſzemeink. Mert ha nem ő maga látſzik* (a' mi ſzemeinknek) *mindazáltal ebben a' formában véſzi-el* (a' Chriſtus az alamiſnat) *ebben köldul.*

Hallod Páter javallya itt Chryſoſtomus János az érzékenység itélet tételének le-hagyását; Azért azt hozodé innét ki, hogy a' Chriſtus általváltozik állattya ſzerint kólduſsá? (2) Igy ſzóll ez Chriſoſtomus Doctor a' kereſztségről-is, ama' Nicodemuſſal való ſzavaira Urunknak: a' mi ſűletett teſtűl teſt, a' mi ſűletett lélektűl lélek.

Nézd (ugymond) *mint rejti-el a' Chriſtus a' titkokat, el-vonſza Nicodemuſt minden érezhető dologtul és nem engedi hogy az ő* (teſti) *ſzemei azokat a' titkokat feletébb ſzorgalmatoſſan viſgállyák.*

ſunt oculis noſtris: Si enim non ipſe Chriſtus apparet, ſed tamē in hac forma accipit ac mendicat.

Vide quomodo Chriſtus myſteria abdit. Adducit Nicodemum ab omnibus ſenſibilibus, nec permittit oculos ejus myſteria illa curiosè (nempe oculis corporalibus) perſcrutari.

Hallod Páter mit mond. Avagy azt hozodé innét ki hogy általállatozás vagyon a' kereſtségben?

(5) Páter, éppen ki-forgattya itt Chriſoſtomus Altalállatozáſtokat, mert a' meg-nevezett helyen igy fejti-ki önnön magát.

Semmit ne kételkedgyünk, hanem el-hidgyük

Nulla dubitatione teneamur, ſed credamus

és a' mi elménk szemeivel azt meg-ércsük. Mert semmi a' mi meg-érezhető nem adatott minékünk a' Christustól, de valamit ád minékünk az érezhető dólgokban, azok mind csak ollyanok a' mellyeket elmével foghatũkmeg. Igy a' keresztségben a' viz által a' mely érezhető dolog, amaz ajándék engedtetik, a' mi penig abban végben vitetik, ujjá ßületés az tudni-illik és valami oly meg-ujjulás, a' mellyet csak elménkel foghatunk meg.

& oculis Intellectûs id percipiamus. Nihil enim sensibile traditum est nobis à Christo, sed in rebus sensibilibus omnia quæ tradit sunt insensibilia: Sic & in baptismo per aquam, quæ est res sensibilis, donum illud conceditur, quod autem in ea conficitur, regeneratio scilicet & renovatio quiddam est intelligibile.

Hallod Pater, hallod! Itt azért vagy azt engeded-meg, hogy a' keresztségben-is állati általváltozás vagyon; vagy ha ott nincsen, tehát az Urvacsorájában sincsen. Mert mind a' kettőrül ßóll ekképpen.

(6) Azt kérded, Micsoda illetlenség vólna, *ha a' meg-aldott kenyér a' Christus testének jele, a' bárány-is az vólt.*

Hallodé (1) Talám Pater, Chrysostomusnál a' textust meg nem olvastad, hanem csak Bellarminusodból irtád által a' mit ott találtál. Mivel Chrisostomus nem ßóll az általállatozásrul, à mellyet nem-is hallott, sem az ő teste és vére ki-adó és ábrázoló jeleiről és pecsétiről, hanem egyenessen az Ur beßédéről, noha ebben az ő teste és vére ki-adó és áb-

rázoló jelei és pecséti-is bé-foglaltatnak.)(

(2) Csak puſta jelt emlegetſ te Pater, holott mi az Urvacsorában, a' mint fellyebb meg-hallád, máſt tanitunk. (3) Micsoda illetlenség az, hogy a' kereſtségnek vize az ujjá ſületéſnek és bün meg-bocsátásának jele és pecséte? ollyan ez-is. (4) Mind a' bárány mind az Urvacsora illetlennek látſik a' teſti érzékenység és okoskodás után járó embernek, az Apoſtol tanitáſa és oktatáſa ſerint, 1 Cor. 2. v. 14. *A' lelkes ember meg nem foghattya azokat, a' mellyek Iſtennek lelkéjé: mert ő néki bolondságnak tetſik: meg ſem tudhattya azokat, mert a' léleknek ereje által itéltetnek meg.*

Azt mondod, ugy de azt mondgya Chriſoſtomus. Ipſum comedis, *ütet éſzed.*

Felelet. Igaz, de ugyan azt-is mondgya, ipſum igitur vides, ipſum tangis, ipſum comedis, az az, *Az okáért ötet látod ötet tapogatod vagy illeted, ötet éſzed.* De a' Chriſtuſnak a' kereſtfán ſenvedett és ſüztől ſületett terméſeti tulajdon teſtét teſti ſemeddel az oſtyában, ha ugyan jól fel-nyitod-is, nem látod, ſe teſti tagaiddal azt ott nem illetheted. Miért kell tehát a' Chriſtus teſtét inkább enni teſti tagokkal, hogy ſem mint látni és illetni, holott Chryſoſtomus János ezeket egyenlőképpen foglallya öſve, és egy formán lenni állattya: Es miért nemkell inkáb e' Chriſoſtomus látását illetését vagy tapaſtalását és évését lelki és hitbéli látáſra, illetéſre és évéſre vinni, holott azt mondgya: *Mert annyi ereje a' teſti ſzemnek* Chryſoſt. hom. 10. in

nin- Ge-

nintsen, mint a' lelki ſemnek, a' mely azokat a' mellyek nincsenek, ſe nem láttatnak, ſe meg nem állapodtanak, láthattya.

Genes. Neque enim tantùm præſtare poſſunt corporales oculi quàtùm oculi ſpiritûs, qui ea quæ non videntur; neque ſubſiſtunt, videre poſſunt.

Azt mondod továbbá. gya, hogy *Nem emberi erőből lött ez a' munka, a' mellyet akkor végben vitt, ő a' ki moſt-is munkálódgya, ő a' ki végben viſi. Mi csak ſzólga eſzközök vagyunk; ő penig az, a' ki ezeket meg-ſzenteli és elváltoztattya* (vel ut ſcriptum ait) *által állatoztattya.*

Ugy de azt-is mondNon ſunt humanæ virtutis hæc opera, quæ tùnc in illa cœna confecit, ipſe nùnc quoque operatur, ipſe perficit. Miniſtrorum ordinem nos tenemus, qui verò hæc ſanctificat & tranſmutat ipſe eſt.

FELELET. E' Chryſoſtomus ſava az Altalállatozás nélkûl-is még-álhat. Mert terméſett feletti való dólgok vannak az Urvacsorában. (1) A' terméſeti elementum vagy éltető állat léſen és változik Iſteni Sácramentommá. (2) A' Sácramentom hatható ezközé léſen a' hiveknek a' Chriſtuſſal való lelki edgyeſûléſeknek. Az elsőt ti ſem tagadgyátok; a' máſikat Iſidorus ſólván a' meg-áldott kenyérről és borról így erősíti-meg mondván: *E' kettők láthatók: a' ſzent Lélek által penig meg-ſzenteltetvén, a Chriſtus Iſtenes teſtének Sácramen-*

Iſidor. Hoſpal. lib. 1. de offic. cap. 18. Hæc duo ſunt viſibilia--- Sanctificata autem per ſpiri-

mentomává által-változ-nak.

tum Sanctum in Sacramentum divini corporis Christi transeunt. (3) Az elementumoknak, az az, a' kenyérnek és bornak az Urvacsorában való el-változását mi ugyan meg-engedgyük, de nem Pápistai módon, hanem ugy a' mint azzal a' régi Atyák éltenek, tudniillik a' mennyiben a' kenyér és a' bor az ő természeti cselekedhetőségeken kivül vitetnek és Sácramentomi természetre emeltetnek fel, tudniillik a' lelki hatalomra és erőre, melyre méltán Istени hatalom kivántatik. De effélé fókból, conversio, transmutatio, trāselementatio, *el változása &c. az kenyérnek és bornak Christus testévé való által változása, &c.* ki nem facsarodik; mert ezt nem olly forosi értelemben vötték a' régi Atyák, mint ma à Pápisták.

Kellé erre bizonyság? (1) Chrysostomus igy fóll: *Miképpen tészünk eleget, ha illyen eledellel táplálatván, igy vétkezünk, ha a' báránt meg-évén farkasokká által változunk?* NB. (2) Nisiai Gergely igy szóll: *Az Christus teste a' mi testünkben bé menvén egészlen magává által viszi és változtattya.* (3) Leo Pápa igy fóll: *Ő vétetik, hogy*

Chrysost. in Matth. 14. hom. 50. Quomodo satisfaciemus, si nutriti tali cibo taliter peccemus, si agnum comedentes in lupos convertamur? Gregorius Nyssenus, Catech. cap 36. 37. Corpus Christi in nostrum corpus ingrediens, totum in se transfert atque commutat. Leo Papa in Epist. 23. Hoc sumitur ut accipiētes virtu-

tem

hogy a' mennyei eledelnek erejét vévén, annak hosává, a' kimi husunká lött által mennyünk vagy *változunk.*

tem cœleſtis cibi, in carnem ipſius, qui caro noſtra factus eſt tranſeamus.

Azt hozodé innét ki Pater, hogy mi állátunk szerint a' Chriſtuſsá változunk által? (4) Theofilactus azt mondgya. *Által változtok ti azzá a' ki én vagyok.* (5) Niſiai Gergely. *Az Iſten a' mi természetünket Iſteni erővé változtattya által.*

Theophilact. in Joh. 6. Tranſelementamini in me. Nyſſenus in ep. ad Euſtach. Deus naturam noſtam in divinam virtutem tranſelementat

Látta és vötte ezt eſzében Svarez Jéſuitátok mikor igy ſzóll: *E' ſzéval való élés,* Által változás, *kemény és nem igen alkalmatos.*

Svareſius in 3 Thom. quæſt. 75. diſp. 50. § 1. Uſum hujus vocis *tranſelementatio*, duriorem eſſe & non ſatis accomodatum.

NB. Ha kemény és nem alkalmatos a' mint magatok meg-vallyátok, hát vélle bennünket miért terheltek?

IX. RESZ.

A' Töldalék és elegvesleg elő hozott tanúkrul.

VAgyoné több bizonyságod, hozd-elő ha még hol mit találſz, hadd hallyuk és láſſuk? (1) Azt mondod S. Cyprianus de Cœna Domini azt mond-

mondgya: *Ez a' kenyér, a' mellyet az ő tanitványinak nyujtott az Ur Matth. 26. nem képében hanem természetiben meg-változván, az igének mindenbatósága által lött teste: és a' mint a' Chriſtus személlyében látſzott az emberség, és el-vólt rejtve az Iſtenség. Ugy a' látható Sácramentomban ónt ötte bé magát az Iſteni valóság.*

Felelet. Meg-engedem, helyes a' fordirás, de nincsen ellenem, mert ugyan ott az utóllyán igy ſzóll: *Valamennyiſzer ezt ki ſzólgáltattyuk, nem a' fogunkat kőſzörűllyük az évéshez, hanem tiſzta ſzivel a' ſzent kenyeret megſzegjük és el-oſztyuk.* Hæc quoties agimus non dentes ad mordendum acuimus, ſed fide ſyncerâ panem ſanctum frangimus & partimur. Kenyér hát ez, ha ſzent-is (2) Meg-engedem, hogy a' kenyér lött Chriſtus teſtévé, de Sácramentomi módon, az az, nem puſta jele (a' mint ti reánk fogjátok) hanem az illendő vélle élésben jedző, előnkben rakogató, kiadó és ki-ſzólgáltató Sácramentoma a' Chriſtus teſtének és vérének. Azt mondgya: *Nem képében, hanem terméſzetiben változott-meg.*

Felelet. Ugy vagyon, de azt ne ugy érczed Pater, mint ha azt állatná, hogy a' kenyér és bor tulajdon állattyát el-hadná, vagy magától meg-külömböztető állattá azt által fordítaná; hanem itt a terméſzeten a' dolognak tulajdonságát kell érteni vag' haſznát. Ig' ſoktúk ſólni: A' kenyérnek terméſzete ez, hogy táplállya a' teſtet. Ugyanis, mert ez az ő rend ſerint való haſzna. Ezt az terméſzetet mondgya

gya Cyprianus meg-változni, tudniillik mikor a' testi rendes tiſztitûl a' kenyér és bor el-vonatik, és az Isten rendelésének hatalmas igéje által arra az méltóságra emeltetik-fel, hogy légyen a' Chriſtus testének Sácramentoma, jóllehet az ô elsô állattya, képe és formája meg-maradgyon, a' mint Theodorerus ſóll: *Az ô elsô állattya, ábrázattya és formája meg marad.* Igy magyarázza ezt ama' hires Gelaſius Római Pápa-is. *Az Urvacsorában a' kenyérnek és bornak valósága vagy terméſzete meg nem ſzûnik.*

Theod. Dial. 2. qui dicitur Inconfuſus. Prima ejus ſubſtantia, figura, & forma manet. Gelaſ. lib. 2. de idololatr. c. 5. In Euchariſtia non definit ſubſtantia ſeu natura panis & vini.

Tartozol ezt Pater el-hinni, mert Pápád, ki néktek Virtualis Eccleſiatok, vallya s' állattya. Igy értett effelôl Euſebius-is, igy ſólván: *Ne véllyétek mint ha én azt mondanám, hogy az én teſtemet mellyel környûl vétettem kellene meg-ennetek.* Igy Yribarne Jánoſtok. *Az virágában lévô elsô Eccléſiában a' hit dolgára tartozott, vagy hinni kellett, hogy a' Chriſtus teſte a' ſinek alatt légyen, mindazáltal nem hitték, vagy hit dol-*

Euſeb. lib. 3. Eccleſ. Theol. contra Marcel. Ancyr. Ne putate me dicere, carnem meam, qua circumdatus ſum, quod oporteat eam edere. Johan Yrebarne (teſte Humfredo Lynde in viâ) in 4. diſt. 11. q. 3. diſp. 42. In primitivâ Eccleſiâ de ſubſtantiâ fidei erat corpus Chriſti ſub ſpeciebus contineri.

dolga nem vólt, hogy a' kenyérnek állattya a' Christus testévé változnék.

tamen non erat de fide subſtantiam panis in corpus Chriſti converti.

Igy véſi Chriſoſtomus-is a' természetet, midőn így ſzóll: *Az Eliſeus fája a' vizek természetit el-változtathatta, a' mellyeket bizonyára arra készített, hogy az ő felső ſineken, tetejeken, mint edgy bátokon tartanák a' vaſat.*

Chryſoſt. tom. 5. Serm. de Virt. & Vitiis. Eliſei lignum potuit undarum mutare naturam, quas quidem ſuperficie ſuâ quaſi tergo ferrum ſuſtinere coëgit.

Mit mondaſz erre, vallyon vizi állattyát és valóságát el-változtattaé? Oſtán mikor valaki felől így ſzóllunk, *Ez ember igen meg-változott természetében*, ugy értyúké, mint ha az emberséget le-vetkezvén más állattá, valósággá, változott vólna? Korán ſem. Igy ſzóll Salvianuſtok-is a' keſerű vizekről, a' mellyek Exod. 15. v. 25. édeſsé váltanak. *Ide valók* (ugymond) *a' meg-orvoſlott vizek, a' mellyek adattak, vagy meg-változtattak, ſzineket meg-tartván, természeteket el-változtatván.*

Salvianus de gubernat. Dei. lib. 1. Adde medicatas aquas, vel datas, vel immutatas, ſpeciem ſervantes, naturam mutantes.

Ezt bizonyittya Valentiai Gergely Jéſuitátok midőn így ſzóll: *A' Philoſophuſokněha az ő könyvöket a' dolognak természetekről nevezik, a' mellyekben mindazonáltal tulajdonképen*

Gregor. de Valentia contra Fortun. Crell. pag. 108. Philoſophi de naturis rerum libros ſuos quandoq; inſcribunt: in

képpen a' dolognak munkáiról és tulajdonságiról tanitanak. in quibus tamen propriè agunt de rerum operationibus & proprietatibus.

Igy állattyuk Pater miis, hogy a' kenyér az Urvacsorában el-változik, nem külső formájára, ſinére nézve, hanem terméſetire, a' mennyiben a' terméſzet Valentiai Jéſuitád ſerint az ő munkájáért és tulajdonságáért vétetik. Mert nem adatik tovább a' mi teſtünk táplálására; hanem a' mi lelkünket tápláló Chriſtus teſtének Sácramentomájul, ugy hogy az a' kenyér az előtt csak a' teſtet táplálhattya vala terméſet ſerint, moſt már lelkiképpen a' lelket táplállya.

(2) A' mint a' Chriſtus ſeméllyében látſott az emberség és el-vólt rejtve az Iſtenség, ugy mondgya Cyprianus Doctor, a' Chriſtus teſtét vagy mennyei dólgot és a' kenyeret vagy földi dólgot e' Sácramentomban lenni; egyéb aránt ez őſve haſonlitás haſzontalan vólna. De a' Chriſtusban ſem az Iſtenség emberséggé, ſem az emberség Iſtenséggé nem változott. Azért amott ſem kell ollyat gondolni.

(3) Nem mondgya Cyprianus, hogy a' *látható Sácramentomban öntötte-bé magát a' Chriſtus teſte*, hánem az *Iſteni valóság*. A' hol penig az Iſteni valóság jelen vagyon, ott mindenütt az emberi terméſet jelen nincsen. (5) Ide méltán meg-kivántatik az Iſteni mindenhatóság, mert jóllehet azt az emberek meg-mivelhetik, hogy valami Iſtenes dolgot valami jegyezzen; de hogy az a' dolog vagy

Ifteni ſymbolum legyen, az az, Sácramentomi módon jelencsen, vagy hogy az az emberek lelkûknek Sácramentomi módon való tápláltatáſokra az Ifteni hatalomnak ezköze légyen, ezt az Sácramentomi erôt terméſetet néki adni, csak attul a' ki mindenható telik-ki. Vötte ezt éſre a' ti Alanus nevû Cardináltok, midôn igy ſóll: *Egyedûl az Iſtentûl telik-ki, hogy a' teremtett állat a' terméſet ſzokáſa felett fel-vétеſſék nem csak a' munkálkodáſnak erejérenézve, hanem a' jedzéſre-is.*

A' Solo Deo eſt ut elevetur creatura, ſuper naturæ conſvetudinem, non ſolùm quoad vim operandi, ſed etiam ſignificandi. Alanus Card. Lib. de Sacr. in gen. cap. 17. 18.

(2) A' felsôkhöz adod *Nincsen hellye a' kételkedéſnek az Ur huſának és vérének igaſságában, mert moſt a' mi Urunk maga vallásából s' hitünk ſzerént-is bizonnyal teſt vagy hus és bizonnyal vér.*

Hilariuſt, ki igy ſzóll: Hilar. Lib. 8. de trinitate. De veritate carnis & ſangvinis, non eſt relictus ambigendi locus. Nunc enim & ipſius Domini profeſſione & fide noſtra verè caro eſt & verè ſangvis eſt.

Felelet. Mebbe járſ édes Paterem itt mind Bellarminuſoddal edgyûtt a' Hilarius czéllyától; mivel itt annak a' teſtnek és vérnek valóságáról, a' mellyet ti az Urvacsorában lenni alitotok, Hilarius nem ſzóll; hanem ſóll edgyátallyában a' Chriſtus teſtének és vérének valóságáról, mélyre néki az Eretnekek, ugy mint Arrianuſok ellen való diſpu-

ſputatio adott alkalmatoſságot. Sőt ez egéſlen ti ellenetek vagyon, kik a' Chriſtuſnak kenyér teſtet csináltok, és egy kicsiny oſtyácskában azt bé-ſoritván, a' Chriſtus valóságos teſtét, a' mely ugy őſzve nem ſzorulhat tagadgyátok.

De vallyon Chryſoſtomus, kit a' felsőkhőz ragaſztaſz, ſegitijé ûgyeteket? Koránt ſem. Láſſuk. *Ez az aſztal* (igy bóll) *jáſzol gyanánt vagyon, mert itt-is az Ur teſte helyheztetik.* Chryſoſt. orat. de S. Philog. Menſa hæc vicem explet præſepis; nam & hic ponitur corpus Dominicum.

A' honnét igy okoskodol; *de a' jáſzolban az Ur valóságos teſte helyheztetett, nem jele vagy pecsété, hanem annyibul jelûl, a' kinek ellene mondanak.*

FELELET. Ott igy ſzóll Chryſoſtomus: *Ha hittel járulándunk oda, minden kétség nélkûl meg-látyuk ûtet a' jáſzolban fekûnni. Mert ez aſztal jáſzol gyanánt vagyon; mert itt-is helyheztetik a' Chriſtus teſte, ugy vagyon nem pólában bé-póláltatván, mint akkor, hanem minden felől ſzent Lélekkel fel-rûháztatván.* Si cum fide acceſſerimus, procul dubio videbimus eum in præſepi jacentem. Nam hæc menſa vicem explet præſepis; ſiquidem & hic ponitur corpus Dominicum, non quidem faſciis involutum ſicut tùnc, ſed undiquaque Spiritu Sancto veſtitum.

Vedd eſzedben Pater; ugy mondgya Chryſoſtomus Doctora' Chriſtus teſtét tétetni az aſztalra, a' mint azt ott jelen lenni láttyuk, de azt nem teſtel, hanem hittel, (a' mely a' távul valókat-is jelen va-

lók-

lókká téſzi és magához kapcsollya, Joh. 8. v. 56.) mondgya, hogy minden kétség nélkül megláttyuk. Hogy ez igy légyen önnön magyarázza: *A' Chriſtus teſtе mi előnkben tétetett, nem csak hogy meg illeſſük, hanem hogy meg együk és véle jól lakiunk.*

maga máſutt igy magyarázza: Chryſoſt Homil. 51. in Matth. Corpus Chriſti propoſitum nobis eſt, non ut tangamus ſolùm, ſed ut comedamus & ſaturemur.

Hallod Pater! Ugy kell a' Chriſtus teſtét megenned és illetned, a' mint vélle jól laknod; de vallyon meg-töltödé gyomrodat vélle? Ha nem nyilván Sácramentomi étel, ital és meg-elégedés ház, ez, a' mellyet máſutt igy világoſit meg. Chryſoſt. in 1 Cor. homil. 24. *Aſkeſelyükké lévén ez életben, az ég felé repűl lyenek, vagy inkább oda fel az égben. Mert a' hol a' dög, ott a' ſaskeſelyük. Mivel ez aſztal ſaskeſelyüké, nem ſzajkéké.* Alább ugyan ott igy ſóll: *E' teſtet tiſztelték a' jáſzolban a' Bölcsek, kik a' mit te moſt ſzemlélſz, azt látták. Te nem a' jáſolban, hanem az óltáron látod azt, és a' lelket az oda tétetett* kenyeren és boron *repdeſni ſzemléled.*

Quilæ in hac vita facti ad ipſum cœlum evolent, vel potius ſupra cœlum; nam ubi cadaver ibi aquilæ. Aquilarum enim eſt hæc menſa non graculorum. Idem infra: Hoc corpus in præſepi reverenti ſunt Magi, qui quod nunc intueris viderunt. Tu non in præſepi id vides, ſed in altari, & Spiritum ſuper propoſita volantem vides.

NB. (1) Ha Pater ezeket a' Chriſtoſto-

ſoſtomus ſavait tulajdonképpen érted, kérd-meg ſemedet, hallattyáé ugyan valóságoſſan e' Sácramentomban a' Chriſtus teſtét és vérét és az oſtya felett repdeſni a' lelket? (1) Fontold-meg ezt-is, imé azt tanittya, hogy az Urvacsorával élni akaró embernek a' Chriſtus teſtét, nem a' földön, hanem az ég felett kell keresni.

(2) Láſſuk Chryſoſtomuſhoz ragaſztott ſzavaidat: *De* (azt mondod) *a' jászolban az Ur Jésus valóságos teſte helyheztetett, nemjele vagy pecsétye, hanem annyiból jelűl ugy mint kinek ellene mondanak.*

FELELET. (1) Ha a' jászolbn nem a' jele és pecséttye tétetett, bizony nem is az oſtyából teremtetett, (a' mint Innocentius Pápád ſóll) teſte helyheztetett. (2) Ti Pater csak jádzotok a' dologgal, a' mit ôſzve kellene kötni, azt egymáſtul elvonnyátok és ſaggattyátok; hiſem nem csak jelt és pecsétet állatunk mi lenni az Urvacsorában, és nem is csak azt veſſük, hanem egyberſmind a' Chriſtus valóságos teſtét-is; mivel irt kettő az eledel; kűlső és belső, teſti és lelki. Kulső és teſti a' kenyér es bor, a' mely jel és pecsét; belső és lelki, a' Chriſtus teſte és vére, a' mely a' pecsétnek és jelnek valósága. Ti pedig Pater csak jelt emlegettek és pecsétet. Tuddmeg hát és tanuldmeg, hogy oly jel ez, a mely a jédzet dolgot is magával ki-adgya. (3) Látſik nyilván édes Paterĕ kiknek tétetett jelűl a' Chriſtus és kik mondanak ô néki ellene; azok bizonyára és azoknak, a' kik az ô igaz valóságos emberi teſtét tagadgyák. Ki látott, ki hallott, ki olvaſott

sott ollyan valóságos emberi testet, a' mely egy kicsiny ostyácskának-is akarmely morsalékjában-is bé-térjen? Tûndéres test légyen ez bûnkséges. *Mert nem az Angyalokat vötte fel magára, hanem az Abrahámnak magvát, a' honnét kellett mindenekben mi hozzánk hasonlónak lenni az egy bûntûl megválva.* Hebr. 2. v. 16. 17. A' régi Atyák-is ezt bizonyittyák ellenetek. Concilium Ephesinum apud Binium tom. 5. cap. 1. Anath. 3.

Attul nem külömbözö testet vött fel magára, az mely mindenütt tapasztalható és látható. Athanásiusis a' Christus valóságos emberségét tagadó Eretnekek ellen igy szóll: *Meg-engedte a' Christus mind azt hogy útet lássák sémekkel, s' mind azt hogy ötet kezekkel tapogassák, mellyek a' valóságnak bizonysági, hogy azon ne gyanakodhatnának, hogy valami héjában való látást és tûndéres jelenést látnak.*

Non alienum ab eo corpus quod sibi univit, quod ubique palpabile & aspectabile existit. Athanas. tom. 2. Orat. 2. de ascensione Christi. Permisit se Christus non solum videri, sed & tangi manibus, veritatis testibus remotâ omni suspicione apparentiæ vanæ & phantasticæ.

Chrysostomus azt mondgya, hogy Idvezitönk igy szollitotta-meg az ö tanitványit. Chrysost. de resurr. homil. 9.

Nem illik én hozzám, hogy titeket valami látott látással meg-tréfályalak. A' hasztalan ábrázattul a' szem

Non est meum meos ludificare phantasmate. Vanam imaginem visus timet, veritatem corporis

a' szemfél, a' testi valóságát a' kéz és nyi visgállyák meg. Talám a' szemeket valami homály meg-csalhattya; a' testi tapasztalás pedig a' testet meg-ismériris manus & digitus explorent. Potest fortasse oculos aliqua caligo decipere: palpatio verò corporalis corpus agnoscit.

Nagy Gergely Pápa igy szóll: *Mi a' mi meg váltónk testét a' fel támadás után tapasztalhatónak valóságossan el-hivén meg vallyuk, hogy a' mi testünk ahoz a' következendő fel támadás után, mind egyenlő s' mind különbözö lészen; egyenlő vagy hasonló természetire nézve, a' dicsöségre nézve különbözö; hasonló a' valóságra nézve, különbözö a' hatalomra. Azért lelki lészen, mert romolhatatlan; tapasztalható lészen, mert a' valóságos természet állatiyát le nem vetkezi.*

Gregorius Magnus expos. Moral. l. 14 cap. 31. Nos redemptoris nostri post resurrectionem corpus palpabile veraciter credentes, fatemur carnem nostram post resurrectionem futuram & eandem & diversam; eandem per naturam, diversam per gloriam; eandem per veritatem, diversamque per potentiam. Erit itaque spiritualis, quia incorruptibilis; erit palpabilis, quia non amittet essentiam veracis naturæ.

Itt édes Paterem Gergely Pápa vallás tételében három dologról gondolkozzál. (1) Azt mondgya az Ur meg-dicsöittetett teste felöl, hogy az soha ollyan lelki test nem lehet, hogy ugyan azon egybersmind tapasztalható ne légyen. (2) Ez tapasztalhatóságot oly állati tulajdonságának tanittya len-

lenni a' Christus testének, hogy attul még a' megdicsőittetésben-is el-nem valastathatik. (3) Azt mondgya, hogy ezt el-hinni, (tudniillik, hogy illyen tapasztalható légyen) tartozunk. Kérded okát tülle? Hald-meg igy ßóll: *Nem illik vala annak valami tapasztalható vólt az Urban, minek utánna az által a' tapasztaló tanitványok szive meg-erőssittetett, vékonysággá tétetni.* cap. 31. Non decebat omne illud in Domino quod palpari potuit, post confirmata palpantium corda, in subtilitatem aliquam, fuisse redactam.

Azt mondgyátoké még-is, non est fidendum sensibus, hogy *nem kell hinni az érzékenységnek?*

Hald-meg Tertulliánust: *Nem ßabad nékünk a' mi érzékenységünket kétségben hoznünk, hogy a' Christusban-is azok hitelesek vólta felől ne kételkedgyünk. Hogy valamiképpen a' ne mondassék-- megcsalatkozott, midőn a' Péter napát meg illette, vagy hogy az után más szagát érezte az kenetnek, hogy sem mint a' mellyet elébb az ő temetségére kedvelt, vagy hogy a' bornak nem azt az izit kóstolta osztán, a' mellyet az ő vérének emleke-*

Tertullian. de Anima c. 7. Non licet nobis in dubium sensus nostros revocare, ne & in Christo de fide eorum deliberetur, i. e. dubitetur. Ne fortè dicatur--- quod deceptus sit cum Petri socrum tetigit, aut alium postea ungventi senserit spiritum, quàm quòd in sepulturam suam acceptavit, aut alium postea vini gustavit saporem, quàm quod in sanguinis sui memoriam consecravit; Sic enim & Marcion

lekezetire meg-szentelt, hanem máſt; Mert igy a' Marcion Eretnek-is inkább akarta ûtet látott látásnak hinni az egész teſt valóságát méltatlannak tartván ô benne.

on phantaſma eum maluit credere, totius corporis in illo dedignatus veritatem.

(4) Hogy a' Chriſtuſt az óltáron ugy mondgya lenni mint volt a' jászolban, és hogy ott minden kétség nélkûl ûtet meg-láttyuk, igyeteket edgyikis nem segiti; mert ô efféle szólláſſal máſutt-is él, a' holot mindazáltal Altalállatozáſt nẽ tartotok: *Mit fogſz cselekedni te oh ember?* (igy szóll) *A' Pap áll az aſztalnál, midőn te látod a' meg-őletett és torka meg-meczczett bárányt.* Máſutt az Evangeliom-halgatáſa felôll-is igy szóll: *Nékünk figyelmeznünk kell az igékre, hogy látván magát a' Királyt ülni az ô ki-beſzélhetetlen dicsőſſéges királyi ſzékiben, és az Angyalokat udvarlani ô előtte.*

Chryſoſtomus tom. 5. p. 565. edit. Savil. in no-Cœmeterii. Quid tu facies ô homo? Sacerdos ſtat ad menſam quando tu vides προβατον εσφαγμενον, ovem mactatam & jugulatam. Idem Chryſoſtom. hom. 2. in Matth. Nos attendere debemus ad ſermones, ut Regem ipſum videntes καθήμενον ἐπὶ τῆς τρόνε, ſedentem in throno inexplicabilis gloriæ, & Angelos aſſiſtentes illi.

Ezen Chryſoſtomus az alamiſnálkodáſra ſerkengetni akarván, amaz ſavára Idvezitônknek, *a' mennyiben ô vélek cselekedtetek, én velem cselekedtétek*, igy ſzóll: *Ne hadgyukel*

Homil. 89. in Matth.

az illyen formában éhező Jesust. Eő a' ki kóldul és el vészi. Ezt midőn látod fêllyed ûtet és tisztellyed.

& hom. 20. in 2 Cor. in Moral. Non deseramus Jésum in hujusmodi forma. Ipse est, qui mendicat & accipit: hunc cum videris αἰδεσθήτι reve-rere eum.

Avagy nem edgyet tészneké e' ßóllás formái; amott azt mondgya, hogy a' Christust mint jászolban fekvőt az Urvacsorában láthattyák; itt pedig mint meg-ôletett bárányt: Amott a' királyi testet ülvén a' királyi ßékben, itt hasonlóképpen az Evangeliomban azon királt hogy láthatni a' királyi ßékben ûlni azt állattya, és hogy a' mint a' Magusok, ugy az adakozó emberek a' szegények ßeméllyében azon Christust tisztelik? Avagy azt hozzátoké-ki innét, hôgy az Urvacsorában a' Christus bizonyossan meg-ôletik, avagy hogy az Evangeliom igéjében ûl a' királyi ßékben, vagy pedig, hogy a' ßegényben kellyen ûtet mint ßemély ßerint jelen valót tißtelni? Illyen ßóllás formát láthatß Hieronymusnál is, mellyet Sofronusénak alitanak, ki Paula aßßonynak, Hieronymus tanitványának igy szóll: Hier. de assump. Mariæ ad Paulam & Eustoch. tom. 4. Ad præsepe ô Paula, te teste, nato puero, inter crepundia novi partûs & querelas nescii ploratûs, pro fescenninis, *Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis*

A' jászolnál oh Paula Aszszony, a' mint erre magad vagy bizonyság, a' szûletett gyermeknek, az uj szûletés bölcsője és panaszolkodást nem tudó sirás

rás között való menyegzői énekért, Dicsőség a' magasságban Istennek, és e' földön békesség a' jó indulatu embereknek, *az Angyaloknak sokaságától énekelni ezt hallottad, és láttad a' csillagot ragyogni--- Annak felette hogy a' bölcsek három ajándékot vittenek látásban bóldog szemeiddel nézted-- és azon bölcsekkel egyben a' gyermek Istent a' jászolban imádtad.*

tis, multitudinem Angelorum cantantium audivisti & radiantem stellam vidisti--- Magos præterea tria deferentes munera in visione beatis oculis conspexisti-- & cum eisdem Magis Deum puerum in præsepio adorasti.

Hallod Pater! Imé itt vagyon a' jászol, itt vadnak a' bölcsek, itt az éneklő Angyalok, imé a' Paula asszonytul a' Christus imádtatik, és ujjobban az ő menyben meneteli után háromszáz esztendők után mint gyermek a' jászolban születik! Imé az ő csillaga! Mellyiktek meri mondani hogy tulajdonképpen kell ezt érteni? Ha ezt nem, tehát amazt sem; mert ez mind egy.

De azt mondod. ugy de azt-is mondgya Chrysostomus: Hogy *akit az Angyalok imádnak azt észszük.* Chrysost. hom. 3. ad Ephes. Qui ab Angelis adoratur, hunc gustamus.

De az Angyalok (igy szólsz) *nem jelt imádnak, hanem valóságot.*

Felelet. 1. Ennek a' Deákját Magyarrá igy kell fordítanod: *A' kit az Angyalok imádnak azt kóstollyuk.* Innét azt kérdem; Ha test szerint kóstol-

ſtollyátok a' Chriſtus teſtét és vérét oſtyátokban, vallyon miizű, mondhatßa-meg; mert a' nyelv kóſtollya-meg miizű légyen valami? Kérdhetßemeg nyelvedet, s' meg-mondgya, hogy más a' kenyér és bor iz, s' más a' hus és vér iz. (2) Mi ſejelt, ſe kenyérből teremtetett Iſtent mint ti az Urvacsorában nem éßünk, hanem lelkiből és teſtiből álló eledelt véßünk egyßerſmind. Teſti ßánkal éßßük a' kenyeret és a' bort, a' mellyek jelek és pecsétek: De lelki ßánkal azt éßßük és ißßuk, a' kit az Angyalok imádnak. Hogy ez igy légyen erre magánál Chryſoſtomuſnál jobb tanut nem találhatni, ki igy ßóll: *Minden titkot belsö ſzemekkel kell meg-viſgálni.* Ugyan ott azt tanittya, valamelyeket a' Chriſtus az ö teſtéről ßóllott, mind azokat *lélek ſzerint kell hallani, a' teſti hallás ſemmit ſem haſznál.* Azért mivel Chryſoſtomus máſokat erre int, nyilván magais az ö beßédében, magát ahoz alkalmaztatta, hogy az Urvacsorában lélek ßerint halhaſsák az ö tanitását.

Chryſoſtomus homil. 46. in Joh. Myſteria oculis conſideranda ſunt. Secundum ſpiritum eſſe audienda, carnalem auditionem nihil prodeſſe.

Mennyünk elébb tóldalék tanuidban. Azt mondod Cyrillusigyeteket igy gyámolittya. *Ne kételkedgyél abban ha ugy vagyonė, mert ö mondotta nyilván,* Ez az én teſtem &c.

S. Cyrillus Alexand. Epiſt. ad Caloſirium. Ne dubites an hoc verum ſit, eo manifeſtè dicente, *Hoc eſt corpus meum &c.*

ne

&c. *ne irtózznánk az ő testétül és vérétül, mellyek à szent óltárra tétetnek.*

ne horreremus carnem & sangvinem apposita sacris altaribus.

FELELET. Pater? Magatok sem meritek azt állatni, hogy e' Calosiriushoz irt levél Cyrillusé vólna, még-is előnkben gördititek. Lásd-meg Matth. Sutlivii de missa lib. 1. cap. 29. De hadd járjon akarkijé légyen, lássuk mit mond; mert nincsen ellenünk. (1) Mi azt vallyuk, hogy édes Idvezitőnk savában nem kell kételkednünk sem penig a' mi lelkeink az ő szent teste és vére vételétül nem irtóznak. A' régi Atyák azt tanittyák, hogy a' jegy és jegyzendő dolog között oly nagy hasonlatosság vagyon, hogy egy más nevével nevezteссenek gyakran. Cyprianus azt tanittya hogy az Apostolok a' Christustól meg-tanittatván a' pogányoknak elejekben adták, Cyprian in serm. de Chrismat. *Quomiképpen vólna a' bor és a' kenyér test és vér, és mi okon neveztetnének azon egy névél a' jegy és jedzett dolog.* Agoston Doctor-is igy szóll: *Ebből a' hasonlatosságból gyakortabb a' Sácramentomok a' Sácramentomi dolgok nevekkel neveztetnek. A' mint azért néminémű módon a' Christus testének Sácramentoma Christus teste,*

ne horreremus carnem & sangvinem apposita sacris altaribus. Quomodo vinum & panis caro essent & sangvis & quibus rationibus-- significantia & significata eisdem nominibus censerentur. August Epist. ad Bonifac. Ex hac similitudine plerumque sacramenta ipsarum rerum nomina accipiunt. Sicut ergò &c. Theodoretus. Dialog. 1. Servator noster nomina

így a' bitnec Sácramentoma hit. Theodoretus-is ezt állattya. *A' mi megtartónk* (ugymond) *a' neveket el változtatta, az ô testét a' jegynek és ábrázatnak nevével nevezte, és a' jegyet viszont az ô testének nevével.* Alább ismét. *A' ki azt á mi természete szerint test, buzának nevezte és kenyérnek, és ismét magát szőlőtőkének, azon, az, ábrázatokat és jeleket, a' mellyek láttatnak, az ô testének és vérének nevezetivel fel tisztelte, úgy vagyon bennek a' természetet meg nem változtatván, hanem a természethez a' kegyelmet hozzá adván.*

commutavit, & corpori quidem id quod erat symboli ac signi nomen imposuit, symbolo autem quod erat corporis. Item. Qui quod natura corpus est triticum & panem appellavit, & vitem rursus se ipsum nominavit, is symbola & signa, quæ videntur appellatione corporis & sangvinis honoravit, non naturam quidem mutans sed naturæ gratiam adjiciens.

Egy nevezetes Synat igy szóll, kárhoztatván azokat, kik csak vizzel akarnak vala az Urvacsorában élni. *Semmi egyéb* (az Urvacsorában) *ne adassék, hanem csak az Úr teste és vére, az az, a' kenyér és a' vizzel meg-elegyittetett bor.* NB. Mivel abban az időben a' bort vizzel meg-szokták vala elegyiteni. A' Chartagobéli gyűlés-is ezt ezen szókkal magyatázza, mondván: Concilium Carthaginense tempore Bonifacii can. 4. Ut nihil plùs

Synodus Trullensis can. 32. Nihil ampliùs quàm corpus & sangvis Domini offeratur, ideſt, quàm panis & vinum aqua mixtum.

in sacris offeratur quàm corpus Domini & sangvis, id est, panis & vinum aqua mixtum. Egy ennek Magyarul-is a' felsővel értelme.

Édes Paterem, e' tűlled elömben vetteteti áll Cyrillus, akarki lőt légyen, nyilván vagyő, hogy ezekhez az Atyákhoz czéloz és értelmét ezektűl vőtte, és szivta, nincs azért ellenünk. (2) Semmi ez édes Paterem, de ha szemedet fel-nyitod és Cyrillus irását meg-viságlod, a' kereßtség felől nagyobbat-is mond ennél, igy szólván: *A' meg-kereßztelkedtek, Istени természetté változnak.* Cyrillus Alex. in Joh. Lib. 2. cap. 42. Baptizati in divinam naturam mutantur.

Azt hozodé azért ki innét, hogy a' meg-kereßztelkedett férfiu vagy aßszonyi állat, még a' hypocrita-is Istenné változzék állattya szerint által? Ojjon Isten még csak gondolattyátul is! (3) Midőn Cyrillus azt mondgya, hogy *ne irtóznánk az aßztalra tétetett testűl és vértűl*, ez elmédben nehézséget ne csinállyon; mivel ez illy szóllás formáját az Oratorok Hyperbolénak hivják, mellyekkel ha meg-olvaßni nem reßtelled, az Atyák irását tellyeßnek lenni meg-tapaßtolod. Igy szóll Origenes: *Az Evangeliomok mellyek az ő vérétűl meg vereßsednek, és e' ßéles világon a' vér színével ragyognak.* Agoßton Doctor-is ezt világoßittya mondván: *A' kereßztség bonáts* Origenes homil. 2. in Exod. Evangelia quæ ejus sangvine rubent, & per universum mundum rutilant cruore. Auguß. in Joh. tract. 11. Unde rubet baptißmus, niß

nét pirossodik vereſſel, hanem hogy a' Chriſtus vérével meg-ſzenteltetett. Chryſoſtomus-is illyen képpen ſóll: *Az Urvacsorával élö embernek nyelve, ugyan piros a' vértül, sőt ugyan meg-véresedik.* Másutt. *Az Ur Chriſtus e' Sácramentomban meglátſzik, meg-tapaſztáltatik, és belsö részeinkben ütet bé-vészszük, a' fogak az ö testében ugyan belé szegeztetnek, és az vérét mi izű légyen meg-kóstollyuk, és a' mi nyelvünk az ü rettentö vére elött ugyan meg-szégyenli magát.*

Hallod Pater? Ez illyen sóllás formáit, hiſſem ti ſem engeditek-meg, hogy tulajdonképpen valók legyenek, Cyrilluséis csak illyen. Egyéb aránt a' kereſztségben-is általváltozásnak kellene lenni. (4) Csak ugy tétetik a' Chriſtus teſte az Oltárra mint a' kereſztségben, nem kűlómben, a' mint Agoſton Doctor ezt bizonyittya. *Jelen vagyon nékünk a' Chriſtus hit által, jelen a' jegyek által, jelen a' kereſztség Sácramentoma által, jelen az óltár étele és itala által.* Origenes-is Chriſti ſangvine conſecratus. Chryſoſtomus in Matth. hom. 83. Lingvam communicantis rubeſcere ſangvine Chriſti atque etiam cruentari. Idem Chryſoſt hom. 45. in Joh. Chriſtum Dominum in hoc Sacramento videri, tangi, & intra nos ſumi, & dentes ejus carni infigi & deguſtari ſangvinem Chriſti & lingvam tremendo Chriſti ſangvine erubeſcere. Auguſt. tract. 50. in Joh. Habemus Chriſtum in præſenti per fidem, in præſenti per ſignum, in præſenti per baptiſmi Sacramentum, in præſenti per altaris cibum & po-

is igy ßóll: *Az Eccléſia meg-fereztetik az ô vérében.* Hieronymus Doctor a' meg-kereſztelkedett komornyik felôl igy ſzóll: *Mindgyárt meg-kereſztelkedik a' bárány vérében.* Agoſton Doctoris. *A' Chriſtus vérével meg-ſzenteltetett kereſztség veres tenger.* Leo Pápád is igy ßóll: *A' Chriſtus vérével moſattatol-meg, midôn az ô halálában meg-kereſztelkedel.* (5) A' Chriſtus Sácramentomi teſtétûl az ujjá ſzûletetlen ember irtózik, mert ô néki az Iſtennek bôlcseſsége bolondságnak láttatik. 1 Cor. 1. 21. 24. 25. és cap. 2. v. 14 és a' mi ô néki bôlcseſség., az, az Iſten réßérûl ellenség. Rom. 8. v. 7. 8. Ezeket mondgya azért Cyrillus hogy nem jó a' hiveknek kóvetni, sôt ſzûkséges ûket eltávoztatul.

potum. Origenes in Gen. hom 17. Eccleſia lavatur in ipſius ſangvine. Hieron. in Eſa. 14. cap. 53. Statim baptizatur in ſangvine agni. Auguſtin. contra Fauſt. lib. 12. cap. 29. Mare rubrum baptiſmus, Chriſti ſangvine conſecratus. Leo Papa ſerm. 4. fer. 6. cap. 1. Chriſti ſangvine lavaris, quando in ejus mortem baptizaris.

Láſſuk utólſor a' miket Agoſton Doctorból a' felsô kház tóldaßß, ha ſegitiké ez általállatozásban igyeteket. Agoſton Doctor azt mondod igy ßóll:

Az Iſten és ember között közben járó ember Jéſus Chriſtuſt, a' ki nékünk teſtét eledelünkre, véret italunkra adgya, hiv ſzi-

Auguſt. contra adverſ. legis & Prophet. li. 2. c. 9. Mediatorem Dei & hominum, hominem Chriſtum Jeſum (1 Tim.

vel és szájjal veszszük: noha iszonyubnak látszik emberi testet enni, hogy sem ólni, és emberi vért innya, hogy sem ontani.

1. v. 5.) carnem suam nobis manducandam, bibendumque sangvinem dantem (Joh. 6.) fideli corde & ore suscipimus: quamvis horribiliùs videatur humanam carnem manducare quàm perimere, & humanum sangvinem potare, quàm fundere.

FELELET. (1) Agoston Doctor ugy akarja, hogy itt ûtet ércsûk, a' mint szóll egy néminémû tanitásában:

Azt a' kereszftfát, a' melyre a' Christus fel-feszittetett, a' mi testünkön és homlokunkon hordozzuk.

Augusst. serm. 131. de temp. Crucem in qua Christus Crucifixus est, in corpore, in fronte gestamus.

(2) Agoston Doctornak e' disputatioja édes Paterem egyeneſſen ellenetek vagyon. Mivel az ellen beſélget, a' ki a' tôrvénnyel és a' Prophétakkal ellenkezik vala, és a' tiszteſséges dólgoknak le-ábrázolását az illetlen és rut dolgokból le-hozni nem akarja vala; mert néki rut és ocsmány dolognak látsik vala Abrahámnak Sárához való bé-menetele. E' bolondságot akarja e' helyen Agoston Doctor el-háritani, a' Szent Pál irásából szedegetett ábrázatokból vévén erôsséget ellene. *Mert* (ugymond) *a' Sára az örökké való Jerusálemnek ábrázatya vólt*, Gal. 4. *és a' házaság a' Christusnak és az ô Ecclesiájának titka*, a' mint meg-vagyon irva: *Es lésznek ketten egy testé.*

To-

Továbbá ezen ellenkező felet meg-feddi ollyan dolognak ábrázattyával, a' mely félelemmel és reszketéssel tellyes, a' mely a' Christus testének étele. *Szivel* (ugymond) *es szájjal--Noha iszonyubnak látszik emberi testet enni, hogy sem mint ólni, és emberi vért innya, hogy sem ontani.* Mindgyárt igy szóll utánna: *Es minden szent Irásokban ha valami ábrázolásképpen mondott szó vagy cselekedet, az igaz hit régulája szerint magyaráztatik, a karminémű dolgokról és szókról, a' mellyek a' szent Irásban vadnak, az a' magyarázat abból hozattassék elő, nem meg-utálva, hanem bölcsen hallyuk.* Atque in omnibus sanctis Scripturis, secundum sanæ fidei regulam figuratè dictum vel factum si quid exponitur, de quibus libet rebus & verbis, quæ sacris paginis continentur, expositio illa ducatur non aspernanter, sed sapienter audiamus. Hallodé Pater, ezt el-hadnod nem kellett vólna, és minden nehézség el-háródott vólna. Ugyan-is, mert imé itt Agoston Doctor regulát ád elónkben, hogy ha a' szent Irásban valami szó vagy cselekedet valami ocsmányságot vagy irtózásra méltó dólgot láttatik elónkben adni, azt nem betű szerint hanem ábrázolásképpen magyarázzuk; hanem ha ugy akarjuk érteni, hogy mi valóságossan és tulajdonképpen éßßük testi fánkal a' Christus testét és ißßuk az ő vérét, a' mely nem szabad vólna.

De miért? *Mert* (ugymond) *iszonyubb az emberi testet enni, hogy sem meg-ólni, és az emberi vért innya, hogy sem*

sem mint ki-ontani. (3) Abból hozodé-ki a' Christus testének az Urvacsorával élő emberek testekben való testi jelen létét, hogy sivet és szájat kiván annak vételére? Vérkezel ha ugy gondolkozol. Egyéb iránt a' meg-kereßtelkedett emberben-is teſt ſerint jelen kellene lenni Leo Pápa tanitása ſerint ki igy ßóll: *A' Chriſtuſt lélekben és teſtben hordozzuk.*

Leo Pápa, Serm. 14. de paſſione. Ipſum (Chriſtum) in ſpiritu & carne geſtamus.

Erzette ennek erejét Bellarminus Jéſuitád, és hogy az értetlenek ſemét bé-kőſſe a' geſtamus (az az, hordozzuk) helyében, tött guſtamus-t (az az, kóſtollyuk-ott) Azért efféle ßóllás formája a' régi Atyáknál közönséges és még az igének-is tulajdonittatik. Origenes igy-ßóll: Origen. in num. 23. hom. 16. Dicimur bibere ſanguinem Chriſti non ſolùm Sacramentorum ritu, ſed cum doctrinæ ejus verba recipimus. Az az, *mondatunk a' Chriſtus vérét innya, nem csak Sácramentomi ſzokás ſzerint, hanem akkor-is mikor annak tudományának beſzédét bé-veſzſzük.*

Hallod Páter? Imé a' teſt ſerint jelen nem lévő Chriſtuſ vére, a' hiveknek tűlökben vagyon!

Azt-is mondod; Agoſton Doctor máſutt igy ßóll: *A' lélek az, a' mi meg-elevenit, a' teſt nem haſznál ſemmit. A' mint azok mondották, nem ugy adom*

Auguſt. tract. 27. in Joh. Spiritus eſt qui vivificat, caro non prodeſt quicquam. Sicut illi dixerunt carnem, non ſic ego do ad manducandum

adom én eledeltekre az én húsomat. Nem haſznál semmit a' mint azok értették, a' mint a' hólt testet elszaggattatik vagy a' mészárszékben árultatik, nem úgy a' mint a' lélektől elevenittetik. Nem haſznal semmit maga a' hus, járullyon a' lélek a' hushoz s' sokat haſznál.

dum carnem. Non prodeſt ſicut illi intellexerunt. Carnem quippe ſic intellexerunt, quomodo in cadavere dilaniatur, aut in macello venditur, non quomodo ſpiritu vegetatur. Non prodeſt quicquam ſola caro, accedat ſpiritus ad carnem & prodeſt plurimũ.

FELELET. Pater ez éppen ellenetek vagyon. Mert canuſtok igy ſóll: *Hogy ha a' Chriſtus teſtét vészik, bizonyara meg-tóretik, a' hivek fogok által ſaggattatik. Mert ez mind a' kettő, az étellel a' mellyet észünk edgyült jár és annak tulajdona.*

Canus Theolog. libr. 5. cap. ult. Quod ſi corpus Chriſti in Euchariſtia editur, certe frangitur, dentibus fidelium teritur. Utrumque enim cibo quem edimus conjunctum & proprium.

Alanus Cardináltok-is azt mondgya, hogy a' Chriſtus teſte és vére étele, rágáſa mi teſtünké létele oly tulajdonképpen való, *a' mint a' kenyérben lenne.* Quam fierint in pane. Alanus Cardinál. lib. 1. de Euchar. cap. 37. Sôt a' mi nagyobb a' Római Conciliomotok értelme-is, a' mint erre Berengarius eleiben vetett eskűvés formája bizonyság, ezt eröſſiti és nyilván valóvá téſzi: *A' kenyér* (ugy mond) *és a' bor a' meg-áldás után, nem csak Sácramentom, hanem egyſzerſmind a' mi Urunk Jésus Chriſtuſ-*

ſuſnak valóságos teſte és vére, és érezhetőképpen tapaſztaltatik, tőretik és a' hívek fogak által el-morſoltatik.

Hallod Pater hallod? Rettenetes dolog ez. Ellenkezik ez Agoſton Doctor értelmével, és a' Chriſtus teſtét ugy ſaggattyátok hát el, a' mint értették a' Kapernaiták.

(2) Mert Agoſton Doctor igy ſzóll: *Járullyon a' lélek a' teſthez és haſznál*; de nem mondgya, hogy *járullyon teſt a' teſthez, s' ugy haſznál.* De ti Pápások teſti ſájjal akartok *a' teſthez járulni.* Azért a' Kapernaitákkal egyben egy értelemben vadtok, és igy a' Chriſtus teſte nem haſznál ti néktek.

Vagyoné több? Azt mondod máſuttigy ſóll: *Es vitetik vala azt mondgya az irás az ő kezében. A' pedig Atyámfiai hogy hogy lehesſen az emberben ki értheti-meg, mert kicsoda hordoztatik a' maga kezében. Miképpen értetheſsék ez a' Dávidról betü ſzerint fel nem találhattyuk, de a' Chriſtusról fel-talállyuk. Mert hordoztatik vala a' Chriſtus a' maga kezében, miólön a' maga teſtét commendálván ezt mondgya vala. Ez az én teſtem, mivel ma-*

Auguſtinus in Pſal. 33, Conc. 1. de figura Chriſti. 1 Reg. 21. v. 13. & ferebatur ait ſcriptura in manibus ſuis. Hoc verò fratres quomodo poſſit fieri in homine, quis intelligat. Quis enim portatur in manibus ſuis. Quomodo intelligatur in ipſo David ſecundùm literam non invenimus, in Chriſto autem invenimus. Ferebatur enim Chriſtus in manibus ſuis, quando commendans ipſum corpus

magát a' testet viseli vala az ő kezében.

pus suum ait: Hoc est corpus meum, ferebat enim ipsum corpus in manibus suis.

Felelet. (1) Itt Pater kettőt kell eszünkben vennünk; elsőben a' mondást vagy sententiát; másodszor a' dolgot a' mely abban a' mondásban adattatik elönkben. *A' mondást a' mi nézi*, mellyet a' Királyok első könyvébül, vagy inkább a' Samuelébül, hoz elő, nincsen sohul sem a' szent betűben a' Sidó Bibliában, sem a' Deák Vulgata fordításban: hanem csak a' Gorögben a' hetven fordítóknál találtatik-fel, a' mellyet ők a' magok fejektül adtanak hozzá.

A' szent betűnek a' Sidónak magyarázatyát igen szépen tészi-le Tostatus Abulensistek. *Dávid tudniillik, midőn már magát bolondnak tetteti vala, hogy magára jobban vigyázna, le esik vala azoknak kezekben, az az, az Achis Király szólgai kezekben.*

Tostat. Abul. in 1 Reg. 21. David nimirum, cum jam se insanum simulabat, ut personæ melius inserviret, collabebatur in manibus eorum, id est, inter manus servorum Achis.

A' mi pedig a' dólgot nézi, abban háromra vigyázz. (1) Itt Agoston Doctor hyperboléval, az az. a' dolog meg-nevelésével él, a' melly szólláſnak formája, a' mint fellyebb bűségessen meg-mutatám a' régi Atyáknál igen közönséges vólt. Ugyan-is (1) Agoſtonnak e' szavát, *mint leheſſen betü szerint a' Dávidról*, egyátallyában nem vehetni; mert

mert azért nem lehetett, hogy Dávid ember vólt, és igy ez a' Chriſtuſtól ſem lehetett vólna-meg az mennyiben ember. Ha penig ez a' Chriſtuſon a' mennyiben ember meg-eſhetett avagy csak betű ſerint Iſteni erő által a' Dávidon-is meg-eſhetett vólna. (2) Ti Páter ugy állattyátok a' Chriſtus teſtét az Urvacsorában jelen lenni, hogy ott helyet ne foglallyon a' mely egyeneſſen ellene vagyon Agoſton Doctornak. Mivel ó ezt olly lehetetlen dolognak tartya, mind a' Chriſtus s' mind más akármely emberre nézve, hogy innét egyátallyában ſükségesképpen hozza-bé az emberi teſt valóságának el-tőrőltetését. Auguſtin. epiſt. 57. ad Dardan. Spatia locorum tolle corporibus & nuſquam erunt; & quia nuſquam erunt, nec erunt. Az az, *Vedd-el a' teſtektől a' helyben való ki-terjedéſt és ſohol ſem léſznek, és mivel ſohul ſem léſznek, nem-is léſznek.* Azért a' dolog igy lévén a' mint Agoſton Doctor ſóll az ember Chriſtus magát a' maga kezében nem hordozta.

(2) Agoſton Doctor ez ő ſavának keménységét, ugyan ott, ha alább meg-olvaſtad vólna, a' mi értelmünk ſzerint meg-lágyittya. (1) Mert e' ſzókat, *miképpen értetheſſék betű ſzerint &c.* tellyeſséggel el-hadgya és csak igy adgya elő: Quomodo *Miképpen hordoztatik* ferebatur in manibus ſuis? Quia cum commen- *vala az ő kezeiben? Mert* daret ipſum corpus & *midőn ajánlaná az ő teſtét* ſangvinem, accepit in *és vérét, vötte azt az ő* manus ſuas, quod norunt *kezében, a' mellyet tudnak* ſide-

a' hivek, és ô hordozta magát néminémű módon, midôn ezt mondaná, Ez az én testem.

fideles, & ipse portabat quodammodo, cum diceret, Hoc est corpus meum.

(2) Erted? Imé azt mondgya, hogy a' Christus azt hordozta kezében és azt vötte, *a' mellyet tudnak a' hivek*; de tudgyuk a' Szent Irásból, hogy a' kenyeret vötte kezében. Azért nem a' maga tulajdon természeti testét, hanem Sácramentomi testét *a' kenyeret* hordozta kezében. Mert nyilván tanittya, hogy *ô maga magát hozdozta néminémü módon*, az az, Sácramentomi módon. Hogy ezt Sácramentomi módon értse, magából Agostón Doctorból nyilván vagyon. Mivel ô egy egész levelet irt erről, melyben sok szép példák által mint meg annyi tûkörök által világossan megmutattya mi légyen a' Sácramentomi bóllás formája, a' holott illyen régulát ád elônkben. *A' Sácramentomok* (ugy mond) *a' hasonlatosságért azoknak a' dólgoknak a' mellyeknek Sácramentomi neveket viselik.*

Augustin. epist. ad Bonifac. 23. Sacramenta propter similitudinem earum rerum quarum sunt Sacramenta, nomina accipiunt.

E' régulát ugyan ott egy néhány jeles példákkal mutogattya és világositya meg. (1) A' husvét napjáról. *Nevezik* (igy bóll) *e' napot, szenvedés napjának, holott mindaz által a' Christus ez előtt*

Dicimus hanc diem passionis, cùm tamen multos ante annos passus sit.

ſok eſztendőkkel ſzenvedett. (2) Véſzen példát az Urvacsorának Huſvét napján való ki-ſzólgáltatásáról. *Avagy nem csak egyſzer áldoztatotté meg à Chriſtus ő magában? mégis mindazonáltal minden Huſvéti pompában megáldoztatni mondgyuk néminémű haſonlatoſságért.*

Nonné ſemel immolatus eſt Chriſtus in ſeipſo? Et tamen in Sacramento per omnes Paſchæ ſolennitates immolatum dicimus propter quandam ſimilitudinem.

(3) A' kereſztségről, vévén alkalmatoſságot ſzent Pál amaz igéjéből, Rom. 6. *el-temettűnk a' kereſztség által az ő halálában,* igy ſzóll:

Nem mondgya, hogy a' temetséget jelentyűk, hanem ugyan azt mondgya hogy el-temettettűnk. Annak-okáért ily nagy dolognak Sácramento mát, azon dolog nevével nevezi.

Non ait ſepulturam ſignificamus, ſed prorsùs ait conſepulti ſumus. Sacramentum igitur tantæ rei non niſi ejuſdem rei vocabulo nuncupavit.

(4) Az Urvacsora felől. *Nagyobb réſzént* (azt mondgya) *a' Sácramentomok a' haſonlatoſságért azoknak a' dolgoknak a' mellyeknek Sácramentomi nevekkel neveztetnek. A' mint azért néminémű módon a' Chriſtus teſte Sácramentoma, a' Chriſtus teſte, igy a' hitnek Sácramentoma a' hit.*

Sacramenta pleraque propter ſimilitudinem ipſarum rerum nomina accipiunt, quarum ſunt Sacramenta. Sicut ergò, ſecundum quendam modum Sacramentum corporis Chriſti corpus Chriſti eſt, ita Sacramentum fidei fides eſt.

(3) Pa-

(3) Pater, sok vagyon efféle titkos Sácramentomi szóllás forma Agoston Doctornál, s' arra mitmondanál? *Az Ur pohárához* (igy szóll) *járultatok, és ti az asztalon vadtok és velünk edgyütt a' pohárban vadtok.* Cyprianus hasonlóképpen szóll: *Sem a' Christus nincsen a' pohárban a' kősség nélkül, sem a' kősség a' Christus nélkül.*

Augustin. Serm. ad Infant. apud Bedam, in 1 Cor. 10. Ad calicem Domini veniſtis, & inmensâ vos eſtis, & nobiſcum eſtis in calice. Nec Chriſtus eſt in calice ſine populo, nec populus ſine Chriſto. Láſd Cypr. lib. 2. Epiſt. ad Cæcil.

Azt hozodé Pater innét ki, hogy az Urvacsora pohára bora a' kősséggé változik által tulajdonképpen? Azté hogy a' Pap az egész kősséget emeli-fel a' pohárban? Azté, hogy a' bor színével vagy vizzel, a' mellyetis a' Régiek az Urvacsora borában soktanak vala egyeliteni, edgyik keresztyén ember a' másikat el-nyeli, avagy hogy egy ember a' ki az Urvacsora borát issza, az egész kősséget el nyeli? Távul légyen el-hisem azt mondod. Hát innét sem hozhatsz-ki semmit-is. Ide való a' mit ezen Agoston Doctor mond: *Nem ezt a' testet, a' mellyet látsztok, kell meg ennetek.* Alább. *Néminémü Sácramentomot adtam néktek. Ezt ha lelkiképpen értitek meg-elevenit titeket.*

Auguſt. in Pſal. 98. Non hoc corpus quod videtis manducaturi eſt. Ibidem. Sacramentum aliquod commendavi vobis. Hoc ſpiritualiter intellectum vivificabit vos.

De talám azt mondod Páter, hogy ezt Agoston Doctor nehéz dolognak mondgya az emberi állat részérül, sőt lehetetlennek; de az, hogy magát a' maga jegyében valaki hordozza, nem lehetetlen, sőt igen könyü.

De halládé Páter, senki a' Christuson kivül soha a' Sácramentom szerzésében nem mondhatta, mais nem mondhattya maga személlyében ez igéket: *Ez az én testem*, és nem cselekedheti azt, hogy a' hivek a' szent kenyeret vévén, hittel vegyék a' Christus testét-is, és hogy mint egy szőlővesszők a' szőlőtőkében, ugy ők-is a' Christusban bé óltassanak. Azért ez a' Christusnak egyedül tulajdona. Mert csak ő az a' jedzett dolog, a' melyet e' titkos jegyek ábrázolnak.

(2) Mi a' Sácramentomot csupa-puszta jelnek lenni nem mondgyuk, sem Agoston Doctor nem azt állattya nehéznek lenni, hogy az ő teste jelét hordozná kezében, hanem hogy azt a' mit ő testének mond vala, hordozná kezében; a' mit szükségesképpen ábrázolásképpen kellett mondani. Azt mondod végezetre, ugy de így-is szóll Agoston Doctor: *A' maga testét adta nékünk ennünk idvességünkre. Senki pedig azt a' testet nem észi, hanem ha előbb imádánggya.* Augustin. in Psal. 98. Ipsam carnem manducandam nobis ad salutem dedit. Nemo autem illam carnem manducat, nisi priùs adoraverit.

Felelet. (1) A' Christus teste ételéből az Atyák értelme szerint-is az Altalváltozás vagy állatozás

zás ki nem jö, egyéb aránt a' keresztség vize-is állattya lenni a' Christus vérévé által változnék; mivel Agoston Doctor arról-is hasonlóképpen szóll mondván: *Senkinek semmi részben kételkedni nem kell, hogy minden részes nem lenne az Ur testében és vérében, midőn a' keresztségben Christus tagjává tétetik--és a' kisdedek is e' Sácramentomban némiképpen részt vésznek, tudnillik, a' jedzett dologra nézve és mondhatni felöllök, hogy úk a' Christus testét észik, és vérét iszszák.*

Nulli aliquatenùs ambigendum est, unumquemque participem esse corporis & sangvinis Dominici, quando in baptismate membrum efficitur Christi--& parvuli hoc sacramento aliquomodo participant, nempe, quantum ad rem signatam, & dici possunt carnem Christi manducare & bibere sangvinem.

(z) Hogy Agoston Doctor azt mondgya, *Senki az ő testét nem észi, hanem ha előbb tiszteltte vagy imádta*, mit hozhatsz innét ki? Hiszem a' meg-keresztelkedett öregek minek előtte meg-keresztelkednének, a' mint Athanasius szóll, tiszteletet tésznek vala.

A' hit tudományát (ugymond) *ujjonnan tanulók imádgyák az Atyát és a' Fiut, és mind addig nem tökélletesség, míg az Atyának, Fiunak és szent Léleknek nevében meg nem keresztelkednek*; de vallyon azt hozodé innét ki, hogy ezek a' Sácramento-

Catechumeni adorant Patrem & Filium; & perfecti non sunt antequam baptizantur in nomine Patris, Filii & Spiritûs sancti.

tomot imádgyák? Azt ti sem állattyátok. Hát a' Chriſtuſté magát a' Sácramentom kivöl? Igen-is. Még penig mind az Atyát Fiut és Szent Lelket, az egy bizony örök Iſtent, ugy mint, e' Sácramentom szerzöjét, nem-is ugy a' mint kiváltképpen a' vizben vagyon, hanem ugy mint ki mindenütt jelen vagyon, és a' kit az egeknek egei bé nem foghatnak. Egy keresztyén ember-is a' ki Iſtenhez buzgo addig még csak közönséges ételét sem éſi-meg, mig nem imádkozik, vagy tiſzteletet nem tészen, de vallyon következiké innét hogy az ö kenyerét vagy ebédgyét imádgya? Semmiképpen nem; hanem az egekben lakó jó gondviselö és tápláló Attyát s' Iſtenét.

Igy mondgya e' tülled elö hozott szavaiban Agoſton Doctor; hogy a' Chriſtus teſte vétele elött-is hálákat adván imádni kell az Iſtent, és ugy kell oſztán ahoz nyulni.

(2) Az imádás gyakran a' Régi Atyáknál igen széleſſen vétetik, ugy hogy abból semmit-is az oſtya imádáſra ki ne hozhaſsátok. Auguſt. Epiſt. 164. Agoſton Doctor igy szóll: *A' Chriſtus kereſztségét mindenütt tiſztelyük* Tertullianus a' Szent Irás felöl igy szóll: *Az Iſoknak tellyeſségét imádom.* A' Cartagobéli Synaban lévö Atyákis igy szólnak: *Szen-*

Baptiſmum Chriſti ubique veneramur. Tertullianus adverſ. Herm. Adoro plenitudinem ſcripturarum. Concilii Carthaginenſis Patres apud Cypr. Sancta ſunt & adorabilia ſcripturæ verba.

tek

tek és imádandók a' szent Irás szavai.)( )(

(3) Hiszem Pater az oktalan állat a' Christus testét nem imádhattya, holott néki okos lelke nincsen, hát hogy eheri-meg a' ti értelmetek szerint az oltyát vévén, a Christus testét? Látod Pater a' te tanuid nincsenek mi ellenünk, sőt ellenetek fegyvert fognak mi mellettünk.

X. RESZ.

A' tülem eleiben gördített Atyákra való feleletiről.

HAllyuk már mit felelsz ellenetek ágáló Régi Atyákta. Edgyet látom elő hozó, a' többi mellől könnyen akarsz el menni. Agoston ama' szavára, *Mit készited fogadat és hasadat*, azt mondod, *nem szóll az Urvacsorárul, hanem a' Sácramentom kivül a' Christus hitiről, a' mint az olvasó meg láthattya. Jóllehet a' Sácramentomról is azokat a' beszédeket meg-engedhettyük, holott Agoston kinem rekeszti a' testi ételt, hanem a' lelkit-is, maly a' hitá, hogy tökélletes légyen az évés, meg-kivánnya.*

Felelet. (1) Pater, oda fel Iráfodnak, §. 2. a' Christus testének hittel való ételét, csak commentumnak, az az, költött dolognak állatád, s' la most itt reá szorultál. (2) Egy a' hit mind a' Sácramentomban s' mind a' Sácramentom kivül. (3) Arról azételről szóll itt Agoston Doctor, a' hova ember fogat és hasat sokott vinni. De azt a' Sácramentomi vacsorához szokta vinni. Azért arról-

ról-is śóll. A' Sácramentom kivûl való ételre pedig nem fogat és hasat; hanem lûlet, értelmet és akaratot śoktak a' válaśztott hivek vinni. (4) Sôt inkább ki rekeśzti itt Agoston Doctor éppen a' Chriśtus teśtének teśti ételét. Mert ha a' Chriśtus teśte ételére fogat és hasat kéfiteni nem kell, mi śûkség tehát azt állatnotok, hogy śzájjal és foggal kell a' Chriśtus teśtét meg-rágni és a' hasban bé-bocsátani? (5) Ambár śóllyon Agoston Doctor itt e' hellyen a' meg-teśtesûlt Chriśtus hitiről; mind-az által elég ez a' tiigyetek el-esésére hogy a' Chriśtus teśtét más képpen nem ehetni, hanem csak a' meg-teśtesûlélnek hiti által, a' mint az Atyák bizonyittyák. Agoston Doctor igy śzóll: *Ez a' kenyér a' belsô embernek éhségét kereśi.* Ismét. *Hidgy es ôrtél.* Ugyan ott. *A' ki belsôképpen éśzi, nem a ki kûlsôképpen; a' ki śzivel éśzi, nem a' ki foggal rágja.* Balás Doctor igy śóll: *Vagyon a' belsô embernek lelki śzája, mellyel e' kenyér vétetik.*

Amborus Doctor: *Nem e' földön kell ôtet tapaśztalni, hanem oda fel az égben.* Agoston Doctor. *Nem akart itt illettetni* Auguśt. Tract. 26. in Joh. Panis iśte, quærit esuriem interioris hominis. Item. Crede & manducaśti. Ibidem. Qui manducat intùs, non foris; qui manducat corde, non qui premit dente. Baśilius in Pśal. 33. Eśt śpirituales os interioris hominis, quo recipitur hic panis.

Ambrośius. Non interris tangendus eśt, śed śurśum ad dextram Dei. Auguśtinus. Noluit śe hic tangi. Qui credidit te-

ni. A' ki bitt az illette ûtet. De ezeket fellyebb bővebben hoztam elő. Cyprian-is igy szóll: *Mikor a' Sácramentomokkal élünk, intettetünk, hogy mint egy hasatt körmű és kérődző barom a' torkunkon fel-kérődzük, és aprónként meg-őrőllyük az Uri rendeléſnek példáját, hogy az ő ſzenvedéſe mindenkor légyen elménkben.* Tertullianus azt mondgya, hogy *e' mennyei kenyeret hallás által kell lenyelni, értelem által megrágni és hit által ki-adni.* Bertram Doctor-is. *A' mit a' hit ſzemlél a' legelteti a' lelket és az őrőkéletnek valóságát ki-ſzólgáltattya, midőn nem arra vigyáznak a' hivek a' mit foggal rágnak, hanem a' miről kitben lelkiképpen kell elmélkedni.*

tetigit. Cyprian. de cœna Domini. Celebrantes Sacramenta commonemur, quaſi ungulam findens & ruminans pecus revocáre ad fauces & minutatim commolere Dominicæ inſtitutionis exemplum, ut ſemper paſſio ſit in memoria. Tertullianus de Reſurr. carnis. Panis iſte cœleſtis auditu devorandus eſt, intellectu ruminandus, fide digerendus. Bertramus de corp. & ſang. Domini. Quod fides aſpicit paſcit animam, & æternæ vitæ ſubſtantiam ſubminiſtrat, dum non attenditur quod dente premitur, ſed quod in fide ſpiritualiter cogitandum eſt.

Hát Pater a' többi Atyák tanubizonyságokra mit felelſz? Azt mondod, hogy *meg felelſz rövideden az ellenvetéſekre. Hahol a' ſzentséges Atyák az Urvacsorát nevezik ábrázatnak, jelnek, haſonlatoſ-*

ságnak, nem mindgyárt kell ugy gondolkozni felöllök, hogy ezzel abban a' Christus teste és vére valósagát kirekesztenék.

FELELET. (1) Erre azt mondom a' mit Nebridius Agoston Doctornál: *A' homállyos dolgoknak (ugymond) szorgalmatos és erőss fel-keresöje, igen gyűlöli a' nagy kérdésre à kevés ßóval való feleletet.* Diligentissimus & acerrimus, rerum obscurarum inquisitor, valdè oderat de quæstione magna responsionem brevem.

Nincsen itt az Urvacsorárul szó a' mennyiben e' nevezet alatt, a' Sácsamentom egész munkája vagy cselekedete, a' mely lelki és testi, külső és belső eledelbül áll, értetik. A' Régi Atyáknál-is az ábrázatnak, jegynek, példának nevezete ez széles jedzésben az Urvacsorának nem tulajdonittatik; hanem ßorossabb értelemben, tudniillik a' mennyiben az Urvacsora csak az eltető állatokért, ugy mint, a' kenyérért és borért vétetik. Ugyan-is az Atyák a' kenyeret és bort mondgyák a' Christus teste és vére jelének, ábrázattyának hasonlatosságának és példájának az Urvacsorában. A' honnét azt állattyuk, hogy az éltető állatoknak, a' kenyérnek és a' bornak természetek az Urvacsorában el nẽ rontatnak, sem mássá állattyok ßerint által nem változnak; egyéb aránt ábrázatok és jegyek nem lehetnének. Soha édes Paterem ez ideig egy példát elő nem hoztatok, sőt soha nem-is hoztok, a' melybẽ megmutathatnátok, hog' valaha valámely à dologtul melynek jele meg-külömböztetett jel, ma-

gává

gává a' dologgá általalváltozott vólna, és mégis mindaz által jel-ségében meg-maradott vólna. Hozzatok elő bár csak egy példát, ám meg engedgyük, légyünk meg-győzettettek. Nyilván a' kenyér és bor, ha a' testnek jelei, nem maga a' test a' minek jelei: és ha a' test maga léjend, nem a' jelek, hanem maga a' dolog.

Mert Agoston Doctor igy szóll: *A' jeloly dolog, a' mely azon a' képen kivül, a' mellyet az érzékenységeknek eleiben vét, máſt magától meg-külömböztetettet juttat embernek eszében.* Ismét. *Senki azokban arra ne vigyázzon, hogy vadnak, hanem hogy jelek, az az, jelentenek.* Alább. *Végezetre* (igy szóll) *ez a' léleknek szánakozáſra méltó fogsága hogy a' jeleket magájért a' dologért véſzik, és az elmének szemét teſti teremtett állat felett az örökké való világoſság meritésére fel nem emelhetik.* Auguſt. lib. 2. de Doctrina Chriſti cap' 1. Signum eſt res præter ſpeciem quam ingerit ſenſibus, aliud ex le faciens in cogitationem venire. Ibidem. Nequis in eis attendat quod ſunt, ſed potiùs quod ſigna ſunt, id eſt, quod ſignificant. Ibidem lib. 3. cap. 5. Eam demùm miſerabilem animæ ſervitutem eſſe, ſigna pro rebus accipere, & ſupra creaturam corpoream oculum mentis ad hauriendum æternum lumen levare non poſſe.

Ebben a' fogságban vagy szólgálatban eſtek ti ma Pápiſták, kik a' Chriſtus valóságos teſte és vére gyanánt véſitek a' kenyeret és bort, a' *mellyek* (a' mint Nazianzenus szóll in laudem Gorgon.) *a' Chriſtus*

ſtus teſtének és vérének példái.)( )(

(3) Ha hol az Atyák az Urvacsorát, ábrázatnak, jelnek és haſonlatoſságnak nevezik, hogy onnét a' Chriſtus teſtének és vérének valóságát ki nem rekeßtik, jól mondod, mert ha a' valóságos teſt nem vólna, annak az ő példája vagy jele ſem vólna. Mivel a' mi nincs, annak jele és példája ſincs. Innét mondgya Tertullianus: *Az ábrázat nem lehetett vólna meg, ha a' valóságnak teſte nem vólt vólna. Mert az üreſs dolog, a' minémü a' látot látás ábrázatot vagy jegyet magára fel nem vehet.*

Tertull. libr. 4. cont. Marc. Figura non fuiſſet, niſi veritatis corpus fuiſſet. Vacua enim res, quod eſt phantaſma figuram capere non poteſt.

Ugyanis, mi minden Sácramentomban jelt s' pecsétet, és dólgot a' mit jelent és pecsétel, állatunk, és a' Sácramentomot az Atyákkal edgyütt mind a' külső s' mind a' belső cselekedetért veßßük. De ott nem forog Pater a' kérdés; hanem itt, tudniillik; a' jeg, általváltozhatiké a' jedzett dologgá, vagy, a' Chriſtus a' bóldog ſzüztül vött tellyes magaſságu teſte ßerint bé-rekeßtethetiké a' oſtya kenyerecskében, és annak akarmely kiſded morſalékocskájában-is, és leheté még-is az az általváltozott kenyér jel? A' manna, a' kőßikla jelek valának; jedzett dolog a' Chriſtus; de a' Chriſtus általváltozás ſzerint a' mannában és kőßiklában nem vala. A' kereſztségben-is vagyon mind jel s' mind jedzett dolog. A' viz a' minket bűneinkből moſogató Chriſtus vérének jele, a' bé-meritéſnek vagy öntözözéſnek

nek munkája a' Christus halálának el-temettetésének és fel-támadásának jele; De vallyon Pater ezek a' jelek magává a' dologgá a' mellyet jegyeznek, állattyok szerint általvaltoznaké? Serkenyfel világ!

Lássuk már példáidat, mellyekkel értelmedet világosítani akarod. *Mert* (azt mondod) *szent Pál is a' Christus halálból való feltámadását a' mi fel-támadásunknak a' bűnnek halálából a' kegyelem életére hasonlatosságának mondgya lenni.*

Felelet. Mit hoss innét-ki? Azt mondod. *Avagy innét mondhatnié, hogy a' Christus halála és fel-támadása, nem volna valóságos?*

Felelet. Hallodé Pater? Bizonyára ez semmi nem egyéb, hanem csak ut vetés. Mert hiszem nem azt, hanem ezt kellene bé-hozni; tudniillik; avagy *innét nem jöé-ki hogy a' Christus halálból való fel támadása által változik a' mi fel-támadásunká?* Azt mondom erre, hogy nem semmiképpen.

(2) Példád. Azt mondod: *Azon Apostol azt mondgya a' Christus felől, hogy az embereknek hasonlatosságokra alkuttatott. Avagy azért nem mondgyuk valóságos embernek?*

Felelet. Meg-felel erre néked Bellarminusod, midőn igy szóll: *a' Christus nem vólt ember, hanem hasonló az emberekhez abban a' jedzésben a' melyben itt vétetik az ember. Mert midőn Pál azt mond-*

Bellarm. de incar. lib. 3. c. 7. Christum non fuisse hominem, sed similem hominibus in eâ significatione, qua hic accipitur homo; nam cum Pau-

módgya hog' à Christ9 lőt az embereknek hasonlatosságokra és állapattyában találtatott mint ember: az ember nevezetit vészi, a' mennyiben a' jegyez puſztá embert, a' mely férfiui magból fogantatott, bűnben szűlettetett, bűnre hajlandó. Mert illyennek láttsik vala a' Christus, de illyen nem vala.

Paulus dicit Christum factum esse in similitudinem hominum, & habitu inventum ut hominem: hominis vocem accipit, ut significat ordinariè purum hominem conceptum ex semine Viri, natum in peccato, peccatis obnoxium: talis enim Christus videbatur, sed non erat.

Pater éppen el-veſztitek itt a' pert; mert jól lehet a' Christus ember vala, de az *emberek*, a' kikhez hasonló vala, a' Christus nem vala. Mivel ő és azok az *emberek* kűlömbőznek. A' honnét ki-jő, hogya' jegy és a' jedzet dolog nem azon egy. (2) A' Christus azokká az emberekké nem-is változott által, és azoknak teſtekben a' kiknek hasonlatoſságokra lőtt bé nem enyészett.

(3) Harmadik példádat a' mi nézi: Azt mondod: *Hivja ezen szent Pál a' Christuſt az Isten láthatatlan képének és az Atyának állattyának ábrázattyának, léſzené pedig valaki oly balgatag, hogy ezért a' Christuſt láthatatlan Istennek és az Atyával egy állatunak lenni tagadgya.*

Felelet. Innét hogy a' Christus a' láthatatlan Isten képének mondatik és valóságos Isten-is; azt ki nem hozhatni, hogy a' kép légyen az, a' mi azzal elő adatik és ábrázoltatik. Mivel az Istenségben-

is

is a' kép ábrázat, azzal a' kinek képe ôszve nem zavarodha ik, hanem ha valaki a' Sabellianusok Eretnekségében akarja magát elegyiteni. Azért az Isteni nevezet; vagy az Isten állattyára vitetik, vagy az Isteni személyre. Az elsô értelemben a' Christus Isten képének nem mondatik, de a' második jedzésben mondatik az Isten dicsôsségének fényessége gének és annak személlyének kimeczczet béllyegének. Mert a' Christus nem a' maga személlyének vagy magának, hanem az Atya Istenek képe s' ábrázattya. Meg áll tehát és gát Pater elôttetek, hogy azon egy titok valóság és ábrázat-is egyszerszmind, ugy mint; *a' kenyér Christus teste és példa-is*, nem lehet.

Azt mondod. *Valóság a' mennyiben a' Christus teste és vére a' lélek ereje által az ô igéjében a' kenyérnek és bornak állattyából csinálta tik.*

Felelet. Ezé Pater a' valóság és valóságos teste s' vére a' Christusnak? Nem ismeri a' szent Irás a' kenyérbôl és borbul csinált testét a' Christusnak; hanem a' mely valóságos állati teste vagyon ô felségének azt az ige Christus lelke a' bóldog szent Szûz méhébôl formálta.

(2) Ez a' kenyérbôl és borbul csinált test a' consecratio vagy meg áldás elôtt nincsen; mert ha vagyon, kenyérbôl és borból formáltatni nem szûkséges. De a' Christus valóságos állati teste már ez elôtt a' mint számláltatik 1678. esztendôben-is vólt.

(3) E' kenyérbôl és borbôl csinált testnek és vérnek

nek matériája-is, ugy mint, a' kenyér és bor sem régi; azért az-is a' mi abból alkuttatik-is nem régi.

IV. Tí Pápisták az ábrázatnak, jelnek, hasonlatosságnak nevétûl felette igen irtóztok, de midôn láttyátok, hogy mi a' régi Atyák bizonyság tételekkel jól meg-rakodtunk, egy menedék helyet kereſtek, a' hová ſaladgyatok s' azt mondgyátok. *Az Atyák hivták ezeket példáknak és ábrázatoknak, mert a' Chriſtus teſte és vére, a' mennyiben a' Sácramentomban a' kenyér és bor ſzine alatt vagyon, azon teſtnek és vérnek jele, a' mennyiben vala a' kereſzt-fán.*

Hallodé Pater, ennek a' menedék helynek romlandó vólta avagy csak ebbûl-is ki-tetſzik, hogy ezt Agoſton Doctor paláſtya alatt akarjátok lappangtatni. Billiuſtok, kit te-is követß, igy ßóll:

Agoſton azt mondgya a' Proſper ſententiáiban; az az ô teſte, a' mellyet a' kenyér formájában bé-takarván vészünk, és az ô vére, a' mellyet a' bor ßine alatt iszünk, a' teſt tudnillik a' teſtnek Sácramentoma, és a' vér a' vérnek, teſtel és vérrel, mindenikkel láthatatlannal és értheto-vel.

Billius ad Comment. Eliæ in Nazian. orat. 11. Auguſtinus dicit in Proſperi ſententiis: caro ejus eſt, quam forma panis opertam accipimus; & ſangvis quam ſub ſpecie vini potamus: caro videlicet carnis, & ſangvis Sacramentum eſt ſangvinis, carne & ſangvine, utroque inviſibili & intelligibili.

Ez mondás édes Paterem akarmit bizonyics Lom-

Lombarduſſal és Algeruſſal, de ſohul ſem az Proſper ſententiái között, ſem Agoſton Doctor iráſi között, nem találtatik. Hát hol vöttétek vallyon? Gratianuſtoknál vagyon, mellyet ő igen játékoſſan magyaráz.

A' hus, az az, a' kenyér ſzine, a' melly alatt lappang a' Chriſtus teſte, a' Chriſtus huſa Sácramentoma: és à vér, az az, a' bor ſzine, a' melly alatt lappang a' Chriſtus vére a' Chriſtus vérének Sácramentoma.

Gratian. de Conſecr. diſt. 2. cap. Hoc eſt. Caroid eſt ſpecies panis, ſub qua latet corpus Chriſti, eſt Sacramentum carnis Chriſti: & ſangvis, id eſt, ſpecies vini, ſub qua latet ſangvis Chriſti eſt Sacramentum ſangvinis Chriſti.

Magad-is ide czéloſſ, midőn azt vallod, hogy *a' kenyérnek és bornak ſzine az, a' mely láttatik a' Chriſtus teſtének ábrázattyának és példájának lenni.* Ha igy van Patera' dolog, tehát nem a' Chriſtus teſte, hanem a' kenyérnek ſine léſzen tulajdonképpen, a' Chriſtus teſtének jele és példája. Nem helyes azért a' mit fellyebb mondál, hogy a' Chriſtus teſte valóság-is és egyberſmind ábrázat, jel, haſonlatoſſág-is; mivel ez a' kenyér ſinéjé; és igy meg-áll hogy a' jegy jegyzett dolog nem lehet.

Végezetre, ha a' Chriſtus vér nélkül való teſte, a' mely a' kereſztfán függőt és attul el-válaſztatott vére a' mint állatod nincsen a' ſinek alatt; tehát ott a' valóságos és egéſz Chriſtuſis teſtével, lelkével és Iſtenségével edgyben nincsen; mivel a' mely Atyák

è Sácramentõbã a' Christ9 testét áldozatnak nevezik azok azt nem eleven áldozatnak tartyák, hanem azt állattyák, hogy az Urvacsorában a' Christus véres vagy vérben kevert teste áldoztatik vagy ölettetik-meg és az vitetik halálra. Kellé erre bizonyság? Alanus Jésuita ezt igy bizonyittya: *Eszünkben kell vennünk, hogy e' Sácramentomban az Atyáktul a' Christus mondatik meg-hóltnak lenni, a' mennyiben a' Sácramentomi jedzés ereje által az Urnak halála és szenvedése emlegettetnek és jelentetnek.* Salmeron Jésuitád-is. Hesychius azt mondgya, *midőn az Urvacsorálna ő magát megölte.* Chrysostomus azt állattya *hogy a' Christus az Urvacsorában szenved és meg öletik*: mások azt tanittyák, *hogy az Urvacsorában a' véres áldozat vitetik áldozatul*, ugy mint. Elsö Sándor Pápa, Cyprianus Ceciliushoz irott leveleinek könyvében

Alanus de Euch. lib. 1. cap. 38. Observandum est ex Patribus Christum in hoc Sacramento mortuum dici quatenùs vi significationis Sacramentalis mors & passio Domini commemorantur & repræsentantur. Salmeron. tom. 9. Tract. 29. & 31. Hesichius lib. 2. cap. 7. in Lev. Cum cœnaret Dominus ait seipsum occidisse. Chrisost. hom. 24. in 1 Cor. ait in Eucharistia Christum pati & occidi: alii docent in Eucharistia offerri ipsum cruentum sacrificium, ut sunt Alexander Papa primus, Cyprianus libro epistolarum ad Cæcilium, passio enim est Domini sa-

ben; *mert a' szenvedés* sacrificium quod offeri-
az Urnak áldozattya, mel- mus.
lyet néki viszünk áldozatúl.

De vallyon Pater hozhattoké-béaz Atyák illyen
sóllások formájából valamit a' ti áldozatotok erősí-
tésére? Nyilván semmit sem. (1) Mert ez az
Atyák áldozattya véres áldozat; de a' ti áldozato-
tok vér nélkúl való; a' mint magatok meg-vallyá-
tok. (2) Mert az Atyák a' keresztségben-is ha-
sonló áldozatot tartanak; a' mellyet ti tagadtok.

Amborus Doctor igy Ambros de pœnit. lib.
sóll: *A' keresztségben* 2. cap. 1. In baptismo
meg-feszittyük mi ma- crucifigimus nobis fili-
gunknak az Isten fiát. Leo um Dei. Leo Papa, ut
Pápa-is azt mondgya, supra. Christi sangvine
hogy a' Christus vérével lavaris, quando in ejus
mosattatol-meg, mikor az mortem baptizaris.
ő halálában kereszteltedel meg. Ugyan-is mert az
Ur a' Sácramentomokat szerzette az ő halálának
emlekezetire és bűneinknek az o véte által való el-
mosására.

XI. RESZ.

Az által-állatozás Eredetiről, nevekedéséről, el-gyükerezéséről és az igaz vallas álhatatos meg-maradásáról.

AZt mondod végezetre Pater Uram, *hogy ez*
szóval transsubstantiatio az az, *Altalállato-*

zás vagy *állati által változás, éltek, oka ez, mert ezzel igen szépen ki-fejeztétika' titok, holott a' kenyérnek és bornak állattya által változik az Úr testének és vérének állattyává. Mert jóllehet elein e' szóval nem éltek, mindazáltal maga a' dolog más szókban ezent jedzőkben ki vólt fejezve; itt is nem a' nevezetről, hanem magáról a' dologról vagyon a' kérdés.*

FELELET. (1) Irásom Első Könyvének Második pontyában derék Pápás Doctoritoból, nevezet szerint pedig Mirandulából, Erasmusból, Cameracensis Cardinálból, Cajetanus Tamásból és Cassanderből, kik a' Római Anyaházban egy egy oszlopok és csillagok vóltanak, eléggé meg-bizonyitám, hogy ez Altalállatozástok tudománya, mind nevére s' mind penigy a' dologra magára nézve, uj tudomány.

Avagy nem nyilván és világossan állattyá ama' nevezetes és hires elmejű Scotustok, hogy sohul az egész Szent Irásban csak edgyetlen egy helyis nincsen, a' mely az Altalállatozásnak el-hitelére kénszeritcsen az Ecclesia meg-határozása nélkül? Lásd Scotust in 4. libr. Sentent. dist. 11. quæst. 3. Innét erre Bellarminus, libr. 3. de Euchar. cap. 23. §. 10. igy szóll: Scotus dicit, non extare locum ullum

Scotus azt mondgya, hogy nincsen csak egy helyis az Irásban oly világos, hogy az Ecclesia meg-határozása nélkül nyilván kénszeritene az Altalállatozásnak el-hitelére.

scripturæ tàm expressum, ut sine Ecclesiæ declaratione evidenter cogat trâssubstantiationem admittere. Atque id non est omninò improbabile.

Nam

tozáſt bé-venni. Es ez bizony nem meg próbálhatatlan. Mert jóllehet az Irás, a' mellyet mi fellyebb elő hoztunk, látta ſſék nékünk oly világoſnak lenni, hogy kénſzerits hesſe arra a' meg nem átalkodott embert: mindazáltal, ha ugy vagyoné méltán kételkedhetni benne, holott ellenben való értelemben vóltanak nagy tudós és mélységes elméjú emberek, a' minémű vólt kiváltképpen Scotus. Ugyan ott §. 12. azt mondgya Bellarminus Scotus felől, hogy oly értelemben vólt, hogy az Altalállatozás a' Lateranomi Concilium előtt hitnek ágazattya nem vala.

Nam etiamſi ſcriptura, quam nos ſupra adduximus, videatur nobis tàm clara, ut poſſit cogere hominem non protervum: tamen an ita ſit meritò dubitari poteſt, cum homines doctiſſimi & acutiſſimi, qualis imprimis Scotus fuit, contrarium ſentiant.

Avagy ezt a' Traditiok találmányok kőzzé nem nyilván téſzié Cajetanus Cardinál? In notis in 3. Thomæ quæſt. 75. art. 1. igy ſóll: Alterum quod Evangelium non explicavit expreſsè, ab Eccleſia accepimus, ſcilicet converſionem panis in corpus Chriſti.

A' máſt (igy ſóll) *a' mellyet az Evangeliom meg nem magyarázott nyilván, az Eccleſiától vőttük, úgy mint, a' kenyérnek a' Chriſtus teſtévé való által változását.*

Mire valók Bielnek a ma' ſavai? *Hogy hogy légyen ott a' Chriſtus teſte, valaminek Chriſtuſsá való*

Gabriel Biel, Lection. 40. in Canon. Miſſæ. Quomodo ibi ſit Chriſti corpus, an per converſio-

ló változása általé, vagy változás nélkül kezdgyen a' Christus testé a' kenyérrel lenni, meg maradván a' kenyérnek állattya és tulajdonsági, nem találtatik nyilván a' Bibliának Canonában rendiben. Isémét ugyan ott. *Meg próbáltatott az, az Ecclésiának és szent embereknek méltóságokkal; mert okkal meg nem próbálthathatik.*

nem, alicujus in ipsum, an sine conversione incipiat esse corpus Christi cum pane, manentibus substantia & accidentibus panis, non invenitur expressum in Canone Bibliæ. Ibid. Probatum est authoritate Ecclesiæ & sanctorum, quia ratione probari non potest.

Ugyan ott ezen Biel egy kérdést tészen-fel. *Mi az oka, hogy e' nehéz értelmet választották, mind a' szentek hogy mondgyák s' mind az Ecclesia hogy határozza meg; holott az irások e' hitbéli ágazat felől, könyü értelem szerint meg magyaráztathatnak és meg-menthetnek?*

Idem Lect. 41. Cur hunc intellectum difficilem sancti dicere & Ecclesia determinare elegerunt, cum scripturæ possint exponi & sálvari secundum intellectum facilem de hoc articulo?

Erre azt feleli. Ecclesiam sic determinasse. Az az, *Igy határozta meg az Ecclesia.* De vallyon mellyik Ecclesia? A' Syriaijé? Nem. A' Görögé? Nem. A' Szerecsen országijé? Nem. Hát? A' minapi Római. Innét Salmero Jésuita amaz szent irásbéli helyet magyarázván, *Ez az én testem,* igy szóll: Salmeron tom. 9. tract. 13. §. 2.

Sicut

Bizonyára azokkal az igékkel semmikeppen nem jelentetik el-változás, az igék ereje által Egyéb iránt, a' ki ezt mondaná, Ez az én testem, mutatván az ő testét, jelentene valami dolognak az ő testévé való által változását. Alliacomi Cardinál igy ßóll: *Meg-tetszik hogy ama' mód, mely azt állattya, hogy a' kenyér állattya meg-marad, lehetős, nem-is ellenkezik az okossággal, sem a' Biblia méltóságával. Inkabb' kőnnyebb az értelemre és alkalmatossabb mint akarmellyik a' másoké.*

Prof ctô illis verbis nequaquam conversio significatur ex vi verborum. Aliàs qui diceret, Hoc est corpus meum, demonstrando suum corpus, significaret conversionem alicujus rei in suum corpus. Cardinalis de Alliaco in 4. sent. q. 6. art. 2. Patet quod ille modus, qui ponit substantiam panis manere, est possibilis, nec repugnat rationi, nec authoritati Bibliæ. Imò est facilior ad intelligendum, & rationabilior quàm aliquis aliorum.

Még-is mit tésznek Erasmusnak e' ßavai? Constat toti Ecclesiæ veteri transsubstantiationem & re & nomine esse ignotam? Az az, *Nyilván vagyon* (ugymond) *hogy az egész régi Ecclesia, az általállatozásnak se nevét, se magát a' dólgot nem tudta?* Mit tészen Cassandernek im ez szava: Transsubtantiationem & quoad nomen & quoad effectum novam esse? Az az, *Az Altalállatozás mind nevére mind magára a' cselekedetre nézve uj?*

Helyesen-is mondgyák; mert a' régi Atyák egy

úgyúképpen és minden meg-határozás nélkúl sóllottak a' kenyérnek és bornak az Urvacsorában való el-változásáról, mellyet mint értettenek légyen ó magok meg-magyarázzák és világ eleiben adgyák, tudniillik, hogy a' kenyér és bor, a' meg-szentelés után, tovább nem közönséges kenyér és nem közönséges bor, hanem szent kenyérré és borrá változzék, az az, légyen Urvacsora, a' mely két dologból, mennyeiből és földiből, láthatatlanból és láthatóból állyon. Idővel oltán a' nyólczadik és kilencsedik százban kezdének az Atyák ez Altalállatozásra a' Pápistáknak valami alkalmatosságot sólgáltatni és fundamentomocskát hánni, mindazáltal még-is ekkor erről ki-adott törvény és semmi meg-határozás nem vala, sem senkit hogy ezért meg-háboritottak vólna, sohul nem olvasunk. Az nyólczadik százban mondom kezdének villongások az Ur teste étele és vére itala felól az Urvacsorában támadni, és ki edgyet ki mást állat vala. Leg elsőben-is Damascenus János e' nyólczadik Százban és Theophilactusa' Bolgárok Ersekjea' Tizenedgyedikben kezdének a' kenyérnek és bornak az Urvacsorában való el-változásáról temérdek és kemény szókkal élni. Ugyan ezen idő tájban keleki a' képek felól való kérdésis; Ha kellencé azokat Istent tisztelettel imádni avagy pedig nem? Igy majmoskodék az emberekkel a' Sátán, és egy időben kettős bálvány imádást, mint meg annyi s' ollyan lelki konkolyt hinte-bé a' tiszta buza közzé az Ur Ecclésiájában. Innét hét száz ötven négy esz-

tendóben, Negyedik Constantinus Császár, Isaurus Leo fia, ki Copronymusnak-is hivatik vala, egész minden birodalmában Gyûlést hirdete Constancinapolyban, a' hová 338. Püspökök gyûlének, kiknek Első Pál Pápa præsideál vala. Ezek egy szivel azt végezik, hogy a' képek bálványok, és hogy azokat nem kelletik tiſztelni; okát adván, mert ugy mond, a' Chriſtuſt sem Isteni sem emberi természetire nézve ki nem irhatni. Nem isteni természetire nézve, ugy mint, ki lélek és nem test. Nem emberi természetire nézve-is, mert már megdicsőittetett. Es hogy a' bóldog Szűz Máriát sem ábrázolhatni-ki, holott (ugy mondnak) fel-vitetett menyben. Ugy a' több szenteket sem; mivel a' Chriſtus dicsőſségéhez hasonlók. A' honnét ez Conciliom inti a' kereszтyéneket, hogy egyéb képeket bé ne vegyenek, hanem csak a' mellyeket az Ur Jésus szerzett az *Urvacsorában, adván a' kenyeret és bort*, ugy mint, *az ô testének és vérének ábrázattyát és képét.* Az Urvacsora kenyere felől pedig igy szólnak: *Imé amá' meg-elevenitô testnek képe, a' mely becsüllettel adatik.* Alább. *Az Ur parancsolta, hogy ez el-valaſztatott képp tételsék az aſztalra, avagy a' kenyérnek állattya adattaſsék áldozatol, a' melynek nincsẽ emberi ábrázattya, hogy* valamint *innét a' bálvány imádás bé ne csuſzna.* La hol vólt Pater a' dolog valóságára nézve Calvinus előtt a' mi vallásunk. De csak hamar ez után a' Sátán nem nyughatván, amaz álnok és bálvány imádó Irene nevű Asszonyra, ki édes fiának Negyedik Constantinus

Csáfárnak, hogy csak maga egyedûl uralkodhatnék, semeit ki-tolyatá, és az után életét el-fogyatá, fállott vólna a' birodalom, el-fordul a' dolog. Mert e' gonosz Aſſonyi állat Nicæaban Bithynia Városában 350 Pûſpökökből álló Gyûléſt hirdet, a' hollott amaz elébbi végezést fel-bontyák, és azt állattyák, hogy a' képek tiſztelete helyben állattaſsék, és hogy azokat Iſteni parancsolatból bûnség légyen, mind csókkal s' mind temjénnel, fûstel, viaſs gyertyával, térd hajtáſſal és végre Iſteni tiſztelettel imádni és tiſztelni, mivel ez Eccleſia találmánya. Ellenben ezen Synatban ama' fellyebb emlitett Conciliom értelmét, mint valami átkozott és utálatos értelmet meg-veték, tudniillik, hogy a' kenyér és bor az Úr teſtének és vérének képei vólnának. Ugyan e' Synatban azt-is végezik, hogy a' képek a' ſzent Evangeliomokkal egyenlô méltóságuak, és hogy a' kép az imádságnál fellyebb való vólna. Ezen Synat mind azokat ki-átkozza, valakik a' képek imádasát kérségben hoznák. Itt Tarraſius vala Præſes, ki Conſtancinápolyi Pál nevû Pûſpöknek ſuccedála, Ebben Adrianus nevû Római Pápa két követeket küldé, kinek mindenikét Péter Preſbyternek hivják vala. Látod a' Konkoly hintô meſterſége által, hogy akarja a' tiſta buzát a' konkoly elnyomni! De nem engedé Iſten; mert az után nem ſok idö mulva 794 eſtendô forgásában, Nagy Károly Csáfárra fáll a' birodalom: Ki Francofurtumban, mely vagyon a' Mœnus mellett majd 300 Pûſpökökből álló Conciliomot hirdet, melyben

je-

jelen lévén a' Császár-is, ujjonnan a' képek imádása meg-tiltatik, és edgyezö akaratból az Irene Aszszony uralkodása alatt esett Második Nicænomi Conciliomnak (melly nem igazán 7-dik közönséges Conciliomnak neveztetik) Actait, végezésit, a' mellyet Hadrianus Pápa ez okon, hogy mind Német és mind Francia Nemzetben a' Püspökök rajta meg-edgyeznének, Nagy Károly Császárhoz küldött vala, meg-vetik, azt végezvén, hogy a' megemlitett Nicænomi Conciliom hamis és vétkes Synatnak tartassék. Es jóllehet Hadrianus Pápa e' Nicænomi Synatot s' ennek végezésit javallaná, sőt iráſſal-is óltalmazná; mindazáltal arra egy csöpöt sem hajtanak. Ezen Conciliomban amaz 754 esztendőben Hatodik Constantinus Császár alatt Constancinápolyban celebraltatott Conciliom, mely méltán Hetedik Közönségesnek hivattatik, elébbi méltóságában bé-állattatik. A' mikor ezek a' napkeleti tartományokban igy forganának; Az Római Pápák-is elöve el-látván, hogy e' kettő, ugy mint, a' Sácramentomok és képek imádása, a' Római Háznak nagy fundamentomára, és a' Papoknak, Cleruſoknak nagy méltóságokra ſólgálna, nem nyughatnak, hanem el-véſzik a' ſent Iráſt a' kőſségtől, adván annak helyében a' képeket, a' mellyek közönségeſſen tudatlanok könyveknek neveztetnek. hogy igy a' holott az elme az Iſten igéjétől meg-foſtatik, ott könnyen a' kőſség ſemeit a' játék nézésre le-függeſſe. Azért a' Chriſtus va-

valóságos testének az Urvacsorában valóságos jelen léte koholtatik.

Bóldog Isten mennyire nevelé ez a' Papoknak és Püspökóknek méltóságát! Nem-is ok nélkül, mert az után csak hamar azt kezdék állatni hogy egynéhány igéknek el-mondásával Istent csinálhatnak és hogy nékik vólna arra hatalmok. Nagy konkoly ez egynek! Midőn e' vélekedés Galliában gerjedezni és terjedni kezdene, akkori Carolus Calvus nevü Galliai Király egy Bertramus nevű Presbyternek, ki abban az időben, ahoz az időhöz képest, igen tudós ember vala, parancsola, hogy e' materiáról mit érteno adná irásban; mellyet ez jámbor, a' mint hogy még ma-is fenn vagyon nállunk irása, örömmel végben vive, és ebben az Urvacsora felől való értelmét emberül óltalmazá, és à Christus testének és vérének az Urvacsorában való valóságos jejen léte vélekedését kárhoztatá. Látod hol vólt Calvinus előtt a' mi Vallásunk buzafeme! Innét vagyon hogy Bellarminus Jésuita, lib. 1. de Sacram. Euchar. cap. 1. e' becsülletes embert az Eretnekek közzé számállya, holot ő az ő idejében mindenektül igen nagy becsülletben tartatott és senkitől ezért nem kárhoztattatott. Meg kell engedni, hogy ez idő táján á' Tudós emberek közzül ezen igyet többen-is irásíal óltalmazták; de a' következendő gonosz idők, az ellenkező vétkes vélekedés nevekedvén, el-törölték, és csuda hogy ez jámbor Bertramus irása-is ez ideig fenn maradhatott. Annak utánna a' 10-dik és 11-dik Százban nagyob

gyobb erőt vőn e' vélekedés; mivel minden erővel azon lőnek a' Római Pápák, hogy e' csuda Altalállatozás tudományát, meg-erősíttenék. Végre a' Tizenkettődik Százban, az az, 1150 estendő tájban a' Scholastica Theologiával edgyütt ennek elváltozásának modgya, miképpen légyen, formája változzéké-el, vagy állattya, matériája vagy más egyéb neme légyen az el-változásnak, kezde elsőben Galliában disputatiora vonatni. Ez lőn Longobardus Peter idejében. Ebben az időben, a' mint Longobardus irja, Sentent. lib. 4. dist. 11. 12. sok kűlőmb kűlőmb féle értelemben vóltanak ez felől az emberek és még ez ő idejelg-is ugy látsik, hog' e' kérdés felől semmit sem határozot vala meg az Romai Eccléſia; mert azt mondgya Lombard Peter; definire non sufficio; az az, *elégtelen vagyok meg-határozására.* Hogy penig ez ő idejében ez iránt az emberek értelme sok felé hasadott légyen, meg-tetsik innét, mivel igy ſóll: Quibusdam videtur, quidam concedunt, alii tradunt. az az. *Némellyeknek ugy látszik, némellyek meg-engedik, némellyek állattyák.* Az ő ideje előtt élő Atyák pedig micsoda értelemben lőttenek légyen e' felől azt illyen igékkel adgya elő. Alii putaverunt ibi substantiam panis & vini remanere & ibidem corpus Christi esse & sanguinem. *Némellyek* (úgymond) *azt ítélték, hogy ott a' kenyérnek és bornak állattya meg-marad és ugyan ott vagyon a' Christus teste és vére-is.* Látod a' mi vallásunkat Calvinus előtt?

Igy azért ez Altalállatozás magva a' Scholasticus Do-

Doctorok kertekben el-hintettetvén és ki-kelvén, midőn sserte béllyel minden Scholákban ez uj kérdés villongásban forgana, végre a' Lateranomi Synatban ez el-változásnak módgyát a' Harmadik Innocentius Római Pápa a' tizenkettődik Száznak vagy Seculumnak utóllyán, az az, Christus Urunk Születése után Ezer két száz estendő táján, határozá-meg, illyen formán:

Az óltár Sácramentomában a' Christus teste és vére a' kenyérnek és bornak szine alatt valóságossan benne vagyon, által változtatván állattya szerint a' kenyér testé és a' bor véré az Istени hatalom által. Ezt bővebben meg-magyarázza Innocentius Pápa. *A' kenyér* (ugymond) *ugy lészen testé, hogy meg-szűnnyék kenyér lenni, a' kenyérnek és bornak materiája, hogy változzik testnek es vérnek állattyává, nem mint ha a' kenyérből és borból mint valami materiából formálatnék test és vér, nem-is ugy mint ha valami adatnék a' Christus testéhez, hanem*

Concil. Later. lib. 1. decretal. cap. firmiter. Corpus & sangvinem Christi in sacramento altaris, sub speciebus panis & vini veraciter contineri, transsubstantiatis pane in corpus & vino in sangvinem potestate divinâ. Innocentius Papa lib. de officio altaris. Panem ita fieri carnem, ut desinat esse panis, quî materia panis & vini mutetur in substantiam carnis & sangvinis, non quod ex pane & vino materialiter formetur caro & sangvis, nec quod aliquid adjiciatur corpori Christi, sed quia panis transsubstantietur in corpus

nem hogy a' kenyér állattya szerént által változik a' Christus testévé.

pus Christi.

Ved ebedben Páter ugyan azon helyen Innocentius meg-mondgya ő előtte lokan az Urvacsora felől micsoda értelemben vóltanak.

Vóltanak (igy szóll) *a' kik azt tanitanák, hogy a' miképpen a' meg szentelés után a' kenyér valóságos tulajdonsági meg-maradnak ugy a' kenyér valóságos állattya is. Mert à miképpen a' más alá vettetett dolog tulajdonságok nélkül nem lehet; igy a' tulajdonságok-is nem maradhatnak meg alájok vettetett dolog nélkül. Mert à tulajdonságnak az ő lététe nem egyéb, hanem az alája vettetett dologban való benne létel. Igy megmaradván a' kenyér és bor állattya azoknak az igéknek el-mondására, a' Christus teste és vére valóságosſan kezdenek lenni azokban, ugy hogy azok alatt mind a' kettő igazán vétetteſsék, a' kenyér és teſt, a' bor és vér: melynek edgyikét az érzékenység próbállya, a' má-*

Fuerunt qui docerent, quod ſicut poſt conſecrationem vera panis remaneant accidentia, & ſic vera panis ſubſtantia, quia ſicut ſubjectum non poteſt ſubſiſtere ſine accidentibus, ſic accidentia non poſſunt exiſtere ſine ſubjecto, quia accidentis eſſe non eſt aliud quàm ineſſe. Sic panis & vini ſubſtantiis permanentibus ad prolationem illorum verborum corpus & ſangvis Chriſti veraciter incipiant eſſe ſub illis, ita quod ſub eiſdem accidentibus, utrumque verè ſuſcipiatur panis & caro, vinum & ſangvis: quorum alterum probat ſenſus, alterum credit fides.

a' másikat a' hit fogja-meg. Látod hol a' mi vallásunk Calvinus előtt! Ez utollyára annyira juta, hogy az el-mult tizenhatodik Százban, ugy mint, 1546 eßtendő tájján, a' Tridentomi Sinat által ugyan átok alatt vettetnék az Ecclésia nyakában, a' mint ezt Pater feleleted elein le-téßed. Si quis negaverit anathema sit. Az az, *Ha ki tagadándgya átok légyen.* Hallyátok Lateranowi Synat előtt elő ßent Atyák és hivek, imé a' mit eddig sénki, még a' Lateranomi Synat-is cselekedni nem méréßle, a' minapi Tridentomi Synatocska átkot csap a' fejetekre! E' materia a' Lateranomi végezés után, a' Pápás Scholasticusoknak ßájok izin esvén, sok haßontalan kérdésekre kezde tővisses elméjek kőßőrűlésére, ki-fakadni; a' minéműek ezek:

Mivel a' kenyérnek és bornak valósága és állattya semmivé lészen, mint lészen dolga a' kenyér és bor tulajdonságinak, holot azok ugyan azonok maradnak, mihez támaszkodnak, a' Christus testéhezé, avagy a' körül álló levegő éghez; vagy csak külőn magánossan állanak, ugy hogy semmihez ne támaszkodgyanak, hanem minden gyámol nélkül őnként állyanak? Némellyek azt állatták, hogy, transeunte forma panis, remanere materiam, *el-mulván a' kenyér formája, meg-marad matériája.* Némellyek ismét, hogy trans-

An accidentia quæ per annihilatam panis & vini substantiam eadem numero remanent, innitantur vel corpori Christi vel aëri circumstanti: an verò per se stent, nulli subjecto inhærentia, ita ut sine subjecto cohæreant.

transeunte materia remanere formam panis, *el-vál-tozván materiája meg-marad a' kenyér formája.* Kőzönségessen penig azt tartyátok, hogy, tota substantia panis transit in corpus Christi, *a' kenyér egész állattya által mégyen a' Christus testévé.* Lásd Cajetanus Tamást Comment. in Thom. 3 part. q. 75, art. 1. ad art. 6. Valentiai Gergely Jésuitát ugyan ott. Scotust és Durandust in 4. Sent. dist. 10. 11. Sotust. dist. 9. q. 2. art. 2. ad 6.

Azt-is kérdésben hozták. *Ha a' Christus teste matériájává válike a' kenyér matériája, és annak formájává válike a' kenyér formája, vagy akarmellyikévé akarmellyik?*

An materia panis convertatur in materiam corporis Christi & forma in formam: an verò juxta Anaxagoræ Chaos, quodlibet convertatur in quodlibet?

Ismét. An substantia panis resolvatur in præjacentem materiam: an verò in nihilum redigatur? *A' kenyér állattya ugyan arra viszsza tére a' miből lőtt volt, avagy semmivé lészen.* Innocentius Romai Pápa azt-is kérdésben hozza; An aqua quæ vino miscetur simul cum vino transsubstantietur, an verò maneat circumfusa corpori Christi? *A' viz a' mely a' bor közzé egyelittetik által állatozzik é' borral edgyütt, vagy a' Christus testében, állattyában meg maradván, körőskörül öntetik.*

Hoßßas vetélkedés vala e' felől-is. Quómodo accidentia illa, quibus nulla subest substantia, possunt agere & pati, ut nutrire & corrumpi, & quomodo ex iis possit aliquid generari? Az az; *Azok a' tu-*

a' tulajdonságok, a' mellyek semmi valósághoz nem támaszkodnak, mint munkalódhatnak és szenvedhetnek, az az, miképe táplálhatnak és romolhatnak meg, es hogy hogy teremhet azokból valami? Ismét. An annihilata substantia panis, iterum possit eadem numero redire? Az az. *Ha egyszer a' kenyér állattya semmivé lészen, ujjonnan azon helyben állattathatiké?*

Ezeket meg-láthatod a' közelebb elő hozott Pápás Doctoroknál. De efféle csuda kérdések és vélekedési villongások a' régi hires és virágában lévő Eccléſiákban hirül sem voltanak; Ujság hát ez, nem csak nevére, hanem magára-is a' dologra nézve. A' Florentiai Synatban, mellyet ti tizenhatodik Oecumenicum Conciliumnak, az az, Közönséges gyűléſnek tartotok, mely vólt 1439 esztendő tájékán, ez Altalállatozást minden népek és nemzetek nem javalhaták és bé sem veheték. Mivel az utólso Székben vagy Szék ülésben azok közzé az Articulusok közzé, mellyekben a' Római Anyaház a' Görög Eccléſiáktul külömböz ez Altalállatozás tudománnya negyed helyen téteték. Es midőn hoszszas egymás között való beszélgetések után az Unioról, az az, edgyezésről való levelet kellene meg-irni, nyilván és világoſſan ez állati által változás tudománya, mely már a' Rómaiaknál tanittatott, a' Görögöktül ki-rekesztetik és megvettetik, erről nem tehetvén sőt meg-engedvén ezt nékik akkori Eugenius Quartus nevű Római PáPa-is. Ujság tehát ez, nem csak nevére, hanem magára-is a' dologra nézve; és nem tudom Paten-

hogy

hogy dicsekedhetel azzal, hogy közönségessen minden időbéli és minden Népből álló Ecclésiák eleitűl fogva ebben veletek meg-edgyeztenek, holott imé 1439 esztendők forgása alatt a' Görög Ecclésiáknál nem vala bévéve, sőt meg ez ibőben sem vévék-bé. Occam in 4. Sentent. dist. 11. q. 3. azt mondgya, Non haberi expresse in scripturis, non esse panem in Eucharistia. Az az, *Nincsen világossan az Irásokban, hogy a' kenyér meg-nem marad az Urvacsorában.* Ujság tehát ez a' dologra nézve-is. Biel. lect. 40. in Can. Miss. Quomodo sit corpus Christi in Eucharistia, an per conversionem alicujus in ipsum, an sine conversione incipiat esse corpus Christi cum pane, manentibus substantia & accidentibus panis, non invenitur expressum in Canone Bibliæ. Az az. *Mimódon légyen a' Christus teste az Urvacsorában, vagy változás által a' Christus testévé, vagy változás nélkül kezdgyen ott lenni a' kenyérrel edgyütt a' Christus teste, nyilván a' szent Irásban fel nem találtatik.* Ujság tehát ez mind nevére s' mind a' dolog valóságára nézve. Hetedik Gergely Pápa ez állati által változás tudománya és a' Christus testének az Urvacsorában való állati jelen léte felől, annyira kételkedett, hogy akarkiis könnyen ebében veheti, hogy még az ő idejében a' Római Synagogában ez csuda elváltozásnak tudománya lábat nem kapott vala. Mert Benno azt mondgya de vita & gestis Hildebrandi, hogy a' Cardináloknak bőjtöt hirdetett, hogy Isten mutatná-meg, kicsoda értene józanab-

ban az Ur testéről, a' Római Ecclésiaé, vagy Berengarius? E' pedig az Altalállatozást tagadta. Újság hát ez a' dologra nézve-is.

Durandus in 4. Sent. dist. 11. oly vélekedésben vala, hogy a' kenyér matériája meg-maradna és változnék a' Christus testévé annak csak formája; másokellenben mint Aquinas Tamás mondgya, ellenben valót állattak. Thom. part. 3, art. 6. Ujság hát ez iránt. Ruppertus Abbás Tuitiensis in cap. 6. Johan. azt tanittya, hogy az Urvacsora kenyere, hypostaticè assumitur à verbo, *személyi edgyesülésben* vétetik-fel az Isten fiától: ma pedig közönségessen azt vallyátok, hogy csak a' fínek maradnak fen, és a' kenyérnek mind matériája s' mind formája el-változik. Ujság tehát ez magára a' dologra nézve.

Innocentius Pápa ama' kérdésre, a' kenyér az által változás után hová léßen, ezt feleli. de myster. Missæ lib. 4. cap. 20. Et si panis nec erit corpus Christi nec aliud; panis ibi nihil erit, & ita panis annihilatur. Az az. *Es ha a' kenyér sem Christus teste nem léßen, sem más valami; tehát ott a' kenyér semmi léßen, és igy a' kenyér semmivé léßen* vagy eltöröltetik. Régen a' Pápások közzül e' vélekedésbe sokan vóltanak a' mint Alanusból ki-tetßik. de Sacram. Euch. lib. 1. cap. 35; jóllehet ma nállatok ezzel ellenkező értelem közönséges. Ujság hát itt a' dolog. Ezen Innocentius ugyan ott cap. 19. azt mondgya: Pari ratione in Christum transsubstantiatur, & ita in creatorem. Sic ergò creatura quo-

quotidie fit creator. Az az, *hasonlóképpen a' Christusá általalváltozik és igy a teremtővé. Igy annakokáért a' teremtett állat minden nap teremtővé lészen.* E' szóllás formáját követték a' mint tellyebb megmutattam, régen a' Misé mondó Papok-is; de ezt ma ti Utolbiak, jóllehet Innocētiustol, ki az Altalállatozásnak első alkutoja vala vettétek, mindazáltal követni nem akarjátok. Uj hat értelmetek.

Ez Altalállatozás micsoda igék által légyen azs ennek első szerzői magok-is által nem érthették. Innocentius a' meg-nevezett helyen c. 6. igy szóll:

Hihetō hogy a' Christus ezt mondván, ez az én testem és ez az én vérem, vitte ezt végben. Továbbá némellyek az mondották, hogy akkor vitte a' Christus azt végben mikor megáldotta. Credibile judicatur, quod Christus dicendo hoc est corpus meum & hic est sangvis meus confecit. Porrò quidam dixerunt, quod Christus confecit cum benedixit. Eō maga pedig Innocent itt e' helyen micsoda értelemben légyen meg nem határozza. Ujsag hát ez iránt a' dolog.

Scotus azt vallya, hogy a' Lateranomi Concilium, Gyülés, előtt nem vala hitnek ágazata az Altalállatozás. Lásd Bellarminust lib. 3. de Euch. cap. 23. Ujság tehát itt a' dolog.

Végezetre édes Paterem, ha Bellarminusnak, Alanusnak, Valentiai Gergelynek, Scargának és Vegának az Urvacsoráról és Miséről irt könyveket meg-olvasod, fel-találod, hogy ők mind egymással s' mind a' több Scholasticusokkal ellenkeznek, ma-

gok vélekedéſekben tántorganak és ez iránt ſemmi bizonyoſt nem állithatnak.

A' mi Damaſcenus Jánoſt kit melléd vonſaſ illeti. Igaz dolog hogy leg elsőben is ő nyita tinéktek az Altalállatozás tudománya költésére valami kicsiny kapucskát; jóllehet arról ſokkal kűlömben tanitott hogy ſem ma ti tanitotok; mert igy ſóll: *Nem jele a' kenyér és bor a' Chriſtus teſtének és vérének (távul légyen az) hanem maga az Urnak Iſtenné lőt teſte, mivel ſzokás az embereknél, hogy a' kenyeret egyék, és a' bort s' vizet igyák, ezenekhez kőtőtte az ő Iſtenſéget, és tőtte ezeket ő teſtévé és vérévé-*

Non eſt figura panis & vinum corporis & ſanguinis Chriſti (abſit enim hoc) ſed eſt ipſum corpus Domini Deificatum, quia mos hominibus eſt panem manducare, & vinum & aquam bibere, conjunxit his ipſis ſuam divinitatem & fecit hæc ſuum corpus & ſanguinem.

E' Damaſcenus János mondásának kettő lehet az értelme, Vagy ez, hogy az Urvacsora Sácramentoma mennyei és földi dolgokból, az az, kenyérből s' borból és egyberſmind a' Chriſtus teſtéből és véréből áll; a' mellyet miis néki meg-engedűnk, sőt vélle edgyűtt azont vallyuk. Uagy hogy a' mi rettenetes, itt Damaſcenus valami ſzemélyi edgyesűléſt állat a' Sácramentom és a' Sácramentomi dolog kőzőtt. De akarmint légyen, Damaſcenus Jánoſt a' régi Atyák kőzzé ſámlálni nem kell; mert ő a' Nyólczadik ſázban éle, ugymint,

Urunk

Urunk ßůletése után hét ßáz harmincs eßtendő táján, ő nyavalyás Siriai nemzet vala, Damascusban ßůleték. Tudományara nézve, ahoz az időhőz képpest, meg-lehetős értelmű ember vala, csak hogy mint ember sokakban, a' mint a' képek imádásában-is (a' mellyek Patronusi kőzzűl a' Napkeleti tartományokban ő vala az edgyik) ugy itt-is meg-botla. Nem-is csuda; mivel iffiuságában a' Mahumet Tőrők vallást tartotta, abban nagy buzgóságát mutatta; jóllehet végre kereßtyénné lévén, elébbi Tőrők Vallása ellen hadakozott és annak ellenében valót igyekezett állatni, a' honnét esék e' tévelygésben és tébolyodásban-is.

Ne-is csudáld azt kereßtyén ember, hogy e' Seculumban ennyire ennyire mehetett az emberekben a' konkoly hintő; mert a' kárhozatos velekedések a' gonosz erkőlcsőkkel őßve ßoktak ßővődni; a' hol nincs a' ßent élet és Isteni félelem ott az elme könnyen hajol a' bálvány imádásra és akarmi képtelen találmánynak bé-vételére. Meg-vallyák magok a' Római Pápak életérűl irò Pápás Historicusok, hogy ez időkben a' Római Pápák, fertelmes életűek, paráznák, gyilkosok, ragadozók, őrdőngősők; bűjősők, bájosok valának, ugy hogy gonossággal még a' pogányokat-is fellyúl-mullyák és haladgyák vala. Annyira vala e' Szék, hogy Formosus Primus Romai Pápa idejétűl fogva, egészsz más fel ßáz, sőt két ßáz eßtendőkig, a' Pápák életekről iró Pápás Historicusok nem egyéb Pápákat emlegetnek, hanem ollyakat, a' kik vérnek gyilkosi,

paráznák, órdöngösök, hiti fegettek valának; és a' kik erősakkal vagy ajándékkal csußnak és máſznak vala bé az ſékben, A' Tuſciai Herczegeknek kiknek Rómában ez időben hatalmok rettentő vala, valóban vadáſzák ez időbéli Papák barátſágokat. Néhol emlekeznek egy néminémű Theodora nevő parázna Aßßonyi állatról, és annak két leányáról Maroziáról és Theodoráról-is, kik nagy ſokkáig uralkodának Rómában. Ezek a' kit akarnak vala Pápává tęßnek vala, és a' kit akarnak vala a' Székből le-vetnek vala, és helyette a' Székben máſt ültetnek vala. Baronius Cardinál, minek utánna ekkori Pápás Széknek utálatoſságát hoßßaſſan elő beßélli illyen panaßra fakad-ki. Baron. Annal. anno 912 § 8. Quæ tunc facies Eccleſiæ Romanæ quàm fœdiſſima? Cum Romæ dominarentur potentiſſimæ ac ſordidiſſimæ meretrices, quarum arbitrio mutarentur ſedes, darenturque Epiſcopi & quod auditu horrendum & infandum eſt intruderentur in ſedem Petri earum amaſii Pſeudopontifices. Az az: *Miképpen mocskoltatott meg akkor a' Római Eccléſia? Holott Rómában nagy hatalmas és parázna Aſzſzonyi állatok uralkodnak vala, kiknek tetszéſek ſzerint a' Székek még-változnak vala, Püſpökök adatnak vala, és a' mi halláſra irtóztató és ki mondhatatlan, a' Péter Székiben e' kurva Aſzſzonyi állatok ſzeretői hamis Fő Papok tolyatnak vala bé.* Genebrárdus ki egyébiránt a' Pápáknak igen nagy becsüllője ez időkről igy panaßolkodik. Genebrard. Chronic. lib. 4. ad ann. 901. Sæculum hoc uno in-

fœ-

fœlix, quod per annos circiter centum & quadraginta, Pontifices ferè quinquaginta à Johanne scilicet 8 à virtute majorum defecerint, apostatici apostaticique potiùs quàm Apostolici, quando non per ostium, sed per posticum ingrediebantur. Az az, *Ez egynél bóldogtalanb seculum ez, mivel mint egy száz és ötven esztendők forgása alatt, majd ötven Pápák nyólczadik János Pápától fogva, elejek jó erkölcsöktül el-távozának, a' Székben inkább erőszakkal bétolyattak és hittál szakadtak, hogy sem mint Apostoliak vóltak, holott nem az Ajtón hanem, az ajtó megett mennek vala bé.* Sigonius pedig két száz esztendőt mond ebben el-telni. Lássuk rendel őket. Nyólczadik János Pápa, ki az előtt Gilbertának hivatik vala, 855. esztendő forgásában téteték Római Pápává, E' Német Leánzó vala, és Moguntiában egy Kurvától, kit egy néminémű sacrificulus vagy Pápás Pap vitt vala oda, szűlete. Ki midőn férfiui elmét viselne, az ő Német meg-tagadván férfiui köntösben öltözék, és a' Fuldense Kalastromban méne, a' hol egy Angliai Barát szeretőjére akadván azzal az Athénásbéli Akademiában, mely akkor igen hires vala, ballaga; a' hol a' nyelvekben annyira éppűle, és a' disputatioi szerénységben annyira elő méne, hogy onnét Rómában verekedvén szép tudományával mindeneknek szivét magához hajtaná és el-lopná, el-annyirá hogy IV Leo Pápa hólta után, mindenek javallásából és az akkori Császár tetszéséből-is, a' Pápaságra méltónak itéltetnék és választatnék. Mint lészen a' dolog,

log, Pápaságának második esztendejében egy néminémű jó akarójától, talám mellette forgó Cardinállyától, vagy a' mint Platina irja, szolgájától, meg-terhesedvén, egy jeles prosoncio járásában, tovább a' dolgot titokban nem tarthatván a' szülés fájdalmitul meg-környékeztetik és a' Lateránomi Basilicában mentében egy néminémű uczában, a' mellyen mégé' mái nap-is az Uj Pápa által nem mégyen, magzattyát el-szülvén, meg-hala. E' históriának igazságát majd ótház Historicusok bizonyittyák, kik között ezek nevezetesek: Rudolphus Flaviacensis, Monachus Benedictinus, Marianus Scotus a' ki a' tizenedgyedik Száz közepin éle, Sigebertus, Otto Frisingensis, Gotfridus Viterbiensis, Martinus Polonus, Ranulphus, Wilhelmus Occamus, Martinus Minorita, Antoninus, Volaterranus és mások. Sőt a' Papista birodalomban majd nyólcz száz esztendő forgása alatt, e' Historia igazságát soha senki-is kétségben nem hozta. És a mint Balæus bizonyittya e' Johanna Pápa a' Necromantiáról, az az, ördögi mesterségről könyvet-is ira. Irják felőlle, hogy egykor kénszeritette arra az ördöngőst és kérdette az ördögtől hogy mondaná-meg néki ha akarnaé ki-menni belőlle? Kinek illyen verssel felelele-meg az ördög: Papa pater Patrum papissæ panditò partum, Et tibi tunc edam, de corpore quando recedam. Az az:

Pápa Attya Atyáknak szülést engedgy fiadnak,
Kit tenéked majd szülök, testedből hogy el-mégyek.

Ide való ama régi versecskeis.

Papa

Papa pater patriæ peperit papissa papellam.
Az az: *Pápa hazának Attya Pápás magzatot hoza.*

Hetedik István Pápa, ki élt 896 esztendőben, igen Istentûl el-vetemedett ember vala. E' Formosus Pápának kit igen gyûlôl vala, minden rendelését fel-bontá, és annak el-temettetett hólt teste ellen, mint egy meg-dûhött medve ugy kegyetlenkedék, mivel azt a' földbôl fel-álatá és a' Pápai köntösbôl le-vetkeztetvén paraßt köntösben temetteté-el. E' sem lön elég, hanem jobb kezének két ujjait el-vágatván azokat a' Tyberis folyó vizben vetteti. Az után a' mint Baronius Cardinál irja, magának-is Isten itéletibôl roßß ki-menetele lön. Mert maga magát fel-akaßtá. Ez idôrûl igy panaßolkodik e' Baronius Pápás Cardinál. Sic hoc tempore ad Pontificatum pervenerunt homines monstrosi, vitâ turpissimi, moribus perditissimi & undiquaque fœdissimi. Az az. *Igy ez idôben a' Pápaságban ültenek-bé, csudás emberek, rut életüek, meg-veszett erkölcsüek és mindenképpen utálatosok.*

Negyedik Benedek Pápa éle 899 esztendô táján. Ez igen henye és tunya ember vala, ugy mint ki az ô Pápaságának idejében semmi dicsiretre méltó dólgot nem cselekedék. Ennek ideje felôl igy ir Stella de vitis Pontificum. Hac ætate omnis virtus, tàm in capite (in Papa) quàm in membris (in Clero) ex hominum ignaviâ elanguit. Az az. *Ez idôben minden jó indulat és cselekedet, mind a' fôben* (a' Pápában) *mind a' tagokban* (a' Papi rendben) *kiszáradott.*

Role-

Rolevinciusazt irja, hogy ez előtt való nyólcz Pápák, a' Széket kevés ideig birták, és hogy semmit egyebet nem tud mondani róllok, hanem ollyat, a' mellyet ségyenlés által ki-beßélleni. Ismét Fasciculi temporum azt mondgya, hogy az Sentség ez időben a' Pápákat el-hadta és a' Császárokhoz ment által. A' Tizedik Seculum-is, melyben 17 Pápák valának, nem vala jobb; sőt a' mint Baronius Cardinál irja ebben el-vetemedett, buja, és feslett életű emberek valanak, igy ir Baronius Cardinál: *Egy sem volt a' Tizedik Száz esztendőnél tudatlanabb és bóldogtalanabb idő; ez az ő kekeménységére és a' jóban való meddőségére nézve vas természetű vala, és az el-áradott gonoszoknak utálatosságára nézve ón természetű, ezen az Iróknak szűk volta miatt szokott homályos időnek neveztetni. Melynek küszöbénél lévén, ama' nagy gonoszokért, mellyeket az ajtó előtt lenni történék néznem, minekelőtte tovább mennénk, szükségesnek ítélők itt az olvasónak, meg-intvén valamit eleiben adni:*

Baronius ann. 900. num. 1. Decimo sæculo nullium indoctius & infœlicius; erat illud sui asperitate, & boni sterilitate ferreum, malique exundantis defœrmitate plumbeum, atque inopia scriptorum appellari consuevit obscurum. In cujus limine constituti, ab eaquæ soribus adeo flagitiosa nuper contigit aspexisse, antequam progrediamur ulterius, hic lectorem monendo præfari aliquid necessarium duximus: ne quid scandali pusillus animo patiatur, siquando videre contige-

ni: hogy valami botránkozásban ne eséke' kicsiny elméjű ember, ha mikor fogja látni a' puſztaságnak utálatoſságát a' templomban; hanem inkáb csudálkozzék azon, hogy az ő őrizésében az Iſteni hatalom vigyáz.

tigerit abominationem desolationis in templo; ſed magis miretur, & cognoſcat in ejus cuſtodia divinam invigilare potentiam.

Genebrardus ez időrűl igy ſóll: *Bóldogtalannak mondatik e' tizedik Száz, melyből ki-fogytanak vala a' jeles elmejű és tudományu emberek, mind a' jeles Fejedelmek és fő Papok-is.*

Genebrard. in Chron. lib. 4. init. 10. Sæculi. Infœlix dicitur hoc Sæculum, exhauſtum hominibus ingenio & doctrina claris, ſive etiam claris Principibus & Pontificibus.

Ama Kónyv kit Faſciculi temporumnak hivnak igy ſóll: *A' puha Kati idő kezdődött ezer eſztendő táján az Ur ſzületésétűl ſámlalván, melyben a' kereſztyéni hit igen kezde meg-fogyatkozni es el-hanyatlani az ő elébbi férfiui állapottyátul; a' mint meg-tetſzik a' ſzent Hildegard jövendőléséből. Es a' kereſztyénségnek ſok tartományiban, ſem a' Sá-*

Faſciculi temporum. Tempus effœminatum incepit circa annos Domini 1000. in quo fides Chriſtiana valdè cœpit deficere & declinare à priſtina virilitate; ut patet, in prophetia S. Hildegardis. Et in multis regionibus Chriſtianitatis, nec Sacramenta, nec Eccleſiaſtici ritus ſervantur. Erantque auguriis & maleficiis inten-

den-

cramentomok, sem az Ecclesiai szokások nem tartatnak vala meg. dentes, & erat Sacerdos sicut populus. *Es figyelmeznek vala a' varásláſokra és boſzorkányságra, és ollyan vala a' Pap mint a' köſség.*

Baronius Cardinál a' meg-nevezett helyen e' Seculum felöl iſmét igy ir: Habuit homines monſtroſos &c. Az az: *Csuda emberek éltek benne &c.* Megis tetſik; mert Ötödik Leo Pápa, ki élt 902 eſztendöben, az ö tiſztit kivánó bajnokától Chriſtophtul negyven nap mulva meg-ragadtatik és Székiből le-vettetvén a' tömlöczben taſittatik, és onnét a' Calaſtromban vitetvén buvában hal-meg. Első Chriſtof Pápát pedig paraſt, nemtelen és erőſakos embernek irják, és hogy az ö kurváinak, kik akkor Rómát birták, ſegitségek által ült bé a' Székben. De csak hamar fordul a' koczka; mert Sergius, ki utánna a' Pápaságba bé-lépék, Bergius meſtersége által, ki ama' hires Marozia nevü kurva Aſſonynak ſeretője vala, Chriſtofot meg-ragadgya két hólnap mulva, és a' Kalaſtromban küldi, a' hol a' bűdös tömlöczben élete el-végeztetik. Harmadik Sergius Pápa éle 903 eſztendő tájáu. Ez ama' Marózia nevü hires kurvát, a' Rómaiak ſemek láttára, mint ſaját feleségét ugy tartotta, kitül egy fiatis ſüle; ki az után az ö kurvai kedvekért a' Pápaságot el-nyervén Tizenkettödik János Pápának neveztetik. Luitprand. Ticin. lib. 3. de imperat. geſt. cap. 12. Ez-is a' meg-hólt Formoſus Pápának a' teſtét hét eſztendő mulva temetségétül ſámlálván,

ván, ujjobban Iſtván Pápa nyomdokát követvén a' földből fel-áſattya, a' koporsóból ki-vévén Pápai köntösben öltöztetti, a' Székben ültetti és ott fejét vétetti, és minden ujjait el-vagdaltatván a' Tyberis folyó vizben vetteti. Láſd-meg Luitprandust. Platina e' 3-dik Sergius Pápa életében igy ſóll az akkori pápák felől. Hi largitione & ambitione Pontificatum quærentes & adepti, poſt habito divino cultu inimicitias non ſecus ac ſæviſſimi quidam tyranni inter ſe exercebant. Az az: *Ezek nagy ajándékkal és tiſztelség kivánáſſal a' fő Papságot kereſvén és el nyervén, hátra vetvén az Iſteni ſzolgálatot, nem külömben mint valami fene tyrannuſok egymás között ellenségeſek valának.*

Első Lando Pápa éle 913 eſtendőben. Ez oly bőcstelen Pápa vala, hogy ſokan a' Pápás irók közzül a' Pápák Catalogusából ki-hadgyák. Mindazáltal igen jó ſaporitó Atya vala. Mert Pápaſága előtt az ő kurvái között teſti gyönyörűségben tőlté-el idejét: kik közzül edgyik, tudniillik Marózia főlé néki Tizedik és Tizen edgyedik János Pápákat.

Tizedik János Pápa éle 913 eſtendő forgásában, ez a' mint Balæus irja Lando Pápának Marozia nevű hires kurvától ſzületett fattya vala. Ezt a' Ravenai ſékből ama' nagy ſemtelen hires kurva Aſzſony Theodora Maroziának az Annya, hogy gyakrabban vélle fertelmeskedhetnék, avagy az mint Luitprandus irja, *hogy tovább ne lenne oly ritka az ő ſzeretőjével való fertelmeskedéſe*, mivel Róma Ra-

Ravennától két száz mért földnire vala, *a' Római Székkenhivattya.* Ez a' mint Luitprandus irja, lib. 2. nyilván és közönséges helyen fertelmeskedék Theodora hires kurvával. Végre midőn a' Magyarokat és Sarracenusokat Olaszországban bé-hivná, Guidotul az Olaszországi hadnak Vezérétől megragadtatik, és a' tómlóczben vettetik: a' hol egy párnát vetnek szájára, mely miatt meg-fuladván hal-meg. Tizenedgyedik János Pápa, vagy igazában másoknak szerint tizenkettődik, ki Sergius Pápának ama' hires kurva Marozia Adsonytul való fattya vala, 931 esztendőben, csak ifiacska korában, az Annya mestersége által, ki Guido felesége vala, lépék-bé a' Pápaságban, ki felől Baronius Cardinál így fohászkodik. Ad ann. 931. Talia pati coacta est Sancta Dei Romana Ecclesia, ut sic deformiter à tanto monstro invasa conculcaretur. Az az. *Ezt kellett szenvedni a' Római szent Ecclésiának, hogy így kelletnék annak e' csuda állattul el foglaltatni és tapodtatni.* Meg-szakadott hát itt a' succesio, és fejetlen láb vólt akkor a' Róma: Ecclésia.

Ezután következnek sok lator kurvás Pápák mind Tizenkettődik János Pápáig. Hetedik Leo nevű Pápa, kiéle 935 esztendő táján, csak azon csupa merő henye és hivolkodó ember vala, egéssz Pápaságának minden napjaiban.

Tizenharmadik István Pápa pedig 939 esztendő forgásában emeltetik Pápaságra. Ez micsodás ember lőtt légyen könnyen által láthatni. Mert egykor Rómában a' kősség között valami zenebona indul-

dulván a' Pápa a' nép közzé ki-mégyen, és ugy arczul vagdaltatik, hogy az után a' feb helyek miatt való fégyenletiben, foha kóz helyre ki nem méne, Agapetus Pápát Sabellicus Olaßorßágnak meg-háboritójának irja. Tizenkettődik János Pápa pedig anno 956 eßtendő forgásában, kit némellyek Tizenharmadik János Pápának irnak, Sergius Pápának Marozia nevű kurvától való fattya vala. Ez csak tizennyólcz eßtendős korában foglalá-el a' Pápaságot a' mint Baronius Cardinál irja, igen fertelmes és ocsmány életű ember vala, ki minden előtte való Pápákat rut élettel fellyül mul és halad vala. Ezt Trithemius Pápák életéről iró Pápás Hiſtoricus az ördőgnek eleven rabjának irja. Csuda buja életű és terméßetű ember vala, ugymint, a' kinek ha mi kevés ideje vólt iffiacska korától fogva a' bujaságtul, tehát azt inkább vadáßára, hogy ſem mint imádságra fordità. E' rut embert amaz Nagy Otto imperator, gyilkoſsággal, hit ſegéſſel, paráznasággal, ſentség tőréſſel és vér ellen való paráznasággal vádolá és a' Pápaságból le-is hagyitá: a' hol a' mint Luitprandus irja, illyen vétkekkel vádoltaték. (1) Hogy a' diaconuſokat a' ló iſtállóban ordinálta. (2) Hogy két menyével fertelmeſkedett vólna. (3) Hogy Pápához illendő kóntős és öltőzet helyet ſiſakban, paiſban és pánczélban öltőzvén menne ki a' kóz helyre. (4) Hogy a' koczka jádzás közben az ördőgöt hivná ſegitségül. (5) Hogy a' gonoß léleknek sérelméért bort ivott vólna. (6) Hogy a' hires kurváknak arany

kereßteket és pohárokat oßtogatott vólna. (7) Hogy az elötte való Pápákat meg-ölte vólna. (8) Hogy a' Cardinálnak ßemérem testét el-vágta volna. (9) Hogy a' regulás órák helyett vadászni járna. (10) Hogy Magyarorßágban a' Clerusnak, az az, Papi rendnek, meg-parancsolta vólna, hogy a' Predicatiókban a' Magyarokat a' Csáßár ellen ößtökélnék. Nagy Otto Csáßár Spoletumban menvén e' János Pápa az ö kurváinak mestersége által meg-tér Rómában, gyülést hirdet, és Leo Pápát, kit Otto Csáßár tött vala helyette Pápává, ki-átkozá. De csak hamar a' mint Luitprandus irja, midön az ö kurváival latorkodnék, az ördögtül meg-öletik. Luitprand. Lib. 6. cap. 7. 8. 9. 10. igy ßóll: Cum multiplici adulterio & incestu se polluisset, & in ipso meretricis suæ amplexu à Diabolo percussum interiisse. Az az, *Sokképpen való paráznasággal és vér ellen való kurválkodással magát megfertezteté, és az ö kurváinak apolgatása között az ördögtül meg-csapdostatván meg-öletik.* Vagy a' mint Platina irja de Vitis Pontificum, midön egy néminémü ember feleségével kurválkodnék, a' férfiu a' Pápát a' feleségével való fertelmeskedésen kapván, ugy üti vak ßemen, hogy nyólczad napra tißtátalan lelkét ki-pöki.

Ez idö tájban edgyik Pápa a' másikat ßékiböl leveti és ki átkozza vala; a' Pápasághoz nagy summa pénzen jutnak vala; és a' vétkek az égig nevekednek vala; el-annyira, hogy noha Galliais ekkori idönek sötét fellegével bé-vólna borulva; mind-

mindazáltal még-is e' nagy vétsétséget el nem fenvedheté, hanem Hugo Capetusnak uralkodásában a' Rhemense Conciliomot, Gyűléſt, kiben Arnulphus Aureliai Pűſpők præſideala, hirdeté, a' hol ez jámbor Pűſpők illyen keſerves panaſzra fakada. O lugenda Roma! quæ noſtris Majoribus clara Patrum lumina protulisti. noſtris temporibus monſtroſas tenebras, futuris ſæculis famoſas, effudisti. Az az. *Oh ſiralmas gyáſzra méltó Roma! Ki a' mi eleinknek jeles Atyákat termél, a' mi időnkre csudás ſetétséget és a' kővetkezendőkre hireſt ôntél-ki.* Alább iſmét igy panaſzolkodik. Quid hunc reverendi Patres in ſublimi ſolio reſidentem, veſte purpureâ & aureâ radiantem, quid hunc eſſe cenſetis? Nimirum ſi charitate deſtituitur, ſolâque ſcientiâ inflatur & extollitur, Antichriſtus eſt in ſolio Dei reſidens. Az az. *Minek alitsyátok Tiſzteletes Atyák e' felső ſzékben ben ülőt, veres bársonyban és aranyas ruhában ragyogót, minek alitsyátok? Tudni illik ha nincsen ſzeretéti és csak a' tudományban fuvalkodik és emelkedik fel, ez az Iſten ſzékiben ülő Antichriſtus.* Alább viſzont azt mondgya, hogy Rómát áruban bocsátották, és hogy az Antichriſtus kőzel vagyon s' a'hamiſság titka elő ſegittetik.

Kilencz száz hetven négy esztendőben, Hetedik Bonifacius Pápa, Ferrucius fia, Donus vagy Domnus nevű Pápa után, vagy a' mint Stratemannus irja Negyedik Benedek Pápa után. nagy kincsel juta a' Pápasághoz. Ez a' Tuſculai Herczégektől a' ſzékből ki üzetvén, Conſtancinápolyban ſzalada-,

à bonnét nagy kincsel, a' mellyet à Szétség árujából szerzett vala, meg-térvén, Tizennegyedik János Pápát, kit helyette emeltek vala a' Rómaiak, megragadtattya, és szemeit ki-tolyatván a' tömlöczben vetteti, és ott éhel meg-ölvén nyavalyáſt temetetlen vetteti-el, s' ugy foglallya-el az üres papi széket. Ezen előtte való Pápát-is Negyedik Benedeket egy Cinthius nevű Romai polgár segitségevel meg-ragadgya, tömlöczben vetteti, fel-akaſztattya, vagy a' mint némellyek irják éhel öli-meg. E' Bonifacius Pápát Platina de vitis Pontificum szentség törőnek nevezi. Mivel minden kéncsét a' Romai Eccleſiának kezében koporitotta és vélle Conſtancinápolyban ballagott vala. Baronius Cardinál pedig ad ann. 975. hivja ûtet hires latornak, hazája árulójának, vér ellen való gyilkoſnak, és ollyannak, a' kiben csak egy sikra-is Pápának való nem találtathatott. E' gutta ûtés miatt hirtelen meg hala, kinek meg-hidegedett hólt teſte, kötéllel lábaihoz kőttetvén az uczákon széllyel hurczoltaték és láncsával s' törrel által-verettetvén, csak mint egy köz ember temetteték-el.

Tizenötödik Janos Pápát 985 esztendőben a' Papi rend a' tömlöczben veti, a' hol éhel hal-meg.

Ötödik Gergely Pápa, ki az előtt Brunonak hivatik vala, 995 esztendőben, csak iffiacska korában mégyen a' Pápaságra. Ennek ellenében emelteték 18-dik János, Pápaságra, ki nagy árron vővé meg Creſcentius nevű Romai Polgártul a' Pápaságot: de Otto Csaſár Rómát meg-vévén, e' kevély

Já-

Jánosnak ujjait el-vagdaltattya, szemeit ki-tolyattya, és a' Capitoliumból le-rabittattya.

Második Sylvester Pápa 998 esztendő tájján tétetek Pápává. Ennek Pápasága előtt egy ördöngös könyv akada kezében és az ördöggel frigyet kötte, hogy nagy állapotra mehetne. Egykor életének hosszasságáról az Ördögtől tanácsot kérd, kinek az ördög azt feleli, hogy ha lokáig akar élni; Jerusálemet el-távoztassa. De nyavalyás Pápa egykor Rómában Jerusálem nevű kápolnában áldozván tudatlanul, lát sok sereg ördögöt, a' honnét e' halálos betegségben esvén, meg-parancsollya, hogy hólta után az ő testét darabokra vagdallyak, és két kerekű szekerre rakván ott temessék-el, a' hová a' lovak önként visznek.

A' Tizenedgyedik Százbasem valának jobbak a' Pápák. Tizennyólczadik János Pápa előtte való Pápát mérepgel öle-meg.

Nyolczadik vagy a' mint némellyek akarják Hetedik Benedek Pápa 1012. esztendőben ül-bé a' székben. E' felől és utánna való két Pápák felől Balæus azt irja, hogy ördögi mesterség által ültek-bé a székben. Genebrardus az időkről igy szól: anno 1007. Pápás omnes illius temporis ab Imperatoribus potiùs intrusos, quàm electos, monstra fuisse, & sic successionem legitimam turbatam fuisse, ut olim in Synagoga sub Antiochis. Az az. *Az időbéli Pápák inkább mind csak a' Császárok által erőszakkal tolyattak bé* a' székben, *hogy sem mint választás által* emeltettenek vólna à Pápaságra, *és így a rend-*

des egymás után való következés meg zavarodott, mint régen a' Synagogában az Antiochusokalatt.

Tizenkilenczedik János Pápa, 1024 estendőben, külső és nem Ecclesiai személy lévén tétetik Pápává, E'felől azt irja Benno Cardinál, hogy őrdögi mesterséggel élvén azt cselekedte, hogy az Asszony népek az erdőkön és mezőkön utánna futnának.

Kilenczedik Benedek Pápa, kit az előtt Theophilactusnak hivnak vala, tiz estendős korában 1033 estendőben factioból tétetik Pápává. Irtózásra méltó dolog a'mite' felől irnak magok a' Pápás Históricusok. Benno Cardinál in vita Hildebrandi igy szóll: Doctrinas dæmoniorum accepit à Magistris suis à Theophilacto, qui cognominatus est Benedictus Pápa nonus, à Laurentio Amalfitano Archiepiscopo, à Johanne Archipresbytero Sancti Johannis de portâ Latinâ, qui postea cognominatus est Gregorius Sextus Papa. Az az, *őrdögi tudománt tanult az ő Mestereitől, Theofilactusától, a' ki kilenczedik Benedek Pápának neveztetik, Lőrincztől az Amalfitai Érsektől, Jánostul, ki az után Hatodik Gergely Pápának nevezteték.*

Kilenczedik Benedek Pápáról pedig, ki élt 1033 estendő táján igy ir. Sacris Dæmoniorum fuit deditus, in sylvis & montibus mulieres post se currere faciebat, quas magicis artibus ad sui amorem coëgerat. Testantur hoc libelli ipsius inventi in domo ejus, postquàm vitam malè finierat. Az az. *őrdögi tiszteletre adta vélt magát, azt miveli vala, hogy*

az

az Aſſzony népek, kiket ördögi meſterséggel a' maga ſzerelmére hajtott vala, mind erdön s' hegyen utánna futnának. Azt irják felölle, hogy Rómából a' Szentségnek Pénzen való el-adásáért ki-üzetvén az erdöben valo bujdoſtában az ördög fojtotta vólna meg. Láſd *Martinuſt in Chronic. Platinat in vita Benedicti Noni, Petrus Damianuſt in libro qui inſcribitur Gratiſſimus.* Azt irja Stratemannus felölle, hogy hólta után egy Remete barátnak iſonyu ábrázatban, mint egy ſamár vagy a' mint némellyek irják, mint egy medve formában jelent meg ezt mondván: *En itt bujdoſom, mert a' Pápaságban értelem nélkül, törvény nélkül és Iſten nélkül mint egy oktalan állat ugy élitem.*

Az után 1044 eſtendö forgásában a' Római Széket egyſzerſmind három Pápák foglalák-el. Harmadik Sylveſter Pápa, ki nagy árron juta a' Pápasághoz. Kilenczedik Benedek Pápa, ki Caſimir barátot, három ok alatt tévé Lengyel Királlyá. (1) Hogy fôrôl fóre néki eſtendönként jól el-kelhetö pénzt fizetnének, és hogy a' Római ſzéket meg-becsülnék. (2) Hogy hajat ne nevelnének, hanem ük-is mint a' Papok elnyirt fejet viſelnének. (3) Hogy a' jeleſb idnepeken fejér gyólcsal ékeſitenék-meg nyakokat. Harmadik Pápa lón Hatodik Gergely, ki azelôt Gratianuſnak hivatik vala. Ez a' Pápaságot ezer ôt ſzáz Turoniai font Pénzen vévé-meg. De nem ſokkáig birhatá, mert a' mint Platina irja, ezt mind a' hármat Máſodik Henrik Caſár a' Pápaságból ki-rázá. Henricus Secundus (igy

ſöll Platina) in Italiam cum magno exercitu veniens, habita Synodo, cum Benedictum Nonum, Sylveſtrem 3. Gregorium Sextum tanquam teterrima monſtra, ſe abdicare magiſtratu coëgiſſet. Az az: *A' Máſodik Henrik nagy erővel menvén Olaſzországban, Gyüléſt hirdetvén, Kilenczedik Benedeket, 3-dik Sylveſtert és Hatodik Gergelyt, mint ollyan iſzonyu csuda állatokat arra kénſzerit, hogy a' felső méltóságbéli tiſzteket le tegyék.*

Ez Ezer negyvennégy eſtendő táján kezde a' kenyérnek és bornak a' Chriſtus teſtévé és vérévé való változáſról a' villongás és czivódás derekaſſan erőt venni, a' mikor ama' bóldog emlekezetű Berengarius az ő jeles tudományáért és ſent életéért Galliában és a' körül való tartományokban igen nagy becsülletben vólna. Azért itéld-meg ember jó lelki iſmérettel, holott ez ibőben a' Római Pápák igy meg-veſztegetődtek vala életekben, és erkőtsőkben, ha ſármazhatotté valami jó tőllők. Hiſzedé hogy a' tiſzta lelket ſeretö Iſten illyen el-vetemedett feslett eſkózőket tőtt vólna a' mennyei igazságnak óltalmazójává? Avagy inkább nem azok az időké ezek; a' mellyeket kiván vala az őrdög, hogy azokban csuda állatokat ſüllyön, és ez illyen jó lelkeket irtóztaró ſekete ſetétségben bálvány imádáſt öncsön-bé? Ez bizonyára? Mert ugyan-is midőn e' Tizedik és Tizenedgyedik ſázban é tévelgés lábra kapott vólna, fel-támaſták ez iránt e' jól sült Pápák az igaz tudománt követő hivek ellen a' Királyokat és Fejedelmeket, hogy ő-

ket

ket mint ártatlan báránykákat el-ßaggatnák. El-hirdeti azért ßélyel a' Pápa, poroßlója által, hogy valaki a' kereßtesek kőzzűl ezeket ßegényeket meg-őli, azt a' kegyelmet nyeri érette, mely azoknak engedtetett, kik Syriában a' Tőrőkők ellen hadakoznak, hogy a' Christus koporsóját viszsza nyerjék, tudniillik bűn bocsánatot és az egekben à dicsőſségnek a' kőzőnséges Szentek felett való gráduſsát nagy mértékét, a' mint ez a' Harmadik Innócentius Pápa Bullájából, mely a' Lateranomi Synat alá tétetett, világoſſan ki-tetßik.

Bòldog Iſten innét Montfortius Herczeg mellé advan magát Dominicus a' Dominicanus Barátok fundálója, két hólnap alatt, tőbbet őlemeg ket ßáz ezer embernél ßerte ßéllyel Aquitaniában és Vaſconiában Harmadik Innocentius Pápa idejében! Láſd meg Tvaldenſes in Confeſſione & Apologia. Láddé hol vólt Calvinus előtt a' mi Reformata Valláſunk.

Hogy a' Konkoly hintő e' tévelygéſre méllyebb és nagyobb fundamentomot vetheſſen és verheſſen, csuda nevetséges csudákat gondoltata-ki az emberekkel a' ßegény egyűgyű kőſségnék el-csábitására: Kezdék ßerte ßéllyel az embereknek fűlőkben zengedeztetni, hogy a' kép meg-verétézett, amaz pedig fejét meg-mozgatta: a' fa feßűlet megsértett óldalából vér folyt-ki. Hogy a' Szűz Máriának Damaſcusból hozott fa képének husból álló emlői nőttek vólna: hogy amott az oſtya gyermeki ábrázatban jelent vólna-meg; még pediglen

az Angyal előtt, ki azt darabokra vagdalta vólna: hogy az Oſtyából' mellyet a' Sidó gyermek furt vala meg, vér folyt vólna ki, és hogy az után fazékban vettetvén emberré vált vólna. Láſd-meg e' fabulákat Fulgoſ. lib. 1. cap. 6. & Naucler. Generat 44.

Pataviai Szent Antal életében azt irják, hogy midőn ez Antal a' meg-Szentelt Oſtyát a' ſzamárnak nyujtaná, a' ſzamár ottan el-hagyván a' zabot az oſtyát imádá. Vedechindus Saxoniai Fejedelem felől azt irják, hogy látta vólna, hogy az Urvacsorával élő emberek ſájában kis gyermek tétetett vólna-bé. Albert Kranczius Metropol. lib. 1. cap. 9. Azt-is irják hogy az Angyal a' misében egy Plogils nevű Presbiternek, a' Jéſus Chriſtuſt gyermeki ábrázatban nyujtotta légyen; kit amaz igen nagy áhitatoſſan kért tőlle. Paſchaſius Ratberus de Corpore & Sangvine Domini cap. 14. Egy Sidó gyermekecske félől-is irják, hogy a' templomban bé-menvén a' játék közt látta vólna, hogy az óltáron a' kis gyermekecske darabokra vagdaltatnék, és ugy tétetnék az Urvacsorával élő embereknek ſzájokban. Guil. Malnesbur. lib. 3. cap. 27. Ellenben Cantipratenſis Tamás azt beſzélli. libr. 2. miracul. cap. 40. hogy 1160 eſztendőben Duacomban a' meg-Szentelt oſtya a' földre eſvén, azonnal önként magától a' földről fel-emelkedett, és a' ruhához, melyhez a' Pap az ő meg-Szentelt ujjait ſokta vala törleni, hozzá ragadott, és hogy láttatott ékes gyermeki ábrázatban, ki ottan hirtelen-

ség-

séggel nagy ferfiui meg-élemedett állapotra nevekedett-fel, kinek fejében tövisből csinált koronavólt téve és két csepp vér cseppen vala-le homlokáról az orrának mind két réße felől. Azt irja egy Paris Máthé nevű Anglus Hiſtoricus, hogy 1247 eſtendőben Harmadik Henrik nevű Anglia Királynak a' ſent földrűl küldtenek egy kis Kriſtály palaczkot. mely a' Chriſtuſnak a' keresztfán kifolyt vérével teli vólt: mellyet a' goromba babonás Király a' maga orrára függeſztvén, ſakkozott ruhákban óltözvén gyalog nag' Papi pompával késéré-el a' Weſtmonoſtori templomban. Sőt még mais Mantuában tartanak egy palaczkot vérrel tele, a' mellyet a' vér között küllőmbséget iſmérő Pápa Chriſtus Jéſus vérének itél és mond lenni.

Illyen dolgokkal kezdék a' köz népet el-csábitani. De vallyon mi okért? Azért hogy képek imádását meg-állathatnák, és az Ur Jéſus valóságos emberi teſtének az Utvacsorában való valóságos jelenlétét a' ſegény kőſséggel inkább el-hitethetnék! Oh nyomorult idők! E' meſterség által sűrű ſetétség önteték-bé az emberek ſivekben, és a hamiſságnak titka lábat kapa a' Királyok tudatlansága miatt, a' mikor a' nagy rendek el-kezdének ijjedni a' Pápának hirtelen és helytelen való ki-átkozásától. Oh mely temérdeki ſok kincset tekerének ezzel bé a' Papok az ő tárházokban; a' holott a' ſegény néppel el-hiteték azt, hogy onnét az ő lelkek holtok után nagy könnyebséget, sőt örők életet és bóldogságot nyerne! Senki ne csudállya hát

hát hogy e' Seculumban a' konkoly hintô Sátány ennyire mehetett elô dolgában.

XII. RESZ.

Az igaz vallás üldöztetéséről és annak az üldöztetésben való álhatatos megmaradásáról, és terjedéséről.

JOllehet a' Sátány mind tűzzel vassal, mind pediglen kôltött hazug csudákkal e' gonosz idôkben az Urvacsoráról való igaz tudománt oltromlaná; de Isten, ki az övéinek oltalma, e' szent tudomány tiszteségét el-óltatni nem engedé; hanem a' mint az Apostolok idejétûl fogva ez ideig fen tartotta; ugy ez idôkben-is támasztott sok kegyes lelkeket, kik az Antichristus kegyetlenségével nem gondoltanak, sôt az igazságot e' világ elôtt megvallanák. Mert az Andegavai Püspök Bruno, és ô utánna Berengarius az ô Dékánnya nyilván vallást tônek arról, és azt taniták, hogy az Urvacsorában lévô kenyér és bor nem Christus teste és vére, hanem annak csak ábrázattya és emlekeztetése.

E' Berengarius kele-ki, a' mint irja Segebertus, ad ann. 1051, Urunk Születése után 1050 esztendô forgásában, ez Isteni igazság és úgy mellett: de nem benvedheté akkori világ a' tiszta igazsagot, hanem a' konkoly hintô a' Pápákat fel-inditván négy Concilimot hirdete ellene. (1) Rómában, Kilenczedik Leo Pápa alatt, de mivel oda menni nem mere nya-

nyavalyás, a' több vélle egy értelemben lévő és egy igasságot követő hivekkel edgyütt az Eccleſiából ki-tiltaték, és őrök átok alá vetteték. (2) Vercellenben Lybia tartományában, de itt-is mivel hogy vévé ebében, hogy mind pereſſe, vádoloja és birája csak azon egy, a' Székennis meg-jelenni nem akara; hanem két Cleruſt kűlde-el nyavalyás, kik az igaz igyet forgatnák; de azok csak hamar el-ijedvén a' Papságtul, az igazság mellől el-állának. (3) Tvanban, 1055 eſztendőben Leo Pápa halála után, Victor Pápa Hildebrandusáltal, ki még ekkor a' Római Anyaházna csak Archidiaconuſſa vala, Conciliomot hirdete, de ittis nyavalyás Berengarius diſputatiora leereſkedni nem akara, sőt ugy tetteté (mivel hogy ő-is ember vala) mint ha az igasságot le-hadni akarná. (4) Lateranumban Miklós nevű Római Pápa alatt. E' Második Miklós Pápa négy eſztendő mulva, a' felsőtűl fámlálván czitálá Berengariuſt Rómában, hogy a' Lateranomi palotában a' Conciliom előtt meg-jelennék. Itt ſegény Berengarius az emberi erőtlenségtűl viſeltetvén, mint regenſent Péter harmadfor kénſeritteték az igaz tudományt meg-tagadni, és magát a' Pápa igája alá vetni. Meg-is tetſik azon Conciliom actáiból, hogy ézidőben nem csak maga vólt Berengarius azon értelemben, hanem mások-is; Mert Leo Hoſtienſis azt-mondgya, hogy ſenki a' jelen valók közzül ő néki ellene nem álhatott. Leo Hoſtienſis Chron. Caſſinenſi lib. 3. cap. 35. Eiq; cùm nullus valeret reſiſtere, Albericus idem eneca-

tur.

tur. Azaz. *Midőn ő néki senki ellene nem állhatna azon Albericus meg-ölétik.* Minémű képtelen formátát irtanak pedig e' Conciliomban Berengarius eleiben, a' mellyre subscribálni kellett, a' mellyet még magok-is ma a' Pápások meg-engedni ségyenlenek, oda fel meg-hallottuk, tudniillik, hogy a' kenyér légyen a' Christus valóságos teste, és hogy az Urvacsorával élő hivek kezek által valóságossan és érezhetőképpen tapogattatik a' Christus teste és fogok által meg-őrőltetik, tőrettetik. De mihelyt szegény Berengarius e' 113 Püspőkökből álló Római Synat keze közzül el-szaladhata, mint valami ártatlan galambocska az ölyvők körme közzül, ottan nagy panaszt indita rajta tőtt erőszak tétel feiől és nyilván e' világ előtt vallást tőn rólla, hogy ő belőle e' recántáláft Humbertus Burgundus Cardinál mint egy csigázás alatt tekerte-ki- Vagy a' mint Lanfrancusnál vagyon. Ab Ecclesia malignantium, à vanitatis Concilio, à Synodo Satanæ id factum. Azaz. *A' lőtt a' gonosz indulatnak Ecclésiájától, a' héjában valóság gyülekezetitől és a' Sátány Synattyától.* Bezzeg azután ő-is nyavalyás ama' szent Péterrel edgyütt többé meg nem tagadá idvezitője igaz tudományát, hanem élete fogytáig, mely esett 1088 estendőben annak tanitásában álhatatossan meg-álla és marada.

Micsodas ember lőtt légyen pedig e' Berengarius, ki-tetsik az ő epitaphiomából, a' mellyet Hildelbertus Cœnomæniai Püspők irt vólt nékie. Epitaphio apud Malmesburienſem.

Quem

Quem modo miratur; semper mirabitur orbis,
Ille Berengarius non obiturus obit.
Quem sacræ fidei fastigia summa tenentem
Jamjam quinta dies abstulit, ausa nefas. &c.

Az az. *A' kin most ez világ igen csudálkozik,*
Ez után is csudálkozni meg nem szúnik.
Berengarius az, a' ki meg nem halhat,
A' szomoru halál elől el nem álhat.
Ki midőn vólna szent hitnek nagy mestere,
Im azt az ótódik nap tőllünk el-vévé.
Ez iszonyu dolgot cselekedni meré. &c.

Ezen Berengariust hivja, Statum Ecclesiæ spem, & gloriam Cleri. Az az *Ecclésiának állapottyának, a' Papi rendnek reménségének és dicsőssígének.* Lásd-meg Baronius Cardinált, ad annum 1088 § 21. Platina in vita Johannis 15 igy sóll felőlle. Fuisse in pretio hac tempestate constat, & Olidonem, Abbatem Cluniacensem & Berengarium Turonensem, viros sanctitate & Doctrina insignes. Az az. *Nyilván vagyon, hogy ez idő tájban nagy becsülletben vóltak, Olido a' Cluniacomi Gárdyán és Turonból való Berengarius, kik szentséggel és tudománnyal jeles emberek valának.* Ugyan ott azt mondgya Berengarius felől, hogy e' minek uránna minden javát a' fegényeknek ki-osztogatta vólna, keze munkájával keresi vala kenyerét.

Ez idő tájban Francia, Németh és Olaszország, Anglia, ennek tudományát követő hivekkel rakva vala, a' mint ez a' pápás Historicusokból ki-tetsik. Guilielmus Malmesburiensis lib. 3. de gestis Anglo-

lorum igy ſóll: Scatebat omnis Gallia ejus doctrina. Az az. *Forrvala egéſz Gallia ennnek tudományával.* Weſtmonoſtori Máthé pedig ad annum 1087 igy ir: Eodem tempore Berengarius Turonenſis in hæreſim lapſus, omnes Gallos Italos, Anglos ſuis jàm pœnè corruperat pravitatibus. Az az. *Azon időben a' Turonból való Berengarius eretnekségben eſvén, az egéſz Galluſokat, Olaſzokat, Angluſokat az ő veſzetségével majd mind meg-veſztegette vala.*

Berengarius élete vége felé tételték Hildebrandus, ki Hetedik Gergelynek hivatik, pápává. 1078 eſztendőben. Nagy vala e' pápa felől a' gyanu, hogy ő is Berengarius értelmét követné. Sigonius lib. 9. de regno Italiæ anno 1080 azt mondgya, hogy a' Batavuſoknál Brixinában való Synatban, a' Németh Orſzági pûſpôkök e' Gergely pápát hivták, veterem hæretici Berengarii diſcipulum, Catholicam & Apoſtolicam fidem de corpore & ſangvine Domini in quæſtionem revocantem, az az, *az eretnek Berengariuſnak régi tanitványának*, ugy mint, *ki a' közönséges és Apoſtoli hitet az Ur teſte és vére felől kérdésben hozta vólna.* Meg-bala Berengarius; de ugyan ezen Iſteni tudományban néki elég ſucceſſora marada, mind a' Lugdunomból való Waldus Péterig, kiknek tanitványit Waldenſeſeknek és Albigenſeſeknek hivják vala. Ezekben vólt hát Calvinus előtt a' mi igaz valláſunk.

Hogy ezek velünk egy hitben és valláſban, mind itt s' mind a' többi hitbéli ágazatokban, vóltanak, Æneas Sylviusból, ki 1458 eſztendőben hága-bé a' pápa-

pápaságban, ki-tetßik, kinek tanubizonysága annyival-is nagyobb és állandóbb, a' mennyivel ezeknec ßegényeknek dűhőssebb ellensége vala. Ez minek utánna a' Waldenseseket el-járta és uttyából megtért vólna, nagy dűhőséggel őßtőkellé a' Pápákat és Csáßárokat ezeknek űldőzésére, kiknek akkor ßámok, Cseh, Morva és Magyar Orßágban és a' kőrűl való tartományokban igen sok vala. Ez Æneás Sylvius ezt irja felőllők.

Ezeknek kűlőn szakadások vagy vélekedések dőgleletes és utálatos, és felette nagy bűntetésre méltó, hogy a' Római Ecclésiának felsősége légyen nem akarják, sem azt hogy a' Papi rendnek valami tulajdona légyen. A' Christus és a' Szentek képeit el-tőrlik. A' Purgatorium tűzét tagadgyák. Azt állattyák, hogy azoknak a' szenteknek, kik már a' Christussal uralkodnak, kőnyőrgések a' halandó embereknek semmit sem használ. Innep napot egyebet az Ur napjánál és Husvétnál nem illenek. A' bőjtőt meg-utállyák. A' meg-

Horum secta pestifera & abominabilis est, ac summo digna supplicio, Romanam Ecclesiam nolunt habere primatum, aut proprii Clerum habere quicquam. Imaginem Christi Sanctorumque delent. Ignem purgatorii inficiantur. Nihil sanctorum preces jam cum Christo regnantium prodesse mortalibus, asseverant. Festum diem præter Dominicam & Paschalem non agunt. Jejunia spernunt. Horas canonicas abjiciunt. Eucharistiam sub speciebus panis & vini & parvulis & dementibus præbent:

meg-szenteltetett órákat meg-vetik: a' háládásnak Sácramentomát kenyérnek és bornak színe alatt mind a' kísdedeknek s' mind az észteleneknek oda adgyák: a' kik azt ki-ßólgáltattyák semmit egyebet az Uri imádságnál és a' meg-szentelés igéjénél el-nem mondanak: sem köntösöket meg nem változtattyák: sem semmi ékességet magokra nem vésznek. Némellyek pedig annyira mennek elő e' balgatagságban, hogy az óltárnak Sácramentomán nem a' Christus valóságos testét, hanem néminémű hasonlatoßágát tartsák lenni, a' bolygó és meg nem tért Berengarius követői. Az Eccléßia Sácramentomi közőrt a' kereßztséget, Urvacsorát, házaßágot és rendet bé veßik. A' pœnitentiáról keveßet értenek: A' Confirmatiorul és utólsó kenetről semmit sem

conficientes nihil præter orationem Dominicam, & verba conſecrationis dicunt: nequé veſtimenta mutant: nequé ornatus aſſumunt aliquos. Quidam verò eo uſqué deſipiunt, ut non Verum Chriſti corpus in Sacramento altaris, ſed repræſentationem quandam eſſe contendunt, errantis Berengarii non converſi ſequaces. Ex Sacramentis Eccleſiæ; baptiſmum, Euchariſtiam, matrimonium, ordinemqué recipiunt; de pœnitentia parùm ſentiunt: de confirmatione & extrema unctione nihil, Monachorum religionibus infeſtiſſimi ſunt, inventioneſqué Diabolicas aſſerunt eſſe. Baptiſma ſimplicis undæ volunt: nullâ aquâ benedicûr: Cæmeteria non habent conſecrata: cadavera mortuorum & ut digna ſunt

cum

sem. A' baráti élet ellen cum beſtiis ſepeliuntur, *haragusnak és azt órdögi* vanumqué cenſent ora- *találmánynak mondgyák.* re pro mortuis &c.

A' keresztséget csak tiszta vizből akarják lenni: semmi vizet meg nem áldanak: Nincs meg-szenteltetett czinteremek: a' hóltaknak hólt testek, a' mint méltó is, az óktalan állatokkal együtt temettetnek-el, és héjában valóságnak tartyák a' hóltakért való kényörgést, &c.

E' beſzédet Æneas Silvius patvarkodáſſal-is egyeliti-meg, ollyat-is fogván ſegényekre, melyben nékik ſe birek ſe tanácsok nem vólt, a' mint erről Balthaſar Lydius Conſervat. veræ Eccleſiæ pag. 368. Æneas Sylvius epiſtolája eleiben tött præfatiojában keſerveſſen panaſolkodik. Példának okáért illyen az a' mikor ſegényekre azt fogja és kólti, hogy az Úri vacsorát mind a' bolondoknak s' mind a' gyermekecskéknek kiſólgáltatnák és hogy az ő halottyok hólt teſtét az oktalan állatokkal együvé temetnék. Egyéb iránt a' többi nagyobb réſzint miénk.

Hogy ez időben Magyar Orſág ezen értelemben lévő hivekkel tele lött légyen meg-tetſzik. (1) Mert 1508 eſtendőben Calvinus előtt a' Reformatus Magyarok Láſló Magyar Királynak a' mi Confeſſiónkhoz haſonló Confeſſiót adának-bé, a' melyben ő magokat egy neminémű Auguſtinianus barát ellen, ki őket a' Király előtt ſok tévelygéſſel vádolá, óltalmazák. A' többi között ezzel vádolák *Hogy nem kellene a' Pápának engedelmeskedni: nem a*

szenteket segitségül hivni: hogy purgatorium nem volna: hogy kenyérrel és borral kellene az Urvacsorát ki-szólgáltatni: és hogy az által állatozást is meg vetnék. Fasciculꝰ rerũ expetẽdarũ in reſpõſione excuſatoria fratrũ Waldenſiũ, fol. 87. igy ſzólt: *Irja ô, hogy a' kenyér és bor az ô terméſzeti valóságokban à Chriſtus teſtévé és vérévé és Iſten s'ember Chriſtuſsá által változzanak: ugy hogy a' kenyér és bor valóságában ſemmi meg ne maradgyon, hanem csak a' miné műségek csudalatoſképpen magánoſſan tartaſſanak-meg. Holott ez illyen hitről való vallástételnek a' mi Urunk Jéſus Chriſtus beſzédében ſemmi fundamentoma nincsen, a' ki egy ſót ſem ſóllott a' valóság el-változásáról.* Alább fol. 88. *Ebből nyilván vagyon, hogy az elôdeden lévô Eccléſia e' hitben vólt, és ezt vallotta, és nem vétkezett és nem tiſztelte e' Sácramentomot, mert abban az időben a' Chriſtus példájával*

Scribit ipſe quod panis & vinum in naturali eorum ſubſtantia, tranſmutentur in corpus & ſangvinem Chriſti, & in Chriſtum Deum & hominem, ut nihil de ſubſtantia creaturæ panis & vini maneat, ſola autem accidentia miraculosè nudè ſuſtententur. Nam hujuſmodi confeſſio fidei non habet fundamentum in verbis Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui nullum verbum dixit de converſione ſubſtantiæ.

Exiſto manifeſtum eſt quod primitiva Eccleſia hanc fidem habuit, & illam confeſſa eſt, & non erravit, & non fecit reverentiam huic Sacramento, quia illo tempore exemplo Chriſti ſedentes ſta-

val le-telepedett nép mindgyárt vötte és semmit benne meg nem maraſztott, sem a' házon kivül ki nem vitték.

ſtatim acceperunt & nihil retinuerunt, nec extra domum extulerunt.

(2) Meg-tetßik meg-is hogy azon időben a' mi igaz valláſunk Calvinus előtt meg-vólt: mert azoknak maradékit még ma-is ſemlélly ük Magyar, Cseh és Morva Orßágokban és a' körül való tartományokban, ugy mint, Lauromariumban, Merindolinumban, Caprariában és az Angruniai, Lufernai, Perufiai, Sanmartiniai völgyekben: Pragela Fraxinetumban, mellyek a' havaſok között tétettek-le. Innét lőn az-is, hogy mihelt Iſten az ő Evangelioma zászlóját Galliában és Galliához közel való tartományokban fel-emelé, mindgyárt ezek ſegények önnön magokat a' mi Eccléſiáinkhoz adák.

(3) Luther Márton és Calvinus János idejek táján a' Vallás körül eſett hirtelen nagy változás, avagy nem nyilvánt tanittyaé, hogy egéſz Europa az időben tele vala az igaz Iſteni iſméretet követő népekkel, kik a' Pápiſtaság alatt ſohajtnak és nyögnek vala, és a' reformatiot nagy ßivek ßakadva várják és óhajtyak vala; mellyet akarmint igérnének a' Pápák, de ugyan csak ſemmi ſem telik vala benne.

Végre ám ugyan hozzá-is nyulának Iſten engedelméből a' Reformatiohoz. Illyen vala; *Herman, Coloniai Fejedelem, Erſekés Leodiomi Püſpök.* E' jámbor Iſten lelkétül indittatván mind külső s'

mind belső, Magistratusi és Papi hatalma szerint, járulván melléje a' Ratisboniabéliek hatalmok-is a' Reformatiohoz nyula, és edgyező szivel azt végezék, Ut Christianam reformationem instituerent, quæ ad bonam decoram ac salutarem Ecclesiarum administrationem promovendam conferat, eamque strenuè ac sedulò in executionem & effectum perducerent. Vide Thuan. lib. 1. p. 67. & lib. 4. p. 278. 279. Az az. *Hogy a' keresztyéni reformatiohoz fognának, a' mely az Ecclesiáknak jó, ékes és idvességes igazgatására hasznos volna, és azt szerényen és ugyan valóban-is végben vinnék és meg-cselekednék.* Innétazért 1542 esztendőben, Reminiscere Vasárnap után való Pénteken, abban a' Tartományban Gyűlést hirdetnek, és az egész Tartománynak javallásából, sőt minden renden lévőknek nagy kivánságából, a' Reformatiohoz hozzá nyulának, és abban jól elő menének; a' mellyet Surius kénszerittetik meg-vallani. Surius in comment. rerum in orbe gestar. a. 1547. Diœcesim Colonienſem jam multis locis ita novis dogmatis fuisse infectam, ut difficilis omninò curatio videretur. Az az. *A' Coloniai Tartomány már sok helyeken annyira meg-veszteg etődött vólt az uj tudományokkal, hogy annak meg-orvoslása tellyességgel nehéznek látsatnék.*

Illyen vala *Gebhardus Truchses Coloniai Érsek és Elector*, ki-is 1583 esztendőben azon reformatiohoz ujjonnan hozzá kezde, de az erőßak miatt jó szándéká-

dékában meg-gátoltaték és Püspökségéből le-vetteték.

Illyen vala *Augustus Saxoniai Herczeg Mespergai Püspök*, ki 1544 esztendőben az ő Ecclesiáit reformálá.

Illyen a' *Brandeburgomi Albert, Magister Ordinum Theutonicorum:* Ez-is 1525 esztendőben Borussia Tartományában bé vivé a' Reformatiót.

Illyen a' *Brandeburgomi Sigmond*, Második Joachim Elector fia, *Magdeburgomi Ersek és Németh Országi Fejedelem*; Ez-is az egész Tanácsi rendel el-kezdé a' reformatiót. Lásd-meg Thanust lib. 38. *Friderik Joachim-is* illyen vala, ki a' tiztben Sigmond után következvén az el-kezdett reformatiot végben vivé. Lásd Thuanust lib. 38. 1570 esztendő táján. Es a' Capitulum tetszéséből ám ugyan meg-is házasodék. Thuan. lib. 47.

Illyen vala *György Anhaltinai Fejedelem, Magdeburgomi Præpost*, az után *Misnai*, ki által nyula Augustus a' Saxoniai Herczeg a' Reformatiohoz, kiről fellyebb hallánk.

Illyen vala *Christof Megalopolisbéli Püspök*, ki a' Raceburgomi Ecclésiának reformatiojának jó segéde vala. Thuanus lib. 38.

Illyen *Henricus Julius Brunsvicomi Henrik Herczegnek* unokaja, *Halbestadi Püspök*. Thuan. lib. 38.

Illyen *Everhardus Hollius Episcopus Verdevsis*. Thuanus lib 38.

Illyen egy néminémű N. N. *Brandeburgomi Püspök*, ki első lőn Berolinum Városában, a' ki az Ur-

Vacsoráját mind két nem alatt, úgy mint, kenyérrel és borral oltá 1539 esztendőben. Lásd Chitr. apud Calvisium in Chronico.

Illyen *Friderik Præpositus Bonnensis & Episcopus Monasteriensis*, ki Hermannak a' Coloniai Érseknek attyafia vala. Surius ad ann. 1547. pag. 424.

Illyen vala *Comes Stolbergius a' Coloniai Ecclésiának Dékánnya*. Tuanus lib. 4. Illyenek ennek Collegái, Tisztbéli társai. Jac. *Ryngravius. Fridericus Vendensis, Christophorus Oldenburgius, Rich. Bavarus, Philippus Oberstenius*; kiket a' Pápa az igaz vallásért ám Rómában-is citála. Lásd Sleidan. libr. 16.

Illyen *Joachimus Morlinus, Sambiai Püspök Poroussiában*. Thuan. lib 50.

Illyen *Speratus Pal*; a' ki elsőben nagy bátorsággal köz helyen prédikállá; Herbipolisbau, Saltzburgumban, Bécsben, Augustában, Iglaviában, mely Morvában vagyon, az Ecclésiában bé-csúszott hibákat, az után a' Pomeraniai Ecclésiának Püspökévé tétetek. Lásd Chytræust in Saxonia.

Illyen *Guilielmus Kostler*, Ki választott *Monostori Püspök* vala. Ennek értelme és szándéka a' Reformatio felől mi vala Caffanderhez irt leveleiből kitetsik. Lásd-meg azokat Inter epistolas illustr. Belgarum centur. 1. epist. 20. 22. &c.

Illyen vala *Stupitius János*, az Augustinianusok Vicariussa, ki látván Luthernél az Evangeliomi világosságot, azt javallá.

Illyen

Illyen *Lorbeerus* a' ki a' Rittershusi Kalastromnak Brunswicomhoz közel fő Papja vala. Thuanus lib. 43.

Illyenek *Wittembergában az Augustinianus Barátok*, kik Luthertől az igasságra meg-tanittatván 1521 estendőben oda hagyák a' magános Misét.

Illyen az *Augustinianusok Collegiomának Elöljárója*, a' ki az övéivel edgyütt bé-vivé Spira városában a' Reformatiót. Lásd Melanctont in epist. ad Harderbergium epist. 26.

Illyen *Frisius János Nustatomi Gárdgyán*; kiről említekezik Sleidanus lib. 15. ad ann. 1554.

Illyen *Pfauserus Második Maxilian Udvari Papja*.

Illyen *Voitus János Vinariomi Predikátor*.

Ezekhez adák magokat sserte széllyel egész Németh Országban sok rend szerint való egyházi sólgák és Presbiterek, kik között, értelemmel, irással és munkával ezek valának nevezetesek: *Luther Márton*, *Simon Heinsius Witebergai Pap*, *Feldkirck Bernhárd Kembergai Præpost*, *Justus Jónás, Witebergai Præpost*, *Carolostadius Canonicus és Archidiaconus*, *Fredericus Myconius Vanariai Pap*, *Justus Menius*, *Æpinus János*, *Bucerus, Hedio Moguntiai Pap*, *Urbanus Regius Pastor Augustanus*, *Zekius Mátyás és Symphorianus Argentinumi papok*, *Spalatinus György a' Saxoniai Udvarnak Prédikátora* és abban első Reformator 1522 estendőben, *Joh. Capito Fabritius Basiliai Pap*, és az után a' Moguntiai Püspöknek Consiliariussa, tanácsossa. *Brentius János*, *Isenmannus* mind ketten Halei Papok, *Bugenhagius Pomeranus János*,

Amborus Blaurerus Conſtantienſis, *Rus Miklós Roſtochiai Pap*, ki még Luther Márton előtt Roſtochiban és Wilmariában el kezdette vala a' reformatiót, *Rebmannus János Waldshuti Pap*, *Aulber Máté Reutlingai Pap*, *Schwebelius János*, *Heſſus János és Moybanus Amborus Baraſzlai Papok*, *Henricus Stoló*, *Wolfgangus Muſculus*, *Scraerer György*, ki Bavariában az Evangeliomi igaſságot martyromsággal pecsétlé-meg, 1528 eſztendőben. Hárman a' Lubekai Prædikátorok kőzzűl, kiket, midőn 1528 és 1529 eſztendőben az igaz Evangeliomi tudománt kezdenék hirdetni, a' Canonicuſok ugy vagyon a' Városból ki-űzének, de az után a' lakoſok kérésére 1550 eſztendőben, helyben állattanak. Láſd-meg Chrytr. in Saxonia.

Illyen vala *Danczkán Sándor* ſent Iráſt magyarázó Doctor és Prédikátor 1522 eſztendőben. E' midőn a' templomban a' tiſztább tudománt kezdené tanitani, az ő rendin lévő társaitul meg-gátoltatik; de a' Magiſtratus és a' kőſség által meg-óltalmaztatik és a' nagy Mária templomában által vitetik: ott ſegitséggel léſen néki, Winckelplochius Jakab, és a' több templomoknak Predikátori Mollerus Jakab és Huffelt Amborus. A' Reformatio munkája, a' mellyet a' Pápáſok Sigmond Lengyel Király által meg akartak vala akadályoztatni 1556 eſztendőben, viſont helyben állittaték *Pancratius Dominicanus* Barát által; ki ellen noha a' Baraſlai, Culenai Plockoviai Pűſpőkők kegyetlenkednének, de Iſten ſegedelme által meg-óltalmaztaték. Chronic.

nic. Boruſſ. Schutzii citante Barth. Keckermanno in collegio oratorio.

Angliában 1534 a' Reformatiot kezdék-el elsőben-is az Erſekek, Púſpókok, a' Király; Henricus Octavus és az egés Parlamentum kiván-ván ebben az Oxoniomi Academiának-is terſését és értelmét; a' hol azt végezik, hogy a' Római Pûſpóknek a' ſent Irásban nagyobb hatalom nem tulajdonittatik, mint akarmely Angliai Pûſpóknek. Igy azért ki-ſorittatik és vettetik Angliából a' Pápának minden hatalma, és Könyv iraték a' Reformatio felôl; melyre ezek a' Pûſpôkôk válaſtatának: *Stokisleus Londinenſis, Gardinerus Wintonienſis, Samſonus Cheſtrienſis, Repſius Nordwicenſis, Goodrickus Elienſis, Latimerus Wigornienſis. Shaxtonus Sarisburienſis, Barlæus S. Davidis.* De ez után ezen Nyólczadik Henrik Királysága alatt máſodik és harmadik Könyv-is iraték a' Reformatiórul.

Henrik Király hólta után *Eduardus Sextus* idejében e' fundamentomon derekaſſabb reformatiót indita *Cramerus Tamás Erſek* és *Angliai* úr *ember*, *élvén ez iránt Bucerus Mártonnak Mártyr Péternek* és *Fagius Pálnak*, kiket 1549 esztendöben Németh országból vitetett vala bé Angliában, ſegitségekkel. Thuanus hiſt. lib. 3. & 6. *Cramerus* mellé adák magokat ſok Pûſpôkôk, a' többi között *Latimerus*, *Ridlejus*, *Hopperus*, *Richardus Coxus* &c a' kinek igen ſép levele vagyon Caſſanderhez, mellyet meg-látha-tni in Epiſt. Illuſtr. Belgarum centur. 1. Ezen Iſteni ügyet ſegiték több ſok Papok és Doctorok-is, kivált-

kiváltképpen Martyr Peterrel való Oxoniomi disputatio után. Lásd Suriust ad ann. 1549.

Eduard hólta után, a' Sátán Mária Királyné által meg-zavará ugyan e' szép reformatiót; mindaz által Isten az övéit el nem hadgya, hanem Mária hólta után Ersébeth Királyné szívét fel-inditá, ki az Országnak minden rendivel, sőt (a' mely csudálkozásra méltó, a' mint Petrus Matthæus, hist. lib. 6. narr. 2. p. 490. szóll) majd az egész Püspököknek közönséges meg-edgyezésével lévén az egészsz Nemzetnek-is Londinomban Concilioma gyűlése, e' szép reformatiót helyére állatá, 1562 esztendőben. Thuanus libr. 29.

Scotiában; elsőbb *Cnox János* oda hagyván a' Páposztaságot kezdé Edimburgumban a' Reformatio tiszta magvát hintegetni. Ugy Sophocardius György-is, a' mint ezt Thuanus libr. 3. bizonyittya.

Galliában és Navarra Országban s' a' Bearniai birodalomban, azokon a' Prédikátorokon kivül, a' kiket oda az Albigenseses, kik immár egynéhány száz esztendőtül fogva magokat a' Római Ecclésiától el-szakasztották vala, küldtenek vólt, e' rend szerint való egyházi szólgák reformáltanak.

Castilionæus Cardinál Bellovacomi Püspök.

Sanromanus Aquinomi Érsek. Lásd ezekrül Thuanust lib. 28. 35. *Johan. Antonius Caraciolus Melphiai Fejedelem fia Tricassomi Püspök*, kinek buzgóságát és reformatiójátt le-irta Thuanus l. 28.

Guilielmus Briconetus Guilielmus Cardinál fia, *Mel-*

Meldomi Püſpök. Thuanus libr 31.

Barbanſonus János, Apameenſis.

Girardus Rufus Cœnobiarcha Cleriacenſis, ez után Oleronomi Püſpök Benearnomi Tartományban. Thuan. lib. 6.

Spifama Jakab Niverinomi Püſpök. Thuanus lib. 22. 31. & 33. anno 1562.

Carolus Gillarius a' Carnuteſek Püſpökje. Thuan. libr. 51.

Ezekhez adák magokat több ſok Doctorok, Papok és Presbyterek, kik között nem utólsók vóltanak e' következendők.

Lambert Ferencz Aveniobol való.

Marlóratus Agoſton, Spina János, Toſſanus Péter, ki elsőben Metisbeli Canonicus vala, az után a' Navarriai Királynénak Margit Aſzſzonynak Eleemoſynariuſſa.

Guilielmus Farellus, Boquinus Péter.

Bonefidius. Láſd Thuanuſt lib. 55.

Buticularius, Hadrianus Forræus, Bellovacomi Presbiterek, Thuanus, lib. 28.

Lotharingiában és a' környülette lévő Tartományokban.

Caſtellanus János Szent Irás magyarázó Doctor, Szent Agoſton Rendiből való, és *Schuch Farkas* Paſtor in Oppido Hippoliti. Ezek Szegények mind ketten 1525 eſtendőben martyromságot szenvedének. Metis Városában két Dominicanus Barátok, kikről Sleidanus emlekezik lib. 14, ann. 1542.

Dániának és Sveciának Országiban a' Doctorok

és rendes Papok kezdék-el a' reformatiót és azt a' Király s' Orßág rendi patrocinioma alatt erőssitékmeg.

Litvániában, a' másutt el-kezdett reformatio után sokan kezdék a' rendes egyházi ßolgák közzül az ő kőssségekkel edgyűtt a' miéink gyűlekezetihez magokat adni, melyben e' mái napig meg-maradtanak. Lásd Thuanust lib. 47.

A' *Lengyelek között* első vala *Lascai János Guesmai és Leucziciomi Præpost*, ki Magyar Orßágban Vesprimi Püspöknek hivatik vala.

Livoniában Cnophius Andras, Rigai Pap, *Tegetmejerussal* és több tißtbéli Társaival veté-fel a' Reformationak furdamentomát, a' mely az után Rigában az Orßág Gyűlésében, 1534 eßtendőben, minden rendeknek nagy meg-edgyezésével vétetékbé, ki hánván egész Livoniából a' Pápistaságot. Thuanus lib. 21.

Morváról és Cseh Országról nem ßóllok; mert ott már Hus János idejétűl fogva meg-vólt a' Reformatio.

Austriában, Styriában, Carniolában, Carinthiában, elsők lőnek *Truberus Parochus Laceanus, Wierus Pál, Dragolicius György*. Ezek vivék-bé több társokkal edgyűtt a' Reformatiót, segitséggel lévén nékik ez iránt *Bonanus Tristai Püspök és Bauber Christof s' Cazianerus Ferencz*, Lubecai Püspökök. Ezek közzé ßámláltatnak *Capicius András Carniolanus*, ki Austriában Weissenkirki Pap vala, *Vitus Nuberus* Seissenstai Gárdgyán.

Hel-

Helvetiában, Tigurumban, Huldricus Zwinglius és *Leo Judæ*:

Bernában, Major Sebeſtyén, Bertholdus Hallerus, Kolbius Ferencz, Bernai Papok.

Baſileában, Oecolampadius, ann. 1513. *Telamonius Limperger* a' Baſileai Pûſpôknek ſuffraganeuſſa vagy Vicéje, tituluſára nézve Tripoliſi Pûſpôk, *Wiſſenburgius Farkas* és tôbb egyházi ſólgák, kik az ô templomokbã *Oecolampadiuſſal* ottan azont kezdék tanitani. Urſtiſius in epit' biſt. Baſilienſis.

Bielában. Wittenbac Tamás, jeles ſzent Iráſt tudó ember, Zwingliuſnak és Leo Judának Præceptora.

Ezekhez adák magokat ſok Papok és rendes egyházi ſólgák, a' Tiguromi, Bernai, Baſileai tartományokban, kik réſz ſerint a' Tiguriai diſputatio után, mely elék 1523 eſtendôben, réſz ſerint a' Badai után, mely lôn 1527 eſtendôben, a' közönséges Iſteni tiſteletnek formáját egy ſivel lélekkel meg-változtaták.

Ezekhez adhatni *Bullingerus Jánoſt*, ki az Urianuſoknak egy néminémû faluban Papjok vala, és annak attyafiát *Bullingerus Henrichet* a' Capellomi hires Kalaſtromnak Gárgyányát, *Joner Farkaſt* a' Barátoknak egéſz Collegiomával, kik közzôl ſokan egyházi ſzólgák és tanitók vóltak. Láſd ezekrôl Henrich. Pantaleonis Proſopograph. patt. 3. in Vita Zwinglii. Bullingeri præfat. Apologiæ Tigurinæ præmiſſam. Ezek közben ſamláltatnak mégis *Gervaſius, Scholaſticus* Bremogartai Pap. *Wagnerus*

rus Sebestyén Schaphusiai Pap. Láſd, Melchior Adam in vita Bullingeri & Ulmeri.

Sabaudiának és Pedemontomnak részeiben már ekkor a' Wáldenſeſeknek ſok Eccleſiájok vala, mellyekről nem ſóllok.

Spanyol Országban ezek nyulának a' Reformatiohoz: *Conſalvus János*, ki Pontius Jánoſnak Bailentiai Herczegnek Prédikátora és Droſſai válaſztatott Püſpök vala, *Varquius*, *Avellanius Chriſtóf* és *Garſius Arias* az Iſidorus Kalaſtromának ſok Attyafiaival egyben. Annak felette *Conſtantinus Pontius*, a' ki Ötödik Károly Császárnak halálakor mellette vala. Láſd-meg e' Reformatorokat Thuanuſnál lib. 23.

Olasz Országban: *Baldus Lupatinus*, ki a' Franciſcanus Barátoknak Provinciáliſſok vala: ezen önté-bé Flaccus Illiricuſnak-is a' ſivében a' Reformatiót. Melchior Adam in vitâ Illyrici.

Martyr Péter Vermilius, a' ki Brixiában, Bajoniában, Firmumban, Piſában, Velenczében, Mantuában, Bergomban, Montferratomban ſokfor prédikálla, és az ő Auguſtinianus Barát társainak Collegiomiban a' ſzent Iráſt magyarázá Pataviumban, Ravennában, Bononiában, Vercelben. Az után Spoletomi Gárdgyánná tétetek, az után Collegii Neopolitani S. Petri ad aram Præfectuſsává: onnét tul az egéſz Rendnek Generalis Viſitatorává; Végezetre S. Fridiani Lucæ Priorjává. E' Martyr Péter Collegiomából egy eſtendő alatt 18 Sociuſok jövének-ki a' reformatiora; kik között nevezetteſſek

tessek valának *Celsus Martinengus* és *Hieronymus Zanchius*. Láſd Thuanuſt lib. 3.

Angelo Fiorio Mihály, a' ki Olaſz Országnak ſok helyein-meg gyujtá az igaz Reformatiónak világát.

Vergerius Pál Péter Modruſai és *Juſtopoliſi Püſpök*, Hetedik Kelemen és Hatodik Pál Pápáknak Legatuſſa, és ennek Attyafia Joh. Baptiſta Vergerius Polai Püſpök. Thuanus libr. 5. Sleidanus libr. 21.

Mollius János Minorita. E' ſzegény Rómában meg-égetteték, 1553.

Belgiomban is és a' kőrűl való tartományokban ſok jó lelkű Papok és Preſbyterek fogának a' Reformatiohoz.

Illyen vala *Angelus Merula Heenvlieti Pap.* Ez is Martyromságra viteték.

Illyenek valának: *Piſtorius János*, ki-is Pap vala Wourdában. Ez lőn az első Hollandiában ki az Evangeliomi igaſságról való vallás tételéért 1525 eſtendőben meg-égetteték. Láſd Guilielmi Gnaphei Hagienſis Martyrium Johannis Piſtorii Woërdenatis.

Hermannus Coquus Nerdai Pap, *Rhodius János Trajectomi*, *Johannes Sartorius Nortwicomi Pap*, *Bernardus Monachus*, *Gerardus Wormerus*, *Guilielmus Trajectinus*, *Laurentius* és *Petrus Nonnius*, *Antonius Friderici*, *Georgius Sylvánus*, *Galenus*, *Gerardus Gallinaceus*, *Hermannus Modetus*, *Petrus Gabriel*, *Chriſtof. Fabritius*, *Hermannus Johannis*, *Antonius*

Nicolai, Cornelius Cooltuyn, kik Barátok és Presbyterek valának.

Henricus Zuitphanius Antverpiában az Augustinianus Renden valóknak Priorja. Ez az Evangeliomi igasságért Meldorpiomban meg-égetteték. Lásd Sleidanust és Suriust ad ann. 1524.

Tamás Groningában a' Dominicanus Szerzetenlévő Barátok Priorja; ez egynéhány uttal az utánna leseskedők ellen a' Tanácstul meg-óltalmaztatéték, végre Kámkivetés által tartá-meg életét.

Henrik és János Augustinianus renden valók. Ezek Bruxellában égetteténekmeg az igasságért 1523 estendőben.

Gerardus Geldenhaurius Noviomagus.

Anastasius Velvanus ki Carderenben Pap vala.

Johannes Laurentius Brielanus Sacerdos. Ez az igasságért való Kámkivetésében hala-meg 1568 estendőben Veselában.

Gerardus Swieten, ki Vianomi Pap vala.

Ama' négy Hollandiai Papok, kik Hágában égettettenek meg 1570 estendőben: Kiknek martyromságok és jeles vallás tételek fel vagyon irva a Martyromokról irt könyvben.

Andelius János Gendereni Pap, a' ki első lőn ki Heusdanomban meg-gyujtá az Evengeliomnak világát.

Tilius Tamás Antverpiai Gárdgyán; az után ugyan ott és Delphisben-is Reformatus Prédikátor.

Smetius Márton, Sledingai Pap, *Ægydius de Meyere Vinderhoutensis*,

Adri-

Adrianus à Maldergen Vrselensis, és *N. Oostwinckelensis*, Ezek a' Gandaviai mezőn Papok valának, kik kőzzűl a' három elsők az Evangéliomi igasságot mártyromsággal pecsétlék-meg.

Magyar Országban, *Dudithius András* lőn első à ki ez időben a' reformatiót el-kezdé: jóllehet már ez előtt régen majd Hus János idejétől fogva, a' reformata igaz vallás magát Magyarorßágon imitt amott ki-terjeßtette vala; a' mely csak innet-is kitetßik; (1) mert Sigmond Király és Csáßár idejében sokan a' Magyarok kőzzűl Hus János kővette igaz Evangeliomi Vallásért 1420 eßtendőben, ßámkivetésben űzettetének, kik Moldovában telepedének-le, a' mint ez a' Magyar Cronicában, mely a' Kalendáriom után tétetett, meg-vagyon irva. (2) Mert a' mint fellyebb meg-hallók, már 1508 eßtendőben, a' Reformatus Magyarok, Láßló akkori Magyar Királynak e' mái napi mi Confessionkkal meg-edgyező Confessiót adának-bé. Ez tudomány terjeßtésére alkalmatosságot nyujta, a Magyaroknak a' Csehekkel való meg-egyeledése, 1430 eßtendőben.

Ez azért a' Dudithius András, ki elsőben Tininiensis az után Pécsi Pűspők vala, a' Tridentomi Conciliomot meg-járá, ugyan ott két Oratiót el-is orála; az után meg-térvén onnét a' Reformatiót javallá és elő segité.

Erdélyben 1522 eßtendőben, két Plébánusok nyulának à Reformatióhoz, kik lettenek légyen neveket fel nem talállyuk világossan; hihető az edgyi-

ke Silesita Amborus vala, kirûl a' Szebeni Capitularis Urak panaßßában vagyon emlekezet, à mint alább meg-hallyuk.

E' két Plebánusok kezdének Szeben városában a' Pápaság ellen prédikálni, mellyért, az Estergami Ersek eleiben citáltatának, 1523 esstendôbē a' honét nem térének vißßa Erdélyben. Vagyon ezekrôl akkori Lajos Magyar Királynak levele; mely kôlt 1523 esstendôben, illyen igékkel:

László Isten kegyelme által Magyar és Cseh Országoknak Királlya. A'mi hivûnknek az Esztergami Ecclésiának a' lelkiekben tiszteletes Generalisának, egésséget és a' mi kegyelmessségûnket.

Mivel mi a' mi Szeben városunk, két Plebánussinak, kikoda az Esztergami székre te elôdben citáltattanak, és ügyük végett, a' mi hivûnknek, a' Christusban tiszteletes Atyának, László Uramnak, a' Szent Római Ecclésia hegyeiben Szent Márton Ecclésiájának Presbyterének, Esztergami Erseknek és Constantinápolyi Pátriárchá-

Ludovicus Dei gratia Rex Hungariæ & Bohemiæ. Fideli nostro Venerabili Ecclesiæ Strigoniensis in Spirituali Generali, salutem & gratiam nostram.

Quoniam nos in negotio & causa duorum Plebanorum Civitatis nostræ Cibinien sis, qui istuc ad sedem Strigoniensem in præsentiam tui citati fuerant, ad fidelem nostrum Reverendissimū in Christo Patrem, Dominum Ladislaum, Sancti Martini, in montibus Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Presbyterum Cardinalem Strigoniensem

chának, Fő Secretáriusunknak, Cancellariusunknak és mi barátunknak irtunk bizonyos levelet. A' mely miglen azon Cardinál Uramhoz nem érkezéndik, és arra azontul nékünk felelet nem hozatik, az alatt, azon úgynek üzésétül kergetésétül minden bizonnyal meg-szűnnöd és magadat meg-tartóztatnod kell, és semmi fenyitékkel vagy nehézitéssel azok ellen cselekedni ne méreszely, és másképpen cselekédni magadban fel ne tedd, ez levelet el-olvasván, annak a' ki kézben adgya, viszsza adván. Kőlt Budán, Cantate nevű Vasárnap előtt valószombaton, 1523 eztendőben.

sem ac Patriarcham Constantinopolitanum, summum Secretarium, Cancellarium & amicum nostrum, chariſſimum, certas literas noſtras dedimus; Quæ donec ad ipſum dominum Cardinalem, pervenient, & ab eodem reſponſum, ad eas nobis reportabitur, interea à perſecutione ipſius cauſæ, omninò ceſſare & ſuperſedere debeas, nec ullis cenſuris aut gravaminibus in ipſos agere aut procedere audeas, & aliud facere nullo modo præſumas, præſentibus perlectis exhibenti reſtitutis. Datum Budæ, Sabbatho proximo ante Dominicam Cantate, Anno 1523.

De a' Magyar Országi és Erdélyi Reformatorul alább bővebben hallyunk.

Nem helyeſſen kiáltyák tehát ma teli torokkal mi reánk a' Pápás Atyafiak, hogy a' mi első Reformátorinknak nem vólt Eccléſiai hivatalok, és arra való méltóságok authoritáſſok, a' Pápiſtaság alatt;

latt; hanem hogy ők azt csak a' meg-téréſnek és hivatalnak ſine alatt koporitották magoknak, bétolyván magok magokat az Eccléſiai ſolgálatban, és a' Papságra ordinálván. Cornelius Janſenius Giſbert Voëtiuſnál in deſper. Cauſa Papatûs libr. 2. cap. 1. igy ſzól: Vos ſolo illo converſionis & vocationis titulo officium prædicandi arripuiſtis, cæteroſq; Eccleſiaſticæ poteſtatis actus exercuiſtis. Az az, *Ti csak ama' meg-téréſnek és hivatalnak titulusſa alatt koporitottátok magatoknak a' predikálásnak tiſztit, és a' többmunkáit az Eccléſiai hatalomnak az alatt gyakoroltátok.*

Felelet. E' nem helyes. Mert imé ezek az elő számlált ſzemélyek, kik első Reformatorok vóltanak, mind rendes hivatalos egyházi ſzolgák vóltanak; küldettek tehát és hivattattanak az egy-házi tiſt gyakorlására a' Pápiſtaságban, azzal a' hivatalpal a' minémű lehetett akkor a' Papaság alatt. Nem-is változtatták-meg ezek az Eccléſiát az ő valóságára nézve; hanem abban csak az Evangeliomi és egyházi fenyitéket állatták jó karban.

Itt illyen ki-fogáſok vagyon a' Pápáſoknak: *Ha az első Reformatoroknak Eccléſiai és törvényes hivatalok vólt a' Római Eccléſiától; tehát a' Római Eccléſia igaz és közönséges Eccléſia, és csak annál vagyon, a' mint a' Pápánál is, az Eccléſiai hatalom és méltóság.* Felelet. (1) Nem következik. Mert az Eretnekeknél régen, a' mint Hieronymus dialogo contra Luciferianos ezt állattya, a' hivatal meg vala; mindazáltal vallyon azt hozzuké innét ki

hogy

hogy csak az ő Eccléſiájok vólt az egy igaz Eccléſia? Ezt a' Pápáſok ſem engedik-meg, azért amaz ſem álhat-meg. Ha kik a' Novatianus Eretnekek közzűl a' Régi Catholicuſokhoz által mennek vala, minden uj ordinatio nélkűl azokat bé-fogadgyák vala helyben hagyattatván elébbi hivatalok és ordináltatáſok. Azt hozzáé azért innét ki valaki, hogy csak az Novatianuſok Eccléſiájok az igaz Eccéſia? A' halni kéſzűlő és a' fekélyekkel avagy ſok ſebekkel meg-epedett teſtben még az élet és az életnek kut-feje, a' minémű a' teſtel edgyesűlt lélek, meg-vagyon; azt hozzáé onnét ki valaki, hogy az a' fekélyes ſeb nem ſeb, sőt hogy csak az a' ſeb és fekély az élet és az életnek kut-feje? Balgatagság vólna ezt mondani. Azért amazt ſem mondhatni. (2) Ha mit akarnának ebből igyeneſſen ki-hozni, igy kellene azt a' ki-fogáſt formálni. Ha abban az Eccléſiában és attul vólt a' mi Reformatorinknak hivatalok; tehát vólt még ott valami igaz Eccléſia, és valami egyházi ſólgálat, jóllehet az meg-undokittatott vólt.

Igy már ezt meg-engedgyűk nékik. Nem kűlömben vólt itt a' dolog mint Iſraelben és Judában, a' holott jóllehet mindenek az bálvány imádáſſal meg valának ferteztetve; mindazáltal még is vala ott valami Eccléſia és valami egyházi ſólgálat és Sacramentomok: ugy hogy ámbár nevezné Iſten őket az utálatoſságokra nézve, *Szerecseneknek fiainak*, Amos. 9. v. 7. és *Gomorrhának népének*; Eſa. 1. v. 10; mindazáltal a' ſövetségre és a' ſövet-

ségben lévőkre nézve, a' kik még ő kőzőttők valának, nevezi őket *ő népének*, és azoknak magzatit, *ő fiainak*, Hoſ. 4. v. 12. és 6. v. 11. és 11. v. 7. Eſa. 45. v. 11. Jer. 2. v. 9. 13. 30. 31. 32. és 10. v. 20. Mint példának okáért, a' parázna feleség, mind addig mig tűle a' férje el nem veti, ugyan csak feleség affelől ha parázna-is: Igy valamely Eccleſia-is, ámbár tévelygéſekkel és bálvány imádáſſal mint lelki paráznaságal meg-ferteztetett-is; de ugyan Eccéſia affelől mind addig valameddig Iſten ingyen való kegyelmeſségébol hozzá nem küldi az elváláſnak levelét, el-vévén tőlle a' bővetségnek tábláit és pecsétit, az az, az igét és a' Sácramentomokat, Ezech. 16. v. 21. és a' többiben. Jeremiáſnál az első és máſodik réſzekben.

Azért az elő számlált Reformátorok rendes és hivatalos Papok vóltanak; a' honnét kiki kőzzűllők az Iſtennek Igéje ſerint, az igaz hitet és valláſt prédikálta, a' Sácramentomokat ki-ſólgáltatta és az egyházi fenyitékre ſorgalmatoſſan vigyázott, ſegitvén ebben őket vagy nyilván vagy titkon ſok jeles emberek. Illyenek valának példának okáért;

A' Lotharingiai Cardinál, ki az Auguſtána Confeſſión meg-nyugovék. Thuanus lib. 28. 29.

Mounluccius Valentiai Erſek. Thuan. lib. 27. 29. és 24. Ez a' tudománynak és erkőlcsőknek megvetését kőz helyen feddette, és Condæus Fejedelmet tanáccsával s' ſok ſzép feleletivel ſegitette. Thuan. lib. 24. és 27. és 29.

Faber Jakab Stapulenſis, Picherellus, Renatus Bene-

nedictus kik irálokkal nevezetesek.

Marilacus Bécsi Püspök. Ehez a' Pápák igen gyanósok valának, mivel az Eccléſia meg-jobbitásában igen buzog vala, Thuan. lib. 26.

Illyenek valának Olasz Országban; *Folengius Baptiſta János*, *Iſidorus Clarius*, a' *Fulginas Püspök*. Thuan. lib. 16. & 23.

Moronus Püspök és Cardinál, a' ki a' Tridentomi Synatnak inditója vala, és a' ki mint Pápa követe és első Præſidens határozza vala meg a' dolgokat. Ez igen hires és nevezetes abban a' præſidentiában a' Pápa mellett való maga viseléséről: mindazáltal lelke ismeretiben meg-győzetteték a' mi reformátiónknak igasága felől; ki jóllehet egyébiránt tudna élni e' világgal, de annyira ki-nyilatkozék a' dolog, hogy a' Pápa parancsolattyára az Inquiſitoroktul a' tömlöczben vettetik; és ha a' Pápának halála nem történik vala nem tudom mint jár vala, anno 1559. Láſd Orationem Hier. Ragaſcho in fine Concilii Tridentini. Thuanum hiſt. 28. & 23. & hiſtoriam hujus Actionis Inquiſitorum in Moronum ſeorſim editam.

Gyanós lőn Negyedik *Pál Pápa* a' Vallásra nézve, *Danfelicus Thamás Cavenai Püspök* felől, és *Ægydius Fuſcharus Mutinai Püspök* felől, és őket tömlöczben vetteté, 1558 eſtendőben. *Polus Cardinállal* is félben ſakaſztattya a' követséget ezen Pál Pápa, és őtet Angliából Rómában viſſza hivattya. Láſd Thuanuſt Polus Cardinál felől libr. 6. pagina 195.

Spanyol Országban; *Bartholomæus Caranza Toletomi Érsek*, ki-is a' Tridentomi Conciliombn jelen lévén, annyira meg-győzetik lelki ismeretiben a' Reformata Vallás igazsága felől, hogy azért a' tömlöczben vettetik és minden jósága a' Fiscusnak adatik. Láld Thuanust lib. 26.

Német Országban, *Moguntiai Albert és Cardinál* a' Reformatusoknak a' vallás gyakorlására szabadságot ád, 1539. Chron. Calvisii ex Chytræo.

Ferus János Minorita és Moguntiai Prédikátor, ki az ő irásiról és az Index Expurgatoriusról igen nevezetes. Ezekhez számláltatnak, *Pál Pater*, *Fulgentius*, *Marsilius*, az őket követőkkel egyben, kik nem régen a' Pápa és Velenczei Respulica között fen forgó koczódás alkalmatosságával jövének nap fényre.

Julius Phlagus Naumburgomi Püspök, *Sidonius Mihály*, Merspergai Püspök, és *Illebius János*. Ezeket a' Reformátióért nem kevesé gyülölé a' Pápa. Azt irja Calvisius in Chronolog. hogy Sidonius Mihályt a' Merspergai Püspökségre addig bé nem vévék, míg nem arra igéré és kötelezé magát, hogy a' mely Reformátiót Augustus nevü előtte való Püspök már oda bé vitt vala, meg nem gátolná, hanem helyben hadná.

Fridericus Nausea, Bécsi Püspök.

A' Moguntiai Érsek, kire hogy a' Rienecensis Comitatusnak Vármegyének egy része philep Herczeg hólta után reá szállott vólna, azt a' Reformátiót, a' mellyet ő előtte Philep nagy buzgósággal vitt

vala végben meg-engedé, sőt parancsolá.

Eraſmus, ki a' Limpurgomi Herczegek ágából való vala és Argentinomi Pűſpők; kiről ir Thuanus lib. 43.

Scœpperus Jakab Tremoniai Pap Weſtphaliában; a' mint ez, az ő Evangeliſtákra és Apoſtoli levelekre irt józan Commentariuſſiból ki-tetſik.

Ide valók azok-is a' kik a' Reformatiot vagy egéſſlen, vagy nagyobb réſzre, vagy csak némely réſzre nézve javallották, mindazáltal a' Római háztul el nem ſakadtanak. Nevezet ſerint, a' kik vagy az Eraſmuſtól vagy Renatus Benedektűl, vagy Caſſandertűl &c. elő adatott formáját és uttyát a' Reformationak javallották. Illyenek valóban feleſen valának mind alsó s' mind felső renden lévő egyházi ſzemélyek, sőt Cſáſárok, Fejedelmek és nagy Politicus tudós emberek, nevezet ſzerint, Ferdinánd és Maximilián Cſáſárok, a' Coloniai Erſek, Wicelius, Maſius András; a' mint ezt az ő Caſſanderhezirot levelek és egyéb tudós munkájok bizonyittya. Láſd-meg Epiſt. Illuſtrium Belgarum & ad Belgas Centur. 1. & volumen Epiſt. Eraſmi. De Caſſandro Thuanum lib. 36.

Innét eſék az, hogy 1544 eſtendőben az Imperiomban való Orſzág gyűlésében, azt végezék, hogy az Eccléſiának állapottya jobbittatnék-meg, és annak formáját-is adnák; mely formának még csak az emlekezete-is valóban meg-háboritá Harmadik Leo Pápának elméjét, a' mint Thuanus irja libr. 2.

Sok

Sok Politicusok valának effélék Galliában, az mint Thuanusból kitetßik, libr. 44. an. 1568: Kik közzé ßámláltya Borbonius Cardinált, a' Mommorantiusokat, és a Hospitáleleknek Cancellárjusát.

Sôt valakik a' Pápistaságban valami értelemmel, tudománnyal és kegyeſséggel birtanak, akar egyházi ßemélyek, akar Politicusok lôttenek légyen, majd mind javallották az Eccléſiában a' Reformatiót; némellyeken kivûl, kik az idônek ßolgálni akarván magokat hátra vonák. Illyenek valának; *Gropperus, a' Lotharingiai Cardinál, és Polus Cardinál.* Láſd Thuan. lib. 50. Illyen; Contarenus Fregoſus, Eſpencæus, ugyan ott Thuanuſnál. Illyen Eraſmus és Lôrincz a' Wurceburgomi Pûſpôk. Chron. Melanct. & Peuceri lib. 5.

A' Reformatorok ſegédi közzé ßamláltatnak azok-is, valakik a' Kalaſtromokban, Akademiákban és Scholákban, tanitáſokkal, vagy a' kûlsô polgári társaságban tanács adáſokkal, vagy egyéb iránt irásokkal igyekezetekkel, jó példa adáſokkal és authoritáſokkal a' Reformátiot elô-mozditották, vagy arra az utat meg-erôſſitették: Kiknek neveket és dicsireteket Thuanus Hiſtoricus és máſok fel-jedzették.

Illyenek váltanak; *Németh Országban*, az egéß Wittembergai Academia, Melancton, Grynæus, Munſterus, Geſnerus, Pellicanus, Camerarius, Bibliander, Fagius, Forſterus, Sturmius, Gisb. Longolius, Lycoſtenes, Zvingerus, Copus Márton, Math. Judex, Joachimus Vadianus, Monhemius

János, Otto Brunsfelsius, Jodochus Willichius, Sturmius János, Loineerus János, Hermannus Buschius, Conrad. Heresbachius.

Galliában, Volmarus Menyhárt, Mercerus János, Robertus Stephanus, Innocentius Gentiletus, Julius Cæsar Scaliger, és annak fiai Sylvius és Josephus Scaliger, Hotamannus Ferencz, Hugo Donellus; Ramus Péter, Hadrianus Turnebus; jóllehet ezt némellyek kétségben hozzák, a' mint Thuanus bizonyittya, lib 38. Maroth Kelemen, Thuan. lib. 33. ann. 1562. és lib. 21. és Carolus Molinæus J. C. kiről Thuanus lib. 36. és 38.

Angliában és Scotiában Buchananus György, Junius Péter, Cherus János, Rogerus Aschanus.

Belgiomban, Philep de Lens az Ötödik Carolus Secretariussa, Gualtherus Delenus, igen tudó ember, Cornelius Honius, jeles törvény tudó ember, Oliverius Bockius, Guilielmus Gnaphæus, Gerardus Falkenburgius, Hubertus Giphanius, Marnixius Philep, D. de S. Aldegonde, Hadrianus Vander Mylen a' Spanyol Királynak Consiliariussa, tanácsossa, Carolus Utenhovius, Georg. Rattellerus Consiliarius, Henricus Agilæus, Nannius Foreſtus.

Spanyol és Olasz Országokban. Markus Antonius Flaminius, Guilielmus Gratarolus Medicus, Immanuel Tremellius, Cœlius Secundus Curio, Cusanus Benedek, Fregosus Agoston, Carnesecus Péter, Aonius Palearius, Driander Janos, Spanyol nemzet. Diasius János, Ezek nyavalyások négyen

az

az Evangéliomi igasságért martyromságot szenvedének, 1546. Lásd Thuanust libr. 39 és libr. 2. Sleidán. libr. 17.

Ama' szentséggel, elmével és tudománnyal emlekezetes Olympia Morata Asszony, kit Renata a' Ferrariai Herczegné Ateſtina Anna leánya tanitására hivott vólt. Thuanus lib. 16. & libr. 24.

Brucciolus Antal, ki az eredet szerint való szent nyelvből a' Bibliát Olasz nyelvre forditotta.

Járula ide a' Királyoknak, Fejedelmeknek, Magiſtratuſoknak és Patronuſoknak véllek edgyûtt való dajkálkodása; kik mind intéſſel, mind tanácscsal, mind pedig patrociniommal az Eccléſiákat és azoknak lelki pásztorait segitették.

Németh Országban illyenek valának az Electorok es Fejedelmek és a' kólcsos Városoknak Magiſtratuſai: Kik kôzôtt elsôk valának; Harmadik Friderik Saxo, az Attyával Jánoſſal edgyûtt, Friderik János, Braudeburgomi Györgi, Fratres Luneburgici, Heſſus Philep, Palatinus Bipontinus, Wolfgangus Anhaltinus, Philep Pomeraniának Fejedelme &c. Lásd Thuanust libr. 1.

Ezekhez járult a' *Második Maximilián* Csásár ſuffragioma, tetszése, ki noha, kûlsô képpen a' Római háztul el nem szakada, mindazonáltal az Auguſtána Confeſſionak mindenkor kedveze, a' mint ezt Sambucus György bizonyittya; In Epiſt. Illuſtr. Belgar. Cent. 1. Epiſt. 59. Ezen Császnak midôn Cseh Király vólna egy Paufer János nevû Evangelicus Predikátort tarta Udvarában; Az Auſtria-

striaiaknak-is az Evangeliomi igazságnak gyakorlására szabadságot engede, 1568. Thuanus lib. 44.

Helvetiában a' Tiguriombeliek és Bernabéliek. Thuan. lib. 1.

Galliában vagy Franciában, Margith a' Navarrai Kiráalyné, Ferencz Király Nénnye, Johanna Albretána, ugyan Navarrai Királyné, Anna Ateſtina a'Guiſiai Herczeg felesége, Henrik a' Navarriai Király, Condæns Fejedelem, és többen ſokan a' kik e' jó dologban ezeknek nyomdokókat követték. Margith felől láſd Thuanuſt lib. 6. Johanna felől ugyan útet lib. 51. ad ann. 1572. Ateſtina Anna felől libr. 24. Ezekhez adhatni Annás Burguſt, ki a' felsö Udvarnak Senatora vala. Thuan. lib. 22. és 23.

Angliában; Nyolczadik Henrik Király az egész Parlamentommal egyben, ugy mint, a' ki a' Reformatio akadályit el-háritá. Ö utánna a' fia Hatodik Edvard Király, ki a' Reformatioban ſerényen munkálodék és azt el-végezé; végezetre ama' dicsöſséges Erzsébeth Királyné, ki a' meg-zavart Reformátiót helyben állatá.

Scotiában; a' Király képe, és az Orſzágnak nagy rendei, Urai, kik Máriának, Guiſanus Herczeg leányának hólta után, az Orſzág Király nélkül lévén, az el-kezdett Reformatiót jól meg-erösíték.

Dániában, Chriſtianus a' Holsatiai Herczeg, ki hogy a' Királyságra meg-koronáztaték a' ſzéllel Orſzágában bé vött Reformatiot köz helyen meg-erösíté a' nagy Uri rendeknek nagy meg-edgyezé-

zésével. Itt a' Püspököktül a' párt ütésért a' Királyhoz tartozó jókat el-vévén, azt az Országnak ítélék. 1536 és 1537.

Sveciában, Gustávus Király, Ericus fia. Ez egész ő Országát el-járja, és a' Reformátiót el-kezdi, 1525. Az Országnak Statusit egybe hivja 1527. a' hol az Ecclésiák Reformatioja végeztetik, és midőn az Ecclesiai hatalom felől való disputatio után a' Püspökök a' Pörtel-vesztették vólna, a' külső Politiai hatalom tőllök el-vétetik.

Lengyel Országban, sokan a' Fejedelmek és nagy Uri rendek közzül, kik közzül való vala Radevillus Miklós Vilnai Palatinus és Olicai Herczeg. Thuanus libr. 38.

Austriában, Styriában, Carniolában, Carinthiában, a' Nagy Uri rendek, Nemes emberek és Pólgárok. A' többi között; Gener. Baro Ungnadius a' Sonnenek, a' ki Ferdinánd Császár uralkodásában Styriát és Charinthiát birta. Ez igen első vivé a' Reformatiót a' mint Thuanusból ki-tetszik, lib. 38. Austriának nagy rendei-is ide valók, kiknek kéréssekre, Második Maximilián Császár a' Reformatio gyakorlását meg-engedé, mellyért már az előtt 1537 esztendőben, az ő Attyát Ferdinándot sokat busíták, és nevezet szerint Bécs Városa. Thuanus libr. 1.

Belgiomban; az Országnak nagy Urai és Nemesei, kik elsőben alázatos supplicatiojók által, de, hogy a' nem foga, végre fegyverrel-is a' Reformationak igaz ügyét meg-óltalmazák. Kik közzül ezek

ezek valának az elsők: Princeps Auriacus, Comes Hoockſtratanus, Comes Cuylenburgicus, Ludovicus Naſſavius, Henricus Brederodius.

Olaſz és Spanyol Országokban; Renata Tizenkettődik Ludovicus Király leánya és Ferrariai Herczegné, ki az ő udvarában a' kegyeſſégre és Reformatiora mint egy Schólát emele és nyita-ki, a' hol a' ſzegény ſámkivetet Reformatuſoknak, ugy Galliábáis jó kikötő helyek vala. Láld Thuanuſt lib. 26. és 45.

Caracciolus Marchio, Valdeſius János Spanyol nemzet, és más Neapolyi Nemeſek, kik már Neápolyban még mikor ott Martyr a' ſent Iráſt tanitaná Reformata Eccléſiát emelteńek vala; ugy mint, Victoria Columna, Julia Gonzaga Uri Nemes Aſſonyi állatok, Pontius János, Rodericus Pontius Bajlentius Herczegnek a' fia: Kinek az ő Martyromságát és a' jeleſleb Nemélségből hoſonnyólcznak, és többeknek mind két nemből állóknak megláthatni Thuanuſnál libr. 23.

Ulyſſes Martinengus Barcsai Herczeg.

Ezeket e' ſzép rendel megláthatni Gisbert. Voëtiuſnál in deſper. Cauſ. papatus, lib. 2. Sect. 1. c. 2.

Magyar Országban és Erdélyben; A' Nagy Urak és fő-fő rendek, s' Királyi Városokban a' polgárok.

A' Magyar Országnak ekkori Reformatiojának alkalmatoſsága ez vólt. Ama hires és nevezetes Mohács-mezei Magyar romlás után és Lajos Királynak el-eſése után 1526 eſztendőben, látván az Urak hogy a' Papok az egész Magyar Országnak jövedelmének nagyobb részét, sőt a' ſzőlő hegye-

ket, ßántó földeket. malmokat, dézmákat &c. magoknak koporitották vólna, azonban hogy nem a' jövedelem érteke szerint tartanának vitézeket, hanem hog igen keveseket, még pedig azokat-is ollyakat, kik tunyák, restek, engedetlenek és csélcsapok vólnának; edgyező tetszésből és akaratból a' Püspökőket és Barátokat joßágoktul meg-fosztyák, és az Egri præpostságot Tőrök Bálint, a' Nyitrait Cibak Imre; a' Csanádit Petusit Gáspar; a' Pécsit, Szerecsen János magok ßámára el-foglallyák, és a' Pápistaságot oda hadgyák. Ann. 1529 Jaxit Péter özvegye Anna, a' Reformata vallás mellett igen buzga, és az ö birtokában való népeket Also Magyar Országban a' Kőrös Maros között, mely néz Erdélyre, ez mennyei igaz világosságra nagy szorgalmatossággal tanittatá.

1530. A' Tekintetes és Nagyságos Ur Dragffi Gáspár, János Király és a' Püspökök meg-bántódásokkal nem gondolván, sőt azoknak fene kegyetlenkedések ellen a' Reformator lelki tanitók baját fel-vévé és ßivessen óltalmazá s' őket táplálá Erdődön a' maga városában.

De mivel ez idő tájban Magyar Országban még derék szent Irást tudó és tanitó Lelki tanitók, kik az Evangeliomi tiszta világosságot tisztán a' népnek tanitanák kevesen találtatnak vala; ezokáért 1524 és következendő eßtendőkben fogák némely jó lelkű iffiak mágokat, és Witebergában menvén ott magokat az Evangeliumi igaz tudomány tanulásának adák. Azok közzül nevezetesek ezek: Gál-

bécsi

szécsi István, Cyriac Márton, Lincius Dienes, Budai Bóldisár, Budai Utlimannus János, Lanius Christely, Szalai Mihály, Dévai Mátyás, Debreczeni György. Ezek Melanchthon Philep alatt tanultanak, 1529 esztendő táján. Ismét; Erdélyi Simon, Tsuda Demeter, Ovári Imreh, Thuri Lukács, Farkas András, és Tornai vagy Temesvári Ferencz, Ezek Velcurio alatt tanultanak, 1532. esztendőben. Ismét Antal János, Szerencsi Péter. A' mint ezeknek nevek még ma-is a' Witebergai Academiának Könyvében (kit Matrixnak hivnak) fel találtatik.

Ezek Isten segedelme véllek lévén s' hazájokba meg-térvén az Evangeliomi igaz reformáta vallást az Országban serte séllel séleſſebben mint az előtt vala el-hinték. Nagyságos Perenyi Pétert Kopácsi István és Sztárai Mihály reformálák 1531-ben. Uj-helyt a' fel-földön, Szilvási Mihály, Drágffi Gálpár, ki Nagyságos Ur vala, Batizi András és Dévai Mátyás vivék az Evangeliomi igaz reformata vallásra. Debreczent Bálint Pap reformálá, kit Török Bálint hoza Pápáról alá 1536-ban. Berekszászt Radan Balás, ki ugyan ott az igasságért ám Martyromságot-is szenvede. Pápa városát 1531-ben Bálint Pap vivé az Evangeliomi világosságra. Erdőd városát Sebestyén Pap reformálá 1530-ban. A' Szilágyságot, Derecskei Demeter hozá az Evangeliomi világosságra 1527-ben. Ezen reformálá Dragffi Galpárt-is 1530-ban. Petrovit Pétert a' Munkácsi várban. Kalmancsi Már-

ton, ki Sánta Mártonnak-is nevezteték, vivé által a' Pápistaságból az Evangeliomi Reformata igaz vallásra 1531-ben; Békés városát Ladányi és Massai Nagyságos Urak idejében Ostorai Imre reformálá. Hasonló Reformatorok valának; Dobai András, Batizi Demeter, Gálbécsi Tamás, Apádi Benedek, Székely István, Hussár Gál, Mohi Ferencz Szegedi István, és többek.

Igy el-hintödvén e' Nemzetben az Egyházi fólgák és Nép közötta' Reformata vallás, az után 1545 esztendöben, Szent Mihály havának hufzadik napján Erdödön Synat gyüjtetik; a' holott 29. reformatus lelki Tanitók valának jelen; ugymint; (1) Kopácsi István (2) Székely Balás (3) Coloczi János (4) Thordai Demeter (5) Batizi András (6) Bórvei Bernhárd (7) Thuri Jakab (8) Váczi Gergely (9) Babolcsai István (10) Gyulai Miklós (11) Bácsmezei János (12) Ilosvai Balás (13) Ecsedi János (14) Czeglédi Amborus (15) Batizi Domonkos (16) Fól Némethi Máthé (17) Chehi Mihály (18) Berkesi Kelemen (19) Dévai Miklós (20) Husti Thamás (21) Egri Péter (22) Dési Márton (23) Szakácsi János (24) Mohi Ferencz, (25) Debreczeni Mihály (26) Miskólczi János (27) Kásoni János (27) Szadai Domonkos (29) Batizi Lörincz.

Ez Synatban 12. Articulusokat irának; (1) Az Istenről (2) A' Közben járóról (3) A' meg-igazuláfról (4) A' Hitről (5) A' jó cselekedetekről (6) A' Sácramentomokról (7) A' Sácramentomok tiszteletiről (8) A' vallás tételről (9) A' keresztyéni szabad-

ság-

ságról (10) Az Eccléſiában való Fŏrŏl és rendrŭl (11) Hogy Iſten parancsolattyából vetettŭk-meg a' Pápát (12) A' hitnek többi ágazatiban meg-edgyezzünk az igaz Eccleſiával, a' mint ki tetßik a' hitről való vallás tételből, mely Auguſtában adatott-ki ötödik Károly Királynak.

Iſmét az után 1549 eßtendőben ujjabb Synat gyŭjtetik Toronára, az az, Temesvárrá, a' holott 14 Articuluſokat adnak-ki a' Papoknak tißtekről, életekről erkölcsökről és öltözetekről. Iſmét azon helyre gyŭlnek 1550-ben, és abban mi légyen a' viſitatiokor a' Pŭſpök tiſzti azt adgyák-ki. Annak utánna 1552-ben, Karácson havának első napján Synat gyŭl Berekfáßban, a' holott (1) Ujjobban az Urvacsoráról való vallás forgattatik-elŏ (2) A' fŭlbē való g'ónás kárhoztatik, és à kŏz helyē való megerŏſſitteték (3) Kettŏt végeznek hogy az Egyházi ſolgák meg-tartsák. (1) Hogy a' hol az Egyházi ſolgának jutalma ki nem ſolgáltatik, mint viſellye magát halgatóihoz (2) Hogy a' hol az öltárok leromlattak, meg ne éppitteſſenek, ha hol pedig erŏßakkal öltalmaztatnak; meg lehet onnét a' Sácramentomokat ki-ſolgáltatni, csak hogy az ellen tanitcsanak.

E' Synathban e' nezezetes ſemélyek valának benn. (1) Kálmán Chehi Márton (2) Radan Balás (3) Tolnai Balás (4) Batizi Mihály (5) Bácsi Kelemen (6) Tsucsi Lŏrincz (7) Kállai Lukács (8) Tutacsi Ferencz (9) Szŏlŏſi Péter (10) Széki Balás (11) Szemer Pál (12) Déſi Tamás (13) Tŭ-

rei János (14) Dési Bálint (15) Pesti Gáspár (16) Pelbard, Berekfáji Mester.

Az után 1554 Feria tertia ante Palmarum Ovárrá gyűjtenek Synatot, a' hol az oltároknak el-törléséről végeze a' Synat, és hogy azoknak el-törléséről a' Magistratus tiszti vólna, nem az Egyházi folgáké, hanem ha tiszti szerint a' Magistratus bizza reá

Igen szép Confessiojok vagyó ekkori egész lovag és gyalog Magyar vitézeknek, sőt a' Nemességnek és az egész Eger vólgyen lakozóknak, a' hitnek derekasabb ágazati felől, mellyet Ferdinánd Római Császárnak és az ő fiának Maximilián Királynak oda adtanak, 1562 esztendőben. E' Confessionak a' Débreczeniek-is, a' körűl lévő Ecclesiakkal edgyűtt alája irtanak vala. Az után nem sok idővel a' Helvetiai Confessiónak-is, mely Tigurumban adaték-ki, közönséges gyűlést hirdetvén Debreczenben, alája irának. Lásd-meg ezt in Præconii Stephani K. Gelei præfat. dedic.

Erdélyben; a' Száz Nemzet között a' Szebeni Tanácslón az első 1522 esztendőben, a' ki a' Plebanust felette igen kezdé arra szorgalmaztatni, hogy az Lutheranus Prédikátoroknak a' prédikálást engednék-meg, mellyet látván a' Plebanus, hogy semmiképpen meg nem gátolhat, kintelenittetik nékik meg-engedni.

Azért 1523 esztendőben, Szeben városa a' Lutheranusokat bé-fogadgya és táplállya, kiváltképpen köztök a' Kalmárok kegyessége és buzgósága ez iránt emlekezetes, kik nevezet szerint Johannes Sur-

Surdaſter Sileſiát táplálák. Ez Surdaſter vagy Sûket János lón elsô Reformator Predikátor Szebenben, ki után következék Ramaſchi Mátyás; E' mellé viteték Medgyeſrôl Bartholomæus Altenberger.

Hogy ez idô tájban Erdélyben és Magyar Országban a' Reformata vallás valami lábat kapott, légyen meg-tetſik ex Articulo Regni quinquageſimo quarto, contra Reformatos edito, a' hol ezt olvaſſuk: Lutheranos omnes ac eorum fautores, tanquam Publicos hæreticos, hoſteſque Sacratiſſimæ Virginis Mariæ pœna capitis & ablatione omnium bonorum Regia majeſtas punire teneatur. Az az: *A' Lutheranuſokat mind, és azoknak Fautorit öltalmazóit, mint közönséges Eretnekeket, és a' ſzentséges ſzûz Máriának ellenségit, fô vétellel és minden javoknak el-vételével tartozzék a' Királyi felség megbüntetni.*

Az után 1525-ben egy néminémû Lutheranus vallâſon lévô Scholaſticus, egy néminémû Csukás János nevû ember házában Schólát-is emele; a' mint ez a' Capituláris Urak leveléből, a' mellyet Panaſsképpen irának az Eſtergami Erſekhez és Cardinálhoz, ki-tetſzik. Ezen házban tápláltaték és óltalmaztaték Györgi Barát-is, ki a' Pápáſoknál a' Prédikátori rendbôl való vala. Ezt Sileſita Amborus kóldôtte vala bé az Országban. Ez megemlitett Barát prédikálla elsôben a' kereſztnél, a' kapu elôtt, Szebenbe, az után ben a' városban, végre az Erſébet templomában. Ollyan itéletben vad-

nak felölle az emberek, hogy e' két személyt ama' két Plebanusok, kiket 1523-ban az Ersekhez citálanak és vissza Erdélyben nem térének, küldöttek vólna bé ide Erdélyben.

Hogy ez időben a' Reformata vallás a' Magyaroknál és Erdélyi Szászoknál valami folyamatott vött légyen, ki-tetsik még-is, ex Articulo Regni quarto, anni 1525, a' hol ezt olvassuk: Lutherani omnes de Regno exstirpentur, & ubicunque reperti fuerint, non solùm per Ecclesiasticas, verùm etiam per seculares Personas liberè capiantur & comburantur. Az az: *A' Lutheranusok ez Országból mind ki-irtassanak, és valahol találtatnak, nem csak az Ecclésiai személyek által hanem a' külsö világiak által-is szabadon meg-fogattassanak és égetteséssenek.*

1521 Esztendőben Johannes Hunterus Transylvanus, Reuchlinus Jánosnak halván a' reformatioban buzgóságát, méne hozzája Basileában tanulni. Hunterus 1533 esztendőben circa festum Margaretæ, meg-tér Erdélyben, hozván magával egynéhány Typographusokat, és a' következendő 1534 esztendőben maga költségével fel-állattya a' Typographiát. Az után az ő reformatiojának könyvét ki-nyomtattya és ki-adgya 1542-ben. Azon esztendőben a' magános Misét Brassó városából kitörli és az egész Barcsaságot, mely a' Brassó vidékén vagyon reformállya. A' következendő 1543 esztendőben az egész Szász Nation lévő Ecclésiák reformatioja el-végezödék.

Szebenből pedig 1529 esztendőben, die 18 Febr. hánya-

hányatának-ki a' Barátok, kik a' nékik hagyott időt meg nem várván fel-szedék magokat s'ki-menének a' városból: némellyek pedig közzűllők magokat gondolván, a' Pápista vallás mellől el-állának és a' várásban ben maradának.

Itt ugyan eléggé keménykedének a' Capitularis Urak, a' mint az Esztergami Erlek és Cardinálhoz irt panaszokból ki-tetsik, de ugyan semmire sem mehetének: Mellyet mivel az egesz dolgot meg-világosittya, ide által irtam:

Querelæ seu Scriptum Dominorum Capitularium, super Lutheranis Cibinienſibus, & Religionis negotio Archiepiſcopo & Cardinali Strigonienſi tranſmiſſum.

Ex Authentico tranſſumptum.

Anno Domini 1526.

SZeben Városában, a' hol a' Lutheránusi Esztetnekségnek fundamentoma vagyon, Csukás János Mester házánál valami Schola emeltetett, egy néminémü Deák által, ott énekeltetik a' Niceai vallás tétel Német nyelven és más énekecskék, és a' mikor a' misét és egyéb Istenes tisteket néznek, azt a' felesége és annak alá való szólgá-

IN Civitate Cibinienſi, ubi fundamentum eſt Lutheranæ hæreſis, in domo Magiſtri Johannis Csukás, facta eſt quædam Schola, per quendam Scholaſticum, ibi canitur ſymbolum Nicænum Germanicâ Lingvâ & aliæ cantilenæ, miſſam & alia divina officia concernentia, uxor & vernulæ, pueri & tota familia ca-

lócskái, gyermeki és egész háza népe éneklik, és azon vadnak hógy Németh misét csinállyanak. Azon ember házában legeltetik egy hittűl szakatt ember a' ki a' Predikátori rendből való vala, kinek neve György, ez azt mondgya, hogy ő fel-szabadittatott az öltözet és szerzet alól, mindazáltal még eddig azt a' tőlle hirdettetet fel-szabadulást, mellyet visel vala maga előtt, nem mutatta,. Ez meg nem keresvén a' Plebanus Papot, az apró Ecclésiácskákban predikál, el vonván a' népet az engedelmességtűl, a' bőjtőktől, azt mondván a' mellyek a' népnek tetszenek bé-akarván magát szinleni a' prédillásnak tisztiben, és pénzt nem akarvenni ugy hogy el csábithassa a' népet. Ez küldetett Silesiai Amborustul, egy néminémű Szebeni Prédikátortul, azokról a' rê-

nunt & nituntur missam facere Germanicam. In domo ejusdem fovetur, unus Apostata, qui fuit ex ordine Prædicatorum, nomine Georgius, qui dicit se absolutum ab habitu & religone, tamen hactenus non exhibuit absolutionem prædicatam, quam præ se ferebat. Iste irrequisito Pastore Plebano in Ecclesiis filialibus prædicat, seducens populum ab obedientia, à jejuniis & præceptis Ecclesiasticis, dicendo illa quæ placent populo, volens se ingerere ad officium prædicaturæ, & pecuniam non accipere, ita ut possit plebem seducere, is missus est per Ambrosium Silesitam, quendam Prædicatorem Cibiniensem, ex partibus illis, ubi degit Lutherus, ut populum retrahat ab obedientia Romanæ Ecclesiæ & suorum

réſzekről, a' hol Luther lakik, hogy el-vonnya a' népet a' Római Eccléſiához és annak Prelatuſihoz való engedelmeſségtűl. Ezen hittűlßakadott ember nyilván dicsekedik azzal, hogy ő néki vagyon parancsolattya a' Nagyságos Ur Király Bírótul, hogy Szebenben maradgyon, mind addig, mig ő Budáról megtér, holott az egéſz Városnak Magiſtratuſa a' Capitulombeli Urak kérésére, végezéſſel parancsolta, hogy a' városból ki-mennyen, de ő azzal ſemmit ſemgondolt, és ő azt mondotta ſietséggel: Haſzintén megrepednek-is a' Plebanus és a' Dékány és a' Tanácsbéli Urak, én azoknak megutáláſokra Szebenben maradok, rövid időn félhetni a' párt ütéſtűl. El-jőnek többire mind e' roſzſz Lutherana ſzakadáſnak emberei, Profeſſori, Papjai és külsö emberei Szeben vá-

rum prælatorum Eccleſiaſticorum. Idem Apoſtata manifeſtè gloriatur, ſe accepiſſe mandatum, à Domino Magnifico Judice Regio, ut Cibinii maneat, donec ipſe de Buda redeat. cum tamen Magiſtratus totius Civitatis Cibinii, Decreto ſuo, ad peritionem Dominorum Capitularium, juſſerit ut civitate exeat, ipſe verò nihil curavit, & dixit animo improperante: Et ſi crepent Plebanus & Decanus ac etiam Domini Senatores, ad deſpectum eorum ego Cibinii manebo, timenda eſt ſeditio in brevi. Adveniũt pleriq; iſtius peſſimæ Sectæ Luteranæ homines, Profeſſores, Clerici & Laici in Civitatem Cibinienſem; nam ibidem fovẽtur & diliguntur: exta civitatem verò nullibi per totam Tranſylvaniam admittuntur, illi

varosában, mert ugyan ott tápláltatnak és szerettetnek, a' városon kivůl pedig egész Erdélyben sohul sem bocsáttatnak bé ezek az Ecclésiai Prelatusok meg-utálásokra, ugyan ott a' Szebeniektůl tisztességessen fogadtatnak. Az Szebeni Tanács ßorgoztattya azon a' Plebanust, hogy efféle Prédikátoroknak vagy hamis Prédikátoroknak engedgyemeg a' prédikállást, és holott Plebanus Uram ellenek nem álhat, kénszerittetik meg-engedni nékik. igy e' gonosz Proféták és Prédikátorok a' népet tévelygésben ejtik. Azon hittúl szakadt ember a' kalmárok és polgárok vendégségében azt tanittya és nyilván, hogy az Evangeliom el-rejtve vólt tőbbig négy száz eßtendőknél. Azt mondgya, hogy a' Papok semmi igasságot nemprédikállottanak, hogy a' ke-

illi propter despectũ Prelatorũ Ecclesiasticorũ ibidẽ honestè à Cibiniẽsibꝰ tractãtur. Senatꝰ Cibiniẽsis sollicitat apud Plebanũ, ut hujus modi Prædicatores aut pseudo prædicatores ad prædicandũ admittantur, & cùm non possit eis resistere Dominus Plebanus, necessé habet eos admittere, ita isti prophetæ & mali Prædicatores Populum in errorem ducunt. Idem Apostata in conviviis Mercatorum & civium informat & manifesté Evangelium fuisse absconditum plusquam 400 Annos. Sacerdotes dicit nullam veritatem prædicasse, Christianos esse liberos libertate Evangelica, non esse obnoxios inventionibus humanis & statutis Patrũ, etiam propter hujusmodi Sacrilegas Doctrinas, ipsi Lutherani in præ-

a' keresztyének szabadosok Evangeliomi szabadság szerint, nem vettettenek az emberi találmányok és azyák szerzeményi alá, és efféle szentség törő tudományért, azok a' Lutheranusok, a' meg nevezett Szebenben majd mind az kalmároktul, mint egy bálványy, nagy becülletben tartatnak; és mindazáltal vonatnak nagy indulattal a' bendégségekben, sőt ugyan veszekednekrajtok, kihez, ehezé vagy amahoz kellyen menniek enni, a' mely barátságos állapot miatt ezek szarvat kezdettek emelni. Ismét az Ecclésiai hatalom csak nem el-rontatott. Mert keveszen próbállyák azt meg. Mivel mindeneknek majd parancsolatnak erejével és halálos fenyegetéssel kell a' mi székünket el-távoztatni, ezt mondván, hogy vagyon ő néhik külső birájok, ők nem akarnak a' Papok előtt pőrleni, és a' csupa lelki ügyekben is, a' miéinkek a' házasságos

prædicto Cibinio venerantur à Mercatoribus ferè omnibus, velut Idolum, & tamen trahuntur cum optimo affectu ad convivia etiam ad altercationem usque, cum quo isto vel isto cive debeant cibum capere, ex qua officiositate ipsi cornua cœperunt erigere. Item, destructa est ferè Jurisdictio Ecclesiastica. Nam pauciſſimi illam experiuntur, quando quidem omnes propemodum vigore juſſionum, & minis ultimi ſupplicii inferendi forum declinant, dicentes, ſe habere judices ſæculares, ſe nolle coram Sacerdotibus litigare, & in cauſis mere ſpiritualibus, ut ſunt Matrimoniales, & inter Clericum & Laicum fundamentum iſtius diſſidii quis ſit, Orator dicet.

ságot nézök, és a' Papirend és a' külsö paraszt nép közt e' veszekedésnek fundamentoma ki légyen, az Orator meg-mondgya.

Ismét, e' jelen való Oratórt a' Tiszt el-végezte, hogy Plebaniájának jövedelmétül meg-fossza, csak maga hatalmával akarván élni. A' hittül szakadtakat el-szenvedik, hogy a' kézi mesterséget meg-tanullyák nékik megengedik, még a' hittül szakadtaknak-is a' kik a' szent rendekböl, és az egyházi szolgálatból valók, es azokban nagy kedvességek vagyon.

Eneklik az éneket, az mellyet szoktak az Úr születésének napján, és azonnak egész pompáinak dicsíretire nagy gyönyörüséggel énekelni, e' gonosz Szebeni Lutheranus emberek Németh nyelvre által-változtatták, nem kevés botránkozásra, elegyitvén közikben szemtelen szókat: holott mindazáltal az az énekeleitöl fogva igazánés áhi-

Item, Oratorem præsentem Magistratus constituit privare beneficio suæ plebaniæ, sua duntaxat authoritate fruiturus, Apostatas tolerant; artificia mechanica eos addiscere permittunt, etiam Apostatis in sacris ordinibus, vel sub diaconatu existentibus, & in eis magnam habent complacentiam.

Resonent cantilenam, solitam in die Nativitatis Domini, & totius ejusdem solennitatis laudem in maximam jucunditatem decantari, Lutherani mali homines Cibinienses transmutarunt in Lingvam Germanicam, in non modicũ scandalũ, immiscentes scurrilia verba, cùm tamen illud canticum sit á principio, justè & devotè in præconi-

áhitatoſſan az ujjonnã ſûletett Gyermeknek, a' mindenhato Iſtennek Fiának dicsiretire csináltatott.

A' bóldog Ersébeth Eccléſiájában, Szeben Városában, vagyon egy néminémû Griſeus Barát, tudatlan es csak nem paraßt, haſonlóképpen egy Sleſiai, a' ki minden beſzédében dúhôskódik az Eccléſiai rend állapattya ellen. E' Lutheranus tápiáltatik a' kereſkedôk által, mint ha világoſságot adna nékik, holott mindazáltal majd minden ô prédikállása azon ſetétség és tévelygés, ſemmit ſem egyebet, hanem merô Lutheranuſi mérget viſelvén magában.

Hadban hivattatunk à Tôrôkök ellen, és parancsollyák nékünk az Erdély Országi Gyülésben meg-irt büntetés alatt, az az, fejünk és minden javunk veſztesége alatt, tudnillik hadakoznunk kell az Eccléſiaißabadság ellen, nem gon-

nium recentis Pueri Nati Filii omnipotentis Dei contextum.

In Eccleſia Beatæ Elizabeth, in Civitate Cibinienſi eſt quidam Monachus Griſeus, indoctus & ferè idiota, ſimiliter Sleſita, qui in omnibus ſermonibus debacchatur in ſtatum Eccleſiaſtici ordinis. Lutheranus hic fovetur ab ipſis Negotiatoribus, velut lucem propinans, cum tamen ferè ônes ſuę prędicationes tenebræ ſint & errores, nil niſi venenum Lutheri cum præ ſe ferentes.

Vocamur ad prælium in Turcas, & mandatur nobis ſub pœnis in congregationibus Regni Tranſylvanienſis deſcriptis, hoc eſt, ſub pœnâ capitis, & omnium bonorum, videlicet belligerare debeamus contra libertatem Eccleſiaſticam,

non

gondollyák-meg, mikor illyen végezést végeznek az Papi rend ellen; holott mindazáltal e' cselekedettel megérdemlik hogy az Ecclésiából ki-rekesztessenek, és igy soklelkek mennek veszedelemre a' papok gondviseletlenségek miatt, kivánnyák a' szegény együgyü Capitulumbéliek a' kegyelmed épp és hamar való meg-orvoslását. A' Kincstartó és mások az Udvari országból el-mennek a' Plebanusok udvarokban, ott magoknak és barmaiknak az élést el-vonnyák, el-vesztegetik, erőszakkal-is el veszik, a' Pápi rendet átkozzák és azokat csudaképpen vesztegetik, fenyegetik javoknak el-vonásával-is. Az Ecclésiábul való ki-rekesztés tellyességgel minálũk el-óltatot és semminek alittatik.

A' Szebeni Plebanus Tiszteletes Ramaschi Mátyás, nem merne élete veszte-

non curantes facere hujusmodi constitutiones contra Clericos, cum tamen ipso facto sententiam excommunicationis incurrant, sicq; multæ animæ ibunt in perditionem ex pastorum negligentia, petunt humiles capitulares Reverendissimæ Dominationis vestræ salutare & acceleratum rémedium. Thesaurarius & alii Regni Aulici in Curias Plebanorum descendunt, victum ibidem pro se & pro jumentis distrahunt, consumunt, vi etiam rapiunt, Clericis dicas imponunt, eosque mirabiliter vexant, minantur etiam bonorum spoliationem, excommuuicatio verò omninò apud nos extincta est, & pro nihilo reputatur.

Plebanus Cibiniensis Reverend. Matthias Ramaschi non auderet sub vitæ

tesége alatt valamely kitiltatott személyt le tenni, A' Szebeni Capitulum Dékánnyát Thonhauser Pétert a' nagyobb csúr Pásztorát, az az, a' kegyelmed Vicariusát, egy néminémű Szebeni kereskedő egy vagy két lovassal a' mezőn környúl vétette, meg szorongatta, ijesztette és nehéz szók után csak nem meg-veretvén hadták-el őtet a' lovasok.

Egy Parochialis Ecclésián, a' kicsiny Csúrbe, a' Nagyságos Ur Király Bíró Uram, Penfflinger Márcus erőszakot tött, annak ajtait erőszakkal el-rontván, nem gondolván a' kegyelmed Vicariusának méltóságával. Mert annyira elő ment a' dologban az à Lutheranusi mirigy, hogy még abban a' városban is, a' melyben Luther lakik (a' mint azok bizonyittyák, a' kik azokról a' helyekről ide jónek és nékünk

vitæ suæ privatione aliquem renunciare excommunicatum, Decanum Capituli Cibiniensis, Petrum Thonhauser, Pastorem horrei Majoris, hoc est, Vicarium, Reverendissimæ dominationis vestræ, quidam negotiator Cibiniensis, uno aut altero equite in campo fecit circumveniri, angustari, terreri & molestis verbis tantum non verberatum Equites ipsum reliquerunt.

Ecclesiam quandam Parochialem in parvo horreo, dominus Magnificus D. Regius Judex Marcus Pentflinger fecit violari, fores ejusdem violenter demoliendo, nulla Reverendissimæ Dominationis v. Vicarii habita authoritate. Nam adeo invaluit ista pestis Lutherana, ut etiam in civitate, ubi Lutherus degit (testibus de his par-

kűnk hirré adgyák) jobban nem kegyetlenkedhetnek. A' Szebeniek el ámittyák a' népet kőrős kőrül a' majorokban, és a' Szász Székekben, meg-vesztegetvén őket a' meg-mondatott hitetlen eretnekséggel, ugy hogy még a' paraszt nép-is bosszoncsa az ő papjait.

Ama' szentséges czérémoniákat, a' Virágvasárnapiakat és a' nagy hatodiknak idnepjeket tellyességgel meg-utállyák, és a' Husvét napján meg-ejendő állatok meg-áldását semminek alitván. Egy keresztyén Majort, kit Bongárthnak hivtak, a' Szebeni polgárok el-pusztitották és a' Szászoknak meg-parancsolták hogy a' meg-nevezett majorból ki-mennyenek, és igy nẽ egyenessẽ a' Plebanust az ő plebaniájátul meg-fosztották, a' ki rövid időn kóldulásra szorul. Armbruster Mátyás Szebeni Tanács az ő alas-

tibus venientibus & nobis referentibus) magis sævire non possint.

Cibinienses seducunt populum in villis circum circa, & in sedibus Saxonicalibus, inficiendo eosdem dicta hæresi perfida, ita ut rustici insultent Pastoribus eorum.

Cæremonias illas Sacrosanctas in Festo Palmarum & magnæ Sextæ Feriæ, omninò despiciunt, & benedictiones comessibilium diei Paschatis nihili facientes. Villam unam Christianam, nomine Bongarth, Cives Cibinienses devastarunt, & Saxonibus mandarunt, ut dictam villam exirent, & ita indirectè Plebanum plebanià suâ spoliaverunt, qui propediem cogetur stipem mendicare. Matthias Armbruster consul Cibiniensis, cum suis subditis, Petrum Pileatorem,

Pa-

latta valóival egyben Pileator Péterr Bongárthi Papot erővel ki-vetette vala, és az ő gondviseléſe alatt levő Obrona Györgyöt helyében állatta vala.

Az eſztendőnek négy jeles ünnepeiben ſzokott (tyukfiběli) adóſt vévéſt a' Papoknak meg nem adgyák, sőt a' dezma czirkéket ſem, inkább a' mikor a' Szebeni Kaplány Uraim a' régi ſzokás ſerint, mely ez ideig diſsimuleſſen megtartatott, a' meg emlitett czirkéket ſedni el-mennek, azokat gyalázattal illetik és bolond beſzédeket okádnak rájok. A' Chriſtus teſtének ſzentséges napján, és az égész Octáván, a' mint rendelte a' ſzent Anya az Eccléſia, a' Szebeni Plebanus a' Chriſtus teſtével jeles proſonciót jár, reggel a' nagy Miſén és késön eſtve. Akkor minap némely Szebeniek, nagy káromkodáſt mivéltek és Paſtorem Bungarth vi ejecerat, & clientem ſuum Georgium de Obrona in locum ejus ſuffecerat.

Oblegia conſveta in quatuor Feſtivitatibus Anni ſacerdotibus nondant, ſed nec pullos Gallinaceos decimales, imò quando Domini Capellani Cibinienſes de more antiquo alias laudabiliter obſervato vadunt pro dictis pullis colligendis, probris eos afficiunt & verba ſtulta evomunt.

Die ſanctiſſima corporis Chriſti, & per totam octavam, prout ordinavit Sancta Mater Eccleſia, Plebanus Cibinienſis facit ſolennes proceſſiones cum corpore Chriſti, manè in ſumma Miſſa & ſerò in veſperis. Tunc pridem Cibinienſes nonnulli blaſphemiam magnam perpetraverunt & aliqui di-

némellyek azt mondták: A' mi Papjaink azt hiszik, hogy Isten meg-vakult, azért gyujtanak annyi világosító állatot. Mások azt mondották: A' mi Papjaink azt vélik, hogy az Isten gyermek, nyomint, a' ki akarjon a' gyermekek formájára vezettetni és hordoztatni a' szűlék ölökben szerte széllyel a' városon, azt hozván innét ki, hogy az bolondság, és az álnok Papoknak meg-csalása. Gyalázzák a' szentséges boldog szűz Máriát, a' halottaknak pompáját meg-vetik, a' meg-szentelt órákat, az időnek bolond vesztegetésének lenni állattyák, el akarván az apáczákat és más szerzetbéli személlyeket az Istени szolgálattul vonni, azt mondván, hogy a Christus tanított minket hogy csak így könyörögjünk.

Mi Atyánk ki vagy a' mennyekben &c.

xerunt: Sacerdotes nostri credunt Deum factum esse cœcum, ex quo tot luminaria incendunt. Alii dixerunt: Sacerdotes nostri arbitrantur Deum esse puerum, qui velit instar puerorum duci & portari in brachiis vetularum circum circa per civitatem, concludentes esse stultitiam & Sacerdotum fraudulentorum deceptionem. Detrahunt sanctissimæ beatæ Mariæ Virgini, exequias mortuorum explodentes, Horas Canonicas esse stultam temporis contritionem, volentes sanctimoniales & alias personas Religiosas a' servitio divino retrahere, dicentes Christum docuisse nos tantum orare.

Pater noster, qui es in cœlis &c.

Et nunc in domo Magnifici (nimirum Regii Judi-

Es

Es most is a' Nagyságos Ur (tudnillik Szebeni Király Bíró) házánál lakik a' hittül szakadt, mert Csukás János Mester házából ki-vettetett. Tiszteletes Főpap, ez nehézségek alatt el-fáradván a' mi Istenünknek könyörületességére kérünk, kegyelmed légyen segítséggel nékünk, a' kik a' bosszúság miatt-is igen ószve rontatván alig moczczanhatunk-meg vagy tátoghatunk; Mert ha most Kegyelmed méltóságát el-mulattya, az után Kegyelmeden és mi rajtunk méltatlan Káplányokon menyiitő-kő formán esik amaz mondás: Lettünk az embereknek gyalázattya és az népnek el-vettetése.

Judicis Cibinienſis) manet Apoſtata, quia de domo Domini Magiſtri Johannis Csukás ejectus eſt. Reverendiſſime Archipræſul, his moleſtiis fatigati oramus per viſcera miſericordiæ Dei noſtri, ſuccurrat nobis patrocinio Dominatio veſtra, qui etiam nimis attriti injuriis biſcere vix valemus ſeu hiare; quandoquidem ſi modo Reverenda dominatio veſtra authoritatem ſuam ſilentio prætergreſſa fuerit, poſtea ſuper Reverendiſſimam Dominationem veſtram, & ſuper nos indignos Capellanos ſulminabitur illud verbum; Facti ſumus opprobrium hominum & abjectio plebis.

Ez Erdélyi Reformatio ki-keresésében ſokat ſegíte engemet Porcsalmi András, moſtani Koloſvári Reformatus Prédikátor, (kit becsülletnek okáért említek) induſtriaja, ſorgalmatoſsága.

Itéld-meg Világ, a vagy mind ezekből nem jöné-ki világoſſá, hogy Luther Mártó és Calvinus János

ideje táján, egész Europa tele vala, az igaz Istent tiszteletet követő népekkel, kik a' Reformatio megindittását nagy lelkek szakadva várják és óhajtyák vala? Nyilván e' rettenetes hirtelen való nagy változás a' vallás körül azt mutattya és tanittya.

(5) Hogy végre Gallia-is Calvinus előtt tele lőtt légyen efféle kegyes lelkekkel avagy csak innet-is meg-tetsik. Mivel 1520 esztendőben, a' mikor még Calvinus csak gyermekecske vólna (mert a' mint Béza in vita Calvini irja, Calvinus 1509 esztendőben született) a' Gallia Tartományában lakó hivek, az Aquinomi Tanácsnak igen szép Confessiót, vallás tételt, mely ma a' miénkel éppen megegyez adának-bé, a' hol igy szólnak:

Nem egyelittyük magunkat semmi tévelygésekben, vagy eretnekségekben, a' mellyeket a' régi Ecclésia kárhozatott, és azokat a' parancsolatokat vallyuk a' mellyeket az igaz hit javall. Nevezet szerint becsületben tartyuk a' Sácramentomokat, és el-hisszük hogy azok bizonyságok és jegyek, a' mellyekkel az Isten kegyelme meg-erősittetik és el-pecsételtetik az mi lelkünk isméretiben. Minekokáért el-hisszük, hogy

Non implicamur ullis erroribus aut hæresibus à veteri Ecclesia damnatis, & profitemur præcepta, quæ vera fides approbat. Nominatim in honore habemus Sacramenta, & credimus ea esse testimonia & signa, per quæ gratia Dei confirmatur & obsignatur, in conscientiis nostris. Quocirca credimus baptismum esse signum, quo purgatio, quam adipiscimur per sanguinem Jesu Chri-

sti,

hogy a' kereſztség olyjel, a' mellyel ama' tiſztulás, a' mellyet a' Jéſus Chriſtus vére által nyerünk-el, úgy meg erőſittetik, hogy légyen az ujjá ſzületésnek és meg-ujjitáſnak igaz feredője. A' mi Urunk Jéſus Chriſtus vacsorája oly jel, a' mely alatt a' Jéſus Chriſtus teſte és vére igaz edgyesülése minékünk ki-ſzolgaltatik.

ſti, ſic corroboratur, ut ſit verum lavacrum regenerationis & renovationis. Cœna Domini noſtri Jeſu Chriſti eſt ſignum, ſub quo vera communio corporis & ſanguinis Jeſu Chriſti nobis exhibetur.

Ezek ſegénynek még ama' nyomoruſággal teljes Eccléſiák maradéki valának, a' kiket a' kegyetlen és vér ſzopó Királyok és Fejedelmek, az Római Pápák őstökéllésére, három ſáz és negyven eſtendő forgáſa alattt, terméſzetet irtóztató csuda úldözéſſel, kergetéſſel és ólétſſel veſztegetének, a' mint a' Hiſtoriák bizonyittyák. Ezeket nyavalyáſokat midőn 1179 eſtendőben, a' Lateranomi Synatban Harmadik Sándor Pápa alatt 280 Püſpökök előtt eretnekséggel kárhoztatták vólna, iſonyu és hallatlan prédára és ragadományra adákki. Stratemannus Theatr. Hiſtor. Sæcul. 12. Exit. 9. Waldenſ. igy ir felőllők:

Harmadik Sándor alatt, a' Waldenſeſek Eretnekséggel vádoltatván, a' Kereſztyének laiſtromából kivágattatván, minden iavok-

Sub Alexandro Tertio, Waldenſes Hæreſeos damnati, ex albo Chriſtianorum expuncti, bonis omnibus exuti & tru-

cu-

voktul meg fosztatván, culētissimè tractati sunt: *nagy kegyetlenséget szenvedének.*

Valamennél nagyobb kegyetlenséggel ôle-meg valaki valakit nyavalyások kôzzûl, annál nagyobb bûn bocsánatot igérének néki. Guido de Perpiniâ Pag. 79. de hæresib9. De mégis soha semmi kegyetlenség ôket el nem ólthatá és fogyathatá; a' mint ezt amá hires Lancelot du Voysin Popliner. Pápás Historicus hist. Franc. libr. 1. fol. 7. edit. an. 1581, (kit a' Historiák le-irásában Genebrardus Chronol. libr. 4. ann. 1581, igen dicsir,) bizonyittya.

Mert ezek (igy szóll) *minden Keresztyéu Fejedelmek ellen*, 1100 *eßtendô tájban és a' kôvetkezendô idôkben, az ô tudományokat, mely attul a' mellyet ma a' Protestansok vallanak, kevesset kûlômbôz, nem csak az egész Galliában, hanem Europának-is majd minden határiban el-hintették. Mert ezt a' Gallusok, Spanyolok, Anglusok, Scotusok Olaszok, Németek; Csehek, Száßok, Lengyelek, Lithvanusok, és más Nēzetek è mai napig vakmerôképpē éltalmazták.*

Hi enim invitis Principibus Christianis omnibus, circa annum 1100 & temporibus sequentibus, doctrinam suam ab ea quam hodie protestantes amplectuntur parùm differentem., non, per Galliam solum totam, sed etiam per omnes pœnè Europæ oras disseminarunt. Nam Galli, Hispani, Angli, Scoti, Itali, Germani, Bohemi, Saxones, Poloni, Lithvani & gētes aliæ eam ad hunc diem pertinaciter defenderunt.

Hogy

Hogy régiek legyenek a' Wáldenſeſek, kik neveztettenek Albigenſeſeknek, Leoniſtáknak, Toloſſanuſoknak és Pauperes de Lugdunoknak-is, magok-is a' Pápiſták kénßerittetnek meg-vallani. Frater Rainerius, ki élt és irt 1250 eßtendő táján, illyen tanubizonyságot tészen ezek felől. Rainerius de Waldenſibus.

Az egéßz ſzakadáſok között, a' mellyek vadnak, vagy véltanak, nincsen ártalmaſſabb az Iſten Eccléſiájának, mint a' Lugdunomi ſzegényeké, bárom okokra nézve (1) *Mert regibb: némellyek azt mondgyák, hogy ſenn áll Sylveſter idejétül fogva.* (NB. Vedd eßedben. E' Sylveſter élt Urunk ſzületéſe után 314 eßtendőben) *mások azt mondgyák hogy az Apoſtolok idejetül fogva.* (NB. De lappangott a' pußtában, mint Iſten a' mennyei látáſrul irt Könyvben meg-jövendőlte vala) (2) *Mert közönségeſſebb. Mivelnincsen ollyan föld a' hová e' ſzakadás el nem hatott vél-*

Inter omnes ſectas, quæ ſunt vel fuerunt, non eſt pernicioſior Eccleſiæ Dei, quàm Pauperum de Lugduno, tribus de cauſis. (1) Quia diuturnior. Quidam dicunt, quod duraverit à tempore Sylveſtri: Alii dicunt à tempore Apoſtolorum. Secunda quia eſt Generalior; ferè enim nulla eſt terra, in qua hæc ſecta non ſerpat. Tertia, quod omnes aliæ cum immanitate blaſphemiarum, in Deum horrorem inducant, hæc Leoniſtarum, magnam habens ſpeciem pietatis, eo quod coram hominibus juſtè vivant & benè omnia de Deo credant,

vólna. NB. Még-is helyetlen azt kérdik tőllünk a' Pápisták; Hol vólt Calvinus János előtt a' mi vallásunk. (3) *Mert a' több szakadások mind. Isten ellen való ocsmány káromlás miatt irtóztatnak* bennünket; *ez a' Leonistáké a' kegyesség nek nagy sínét viselvén, mivel hogy az emberek előtt igazán élnec és mindeneket az Isten felől jól hisznek, és mind a' hitnek ágazatit, a' mellyek az Apostoli credoban bé foglaltatnak, egyedül a' Római Ecclésiát káromollyák és gyűlölik, a' melynek el-hitelére a' sokaság igen hajlandó.*

& omnes Articulos, qui in Symbolo continentur, solam Romanam Ecclesiam blasphemant & odiunt, cui multitudo facilis est ad credendum.

Patvarkodik tehát Baronius Cardinál, a' mikor némely hamis nyelvelkedő Barátoknak hamis költött hireket meg-ujjitani nem szégyenli: kik Arianismust, Manichæismust és nem tudom mit nem költöttenek szegényekre. A' mint ezt az után maga-is Baronius meg-vallya A' meg-nevezett Frater Rainerius ugyan ott ezeknek Eretnekségeknek okait igy irja-le:

A' Férfiak és aszszonyi állatok, kicsinyek és öregek, éjjel és nappal nem szűnnek meg a' tanulástul és tanitástul. Hallottam egy néminémú szavahihető embertől, hogy egy néminémú Eretnek, a kit ismértem,

Viri & mulieres, parvi & magni nocte & die non cessant discere & docere. Audivi ab ore credentis cujusdam, quod quidam hæreticus, quem novi ad hoc tantùm ut eum à fide nostra averteret,

tem, csak ezért, hogy azt a' mi kitünktül el-fordittaná, és az óvére vihetné és fordittaná, téli időben, az Ibis nevü folyó vizen hozzá által uſzott. Pirullyanak-meg a' reſtségért a' kûséges Doctorok, a' kik annyira nem buzognak a' közönséges hit igaſsága mellett, a' mint e' Leoniſtak buzognak a hitetlenség tévelygéſe mellett.

ret, & ad ſuam perverteret perduceretque, hyemali tempore, per aquam, quæ dicitur Ibis, natavit ad ipſum. Erubeſcat negligentia fidelium doctorum, qui non ſic zelant Catholicæ fidei veritatem, ſicut Leoniſtæ zelant infidelitatis errorem.

Ugyan ott.

Az Uj és Ov Teſtamentomot magok nyelvekre forditották, és ugy tanitanak. Láttam és hallottam egy paraſzt tudatlan embert, a' ki a' Job könyvét ſzórul ſzóra el-beſzélte, és többet ſokat, kik az egéſz Uj Teſtamentomot tökélleteſſen tudták.

Novum & Vetus Teſtamentum vulgáriter tranſtulerunt, & ſic docent ac diſcunt. Vidi & audivi ruſticum idiotam, qui Job recitavit de verbo ad verbum, & plures alios, qui novum Teſtamentum totum ſciverunt perfectè.

Innen ezen Rainerius három réſzre oſztya ezeknek tévelygéſeket. (1) A' Római Eccléſia ellen. (2) A' Sácramentomok és Szentekről való tudomány ellen. (3) Es azon Eccléſiának bé vött rituſa ſzokáſa ellen. A' mi az elsőt nézi. A' Római Eccleſia ellen, mivel azt hivták gonoſz indulatuak Eccléſiájoknak, a' mely a' Chriſtuſtul, még Elſő

sö Sylvester Pápának idejétül fogva el-ßakada, a mikor ö reá az idö ßerint való Uraság mérge ki-önteték: hogy a' vólna a' mennyei látásban le-tött parázna Aßßonyi állat: hogy a' Pápa minden tévelygéseknek feje: hogy a' Gárdgyánok, az Irás tudók; a' Barátok Fariseusok, kik az Evangeliomi tudományról az ö találmányokra el-hajlottanak. A' mi a' másodikat nézi. A' Sácramentomokat nem javallyák, hogy idegen nyelven ßólgáltattyák ki. Mivel a' Kereßt Atyák nem értik, mit kellessék felelni a' kereßtségkor és mire kötelezzék magokat: igy meg-vetik az ördög üzést, kereßt hányást és egyéb effélét: Hogy a' Mise tellyességgel semmi, ugy mint, a' mellyet az Apostolok nem rudtak. Meg-elégednek a' Christus szavaival, mellyel a' Sácramentomot ki-adta, és hogy az légyen ßületett Anyai nyelven a' néphez. Azért a' Papnak áldozattya, mellyet a' Római Ecclésia állat, ö nállok semmire való, és továbbá a' Sácramentomot oly igékkel kell meg-szentelni, a' mellyet közönségessen mindnyájjan értenek, arra óltár sem kell, és hogy mutatio in manu Sacerdotis consecrantis non contingat, sed in ore ejus qui dignè accipit. Az az. *A' Szentelö Pap kezében semmi változás nem lészen, hanem annak szájában a' ki azt méltán vészi.* Ezt azért cselekßik mert a' ßent Biblián kivül, semmit az Ecclésiában bé-venni meg nem engednek: nem a' Decretomot, nem a' Decretomos leveleket, nem a' Szentek Legendáit, nem az Ecclésia találmányit. Minekokáért a' Szentek imá-

imádáſát-is kárhoztattyák és minden jó ſokáſokat, A' gyertyáknak idnepét, a' kereſtnek imádáſát, a' Pálma fa ágaknak, hamunak, kenetnek, tűznek, az Agnus Deinek, ſónak és víznek, bizonyos ôltôzeteknek és helyeknek ſent Pénteken a' mint hivják meg-ſzenteltetését, a' ſarándok járáſt, a' mellyet Rómában és egyéb helyekre fel-venni ſoktak. Tagadgyák a' Purgatáriomot ezt mondván, hogy csak két utak vadnak, melynek edgyike a' válaſztott hivéké az Egre; a' máſik az el-kárhoztaké a' pokolra, minden Misét kiváltképpen a' mellyet a' hóltakért mondanak-el Iſtentelen dolognak tartanak, az okáért el-tôrôltetni kivánnyák; ugy az eſtendônként elô forgó Idnepeket és a' hóltaknak érettünk való könyôrgéſeket-is.

Igy ſámlállya ezt a' meg-emlitett helyen elô Frater Rainerus, és az után meg-czáfolásában fáradozik: a' holott mulólan ſok patvart elegyit közibenn, de azok alól ſzegényeket Æneas Sylvius ki Máſodik Pius Papa vala, ki-menti. Æneas Sylvius in Hiſtor. Bohem. cap. 35.

Azt tanittyák, hogy a' Római Pápa a' több Püſpôkökkel egyenlô méltóságú. Hogy a' Papok közôtt ſemmi külömbség nincsen: hogy a' Presbitert nem a' méltóság hanem élete érdeme tészi jobbá. Hogy a' teſtekből ki-költô-

Romanum Præſulem reliquis Epiſcopis parem eſſe. Inter Sacerdotes nullum diſcrimen, Præſbyterum non dignitatem ſed vitæ meritum efficere potiorem. Animas è corporibus excedentes aut in æternas è

zö lelkek ottan vagy az örök kinban merittetnek bé, vagy az örökké való örömben vitetnek bé Hogy semmi Purgatorium, tisztitó tüz nem találtatik. Hogy hejaban valóság a' halottakért könyörgeni és hogy csak a' Papi fösvénységnek az ö talalmánya. Hogy az Isten és az Szenteknek képeket el kelletnék törleni. Hogy a' vizeknek és pálma ágaknak meg-szentelések nevetséges dolgok. Hogy à kóldúló Barátoknak rendit a' gonosz ördögök találták: Hogy a' Papoknak szegényeknek kell lenni, és az alamisnával meg elégedni: Hogy szabados akarkinek az Isten beszédét prédikálni. Semmi fóben járó vétket, akarmely nagy gonosznak el-kerülésejért-is, nem kell el szenvedni. Hogy a' ki halálos vétekben esik (értik a' bünt) azt sem világi sem Ecclésiai méltóságra nem kell emelni és hogy

vestigio pœnas mergi; aut perpetua consequi gaudia. Purgatorium Ignem nullum inveniri. Vanum esse orare pro mórtuis & avaritiæ sacerdotalis inventum. Dei & Sanctorum imagines delendas. Aquarum, palmarum, benedictiones irridendas. Mendicantium religiones malos dæmones invenisse. Sacerdotes Pauperes esse debere, sola contentos eleemosina: liberam cuiq; prædicationem verbi Dei Patere. Nullum capitale peccatum quantum vis majoris mali vitandi gratia tolerandum. Qui mortalis culpæ reus sit (crimen intelligunt) eum nequè seculari neq; Ecclesiastica dignitate potiri, neq; parendum ei. Confirmationem quam crismate Pontifices inducunt, & extremam unctionem inter Ecclesiæ Sa-

hogy nem-is kell néki engedni. A' Confirmatiót a' mellyet a' Pápák kenet által viſznek végben, és az végső kenetet az Eccléſia ſzent dolgai közzé nem ſzámlállyák. Hogy a' fülben való gyónás hazudozó, és hogy elég akárkinek az ő bűnét az ő ágyas-házában Iñek meg-vallani. Hogy a' folyó viznek kereſztségét úgy kell bé-venni, hogy a' közzé ſemmi ſzent olajt ne elegyitcsenek: Hogy a' Czinterem haſzontalan, és hogy nyerekedésért találtatott: akármely földben temetteſſenek-el az emberek hideg tetemei, ſemmi külömbség benne nincsen: Hogy a' mindenütt jelen lévő Iſten temploma e' világ: Hogy őſzve ſorittyák annak felségét, a' kik templomokat, Kalaſtromokat és könyörgéſre való helyeket épitenek, mintha azokban irgalmaſſabb Iſteni jóság találtatnék. Hogy a' Sacramẽta minimè cõineri. Auricularẽ cõfeſſionem nũgacem eſſe, ſufficere quemque ſua Deo in cubili ſuo confiteri peccata. Baptiſma fluviale undæ, nulla inrerjecta ſacri olei mixturâ, recipiendum. Cœmeteriorum inanem uſum, quæſtus cauſa repertum: quacunque tegantur tellure humana corpora, nihil diſtare. Templum Dei late patentis ipſum mundum eſſe: coarctare majeſtatem ejus, qui Eccleſias, monaſteria, oratoriaque conſtruunt, tanquam propitior in eis divina bonitas inveniatur. Sacerdotales veſtes, altarium ornamenta, pallas, corporalia, calices, patinas, vaſaque hujuſmodi nihil habere momenti. Sacerdotem quocunque loco, quocunque tempore, ſacrum Chriſti corpus conficere poſ-

Papi öltözetek, oltárok ékessége, palást, Püspöki köntos poharok, tálak és efféle edények csak semmire valók: Hogy a' Pap akarmely helyben, akarmely időben a Christus szent testét consecrálhattya, és azoknak a' kik kérik ki szolgáltathattya. Hogy elég hacsak a' Sácramentomi igéket elmondgya. Hogy a' Christussal edgyütt uralkodó Szentek könyörgését hejában kérik, a' mellyek nem segithetnek: Hogy a' régulás óráknak elénekléſekben és mondásokban hejában töltik-el az időt: Hogy egyéb napon nem kell a' munkától meg szünni, hanem csak azon a' mely Urnapjának neveztetik: Hogy a' Szentek tiszteſségeket ismét meg kell vetni. Es hogy az Eccléſiától rendeltetett böjtökben is semmi érdem nincsen.

Ugy vagyon ugyan, hogy itt Æneas Sylvius e' szegény Waldenſeseknek meg-eskütt ellensége lévén és a' gyülölségtül viſeltetvén ellenek, értelmeket, a' maga fa vaival, mindenütt nem helyeſſen magyarázza, hanem el-tekeri és csigázza más felé: mindazáltal ha azokat józanon magyarázzuk az ő valláſok a' mi igaz valláſunkal meg-edgyez, a' mint

poſſe, potentibus miniſtrare: ſufficere, ſi verba tantùm ſacramentalia dicat: ſuffragia Sanctorum in cœlis cum Chriſto regnantium, fruſtra impetrari, quæ juvare non poſſunt. In canonicis horis cantandis dicendiſque fruſtra tempus teri. Nulla die ab opere ceſſandum, niſi quæ Dominica nunc appellatur: celebritates ſanctorum rurſus rejiciendas. Jejuniis quoque ab Eccleſia conſtitutis nihil in eſſe meriti.

ez

ez világoſſan ha az ő Confeſſiójokat a' miénkel őſ-ve vetik, ki-tetßik. Elég ez iránt minékünk, hogy ezek Æneas Sylvius ſzavai a' ßegény Waldenſeſeket Rainerius patvarkodásátul és hamis vádgyátul meg-mentik; mivel e' Rainerius azt kőlté ſzegényekre, hogy ők Magiſtratuſt iſmérni ném akarnának, és hogy az hamis hitet s' eskűvéſt javallanák, és tőbb effélét. Annál inkább meg-mentik ez Æneas Sylvius ßavai őket amaz őrdőgi vádtul, mellyet ama' gonoß indulatú Barátok akarván őket a' kőſség előtt gyűlőlségben hozni, ellenek kigondolának, tudniillik, hogy ſors vetésből jővendőlnének, boſzorkányságot kővetnének, és hogy a' gyertyát el-óltván egymáſſal bujálkodnának, sőt még mais némellyek minden kigyót s' békát kiáltanak rájok s' reánk-is. Ha Æneas Sylvius meg-eskűtt ellenségek lévén, kőztők jártában effélét felőllők értett és hallot vólna, nyilván el nem titkolta, hanem ki-kiáltotta vólna. Vétette tehát a' Sátán véllek e' hamis vádokat a' pogányoktul kik-is a' régi Apoſtoli kereßtyéneket a' Pogány Csáßárok előtt effélékkel vádolák, a' mint ez Tertullianusból ki-tetßik. Tertullianus in Apologetico & ad Scapulam præſidem Carthaginis.

Sok vétkekkel vádoltatnak vala a' kereſztyének: hogy az Iſteneket, kiket a' Csáſzárok imádnak vala, és a' kik a' Római Imperiomot ily nagy mél-

Objiciebantur Chriſtianis varia crimina: quod Deos, quos ipſi Imperatores colerent, quique Romanum imperium ad tantam dignitatem extu-

tóságra emelték vólna, ők meg utálnák: hogy az ő Istentelenségekkel sok nyomorúságot hoznának a' föld kerekségére: hogy a' szamár fejet Isten gyánánt tiszteltnék, hogy a' Napot imádnák. Ismét hánnak vala szemekre pártütéseket, gyilkosságokat, szentség töréseket, vér ellen való paráznaságot, gyermek öléſt, és hogy a' gyertyát el-öltván, egymással fertelmeskednének. La szintén igy bántak a Barátok a' szegény Waldenſesekkel.

liſſent, ipſi contemnerent, variis calamitatibus impietate ſuâ orbem terrarum funeſtarent: quod caput aſini pro Deo colerent, quod ſolem adorarent: Seditiones item eis objiciebantur, homicidia, ſacrilegia, inceſtus, infanticidia, promiſcuæ libidines candelis extinctis.

De világoſſan meg-menti őket efféle patvar ellen, Jacobus de Riberia in collectaneis de Urbe Toloſſa.

A' Waldenſesek avagy Lugdunombél valók, sok ideig elsők vóltanak, Galliának Narbo, Albiomi, Ruthena, Cadurcomi és Agennomi vármegyéiben, a' mint enneknagy jeles hive vagyō: és ez időben, semmi vagy igen kevés becsűlletben valának azok, a' kik magokat papoknak és Ecclésiai szolgáknak akarják

Waldenſes ſive Lugdunenſes diu primum locum tenuiſſe in Galliæ Narbonenſi, Albinenſi, Ruthena, Cadurcenſi, Agennenſique diœceſibus celebrior eſt fama: eoq; tempore nullo aut parvo in pretio fuiſſe eos, qui ſacerdotes ſe, Epiſcopos & miniſtros Eccleſiæ dici volebant: Indigni enim omnes

jákvala hivatni. Mert midón mindnyájan méltatlanok és tellyességgel minden dolgokban tudatlanok vólnának, kónyű vólt amazoknak ugy mint értelemmel és tudománnyal igen jeles embereknek a' felsőséget az emberek közőtt magoknak venni: Kik közőtt holott mások felett a' Waldenſeſek mélyebben diſputálnának a' vallás felett, gyakran megengedik vala nékik a' Papok, hogy közönséges helyen tanitanának, nem az, hogy azoknak értelmeket javallanák, hanem hogy elmére nézve a' Waldenſeſekkel egyenlők nem vólnának. Oly nagy becsűllet-ben valának ez ily Secta-ban ſzakadásban lévő emberek, hogy ezek minden tereh alól el-vétetnek vala és a' meg-haló emberek teſtamentomokból-is ſokkal több jót véſznek vala mint a' Papok. Ha az ellenség ez eretnek emberhez

omnes & rerum omnium ignari pœnè cum eſſent, facile illis fuit eruditione & doctrina præcellentiſſimis, primas in populo partes ſibi vendicare: Ex quibus cum præ cæteris Waldenſes acutius de religione diſputarent, admittebantur ſæpè à Sacerdotibus publicè docendi cauſa, non quod eorũ ſententiæ ſibi probarentur, ſed quod Waldenſibus ingenio pares non eſſent. Tanto in honore erat hujuſmodi hominum ſecta, ut & ab omnibus oneribus haberent immunitatem, & multò plura ex morientium Teſtamentis conſequerentur quàm Sacerdotes. Hoſtis ſi fuiſſet Hæretico viæ itineriſque comes, ab hoſte non læderetur, ſalus omnis hominum in hæreticorum tutela eſſe videbatur

az uton és utazásban társul adta vólna magát, az ellenségtől meg nem háborittatik vala, az emberetnek minden békeségek ez Eretnekeknek oltalmában láttatik vala lenni.

Ellenkező féltől mi lehet ennél szebb és jelesb tanubizonyság? Meg-menti őket Carolus Molinæus libr. de Monarchia Francorũ, a' hol igy szól:

El-küldé a' Király (12 Lajos) Fumæust, ki az ő Királyi házában a' szegények Supplicatiojoknak Præfectussa vala, és a' Kis Mestert a' Sorboniai Doctort, ki néki gyontató papja vala, a' Kóduló Barátok rendi közzül való, kiket Prédikátor avagy prédikáns atyafiaknak hivnak: ezek ketten el-járák és meg-látogaták azoknak tanitójoknak házokat és a' templomokat mind: semmi faragott képet nem találának, a' miseknek és pápai ceremoniáknak még csak nyomát-is vagy arra való ékességeket: láták hogy semmi sem vólna az ördögi mesterségbẽ, parázsságban és egyeb vétkekben

Misit Rex (Ludovicus 12) Do. Fumæum libellis supplicibus in regia sua Præfectum, & Magistrũ Parvum Doctorem Sorbonicum, qui sibi à confessione auriculari erat, ex ordine Mendicantium, quos fratres Prædicatores vocant: qui ambo peragrarunt & visitarunt omnes parochias & templa eorum: nulla invenerunt simulachra, nec vestigia aut ornamenta missarum & ceremoniarum papalium: viderunt nihil esse de magicis artibus, scortationibus & aliis criminibus à Papistis impositis &c. Rex audita relatione suorum Commissariorum

ben, mellyeket a' Pápisták fogtak vala reájok &c. A' Király halván Commissariusi válaszát, a' kik mindeneket fel-czirkáltanak vala meg-eskűvén fel-kiált, hogy azok a' lakosok jobb keresztyének ő nálánál és az ő népénél: A' sereget viszsza viszi és azoknak privilegiomokat és szabadságokat meg-erőssiteni.

orum, qui omnia perscrutati fuerant, dejerans exclamavit, habitantes illos meliores esse Christianos se & populo suo exercitum reduxit, privilegia illorum & immunitates confirmavit.

Jacobus Augustus Thuanus derék Pápista Főember és igen nevezetes Historicus, Historiæ sui temporis Lib. 27. dé Ecclesiis Convallensibus azt mondgya; hogy azok a' Vőlgyekben lévő Ecclésiák e' mái napig azt a' vallást tartyák, a' mellyet régen a' Waldensesektűl ßivtak; mely è mái napon a' mi Vallásunkal ßépen meg-edgyez. Azt-is mondgya, hogy ezek 1560 eßtendőben, Confessiojokat ki-adák azoknak, a' kiket az ő Urok a' Sabaudiai Herczeg kűldőtt vala hozzájok; melyben meg-vallyak hogy űk az Ov és Uj Testamentomot bé-véßik az Apostoli Credoval és a' négy kőzőnséges Conciliom végezésével edgyűtt, ismét a' tiz parancsolatot, a' mely a' szent és kegyes élet uttyát tanittya: azt tanittyák, hogy ßűzen, józanon és igazán éllyenek, az Istentűl rendeltetett Magistratusoknak engedelmesek legyenek: egyébiránt a' Mise áldozattyát, pœnitentiának Sácramentomát, fűlben való gyonást, a' hóltakért való engeßtelő kőnyőrgéseket, meg-vetik: és hogy ők csak a' szent

Iráshoz ragaſkodnak, és hogy az ő hitek nem Calvinuſtul, hanem a' Chriſtuſtól adatott, azt vallyák.

Ezek ſzegények, a' Pápák rettenetes öldözteteſe miatt, a' kietlen, puſta, zordon vad helyeken és ſoros völgyeken és meredek kebeles havaſok között telepedtek vala le, hogy az öldözés és Pápa Katonáinak dühöſködő erőſzak tétele ellen ott inkább meg-maradhatnának. La hol vólt Calvinus előtt a' mi Vallaſunk.

A' Gőrög Eccléſia hiſem régibb a' Romainál; mert Rómábá-is Gőrög Orſágból ment által az kereſztyéni vallás. E' Gőrög Eccléſia pedig a' Római Pápát nem iſméri, annak törvényit meg-veti: nem tudgya mi légyen a' Pápai indulgentia; Nem hiſi a' Purgatoriomot, ſem a' kenyérnek és bornak Chriſtus teſtévé és vérévé való általváltozását; az Iſteni ſolgálatot Gőrög nyelven ſolgáltattya-ki: az egyházi ſzolgák köztők feleségeſek: Nincs Magános miſéjek: és igy közelebb az a' mi Vallaſunkhoz, hogy ſem mint a' mai Rómaiakéhoz.

Sőt a' Szerecsen Orſági Eccléſiák-is, a' mely 17 nagy Tartományokat foglal-be magában, ma mi velünk meg-edgyeznek a' hitnek vallaſnak derekaſſabb ágazatiban; jólehet a' konkolyt hintő Sátán miatt közikben holmi apró babonácskák elegyedtenek, mint meg annyi lelki konkolyok a' tiſta buza közzé. Mert ez Eccléſia nem hiſi a' Purgatoriomot, ſem a' kenyérnek és bornak Chriſtus teſtévé és vérévé való által állatozását; nem emeli-

fel,

fel, se nem imádgya az oſtyát: nem függ a' Pápától: Nem tudgya tellyeſséggel mi légyen a' Pápa indulgentiája és a' Maganos Miſe: Az Iſteni ſolgálatot Szerecsen nyelven ſolgáltattya-ki: az Urvacsorát két ſin alatt véſi: nem imádgya a' képeket: egy aſztalt vagy óltárt tartanak a' templomban: vadnak ugyan köztök Barátok, de feleségeſek, és a' kik kézi munkájokkal keresik életeket: nem keresztelikmeg a' férfiu gyermekeket, hanem negyven nap mulva: a' leánzokat pedig hatvan nap mulva. A' honnét nyilván ki-tetſik, hogy ez Eccléſia nem hiſi hogy a' keresztség vize egyátallyában ſzükséges légyen az Idvességre.

Erről emlekezik Alvarez Ferencz, Luſitaniai Barát, az ő Hiſtoriájában, ki 6. esztendő alatt járá Negurnak a' Szerecsen Országi Imperatornak Udvarában. Ez Szerecsen Országi Eccléſiákat vádollyák ugyan Eutychianiſmuſſal némellyek; de az merő patvarkodás. Függenek ezek ugy vagyon az Alexandriai Pátriárchától, de nem a' hit dolgában, hanem az ő köztök lévő Szereczen Főpap uraságának juſában, a' mely az Alexandriai Pátriárchánál vagyon, a' mikor a' Szék üres. La ezek közöt-is az ő valóságára nézve vólt és vagyon a' mi Eccléſiánk.

Azért mind ezekből világoſſan ki-tetſik; hogy midőn a' Pápáſok tűllünk azt kérdik, hogy hol vólt Calvinus előtt igaz valláſunk, vagy az hogy az Eccléſiai Hiſtoriákban és a' magok Hiſtoricuſok iráſiban járatlanok és tudatlanok; vagy hogy pat-

varkodva lelkek iſméreti ellen gôrditik e' kérdéſt elônkben.

Ezeket én nem azért hordom elô hogy innét végyen az mi igaz valláſunk valami méltóságot, mert az más egyéb fundamentomon, a' tôrvény, Proféták és Apoſtolok iráſin kivûl, nem éppittetik: hanem hogy az ellenkezô feleknek, kik minden kigyot és békát reánk kiáltanak, fájok bé-dugattaſsék, és az Iſten igyének-is kûlsô folyamattya megmutatódgyék.

Láſſuk már mint rekeſti-bé Pater Uram ô kegyelme ellenem való irását.

Végezetre (igy ſzóll a' Pater) *a' kereſztyény embernek ily mélységes titkot kinni kell inkább, hogy ſem mint arról diſputálni. Az hitbôl él az igaz Iſtenfélô ember, nem az erôſségekbôl* (argumentis) *Ne mondgyad ez lehetséges, az lehetetlen, mert a' ki adta, hogy nagy dolgokat hidgy az mindenható. Ha mondod hogy hiſzeſzſz a' mindenhatóban s' azonban kételkedel az ô cselekedetirôl, a' mindenhatót erôtlenséggel vádolod.*

Felelet (1) Szent igaz, hogy az igaz Iſtenfélô ember hitbôl él, de az a' hit rendſzerint az ôregekben hallásból vagyon, a' hallás pedig az Iſten igéjébôl, ſzent Pál tanitaſa ſerint, Rom. 10. 17. Valamely hit annak okáért a' ſent Irásban le-tétetett Iſteni tanubizonyságon nem fundáltatik, az a' hit, a' ſerint a' mint a' tanubizonyság, a' melyhez támaſkodik, hozza, vagy emberi, vagy ôrdôgi és csábitó hit, mely által az igaz Iſtenfélô ember nem

élhet,

élhet. Ha mit Isten az ó igéjében a' szent Irásban elönkben ád hogy hidgyük s' ott lenni láttyuk, ámbár nagy lelki titok légyen-is, mely csekély elménket felyül mullya, mindazáltal azt minden tovább való discursus vagy visgálás nélkül kéßek vagyunk el-hinni, nem-is akarjuk azt kétségben hozni, elég az hogy arról a' hazudni nem tudó igasságnak szaja téßen tanubizonyságot. De hogy valamely ember, sőt egész Concilium vagy Gyülés valamit Isten beßéde gyanánt, mint a' barmoknak a' jármot, veßen lelkünk ismereti ellen nyakunkban, hogy azt csak vaktában minden fel czirkálás nélkül el hidgyük, és Isten beszéde vagy cselekedete gyanánt tarcsuk, nem cselekeßük; mert kárhozatos vólna és lelki el csábitatásunkra fordulna; egy lelkünk vagyon s' arra szorgalmatos gondot kell viselnünk. Maga mondgya a' Szent Lélek 1 Joh. 4. v. 1. *Ne hidgyetek szerelmeßim minden lelkeknek, hanem meg próbállyatok a' lelkeket, hogy ha Istentül vadnak.* A' Beroa varosbéliek-is nem azért dicsirtetnek-meg a' szent Lélektül, Actor. 17. v. 11. és nem azért mondatnak nemesb elméjüknek a' Tessalonicabélieknél, hogy a' Szent Pál Apostol tanitásának vaktában hittenek vólna, hanem hogy minden napon a' szent Irás rámájára vonták azt, tudakozván ha ugy volnának é mind azok. Elaias a' törvényre és a' tanubizonyságokra, Abraham pedig Mosesre és a' Profétákra igazitanak, Esa. 8. v. 20. Luc. 16. v. 29. 31. Idvezitönk-is a' sz. Irás visgálását, melyben vagyon az idvesség aján-

lya, Joh. 5, v. 39. (2) Úgy él az igazI Istenfélő keresztyén ember hitből, hogy egyszersmind a' Szent Irásban lévő és ábból egyeneſſen ki-folyó lelki erőlségekkel-is éllyen Urunk tanitása szerint, Matth. 4. v. 4. *Nem csak kenyérrel él az ember, hanem Istennek minden beſzédével mely az ő szájából származik.* Szent Péter-is erre tanit, 1 Pet. 2. v. 2. *Mint most an született gyermekek az Isten beſzédének amaz tiſzta tejét kivánnyátok, hogy ennek által a nevekedgyetek.* (3) *Ne mondgya bár az igaz Istenfélő keresztyén ember hogy ez lehetetlen amaz lehetséges,* ha annak a' ki mindenható szájából és igéjéből hallya, se *annak cselekedetiről,* csak hogy meg-láſſa azé légyen, *ne kételkedgyék.* Egyébaránt az Isten *mindenhatósága* senkinek bálványozásra, se lelki tévelygésre utat nem mutat és kaput nem nyit. Sokat meg-cselekedhetnék az Isten; azért mindgyárt azt hozzuké-ki belólle, hogy meg-cselekeſsi? Távul légyen. Más világot-is teremthetne az Isten è kivül, és abbá napot, hóldat, csillagokat, embereket, füveket, fákat, és egyebeket, el-hiſzedé azért hogy ezt ma meg-cselekeſsi? Meg-cselekedhette, hogy a' nap az égen meg-állyon, a' szamár emberi szot adgyon, a' fejsze uſſon, a' Babilloniai tűz ne égeſſen, hiſzedé te è el-hinni tartozolé, hogy ezt e' mái nap szükségesképpen meg-cselekedgye? Az Isteni hitnek azért a' mindenhatóban nem azt kell fel-keresni és abban meg-nyugodni, mit tehet és mit cselekedhetik-meg; henem tovább kell menni és arra vigyázni mit mond és miről tészen tanubizony-

zonyságot, és abban a' hitnek amaʼ két erős oszlopira az *Isten elégséges véltára* és *cselekedőségére* kell vigyázni.

Minekokáért, mivel ez Altalállatozás tudománnya, nem Isteni tanubizonyságon, a' mint eléggé meg-mutatám, hanem a' Lateromi és Tridentomi Conciliomok, az az, egynéhány öfve gyűlt pilisses barátok tanubizonysagokon fundáltatik, sőt az Isten tanubizonyságával és a' virágában lévő Ecclésiáknak-is vallásokkal egyenessen ellenkezik, mi nem hiszűk, sőt inkább minden igaz Istenfélő Keresztyén embert, hogy tőlle magát mint vastag bálványozastul meg-óvja, intűnk.

NEGYE-

NEGYEDIK KÖNYV.

A' Római Pápás Eccléſia vallás ujságáról, és a' Reformata Eccléſia régiségeről és Apoſtoli vóltáról.

I. RESZ.

A' PáPa Nevezetiről és Tituluſiról közönségeſſen.

AZ ellenkező felek a' Pápáſok, minek utánna a' Régi Kereſztyéni igaz valláſt egéßlen megujjitották. változtatták, és el-forditották, nagy ravaßul, hogy inkább a' magok vétkét el-paláſtolhaſsák, minket vádolnak ujjitáſſal. holott ők és nem mi vagyunk az ujjitók. Ugyan-is micsoda ma a' Római Pápás Eccléſia valláſa, hanem ſok kűlőmb féle alkalmatoſságokkal, ſok kűlőmb kőlőmb ſeculomokban, az az, Száz eßtendők forgáſiban egyßer-is máßßor-is őßve ßőőtt s' font emberi találmány? Kéſzek vagyunk mi Reformatuſok akarmely bűntetéſt fel-venni, ha egéß őt s' még-több Száz eßtendő forgáſa alatt Chriſtus Urunk ßűletésétűl az időt ßámlálván, csak edgy-is, (maga egy nem ſok) találtatik, a' ki ezén Pápiſtai vallás tel-

lyeſ.

lyességében lött vólna, a' melyben e' mái nap vadnak a' Pápások: hanem e' mái napi Római Pápás vallás az Apostolok ideje után aprókent, rébenként egy uttalis más uttalis lok seculomok, az az, Száz estendők alatt, orozva, nagy alattóban, mint meg annyi lelki konkoly cuba-bé a' tiszta buza közében az Ecclesiában, és majd ezer estendő forgása alatt méne ez ὁ ἀκμὴ-ére, tellyességére. A' honnét idővel ez annyira nevekedék, hogy ha az Ur Isten bizonyos személyeket, mint meg annyi Illyéseket, kik az igazságnak bizonysági és az igaz vallásnak óltalmazói lennének, fenn nem hagyott vólna, a' konkoly a' buzát tellyességgel el-nyomja vala, és à verés éppen konkollyá válik vala. Nem-is csuda; mert nem nyugszik a' Sátán, hanem mint a' sivó rivó oroszlán szélyel jár keresvén a' kit el nyelhessen és éh torkában bé vethessen. Innét csak hamar az Apostolok ideje után látván hogy az Isten Országa gyarapodik és nevekedik, ô-is nem hivalkodik, hanem kezdi a' lelki konkolyt az Ecclésiában bé-hintegetni, a' mint ezt Eusebius Ecclesiai Historia iró, lib. 3. cap. 29. Hegesippusból bizonyittya, igy sólván:

Ez idókig (tudniillik az Apostolok idejekig) *szüzességében, tisztaságában és épségében meg-marada az Ecclésia: azok a' kik az idvességes prédikallás igaz regulajat meg-ron-*

Adea usque tempora virgo pura & incorrupta manfit Ecclesia: iis qui sanum salutaris prædicationis canonem corrumpere conati sunt, si tamen aliqui fuerunt, in obscu-

rà

tani igyekezték, ha kik mindazonáltal ollyak véltanak, néminémű sötét homályban az ideig lappangván. Minekutánna pedig az Apostolok szent serege külömbözö halál által el szedegetteték és az à Nemzetség el mula, az mely az Isteni bölcsességet fűleivel hallá, akkor a' hitetlen tévelygés öszve ßövödése, azok ámitások által, kik idegen tudománt tanitanak vala, eredetet vévén: a' kik mivel tovább már senki az Apostolok közzül az élök között nem vala mezitelen fővel az igasság prédikállása ellen, a' hamis tudományt ellenben prédikállani-is igyekezék.

râ quâdam caligine ad id usque temporis delitescentibus. Postquám autem sacer Apostolorum chorus differentem sortitus est finem, & generatio illa præteriit, quæ divinam sapientiam ipsis auribus audire meruerat, tunc impii erroris conspiratio, per seductionem eorum, qui alienam doctrinam tradebant, initium cœpit: qui etiam quoniam nemo amplius superstes erat ex Apostolis, nudo jam vertice contra veritatis prædicationem, falsi nominis scientiam ex adverso prædicare conati sunt.

Vedd eszedben ezt jól ember és ércsd-meg; imé mindgyárt az Apostolok ideje után az Isteni tudomány ellen fel kezde emelni fejét a' hamis tudomány és nagy alattomban furá bé magát, a' mint alább annak helyén meg-hallyuk, az Ecclésiában.

Héjában dicsekednek hát a' Pápasok e' mái napon a' successióval; mert ők Péternek a' Christus meg-tagadásában és nem másban, a' vallásra és tudo-

dományra nézve pedig az alattomban lappangó, járó, tévelygő és emberi találmányokhoz ragaszkodó hamis tanitók successori: héjában dicsekednek a' Pápai névvel, a' honnét ők ma köszönségessen, a' mint fellyebb meg-hallók Papistáknak neveztetni akarnak; mivel a' mostani Pápák a' Régiektől annyira járnak mint az ég a' földtől. Más az hogy eleinten akarmely lelki tanitó elegyesleg Pápának is neveztetik vala. Kellé erre bizonyság? Némely Régi Franciai Puspökök nek, kik az Ötödik szàznak vége fele éltenek, leveleit olvassuk. Tom. 3. Biblioth. Patrum edit. 4. a' hol illyen igéket találunk:

Szent és bóldog Urának és Apostoli becsülletre méltó Ruricius Pápának, Sedatus. Ismét.

Domino sancto ac beatissimo & Apostolicâ reverentiâ suscipiendo Papæ Ruricio, Sedatus Episc. Fausti epist. 14 & 19.

Szent Urának, érdemre nézve bóldog Pápának, becsülettel tiszteléndő és Apostoli Atyának Ruricius Püspök Uramnak, Eufrasius.

Domino Sancto, meritis beatissimo Papæ, honoris cultu suscipiendo, atque Apostolico Patri, Domino Ruricio Episcopo, Eufrasius. Ibid. Epist. 15.

E' pedig a' Ruricius, nem Római Pápa, hanem Lemocinomi Pûspök vala. Ellenben ez-is más Pûspöknek igy ir:

Szent és Apostoli Uramnak, és nékem mások felett való Uramnak a' Chris-

Domino Sancto & Apostolico & mihi præ cæteris in Christó Domino, cul-

Christusban, kiváltképpen való tiszteletteel és indulattal becsüllendö Patronusomnak és Æonius Pápának, Ruricius Püspök.

Ismét. *Szent Pátriárchának Sulpiciusnak, Desiderius szolgáknak szolgája.* A' levén végén.. *Emlekezzél-meg én róllam béldog Pápa, és a' téged tisztelönek érdemét könyörgéseddel táplállyad.*

Mindenkor tulajdon Uramnak és Apostoli székre méltó Desiderius Uramnak, a' Cadurcomi Fópapnak, Sulpicius a' Bitoricom városi Püspök.

Szent Uramnak és az Apostoli székre méltó Uramnak és Atyámfiának, Desiderius Pápának Anulphus bünös.

Nékünk mindenkor tulajdon Urunknak, és Isten után kiváltképpen való Patronusunknak, Desiderius Pápának, Constantinus és Dado Püspökök-

cultu affectuque peculiariùs excolendo Patrono, & Papæ Æonio, Ruricius Episcopus. In epist. Ruricii lib. 2. epist. 8.

Sancto Patriarchæ Sulpicio, Desiderius servus servorum Dei--Memento mei Pápa beatissime, & cultoris tui merita orationibus fove. Epist. 12. Desiderii Urbis Cadurcæ Episcopi.

Domino semper proprio atque Apostolicâ sede colendo, Domino Desiderio Cadurcæ Urbis Pontifici, Sulpitius Bitoricæ Urbis Episcopus. In epist. ad Desiderium Episcopum Cadurcenum epist. 1.

Domino sancto & Apostolicâ sede dignissimo Domino & Patri, Desiderio Papæ, Anulphus Peccator. Ibid. Epist. 3.

Domino semper nobis proprio, & post Deum peculiari patrono, Desiderio

kők. Azon levelet igy végezi-el: *Hogy sok esztendeig a' te szolgálatodra érdemesek lehessünk boldog Pápa.*

Mindenkori Urának és Apostoli Atyának, Desiderius Pápának, Elegius bolgák bolgája.

Könyörögjetek mi értünk Urum, mindenhái kiváltképpen való és Apostoli Pápa.

Mindenkor tulajdon Uramnak, Desideriusnak, Apostoli Pápának. Constantius bűnös.

Mindenkor becsűllendő és minden tisztelettel nevezendő boldog Atyának, Desiderius Pápának, Felix bűnös.

derio Papæ, Constantius & Dado Episcopi. Ibid. Epist 4---Annis multis vobis servire mereamur beatissime Papa.

Domino semper suo atque Apostolico Patri, Desiderio Papæ Elegius servus servorum Dei. Ibid. Epist. 6.

Orate pro nobis, Domine, semper peculiaris atque Apostolice Papa. Circa finem Epist. 7. Ruricii ad Desiderium Episcopum.

Domino semper proprio, Desiderio Apostolico Papæ, Constantius peccator. Ibid. epist. 15.

Domino semper præferendo & cum omni veneratione nominando, beatissimo Patri, Desiderio Papæ, Felix Peccator. Ibid. Epist. 21.

Hasonló titulusokat olvasunk Sigebertus Király két leveleiben azon Desideriushoz, ibid. epist 9. & 17, a' holott Sigebertus Király hivja Desideriust à Christusban Apostoli Atyának, Apostoli Szekre-

méltónak és Pápának. Clodoveus-is a' Franciai Király levelet irván és parancsolván a' Püspököknek hogy az Aureliai Concíliomban mennyenek, így szóll nékiek:

Szent Uraimnak és az Apostóli székre méló Püspököknek. Clodoveus Király.. *Könyörögjetek én értettem Szent Uraim és az Apostoli Székre méltó Pápáim.*

Dominis sanctis & Apostolicâ sede digniſſimis Epiſcopis, Clodoveus Rex.. Orate pro me Domini sancti & Apoſtolicâ ſede Papæ digniſſimi.

Ugyanis e' szó, *Pápa*, eredetite nézve Görög igelévén, annyit tészen a' mi Magyar nyelvünk szerint mint *Atya*, még pedig *természeti szülő Atya*, a' mint ez Homerusból Odiſſ. lib. 6. ki-tetſik, A' hol Nauſicaa leányzó igy szóllittya-meg Alcinoust szülő Attyát: Πάππα Φίλε, az az, *Edes Atyám*: Idővel oſtán a' tiſteſség kivánástul és kevélységtől indittatván, az Egyházi szolgák kezdék e' nevet és más ehez hasonlókat a' Római Papok, Püspökök és szanitók másoktul el-vonni és magoknak koporitani. Innét hivaták magokat. (1) *Pápának.* (2) *Atyák Attyának.* (3) *Legfelső Papnak* (4) *Kereſztyének fő Papjának.* (5) *Papok Fejedelmének* (6) *Eccléſia Fejének.* (7) *Ur Chriſtus Vicéjének.* (8) *Az Eccléſia épületé fundamentomának.* (9) *Minden hivőnek Attyának és Doctorának.* (10) *Az Ur Chriſtus akla fő pásztorának.* (11) *Iſten szőlője pásztorának.* (12) *Az Ur Iſten háza igazgatójának.* (13) *Az Eccléſia Völegényének és jegyeſének.* (14) *Közönséges mindenekre vigyázó Püſpök-

pöknek. (15) *Apostoli Szék szent Præsulának*, papiának. (16) *Minden ember mértékének és igazgató régulájának.* (17) *Pápások Urának Istenének.* (18) *Nem tiszta embernek, sőt nem embernek.* (19) *Sem embernek sem Istennek.* (20) *Egész a' föld kereksége Fejedelmének.* (21) *Ecclésia Királyának.* (22) *Vice Istennek.* (23) *A' Keresztyéni Respublicának győzhetetlen egyedül uralkodó Urának, Fejedelmének.* (24) *A' Pápai mindenhatóságnak erős meg tartójának.* (25) *Isteni felségnek Numennek.*

Lásd meg ezekről Bellarminust lib. 2. de Rom. Pont. c. 31. Franciſc. de Pavinis Auditor. Cauſ. Sacri Palatii. Extravag. comm. lib. 5. c. 1. Antiq. Extravag. Joh. 22. tit. 14 c. 5. Diſt. 96. Satis evidenter. Extravag. Joh. 22. tit. 14. cap. 3. Sixti Decret. lib. 1. tit. 6. c. 17. In proëm. Clement. circa finē in Gloſſa. Sixti Decret. lib. 3. tit. 16. contra periculoſ. in Gloſſa. Turrecremata János libr. 2. Summ. cap. 4. 20. Lásd alább a' 39. 40 41. részekben.

Illyen egyházi rendet Idvezitőnk születésétől fogva hat száz esztendeig egész Harmadik Bonifacius Pápa és Phocas Császár idejéig, senki sem látott, sem hallott; hanem ostán Mauricius Császár halála lőn ennek alkalmatossága, a' mint alább annak helyén meg hallyuk. Ma leg nevezetesebb és közönségesebb név minden Népeknél és Nemzeteknél a' *Pápa* nevezet. Ezt a' mint fellyebb mondám a' Pápa nevet, a' Régiek akarmely lelki pásztornak egyenlőképpen adták, és mind ennyi setétség között-is e' mái napig e' szó a' mi Magya-

riaknál fenn maradott, kik ma-is minden lelki tanitót *Papnak* hivnak. A' mely Pap név jött a' Pápától, el-hagyván a' szó utólyán csak az *A* betût, a' Magyar nyelvnek tulajdonsága szerint, a' mely valamikor idegen nyelyből sőt formál magának, mindenkor vagy el-hágy vagy meg-változtat annak betûiben: Igy Jacobus, *Jakab*, Johannes, *János*, Demetrius, *Demeter*, Paulus, *Pál*, Marcus, *Márk*, Lucas, *Lukács*, Elias, *Illyés*, Missa, *Miſe*, Hostia, *Oſtya*, Reliquiæ, *Ereklye*, Altare, *Oltár*. Papa, *Pap*.

II. RESZ.
A' Római Pápák szakaszszáról

HOgy jobban meg-értheſsük a' Pápista Vallásnak az Ecclésiában, a' Római Pápák által való be-csusását és az igaz Reformata Vallásnak-is az Apostolok idejétûl fogva e' mi időnkre egyenes le-állását, a' Római Pápák öt szakaszban vétethetnek.

Az Első Szakasz foglal-bé magában, kegyes, tudós, vigyázó és szerény Püspököket, Papokat, az Apostolok ideje után mind Nagy Constantin Császár idejéig, mint egy 33 Papokat, Linustul fogva Sylvester Pápáig. Ezek mind jó Papok és Martyrokvóltanak, jóllehet tellyességgel már ezek mint rend szerint való szolgák és emberek, minden fogyatkozás nélkûl, nem vóltanak. a' mint némelyikben közzûllők ez világoſſan ki-tetſik, mert a' mint Platina irja, a' második Seculomban,

az az,

az az, Százban, Urunk Születéle után 139 esztendő tájban, ha néki hinni kell, Telesphorus Pápa a' Negyven napi böjtöt találá: de korántsem oly formában a' mint ma azt a' Pápások illik, a' mint ezt alább annak helyén meg-hallyuk. Victor Pápa pedig a' Huſvétnak külömbözö meg-illéséjért, a' Napkeleti Eccléſiáktul el-akara szakadni; hanem a' szomszed Püſpököktül, kiváltképpen pedig Ireneustól meg-intetvén nyomódék-le szándéka, 191 esztendő táján.

A' harmadik Seculomban Első István Pápa kellenél inkább meg-indula Cyprianus és az Affrikai Eccléſiák ellen, hogy azt tanitanák, hogy az Eretnekektül meg-kereszteltetteket ujjonnan meg kellene keresztelni; de ugyan ezen Cyprianus Doctor igazgatása által le-csendesitteték, 255 esztendő forgásában.

Marcellinus Pápa Diocletianus Császár parancsolattyára, a' halál félelmétül indittatván ám meg-tagadá a' Chriſtuſt, és a' Pogányok Istenének temjénnel áldozék; jóllehet az után Sinueſſában Campaniának városában csak hamar 180, vagy a' mint mások irják 118 Püſpökökből álló Synat előtt meg-intetvén meg-téré s' az után az igaſságért mártyromságot szenvede. Ez eſék a' harmadik Száz utólján 296 esztendő táján. Több holmi effélé apróság mint emberekben találkozott ugyan; de az semmi és az közönséges hit dolgát ezzel el nem forditották, se meg nem háboritották Azért ezek mind igen jó, Szent és Apoſtoli Atyák, Pápák vóltanak,

tanak, ugy mint a' kiknek szerény sorgolódások alatt a' mi Apostoli Ecclésiáink virágoztanak. Ezekben és ezekhez hasonlókban vala hát az Apostolok ideje után a' mi igaz vallásunk.

Ileyenek valának a' második Seculomban az Apostolok után e' Doctorok; Ignatius, ki az Urvacsora körül ô utánna sok idôkkel ki-kôlt tévelygéseket kárhoztatá: Illyen Dienes a' Corinthusi Püspök 150 esztendô táján, ki a' mint Eusebius irja, azon kéré Pynitus Püspökôt, hogy a' kereszteyéneket a' ceremoniákkal ne terhelné, se a' nôtelenséget az Atyafiak nyakokban ne kötné. Illyen Pynitus is, ki Dienes intését háládó szivel vévé és néki megkösönné. Illyen Egesippus 160 esztendôben, ki sok Eretnekeket a' mint Eusebius irja, Rómában az igaz utra hoza. Illyen Polycarpus 140 esztendô táján, ki Rómábã menvén Anicetus Római Pápával semben sálla a' Husvét, bôjtök, és más egyéb dólgok végett, de ugyan nem neheztelle-meg érette Anicetus reá. Illyenek 180 esztendôbẽ a' Galliái Ecclésiák, kik Eleutherius Római Pápát meg-inték: Illyen az Asiai Synat, a' mely Victor nevü Romai Pápa kevélységét meg-veti. Illyen Polycrates Ephesomi Püspök, illyen ennek tanitványa Irenæus Lugdunomi Püspök, kik Victor Pápa indulattyát megzabolázák: Illyen Justinus Martyr 150 esztendôben, ki jeles dolgokat ir az Antichristusnak a' dologgal való vissza élese ellen, és az Urvacsorájáról jól tanit: Illyen Alexandriai Kelemen 200 esztendô táján, ki a' mái Rómaiak nôtelenségek ellen tanita: Illyen

Gô-

Görög Methodius Tyrus Püspöke 255 esztendő forgásában, ki az utólsó időkről Papok és Barátok életéről, a' vallás elforditásáról és à Reformatiorul szépen jövendőle: Illyen Melito Sardensis, ki az Ov Testamentomi szent Könyvek rendit és számát elő adgya: Illyen Tertullianus, Cyprianus, Origenes a' harmadik Százban, kiknek jeles iráſi még ma-is fenn vadnak: Illyenek valának Babylás, Malchion, Porotheus, Firmilianus, Theoctistus, Theotecnus, Pamphilus, Anatholius, Heraclas, Pierius, Achillas, Julius Affricanus, Ammonius, Chæremon, Hierax és máſok. Ezekben és ezek tanitványiban s' Eccléſiajokban vala ekkor a' mi igaz valláſunk, a' mint ez után annak helyén Iráſokból meg-mutatom.

Bezzeg még ekkor, a' mint az ide alább való dólgokból ki-tetßik, e' mái napi Római valláſt, ugy mint a' mely még ez után kele-ki, nem tudák.

A' más Szakaßban lévő Római Pápák, Erſekek valának, a' kiket ugy vagyon tellyeſséggel gonoßoknak és alá valóknak nem mondhatunk, mindazon által ők nyavalyáſok emberi találmányoknak koholóinak és az Antichriſtuſnak elől járó hopmemeſterinek találtatnak; mert ugyan-is a' mint fellyebb-is jelentém, és ez után annak helyén világoſsá meg-mutatom, a' Pápás vallás nem egyßerſmind hanem izenként egyßer-is máßor-is csuſza-bé az Eccléſiában. E' Pápák valának mint egy 34-gyen Sylveſter Pápától fogva, Harmadik Bonifacius Pápáig, kit némelyek Malefaciuſnak és Első Anti-

christusnak neveznek. Mivel holott e' Bonifacius előtt élő Pápák magokat Pátriárcháknak, Érsekeknek és Püspökőknek hivnák e' Harmadik Bonifacius Pápa azokkal a' titulusokkal meg nem elégßik, hanem ő kezdé leg elsőben a' Főpapi és Pápai nevezetet, az œcumenicus, az az közönséges Pátriárchai titulussal egybe magának koporitani. Ezen Bonifacius Pápa sok vesekedési után Phocas Római Császártul nagy ajándékkal nyeré aztis-meg, hogy az ő hatalmában lenne Synatot a' Papoknak hirdetni, és azoknak decretomit végezéßit fel-bontani és hogy Róma lenne minden Eccleßiáknak feje, mely dologért őtet a' Conßtancinápolyi Pátriárka felette igen meg-is feddé és dorgálá. Nag alkalmatoßág ßzolgáltatódék erre Bonifacius Pápának; mert midőn Mauricius Római Császár ellen a' vitézség pártot ütvén Phocás Százados emelte volna fel Császárságra, Focás Mauriciuß meg-ragadtatván mind Annyoßul, Feleségeßül és gyermekeßül meg-öleti. Kapván Bonifacius ez alkalmatoßágon, Focás mellet ki-kél és őtet Ura vére ellen való gyilkoßágban kezdi mentegetni és azt állatni, hogy Focás méltán törlötte ki Mauricius Császárt mind egéß háza népeßül: mely ebbéli jóakarattyát és mellette való ki-kelését, hogy Phocás is Bonifaciußnak vißßa fizethetné, minden Eccleßiákon való felsőséget enged néki. E' lött a' heted-ik Százban, hatßáz és hat eßtendő ráján. Láßd erről Platinát in vitâ Bonifacii III. Sigebertußt in Chron. ad ann. 607. Marianus Scotuß, Martinus

nus Polonuſt, Otto Friſingenſiſt, Hermannus Contractuſt &c. Es igy e' gyilkos és kegyetlen Fókás Cſáſár lön e' ſent és egyedûl való uralkodáſnak fundálója és az Antichriſtuſnak dajkája. Harmadik Pápa vala ez Bonifacius a' rendre nézve-is Nagy Gergely Pápa után, de valóban meſſe esék tőlle az igaſságra nézve; mivel Gergely Pápa a' közönséges Püſpöki nevet utálá és azt Jánosban Conſtancinápolyi Püſpökben és előtte való Pápákban el nem álhatá: sôt a' közönséges Püſpöki és Fôpapi tituluſt Antichriſtus jelének és az Evangeliom ellen való káromkodálnak lenni mondotta, és hogy az mind az Iſtent s' mind a' többi Püſpökôket boſſuſággal illeſſe.

Ez időkben azért beteges vala az Eccléſia; mivel a' közönséges igaz hit, vallás, mely ellen ez ideig az Eretnekség erôt nem vehete, laſſan laſſá vala mocskot ſiva magához, és a' Fôpapi egyedûl való ſent uraſágra, a' mint alább annak hellyén meg-hallyuk bővebben, nagy ut nyittaték, mely az után Hildebránd idejében, ki Hetedik Gergely Pápának neveztetik, méne derekaſſabban végben, a' Tizenedgyedik Százban.

Meg-vôlt hát mége' ſzakaſzban a' mi igaz vallá-ſunk; jóllehet a' *mikor az emberek aluunának el jöve az ellenség és vete konkolyt a' gabona közzé és el-méne; de mikoron fel nevekedett vólna a' gabona és gyümôtſôt termett vólna, meg-tetſék a' konkoly-is*, Idvezitônk jövendôléſe ſerint Matt 13. v. 24. 25. 26. Ez konkoly egyûtt lön a' jó buzával mind a' Refor-

matio aratásáig. Azért még e' Szakaſzbéli Pápák-is, ha a' kövétkezendőkkel kiknek gonoſságok az eget érte és verdegelte, ôſſze vettetnek, joknak mondathatnak. Ezek a' Negyedik Száz elein kezdődnek és a' napnyugoti birodalom romlásáig kiterjednek, hárō ſeculomok, az az, ȝ-Száz eſztendők alatt; a' mely időkben, a' mint az Eccléſiák békeſsége virágzott, kiváltképpen a' Római Eccléſiájé, ugy e' világi kincs, gazdagság-is járult az Pûſpôkökhöz. Beteges vala hát már ekkor az Eccléſia, de ugan meg-vala affelől. Mert hagya az Iſten fenn ez időkben-is feles jó lelkeket, kik az mi igaz valláſunk felől áz akkori Eccléſiáknak bizonyságot tennének. Illyen vala Athanáſius Alexandriai Pûſpök; illyen Náziánzenus Gergely, Arnobius, Epiphanius, Euſebius Emyſſenus, Vigilantius, Antonius Heremita, Spiridion, Hilarius Pictavienſis, Euſebius, Baſilius Magnus, Gregorius Nyſſenus, Paphnutius, Optatus, Julius Firmicus, Ephræm Syrus, Hieronymus, Ruffinus, Prudentius, Amborus és többek a' negyedik Százban, kiknek irâſok, mind egy egy ôſztōn à mái Pápás vallás ellē. Illyenek az ötödik Százban; Agoſton Doctor, Chryſoſtomus, Cyrillus Alexandrinus, Theodoretus, Heſychius, Vigilius, Primaſius, Junilius, Eucherius, Paulinus, Sedulius, Theodulus, Proſper Aquitanicus, Johannes Caſſianus, Salonius, Hilarius Arelatenſis, Vincentius Lirinenſis, Iſidorus Peleuſita és többek; kik e' máj napi Pápás valláſt Irâſokban ki-fordittyák.

Illyen

Illyenek a' hatodik Százban Fulgentius, Gregorius Magnus, Caſſiodorus, az Olaſz orſzagi Pûſpôkôk, kik Pelagius Pápának magokat ellene vetèk, Maxentius János, Fortunatus és Alcimus, Boethius és tôbbek; kik a' mi vallâſunkat e' mái napi Pápáſok ellen óltalmazzák. Illyen az ôtôdik Százban, 438-ban az ôtôdik Carthagobeli Synat; melyben azt végezik az Atyák, hogy à Kápolnák és Szenteknek emelt óltárok a' hol azoknak teſtek nem fekſzik, ha a' népnek zenebonájátul bátorſágoſſan meg-lehet, le-rontaſſanak; ha penig a' nép zenebona inditásátul felelmes, avagy csak incsék a' prédikátorok a' népet, hogy oda ne járjanak és azt ne gyakorollyák. Ugyan ez azt-is végezi, hogy a' templomokban, csak a' Canonicus Kônyvek olvaſtaſſanak; jóllehet az utólsó idôk az után annyira menének, hogy még az Atyák iráſi, sôt Ariſtoteles pogány bôlcs és holmi haſzontalan fabulák-is a' prédikálló ſzékbôl a' népnek az Eccleſiában magyaráztatának és tanittatának. Illyenek vâlának a' hatodik Százban, Angliában amaz két ezer és két ſzáz papok, és magánoſſan igaz kézi munkájok után élô Barátok, tôbb ſzámtalan kereſztyénekkel egyben, kik hogy magokat a' pápa kôvetének Agoſton Barátnak alája nem adnák, sôt a' Pápa felsôſségét és tudományát ſok ſzép ſent Iráſon fundáltatott erôſségekkel kárhoztatnák és meg-vetnék, a' papiſtáktul meg-ôlettetének és mártyromságot ſenvedének, Galfridus Britannus libr. 8. hiſt. cap. 4.

A' har

A' harmadik Szakasz bé foglal magában világi, kűlső és testi Fópapokat, kik nem a' lelkiekben, hanem a' testiekben valának bölcsek, mint egy harmincz edgyen, Harmadik Bonifacius pápától fogva, Harmadik Leo pápáig. Nagy vala ez idő rájban az egyházi rendek között a' tudatlanság, gyakran az Egyházi hivatalban a' Succession szerint, tudatlan emberek emeltetnek vala-fel nagy állapotra; Kiváltképpen a' Nyolczadik Százban Zacharias Pápasága alatt. Ekkor a' Clerus igy kerestel vala: *In nomine Patrua, Filia & Spiritua Sanctua.* Egy néminémű Barát ördögöt akarván űzni, igy szóll: *Exi male Spirite*; azt feleli néki az ördög, *Ego nollo*: Kérdi az ördög űzö Barát. *Cur nollis?* Azt feleli néki az ördög: *Quia tu rumpulas in Grammaticam.* Egykor e' Zacharias pápától tanácsot kérdenek, ha azokat a' gyermekeket Bavahiában ujjonnan kellé keresztelni, a' kiket ott lévő egy néminémű Barát, *in nomine Patrua, Filia & Spiritua Sanctua* keresztelt-meg? Azt feleli a' pápa, hogy nem kell; mivel az nem Eretnekségből, hanem a' Deáki nyelv nem tudásából esett és származott. Ne csudáld hát ember, hogy az ellenség ez időben konkolyt hinthetett a' buza vetés közzé; mert la az emberek a' tudatlanság álmában bé-merültek vala. De még ez időbéli pápák-is hivattathatnak középszerüeknek; kezdődnek pedig a' hetedik Száz elein, és ki-terjednek a' Nagy Károly Császár idejéig, 100 esztendő forgása alat, a' mikor e' világi pápaság kezdődék derekasan-

E' sze-

E' seculombéli hiveket sem hagyá Isten tellyességgel az igasság tanubizonysága nélkül; hanem az Uj Isteni tißtelet módgyá és Ceremoniák homályában-is hagya fenn, némellyeknél lelki világot. Illyen vala a' Hetedik Százban Isidorus Junior Hispalensis, ki a' ßent irás és Sácramentomok felöl dicsiretessen érte. Illyen a' Hatodik Constancinápolyi Synat 680-ban; mely a' Papok hazasága felöl józanő itéle, és à negyven napi böjtben a' Római Szombati böjtöt kárhoztatá: Illyen a' Negyedik Toletomi Synat, mely a' keresztregröl jól érte. Illyenek a' Beseriták, kik Besertül, ki a' 8ßáz elött éle, neveztetnek. Ezek a' képeket és azoknak tißteletit kárhoztaták. Illyenek a' 8 dik ßázban Cosmás Epiphaniának Püspökje, ki az ö idejebéli babonát, hogy a' külsö dólgokat imádnák kárhoztatá. Illyen Theodorus, Basilius, Pastilas, János Epiphaniai Püspök, kik a' templombéli képeket és faragott bálványokat s' azok tißteletit Constantinus Copronymus Csáßárral edgyütt kárhoztaták, Illyen Constantinus Nacoliának Püspöke, ki-is azon értelemben vala. Illyen Claudius Altisiodorensis avagy Clemens Scotus, ki Adelbertushoz adván magát, tülle az igaz Apostoli tudományt meg-tanulá; a' mellyet mind Galliában s' mind Német Orßágban ßéllyel el-hinte; és Adelbertussal edgyütt ketten, a' mint Balæus Bizonyittya, Bonifacius Pápa ellen fel-kelének s' kárhoztaták a' Pápa elsöségét, a' Pápistai nötelenséget, a' maradványok és képek tiszteletit és a' Pápák ravasz-

vaſzságát: a' többi között; hogy a' Királyok le-tételét, és az alattok valók hiteknek fel-oldozását magoknak koporitanák. Mellyért mind ketten ki átkoztatának, és Adelbertus am a' tömlöczben is rothada-meg. Illyen Sámſon Scotus, ki-is azok közzül a' Német Országi püſpökök közzül való vala, kik Bonifaciuſt hazugságok kovácsának és a keresztyéni vallás meg-háboritójának mind élő nyelvel mind iráſſal kiálták, és hogy kétſek vólnának azt a' ſent Iráſból meg-mutatni; mellyért tömlöczben vettetének. Aventin. lib. 3. Annal. Baleus cent. 14. cap. 31. Illyen Mailroſius ki-is a' Pápák tudományát meg-veté. Láſd Baleuſt ugyan ott cap. 32. 33. Illyen Egila Olaſz Országi püſpök, ki Adrianus Pápa babonás Iſteni tiſteletit meg-veté. Illyenek valának Sidonius Laureacenſis & Brathavienſis Epiſcopus, Virgilius Saleburgenſis, kik a' Pápa követe álnokságit és tévelygéſit napfényre hozák, és meg-dorgálák. Illyenek többen-is vóltanak, kikről láſd az Eccléſiai Hiſtoria irókat.

A' Negyedik Szakaſban vóltanak igen lator és Iſtentelen Pápák, mint egy 29-czen, Ötödik Iſtván Pápától fogva, ki Platinától Negyediknek hivatik, Hetedik Leo vagy Oroſlán Pápáig. E' Szakaſz kezdődik Nagy Károly Császár idejével, és ki-terjed két száz esztendőkre.

Minému életűek vóltanak e' Seculomokban a' Pápák, meg-tetſik Baronius Cardinálból, Platinából és több más Papás Hiſtoria Irókból, kik mind

egy

egy szájjal azt állattyák és meg-vallyák, hogy e' két száz esztendő forgása alatt a' Római Püspökök, Pápák, lopók, hamissak, és hittül szakadtak vóltanak. Lásd oda fellyebb a' Harmadik Könyvnek XI. részét, pag. 503. 504. 505. és a' többi leveleit.

Nyögtek e' Seculomokban a' lelki konkolyt látván az Isten hűséges szólgai, és az Urhoz fel-kiáltottak illyen szóval: *A vagy nem tiszta maget vetettél valaé Uram a' földben, honnét vagyon azért ez a' konkoly?* Ezidő vagy Seculomok tájban az mi igaz Ecclesiánk kezdo ugyan szent János amaz Prophetiája szerint a' pusztában lappangani; Jelen. 12. v. 6. *Az Aszszonyi állat pedig el-futa a' pusztában, holott vagyon Istentül k-szitteteti helye, hogy ott legeltessék ötet ezer két száz és hatvan napig.* De ezzel, áldott az Ur! ugyan nem nyomattatek-el tellyességgel a' mi Ecclesiánk; mert hagya Isten fenn elég Illyéseket, jöllehet a' lelki Jézabel dühösködvén üldözné és kergetné őket.

Illyenek valának a' Kilenczedik Százban e' következendő Doctorok: Rabanus Maurus, ki 825 esztendő tájban az Antichristus jeleiről szép könyvet ira: Illyen Erigena János Scotus Nemzet, a' ki tagadá hogy a' Mise az elókért és hóltakért való áldozat vólna. E' szegény midőn egy idóben a' Barátok tunyaságát és tudatlanságát feddené, a' maga szilaj tanitványitul meg-óletik 830-ban.

Illyen vala Walafridus Strabo, kinek sok szép iráfi vadnak, a' többi között a' képek tiszteleti és imádása ellen; a' templomok s' oltárok napkeletre való

való helyheztetése ellen; ember mellyének a' kőnyörgésben való veréſe ellen; a' Húſvéti bárány-nak Sidói babonás meg-ſenteléſe ellen; a' Miſe-bokroſsága ellen; és nyilván tanitá hogy a' miſe régen nem egyéb vólt, hanem csak az Urvacsorával való élés, edgyesülés, és hogy az, az emberek találmányából és vakmerőségekből s' a' Sátány csalárdságából változott által áldozattá; a' ſent helyek ellen; a' Miſe ki-ſzolgáltatáskor való papi öltözet ellen, és az arany s' ezüſt edenyek forgalmatos ſerzéſe ellen a' ſzent dolgok ki-ſzolgáltatására; a' többi között igy ſóll;

Bonifacius Martyr és Püſpök, meg-kérdetvén, ha ſzabad vólnaé fa edényekben a' Sácramentomokat ki ſzolgáltatni? Azt feleli: Régen az arany Papok fa edényekkel élnek vala a' Sácramentomok ki-ſólgáltatáſakor; *moſt ellenben a' fa Papok arany pohárokkal élnek.* Bonifacius Martyr & Epiſcopus interrogatus ſi liceret in vaſculis ligneis Sacramenta confiſcere? Reſpondit: Quondam aurei Sacerdotes ligneis calicibus utebantur, nunc è contra ligneis Sacerdotes aureis utuntur calicibus.

Ele e' jámbor 840 eſtendő táján.

Illyen vala Bertramus preſbiter, ki-is a' Király parancsolattyára ſzép józan munkát ira az Uri vacsora Sácramentomáról: Illyen Hincmarus Archiepiſcopus Remenſis, a' ki ám Könyvet ira a' Pápa felsősége ellen, 855 eſtendő tájban: Illyen Hulderícus vagy Udalricus Epiſcopus Auguſtanus, a' ki

a' ki a' Papok nőtelensége ellen nagy harczot indita, sőt levelet-is ira Miklós Pápára; mivel a' Papokat kemény törvénnyel kötelezé a' nőtelenségre: aztis nyeré véllek, hogy a' Papoknál a' Házasság meg-hagyattatnék, ez időtől fogva két száz esztendeig egész amaz Istentelen Hildebrandusig, ki Hetedik Gergely Pápának neveztetik. Elé e' jámbor jeles tudós Szent Irás magyarázó Doctor, 860 esztendő tájban. Illyen Caudius Taurinensis Episcopus, a' ki a' képek, kereszt és Szentek ereklyéi imádása, bucsu járás, Szentek segitségül való hivása és Pápa felsősége ellen, mind élő nyelvel s' mind irásal nagy harczot indita.

Ezekben és másokban ezekhez hasonló szent jámborokban vólt látod Calvinus és Luther előtt ez idő tájban a' mi igaz Reformata Vallásunk,

Illyenek a' Tizedik Században is feleslen vóltanak: A' többi között illyen vala Luitprandus, ki a' Püspökök tisztelség kivánása ellen ki-kele kárhoztatván azt, 944 esztendő forgásában: Illyen Arnulphus Aurelianensis, a' ki Galliában a' Rhemensis Synodusban, Papi gyülésben a' Pápát nyilván Antichristusnak hivá. Látod világ az Izraél bálvány imádásában az Illyéseket!

Az Ötödik Szakaszban lévő Pápák igen gonoszszak és ártalmasok valanak, sőt Antichristusok, ugy mint, a' kiknek Istentelenségek, tisztelség kivánások, fősvénységek és vakmerőségek iszonyu és rettenetes vala, Kilenczedik Orosián nevű Pápától fogva, mint egy kilenczvenedik Hetedik Orosián Pá-

320

pátul fogva pedig mint egy száz és tizenöt Pápák e mi időnkig. E' vólt harsáz esztendő forgása alatt, Kilenczedik Leo, az az, Oroslán Pápától kezdvén az időt számlálni. Ez Oroslán nevű Pápa lön az Pápák között az első, a' ki hadat gyűjte és maga személlye szerint a' haddal ki-szálla, a' tizenedgyedik Száz közepin, az az, 1048 táján. Hildebrand pedig ki Hetedik Gergely Pápának neveztetik, lön az Első, a' kinyilván és világ láttára meg-mutatá, hogy ő Antichristus vólna, a' mint ez az ő Istentelen ki-adott törvényiből, a' mellyek még mais fen vadnak, ki-tetsik. Ezek hivattatnak dictatus Hildebrandini-nak, a' hol ily képtelen dolgokat olvasunk. (1) *Hogy a' Római Főpap meg-csalhatatlan és a' tanításban nem vétkezhetik.* (2) *Hogy az egy Római Főpap akarattya alatt légyen ez egész világ minden Országokkal és Birodalmokkal egyben.* (3) *Hogy a' Pápa hatalmában vólna e' világnak főb Fejedelmit és Királyit excommunicalni, Ecclésiából ki-tiltani, és az excommunicatusokat ki tiltottakat minden hatalmokból ki üresíteni és egyszersmind birodalmokból le vetni.* (4) *Hogy a' Pápa a' homágiomot el-rontthattya, és a jobbágyokat a' Fejedelmeknek tött hitek alól fel szabadithattya.* (5) *Hogy a' jobbágyok és egyebek, kik Fejedelmek és Királyok alatt vadnak tartozzanak pártot ütni, azok ellen a' Királyok és Fejedelmek ellen kiket a' Pápa excommunikál es minden engedelmességeket s' hiteket a' mellyel azokhoz kötelesek vóltanak, tőllök meg-vonni.*

Ez Eretnekséget nem csak Hildebránd Pápa, hanem

hanem még az utánna való Pápák-is erőssen óltalmazák; sőt meg ma-is ennek óltalmazásában a' Jésuiták felette sokat fáradoznak: Kik közzül való Bellarminus, in libro de potest. Pontif. in temporalibus, Antonius Sanctarellus in quodam tractatu, Martinus Becanus in Controv. Anglicana és többek, kik a' meg-nevézett irásokban azt állattyák, hogy a' Pápának a' Királyoknak és Fejedelmeknek mind életeken s' mind halálokon hatalma vagyon. Hallod világ? Imé a' Pápák mind az emberek jussát, sőt az egész föld kereksége Uraságát-is csak egyedül magoknak koporittyák! Hallod hogy a' hizelkedő Jésuiták-is azont óltalmazzák.

A' Negyedik Szakasz kezdetitől, kiváltképpen pedig Hildebrand Pápai dejétől fogva, immár a' következendő Pápák Antichristusok valának. Sok konkoly kezde ekkor a' jó buza között ki kelni, a' melly láttatik vala az Ur jó buzáját el-nyomni, a' mint ez magokból a' Pápás Irókbul ki-tetsik. Johannes Stella, Negyedik Benedek Pápa idejéről, ki 899 esztendő tájban éle igy panaszolkodik.

Az esett vólt ez időn, hogy minden jó indulat, mind a' főben, mind a' tagokban az emberek tunyaságok miatt meg-emésztődöt vala.

Acciderat illi ætati, quod omnis virtus, tám in capite, quàm in membris ex hominũ ignaviâ consumpta fuerit.

Sigebertus Monachus Gemblacensis ezzel egy nyomon jár ki igy ir:

Többire mind a' jók, igazak, nyilván szóllók, nemes

Plerique omnes boni, justi, aperti, ingenui, sim-

mesb értelműek, egyigyűek megvallyák vala, hogy már az Antichristus országlása el-kezdődött vólna, mivel azok a' mellyeket a' Christus &c.

plices dicebant tum Imperium Antichristi cœpisse, quod ea quæ Christus &c.

Glaber Rudolphus is igy szóll Libr. 2. cap. 6.

Annyira bűvölkődött à hamisság, hogy ama' régi Sárkány vagy Czethal bizodalmat vött vólna magának, hogy a' Jordánnak meg áradása, az ő folyó vizeit el-folyná, hogy tudniillik a' meg keresztelkedteknek sokasága, a' fősvényseg kivánsága által, az igasság uttyát el-hagyván, a' veszedelemben bé-merittetnek.

Super-abundasse iniquitatem, ut ille antiquus Leviathan fiduciam conceperit, quod inundatio Jordanis fluvios illaberetur illius, ut videlicet baptizatorum multitudo per avaritiæ appetitum viam veritatis deserens, demergeretur in interitum.

Guilielmus Tyrius, Archiepiscopus, ki 1180 esztendő tájban éle, ez időkrűl igy emlekezik, Libr. de bello Sacr. cap. 8.

Napnyugoton és majd az egész föld kerekségén, kiváltképpen azok között, a' kik hiveknek neveztetnek vala, a' hit el-fogyott vala, és az Urnak félelme közzűllök ki-vétetett vala. &c. Láttatik vala bizonyára, hogy e' világ est-vé-

In occidente & in omni penè terrarum orbe, maximè inter eos qui fideles dicebantur, fides defecerat, & domini timor erat de medio sublatus &c. Videbatur sanè mundus declinasse ad vesperam, & filii hominis ad-

vére hanyatlott vólna, és hogy az ember fiának másod el-jövetele közelebb vólna. Mert sokakban meg-hűlt vala a' szeretet, és hit nem találtatik vala a' föld szinén. Mindenek őßve zavarodott rendben állának, és e' világ az ő elébbi őszve zavarodott állapottyára láttatik vala, hogy akarna viszsza térni. A' mint a' nép, ugy a' Papis. Mert a' Püspökök meg-restűltek vala, néma ebekké váltak vala, nem ugathatnak vala, s' a' többi.

adventus secundus fore vicinior. Nam multorum refrixerat charitas, & fides non inveniebatur super terram. Confusis ordinibus cuncta ferebantur, & in Chaos pristinum mundus videbatur redire velle &c. Sicut populus, ita & Sacerdos. Nam Episcopi negligentes facti erant, canes muti, non valentes latrare. &c.

Ezen időrűl Stephanus Tornacensis in epist. 86. igy értekezik:

Nem tudom édes *Atyám, ha bé-tölteké amaz ezer esztendők, a' mellyekben fel kell óldoztatni a' Sátánnak: Láttyuk azt hogy annak vitézi annyira fel óldoztattak, hogy az Isten szolgait kezdgyék megkötözni.*

Nescio Pater, an completi sint illi mille anni, quibus solvendus erat Satanas; ejus satellites ita solutos videmus, ut ligare incipiant servos Dei.

Petrus de Alliaco, Episcopus Cameracensis és Cardinalis, ki 1410 eßtendő táján éle, az Ecclésiának a' gonoßban való bé-merűlését akarván világ eleiben tenni, ira, de *Squaloribus Ecclésiæ Romanæ*, az az, *az Római Ecclésia szennyeiről* egy könyvet, a' hol a' többi között pag. 34. igy szóll:

A' dologgal való pogányi vissza éléſek is és ördögi babonák oly ſokak Rómában, hogy ezek fellőle jót nem jövendölhetnek. Máſutt, a' mint Humfredus Lynde in viâ deviâ pag. 652. feljedzette igy ſzóll: *A' mint valának hét ezeren, a' kik a' Bálnak térdet nem hajtanak vala, igy reménlenünk kell, hogy vadnak valakik a' kik óhajtyák az Eccléſia meg-jobbittatását.* Szemérmeteſſen ugyan, de a' dolog velejére nézve ſépen adá ezt ki a' Franciai Király Oratora, Oratione habit. in Concil. Trident. 26. Maji 1562, a' hol igy ſzóll:

Talám emberi erőtelenségből, és az Eccléſia Igazgatók gondviſeletlenségéből, vagy hogy nehézebbet ne mondgyak, viſzſzafordult kegyeſségből csuſztak-bé az Eccléſiában némelydolgok, a' mellyek hogy eltörléſre, felbontáſra vagy meg-igazitáſra mélték legyenek ſzükség meg-vallanunk.

Abuſiones quoque paganicæ & ſuperſtitiones diabolicæ tam multæ Romæ, quod divinari benè non poſſunt. Idem in lib. de Reformatione Eccleſ. Sicut erant 7000 quæ genua coram Baal non flectebant, ita ſperandum eſt eſſe aliquos qui deſiderant reformationem Eccleſiæ.

Humana imbecillitate fortaſſe, & aliqua Præfectorum Eccleſiæ incuria, vel etiam ne quid gravius dicam, præpoſtera pietate irrepſiſſe in Eccleſiam res nonnullas, antiquatione, abrogatione, vel moderatione dignas, fateamur neceſſe eſt.

Igy-is kellett ennek lenni, Szent János profetiájára nézve; Jelenés, 11. v. 7. *Es miker el-végezik az ő*

az ő bizonyság tételeket, a' mélységből feljőtt bestia hadakozik ő ellenek, és meg-győzi őket és meg-öli. Es 13. v. 7. *Az-is adattatek néki, hogy a' Szentek ellen hadakozzék és őket meg-győzné, és adattaték néki hatalom minden nemzetségen, nyelven és népenn.*

A' régi Atyák és Pápás Doctorok-is meg-vallyák azt, hogy illyennek kell lenni az Antichristus országlása alatt az Eccésia állapattyának.

Agoston Doctor epist. 80. e' felől igy ir:

Az Ecclésia akkor nem tetszik ki; az Istentelenüldőzőknek akkori mód nélkül való kegyetlenkedések miatt.

Ecclesiam non apparituram, impiis tunc persecutoribus, ultra modum sævientibus.

Nagy Gergely Pápa, Moral. in Job. lib. 19. cap. 29. igy szóll:

Az Ecclésia mint egy néminémű vénséggel meg-erőtelenedik, a' prédikállás által semmiképpen nem szül fiakat.

Ecclesiam quasi quodam senio debilitatam, per prædicationem filios minimè parituram.

Author sermonis de consũmatione sæculi & Antichristo, qui exstat in operibus Ephrem Syri azt mondgya, hogy *Nagy kivánsággal fogják az emberek tudakozni, hogy ha vagyoné még valahol ez földön az Isten beszéde.*

Magno cum desiderio homines sciscitaturos, num usquam adhuc sit verbum Dei in terris.

Es azt fogják felelni. Nusquam. *Sohul sincs.*

Aquinas Thamás, (Comment. in Apoc. 9.) ezent állattya.

Az Antichriſtus uralkodáſa alatt, a' prédikállás réſz ſzerint váló léſzen, nem közönséges, nem-is olyan pompás mint moſtan.

In dominátione *Antichriſti* prædicatio erit particularis non generalis, nec ita ſolennis ut modo.

De vallyon ugyan meg-ſzünéké ez időkben igaz valláſunk és el-nyomattatéké tellyeſséggel az elválaſztatott hivek Eccléſiája? Nem hagyá Iſten az ő bárkáját a' ſok Eretnekség ſzélvészeinek elburitani, hanem még e' ſetétségben-is hagya fenn feles jó lelkeket, kik a' válaſztott hiveknek lelki világot tartanának, és az igaſságról tanubizonyságot tennének. Illyen vala 1049 eſtendő tájban Galliában, Berengarius az Andegavai Eccléſia Décánnya, kinek a' mint fellyebb a' harmadik könyvben meg-hallók, nem kevés baja vala a' Pápákkal.

Ez az Uri vacsora felől józanon érte, és a' Római Gyülekezetet nagy bator ſivel gonoſz indulatuak Eccléſiájának és héjjában valóság Conciliomának lenni mondá és hogy az nem Apoſtoli hanem ördögi Szék vólna azt állatá. Láſd fellyebb 3 Könyv. 12. reſz. pag. 526.

Illyen vala Haymo Archidiaconus Cantuariénſis, a' ki a' Pápa nyerekedő találmányinak magát emberül ellene veté, 1060 eſtendőben.

Illyen Görög Nicetas, ki mind élő nyelvel, mind cselekedettel s' mind pedig Iráſſal a' Németh Orſági Papokkal ſemben ſálla, es azok ellen a' Papok házaſságát óltalmazá és nőtelenségét kárhoztatá, 1080 eſtendő forgásában.

Illyen

Illyen amaz Arnoldus vagy Platina szerint Arnulphus nevű Prédikáns, kit a' Pápák életéről iró Pápás Historicusok kegyességéről és szentségéről igen commendálnak. Ezt nyavalyást a' mikor tiszti szerint a' Clericusokat, az az, szerzetes Papokat a' bűnről feddené, és azt tanitaná, hogy a' Pápának magát a' külső társaságot nézö dolgokban elegyiteni nem kellene, Második Honorius nevű Római Pápa, 1125 esztendö táján meg-ragadtattya és elevenen az igaz mondásért meg-égetteti. Lásd Plátinát in vita honorii 2-di. Stratemannust és másokat in ejusdem vita.

Illyen vala ama' tudós, és igen tiszta életű Waldus Péter, Lugdunomi Polgár és kazdag kalmár, 1160 esztendöben. Erről neveztetnek vala a' Waldensesek, kik a' városról, a' honnét való Waldus Péter vala, Lugdunenses-eknék-is hivattatnak vala; és az ö társairól, kik a' Reformatióbã Waldus Péter mellé adák magokat, Picarduſoknak, Arnoldistáknak, Speronistáknak és Jósephistáknak mondatnak vala. Csuſképpen pedig nevezik vala öket Chathari-nak és Gazari-nak-is.

Látod és hallod ember, Calvinus és Luther előtt e' Waldus Péter idejéig hogy meg-vólt és hol vólt a' mi igaz Reformata vallásunk lelki buzája, jóllehet a' tiszta buza a' konkollyal az Ur lelki veteményes földében egy darab ideig elegyesleg vala; hanem imé az Ur Jésus buzája kezdvén érni, Isten az övéire kegyes szemmel kezde tekinteni és lelki aratókat gabonájában ki-küldeni. Innét

elsőben e' Waldus Péter több kegyes társaival egyben, az Isten igéje sarlóját kezében vévén kezdé az Úr lelki buzáját aratni és azt a' csűrben bé takarni; a' babona konkolyát pedig az Isten itéletinek tűzére ki-hanni és az ő beséde tűzével meg-égetni.

Ki-fogák azért ezek magokat és magános és bizonyos Eccléſiára állának. Nem ugy mint ha még ezeken kivül több ſok ſentek és hivek a' Pápáſok között nem maradtak vólna és ott az ő kegyetlenségek miatt a' puſztában nem lappangottanak vólna; mert elegen valának a' mint annak helyén meg-hallyuk; hanem hogy Isten elsőben ezek ſivét indita-fel, hiván-ki őket a' bálvány imádók ſeregéből, nem kűlőmben mint régen Abrahámot Úr Chaldeából; ama' prophetia ſerint; Jelen. 18. v. 4. *Mennyetek ki abból én népem és ne legyetek réſzeſek az ő bűneiben, hogy az ő büntetéſivel ne büntetteſſetek.*

Ezek ſzegények nagy bátorsággal kőz helyen kezdék élő nyelvel Galliában a' Római Eccléſiában való abuſuſokat fogyatkozáſokat feddeni, és az igaz vallásnak s' Apoſtoli tudománynak tiſtaságát mutogatni. Ez Eccéſia magának Predikátorul válaſztá meg-emlitett Waldus Pétert, ki a' ſent Iráſt a' Nép nyelvére forditá és azt nékik magyarázá.

Nem nézheté ezt bé-hunt ſzemmel ama' konkolyt hintő irigy gonoſz Sátán, hanem ez Isten ſép Eccléſiájának naponként való hirtelen nevekedését látván, ottan hamar ellene ki-kél és akkori Har-

Harmadik Sándor nevû Római Pápát ſzegények ellen fel-indittya, hogy az ige folyamattyát köztök meg-gátolhaſſa és a' népet a' lelki ſetétségben foglyul tarthaſſa. Midón azért Sándor Pápa a' Lateranomi Synatban ezeket Eretnekeknek kiáltaná. és a' fenebeſtia terméſzetû kegyetleneknek prédára kiadná, bátorságbã Lugdunõbã nem lakhatának, hanem ſeregenként Picardiában által menének, a' honnét *Lugdunomi Szegényeknek* hivattatnak vala. Láſd 3 Könyv. XI. Réſz. pag. 521. XII. Réſz. pag. 528. 529. &c.

Igy el-ſelleſtetvén ezek ſegények az igaz Evangeliomi és Apoſtoli tudománt, valláſt, meſſe és ſéleſſen el-hinték, kiváltképpen Németh Orſzágban, ugymint, Holſatiában és a' Rhenus mellett Saxoniában és Sileſiában, Morva, Cseh, Lengyel és Magyar Orſzágokban-is, ennek ereje Iſten kegyelme által el-hata, és mennél inkább kegyetlenkednek vala mind tüzzel s' mind vaſſal a' Romai Pápák ezeken, annál inkább nevekedik vala ezeknek ſzámok, ugy hogy ſemmi kegyetlenség õket el nem-ólthatá, sõt mind a' derék Reformatióig ezeknek Eccléſiájok az iſonyu ûldõzés alatt-is mint megmozdulhatatlan kõ-ſikla meg-álla. Láld pag. 584.

Illyen vala ezen idõ tájban egy Henrik nevû Barát, a' ki a' hóltakért való misét nem javallá, a' Szentek tiſteletit, Papok nõtelenségét, a' ſzent helyre való ſarándok járáſt, a' kenetnek meg-ſzentelését, a' ſükség nélkûl való Idnep napokat, az általállatozáſt, a' Pápák kevélységeket és a' Püſpökök bu-

bujálkodásokat kárhoztatá: sőt a' Pápákat és Püspököket Sodomának Fejedelminek és a' Római Ecclésiát Babyllonnak mondá. La hol vólt Luther és Calvinus előtt ez időkben a' mi valláſuuk.

Illyen vala Angliában 1370 esztendő tájban Wiclef János Szent Irás Magyarázó Doctor és prédikátor: Ez mind Iráſſal s' mind prédikálláſſal kezdé a' Miset kárhoztatni és a' Római Pápában a' tévelygéseket a' népnek nagy örömére feddeni. E' Wiclef János tanitását halván és halgatván egy Nemes Cseh iffiu, ki tanuláſnak okáért Oxoniomban az Angliai Academiában ment vala, Iſten lelkétűl indittatván Wiclefűl hallott igaſságot igen megkedvelli, és Wiclef János könyveit le-irván magával edgyűtt Hazájában el viſi, és Hus Jánoſſal ki akkor igen hires Prédikátor és egyberfmind a' Prágai Oskola tanitó Meſtere vala azon Könyveket közli. Hus János a' Könyveket meg-olvaſván a' Wiclef Irásában le-tött erőſségektűl lelkében meg-győzetik, a' honnét indittatván kezdi köz helyen csuda hathatóſsággal a' Wiclef tudományát tanitani; nevezett ſerint diſputála köz helyen a' Kenyérnek és bornak Chriſtus teſtévé és vérévé való által változáſa ellen, és hogy az Uri vacsorát nem csak kenyérrel kellene a' kőſség ſámára kiſolgáltatni, a' fűlben való gyónás ellen és hogy nevezet ſerint minden bűneit embernek nem kellene a' Papnak meggyonni, a' Pápák kevélysége ellen: a' honnét kevés idő alatt népnek ſokasága adá magát melléje. Hus János mellé álla Hieronyz-

nymus pragensis-is, ki mind a' tudományra, s' mind az ékessen való sóllásra nézve igen hires ember vala, fellyül mullya vala még Hus Jánost-is, maga az-is igen buzgó és tudós ember vala.

Ezeket hogy inkább le-csendesithesse a' Prágai Ersek *Subinco Cepus*, avagy *Zedenco* mindenek láttára Wiclefnek két száz könyveit meg-égetteti és Hus Jánost Prágából ki-ûzi. Akkor a' szegény tanuló iffiak hogy tromfot tromfal ûssenek a' *Pápa bulláit* sekérre rakván egy parázna képpel edgyûtt köz helyen meg-égetik, és Hus János el-menetele után, ki a' tanitástul el-tiltatott vala, seregenként a' Prágai Academiábul, csak a' Német Nemzetből Négy ezer Deákok menének Lipsiában, kik alkalmatosságot szolgáltatának Frideriknek a' Saxoniai Electornak, hogy ott Académiát emelne. Látván Zedencho a' Prágai Ersek, hogy dolgában ez iránt elő nem mehetne, és hogy ezeknek segényeknek sáma napőként nevekednék, Sigmond Csásárhoz ki akkor egyszersmind Magyar Király-is vala, folyamodik; Hus János pedig Prágában meg-tér.

Ez idő tájban három pápák valának egyszersmind; ugymint, 13-dik Benedek, 12-dik Gergely, és 5-dik Sandor pápák. Ez csak hamar meg-hala, és helyében 23-dik János pápa állittatik. Rettenetes zenebonát inditának ezek egész Europában; mert edgyik a' másikat rutul ki-átkozza és Eretneknek s' Antichristusnak kiáltya vala: nem vala ekkor csak edgy-is az egész Romai Ecclésiában, a' ki a' három pápák közzül valamellyiktül ki nem

átkoz-

atkoztatott volna. E' Római papák között való zurzavart akarván akkori Sigmond Római Császár le-csendesíteni és a' Cseh Országi reformátiót-is meg-nyomoritani és fojtani, addig jár utánna, hogy Synath gyûjtetik Constantiában, 1414. esztendőben, a' holott a' fellyebb meg-emlitett három papák székekből levettetnek, nevezett szerint 23-dik János Pápa azzal vádoltatik, hogy a' több tévelygési között azt állatná, hogy az ember lelke szintén ugy el-mulnék és meg-halna, mint a' Baromé és hogy sem pokol sem paradicsóm nem vólna. E' Synatban le-tétetett három papák helyében a' Római papi Szekben ûltetik Ötödik Márton papát, kinek lábát Sigmond Császár és Király meg-csókolván és előtte térdre esvén a' nagy Gyûlekezetben ótet mint Istent imádá.

E' Márton Pápa ottan hogy a' Római papi Széket el-foglalá követeket küldé Constancinápolyban, kiknek illyen elől járó beszéddel parancsolatot ada:

A' szentséges és kellemetes, kinek mennyei szabad akarattya vagyon, a' ki Ur e' földön, Péter után a' tisztben következő, az Ur Christusa, ez széles világnak Ura, Királyoknak Attya, e' föld kerekségének világa, Fő Pap, Márton Isteni gondviselés által

Sanctissimus & gratissimus qui habet cœleste arbitrium, qui est Dominus in terris, successor petri, Christus Domini, Dominus Universi, Regum pater, Orbis lumen, summus pontifex, Martinus Divinâ providentia dat in manda-

tal parancsollya M. Maſſ. datis M. Antonio Maſſ.
Antalnak--- ----- -----

E' parancsolatot a' Senenſe Conciliom kőzzé, mely az után kevés idővel esék, és oſtán 1612 eſztendőben Parisban ki-is-bocsáttaték, őnnőn magok tévék; a' mellyet ott meg-láthatni és olvaſhatni.

E' meg-emlitett Conſtanciai Synatban hit alatt Hus Jánoſt és Prágai Hieronimuſt-is el-hivák, e' végre hogy már, hadd véllek edgyűtt beſzélgethetnének tudományok felől; kik jóllehet elsőben, félvén a' ki tudgyátul, rajtok mi eſhetik, a' mint hogy meg-is esék, pőrőſsők, vádolójok és birájok azon egy lévén, vonogaták magokat; de ebben végre meg-győzé őket a' Csáſzárnak a' Synat tanácsából adott világos hit levele, a' melyben a' Csáſzár arra kőtelezi magát, hogy ſenkitűl ſemmi bántáſok nem léſzen, ne féllyenek ſemmit, a' meg-emlitett Synatban mind ő reá el-mehetnek bátran és ott vallások s' tudományok okait elő rakván békeſségeſſen viſzont Hazájokban viſſza mehetnek. Bizván azért ſzegények e' Csáſzár hit leveléhez, a' meg-emlitett Synatban el-mennek és az erőſségeket a' mellyel igyeket s' tudományokat gyámolgaták a' mint az idő s' ott lévő ſzemélyek dolga engedé, előhordák. Kiváltképpen penig a' Diſputatio erről vala; ha az Urvacsoráját két ſzin alatt, az az, kenyérrel és borral kellencé a' kőſségnek ki-ſzolgáltatni? De midőn e' Conciliombéli Atyák látnák, hogy őket értelmek mellől el nem vonhatnák, és

hogy

hogy a' mit nékik parancsolnának arra őket nem vehetnék, azt végezik, hogy elevenen meg-égetteſſenek. Halván ezt Sigmond Csáſár, ſegényes mellett kezd intercedálni, nékik tőtt hitit és ſükűvéſit forgatván. De e' Synat, hogy a' Csáſár kételkedő lelki iſméretinek eleget tégyen, és annak hányódó habját le-csendeſitheſſe, azon Synatban a' 19 Szék Canonát koholá, a' holott e' vagyon: *Az Eretnekeknek adot hitet nem kell meg-tartani, ha elsőben azoknak meg-téritésében minden utat és módot el-kővettek; Es hogy a' Csáſzár-is nem tartozik az okkal bitit fel-ſzabaditani.* Szegény Hus János e' kemény és Iſtentelen ſententiát halván az Iſtenre appellál; és midőn immár e' Szent Martyr 1415 eſtendőben, mint egy Eretnekek vezére égetni vitetnék, profetiai lélektűl indittatván a' derék Reformatio felől illyen ſóval jövendől; mondván: *Engemet már ludat meg-sűtték*; (mert Csehűl Hus annyit téſzen mint lud) *de el-jű a' hattyu, a' melyet meg nem sűthettek, Száz eſztendő mulva, Iſtennek s' nékem-is meg kell felelnetek.* Bé-is telék e' jövendölés; mert Száz eſtendő mulva fel-gyujtá Iſten Luther márton és több kegyes lelkek által a' mint fellyebb meg-hallók a' Reformatio derék világát. Láſd 3 Könyv. 12. Réſzét

De vallyon Hus János halálának oka mi vólt és e' Conſtantiai Synatban mivel vádoltatott? Letőtte azon Synat halálának okát, Seſſ. 15. Hozatának elő tanúk a' kik azt mondák: *ők hallották, hogy Hus János azt mon-* Se audiviſſe, quod

des- Jo-

dotta vólna, hogy a' Pápa és Pûspök bûn bocsánattya nem lehet foganatos, ha Isten azt meg nem bocsáttya.

Johañes Huſſus dixiſſet, quod indulgentiæ Papæ & Epiſcopi non valent, niſi Deus indulgeat.

Tudniillik! Azt itélte e' tiſzteletes Synat, hogy a' Pápa és Pûspök, Isten akarattya ellen-is a' bûnt meg-bocsáthattya, és hogy ízûkségesképpen nem kivántatik meg az Isten engedelme a' Pápák és Pûspökök indulgentiájok bûn bocsátások hathatóságára.

Eſtendô mulva ſegény Hieronymus Pragenſis, Hus János Tiſztbéli Tárſa-is azon módon meg-égettetik, Añ. Chriſti 1416.

De vallyon Pápás Uraim e' ſent Martyromok halálokkal az Evangeliom világát el-ólhatáké, és az igaz Reformata valláſt meg-gátolhatáké? Nem ſemmikeppen; ſôt a' válaſtott hiveknek az álhatatoſságra ezzel ôk akarattyok kivül-is nagy és ſzép példát ſolgáltatának.

Azért e' két Mártyromoknak halálok felôl a' hir Cseh Orſzágban el-menvén, nagy gyûlôlség támada innét a' Romaiak és a' Calixtinuſok között. Mert a' Huſſitákat a' Calix-ért, pohárért, mivel ôk az Ur ſzerzéséhez tartván magokat, az Urvacsorájában a' pohártis-meg-kivánnyák vala, Calixtinuſoknak hivják vala. Annyira méne köztôk a' dolog, hogy 1417 eſtendôben ám ugyan kardra-is kelének: és e' Huſſiták hadakozáſa a' vallás mellett, egyéſz Száz eſtendeig tarta, éppen ama' derék Reformátióig, a' mikor Isten lelkétûl indittatván

ther Márton, a' Pápa indulgentiája, bűn bocsátó levele ellen, ki-kele. Ezek mellé állottak és társul adták vala magokat a' Waldenſesek-is. Lárod Világ hol vólt Luther és Calvinus előtt a' mi igaz Reformata Vallásunk!

No már hogy czélomra meg-térjek; ezekkel az ötödik Szakaſban lévő gonoſz, ártalmas, igazság kergető Pápákkal edgyütt csuſza-bé az Eccléſiában, nem nyilván, hanem alattomban, nem-is egyſerſmind, hanem réſzenként, e' mái napi Pápás vallás, mint lelki konkoly a' jó buza közzé, a' mellyet így mutatok-meg.

III. RESZ.

Az igaz Reformata Eccléſia és Vallás Régisége, és a' Pápáſok Ujsága, kőzönséges Próba-kővérűl.

AZ a' Chriſtus Eccléſiája, a' mely az igaz Apoſtoli és közönséges hitet, tudományt tanittya, követi, vólt, vagyon és kellett annak meg-ſakadás nélkűl lenni az Apoſtolok idejétűl fogva. Luther és Calvinus előtt, és nem csuſott-bé vagy nyilván vagy alattomban, vagy egéſzlen vagy réſzenként annak tudománya.

De a' mi Reformata Eccléſiánk és nem a' Pápáſoké az, a' mely az igaz Apoſtoli és közönséges hitet tudományt vallya, követi és tanittya.

Azért a' mi Eccléſiánk vólt, és nem a' Pápáſoké az Apo-

az Apostolok idejétûl fogva meg-szakadás nélkûl Lutherig és Calvinusig, s' onnét ez mái napig: nem a' mi Ecclésiánk tudománnya, hanem az óvék csuszott-bé az Ecclésiában.

Minek elötte ez erõsség igazsága meg-mutatásában elébb mennénk, mind két ágát világosítcsuk és magyarázzuk-meg.

A' mi elsõ ágát nézi. Az igaz és közönséges hitet és tudományt a' mikor mondgyuk: ezzel az egyházi fenyétéktûl és czeremoniáktul az igaz vallást meg-akarjuk kûlömböztetni; és a' vallásban is a' Scholai kérdéseket és tetszéseket, vagy a' Doctorok magános vélekedéseket, a' hitnek szûkséges ágazatitul, a' mellyet közönségessen az Ecclésiák lelkek veszteségе alatt tartoznak bé venni. A' mint ezt magok-is az ellenkezõ felek a' Pápások sorgalmatossan meg-sokták kûlömböztetni. Lásd erról a' Pápásoknál azokat az Scholasticus Doctorokat, a' kik Lombardusra és Aquinas Tamásra irtanak, de sufficientia & articulis fidei. Augustin. epist. 157. & contra Julianum lib. 1. cap. 6.

Meg-kûlömböztettyûk azokat-is a' mellyeket az Elödeden lévõ Ecclésia elõnkben ád; mert azok-is két félék; vagy Isteni rendelés szerint valók; vagy pedig szabad akaratból származtanak. Némellyek azok közzûl egyátallyában szûkségesek a' hitre, vallásra, és idvességre; Némellyek pedig csak hasznosok és az Ecclésiának javára szolgalnak.

Az igaz keresztyéni közönséges vallásnak, tudománnak valósága és állattya, áll azokban a' dol-

gokban; a' mellyek fükségesek, és az Istení rendelés s' méltóság szerint adattak minékünk; a' többiben pedig nem áll; ugymint a' mellyek idővel meg-változtathatnak és feledékenségben mehetnek; a' mint ezt magok-is a' Pápísok meg-engedik. Lyrinensis in Commonitorio igy szóll:

A' szent Atyák meg-edgyezését az Isten törvényének nem minden kicsiny kérdésecskéiben kell nékünk nagy szorgalmatossággal vísgálnunk és követnünk; hanem csak bizonyossan kiváltképpen a' hit regulájában.

Sanctorum Patrum consensio non in omnibus divinæ legis quæstiunculis, sed solùm certè præcipué in fidei regula magno nobis studio investiganda & sequenda.

A' mi már az erősség második ágát illeti,

A' Reformata Eccésián-is, itt, értyük, nem azt a' Sereget, a' mely illyen nevezettel kezdett nevezetni, és a' más seregektűl félre magának állani; hanem azt a' Gyülekezetet, Eccléſiát, sereget, a' mely ezen hitben és vallásban vólt, a' hit derekasb fundamentomira és ágazatira nézve; a' melyben vagyon ma a' mi igaz Reformata Eccléſiánk, azt hitte s' azt vallotta, a' mit ma mi hiszünk és vallunk, és a' mely Eccléſiának ugyã ezen valóságos közönseges edgyesüléſe vólt a' mely vagyon ma a' mi Eccléſiánkban

A' mikor Papás Eccléſiát emlitünk, ott szorgalmatossan meg-kűlömböztettyük az Eccléſiát, a' mely a' Pápaság alatt vólt, a' Pápaságtul, vagy Pápási Gyülekezettűl: meg-kűlömböztettyük az Anti-

chri-

christus kegyetlensége miatt el-nyomatttatott szegény Nepet, az Antichristustul magatul: meg-kûlömböztettyûk a' Római Udvart, azoktul a' kik az alá erőszakoffan hódoltattanak: meg-kûlömböztettyuk a' keresztyéni igaz valláſt, vagy a' Christussal való edgyesûléſt a' Pápiſtaságtul vagy a' Pápával való edgyesüléſtûl: meg-kûlömböztettyûk a' keresztyéni vallás tudományát, a' Pápiſtai találmányok rut tévelygéſitûl, a' mellyek mint kelki konkolyok ama' késértő által idővel vetteténck az igaz vallás jó buzája közzé: meg kûlömböztettyûk magán az Eccléſiát, Egyházi szolgálatott és Eccléſiai hivatalt, a' pápáſi hibától vad hustul, vagy fenétûl, a' mely ahoz az Eccléſiához kezde a' Sátány meſtersége és ámitása által ragadni: meg-kûlömböztettyûk végre azt-is a' mi attul a' meg-betegedett Eccléſia teſtétûl mi reánk származott, attul a' mi magából a' betegségbûl származott.

Igy értyûk az erőſség magyarázattyát, láſſuk igaſságát.

A' Pápás Atyaſiak ez Erőſség első ágát nem tagadhattyak: ha a' másodikat tagadgyák azt illyen módon mutattyuk és probállyuk-meg:

Az az Eccleſia kôveti az igaz Apoſtoli tudományt, és a' virágában lévő Eccléſiákkal az edgyez meg, az haſonló ahoz, és az azzal egyenlő, a' mely a' Chriſtustul és az ő Apoſtolitul elônkben iratott és nékünk adatott valóságos és közönséges hitet, tudományt hiſzi, vallya, tanittya és meg-tartya.

De nem a' mái napi Pápás Gyûlekezet, hanem a'

mi Reformata Eccléſiánk hiſi, vallya, tanittya, és tartya-meg a' Chriſtuſtul és az ő Apoſtolitul elönkben iratott és nékünk adatott valóságos és közönséges hitet és tudományt.

Azért a' mi Eccléſiánk követi és nem a' Pápáſoké az igaz Apoſtoli tudományt, és az edgyez-meg a' virágában lévő Eccléſiákkal.

Ennek első ágát erősíti Szent Pál, 1 Tim. 3. 16. *És minden versengés nélkül a' mi hitünknek nagy titka ez: Iſten jelent meg a' testben, meg igazittatott lélekben, meg láttatott az Angyaloktul, prédikáltatott a' pogányoknak, hittenek ő benne mind ez világon, felvitetelt a' dicsőſségben.* Szent János 10. v. 27. *Az én juhaim az én szómat halgattyák, en-is ismérem azokat és engömet követnek.*

A' második ágát a' mi nézi, azt így mutatom-meg:

A' mely Eccléſia vagy gyülekezet tudománnya, hiti és valláſa Uj és a' Szent Apoſtolok ideje után való egyſzeri s' máſſori találmány, sőt magát egyeneſſen a' Szent Iráſnak mint lelki élet kut fejének ellenében veti, az az Eccléſia vagy gyülekezet nem hiſi, nem vallya s' nem tanittya a' Chriſtuſtul és az ő Apoſtolitul elönkben adatott és iratott közönséges igaz hitet és tudományt. De illyen a' Pápáſok Eccléſiája, tudománya és valláſa. Azért, &c.

Ez erősség első ágát nem tagadhattyák; a' második ágát az egéſz Pápás Valláſon és tudományon alá fálván így mutatom és próbálom-meg.

IV.

IV. RESZ.

A' Canonicus Könyvekről és Apocryphusokról.

HOl tanulta és kitûl vette azt a' Pápás Eccléſia, hogy a' Canonicus, az az, hitünket és erkölcsünket igázgató Szent könyvek közzé számlállya az Apochryphus könyveket?

Ezek az Ov Teſtamentomi Canonicus Szent Könyvek: Moſes öt Könyve, Joſue, Rhut, Samuel Elsö és Második, Királyok Elsö és Második Könyvei, Két Cronika Könyvek, Eſdrás, Nehemiás, Eſter és Jób Könyvei, Szent Dávid Sóltári, Salamon Peldás Könyve, Enekeknek Eneke, Prédikátori Könyv, Eſaiás, és Jérémiás Könyve, Jérémiás Siralma, Ezechiel, Daniel, Hoſeás, Joël, Amos, Abdiás, Jonás, Micheás, Náhum, Habakuk, Sophoniás, Aggeus, Zacharias és Malachiás Prophéták Könyve.

Az Apocryphus Könyvek pedig ezek: Tobiás Konyve, Manaſſes Könyörgése, Judith Könyve, Baruk Könyve, Jéremiás levele, mely a' Baruk Könyvének hatodik réſze, Daniel Prophétához adatott Töldalék, Machabeuſok három Könyve, Eſdrás Könyve, Eſther Könyvéhez adatott Töldalék, Bölcseſség Könyve és Syrák Könyve.

A' Pápáſok a' Canonicus Könyvekkel, mely a' Prophéták által a' Szent Lélek inditásábul irattattanak

nak meg nem elégeßnek, hanem azok mellé vetik ez Apocryphusokat, és ezeket amazokkal egyenlő hitelre méltóknak hißik és vallyák. Lásd Bellarminust lib. 1. de verbo Dei cap. 4. & 7. 9. Concilii Tridentin. Sess. 4.

Uj hit ez és uj vallás; mert hogy az Apocryphus Kőnyveknek ßintén oly méltóságot kellessék adni, mint a' Canonicus Kőnyveknek, nem valaennek a' vélekedésnek se hire se hamva az Evangelistáknál és Apostoloknál, sem az ő utánnok való Ecclésiáknál egeß Négy ßzáz eßtendők forgása alatt; hanem Első Innocentius nevű Római Pápa lőn az Első az ötődik Százban 402 eßtendő tájban, a' ki ezeket nagyobb réßént az Istentűl adatott ßent Kőnyvek laistromában ßámlálá, Epist. 3. ad Exuperium, a' mint Onuphrius és Genebrardus az ő Kronikajokban meg-irták. Az után 492 eßtendő forgásában Első Gelasius nevű Római Pápa Gyűlést hirdetvén ezent meg-erőssite, a' mint Gratianusból Dist. 15. C. Sancta Romana, ki-tetszik. Végre a' Tridentomi Conciliom a' Tizenhatodik Százban ám ugyan átok alatt veté az emberek nyakában.

Mi pedig Reformatusok, meg-eng[illegible] ugyan azt, hogy azoknak az elő ßamlált Apocryphus Kőnyveknek némellyikében, hellyel hellyel sok ßép dolgok találtatnak-fel, és hogy házunknál űket dolgaink kőzőtt olvashattyuk-is bátran, mindazáltal őket hitűnknek és Isten előtt való jó magunk viselésének regulájának nem ismérjűk, sem

azo-

azokat az Ecclésiában nem olvassuk.

(1) Mert az egész régi Ecclésia ezeket a' Szent Irásnak hitűnket erkölcsünket igazgató regulái közzűl ki-rekesztette és vetette. Kellé reá bizonyság? Origenes, ki a' harmadik Százban éle apud Eusebium, libr. 6. cap. 24. igy szóll:

Nem kell pedig tudatlanságban leni felőlle, hogy az Ov Testamentum Könyvei hussonketten vadnak, a' mint a' Sidókki-adgyák. Ugyan ott alább. *Ezek kivűl vadnak a' Machabeusok könyvei.*

Haud ignorandum autem fuerit, esse veteris instrumenti libros, sicut Hebræi tradunt 22. *Ibidem.* Præter istos sunt libri Machabæorum.

La csak azokat mondgya Ov testamentumbéli könyveknek és egyberssmind ugyan ott elő is számállya, a' mellyeket fellyebb miis elő számlálánk és Canicusoknak mondánk.

Hasonlóképpen cselekesik Melitonis a' Sardensis Pűspűk azon Eusebiusnál, lib. 4. histor. Eccles. capite 25.

Athanasius-is, ki a' Negyedik Százban éle in Synopsi igy szól:

Annakokáért az Ov Testamentomnak hitűnket s' erkölcsünket regulázó könyvei hussonketto. Azokon kivűl pedig vadnak ismét azon Ov Testamentomnak más nem Canonicus (az az, nem hitet es

Sunt itaque Canonici veteris instrumenti libri xxii. Præter autem istos, sunt item alii ejusdem veteris Testamenti libri NON CANONICI, qui catechumenis tantùm leguntur, ut Sapientia &c.

kölcsöket igazgató) *könyvei, a' mellyek csak a' Catechumenusoktul olvastatnak, a' minémű a' Bölcsesség Könyve és a' többi.*

Eusebius in Chronico, A condito mundo 4890, à Nato Abrahamo 1704. igy szóll:

A' Machabæusók Sidó Historiája, ez iránt a' Görögök Országát számlállya elő; mindazonáltal è könyvek az Isteni Irásokközött fel nem találtatnak.

Machabæorum historia Hebræa, hic Græcorum supputat Regnum, verùm hi libri inter divinas scripturas non reperiuntur.

Amphilochius az Iconiomi Püspök Seleucusboz itván egy levelet igy szóll;

Nem minden könyvnek hihetünk bátorságossan, hogy az Irásnak ama' tiszteletes nevével neveztessék &c.

Non cuivis libro tutò credendum est, quod venerandum illud scripturæ nomen præferat &c.

Az után elő számlállya mind edgyenként a' Szent Lélek által iratott könyveket, és kihadgya mind azokat a' könyveket, a' mellyekről mi köztünk és a' Pápások között ma villongás vagyon illyen szókkal bé-rekesztvén;

Ez az Isteni ihlés által ki adatott Irásoknak valóságos régulája.

Hic verissimus est canon scripturarum divinitûs inspiratarum.

Cyrillus ki a' Negyedik Százban éleigy szóll: *azoknak* (érti a' Sidókat) *huszonkét könyveit olvassad:*

Cyrillus Hierosolymitanus Catechef. 4. Mist. Horum libros lege duos atque viginti: nihilque cum

sad: az Apocryphus könyvekkel pedig semmi közöd ne légyen. Csak ez iráſokrul elmélkedgyél ſzorgalmatoſſan, a' mellyeket az Eccléſiában-is bátran és bizodalmaſſan olvaſunk. Sokkal okoſſabbak vóltak te nálladnál az Apoſtolok, és a' régi Püſpökök, az Eccléſiának vezéri, kik azokat adták. Te azért holott az Eccléſiának fia vagy, által ne hágd a' te Atyáidnak határit, és a' mint meg-mondatott, az Ov Teſtamentom huſzonkét könyveirül elmélkedgyél.

cum Apocryphis habeto commune. Hos ſolos ſtudiosè meditare, quos & in Eccléſia ſecurè tutòque recitamus. Multò prudentiores te erant Apoſtoli, veteresque Epiſcopi, Eccléſiæ Antiſtites, qui hos tradiderunt. Tu ergo filius Eccleſiæ cum ſis, μὴ παραχάραξῃς τὰς θεσμὰς, ne tranſgredere terminos Patrum tuorum, & ſicut dictum eſt, veteris teſtamenti viginti duos libros meditare.

Hieronymus Doctornakis, kiis ugyan a' Negyedik Században éle ezen vala érteleme. Mert ő in Prologo galeato, a' mellyet a' Királyok Könyvei eleiben függeſztett, igy ſóll:

Ez elöl járó beſzéd az Iráſoknak mint egy ſiſakos kezdete, mind azokra a' könyvekre, valamellyeket a' Sidóbul forditunk reá illhétik, hogy meg-tudhaſſuk azt, hogy VALAMI EZEKEN KIVÜL VAGYON,

Hic prologus ſcripturarum quaſi galeatum principium, omnibus libris, quos de Hebræo vertimus in Latinum convenire poteſt, ut ſcire valeamus, QUICQUID EXTRA HOC EST inter

GYON az APOCRYPHUSOK közzé kell azt tenni. Annakokáért a' Bölcseség, mely közönségessen Salamonénak iratik, és a' Jésusnak Syrach fiának könyve, és a' Judithé és Tobiásé és a' Pásztor, nincsenek a' Canonban, az az, a' mi életünket igazgató könyvben.

ter APOCRIPHA esse ponendum. Igitur Sapientia, quæ vulgò Salamonis inscribitur, et Jesu filii Syrach liber, & Judith & Tobiæ & Pastor non sunt in Canone.

(2) Annak felette a' mi nagyobb, sem Idvezitönk, sem az Apostolok ez Apocryfus könyveket bé nē vötték, véllek nem éltenek; mert sohul se az Evangelistáktul, se az Apostoloktul csak egy-is ezek közzül nem citaltatik, elö nem hozatik.

V. RESZ.

A' Szent Irás tökélletességérül.

HOl vötte a' hol tanulta azt a' mái Római Anya ház, hogy a' Szent Irás, nem tökélletes, sötcsonka, és hogy nincsenek abban mindenek megirattatva, a' mellyek az Idvességre, hitre és a' kegyes életnek gyakorlátára tartoznak? Láfd erröl a' Jésuitákat.

Bellarminus Jésuita igy böll: *Az Irásokban nincsē nyilván az egész szükséges tudomány, akar a' hitröl akar az erkölcsékröl* valót gondollyuk,

Bellarminus lib. 4. de Verbo Dei cap. 3. §. In Scripturis non contineri expresse totam Doctrinam necessariam, sive de fide, sive de moribus.

Be-

Be-

Becanus pedig igy ir: *Nem kell egyátallyában azt mondani, hogy csak a' Szent Irás légyen tulajdonképpen az Isteni bessédeknek helye.*

Valentiai Gergely Jésuita igy ßóll: *Továbbá sohnt az Apostol nem mondotta, hogy vagy a' maga Irása, vagy az egész Szent Irás-is a' hitnek elegedendő regulája és mértéke vólna tellyességgel minden kerdésekben.*

Becanus Theol. Scholast. Proem. Quæst. 6. art. 5. Non est absolutè dicendum solam scripturam sacram esse locum proprie Theologicum.

Valentia comm. Theol. Tom. 3. disp. 1. quæst. 1. punct. 7. Cæterùm Apostolus nusquam dixit, vel suam aliquam, vel etiam totam scripturam esse sufficientem fidei Regulam seu Canonem in omnibus omninò quæstionibus. Vide In Jesuitarum Censura Colonienſi fol. 220. In Opere Catechistico Canisii fol. 116. 160. 161. 162.

Ujság ez és nem Prophétai sem Apostoli tudomány. Mert a' Szent Irás tökélletes és annak semmi hijja nincsen: sőt valamellyek az Idvességre, hitre és erkölcsökre s' Isten előtt való jó magunk viseléstre tartoznak, abban mind meg-irattanak.

TANUK.

Prophéták Apostolok és Evangélisták.

Esai 8. v. 20. *A' törvényre és annak tanitására halgassatok.*

Matth. 28. v. 19. 20 *Elmenvén tanitsatok minden népeket meg-keresztelvén őket Atyának, Fiunak és szent*

és szét Léleknek nevében, tanitván őket, hogy meg-tarcsák mind azokat, a' mellyeket én parancsoltam néktek.

Szent János 14. v. 26. *Ama' vigasztaló szent Lélek meg-tanit titeket mindenekre, és eszetekben juttattya mind azokat, a' mellyeket mondottam néktek.*

Es 20. v. 31. *Ezek pedig meg-irattattanak, hogy hidgyétek, hogy a' Jésus Christus az Istennek fia, és hogy hivén örök életetek légyen az ő neve által.*

Apost. Cseleked. 20. v. 18. 20. 21. 27. *Ti tudgyátok, hogy semmi előtt nem vonogattam magamat, a' mi néktek hasznotokra való volt, hogy azokat néktek ne hirdetném, és hogy ne tanitanálak titeket közönséges helyen és házanként, bizonyitván a' Sidóknak és a' Görögöknek az Istenhez való meg térést és az Ur Jésus Christusban való hitet. Mert nem vonogattam magamat, hogy az Istennek minden akarattyát néktek ne hirdetném.* Hallod mit mond Szent Pál?

Rom. 15. v. 4. *A' mellyek régen meg-irattattanak, a' mi tanuságunkra irattanak-meg, hogy a' békeséges türés által és az Irásoknak vigasztalása által reménségünk légyen.*

2 Tim. 3. v. 14. 15. 16. 17. *De te maradgy-meg azokban a' mellyeket tanultál és a' mellyek te reád bizattattak, tudván azt kitül tanultad, és hogy gyermekségedtül fogva tudtad a' szent Irásokat, mellyek tégedet bölcsé tehetnek az idvességre a' Christus Jésusban való hit által. A' tellyes szent Iras Istentül ihelletett, és hasznos a' tanitásra, a' meg-jobbitásra, az oktatásra, mely igasságban vagyon, hogy tökéletes légyen az Isten embere, minden jó cselekedetre tökélletessen el ké-*

el-készíttetett. Ide adhatni Szent János 15. v. 15.

Ezen fundálták a' Régi Atyák-is hiteket.

Tertullianus igy szól: *Vedd-el az Eretnekektől azt, a' mellyel a' pogányokkal edgyütt bölcselkednek, hogy csak az Irásokbul adgyák elő az okokat, és meg nem álhatnak.*

Tertullianus libr. de resurrect. carnis. Aufer Hæreticis quæ cum Ethnicis sapiunt, ut de scripturis solis suas quæstiones sistant, & stare non poterunt.

Cryssostomus János igy tanit. *Ha mit kell vagy tanulni, vagy nem tudni, ott tanullyuk meg: ha a' hamisságot meg feddeni kell, onnet merittsük. En részemről találod lenni azt mondgya Pál az Irásokat, ha mit kivánsz megtanulni, itt meg cselekedheted.*

Chrysostomus in cap. 3. ad Timoth. 2. Si quid vel discere, vel ignorare opus sit, illic addiscemus: si arguere falsitatem, inde hauriemus. Pro me inquit Paulus Scripturas habes, si quid addiscere cupis, hic poteris.

Másutt. *Az Evangeliom mindent magában befoglal, mind a' jelenvalókat, mind a' következendőket, a' tiszteséget, kegyességet, hitet egyszersmind a' pédikállás igéjével bérekesztett.*

Idem homil. 1. ad Titum. Omnia Evangelium continet, & Præsentia & futura, honorem, pietatem, fidem, simul omnia prædicationis verbo concluſit.

Agoston Doctor igy szóll: *Az Ur Christus sokatt szóllott és cselekedett, a' mel-*

Augustinus super Johan. cap. 2. tract. 49. Multa Dominum Christum

a' mellyek meg nem irattattak. Ki-válogattattak pedig a' mellyeknek meg-kellett irattatni, a' mellyek a' hivőknek idveſségekre elegedendőknek láttatnak vala lenni.

Máſutt. *Mire tanicsásalak téged egyébre, hanẽ a' mit az Apoſtolnál olvaſunk? Mert a' ſzent Irás a' mi tudományunk regulájának határt vét, hogy ne merjünk fellyebb bőlcselkedni a' mint kivántatik.* Máſutt. *Azókban a' mellyek nyilván tétettek az Irásban, mind azok fel-találtatnak, a' mellyek a' hitet és az életnek erkőlcsét, tudniillik a' reménséget és ſzeretetet bé-foglallyák.* Ugyan ott:

Tántorog a' hit, ha a' Szent Iráſok méltósága akadoz. Továbbá a' mikor a' hit tántorog, akkor maga a' ſzeretet-is ellankad.

Hieronymus Doctoris igy ſóll: *Az Iráſok nem*

ſtum & dixiſſe & feciſſe, quæ ſcripta non ſunt. Electa autem ſunt quæ ſcriberentur, quæ ſaluti credentium ſufficere vidébantur.

Idem de bono viduitatis cap. 1. Quid amplius te doceam, quàm id quod apud Apoſtolum legimus? Sancta enim ſcriptura noſtræ doctrinæ regulam figit, ne audeamus ſapere plus quàm oportet. Idem de doctrina Chriſtiana lib. 2. cap. 9. In his quæ apertè poſita ſunt, in ſcriptura inveniuntur illa omnia, quæ continent fidem, moreſqué vivendi, ſpem ſcilicet & charitatem.

Titubat fides, ſi divinarum ſcripturarum vacillat authoritas. Porrò fide titubante, etiam ipſa Charitas langveſcit.

Hieronymus ſuper Eſai. in proem. Ignoran-

tia

nem tudása, a' Christus nem tudása.

Hilarius Doctor. *Az Isten beszéde és az igaz bölcseség tudománnya, a' mellyeket szóll, azok mind tökélletessek, s' mind hiba nélkül valók*

Athanasius azt mondgya, hogy *elégedendők az Szent és Istentül ihelteteti Irások az igasságnak minden meg-tanitására.*

Lactantius. Azt mondotta, hogy *csak a' Szent Irás kell nekünk, és bizonyára abban fejezte-ki mind azokat valamellyek embernek az idvessége szükségesek,*

Basilius Doctor. *Kiváltképpen való ut az igasságnak fel-találására az Isteni Irásokról való elmélkedés. Mert azokban mind a' cselekedendő dólgoknak parancsolati fel-találtatnak, és a' bóldog férfiaknak világossan ki-ábrázolt életek, mint egy né-*

tia scripturarum, ignorantia Christi est.

Hilarius lib. 12. de Trinitate. Dei sermo & veræ sapientiæ Doctrina, quæ loquitur & perfecta & absoluta sunt.

Athanasius contra Gentes. Sufficiunt sanctæ ac divinitûs inspiratæ scripturæ ad omnem institutionem veritatis.

Lactantius lib. 2. cap. 9. Dixit, sola sancta scriptura opus nobis esse, atqué in eâ demùm expressè quæcumqué ad salutem necessaria sunt homini.

Basilius epist. 1. Potissima ad recti inventionem via est meditatio divinarum scripturarum. In illis namqué & agendorum præcepta inveniuntur, & vita beatorum virorum clarè depicta, instar animatarum quarundam imaginum, quæ

néminémű meg-lelkesítte-tett képek, melynek Isten szerint való tarsalkodása vagyon, és a' jó cselekedetek követésére adatott, elönkben tétetik. Még pedig annyira hogy akarminémű dolog nélkül érezze valaki hogy ő szükölködik, ha azokat forgatándgya, mint egy orvosi dolognak valami patikájából az ő erötelenségének illendő orvosságot talál.

secundùm Deum est conversationis, ad bonorum operum imitationem tradita proponitur. Et quidem quacunquè re indigere se quisquè senserit, si illas versaverit, quasi ex communi quadam rerum medicarum officina, commodum infirmitati suæ pharmacum inveniet.

Cyrillus-is igy szóll: *Nem mindenek, a' mellyeket az Ur cselekedet, iratattak-meg: hanem a' mellyeket az Irók mind az erkölcsökre s' mind a' tudományra itéltek elegedendöknek lenni, hogy igaz hittel és cselekedettekkel tündökölvén a' mennyeknek országában érkezhessünk a' Jésus Christus által.*

Cyrillus lib. 12. in Johan. Non omnia quæ Dominus fecit conscripta sunt: sed quæ scribentes tàm ad mores, quàm ad dogmata putarunt sufficere: ut recta fide & operibus ac veritate rutilantes ad regnũ Cœlorum perveniamus per Jesum Christum.

Epiphanius. *A' szent irásban, nincs semmi hogas, sem tekervényes, hanem mindenek csudálatosképpen a' mi idvességünkre*

Epiphanius libr. 2. Tom. 2. In sacra scriptura nihil est obliquum, neque tortuosum, sed omnia mirabiliter ad nostram

ve irattattak-meg.

Theophilactus: *Haſznál nékünk az Irás, megtanitván minket arra mit kelleſsék tanulnunk. Mert nincs SEMMI a' mit a' ſzent Irás által el nem lehetne háritani.*

Anſelmus akar Hervæus légyen igy ſóll: *A' ſzent Irás meg-tanithat téged, az az, ELEGEDENDŐ-KEPPEN tudóſsá tehet, az örök idveſségnek elnyerésére.*

ſtram ſalutem ſcripta ſunt.

Theophylactus in 2 Tim. 3. Prodeſt nobis ſcriptura docens nos quid ſit diſcendum, NIHIL enim eſt quod non poſſit ſacra ſcriptura dilui.

Anſelmus Cantuarienſis in eundem locum. Sacræ literæ te poſſunt inſtruere, hoc eſt, ſufficienter doctum reddere, ad æternam ſalutem conſequendam.

VI. RESZ.
A' Találmányokról.

HOl és kitûl tanulták azt hogy az emberi találmányoknak, az az, a' ſent Iráſon kivûl való Iratlan Egyházi rendeléſeknek végezéſeknek és ſzokáſoknak ſzinten oly nagy ereje, méltósága, és authoritáſsa légyen mint ſzintén a' prophétáké, Evangéliſtáké és Apoſtolok Iráſinak: ſôt hogy a' ſent Irás a' találmányok nélkûl tellyeſséggel elégséges és ſükséges nem-is vólna? Láſd Bellarminuſt Lib. 4. de Verbo Dei, cap. 3. §. 1.

Az Iſten meg iratott beſzéden kivûl, meg-ki-

Præter verbum Dei ſcriptum, requiri etiam

vántatik az az Isten beſéde a' mely meg nem iratott. verbum Dei non ſcriptum. Idem ibid. cap. 4. §. 1. Scripturas ſine traditionibus nec ſuiſſe ſimpliciter neceſſarias, nec ſufficientes.

Alább. *Az Irások találmányok nélkül egy átallyában ſem ſzükségesek, ſem elégségesek nem vóltanak.*

Ugyan ott cap. 2. §. 4. 5. 6. 7. Bellarminus a' találmányokat három karban oſztya; Iſteni, Apoſtoli és Eccléſiai találmányoknak állatván azokat. *Iſteni* találmányoknak azokat mondgya, a' mellyeket a' Chriſtuſtul és az Apoſtoloktul vóttek; mindazáltal ſohul a' ſzent Irásban fel nem találtatnak. *Apoſtolinak* azokat a' mellyeket az Apoſtolok rendeltek; mindazáltal az Apoſtolok leveleiben nincsenek. Jeles dolog, Iſteni és Apoſtoli találmányok s' még ſincsenek a' ſzent Irásban meg-iratva! Ezeknek azt mondgya hogy ſzintén azon egy erejek vagyon az Iſten parancsolatival és az Evangeliomban le-tött Iſteni Iráſſal. *Eccléſiai* találmánynak mondtulajdonképpen némely régi ſzokáſokat, a' mellyeket vagy a' Papi Urak, vagy a' kóſség kezdett-el elsóben, és az után idóvel alattomban a' Nemzetek meg-edgyezéſe hozzá járulván, tórvény helyet jótt-bé az Eccléſiában. NB. Ez alatt minden vétkes ſokáſokat és hitván babonákat bé-foglalnak. Ezeknek azt állattya §. 7. hogy ſzintén azon egy erejek vagyon, az Anya ſzent egy ház meg-iratott decretomival és rendeléſivel.

Ujság ez, felette ujság; Mert ezt illyen mérték-

tékben, ezen erejében a' Tridētomi Cōciliom 1546 eſtendōben koholá és az emberek nyakában átok alatt hagyitá.

Ugy vagyon ugyan, hogy a' Málodik Nicæabéli Conciliomban, mely Elsō Adrianus Pápa alatt, 787 eſtendō tájban eſék, és a' Negyedik Conſtancinápolyi Synarban, mely Második Adrianus Pápaságában, 869 és 870 eſtendōben celebráltaték, e' Találmány kezdé csiráját ki-mutatni; mert azt végezék, hogy a' Találmányok bé-véteſſenek, és tellyeſséggel meg ne utáltaſſanak és meg ne vetteſſenek; De bezzeg nem végezék ám azt, hogy a' találmányok a' ſent Iráſſal egy méltóságuak és edgy erejūek, ſem hogy azok tellyeſséggel az idveſségre ſūkségeſek legyenek.

E' Tudomány ellenkezik a' ſent Iráſſal és régi Atyákkal.

TANUK.

Próféták, Apoſtolok és Evangéliſták.

Moſes ōtōd. Kōnyv. 4. v. 2. *Ez igéhez mellyet én parancsolok tinéktek, ſemmit ne tegyetek, ſemmit ſe vegyetek el abból.* Ugyan ott 12. v. 32. és Példás Kónyv. 30 v, 6. Ki-fog itt Bellarminus Jéſuita lib. 4 de Verbo Dei non ſcripto cap. 10. § 2. 3, s' azt mondgya, (1) *Nem ſóll ott* (Moſes) *az Iſten meg-iratott béſzéde felōl, hanem a' mellyet élō nyelvel adott elō.* FELELET. Nem ſóll hát a' tiz parancsolat felōl; mivel azt immár ōnnōn maga az Iſten meg-irta és ki-adta vala: nem ſóll hát azokról a' tōrvényekrōl-is, a' mellyeket Moſes az Ur

szolgája az Ur_ szájából vévén_ meg irt vólt, a' szövetségnek könyvében le-tött vólt és a' nép hallottára el-olvasott vólt; Mosés 2-dik Könyv. 24. v. 4. és 7. Jeles ki-fogás! (2) Ha ott arról az igéről vagyon a' szó, a' mellyet akkor Mosés élő nyelvel adott a' népnek eleiben, tehát szóll az irott igéről; mivel Mosés a' törvénynek azon igéit, a' mellyeket élő nyelvel adott vala ki, *el-végezé irni a' könyvben, mind azoknak végéig*: Mosés ötöd. Könyv. 31. v. 24. (2) Ki-fog továbbá s' azt mondgya. *A' helynek igaz magyarázattya ez, hogy Isten nem akarja mondani, ne tarcsatok egyebet annál a' mit most parancsolok, hanem ebben a' mit most parancsolok, semmit meg ne változtassatok, ahoz hozzá adván vagy azt meg-kevessítvén. Egyébiránt vétkeztenek vólna a' Próféták és Apostolok, a' kik az után igen sokat adtanak hozzá.*

Felelet. Ha edgyenként nem vólt szabad a' törvényhez valamit adni; nyilva az egész törvényhez sem kellett semmit-is adni. (2) Ha a' parancsolat kivül való tóldalék szabados, nem látom okát miért ne légyen szabados a' parancsolatban lévő tóldalék-is. (3) Ugyan ott a' tizenkettődik részznek v. 31. 32. nyilván meg-mutattya_ Mosés, hogy e' törvény nézi a' törvény kivül vagy túl való toldalékot. *Ne cselekedgyél úgy a' te Uraddal Isteneddel, à mint a' Pogányok cselekedtek az ő Istenekkel. Válogatós nélkül minden parancsolatimat, megtartván cselekedgyétek, ne adgy ahoz.* Innét vagyon hogy afféle toldalékokat kárhoztatnak a' Próféták.

Jerem.

Jerem. 7. v. 31. *Mellyet nem parancsoltam, sem szivemben nem gondoltam.*

A' mi nézi a' Prófétákat és Apostolokat. A' Próféták semmi uj parancsolatot nem tóldottanak a' tötvényhez: hanem csak azont magyarázták és a' néphez alkalmaztatták nemzetségről nemzetségre. A' mit pedig az Apostolok adtanak a' szent Iráshoz: azt nem annyiban ók mint maga az Isten mivelte ó általok: és azt akkor-is a' mikor a' Moses lok ceremoniás törvényinek el-törlését Isten ó általok az Ecclésiának bé adta.

Szent Máth. 15. v. 3. 6. 7. 8. 9. Márk 7. v. 6. 7. 8. 9. Szent János 8. v. 31. 32. Ismét 10. v. 4. 5. Szent Pál Gal. 1. v. 8. 9. *De ha szintén mi-is, vagy a' mennyei Angyal hirdetne tinéktek valamit azon kivül, a' mellyet néktek hirdettünk, légyen átok. A' mint az előtt mondottuk, most ismét mondom: Ha valaki tinéktek hirdet valamit a' kivül a' mellyet vöttetek, átok légyen.*

Ki-fog Bellarminus Jésuita s' azt mondgya: (1) *Az Apostol szóll minden igéről, akar irott légyen az, akar iratlan.*

Felelet. Szent Pál szóll arról az igérül a' mit ó prédikállott; de semmit nem prédikál vala, a' mi a' szent Irásban nem vala; a' mint ezt önnön maga bizonyittya; Apost. Cselek. 26. v. 22. *Semmit nem mondok azok kivül, mellyeket a' Moses és Próféták meg jövendöltek.* (2) Csak egy keresztyén ember sem tagadhattya azt, hogy az egész Evangeliom, a' mellyet szent Pál prédikállott a' Ga-

latabélieknek, irván nem vólna az Uj Testamentomban. (1) Ki-fogás. *Ez igicske*, a' kivûl, *az Apostoloknál annyit tészen mint*, Ez ellen; *mert önnönmaga is az Apostol, mást sokat tanita, ugy János is a' mennyei látásról irt könyvben. Szóll is itt az ellenkezó tudómány ellen.* FELELET. Az Isteni életnek tudományaban, valami a' Szent Irás kivûl vagyon, ugyan a' Szent Irásnak elleneis vagyon. Mert a' Szent Irás tiltya a' toldalékokat. Deut. 4. v. 2. (2) Az Apostolok másutt semmit oly tudományt nem irtanak, a' mellyet Szent Pál a' Galatiabéliek-nél nem prédikállott vólna.

Mennyei látásról irt könyv. 22. v. 18 19. *Valaki ezekhez hozzá tészen, e' könyvben meg-iratott csapásokat veti Isten arra.* Ki-fog Bellarminus Jésuita s' mond: *Bizonyos dolog hogy ott János tilalmazza a' könyveknek meg-veszteget ését.*

FELELET. (1) Jóllehet az nem oly bizonyos, hogy Szent János ebben a' mondásában csak az egy könyvre nézett vólna, sôt igen hihetô hogy ezzel az egész hitünk és jó magunk viselése réguláját akarta meg pecsételni; mindazáltal ha ehez hozzá tenni nem szabad, tehát a' többihez sem szabad. Mert a' több szent könyvek is szintén ollyan Isten beszéde, mint szintén ez. A' kik pedig ollyan tudományt adnak az Ecclésiának, a' mellyek nincsenek azokban a' könyvekben meg-irva, azzal ezekhez hozzá tésznek; és igy e' Szent János átka nézi a' találmányok koholóit-is (2) Ha a' Római Pápák valami profétiákat hoznának elô az Ecclésia állapattyá-

pattyáról, vagy Antichristus titkáról, és azt mondanák a' felől, hogy ők azt Szent Jánostul vötték, és hogy azon hitelre méltók azok, azokkal a' prophétiákkal az mellyek a' Mennyei láráſról irt könyvben meg-vadnak irattatva, nyilván vádoltathatnának azzal, hogy ahoz a' könyvhöz valamit hozzá tőttek. No hát hasonló vétekben esnek, a' mikor némely tudományokat hordanak elő, ugymint Apostoliakat, holott azok nincsenek az Apostolok Iráſiban meg iratván.

Az Atyákis ezt ugy magyarázzák mint mi;

Hieronimus Doctor: *Az Iráſok méltósága nélkül, à csácsogás nẽ hiteles.* Másutt. *A' szent Lélek tudománya az, a' mely a' Canonicus könyvekben meg vagyon irva: mely ellen ha mit végeznek a' Synatok, nem tartom szabadnak.* Ismét. *A' minek az Iráſokból nincsen méltósága az oly könyen meg-vettetik a' mely könnyẽ próbáltatik.*

Hieronymus ad Titum cap. 1. Sine authoritate ſcripturarum, garrulitas non habet fidem. Et ad Galat. Spiritûs S. doctrina eſt quæ Canonicis libris prodita eſt: contra quam ſi quid ſtatuunt Concilia, nefás duco. Idem, in cap. 23. Matth. Quod de ſcripturis authoritatem non habet, eadem facilitate contemnitur, quâ probatur.

Agoston igy tanit: *Az ő Eccléſiájokat, ha lehet tőllük, mutaſsák meg: nem az Aſſiricaiaknak beſzédekben és hirekben, nem az ő Püſpökjöknek Synatyá-*

Auguſtinus de unitate Eccleſiæ cap. 16. Eccleſiam ſuam ſi poſſunt demonſtrent: non in-

tyában, nem akarmely vetélkedőknek írásokban nem a' hazug jelekben és csudákban, mert ezek ellen-is az Úr igéjével el-készültünk és okossakká tétettünk: hanem a' törvénynek elönkben irásában, a' Próphétáknak jövendölésekben, a' soltároknak énekeiben, önnön magának a' Pásztornak szavaiban, az Evangelisták prédikállásokban és munkájokban: az az, a' szent könyvecknek minden hitünket és Isten előtt való jó magunk viseletét igazgató méltóságiban. Másutt. Hányassanak-ki mi közzűllünk a' mi könyveink: jöjjön közinkben az Isten könyve. Halld-meg a' szóllo Christust: halld meg a' szóllo igasságot.

Basilius Doctor Miesoda tulajdona a' hivőnek? Semmit nem mérészelni, vagy fellyül hozzá adni. Mert ha minden va-

sermonibus & rumoribus Afrorum, non in Conciliis Episcoporum suorum, non in literis quorum libet disputatorum, non in signis & prodigiis fallacibus, quia etiam contra ista, verbo Domini præparati & cauti redditi sumus: sed in præscripto legis, in Prophetarum prædictis, in Psalmorum cantibus, in ipsius Pastoris vocibus, in Evangelistarum prædicationibus & laboribus: hoc est, in omnibus Canonicis sanctorum librorum authoritatibus.

Idem in Psal. 57. Auferantur de medio chartæ nostræ: procedat in medium codex Dei. Audi Christum dicentem: audi veritatem loquentem.

Basilius in Moralibus summa 80. cap. 22. Quid est proprium credentis? Nihil audere, aut insuper

valami hitbôl nincsen, bûn az, a' hit penig hallásból vagyon, a' hallás penig az Isten beszédéból: valami az Istentûl ihelteteti Iráson kivûl vagyon, mert nem hitbôl vagyon, bûn az.

Chrysostomus János *Ha mi mondatik irás nélkûl, ott a' halgatók gondolkozása sántikál. De a' hol az Irásbul az Isten beszédének bizonyság tétele jô elô, az mind a' szóllónak beszédét, mind a' hallónak elméjét meg-erôssiti.* Másutt. *Mikoron látándgyátok az Istentelen eretnekséget, a' mely az Anti-christus serege, az Ecclesia szent helyein: akkor a' kik Sidó Országban lésznek, mennyenek a' hegyekre: az az, a' kik a' keresztyénységben vadnak, mennyenek az Irásokhoz. Mert az igaz Sidó ország, a' keresztyénség: a' hegyek peniglen a' Próféták és Apostolok irási. Miért kellessék pe-*

per addere. Si enim omne quod non est ex fide, peccatum est, fides autem ex auditu est. Auditus autem per verbum Dei: omne quod est extra scripturam divinitus inspiratam, quia non ex fide est, peccatum est.

Chrysostomus in Psal. 95. Si quid dicitur absque scriptura, auditorum cogitatio claudicat. Verùm ubi è scripturâ divinæ vocis prodit testimonium, & loquentis sermonem, & audientis animum confirmat. In cap 24 Matth. homil. 49. Cùm videritis hæresim impiam, quæ est exercitus Antichristi, stantem in locis Ecclesiæ sanctis: tunc qui in Judæa sunt conferant se ad montes: hoc est, qui sunt in Christianitate, conferant se ad scripturas. Vera enim Judæa, Christianitas est: montes autem

pedig ez időben minden keresztyéneknek az Iráshoz folyamodni? Mert ez időben, a' miulta az Eretnekség bé csuszott az Ecclésiákban, semmi próba az igaz keresztyénségre nem lehet, sem más menedékek nem lehet a' bitnek igasságát ismérni akaró keresztyéneknek, hanem az Isteni Irások. Az előtt sokképpen mutattatik vala meg melyik légyen a' Christus Ecclésiája, és melyik a' pogányság. Most pediglen semmiképpen nem ismérik meg az Ismérni akarók, melyik légyen a' Christus Ecclésiája, hanem csak az Irások által. Vallyon miért? Mert az Eretnekséghen hasonlatosképpen mindenek meg-vadnak. A karván azért valaki meg-ismérni, melyik légyen a' Christusis igaz Ecclésiája, bonnét ismérje meg a' hasonlatosságnak ennyi őszve zavarodásában,

tem sunt scripturæ Prophetarum & Apostolorum. Quare autem in hoc tempore omnes Christiani conferre se ad scripturas debent? Quia in hoc tempore, ex quo obtinuit hæresis Ecclesias, nulla probatio potest esse Christianorum fidei veritatem cognoscere volentium nisi scripturæ divinæ. Antea enim multis modis ostendebatur, quæ esset Ecclesia Christi, & quæ Gentilitas. Nunc autem nullo modo cognoscitur volentibus cognoscere quæ sit vera Ecclesia Christi, nisi tantummodo per scripturas. Quare? Quia hæresis omnia similiter habet. Volens ergò cognoscere, quæ sit vera Ecclesia Christi, unde cognoscat in tantâ confusione similitudinis, nisi tantummodo per scripturas. Sciens ergò

ha-

Do-

hanem egyedül az Irások által. Tudván azért az Ur hogy az utólsó időkben a' dolgok úgy ősszve fognak zavarodni, azért parancsollya, hogy a' keresztyénségben lévő keresztyének, a' kikakarnak a' hitről erőséget venni, egyébűvéne fussanak, hanem csak az Irásokra. Egyébiránt, ha másuvá tekinténdnek, meg-botránkoznak és elvesznek, nem értvén meg mellyik légyen az igaz Ecclésia: és így esnek a' pusztaságnak utálatosságában, mely áll az Ecclésia szent helyein.

Dominus tantam confusionem rerum in noviſſimis diebus eſſe futuram, ideo mandat, ut Chriſtiani, qui ſunt in Chriſtianitate, volentes firmitatem accipere fidei, ad nullam rem fugiant, niſi ad ſcripturas. Alioqui, ſi ad alia reſpexerint, ſcandalizabuntur & peribunt, non intelligentes quæ ſit vera Eccleſia: & per hoc incident in abominationem deſolationis, quæ ſtat in locis Eccleſiæ ſanctis.

Hallod hol vólt Calvinus és Luther előtt a' mi igaz Valláſunk!

VII. RESZ.

A' mi hitünknek és Isten előtt való jó magunk viselésünknek álhatatos és megmozdulhatatlan Régulájárul.

JOllehet a' hazudni nem tudó Istennek beszéde, merő igaság, és a' világosság Attyának igéje tiszta fényeſség, és a' menynek földnek hatalmas teremtőjének tanubizonyság tétele oly meg-mozdulhatat-

tatlan erős kő-fal, hogy azt senki ámbár igen nagy Eretnek és Istentől el-szakadt ember légyen is, de meg nem tántorithattya: mindazáltal, mégis azt kiálttyák ma teli torokkal a' Jésuiták, hogy a' szent Irás azokban, a' mellyeket elönkben ád, ollyan mint a' viaß orr, és hogy az semmi bizonyos és meg-mozdulhatatlan értelmet nem ád, hanem akarmely magyarázatra azt el-tekerhetni. Lásd in Jesuitarum Censura Colonienſi fol. 117. In opere Catechiſtico Caniſii fol. 44. Lásd oda fellyebb-is, 3 Könyv. 3. rész. pag. 256. 261. 263. 264. Hol vötték e' tudományt a' Pápás Atyafiak és kitől tanulták? Ujság ez és ellene vagyon a' Profétáknak, Evangeliſtáknak és Apoſtoloknak; ellene a' régi virágában lévő Eccléſiáknak-is. Kellé reá bizonyság?

Peldás Könyv. 8. v. 8. 9. *Igazak az én ſzámnak minden beſzédi, ſemmi nincsen ezekben hamis, vagy el-fordult dolog. Mind azok egyenesek és értelmesek: és igazak azoknak, kik meg-nyerhetik a' tudományt.* Ismét. 30. v. 5. 6. *Az Istennek beſzéde igen tiſzta és pais ahoz folyamodóknak. Ne tégy az ő beſzédéhez hogy meg ne büntessen tégedet, és hazug ne légy.*

Soltár. 12. v. 7. *Az Urnak beſzédi tiſzta beſzédek, mint a' földből való kohban meg-próbáltatott és hétßer meg-tiſzeittatott ezüſt.* Es 19. v. 8. 9. 10. 11. *Az Urnak törvénye tökélletes, meg-téríti a' lelkeket: az Urnak igaz tanubizonyság tétele bölcsé téſzi az együgyűt. Az Urnak parancsolati igazak, meg-vidámittyák a' ſzivet: az Úr parancsolattya tiſzta, meg-világo-*

lágosittya a' szemeket. Az Ur félelme tiszta, megmarad minn őrőkké: az Urnak itéleti igaz mondás, mindenestűl fogva igazak. Kivánatosbak az aranynál, sőt a' leg finumb aranynál, és édesbek a' méznél, sőt még a' lépes méznél is.

Sidókhoz irt levél. 4. v. 12. *Mert az Istennek beszéde élő és ható. és hathatóbb minden két élő fegyvernél: és el hat a' léleknek és az elmének, a' tagoknak egyben kőtésének és a' velőknek oszlásáig és meg-itéli a' gondolatokat és a' szivnek indulatit.*

2 Corinth. 4. v. 3. 4. *Hogy ha homályos a' mi Evangeliomunk, azoknak homályos a' kik el-vesznek. Kiknek elméjeket meg-vakitotta e' világnak Istene; tudniillik a' hitetleneknek, hogy a' Christus dicsőséges Evangeliomának világossága ne fénlyék nékik, ki az Istennek ábrázattya.*

2 Péter. 1. v. 19. 20. 21. *Es vagyon igen erős bizonyságunk, a' Próphétáknak beszédek, mellyet hogy kővettek, mint setétségben a' lámpást, jól mivelitek mig a' nap meg-világosodik és a' hajnal csillag fel-támad a' ti sziveitekben.*

A' Régi Atyákis ezt igy magyarázzák:

Agoston Doctor. *Azért engedgyűnk a' szent Irásnak es edgyezzűnk meg az ő méltósága altal, a' mely nem tud meg-csalni se megcsalatni.* Másut. *Az én lábaimnak szővetneke a' te igéd, és az én ősve-*

Augustinus de peccat. meritis & remiss. cap 22. Cedamus igitur & consentiamus authoritate sanctæ scripturæ, qnæ nescit fallere, nec falli: In Psal. 118. Lucerna pedibus meis verbum tuum, &

venyemnek világa. Micsoda ige ez, a' mely úgy mondatik világnak, hogy szövetnek légyen, hanem ha azt az igét értyük, az mely lött a' Prophétákhoz, vagy a' mely prédikáltatott az Apostolok által? Nem a' Christus ige; hanem, a' Christusnak igéje, a' melyről meg-vagyon irva: A' hit hallásbul vagyon, a' hallás pedig a' Christus igéje által. Mert a' Próféták beszédét-isSzövétnekhez hasonlitván Péter Apostol: vagyon (azt mondgya) bizonyossabb prophetai beszédünk, melyre jól cselekeszitek hogy figyelmeztek, mint a' setét helyben világoskodó szövétnekre. A' mit azért itt mond: Az én lábaimnak szövetneke a' te igéd, és az én ösvenyimnek világa: az az ige ez, a' mely minden szent Irásokban vagyon.

& lumen semitis meis. Quid est hoc verbum? quod ita lumen dicitur, ut lucerna sit, nisi verbum intelligamus, quod factum est ad Prophetas, vel quod prædicatum est per Apostolos? Non verbum Christus, sed verbum Christi, de quo scriptum est: Fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi, Nam & verbū propheticum lucernæ comparans Apostolus Petrus: Habemus (inquit) certiorem propheticum sermonem, cui benefacitis intendentes velut lucernæ lucenti lumen in obscuro loco. Quod itaque hic ait: Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis: verbum est quod scripturis sanctis omnibus continetur.

Gergely Pápa ki élé a' hatodik százban, igy szólt:

Gregorius in moralib. Omnem scientiam atque do-

szóll: *Minden értelmet és tudomant a' Szent Irás által hág: hogy el-halgassam azt, hogy igazat hirdet, hogy a' mennyei hazában hivogat, hogy a' földi kivánságoktul az olvasónak szivét el-vonnya, hogy a' homályossabb mondásokkal az erősseket gyakorollya, és a' kisdedeknek az alázatos igével tetczeti magát. Annakokáért se bé nem záratott, hogy retegni kellyen tőlle, sem ugy ki nyitva nincsen, hogy azért meg-utáltassék: hanem a' vélle való éléssel az únalmat el-vészi és annál inkább szerettetni magát, mennél inkább arról elmélkednek.*

doctrinam sacra scriptura transcendit: ut taceam, quod vera prædicat, quod ad cœlestem patriam invitat, quod à terrenis desideriis cor legentis revocat, quod dictis obscurioribus fortes exercet, & parvulis humili sermone blanditur. Nec igitur clausa est, ut pavesci debeat, nec sic patet, ut vilescat: sed usu fastidium tollit, & tanto plus diligitur, quanto amplius meditatur.

Maxentius János, *Nem ellenkezik a' Szent Irás magával azoknál a' kik azt Istenessen értik: hanem azoknál láttatik magával ellenkezni, a' kik az Eretnek lélektül megcsalattatván, a' mellyek igazak azokról nem bölcselkedhetnek.*

Johannes Maxentius Dial. lib. 2. cap. 15. Non est scriptura divina sibi ipsi contraria apud eos, qui eam piè intelligunt: sed illis videtur contraria, qui hæretico decepti spiritu, non possunt quæ vera sunt sapere.

Hilarius igy szóll: *Mi-*

Hilarius lib. 2. de Tri-

tu-

Micsoda vagyon hátra benne avagy micsoda homályos dolog? Az Isten igéjében mindenek tellyesek és tökélletesek.

Athanasius. *Tavul légyen hogy ember ellene ßóllyon az Isteni és Istentűl iheltetett Irásoknak, mint ha abban mindenek egymással meg nem edgyeznének.*

Epiphanius. *Mely titkossan, mély csudálatossan beszél-ki mindeneket az Isteni Irás.* Masutt. *Valamellyeket mond az Isten, azok igazak, ámbar a' mi értelmünket némely kevés mondásokban fellyűl mullyák-is. Avagy vágyóné valami magával ellenkező az Isteni Irásban? Távul légyen. Semmi viszsza vonó nincs az Isteni Irásban, sem oly ellenkező szó, a' mely más szóval ellenkezzék nem találtatik abban.*

nitate. quid est quod reliquum sit aut obscurum? In verbo Dei plena sunt omnia & perfecta.

Athanasius in disput. habita in Concilio Nicæno. Absit ut obloquatur homo divinis & à Deo inspiratis scripturis, quasi non omnia interse consonent.

Epiphanius contra Noëtianos hæresi 57. lib. 2. tom. 1. Quàm mysticè, quam mirabiliter omnia enarrat divina scriptura! Contra Audianos hæresi 70. lib. 3. Tom. 1. Quæcunque Deus dicit ea vera sunt, etiam si fugerint nostram intelligentiam in paucis sanè dictis. Num quid oppositum in divina scriptura sibi ipsi? Absit. Nihil discors est in divinâ scripturâ, neque opposita dictio adversus dictionem reperietur.

Lactantius igy szóll: *A' vagy az Isten a' ki az elméknek, és az szónákés a' nyelvnek formáló mestere, nem szolnaje magyarán? Sôt nagy gondgya vólt arra, hogy azok a' mellyek Isteni dolgok, csálárdság nélkûl legyenek, hogy azt mindenek meg-értsék, a' mellyet ô mindeneknek szóll vala.*

Lactantius libr. 6. cap. 21. Num Deus & mentis & vocis & linguæ artifex diserte loqui non poteſt? Imò verò ſumma providentia carere fuco voluit ea quæ divina ſunt, ut omnes intelligerent, quæ ipſe omnibus loquebatur.

Chryſoſtomus Jánosis. *Az Irás magát megmagyarázza, és a' halgatót el tévelyedni nem engedi.*

Chryſoſtomus Homil. 12. in Geneſ. Scripturа ſeipſum exponit, & auditorem errare non ſinit.

La hol a' mi Reformata vallásunk Luther és Calvinus elôtt!

VIII. RÉSZ.

A' hit kôrûl való villongó kérdéseknek leg felsôbb itélô birájárûl.

HOl vôtték és tanulták azt a' pápaſok, hogy a' hit kôrûl esendô villongó kérdéseknek fôbb birája légyen a' Római Pápa? Láſd ezt oda fel a' Harmadik Könyv. 3. rész. pag. 256. Ujság ez. (1) Mert a' szent irás tökélletes, a' mint ezt a' közelebb való ôtôdik részben meg-hallók. (2) Mert

eleitől fogva a' Pápák sokszor sokképpen meg-változtatták az igaz Evangeliomi és Apostoli tudományt. Kellé erre bizonyság? Első Honorius nevű Romai Pápa a' hetedik szazban 606 esztendő tájban a' Monotheleták Eretnekségében esék-bé, nem csak maga, hanem mind véle edgyütt a' Pátriárkák, mellyért ám a' Conciliommoktul és az utánna való Pápáktul átok alá vetteték. Lásd Stratemannust in vita Honorii; Liberius Pápa, a' Negyedik szazban, 352 esztendő tájban az Arrianusokkal meg-edgyeze a' szegény jó lelkű Athanásius karhoztatásában. Lásd Stratemannust Plátinát és másokat in vita Liberii. Huszonkettődik János Pápa azt állatá, hogy a' hóltaknak lelkek alunnék, és hogy az utólsó itélet előtt azok az Istent nem látnák, mellyért ötet a' Frauciai Király és a' Párisiai Schola kárhoztatá, sőt arra kénszerité, hogy előbbi értelmét viszsza vonná, Genebrárd in Chronico ad ann. mundi 5422. Ele 1316 esztendő táján. Lásd Stratemannust in vita Joh. 22. Husonharmadik János Pápa felől azt irják némellyek, hogy a' fel-támadást tagadta és azt állatta s' hitte, hogy az emberek lelke mint sinte a' baromé a' testel edgyütt meg-halna. Ele 1410 esztendő tájban. Lásd Stratemannust ennek életében.

Marcellinus Pápa, a' mint Első Miklós Pápa állattya Epist. ad Michaël Imper. Constantinop. a' bálványoknak áldoza. Ele 296 esztendő forgásában.

Felix Pápa az Arrianusoktul Püspökké tétetvén,

vén Arriánusſá léve. Láſd Hieronymuſt in Catalog. in Acacio. E' felöl kételkedének Rómában 1582 eſtendöben, ha a' Martyromokról irt új könyvben bé kelle nevét irni, Bellarmin. in libr 4. cap. 9.

Athanaſius Pápa az Eretnek Photinuſſal valo edgyeſségért a' Papi rendtúl meg-vetteték. Diſt. 19. cap. Anaſtaſ. A' Caſtro lib. 1. cap. 4.

Cœleſtinus a' házaſságnak az Eretnekségért való fel-ſzabadulásának tudományában vétkezék. Alphonſus à Caſtro lib 1. cap. 4.

Első Innocentius Pápa azt parancsolá, hogy a' Csecsemő gyermeknek-is oda adnák az Ur Vacsorát. Auguſt Epiſt. 93. & libr. 1. in Julianum: Maldonatus in Joh. 6. v. 53. Ele 402 eſtendő tájban.

Nyólczadik Innocentius Pápa meg engedé a' Norveguſoknak hogy bor nélkül áldoznának; a' mellyet nem tart ſzababosnak ma a' Római ház. Bellarmin. lib. 4 cap. 14.

Meg-vallyák ezt az értelmesebb Pápás Doctorok-is.

Lyranus Pápás Doctor azt mondgya, hogy *Főpap vétkezhetik, még azokban-is a' mellyek a' hitre*

Lyranus in Cap. 16. Matth. Multos Pontifices Apoſtataſſe. Hadrianus Florentius, ki az után Hatódik Hadrián nevű Pápa lőn quæſt in 4. Sent. de Confirmat. ſub finem fol. 23. igy ſóll:

Bizonyos dolog hogy a' Pápák váltak hittúl ſzakadtak.

Certum eſt quod Pontifex poſſit errare, etiam in iis, quæ tangunt fi-

re tartoznak, eretnekséget állatván az ő meg-határozása és décrésoma által. Mert sokan voltak Eretnek Római Pápák.

A' Basiliai Conciliom igy szóll: *A' közönséges Ecclésia gyakran az ő engedelmeséget a' Római Pápáktul meg-vonta, Marcellinustul, Anastasiustul, Liberiustul, XII Jánostul, IX és XIII Benedektül, XIII Jánostul. Bizony dolog, hogy a' Pápa vétkezhetik, gyakran meg-tapasztaltuk és olvassuk hogy a' Pápa el-tévelyedett.*

dem, hæresin per suam determinationem aut decretalem asserendo. Plures enim fuerunt Romani Pontifices hæretici.

Concilium Basilense in Epist. Synod. Universalis Ecclesia sæpè obedientiam Romanis Pontificibus subtraxit, Marcellino, Anastasio, Liberio, Johanni 12, Benedicto 9 & 13. Johanni 13. Certum est Papam errare posse, sæpè experti sumus & legimus Papam errasse.

Ezent állattyák Gerson de Exam. doctrinæ Consid. 1. Durandus, Occamus, Almainus, és azokkal edgyütt sok Parisiai Pápás Doctorok.

Alphonsus à Castro Minoriták rendin lévő Barát igy szóll: *Nem hiszem hogy légyen valaki oly szemtelen hizelkedője a' Pápának, hogy néki ezeket tulajdonitcsa, hogy se el nem tévelyedhetik, se a' Szent Irás magyarázatyá-*

Alphonsus à Castro lib. 1. cap. 4. Non credo esse aliquem adeò impudentem Papæ assentatorem, ut ei tribuere hæc velit, ut nec errare, nec in interpretatione sacrarum literarum hallucinari possit, cum constet Pla-

tyában nem habozhat, kolett nyilván vagyon, hogy ſokan véltanak oly irás tudatlan Pápák, hogy tellyeſséggel csak a' Grammatikát ſem tudták; hogy lehetne hát hogy a' ſzent Irást magyarázhatnák? Hogy hogy lehetne hát a' Pápa, a' hit körûl esô kérdéſeknek felsô birája?

plures Papas adeo illiteratos esse, ut Grammaticam penitùs ignorent; qui fit ut sacras literas interpretari possint.

Ellene ez a' ſzent Irásnak is, mert Idvezitônk a' Moſesre és a' Profétákra igazit; Luc. 16. v. 29. 31. Eſaiáſ-is a' törvényre és a' bizonyságokra mutat. Eſai. 8. v. 20. De errûla' közelebb való Ötödik réſzben.

IX. RESZ.

A' Szent Irás olvasásárul.

HOl tilalmazza a' Szent irás a' kôſségtûl a' ſzent Biblia olvasását, és mellyik virágában lévô Eccléſia ûtötte-ki a' ſzegény kôſség kezébûl a' ſzent irás viſgálását és olvasását? Hiſzem azt állattyák a' Pápáſok, hogy a' ſzent Iraſt nem kell olvaſni és érteni a' kôſségnek, hanē ha a' Pûſpök vagy Inquiſitor kiváltképpen való és irásſal adott engedelme járuland valakihez. Láſd Bellarminuſt lib. 2. de verbo Dei cap. 15. §. 29. &c. conf. §. 1. 2. 3. 4. &c. Sôt némellyek egyátallyában tilalmazzák és kárhoztattyák.

A' Coloniai Jéſuiták igy ſólnak: *A' kik azt akar-*

In cenſura Jeſuitar. Colonienſi articul 1. a-

akarják, hogy a' vallás épségében meg-maradgyon, bizonyára el kell a' kőssé get azoknak tellyességgel tiltani a' szent Irás olvasásátul. Másutt alább Canisiussal igy szólnak: *A' szent Irás olvasása, nem csak nem hasznos, sőt sokképpen veszedelmes az Ecclésiának.*

pud Gotvisum. Qui salvam volunt esse religionem, omninò debent laicis interdicere in universum lectionem sacrarum literarum. Ibid. fol. 21. Et in opere Catechistico Canisii fol. 301. Lectio sacræ scripturæ, non tantum non est utilis, sed multis modis perniciosa Ecclesiæ.

Lasd erről Donatus Gotvisust cap. 1. de Sacra Scriptura Antithet. 4. & 5. Bellarminus pedig itt a' dolgot valamennyire simittya, lib. 2. de vérbo Dei cap. 15. §. 29. &c. conf. §. 1. 2. 3. 4 &c. Igy szóll ott §. 2.

A' Christus Kőzőnséges Ecclésiája (érti a' Pápás Ecclésiát) *nem tiltya-el egyátallyában a' Bibliának kőzőnséges forditásit. Mert a' meg-tiltatott kőnyvek táblájján, mellyet Negyedik Pius Pápa ada-ki, a' Negyedik Regulában láttyuk, hogy efféle kőnyvek olvasása meg-engedtetik azoknak, a' kik azzal hasznossan és gyűmőlcsőssen élhetnek, az az, azoknak a' kik*

Catholica Christi Ecclésia non quidem prohibet omninò vulgares traslationes. Nam in indice librorum prohibitorum à Pio Quarto, Reg. 4. videmus concedi lectionem ejusmodi librorum iis qui utiliter, & cum fructu ea uti possunt, id est, qui facultatem ab ordinario obtinuerunt; prohibetur tamen, ne passim omnibus sine discri-

kik arra hatalmat vöttenek a' rendes ßolgátul [érti a' Püſpökőket és Inquiſitorokat;] *mindazonáltal tilalmaztatik, hogy meg-kulömböztetés nélkül ſzéllyel mindennek afféle olvasás meg ne engedteſſék, és hogy közönséges helyen és az Eccléſiának közönséges Iſteni ſzolgalattyában az Iráſók ne olvaſtaſſanak és ne énekelteſſenek Anyai nyelven.*

Ujság és uj tudomány ez. Bezzeg nem igy tanitának ám, a' fellyebb, ötödik és hetedik részekben elő hozott Próféták, Evangéliſták és Apoſtolok: nem igy a' Régi Atyák. A' mint ugyan ott meg-hallók. Nem illyen értelemben valának a' Beroa városbéliek, a' kik a' Pál tanitását a' törvényre és Próféták ra vonßák vala. Apoſt. Cselek. 17. v. 11. Nem ezt kivánnya ſz: Pál a' Coloſſébéliektől. Col. 3. 16. Nem ezt Idvezitőnk a' Sidóktul, Sz: János 5. v. 39, Bezzeg Nagy Gergely Pápa ſem igy érte a' ſzent Irás felől. Epiſt. ad Leand-rum cap. 4.

Mert a' ſzent Irás (igy ſzólt) *a' mint hogy a' titkokkal az okoſokat gyakorollya, ugy külső ſzinével nagyobbára mindenkor az együgyüeket táplállya. Köz helyen vagyon nálla, a' mivel a' kisdedeket éltéti; rejtekben tartya magánál*

Divinus etenim ſermo, ſicut myſteriis prudentes exercet, ſic plerumque ſuperfice ſimplices refovet. Habet in publico, unde parvulos nutriat: ſervat in ſecreto, unde mentes ſublimium in admiratione ſuſpendat.

nál, a' mivel a' mélységes elméket a' csudálkozásban fel-függeszti. Olyan (hogy így szóllyak,) tudniillik, mint valami egyenes és mély folyó víz, melyben mind a' bárány járhat, s' mind az elefánt uszhat.

Quasi quidam quippe est fluvius (ut ita dixerim) planus & altus: in quo & agnus ambulet, & elephas natet.

X. RESZ.
A' Bűnről.

HOl vótték azt és kitúl tanultak, hogy a' bóldog Szúz Mária Eredendő bűn nélkúl fűlettetett.

A' Pápások Tridentomi Concilioma így szóll: Append. decret. 5. Seff.

Első adgya ezen szent Synat, hogy nincs ő néki igyekezetiben szándékában az, hogy e' végezésben, mely az eredendő bűnről vagyon, bé foglallya a' bóldog és macula nélkül való Szúz Máriát, Istennek szülő Annyát, hanem hogy meg kell tartani a' bóldog emlekezetű IV. Sixtus Pápának rendeléſit, azon rendeléſiben le-tött büntetéſek alatt, a' mellyeket meg-ujjit.

Declarat hæc ipsa sancta synodus, non esse suæ intentionis, comprehendere in hoc decreto, ubi de peccato originali agitur, beatam & immaculatam virginem Mariam Dei genetricem: sed observandas esse constitutiones felicis recordationis Sixti Papæ IIII. sub pœnis in iis constitutionibus contentis, quas innovat.

Uj

Uj tudomány hát ez és nem Apostoli. (1) Mert e' Sixtus Pápa a' tizenötödik százban; az az, 1483 esztendőben éle; azért végezése sem lehetett magánál régibb. (2) Mert e' Negyedik Sixtus Pápa Constitutioja azt tartya, hogy az ő idejéig, sőt tovább-is a' Római Anyaháztul meg-határozva nem vólt az, hogy ha ugyan Eredendő bűnbenné vagy a' nélkűl fűlettetett és fogantatott a' bóldog fűz Mária. Láſd Biniusnál tom. 4. Concilior. pag. 516. a' hol e' Pápa meg-vallya azt, hogy az ő ideje előtt, ugy mint 1483 esztendőkig e' tudomány meg-határozva a' Római háztul nem lévén senkitűl nem tartatott. Ugyan ott arrul-is tanubizonyságot tészen hogy ő sem határozta meg, hanem csak abban hadta; hanem hogy kárhoztatta mind azokat, a' kik Eretnekséggel és halálos vétekkel terhelék azokat, a' kik azt tanitanák hogy, a' fűz Mária eredendő bűn nélkűl fogantatott; s' mind penig azokat, a' kik Eretnekséggel és halálos bűnnel vádolák azokat, a' kik azt tartták, hogy azon fűz bűnben fogantatott. Ezt vetvén utánna; mert még az Apostoli székтűl és Római Ecclésiátul nem vólt meg-határozva. Hol vették? Leg első koholója ennek a' vélekedésnek vala Johannes Duns Scotus, ki 1380 esztendő tájban hala-meg, a' mint Bellarminus Jésuita állattya, in lib. de script. Eccles. Láſd Scotust libr. 3. Sent. dist. 3. q. 1. E' meg-nevezett Scotus e' vélekedést 1360, vagy 1370 esztendő tájban az ő tövisses kertében bé-vetvén, ezt az ő tanitványi heven kapák, nevezet ſerint Franciſcus May-

Maironis, nemzetére nézve ez-is Scotus, a' szürke Barátok rendi közzül való. Lásd libr. 3. Dist. 3. q. 1. art. 1. Es így lassan lassan gyükeret vervén, végre a' Basileai Conciliomban 1439 esztendőben közönséges tudománnyá tétetik.

Hossas vesekedése lön ezen a' Franciscanus és Dominicanus Barátoknak; amazok azt állatván, hogy bün nélkül fogantatott; ezek ellenben tagadván, annyira hogy a' Pápák sem tudák közöttök eligazitani és le-csendesiteni a' dolgot. Ujság hát ez. Mert e' vélekedést nem tudták az Apostolok, a' mint ki- tetsik Rom. 5. v. 12. 14. 15.

Nem tudták a' Régi Atyák. Canus Loc. Theol. libr. 7. cap. 1. igy szóll:

Minda' szentek, á' kik e' dologra akadtanak, egy szájjal azt állatták, hogy a' bóldog Szúz eredendő bünben fogantatott.

Sancti omnes qui in ejus rei mentionem inciděre, uno ore asseverarunt beatam virginem in peccato originali conceptam.

A' hol bizonyságul elő hozza, Amborust, Agostont, Chrysostomust, Remigiust, Maximust, Bedát. Anselmust, Bernárdot, Ethardust, Pádvai Antalt, Bernardinust, Bonaventurát, Thamást, Vincentiust, Antoninust, Damascenust, és Hugo de Sancto Victore-t, és ezt véli utánna, nullum Sanctorum contra veniisse, az az, *egy Szent sem tagadta.* Bandellus három száz Atyákat számlal elő, és Cajetanus tizen ötöt; melyre Salmero Jésuita, Tom. 13. in epist. ad Rom. cap. 5. disp. 51. egyebet nem tud

felel-

felelni, hanem hogy. Pauperis est numerare pecus, az az; *a' szegény emberhez illik a' nyájjat számlálni.* De ezen való czivódást hadgyuk magoknak, láfsák mit tehetnek egymáfsal.

Hol vötték azt, hogy minden a' mi ellenkezik az Isten törvényével bûn ne légyen? A' Coloniai Jéfuiták in Censura Colon. fol. 44. igy fólnak: *Nem mind bûn az a' mi ellenkezik az Isten törvényével.* Ifmét ugyan ott 46. *Hamifságaz, hogy mind bûn vólna az, a' mi az Isten törvényével ellenkezik.* Ifmét. *A' (gonofz) kívánságnak elsö indulati bûn nélkül valók.* Ifmét. *Tulajdonképpen a' hivatik bûnnek, a' mi szabad akaratbul és tudva esik.* Ifmét. *Oly szabad akarat szerint való a' bûn, hogy ha az akarat nem vólna, bûn sem vólna.*

Peccatum est non quicquid Dei legi repugnat. In Censura. Falsum est peccatum esse, quicquid legi Dei repugnat. Item fol. 54. 89. Primi motus Concupiscentiæ sunt citra noxam peccati. Item fol. 44. 46. Hoc propriè vocatur peccatum, quod libera voluntate & á sciente committitur. Item. Peccatum tàm est voluntarium, ut si voluntas non foret, peccatum non esset.

Ellenkezik ez a' szent Iráfsal.

1 Joh. 3. v. 4. *Valaki bûnt cselekefszik a' törvényt által hágja, mert a' bûn a' törvénynek által hágása.*

Rom. 3. v. 20. *A' bûnnek ifméreti a' törvény által vagyon.* Alább à 7. rés. à v. 14. ad v. 23.

Moses 3. Kön. 5. v. 17. *Hogy ha valamely ember vétkezéndik és cselekedéndik valamit az Ur paran-*

cso-

csolati ellen, mellyet nem kell cselekedni; és ezzében nem vötte, jöllehet bűnös légyen, és az ő bűnéjért méltó légyen a' büntetésre. Hallod Jésuita, hogy a' tudatlanságból Isten parancsolattya s' törvénye ellen esett cselekedet, bűn és büntetésre méltó?

Láſd Moſes 4. Könyv. 15. réſz. 24. 25. 26. 28. 29. Pſal. 19. v. 13. *A' titkos bűnöktől tiſztics meg engemet.* Pſal. 51. v. 7. Luc. 23. v. 34. *Atyám bocsáſd-meg nékik, mert nem tudgyák mit cselekeſznek.* Actor. 3. v. 17. 18. 19. 1 Tim. 1. v. 13. Pſal. 5. v. 6. *Gyűlölſz minden gonoſz cselekedőket.* Matth. 5. v. 28. *Ha valaki az aſzſzonyi állatot meg-tekinti, hogy azt gonoſzúl meg-kívánnya, immár paráználkodott ő vélle az ő ſzívében.* Matth. 15. v. 18. 19. 1 Joh. 3. v. 15. *Valaki gyűlöli attyafiát gyilkos az.* 1 Petr. 2. v. 11. Apoſt. cselek. 7. v. 51. 1 Joh. 2. v. 16. 32. Rom. 11. 12. *Mert rekeſztett Iſten mindeneket a' bún alá, hogy mindeneken könyörűllyön.*

Rom. 7. v. 18. *Mert akaratom vagyon a' jóra, de hogy a' jót el-végézzem nem tehetem.*

Ellenkezik a' régi Atyákkal-is.

Lombardus Agoſton Doctor ſavaival igy határozza-meg a' bűnt, libr. 2. diſt. 35.

Bún az, (a' mint Agoſton Doctor ſzól) valami ſzóllással, vagy cselekedettel, vagy kívánsággal léſſen az Iſten törvénye ellen.

Peccatum eſt (ut ait Auguſtinus) omne dictum vel factum, vel concupitum, quod fit contra legem Dei.

Cyrillus azt mondgya,

Cyrilluslib 9. cap. 4. in

gya, hogy *a' bűn a' parancsolatok meg-utálásából szívja eredetit.*

Anshelmus. *Ha az Angyal és az ember a' mivel Istennek tartozik, mindenkor meg-adná, soha nem vétkeznék. Azért nem egyéb vétkezni, hanem Istennek az adóságot meg nem adni.*

Rupertus. *A' bűn* nem egyéb, hanem *valamit cselekedni ollyat, a' mely az Ur törvénye által tilalmaztatik: A' fogyatkozás pedig valámit el mulatni azok közzül, a' mellyek parancsoltatnak.* Másutt: *Háromképpen eſik a' vétek vagy bűn, tudatlanságból, erőtelenségből és kevélységből.*

Gergely így szóll: *Háromképpen eſik a bűn, mert avagy tudatlanságbul, avagy erőtelenségből avagy igyekezetből eſik. Es ugy vagyon nehezebb az a' vétek a' mely erőtelenségből eſik, hogy*

in Johan. Peccatum à contemptu mandatorum originem trahit.

Anshelmus libr. 1. Cur Deus homo cap. 11. Si Angelus & homo semper redderet Deo quod debet, nunquam peccaret. Non eſt itaque aliud peccare, quàm Deo non reddere debitum.

Rupertus libr. 1. in Levit. cap. 12. Peccatum eſt quidpiam, quod Domini lege prohibetur, feciſſe; delictum verò quidlibet eorum, quæ jubentur, neglexiſſe. Idem lib. 12. Com. in Apocal. cap. 12. Tribus modis peccatur, ignorantia, infirmitate, & ſuperbia.

Gregorius in homil. & ponitur de pœnit. libr. 2. Peccatum tribus modis admittitur. Nam aut ignorantia, aut infimitate, aut ſtudio perpetratur. Et gravius eſt quidem

hogy sem mint a' mely tudatlanságból; de sokkal nehezebb a' mely szándékbul igyekezetbűl, hogy nem erőtelenségbol esik.

dem infirmitate, quàm ignorantiâ, sed multò gravius studio, quam infirmitate peccatur.

Basilius Doctor. *A' bűnők közzűl némellyek akarat kivűl valók, némellyek pedig el fordult elmébűl származnak.*

Basilius in serm. in princip. proverbiorum. Peccatorum aliqua involuntaria sunt, aliqua verò ex mente prava proveniunt.

Oecumenius igy ßóll: *Nem tudom ugy mond miképpen csalattatom-meg, és ragadtatom a' bűnre: lopva mondom ragadtatom, hogy majd nem is tudom, mit szenvedek.*

Oecumenius in Epist. ad Rom. cap. 7. Non, inquit, novi, quomodo decipiar, ac rapiar ad peccatum: furtim inquam rapior, ut prope modum me lateat, quidnam patiar.

HOl vötték a' bűnőknek ama' ßines meg-kűlőmbőztétését, hogy némely bűnők halálosok, némellyek pedik meg-bocsáthatók legyenek?

Bellarminus Jésuita igy ßóll, lib. 1, de amission. grat. & statu peccati cap. 2. §. 5.

A' bűnők mondatnak, némellyek halálosoknak, némellyek bocsáthatóknak. A' halálosok azok, a' mellyek az embert tellyességgel el-fordittyák az Istentűl. és a' mellyek őrők bűntetést

Dicuntur peccata quædam lethalia, alia venalia. Lethalia sunt, quæ hominem planè avertant a' Deo, & quibus pœna debetur æterna. Venialia, quæ non nihil impedi-

tést érdemlenek. A' bocsáthatók azok, a' mellyek, valamennyire meg-akadályoztattyák az Istenhez való menetelt, mindazonáltal tűlle el nem forditanak, és kőnnyen el-tisztittathatnak.

diunt cursum ad Deum, non tamen ab eo avertunt, & facili negotio expiantur.

E' felől ezen Jésuita ugyan ott cap. 4. az utólsó sectióban azt irja, hogy ez minden Pápás Irás magyarázó Doctoroknak és tőbbire minden kőnyv Iróknak, kik az Eretnekek ellen e' kérdésről irtanak, kőzőnséges értelmek.

Mődgyák pedig a' bűnt megbocsáthatónak, nem az Istē kegyelmére és à dolog ki-menetelire nézve; mert ugy miis meg-engednők a' szent Irásból nékik, hogy a' hivek és válaßtottak réßéről minden bűn meg-bocsátható, és csak az egy Szent Lélek ellen valo bűn a' mely a' hiveken nem esik, halálos, 1 Joh. 5. v. 16. 17. *Ha valaki látándgya, hogy az ő attyafia vétkezik nem halálra való bűnnel, kőnyőrőgjőn érette és ad annak életet: azoknak mondom a' kik halálra nem vétkeztek. Vagyon halálra való bűn, nem mondom hogy azért kőnyőrőgjőn. Minden hamisság bűn; de vagyon oly bűn a' mely nem halalra való.* Illyen Matth. 12. 31. Márk. 3. 29. Luc. 12. 10. Hanem meg-bocsáthatónak mondgyák a' bűnt háromképpen. (1) Az ő nemében; illyennek mondgyák, a' tißtességes hazugságot játékost és egyebeket. (2) Bocsáthatónak mondgyák a' cselekedetnek el nem végeződésére nézve: A' mi kor ember bűnt cselekeßik valami maga győnyőr-

kődtetésével, de nem tellyes meg-edgyezésből; e' rendben téfzik. az Iften parancsolattya ellen való hirtelen meg-indulásokat. (3) Bocsáthatónak mondgyák a' dolognak kicsinységére nézve, a' mikor a' dolog oly kicsiny, hogy az a' *szeretet kötelét* a' mint Bailius Jéſuita ſól fel nem bontya, vagy a' mint Bellarminus, a' meg-nevezett helyen cap. 3. akarja, a' mely ſem a' mi felebarátunkat jegyezhetőképpen meg nem sérti, ſem nem ollyan hogy a' barátságot fel-bonthatná. Példát hoznak elő. Mint ha ki *fillért lop-el* avagy *egy tűcskét*. Ha ez ő regulájok igaz vólna, tehat az Adám Atyánk első bűnéis bocsárható lőtt vólna; mert kiſſebb egy almácska egy barkánál; nem ſükség lőtt vólna hát, azért a' Chriſtuſnak a' teſtben meg-jelenni és ſenvedni. Látod ember hol vólt a' bűn? de a' törvénynek által hágásában és nem az alma mivóltában. Új és nem Apoſtoli tudomány tehát ez, ugy mint, a' mely a' kilenczedik ſzázban kezde tartatni és tanitatni leg elsőben Hajmo Halberſtatenſis Püſpők által 854 eſtendő tájban; Láſd Hajmot in Epiſt. Dominica 8. Trinitatis.

Nem tudgya e' meg-kűlömbőztetéſt a' ſent Irás. Deut. 27. v. 26. Gal. 3. v. 10. *Átkozott valaki meg nem marad mind azokban a' mellyek meg-vadnak irattatván a' törvénynek könyvében hogy azokat cselekedgye.* A' ki penig vétkezik csak a' leg-kiſſebbikben-is, mind azokban a' mellyek a' törvény könyvben meg-irattattak, nem marad-meg. Azért ha a' cselekedet érdemét nézzük, az átkozott. E-

zen

zen Irás azt mondgya, hogy *a' halál a' bűnnek sóldgya*, Rom. 6. v. 23. Ezechiel. 18. v. 4. *A' mely lélek vétkezik a' hallyon meg.* Sz. Pál 1 Cor. 15. v. *56. A' halálnak fulánkja a' bűn.* De azok a' bűnök a' mellyeket a' Pápáſok bocsáthatónak mondanak, bizonyos dolog hogy bűnök; mert az örökké való és véghetetlen törvény tévő Iſten törvényének által hágáſa; azért természete szerint a' halálnak büntetését hordozzák magokkal.

Vötték ezt észre az elméſſebb Jéſuiták-is Vaſquez in 1. 2. Tom. 1. diſp. 143. cap. 3. igy ízólt:

Ha a' hivolkodó szó vagy kicsiny lopás valami módon a' parancsolat ellen nem vólna, hanem azon kivül, a' következnék belőlle, hogy nem vólna az igaz okoſság itélete ellen, és nem vólna illetlen az okos teremtett állathoz, De ez hamiſság. Ismét. *A' ki a' törvényen kivül munkálódik, és annak valami módon ellenében nem vetetik, inkább látttatik hogy ſzabados dolgot munkálódik magában, mint sem bűnt: Azért vagy azt mondgyuk, hogy minden bűnök magokban halálosok*

Si verbum otioſum, vel furtum parvum, non eſſet contra præceptum aliquomodo, ſed præter illud, ſequeretur non fore contra judicium rationis rectæ, neque diſconveniens creaturæ rationali Hoc autem eſt falſum. Item. Qui præter legem operatur, nec ei aliquomodo opponitur, potiùs videtur indifferens ex ſe operari, quàm peccatum. Ergò vel omnia peccata ex ſe dicemus eſſe mortalia, vel venalia etiam contra legem eſſe faten-

ſok, vagy hogy azt kell megengednünk, hogy a' bocsátható bűnök a' törvény ellen vadnak.

dum eſt.

Joſephus Angles a' Pápás Doctorok vélekedéſeket öſzve ſzedvén igy ſzóll: *Durandus és mások Tamás értelmére támadnak, a' mellyel azt tartya, hogy a' bocsátható bűn a' törvény kivül nem a' törvény ellen vagyon: és azt állattya* (tudniil. Durandus) *másokkal edgyütt, hogy a' bocsátható bűnök a parancsolatok ellen vadnak: Es e' vélekedés látatik lenni ſokkal közönségeſſebnek a' Schólákban. Summa. A' bocsátható bűn a' törvény ellen vagyon.*

Joſephus Angles in 2. Sent. diſt. 37. q. 3. diff. 4. Durandus & alii ſententiam Thomæ impugnant, qua tenet peccatum veniale eſſe præter, non contra legem: & affirmat cum aliis, peccata venialia eſſe contra mandata: Et hæc opinio videtur multò in Scholis communior, Concluſio. Veniale peccatum eſt contra legem.

Azor Jeſuita. *Azt kell mondani, a' mint tanitottak Durandus, Cajetanus és Vega, hogy a' bocsátható bűn ugy vagyon hogy az Iſten törvénye ellen vagyon, a' mellyet az ellenkezők erőſségi megbizonyitottak.*

Azorius Jeſuita Inſtit. moral. libr. 4. cap. 8. Dicendum verò eſt, ut docuerunt Durandus, Cajetanus & Vega, veniale peccatum eſſe quidem contra legem Dei, id quod adverſariorum argumenta comprobarunt.

Nohát, a' bocsátható bűn is halált és átkot nemz.

Nem

Nem tudták e' meg-kûlömböztetéſt az Atyák: Hyeronymus Epiſt 14. igy ſzóll:

Nem tudom, hogy ha mondhatunké valamely bûnt könyûnek, a' mely Iſten meg-utálására mégyen végben. Máſutt. *Ha a' harag és a' beſzédnek boſzſzuſága, és néha a' játék tanács eleiben és a' gehenna tûzére küldettetik, mit fog érdemleni a' rut dolgok kívánſága és a' fôſvénység a' mely minden gonoſznak gyûkere?*

Baſilius Doctor. *Holott az Ur azt mondotta, hogy minden hivôlkodó beſzédrôl, a' mellyet ſzóllándnak az emberek ſzámot adnak az ítélet napján, bizonyára ſemmit ugy mint kicsinyt nem kell meg-ntálni. Mert vallyon kicsoda az, a' ki valamely bûnt, akarminémû légyen az, könyûnek merien nevezni? Holot megmondta az Apoſtol, hogy a' törvény által hágá-*

Neſcio an poſſumus aliquod peccatum leve dicere, quod in Dei contemptum committitur, Dialog. 2. contra Pelag. Si ira & ſermonis injuria, atque interdum jocus, judicio conſilioque & gehennæ ignibus delegatur, quid merebitur turpium rerum appetitio, & avaritia quæ radix omnium malorum?

Baſilius Regul. brevior. inter 4. Cùm Dominus pronunciaverit, quod omne verbum otioſum quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die judicii, nihil omninò tanquam minutum contemni debet. Quid eſt enim, qui peccatum ullum, cujuſcunque modi illud ſit leve audeat appellare? Cùm aſſeruit Apoſtolus quod per tranſgreſſionem legis

gásával az Istent becstelenited? A' halálnak ősztöne, nem ez avagy amaz, hanem meg-határozás nélkül akarmely bún.

Deum inhonoras? Stimulus mortis non est hoc & illud, sed indefinitè quodcunque peccatum. Hallod hol vólt Calvinus előtt a' mi Reformata valláſunk?

Hol vótték azt, hogy az emberek parancsolattyának által-hágása nagyobb légyen az Isten parancsolattya által-hágásánál?

A' Coloniai Jéſuiták igy ſzólnak: *Vadnak ſok más bűnök, a' mellyek ugy vagyon a' törvény igéjével nem tilalmaztatnak; mindazáltal még is ſokkal nehezebb és kárhozatos bűnök, hogy ſem mint azok, a' mellyek az Isten törvényével ellenkeznek.*

Jeſuitæ Colonienſes in Cenſura fol. 309. Sunt alia multa peccata, quæ quidem voce legis non arguntur; & tamen ſunt multó graviora & damnabiliora peccata, quàm illa quæ legi Dei repugnant.

Illyennek tartyák a' Pápák találmányi és Eccléſiái parancsolat ellen való vétkeket. Ujság ez igen! Ide illik Edes Idvezitönk ama' mondáſa, Matth. 15. v. 9. *Hejában tiſztelnek engemet, tanitván oly tudományokat, a' mellyek embereknek parancsolati.*

Hol vótték azt a' tudománt, mutaſsák-meg hogy a' kereſztség fel-vétele után az ujjá ſzületett emberekben bún nincsen? A' Coloniai Jéſuiták igy ſzólnak: Cenſuræ Col. fol. 40 & 194.

A' kereſztség fel-vétele után az ujjá-ſzületet-

Poſt ſuſceptum baptiſmum peccatum in re-

na-

tettekben semmi bún nem marad, akar a' mely nyilván való légyen, akar a' mely igazgattassék vagy elfedeztessék. Ilmét. *A' kivánság, a' mely fen maradt az ujjá-születtettekben, ámbár ellenkezzék az Isten törvényével, mindazáltal az, tulajdonképpen, igazán, magában, vagy magától és természete szerint nem bún.*

natis nullum remanet, sive quod apertum sit, sive etiam quod regatur, vel operiatur. Item. fol. 38. 39. &c. Sic in opere Canisii fol. 184. & 738. Concupiscentia, quæ reliqua est in renatis, licèt repugnet legi Dei, tamen non est propriè, verè, in se, vel ex se & suâ naturâ peccatum.

Ujság ez! Máft tanit szent Pál, Rom. 7. à vers. 14. a' rész utólsóyáig. Máft Dávid Sóltár. 32. v. 2. és 130. v. 3. és 143. v. 2. Rom. 6. v. 12. Colos. 3. v. 1. 5. 1 Joh. 1. 8. A' Példák-is máft muratnak, ugy mint, David, Jonás, Zebedeus fiai, Salamon és Péter példái, kik az ujjá születés után el-estek. Ellenek ez az Atyáknak

Agoston igy szól: *Az kereszt ség ujjá születése után kérjük az orvost, hogy minket meg-sebhetteket vigyen az akolban orvoslani.* Origenes azt mondgya, hogy *senkinek az ujjá-születtettek közzül, ha szintén a' leg nagyobb cselekedetre hágnak-is-fel,* an-

Auguſt. tract. 41 in Johan. Post regenerationem baptismi precemur medicum, saucii portemur in stabulum curandi. Origenes hom. 21. in Josuam. Renatis nullis, etiamsi ad summum factum veniant, tantum puritatis in corde evenit, ut

annyi tisztaság szivek- ut nunquam adversæ co-
ben nem lészen hogy soha gitationis contagione
az ellenkező gondolatok maculentur.
feléllyével meg ne mocskoltassanak.

Igy Cassiodorus in cap. 4, Canticor. Igy Gregorius in 14. cap. Job. libr. 12. cap. 4.

XI. RESZ.

A' Bójtről.

VOlté vagy csak egy a' régi Eccléſiák közzül egynéhány szaz esztendők forgása alatt, a' ki a' bójtel ugy élt vólna, a' mint ma él a' Római Eccleſia? A' bójt a' mi könyörgésünknek segéde és gerjesztő tüze; de a' könyörgés a' bójtnek meg-szentelője, mely nélkül nincsen annak Isten előtt semmi kellemetessége. E' kettőt a' szent Irás öszve foglallya, ugy mint a' melynek edgyike a' másikat segiti. 1 Cor. 7. v. 5 Matth. 17. v. 21. De a' Pápásoknák az emberi agyaskodás a' bójtót haszontalan ételben való válogatásá és meg-külömböztetése változtatta, mely által bűjtől az ő nállok, a' ki hallal jól lakik, és a' jó bortul meg-vidámodik; de meg-rontotta a' bójtót a' ki csak egy falatocska huſt bocsátott is bé gyomrában. Látod kegyes lélek, hogy változott a' kegyeſségnek gyakorlása bábonává! Hiszem ő nállok egy esztendő alatt mint egy öt holnap telik-el a' bójtben; a' mikor meg-tartóztattyák magokat a' huſtul, tyukmonytul &c. egy ember parancsolattyára, ki a' józanságnak és

teſt

test sanyargatásának fine alatt, a' méhszárßékeket, konyhákat, aßtalokat, és a' népnek s' Fejedelmeknek hasokat igazgattya: és igy e' mesterséggel a' kűlső uraságot magának koporittya.

A' Pápásoknál azért a' bőjt, a' melynek megtartásából ők lelkek idvességet várják és vadászßák, négy féle. *Első* a' Szombati; *Másik* a' Negyven napi; *Harmadik* a' Cantori; *Negyedik* a' Szentek idnepe előtt való bőjt. Ujságok mind ezek; (1) mert a' Szombathi bőjtőt, a' mellyet a' Chriſtus teste koporsóban bé-tétéjért illenek, rajta hust nem évén, hanem csak vajast, a' Negyedik száz elein. Urűk ßületése után találák; mivel ez a' mint Coriolanus és Innocentius irják lib. 3. cap. 2. 305 ßtendő forgásában, az *Elibertinum* Conciliomban, a' 25 canonban, adaték ki törvény alatt. Jóllehet Platina de vitis Pontificum ezt Első Innocentius Pápának, kiaz ötődik száz elein, 402. ben éle, tulajdonittya; igy szólván:

Innocentius rendelte, hogy szombaton bűjtőllyenek, és hogy oly napon nyugott a' Chriſtus a' koporsóban

Innocentius conſtituit ut ſabbatho jejunium celebraretur, & quod tali die Chriſtus in ſepulchro jacuiſſet.

(2) A' negyven napi bőjt, mely mindgyárt hushagyó kedd után kezdetik és tart Husvétig, semrégi; nem-is egyszersmind, hanem egyszer-is másszor-is támada. Elsőben csak hat hétből álla; mivel a' mint Amborus Doctor Diſt. 4. Can. Quadr. és Gergely de Conſecr. diſt. 5. C. quadr. állattyák,

Vasárnapokon nem vólt sabad senkinek is bûjtölni; hanem Telesphorus Római Pûspök a' mint Platina irja, egy héttel meg-tóldá és parancsolá, de csak a' Papi rendnek, hogy azt meg-tartaná, *Dist. 4. C. Statuimus.* Ez el bomolván, az után a' hatodik százban Gergely Pápa hogy a' negyven napi szám ki-tellyék, a' hamvas szeredát, utánna való csötörtökót, pénteket és szombathot hozzá tóldá. Lásd dist. 5. ca. quadrag.

(3) *A' Cánthori bûjt*, mely esztendóben négyszer esik, sem régi; mivel a' mint Platina irja, Első Calixtus nevû Római Pápa találmánya, 219 esztendô tájban. Platina in Vita Calixti Primi.

(4) *A' Szentek fôfô ídnepi elôtt való bûjtök*, hogy ujjak legyenek avagy csak innet-is ki-tettik; mert magok-is a' mint alább annak helyén meghallyuk, a' Szentek Idnepi ujjak, azért azok elôtt való bûjtöknek ujjabbaknak kell lenni.

Azért e' mái napi Pápás bûjtök ellenkeznek mind az Isten törvényével, mind a' Régi Atyák praxisával, rend tartásokkal. Az Isten törvényével ellenkeznek, mert Isten nékünk a' szent Pál által azt parancsollya, hogy akarmi ételnek á nemét, á mely nékünk a' hitetlenek házokban elônkben tétetik, meg-együk, 1 Cor. 10. v. 27. Ellenkeznek a' Régi virágában lévô Ecclesiák példájával-is; mivel á bûjtök elein a' ki-keléskor sabadosok valának, ugy hogy a' Régiek közzûl a' kiakar vala, bûjtól vala, és a' ki nem akar vala, nem bûjtól vala; nem valának ekkor, mint ma, a' bûjtök szûkségesek, nem-

is ve-

is vetik vala ſenkinek is erővel a' nyakában annak meg-illését, mint ők ma cselekeſznek. Kellé erre bizonyság?

Agoſton Doctor Amborus után, azt mondgya, hogy ő mikor Rómában vagyon, böjtöl ſombath napon, de nem bűjtől mikor Mediolanumban vagyon. Auguſtin Epiſt. 118. Euſebius pedig a' régieknek eziránt való ſokáſok miben állott légyen meg-mondgya; Euſeb. hiſt. Eccleſ. lib. 4. cap. 23.

Némellyek oly vélekedésben vadnak, hogy csak egy napot kell böjtölni, némellyek hogy kettőt; némellyek hogy többet; némellyek hogy negyven napot, mind a' nappali és étſzakai órákat a' napbá ſámlálvá. Es e' bűjtőlők között fenn forgó külömbség, nem csak most utólyára kezdődött a' mi időnkben, hanem ſokkal ez előtt azok által, a' kik mi előttünk minden ſzorgalmatos meg-viſgálás nélkűl, a' mint hihető, tiſztre emeltetvén az egyűgyű és közönséges ſzokaſt meg-vetették és változtatták. Mindazáltal mind azok egymás között a' békeſ-

Alii unum ſibi diem jejunandum eſſe putant, alii duos, alii plures, alii quadraginta, horas diurnas & nocturnas computantes diem ſuum ſtatuunt. Et iſta jejunantium varietas, non noſtro demum tempore, ſed multò antea per illos cœpit, qui ante nos præter accuratam diligentiam, ut verò ſimile eſt, rerum habenis potiti ſimplicem & vulgatam conſvetudinem poſthabuerunt ac mutarunt. Nihilo tamen minus omnes illi pacem inter ſe retinuerűt, & retinemus etiamnum, & diſſonantia jeju-

nii

kefséget meg-tartották, és nii fidei concordiam *ma-is meg-tartyuk, és az* comménd at. *böjtnek egyenetlensége a' hitnek edgyeſségét javallya.*

Hol vagyon a' ſzent Irásban oly böjt, hol a' virágában lévő Eccléſiákban, a' mely a' bűnért Iſtennek eleget tégyen és örök életet érdemellyen? Avagy a' hal étellel el-töröltetiké a' vétek? Avagy az iſtentűl meg-tiltatott ételben való válogatáſt oly lelki munkák közzé kellé számlálni, a' mellyekkel az idvesség és az örök élet meg-ſzereztetik? Bizony nevetséges ember vólna, ha ki Iſtent igy ſzóllitaná-meg: *En tenéked eleget tőttem avagy meg-fizettem az én hitſzegéſemért, vagy gyilkoſságomért, avagy paráznaságomért. Mert ma nem ebédlettem.* Bellarminus azt mondgya, libr. 2. de bonis operib. cap. 11 § Nemo autem. Jejunium ut ſit meritorium & ſatisfactorium, pendet ex virtute & devotione jejunantis. Az az. *Hogy a' böjt érdemlő és elégtévő légyen, függ az, a' böjtölőnek jó indulattyától és áhitatoſságától.* Nem iſmér illyet a' ſzent-Irás; nem a' virágában lévő Apoſtoli Eccléſia. Ujság hát ez. Annak felette Canon Animæ Cauſa 13. Quæſt. 2. igy ſzóll: Animæ defunctorum quatuor modis ſolvuntur, aut oblationibus Sacerdotum, aut Charorum eleemoſynis, aut jejuniocognatorum &c. Az az. *A' Hóltaknak lelkek négyképpen óldoztatnak-el, avagy a' Papok áldozattyok által, vagy a' mi ſzerelmeſinknek alamiſnája által, vagy az Atyafiaknak rokonoknak böjtyök által. &c.*

XII.

XII. RESZ.

A' meg-igazuláſrul.

HOl vôtték amá' tudományt, és mellyik Prophétától, Evangeliſtától vagy Apoſtoltul tanulták, tudniillik; hogy a' mi Iſten elôtt való meg-igazuláſunk áll, egyátallyában (formaliter) a' bennünk lévô kegyelemben: avagy abban az Iſten igaſságában, a' mellyet ô felsége ajándékoz kinek kinek közzûllünk, a' mely által a' mi elméinknek lelke ſerint meg-ujjulunk, és a' mellett a' ſzent Lélek oſt edgyen edgyen nékûnk a' mi tulajdon magunk kéſzületünk és edgyûtt vélle való munkálkodáſunk ſzerint, a' mint akarja, ugy hogy ez ſzerint ne csak itéltetſünk az Iſten ſéki elôtt igazaknak, hanem ugyan legyünk-is belsôképpen ſivnek belsô álláſa ſerint igazak, és onnét nevezteſsünk igazaknak. A' Jéſuiták fundamentoma ez; hogy Iſten nem bocsáthattya-megaz eredet vagy cſelekedet ſerint való bûnt, ajándék belénk öntés nélkûl, csak azért ám hogy minket kedvel kûlsôképpen az igaſságra az ô Fiában, avagy hogy ô érette le akarja a' bûnt engedni és nékûnk nem tulajdonitani. Baile Jéſuita igy ſoll: Ludibrium eſt, peccatum ſemper habitare in animabus noſtris, ſed Deum nobis imputare juſtitiam Filii ſui, & per eam nos ut juſtos reputare, & ſi ſemper peccato mortali ſimus contaminati. Az az, *Csufságaz, hogy a' bûn mindenkor lakozzék a' mi lelkeinkben; de Iſten nékünk tulajdo-*

bajdonittya az ő Fiának igasságát, és azért minket igazaknak itéllyen, ámbár mindenkor halálos bűnnel légyünk-is meg-undokittatván.

Hállod a' Jésuita, csufságnak mondgya az Apostoli tudományt. Nem igy tanitám szent Pál 2-Tim 1. v. 9. 10. *Ki meg-tartott minket és hivott szent kivatallal: nem a' mi cselekedétink szerint, hanem az ő végezése és kegyelme szerint, mely adatott minékünk a' Christusban örök időknek előtte, meg-jelentetett pedig most a' mi meg tartó Urunk Jésus jeles el-jövetele által &c.* Imé az Apostol itt a' meg-igazulás kegyelmérül szólván, ollyan kegyelmet emleget, a' mely minékünk adatott örök időknek előtte, a' mely nem egyéb, hanem az Isten ingyen való kegyelmessége és könyörületessége, a' mely minékünk a' Christusban nyilatkoztaték-ki éppen. Ezt másutt *Isten könyörületességének és emberekhez való szeretetinek-is* hivja. Tit. 3. v. 4. 5. Jóllehet Isten ingyen való jó tetéséből az ő Fiáért meg-igazit bennünket: de ugyan ez életben azt tanittya ezen Apostol, hogy részszerint születtetünk ujjakká, részszerint pedig bennünk vagyon a' bűnnek maradványa, sőt ugyan bennünk lakozik, Rom. 7. v. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. Gal. 5. v. 17. Nobát a' szent Pál tanitása ellen patvarkodnak a' Jésuiták a' mikor azt tanittyák, hogy az Isten természet felett való minéműséget teremt és ajándékoz a' mi lelkeinkben, a' mely mi belőllünk a' bűnt ki-űzze, és minket uj szépséggel ékessé tégyen, a' miképpen hogy a' nap nem csak a' setétséget

get kergeti-el, hanem egyszersmind még az egész levegő eget-is világossá tészi. Igy e' kegyelmet tartyák, hogy minket Istennel edgyesítene és Isten előtt kedvessé tenné a' mi cselekedetünket: és hogy ez ugyan valóságossan a' mi lelkeinkben és sziveinkben lakozzék, és hogy ez kegyelem minékünk ingyen, de ugy hogy belső bennünk létel (habitualiter) szerint, kitűl igazaknak neveztessünk és legyünk-is, elsőben a' mi keresztségünkor adassék, és hogy ez kegyelem ne légyen csak nékünk tulajdonitás szerint, hanem hogy ez ugyan hozzánk ragadgyon és mi bennünk lakozzék, és e' csak a' maga természete szerint a' Christus igazságának nékünk tulajdonitását ki-rekesztvén, az Isten jo tetszése és kedvelléséből bűnök meg-bocsátása és minden külső kegyelem nélkül tégyen az Isten széki előtt igazakká. Lásd erről Guilielm. Bajlii Jesuitæ Tract. de Justif. quæst. 2. Bellarminust lib. 2. de Justif. cap. 2. Vasquez tom. 1. in 1. 2. disp. 204. cap. 3. num. 27.

Nem ismér illyen meg-igazulást a' szent Irás; nem a' virágában lévő Ecclesiák. Mert mind az Ovs' mind az Uj Testamentomban világos dolog az, hogy a' meg-igazulás nevezete közönségessen annyit tészen mint igaznak ismérni, itélni, mondani és meg-mutatni, a' mint a' külső polgári társaság székin-is szokták vélle élni. Kiváltképpen a' mikor a' szent Irásban ollyan meg-igazittatott emberről vagyon a' szó, a' ki vádoltatik mint hamis Igy Salamonnál Példás könyv. 17. v. 15. A' ki

meg-

meg-igazittya a' bűnöſt és kárhoztattya az igazat utálatos az Urnak egyaránt mind a' kettő. Ahol nyilvánságos dolog az, hogy meg-igazitani a' bűnöſt nem annyit téſzen mint belsőképpen a' bűnöſt el-változtatni és igazzá tenni belé öntetett és benne lakó igaſság által. Mert ha ki ezt cselekedhetné az Ur előtt utálatos nem lenne. Meg-tetſik ez az ellenében vettetett ſzóbul-is; mert kárhoztatni az igazat, nem téſzen annyit mint az igazban belsőképpen hamiſságot önteni-bé, mint ha a' hamis biró valami hamiſságot nemzhetne az igaznak ſivében; mivel az lehetetlen dolog, hogy valaki valakinek lelkét el-változtathaſſa és abban álnokságot öntheſſen-bé. Ugy amaz-is nem lehet-meg.

Azért ez iránt meg-igazitani annyit téſzen mint igaznak iſmérni és azt máſok előtt ki-hirdetni, nyilatkoztatni. Igy mondatik, Matth. 11. v. 19, hogy *a' bölcseſség meg-igazittatott az ő fiaitul.* Es hogy Luc. 7. v. 29 *az egéſz kőſség és a' publicanuſok meg-igazitják az Iſtent.* Ugyan-is e' ſzó a' vádoláſnak és kárhoztatáſnak vettetik ellenében. Igy Eſaiásnál. Eſa. 50. v. 8. *Közel vagyon a' ki engemet meg-igazit, kicsoda pörölhetne én velem? állyunk elő mind egyetemben, kicsoda léſzen nékem pereſem? Jöjjon én hozzám.* Igy ſzent Pál, Rom. 8. v. 33. *Kicsoda vádollya az Iſtennek választottit? Az Iſten az a' ki meg-igazit.* Ezekből azért és ezekhez haſonló ſok ſzámtalan ſzent Irásbéli helyekből világoſſan ki-tetſik, hogy a' meg-igazitás, a' mikor a' kárhoztatáſnak és vádoláſnak ellenében tétetik, oly értelem-

lemben vétetik, a' minémóben sóktak vétetni a' miker a' tórvény tételben a' birák, valakit meg-igazitanak. Láfd-meg Teremtés 44. v. 16. Moſes 2-dik kónyv. 23. v. 7. Elsó Király 8 v. 32. Másod Chron 6. v. 23. Job. 40. v. 3. Soltár. 51. v. 6. és 82. v. 3. és 143. v. 2. Ezech. 16. v. 51. 52. Luc. 18. v. 14.. Ez azért a' meg-igazulás semmi nem egyéb, hanem Istennek oly kegyelmes sententiája, mellyel a' hit által meg-fogott Chriſtuſért a' hivó embert a' bún és halál alól fel-fabadittya és azt igaznak itéli az órók életre. Azért meg-bocsáthattya Isten mind az eredet s' mind a' cselekedet ſerint való búneinket, és meg-is bocsáttya minden ajándék belénk óntés nélkül, kedvelvén ingyen való kegyelmeſségéból, és fel-vévén minket az igaſsagra azó Fiában, és meg-engedvén s' nem tulajdonitván nékünk a' mi búneinket. E' meg-igazitásnak Fó ſzerzó oka, az Isten, *ki meg igazittya az hamiſſat*, Rom. 4. 8. v. 33. Inditó oka, az Istennek ingyen való kónyórületeſsége. Ephes 1. v. 6. Erdemló oka ennek, csak a' Jéſus Chriſtus érdeme, Rom. 3. v. 24. 25. *Meg-igazulnak ingyen Isten kegyelmébúl a' Jéſus Chriſtusban lótt váltságnak által. Kit az Isten rendelt engeſztelló áldozatul az ó vérében való hitnek által, az elébbi búnóknek meg-bocsátásában való igaſságnak meg-mutatására.* Kiké ez a' meg-igazitás? Minden válaſztottaké és egyedúl csak azoké. Rom. 8, v. 33. és 4. v. 5. Az eſzközz a' mellyel a' válaſztottak ezt magokhoz kapcsollyák; a' hit, Rom. 3. v. 22. 24 Formalis oka,

vagy tulajdon terméſzete áll a' bűnöknek meg-bocsátásában és a' Chriſtus igaſságának nékünk tulajdonitásában, Rom. 3. v. 22. 24. *Az Iſten igaſsága a' Jéſus Chriſtusban való hitnek általa mindenekhez és mindeneken a' kik hiſznek.* &c. Rom. 4. v. 6. 7. 2 Cor 5. v. 21. *Mert az Iſten azt a' ki bűnt nem tud vala, tővé bűnné, hogy mi lennénk Iſten igaſsága ő benne* Philip. 3. v. 9 *Találtaſſam ő benne, mivel nincsen énnékem igaſságom, mely a' törvényből volna, hanem mely a' Chriſtusban való hit által vagyon, az az. Iſtentűl való igaſságom hit által.* Ephel. 2. v. 8. *Hitnek általa tartattatok-meg, és nem ti tűlletek vagyon, hanem Iſtennek ajándéka.* Igy azért mi nem másban, hanem a' Chriſtus Jéſusban keresſük a' mi meg-igazuláſunkat.

Itt fundálták a' régi Atyákis hiteket. Agoſtõ doctor, de verb. Apoſt. Serm. 6. 2 Cor. 5. 21. igy ſzóll: videte duo, juſtitia Dei non noſtra; in ipſo, non in nobis, ut juſtitia Dei impleretur in nobis: non implebatur in ſe, impleta eſt per Chriſtũ. Az az. *Láſsátok a' kettőt; az Iſtẽ igaſsága nem a' mi énk: ő benne, nem mi benűnk: nem tellyeſedik vala bé ő magábã, bé tellyeſedet a' Chriſtusbã.* Bernhárd Epiſt. 190. Aſſignata eſt homini juſtitia aliena, qui caruit ſua. Az az. *Tulajdonittatott az embernek más igaſsága, kinek magának nem vólt igaſsága* Ismét Serm. 61. in Cantic. Nompe factus es mihi, tu Chriſte juſtitia á Deo. Numquid mihi verendum ne ambobus ſufficiat? Non eſt pallium breve, quod non poſſet operire duos. Et te pariter & me operiet larga & æterna juſti-

justitia. Az az. *Tudniillik, lőttél te énnékem Christé Istentúl igasságom. Avagy félnem kellé nékem attul, hogy valamint kettőnknek nem lészen elég? Nem kurta palást ez, hogy kettőt vélle bé nem fedhetnének. Mind tégedet s' mind engemet egyenlőképpen bé-fed e' bő és őrökké való igasság.* Ezt hitték és vallották a' régib Pápisták. Medina 1. 2. quæst. 110. art. 2. EX SENTENTIA OMNIUM THEOLOGORUM Deum rectissimè posse justificare hominem absque habitibus infusis *Medina* azt állattya *A' SZENT IRAST MAGYARAZO MINDEN DOCTOROK ERTELMEKBŐL, hogy Isten igazán meg-igazithattya az embert, a' belé öntött* habitusok, *indulatok nélkül.*

Ezt allatták az ujjabb Pápások-is a' kiket Nominaleseknek hívnak. Vasquez Jésuita azt mondgya: Ex sententia Nominalium sicut ex sententia Hæreticorum sequi, totam justificationem nostam, in favorem, ut in formalem causam revocari. Az az. *A' Nominalis Doctorok értelmébül, mint szintén az Eretnekekéből a' következik, hogy az egész mi megigazulásunk, az Istennek jó kedvére, ugy mint egyátallyában való okra vitetik.* Lásd Vasquez Jésuitát 1. 2. Tom. 2. disp. 222. cap. 1. & 2.

Hol vőtték ez iránt való vélekedéseket a' Pápások? A' mennyiben ez azt tartya, hogy a' megigazulás formalis oka, az az egyátallyában csak a' miben az áll nem egyéb, hanem az *inhærens*, , az az, bennünk lévő igasság, csak hamar Bernhárd Apátur után a' 12-dik Százban támada: a' mennyiben

nyiben pedig azt tanittya, hogy az a' mi bennünk lévő igasság, csak a' maga erejével, az ő természete szerint, az Isten jó kedve nélkül &c. igazit-meg Isten előtt, a' tizennegyedik százban 1317 esztendőben a' Scholasticusok tövisses kertében egy Aureolus Péter nevű Minorita barát által kele-ki leg-elsőben, a' mint Vasquez Jésuita a' nevezett helyen meg-vallya. Ezt követték az után; Capreolus János, Tolossanus, in 1 Sent. dist. 16. q 1. art. 3. Ruardus Tapperus art. 8. Sess. *Occurrit hic.* Végre a' Tridentomi Conciliom ugyan meg-határozá; de igen homályossan: mellyet mindazáltal, az ő édes magzati a' Jésuiták, meg-világosítának eléggé. Ujság hát ez!

Hol vötték a' cselekedetek által való meg-igazuláſt?

Ugy vagyon a' Papistasag a' hitet embernek Isten előtt való meg-igazulásából ki nem rekeszti, mindazonáltal azt allattya, hogy az által, nem annyiban igazulunk-meg a' mennyiben az a' Jésus Christus érdemét és igasságát, mint lelki kéz megfogja, hanem csak a' mennyiben az, nem egyéb, hanem csak valami el-készülés, ugy mint; a' mely által ember a' meg-igazuláſra vagy a' kiváltképpen való kegyelemre el-készitteték; melynek segitsége által szerez ember ő magának benne lévő (inhærens) igasságot. Lásd-meg a' Tridentomi Conciliomot Sess. 6. cap 6. & 8. A' hol a' hitet csak dispositionak, idvesség kezdetinek, fundamentomának és minden meg-igazuláſnak gyökerének állattya,

tya. Ugy magyarázza ezt Bellarminus Cardinál és Jésuita-is; de Justificat. lib. 1. cap. 13. §. 3. 4. Ugyan ott a' meg-nevezett könyvnek 12. részének utóllyán ezent világosittya, ezt mondván:

A' Catholicusok és kiváltképpen a' Tridentomi Synat maga, (a' mellyet à Catholicusok mint tanitó Mester Aszszont követnek) hét cselekedeteket számlál elő, a' mellyekkel kéßittetnek-el a' hitetlenek az igasságra, ugy mint, a' hitnek, félelemnek reménségnek, szeretetnek, pœnitentianak, a' Sátramentom fel vételének igyekezetinek és az uj élet és Isten parancsolati meg-tartása szándékának cselekedeti.

Catholici ac præsertim Synodus ipsa Tridentina, (quam omnes Catholici ut Magistram sequuntur) Sess. 6. cap. 6. septem actus enumerat, quibus impii ad justitiam disponuntur, videlicet, fidei, timoris, Spei, dilectionis, pœnitentiæ, propositi suscipiendi Sacramenti & propositi novæ vitæ atque observationis mandatorum Dei.

Nohát csak ugy igazul-meg ember Isten előtt ez ő értelmek szerint a' hit által, mint cselekedet által. Láss erről bővebben Vasquez Gábornál; tom. 2. in 1. 2. disp. 210. cap. 2. num. 10. 11.

Ez illyen meg-igazulás Phariseusi és nem Apostoli. Igy akar vala ama' Phariseus meg igazulni, Luc. 18. v. 11. 12. *Isten hálákat adok néked hogy nem vagyok ollyan mint egyéb emberek, ragadozók, hamissak, paráznák, vagy a' minémű e' Publicanus is: Bőjtölök kétszer egy héten, igazán meg adom dézmáját minden marhámnak.* Illyen vala a' Sidóke, kik

ellen ſent Pál Rómában és a' Galatákhoz irt leveleiben valoban nagy harczot indita; a' holott az Apoſtol nyilván tanittya, hogy a' mi Iſtenünk előtt való meg-igazuláſunk ingyen kegyelemből vagyon, hit által a' törvénynek cselekedete nélkül. Rom. 3. v. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. Ellene ez az Abrahámének, Rom. 4. v. 3. 5. Ellene Dávidének; Rom. 4. v. 6. 7. 8. Ellene ama' Publicanusének, Luc. 18 v. 13. *A' Publicanus pedig távul álván, nem akarja vala ſzemeit-is az égre fel emelni, hanem veri vala az ő mellyet ezt mondván; Iſten légy irgalmas nékem bűnös embernek.*

Mikor és kik által csuſza-bé e' Phariſeuſi és Sidói meg-igazulás az Eccléſiában? A' Papiſta Scholaſticus Doctorok által, kiknek első ſzülője Guilielmus Altiſſiodorenſis lőn 1240 eſtendő tájban. Elsőben-is Alexander Alenſis ada erre néki valami csekély alkalmatoſságot: Ki noha ſánt ſándékkal nem ſzólla ſemmit-is a' meg-igazuláſrul, ſem à meg-igazitó hitről; mindazáltal forgatá a' formátlan és formás hitet, azt állatvan hogy a' reménlett dolgoknak a' reménség a' valósága, ugy mint forma; a' hit pedig ugy mint matéria, az az, materiális diſpoſitio, a' mely által vadnak a' lélekben a' reménlett dolgok a' mennyiben azok a' reménlés alatt vadnak. Láſd *Alex. Alent. Summ. Theolog. part.* 3. *q.* 68. *membr.* 9. *art.* 3. *in reſolutione.* Igy mondatik elsőben-is a' hit diſpoſitionak *el-készitéſnek.* Ekkor tájban csuſza-bé a' több cselekedetek által való meg-igazulás-is az Eccléſiában. Elsőben

ben csak azt kezdék imigy amugy disputatiora vonni, hogy ha a' bûn el-tôrôltetiké a' tôredelmesség és alázatosság által? Megigazulé ember à bûnek meg-vallása által? Lásd Magist. Sentent. in 4. Sentent. dist. 17. Innét a' kövétkezendô Scholasticusok alkalmatosságot vévén tovább kezdének a' dologban bé-lépni s' az el-kéßitô dispositiokrul illyen kérdéseket fel-tenni: *Vallyon az Istentelen meg-igazulására meg-kivántatiké a' szabad akaratnak mozdulása, meg-indulása? Vallyon meg-kivántatiké a' szeretetnek mozgása azonra? Vallyon ugyan azonra a' tôredelmesség és bûnön való bánkodás meg-kivántatiké?* A' mint ezt Altissiodorensisnél, Alensis Sándornál, Aquinas Tamásnál és Bonaventuránál széllyel meg-láthatni. Es igy ezek által lábat kapa és ki-hirdetteték, hogy embernek Isten elôtt való meg-igazulása, léßen nem csak hit által, hanem valamennyire a' cselekedetek által-is, végre a' Tridentomi Synatban ez ugyan átok alatt vetteték az emberek nyakában. Ujság hát ez. Nem vévék ezt bé a' régibb Pápás Scolasticusok; nem az utánnok való uj Pápás Doctorok közzûl sokan. Példa Durandus, ki a' mint Gabriel Vasquez bizonyittya, azt állatá, hogy az ember Isten elôtt kedves, kellemetes és szerelmetes, minek elôtte még benne szeretet és igasság nem vólna. Ismét.

Abból az Isten kedvellésébôl, a' mellyel ô tôlle szerettetünk és a' mellyel ô nálla kedvesek vagyunk, Ex illa acceptatione Dei quâ ab ipso prius diligimur, & quâ ei grati sumus, non oriri necessa-

nem származik szükségesképpen ez ajándék és bennünk lévő kegyelemnek és igasságnak (habitussa) indulattya, mert szeretheti Isten az embert és néki akarhat fő jót, ugymint, örök életet, a' melyre ötet kedvelli, ha szintén nem önt-is ő beléje valami ajándékot és indulatot, Harmadszor, a' törvényből, Isten akarattyábul végeztetett az, hogy ez illyen szeretetből, a' mellyel Isten elsőben kedvelli az embereket és azokó néki szerelmeteſek, származzék a' bennünk lévő igasságnak ajándéka és indulattya.

rió hoc donum & habitum juſtitiæ & gratiæ inhęrentis, quia poteſt Deus hominem diligere & ei velle ſummum bonum, nempe vitam æternam, ad quam ipſum acceptat, etiam ſi ei non infundat aliquod donum & habitum. Tertiò ex lege, voluntate Dei ſtatutum eſſe, ut ex tali dilectione, quâ Deus prius acceptat homines & charos habet, oriatur donum & habitus juſtitiæ inhęrentis. Gabriel Vaſquez in 1. 2. Tom. 2. diſp. 205. C. 1. & 2.

Ezen értelmet tulajdonit ugyan ott e' Jéſuita, Occamnak, és Pantuſſa Antalnak-is. Erre mondgya hogy hajol Soto Domonkos-is. Ezek a' jámbor Pápáſok azt állattyák látodé; hogy az embert Iſten előtt kedveſsé nem téſi valami belső bennelévő minémüség; hanem csak az Iſten hozzája való ſzerelme és jó kedve- Ama' hires Scotus nevű Pápás Doctor és mind a' Scholaſticuſok, kik köztök Nominaleſeknek neveztetnek, nyilván tanittyák, hogy minden ajándék bé-öntéſe és embernek bel-

sö

sö megváltozása nelkûl eltörôltethetik és elmosattathatik à bûñek mocska, vagy csak egyedûl a' bûnnek le-engedésé által, az embernek maga kedveltetése nélkûl, mely ôtet tenné kedvessé; vagy más módon, az embert meg-igazitván, az ô hozzája meg-mutatott ingyen való kegyelmességébûl és kûlsô kedvellésbôl, minden ô meg-változása nélkûl. E' vólt értelme nem csak Scotusnak, hanem Occamnak, Biel Gábornak, Alliacomi Péternek, és Ariminensis Gergélynek, a' mint Vasquez ugyan ott disp. 206. meg-vallya. Ez Medina Jánosé, ez Sándoré. Sôt Medina, a' mint fellyebb meg hallók, azt állattya, hogy az ô kôztôk való Irás magyarázóknak mind csak ez vólt értelmek, hogy Isten az embert igazán meg-igazithattya a' beléje öntetet ajándék nélkûl. Azt mondgya ezen Vasquez Jésuita 1. 2. Tom. 2. disp. 222. cap. 2. hogy e' tulajdonitásnak nemét és a' Christus érdemének reánk fejezését, a' mellyel a' bûnôk mondatnak el-fedeztetni és mi-is mondatunk igazaknak tartatni, meg-kell vallani mind azoknak a' Pápás Doctoroknak, valakik azt állattyák, hogy a' mi bennûnk lévô igasság minket kedvesekké tészen Isten elôtt, nem maga terméßetiben, hanem az Isten tetßésébôl és kedvellésébôl, tudniillik, mert Isten akar minket kedvelleni, kik oly formában vagyunk, a' kiket meg-lehetne, hogy ne ßeretne. Azt mondgya továbbá, hogy hasonlóképpen azokis, a. kik azt állattyák ugyan, hogy a' bennûnk lévô minémûség, valóságos szentség és igasság igazit-

meg; mindazonáltal önnön magok természetekben minket a' bűnöktűl meg nem tisztitanak, hanem ha uj akarattya és a' meg-engedő Istennek jó kedve járuland ide. Ezek felől azt mondgya Vasquez, hogy *Vagy akarják vagy nem*, de csak kinßerittetnek meg-engedni, a' Christus érdemének ujjabb tulajdonitását. Sőt másutt disp. cap. 1. 2. azt mondgya ezen Jésuita hogy ez oly értelem vólt, a' *melyre nem kevesen a' Scholasticusok ugyan ßzve esküdtenek, tudni illik, hogy nintsen mi bennünk semmi, se indulat, (habitus) se cselekedet, a' mely a' maga természetiben meg-igazithatná a' lelket, és a' bűnökből meg-tisztithatná, hanem arra szükségesképpen ßükölködünk az Isten jó kedve nélkül, mely azt kedvelli és le-engedi vagy meg-bocsáttya nékünk a' bűnt, a' mely jó kedve Istennek járulván a' mi belső és bennünk lévő igassághoz, a' meg-igazulás bé-tellyesedik.* Ez értelemben lenni mondgya, Ricardot, Scotust, Gábort, Occamot, és Medinát. Annakfelette ezen értelemben lenni állattya azokat-is, a' kik azt tanittyák, hogy a' kegyelem ki-űzettetik a' bűntűl, vagy ellenben a' bűn a' kegyelemtűl, solùm demeritorie non autem physicè ex natura rei, az az, *vagy csak az érdemre nézve, nem pedig valósággal a' dolog természetire nézve.* Illyenek valának, Bonaventura, Ricard, Scotus, Durandus, Paludanus, Conrád és Gábor. Harmadßor azokat a' Doctorokat-is ide számlállya, a' kik a' mi bennünk lévő igasságot hasonlittyak az érczhez, a' melyből pénz csinálltatik; a' kegyelemnek és az igasságnak pedig azt a' tekin-

tekintetit, a' mely által tettsûnk Istennek hasonlittyák az árrhoz, a' mellyet a' Király a' pénznek ád törvénnyel és maga akarattyával. E' vólt értelme Occamnak, Gergelynek, Gábornak, Alliacomi Péternek; Sôt a' Tamásoskolájábul-is ezen megedgyeztek Victorius és Canus és más ujjabb Thomisták, Tamás követöi, feles Pápás Doctorok ellen. Vasquez Jésuita az ô módgya szerint itt igy panasolkodik. Tom. 2. in 1. 2. disp. 104. cap. 2.

Nem gyózök eléggé csudálkoznirajta, hogy a' régi Scholai Doctorok, a' kiket ez ideig elô számláltam, a' bennünk lévô igasság felôl, oly alávalójúl értettenek, hogy azt irtózták mondani valóságos igasságnak, és bennünk lévô szentségnek, a' mely önként a' maga természete szerint, szükségesképpen tesség Istennek. Az Uj Irás magyarázó Doctorokon pedig sokkal inkább csudálkoztam, hogy a' Tridentomi Conciliomnak jeles meghatározása után, oly KICSINYKE BENNEK LEVÔ IGASSAGOT engedtenek az igáznaknak, hogy

Non possum non mirari, antiquos scholasticos, quos hactenus memoravi, quod de justitia nobis inhærente ita abjecté senserint, ut veram ei ascribere formidaverint rationem justititiæ, & sanctitatis inhærentis, quæ suapte natura, Deo necessariò placeat. Recentiores verò Theologos, multò magis miratus sum, quod post præclaram Concilii Tridentini definitionem, tàm EXILEM JUSTITIAM INHÆRENTEM, justis concesserint, ut ex se non habeat virtutem tergendi maculas peccato-

hogy annak ne légyen ónnón magában ereje a' bűnök moeskának el-törlésére, és azokat el ne moshassa, hanem ha az Isten jó kedve és engedelme által engedtetnek el.

torum, nec eas purgare valeat, nisi favore & condonatione Dei relaxentur.

Jeles dolog e' Jésuita dolga. Ó csudálkozik a' régi tudós embereken és az ujjabb Páp[illegible]sta Doctorokon; hát ha azok ma élnének, vagy az ő idejében éltenek vólna, vallyon nem csudálkoztanak vólnajé e' maga hányó Jésuita vakmerő bátorságán, hogy minden ő Mesteri ellen és a' Római Eccléſia annyi főfő népei ellen, a' hitnek illy derekas és fűkséges ágazattyában, az Eretnekekhez adván magát, hadat méréſzlett inditani? Azok közőtt az ujjabb Doctorok közőtt vóltanak a' Coloniai írás magyarázó Doctorok, kik irták amaz kőnyvet: Antidogmatis contra Reformationem Hermanni Archiepiſcopi, mely kőnynek Authora Gropperus vala. Azt állattyák abban a' kőnyvben, hogy a' Chriſtus tőkélletes igaſsága az, a' mellyel elsőben meg igazulunk. Tit. de juſtif. Per quas cauſas juſtificemur. Non quomodo extra nos in ipſo eſt, ſed ſicut, & quãdo eadem nobis imputatur, ad juſtitiã, dũ tamẽ fide apprehẽditur; Hæc ipſa (*inquiũt*) juſtitia Chriſti præcipua nobis imputata eſt, & ſumma juſtificationis

Nem a' mint (így ſolnak) *mi kivűllünk ő benne vagyon, hanem a' miképpen és a' mikor azon minékünk igaſságra tulajdonittatik; a' mikor mindazáltal hittel fogattatik meg; Ugyan ezen* (így ſolnak) *minékünk tulajdonittatott Chri-*

Christus igazsága a' mi meg-igazuláſunknak kiváltképpen való és fóbb oka.

Ezekhez ád Vega máſokat-is. *A' Császártul a' Ratisbonai Országgyűlésében az edgyütt beſzélgető Proteſtanſoknak adatott könyvecskének* Authori *ſzerzői, azt állattyák, hogy csak a' Christus igaſságának nékünk tulajdonitaſa által, a' mennyiben a' mi hitünk meg fogja a' Chriſtus könyörületeſségét és igaſságát, a' Christus érdeméért igazulunk mi-meg Iſten előtt.* Ezeket pedig mondgya, hogy vóltanak (Catholici doctrina & pietate inſignes) *Catholicuſok, tudománnyal és kegyeſséggel jeleſek.* Ezek közzé ſámláltatik Albert Pighius, egyébaránt Calvinuſnak meg-eskûtt ellensége. Ez-is igen jozanon érte a' meg-igazulás felől.

Igy ir Pighius. *Megigazit ézért minket az Atya Iſten az ő ingyen való jóságából, a' mennyiben minket kedvell a' Chriſtuſban, midőn minket ő beléje óltattakat a' Chriſtus ártatlanságában és igaſságban* onis noſtræ cauſa.

Vega de Juſtificatione, lib. 15. cap. 11. & 21. Authores libelli oblati à Cæſare proteſtantibus, collocutoribus in comitiis Ratisbonenſibus, *aſſerunt*, tantùm per imputationem juſtitiæ Chriſti, quatenùs Fides noſtra apprehendit miſericordiam atque juſtitiam Chriſti, propter meritum Chriſti nos juſtificari coram Deo.

Albertus Pighius de fide & juſtificatione controv. 2. pag. 49. Juſtificat ergo nos Deus Pater, bonitate ſuâ gratuitâ, quà nos in Chriſto complectitur, dum eidem inſertos innocentiâ & juſtitiâ

ban fel-öltöztet, a' mely egyedül a' mint hogy valóságos és tökélletes, ugy mint, a' mely az Isten ßinét el-szenvedheti, ugy azt az edgyet kell mi érettünk az Isteni itélö szék elött meg-állitani, és mint egy a' mi igyünknek közben járóját, azonnak bémutatni, a' melyhez támaszkodván ittis nyerjük el a' mi bűneinknek szüntelen való meg-bocsátását, a' kinek tisztaságával bé-fedetvén nem tulajdonittatnak nékünk a' mi bűneinknek szennyei és a' mi tökélletlēségünknek tisztátalansági, hanem mint egy eltemettetvén el-fedetnek, hogy az Isten itéleti eleiben ne mennyenek; miglen meg ölettetvén mi bennünk és tellyességgel el-óltatván az Ovember, az Isteni jóság minket a' bóldog békességben az Uj Adámmal egyben, bé fogadgyon, a' hol az Urnak napját várjuk, a' hová bé-fogadtatván

tiâ Christi nos induit, quæ una, ut vera & perfecta est, quæ Dei sustinere conspectum potest, ita unam pro nobis sisti oportet, tribunali divini judicii & velut causæ nostræ intercessorem, eidem representari, qua subnixi, etiam hic obtinemus remissionem peccatorum nostrorum assiduam, cujus puritate velatæ non imputantur nobis sordes nostræ, imperfectionum immunditiæ, sed velut consepultæ conteguntur, ne in judicium Dei veniant, donec confecto in nobis & planè extincto veteri homine, divina bonitas nos in beatam pacem, cum novo Adamo recipiat, ubi diem Domini expectemus, quo receptis etiam incorruptis corporibus, toti transferemur in regni cœlestis gloriam.

romol-

romolhatatlan testeinkel-is egészlen által vitetünk a' mennyei Országnak dicsőségében. Ugyan ott egy kevelse fellyebb folio 47. igy szóll ezen Pighius:

Hogy a' Christus engedelmességében helybeztetetik a' mi igasságunk, az innét vagyon, mert az nékünk ő beléje óltattaknak. mint ha az, a' miénk vólna tulajdonittatik, ugy hogy ugyan azon által mi-is igazak legyünk.

In Christi obedientia quod noſtra collocatur juſtitia, inde eſt, quod nobis illi incorporatis, ac ſi noſtra eſſet accepta ea fertur; ita ut ea ipſa etiam nos juſti habeamur.

Hallyuk meg csak az egy Contarenus Kardinált, Tract. de Juſtificat.

Mivel azt mondók, hogy mi az igazságra jutunk hit által, a' mi bennünk lévő igasságra ugymond és szeretetre és kegyelemre, mellyel tétetünk az Isteni természetnek részessivé; és a nékünk ajándékoztatott Christus igasága által, a' mellyel bé-óltattunk a' Christusban és fel-óltöztük a' Christuſt. Azért csak egyedül ő valóságos és allando igassághoz kell nékünk támaszkodnunk, és csak EGYEDÜL szért kell el hinnünk hogy

Quoniam diximus ad juſtitiam nos pervenire per fidem, juſtitiam inquam inhærentem nobis & charitatem ac gratiam, quâ efficimur divinæ conſortes naturæ: & juſtitiam Chriſti nobis donatam, qua inſerti ſumus Chriſto, & induimus Chriſtum. Hac ergò ſola certa & ſtabili nobis innitendum eſt, & ob eam SOLAM credere nos juſtificari coram Deo, id eſt, juſtos haberi & eſſe juſtos. Hic eſt pretioſus

hogy meg-igazulunk Isten előtt, az az igaznak tartatunk és igazak leßünk. Ez à Keresztyéneknek ama' drágalátos kéncsek, a' mellyet a' ki talál el-adgya mindenét a' mie vagyon, hogy azt meg-vegye. Ez ama' drágalátos gyöngy, a' mellyet a' ki talál, mindenét el-hadgya, hogy arra szert tegyen. Azt mondgya az Apostol, mindent egyebet kárnak álitottam, hogy a' Christußt meg-nyerjem, nem lévén magam igasságom, hanem az a' mely a' Christus hiti által vagyon Azoknakpedig a' kik a' magok szentségekhez támaßkodnak a' mondatik a' titkos könyben, mert lágy meleg vagy, ki kezdelek tégegedet okádni az én számból, mert azt mondod, hogy gazdag vagyok, és semmi nélkül nem szükölködöm, és nem látod a' te mezitelenségedet &c. Es máßutt isínét azon Titkos könyv-

ille Christianorum thesaurus, quem qui invenit vendit omnia; quæ habet, ut emat illum. Hæc est pretiosa margarita, quam qui invenit, omnia linquit ut illam habeat; dicit Apostolus, omnia alia detrimenta putavi, ut Christum lucrifacerem, non habens justitiam meam, sed eam quæ est per fidem Christi, illis verò qui nituntur sanctitate sua, dicitur in Apocalypsi, quia tepidus es, incipiam te evomere ex ore meo, dicis enim dives sum, & nullius egeo & non vides nuditatem tuam &c. Et alibi item in Apocalypsi. Dabo tibi calculum novum, in quo nomen scriptum, quod nemo scit, nisi qui accipit. Hoc nomen est nomen Christi, & verè nullus scit, nisi qui accipit. Inde est quod experimento videmus viros san-

könyvben. Adok néked uj kövecskét, a' mellyen olly név vagyon irva, a' mellyet ſenki nem tud, hanem a' ki azt véſzi. Ez név a' Chriſtus neve, és bizonyára ſenki ſem tudgya, hanem a' ki véſzi. Onnét vagyon, hogy tapaſztalva láttyuk a' ſſent embereket, hogy ők mennél inkább elő mennek az igaſságban, annál laſſabban tetſſnek magoknak, és ezokáért annál inkább éſzre véſzik, hogy ők ſzűkölködnek a' Chriſtus nélkül és a' Chriſtuſnak nékik ajándékoztatott igaſsága nélkül. Es azért magokat el-hadgyák és a' Chriſtushoz támaſzkodnak. Ez nem azért ſokot lenni, hogy ſzentebbekké lévén, keveſſebbet látnának mint az előtt, ſem nem azért hogy igy már lankattabb és alább való elmékké lőttenek vólna. Sőt mennél inkább a' ſſentségben elébb mennek, annál

ſanctos, qui quantò magis in veritate proficiunt, tanto minus ſibi placent, ac propterea tanto magis intelligunt, ſe indigere Chriſto, & juſtitia Chriſti ſibi donata. Ideoque ſe relinquunt & ſoli Chriſto incumbunt. Hoc non ob eam accidit cauſam, quod facti ſanctiores minùs videant quàm prius, neque quoniam facti ſint animo demiſſiori & viliori. Imò quanto magis in ſanctitate proficiunt, tanto majori ſunt animo, tanto ſunt perfectiores. Repetamus exemplum de ruſtico, qui in gratiam filii Regis factus ſit civis & aulicus Regis, & qui jàm cœpit imbui moribus Regiis, utique hic, cum in eo maneant veſtigia ruris, quamvis cœperit inſtitui moribus Regiis, nihilominus habet eum tanquam aulicum

nál nagyobb elmével vadnak, annál éleſſebb elméjűek. Vegyűnk példát a' paraſzt mezei ẽberről, a' ki a' király fia kedvéért haza fiává és a' Király Udvari hűſſe lőtt, és a' ki már kezdett királyi erkőlcsőkre tanittatni, bizonyára ez, jóllehet ő benne még a' paraſzti majorságnak vagyon nyõdoka, béllyege, ámbár kezdetett királyi erkőlcsőkre tanittatni, mindazáltal a' király őtet ugy tartya mint Udvari emberét és baráttyát az ő fia kedvéjért, és érdeméjért, a' mellyeket ajándékozott annak a' paraſzt embernek. Azt mondgya bóldog Thamás, midőn a' kereſztség Sácramentomárul ſzóll, bogy az által el-tőrőltetnek minden bünők és minden vétek, s' akarmely bűntetés alá való kőtelezés, és okát adgya, mert minden ember a' Chriſtus halálában kereſztelkedik-meg, és ő vél-

& familiarem, ob gratiam & merita filii quæ ruſtico illi donavit. Dicit B. Thomas, cùm loquitur de baptiſmi Sacramento, quod eo abluuntur omnia peccata, & omnis reatus culpæ & pœnæ cujuſcunque, & reddit rationem, eo quod unuſquiſque baptiſatur in morte Chriſti, & cum eo ſepelitur, ut inquit Apoſtolus. Idcirco ita ſe habet baptiſatus, ac ſi ipſe gerens perſonam Chriſti mortuus fuiſſet, paſſus & conſepultus cum Chriſto, & cum Chriſto reſurrexiſſet, in novam vitam. Eccè quàm præclarè dicit doctiſſimus pariter & ſanctiſſimus vir, mortem Chriſti, paſſionem & meritum nobis donari, nobis communicari in baptiſmate, quod eſt fidei ſacramentum. Credo ſatis illuſtratum fuſſe hactenùs lo-

vélle edgyütt el-temettetik a' miut az Apoſtol ſóll. Annak okáért ugy vagyon dolga a' meg-kereſztelkedett embernek, mint ha ő a' Chriſtus ſzemélyét viſelvén maga hólt vólna meg, ſzenvedett és el-temettetett vólna a' Chriſtuſſal edgyütt, és a' Chriſtuſſal edgyütt feltámodott vólna az uj életre. Imé, mely jeleſſen mondgya ez, a' mint tudománnyal, ugy ſzentséggel nagy ember, hogy a' Chriſtus halála, ſzenvedéſe és érdeme nékünk ajándékoztatik, mi velünk közöltetik a' kereſztségben, a' mely a' bitnek Sácramentoma. El-hiſzem, hogy eléggé meg-világoſittatott ez ideig az Iſten előtt való meg-igazuláſnak helye; mellyikhez kelleſſék támaſzkodni, vallyon mondok TAMASZKODNI kellé a' bennünk lévő igaſsághoz, avagy a' Chriſtus igaſságához, a' mely nékünk ajándékoztatott és velünk közöltetett.

locũ de juſtificatione apud Deum, utra debeamus niti, NITI, inquam an juſtitia nobis inhærente, an juſtitia Chriſti, nobis donata & communicata.

Vedd eſzedben ember, imé e' Pápás Kardinál nyilván meg-kűlömbőzteti az el-kezdetet bennünk lévő igaſságot vagy ſentséget, és azt a' Chriſtus igazságát a' mely nékünk ajándékoztatik és velünk közöltetik. Ennek, tudniillik, a' Chriſtus igaſságának tulajdonittya a' mi meg-igazuláſunkat, meg-engedvén mindazonáltal amaz elsőnek-is valóságát és ſzükséges vóltát, de ugy hogy azt elégtelennek iſméri lenni a' mi meg-ſzabaduláſunkra, ha az Iſten igazságának ellenében vettetik. La hol vólt Calvinus előtt a' mi igaz reformata Vallásunk.

sunk. Mert mi-is nem vettyük-meg a' léleknek meg-ujjulása által való bennünk lévő minémüségeket, sem azokat haszontalanoknak lenni nem alittyuk; jóllehet azoknak Isten előtt való meg-igazulásunkra való erőt nem tulajdonitunk. E' kettőt edgyütt meg-ismérjük s' meg-vallyuk, de mindeniknek a' Szent Irás szerint a' mi az ő rendi és méltósága, illendő meg-különböztetéssel meg-adgyuk. Az ember meg-igazul az igasságnak néki tulajdonitása által; és ugyan azon ember meg-szenteltetik a' Szent Léleknek meg-ujjitása által. Mind a' kettő ingyen adatik nékünk Istentül, a' Christus érdeméjért: Csak hogy ez a' különbség; hogy a' meg-igazulás áll a' bünöknek meg-bocsátásában és a' Christus igasága nékünk tulajdonitásában; de a' meg-szenteltetés áll a' belső meg-változásban, és az Ov embernek Ujj emberré való által változásában, az uj habitusok, indulatok, és el-kezdődött engedelmesség által. Amaz igazság a' Christusban vagyon; a' szentség pedig mi benününk: Es amaz, ugy mint, a' mely a' mi meg-igazulásunknak fundamentoma tökélletes; ez pedig tökélletesség nélkül való. Amaz minket az Isten itélő széki előtt fel-szabadit, és azt miveli hogy békességünk légyen lelkünk ismeretiben: Ez ellenben a' mi meg-engesztelteteésünknek bizonysága, *ut az országra nem oka az országlásnak*, a' mint Bernhárd Doctor állattya. Bernhard. de grat. & lib. arb. sub finem. A' meg-igazulás egy szempillantásban való el-osztathatatlan munka; de a' meg-szenteltetés, egymás után

után következő; ugy mint, a' melynek graduſi vadnak. Ama' kűlső ajándékozáſſal ſzokott lenni; E' pedig az el-változáſnak belső mozgáſa által. Ez a' mi Vallásunk.

Ez a' régi Profétai és Apoſtoli vallás. Pſal. 130. v. 3. 4. *Urá ha à mi bűneinket megtartándod; Uram kicsoda álhat meg? De te nállad vagyon a' kegyelem hogy tiſztelteſſél.* Pſal. 143. v. 2. *Ne ſzály ítéletben a' te ſzolgáddal; mert nem igazul meg te előtted az élők közzűl egy is.* Láſd-meg Szent Pált-is 1 Cor. 5. v. 21. *Iſten azt a' ki bűnt nem tud vala, tévé bűnné, hogy mi lennénk Iſten igaſsága ő benne.* Phil. 3. v. 9. *És találtaſſam ő benne mivel nincsen énnékem igaſságom mely a' törvénybűl volna, hanem mely à Chriſtusban való hit által vagyon, az az, Iſtentűl való igaſságom hit által.* Epheſ. 2. v. 8. *Kegyelem által tartattatok-meg hit által, és az nem magatoktul vagyon, hanem Iſten ajándéka.* A' mely kegyelem ſemmi nem egyéb, hanem az Iſten jó kedve, mely téſſen *bennűnket boldoggá, igaſságot tulaidonitván nékűnk cſelekedet nélkűl és nem tulajdonitván nékűnk bűneinket.* Rom. 6. v. 7. 8.

Mivel hogy azért ſem a' Szent Irás, ſem a' virágában lévő Eccléſiák, ſem a' régibb Scholaſticuſok, ſem a' nemeſſebb elméjű ujjabb Pápiſták e' Phariſeuſi és Sidói cſelekedetek által Iſten előtt való meg-igazuláſt iſmérni és bé-venni nem akarták, mi-is nem vesszűk s' iſmérni ſem akarjuk.

370

XIII. RESZ.

A' meg-igazulás bizonyos vóltáról.

HOl vóttek és kitúl tanulták azt a' tudományt, hogy az Isten előtt egyßer meg-igazult és a' kegyelemben bé vétetett ember soha tellyes életében hitnek bizonyos bizodalmával bűnei bocsánattya és Isten előtt való meg igazuláſa felől bizonyos nem lehet, ugy hogy a' felől kételkedni ne kelletnék hanem ha rendkivúl való jelenés által jejelentetik-meg valakinek? Ez a' Pápiſta vallás, a' mint ezt meg-láthatni Concilii Tridentini Seſſ. 6. can. 9. & canone 15; a' hol e' Conciliom e' vélekedéſt le-téßi, sőt ugyan átok alatt akarja a' kereſztyének nyakában vetni.

Igy magyarázzák ezt a' Jéſuiták-is, nevezet ſzerint Vaſquez in 1. 2. diſp. 2. cap. 9. és Bellarminus lib. 3, de juſtif. cap. 3. Sőt Panigarola Lect. 92. pag. 78. ugyan káromkodik az igaſság ellen. Si quis dicat, confido me ſalvatum iri per ſangvinem Chriſti, eſſe STULTITIAM & grave PECCATUM. Az az; *Ha ki mondgya, hogy én el-hiſzem hogy idvezülök a' Chriſtus vére által,* BOLONDSAG *az és igen nehéz* VETEK.

Nem iſmer illyen tudományt, ſe a' ſzent Irás; Nem a' virágában lévő Eccléſiák: Sőt ellenében tanit ßent Pál, Rom. 8. v. 15. 16. 26. 33. 34. 35. 38. 39. A' honnét a' többi kőzött illyen erőſség ßármazik, Valamirúl a' ßent Lélek tanubizonyságot

got tészen a' mi lelkünknek, azt nem csak közönségessen, hanem ugyan meg-határozva is hitnek bizonyos bizodalmával el kell hinni és valóság gyanánt tartani. *De a' szent Lélek tanubizonyságot tészen a' mi lelkünkkel edgyütt*, nem csak arról, hogy némellyek fiai Istennek, hanem arról, hogy *ugyan mi vagyunk az Isten fiai: Hogy ha fiak, tehát örökösök: Istennek ugy vagyon örökösi, a' Christusnak pedig örökös társai.*

Nohát mivel hogy vagyon arról meg-csalhatatlan bizonyságunk, hogy a' kegyelemben vagyunk és az dicsőséget fogjuk birni, tehát bizonyos bizodalommal el kell azt hinnünk. Nincsen-is itt helye a' gyanós és vélekedő bizonyságnak, a' mint a' Pápások állattyák; tudniillik, hogy ők bizonyosson gyanakodnak és azt vélik, hogy meg-igazultak és idvezülnek; de ugyan félnek a' ki-tudgyától és kételkednek benne. Nem álhát ugyan ez meg, mert ez nem bizonyosság, hanem bizonytalanság. Oly tanubizonyság pedig ez a' szent léleké és a' mi lelkünké, hogy ez által kiáltyuk az Istent Abbának, az az, Atyának. A' mely kiáltás nagy fontos és fundamentomos bizodalomnak jele. Innet vagyon hogy *fiuvá való fogadásnak lelkének* nevezteték, és ellenében vetteték a' *félelemre való szolgálatnak lelkének*. Ephes. 1. v. 13. 14. *Kiben miutánna hittetek meg pecsételtettetek, az igéretnek szent lelkével: Ki a' mi örökségünknek zálaga, mig a' tellyes szabadságban bé-helyheztettetünk az ő dicsőségére.* Az hol illyen az erősség. A' kik el pecsétel-

csételtettek az igéretnek lelkével, mind addig mig a' tellyes váltságban bé-helyheztetnek, és az ô örökségeknek zálagát vötték; azoknak bizonyoſſan kell azt állatni, hogy ök meg-váltattak, meg-igazultak; el-válaſztattak és idvezûlnek.

De mind edgyig a' hivek minek utánna hittenek, el pecsételtettek &c.

Azért bizonyoſſan állathattyák váltságokat és meg-igazuláſokat

Haſonlóképpen ſóll 2 Cor. 1. v. 21. 22. *A' ki minket meg-erôſſit a' Chriſtusban ti veletek egyben, és a' ki minket meg-kent az Iſten az. Ki meg-is pecsételt minket es adta a' léleknek zálagát a' mi ſivünkben.* Mire valók a' Csáſzári és Királyi leveleken a' pecsétek? Hogy hidgyenek néki. Hát a' zálag? Hogy ſemmit ne kételkedgyék ember a' dolognak vagy igéretnek bizonyos bé-tellyeſedéſe felôl. Avagy keveſſebbet kellé Iſtennek, hogy ſem mint az embereknek hinni? Vallyon az Iſten zálaga a' lelkiekben nem nyomé annyit, mint az emberek pecséttyek és zálagok a' teſtiekben? ide való 2 Cor. 13. v. 5. 1 Joh. 5. v. 13 és 4. v. 13. Ezen hiſſemben vóltak a' régi Atyák is

Agoſton. *Hiſzoh bûnos a' Chriſtuſnak? Azt mondod; Hiſzek. Mit hiſz? Hogy ô általa ingyen minden bûneid tenéked meg-bocsáttatnak? Értéd a' mit hittél.* Iſmét

Auguſtinus de verbo Dom. Ser. 7. Sec. Matt. Credis ô peccator Chriſto? Dicis, Credo. Quid credis? Gratis per ipſum univerſa peccata tibi remitti? Habes quod cre-

di-

másut. *Gonoszbul jó fuvá lőttél. Azert hiteséd el te magadat, nem a' te munkáiddal, hanem a' Christus kegyelmével. Mert kegyelem által tartattatok-meg azt mondgya az Apostol. Nincs itt kérkedékenység, hanem bit hirdetni azt a' mit el-vőttél, nem kevélység, hanem buzgóság.*

Cyprianus Atya igy szóll: *Micsoda helye vagyon itt a' szorongattatásnak és szorgalmatosságnak? E' közőtt ki lehet rettegő és szomoru? Hanem a' kinek reménsége és hiti nincsen? Mert annak kell a' haláltul félni, a' ki a' Christushoz nem akar menni, annak nem kell a' Christushoz akarni menni, a' ki nem hiszi, hogy ő a Christussal való országlást el-kezdi; mert meg-vagyon irva, hogy az igaz hitből él. Ha igaz vagy hitből-is élsz, ha igazán*

didisti. De Verb. Dom. Sec. Luc. Serm. 28. Ex malo factus es bonus filius. Ideo præsume, non de operatione tuâ, sed de Christi gratia. Gratia enim salvati estis, ait Apostolus. Non ergò hîc arrogantia est, sed fides, prædicare quod acceperis; non est superbia, sed devotio.

Cyprianus Tract. de mortalitate. Quis hic anxietatis & sollicitudinis locus est? Quis inter hæc trepidus & mœstus est? Nisi cui spes & fides de est? Ejus est enim mortem timere, qui ad Christum nolit ire; ejus est ad Christum nolle ire, qui se non credat cum Christo incipere regnare; scriptum est enim justum fide vivere. Si justus es & fide vivis, si verè in Deum credis, cur non cum Christo futurus es, & de Domini pollicitati-

zán az Istenben hiszeszsz miért nem lennél a' Christussal, és az Ur igéretivel bátran, hogy a' Christushoz hivattatol, miért nem ölelnéd meg? Ugyan ott ismét igy szoll: *Az Isten tenéked e' világból elköltözőnek halhatatlanságot és örökkévalóságot igér, és te kételkedel? Ez egyátallyában nem egyéb, hanem az Istent nem ismérni; a' Christust, a' hivőknek Urát és mesterét hihetetlenségnek vétkével megbántani; Ez rendeltetetté az Isten Ecclésiájában, hogy hited a' hitnek házában ne légyen?*

one securus, quod ad Christum voceris amplecteris? *Item.* De hoc mundo discedenti tibi, immortalitatem atque æternitatem pollicetur, & tu dubitas? Hoc est Deum omninò non nosse; hoc est, Christum credentium Dominum & Magistrum peccato incredulitatis offendere; Hoc est in Ecclesia Dei constitutum, fidem in Domo fidei non habere?

Chrysostomus. *Holot a' lélek tészen tanubizonyságot, micsoda helye vagyon a' kételkedésnek? Mert ha vagy ember, vagy Angyal, vagy Archangyal, vagy valami afféle hatalmasság azt igérné, illendő és alkamatos vólna, némellyeknek tétovázni. Midőn pedig a' fő valóság, még pedig az a' mely ez ajándékot*

Chrysostomus in cap. 8. ad Roman. Hom. 14. Cùm spiritus testatur, quæ tandem restat ambiguitas? Nam si vel homo, vel Angelus, vel Archangelus, vel aliqua ejusmodi potestas hoc polliceretur, par conveniensque esset nonnullos hæsitare. Cum autem summa essentia, & ea qui-

kot adta, vagy azok által, a' honnét parancsolta, hogy néki könyörgéseket ősünk, minékünk bizonyságot tészen, kicsoda kételkedik tehát a' méltóság felől? Mert ha a' Király valakit maga suffragiomával választ, vagy tiszteséget végez maga ki-jelentésével valakinek mindenek előtt tenni, senki a' jobbágyok közzül nem merészel annak ellene mondani.

quidem, quæ hoc largita sit donum, vel ab iis unde preces fundere jussit, nobis testimonium affert, quis tandem de dignitate ambiget? neque enim Rege suffragio suo aliquem eligente, aut honorem alicui apud omnes præconio suo decernente, sustinebit subditorum quisquam contradicere.

Ambrus Doctor. *Nem dicsekedem azon hogy igaz vagyok; hanem dicsekedem azon hogy megváltattam. Dicsekedem, nem azért, hogy üres vagyok a' bűntől; hanem hogy meg bocsáttattanak énnékem bűneim. Nem dicsekedem azért, hogy másnak használtam; sem azért, hogy valaki nékem használt; hanem hogy EN ERETTEM az Atyánál a' Christus a' szőlőszőlő, hanem hogy én érettem a' Chri-*

Ambrosius Tom. 4. de jacob. & vita beata. cap. 6. Non gloriabor quia justus sum; sed gloriabor, quia redemtus sum. Gloriabor, non quia vacuus peccati sum; sed quia mihi remissa sunt peccata. Non gloriabor quia profui, neque quia profuit quispiam; sed quia PRO ME advocatus apud Patrem Christus est, sed quia pro me Christi sangvis effusus est, propter me Christus mor-

Christus vére ki-öntetett. mortem gustavit.

En érettem a' Christus a' halált meg-kóstolta.

Bernárd. *De a' lehetségről immár bizonyosok lévén, az akarat felől megyünk? Ki tudgya, ha ő szeretetre vagy gyűlölségre méltó? Ki tudgya az Ur értelmet, vagy ki vólt az ő tanácsossa? Bezzeg immár a' hitnek itt kell miénkünk segitségül lenni, itt kell az igazságnak segitségünkre futni: hogy a' mi a' mi Atyánk szivében mi felőlünk titokban vagyon, miénkünk az ő lelke által meg jelenteséssék, és az ő bizonyság tévő lelke, hitesseel a' mi lelkeinkel, hogy Isten fiai vagyunk. El-hiteti pedig el-hiván és ingyen hit által meg-igazitván, a' mellyekben tudniillik, ez mint egy néminémű közép által menetel, az örökké való választásrul a' következendő fel-magasztaltatásra.*

Bernhard. Serm. 5. in dedic. Eccl. Sed de possibilitate, jam certi, de voluntate quid agimus? Quis scit si est dignus amore an odio? Quis novit sensum Domini, aut ejus consiliarius fuit? Hic jam planè fidem nobis subvenire, necesse est; Hic oportet succurrere veritatem: ut quod de nobis latet in corde Patris, nobis per ipsius spiritū reveletur, & spiritus ejus testificans persvadeat spiritui nostro, quod filii Dei sumus. Persvadet autem vocando & justificando gratis per fidem, in quibus nimirum, velut medius quidem transitus est, ab æterna prædestinatione ad futuram magnificationem.

Hol vótték hát a' Pápások ez igaz Apostoli valláſſal

láſſal ellenkező vélekedéſeket?

FELELET. A' tizenharmadik ſzázban a' ſzent Irásó kivûl kalâdozó Scholaſticuſok kertébẽ. Mert ezt leg elsôben ama' két Pápiſta Angyali Doctor Aquinas Tamás és Bonaventura Alexander Alenſis tanitványi kezdék téltul tanitani: Thomas in 1. 2. quæſt. 112. art. 5. Bonaventura in 1. Sentent. diſt. 17. a. 1. q. 3. A' holott Aquinas Tamás nyilván tanittya, hogy azt ſenki meg nem tudhattya, ha vagyoné ô benne kegyelem; Bonaventura-is, hogy valameddig az ember él, ſem maga, ſem más felôl, bizonyoſſan meg nem tudhattya, hogy Iſtennél ſeretetben légyen; hanem csak az Iſteni jelentés által, noha a' meg-lehetôs jelek által, meg-lehetôs képpen ember azt meg-iſmérheti.

Ketten azért ezek az ô utánnok következô Scholai Doctoroknak utat nyitván azt nyerék véle, hogy holtok után, Tamáſt az ôtet követôk, kik Thomiſtáknak és Summariuſoknak köztök hivattak, ezen értelemben bé-vôtték; Bonaventurát pedig a' Lombardus követôi; kik Sententiariuſoknak-is neveztettek, máſokkal edgyûtt, követték; és annyira ki-terjeſztték, hogy oſztán az után, a' Tridentomi Synatban mind azokat ki-átkoznák, valakik a' ſent Irás nyomdokát követvén ezzel ellenkezôt tanitanának. Igen ujság hát ez!

XIV. RESZ.

A' Cselekedetek érdemérûl.

Hol

HOl vötték a' jó cselekedeteknek érdemét és bérét?

A' Pápások a' Tridentomi Synatban a' jo cselekedetek érdeme és bére felöl illyen végezést adának-ki, Concil. Trident. Seſſ. 6. can. 22:

Ha ki mondándgya, hogy a' meg-igazult ember jó cselekedeti ugy Iſten ajándéki; hogy ne legyenek egyſzerſmind a' meg-igazult embernek jó érdemei; avagy hogy a' meg-igazult ember az ő jó cselekedetivel, a' mellyek ő tülle, Iſten kegyelme és az Jéſus Chriſtus érdeme által, a' kinek élő tagja, léſznek, nem érdemel igazán örök életet, átok légyen.

Si quis dixerit hominis juſtificati bona opera ita eſſe dona Dei, ut non ſint etiam bona ipſius juſtificati Merita; aut ipſum juſtificatum bonis operibus, quæ ab eo per Dei gratiam & Jeſu Chriſti meritum, cujus vivum eſt membrum, fiunt, non verè mereri vitam æternam: anathema ſit.

Bellarminus Jéſuita és Cardinál lib. 5. de juſtif. cap. 16. & 17. paſſim, aztállattya: Opera noſtra propriè merentur felicitatem. Azaz, *A' mi jó cselekedetink tulajdon-képpen érdemlenek boldogságot a' ző méltóságokſzerint.*

Ez érdem mi légyen, köztök némellyek homályoſſabban, némellyek világoſſabban adgyák elő, ugy mindazáltal hogy valakik jól határozzák azt meg, azt állattyák mind, hogy az áll az *igazságnak egyenlőségében* Iſten előtt az örök élet meg-érdemlésére. Példa erre elsőben, Coſterus Jéſuita,

Enchi-

Enchirid. cap. 7. Tract. de meritis, ki igy szóll:

A' méltóságbul való érdem, szabad akaratbul származott cselekedet, mely bért érdemel az igasság szerint.

Meritum de condigno est actio libera, cui merces debetur ex justitia. Pelda másodszor Bellarminus-is, lib. 5. de justif. cap. 14. kiis igy szólli:

Egyátallyában való egyenlőséget az érdem és bér között tőtt az Isten, hogy kinek kinek annyi bére légyen, a' mennyit az Isten ítélete szerint érdemel. Az után hozzá azt adgya: *Ez az Istén ígéretibőll lészen, mely nélkül a' bért ki nem vájhattya.*

Absolutam æqualitatem inter meritum & mercedem Deus constituit, ut unusquisque tantam habeat mercedem, quantam Dei judicio meretur. *Addit.* Hoc ex promissione Dei fit, sine qua non potest mercedem exigere.

Pelda Harmadsor Vasquez Jésuita, ki igy szóll: *A' mi cselekedetünk méltósága nem a' Christus személyétül vagyon, hanem attul a' személytül a' melytül származnak.* Alább *A' mi érdemink olytökélleteſſen érdemlői az örök életnek, hogy abban ne légyen semmi hibánk, a' mellyért azoknak meg tagadtatsék az örök élet, avagy méltán meg-tagadtathasék.*

Vasquez in 1. 2. Tom. 2. disp. 214. cap. 7. num. 44. Opera nostra non dignitatem habent à persona Christi, sed a' persona à qua procedunt. *Ibidem disp. 222. num. 30.* Nostra merita ita perfectè meritoria sunt vitæ æternæ, ut nullum habeamus defectum, ob quem denegetur illis vita æterna, aut dignè denegari possit. Idem ibid. disp.

sék. Többet mond másutt. *Az érdem valami jutalomnak őszve vetésével való engedelmesség, a' mely maga természete szerint meg-kívánnya, hogy efféle jutalmat, mint egyenlő kegyelmet, érette adgyanak néki.*

Példa negyedsor Svarez Jésuita; ki igy szóll: *A' cselekedetek az igasságnak adóságát az ő keménységében szorossabban meg-kívánnyák.* Ez a' Pápistai vallás.

Helyessen-is állattyák azó értelmek szerint az érdemet ezekben lenni. Ugyan-is hogy ha a' méltóság szerint való érdem vólna mi köztünk és Isten között, tehát ollyannak kell annak lenni, a' minémût e' Jésuiták elönkben adának; tudniillik, hogy a' *cselekedet szabad akaratbul* származzék. (2) Hogy az, *az igazságnak egyenlőségében* állyon, nem pedig hogy az, az Isten valami jó tetszéséhöz vagy könyörületességéhez támaszkodgyék. (3) Hogy az, *az egyenlőség egyátallyában való* légyen, ne-is szükölködgyék à Christus külsö kegyelme nélkül. (4) Hogy az ollyan légyen, mely az Istentül tulajdonmaga jussa szerint *kívánnya-meg* az örök életet. (5) Hogy fel-téve légyen az Istennek szegödsége és igérete. Nincs hát egyéb valóságos és tulajdonképpen való érdem, hanem a' mely az igasság-

disp 213. cap. 5. num. 29. Meritum est comparatione alicujus præmii obsequium, quod naturâ suâ exigit præmium hujusmodi, tanquam parem gratiam, illi referre.

Svarezius in opusculo de divin. libertate Sect. 2. num. 41. 42. Opera in rigore debitum justitiæ requirunt.

nak

nak egyenlőségében áll. Ujság ez s' nem Apostoli tudomány.

Hol s' mikor vötték tehát ezt a' Pápások? Nem sokkal elébb való ez a' Scholai Pápas Doctorok támadásánál. Mert ugy vagyon hogy a' régiek kőzzűl, némellyek az Erdem nevezetivel élének, nem vigyázván a' szónak erejére; mindazáltal a' mostani Pápistai értelemtűl igen messze járának. Kellé erre bizonyság?

A' Pápások kőzőtt igen nevezetes ember Véga, ő igy szóll: *Tudom hogy az Atyák, néha vészik az érdemnek nevezetit oly dologban, a' hol semmi tekintete nincs az érdemnek, sem ugy mint illendőnek lenni; sem ugy mint méltónak lenni* (tudniillik azért hogy arra az őrők élet tartozás szerint adassék), *mert szoktunk szóllani, boldogok azok az emberek, a' kik a' több állatok kőzőtt, Isten előtt azt a' kegyelmet érdemlették, hogy az akaratnak szabadságával felékesíttetnének. Cyprianus-is azt mondgya, hogy a' csecsemők inkább megérdemlik az Isteni kegyelmet,* Vega libr. 8. de justif. cap. 8. p. 186. Non me fugit usurpari apud Patres, nonnunquam, nomen meriti, ubi nulla est ratio Meriti, neque de congruo, neque de condigno. Solemus enim dicere, Felices esse eos homines, qui inter cætera animalia, hanc gratiã apud Deum meruerunt, ut libertate arbitrii insignirentur. Et Cyprianus dicit, infantes plus mereri divinam gratiam, quod in primo nativitatis suæ ortu plorantes, nihil aliud faciunt quàm

met, mivel az ő ßületésének, első kezdetiben sirván egyebet semmit nem cselekesznek, hanem könyörgenek. Agoston Doctor pedig a' Szent tanitván igy fóll: *Csak e' vétek nem érdemel bűn bocsánatot.*

deprecantur. *Augustinus apud Lombardum 2. dist. 4.* Hoc solum peccatum veniam mereri non potest. Lélek ellen valo bűnről

Ezen Agoston másutt igy ir: *Egy bűnös-is maga felől kétségben ne essék, mivel Pál érdemlett engedelmet.*

Augusti. Serm. 48. de Temp. Nemo peccator de se desperet, quando quidem Paulus meruit indulgentiam.

Itt azért érdemleni nem egyebet tészen, hanem *meg-nyerni, szerit tenni* és *el-érni.*

Ide illik a' mit ama' Stapletonus Pápás Doctor tanit ezt mondván:

Staplet. Propt. Cath. fer. 5. post. Dom. Passi. Quod si aliquis Veterum Vocabulo promerendi, usus est, non aliter intellexit quàm consecutionem de facto.

Hogy ha ki a' Régiek közzül az Érdemlésnek szavával élt, nem egyéb képpen értette azt hanem a' dolognak valóságos el-nyeréséért.

Ez illyen nem tulajdonképpen való fóllás formájából kezdék némellyek nagy erőszakossan kikovácsolni a' Pápistai érdem felől való vélekedést. Lombardus lőn az első a' ki valami homályossan, igen távul járván e' mai Pápistai értelemtűl éle ez érdemlés és érdem igéjével leg-elsőben. *Lombard. lib. 2. Sent. dist. 27. Quod bona ex qua ratione*

&c. A' holott azt állattya, hogy a' mikor azt tanittyák hogy a' hita' meg-igazuláſt és az örök életet érdemli, azt oly okkal és móddal kell érteni, hogy a' hitnek munkái által érdemli azt. Innét e' Lombardus után következő nyughatatlan elmék alkalmatoſságot és utat kapván, mit nem facsarának-ki azon érdem igéjéből? Idővel oſtán 1215 eſtendő táján, III. Innocentius Pápasága alatt a' IV. Lateranomi Synatban elég világoſſan adaték-ki e' vélekedés; jóllehet ittis nem fel-tött czél és ſándék ſerint, hanem csak mulólan és történet ſerint, cap. 1. de fide Catholicâ, circa finem. Végre oſtán a' Tridentomi Synat a' 16. Százban ugyan átok alatt veté azt az emberek nyakában. Ujság hát és nem Apoſtoli tudomány ez! Ellenben régi és Apoſtoli a' mi ezzel ellenkező valláſunk. Melyik az? Meg-tanit reá ſzépen Vaſquez Jéſuita.

Azt mondgyák hogy a' jó cselekedetek ſzükségeſek, a' mint hogy a' viſſontag való meg-ajándékozáſt is ſzükségoſnek mondották lenni, hit, reménség és ſzeretet által a' meg-igazuláſra: ugy mindazáltal, hogy az igazaknak cselekedetek ne legyenek méltók az örök életnek ajándékozására, hanem ha Iſten az ő jó kedvéből méltóz-

Vaſquez in 1. 2. Tom. 2. Opera bona neceſſaria eſſe dicunt, ſicut etiam dixerunt Remunerationem neceſſariam eſſe, per fidem, ſpem & charitatem ad juſtificationem: ita tamen ut juſtorum opera non ſint digna remuneratione vitæ æternæ, niſi Deus ſua benignitate dignaretur ea remunerari. Sic affirma-

tóztatándgya azt meg-ajándékozni. Igy állatták ezt a' Witebergaiak, igy az Augustana Confessiót Vallást irók, sót Calvinus-is és Chemnitiusis.

runt Wittembergenses, sic Confessionistæ Augustani, imò etiam Calvinus & Chemnitius.

Szent igaz a' mit mond. Ezen vólt a' Proféták, Evangelisták és Apostolok vallása. E' vala Jóbé. Job. 35. v. 7. *Ha igaz vagy mit adsz ő néki? avagy mit vészen a' te kezedből?* Erre tanittya Idvezitőnk az ő tanitványit, Luc. 17. v. 10. *Midőn mindeneket meg-cselekesztek, a' mellyeket tinéktek parancsoltak, mondgyátok azt, hogy haszontalan szolgák vóltunk a' mellyekkel tartoztunk azt cselekedtűk.* Erre tanit ßent Pál-is; Phil. 2. v. 13. *Az Isten az a' ki cselekeßi mi bennűnk mind hogy akarjuk, mind hogy véghez vigyűk.* Rom. 3. v. 27. *Hol vagyon a' dicsekedés? Ki-rekesztetett a' hitnek törvénye által. A' mint meg vagyon irva, a' ki dicsekedik az Urban dicsekedgyék.* 1 Cor. 4. v. 7. *Micsodád vagyon a' mellyet nem vőttél vólna?* Rom. 11. v. 35. *Ki adott előszőr valamit néki, hogy viszsza adná annak.* Rom. 7. 18. *Hogy a' jót el-végezzem nem tehetem.* Rom. 8. v. 18. *A' mellyeket most szenvedűnk, nem őszve hasonlitandók a' dicsőséghez mely nékűnk meg-jelentetik.* Ezt vallotta ßent Dávid-is Psal. 103. v. 4. *Meg-koronáz tegedet az Isten kegyelmességével és irgalmasságával.*

Ezent vallották az elődedin lévő Ecclésiák.

Agostő igy ßóll; *Isteñek kegyelme pedig az őrők élet,*

Augustinus de grat. & lib. arbitr. cap 9. Gratia

let, hogy meg-értenők hogy nem a' mi érdemünkért, hanem az ő kőnyőrületességéjért viszen Isten minket az órők életre. Másutt. *Az Isten meg-koronázza az ő ajándékit nem a' te cselekedetidet. Az Apostol azt mondá, MINDENEKNEL TŐBBET MUNKALODTAM, de lásd meg mit vét utánna. NEM EN, hanem AZ ISTEN KEGYELME EN velem.*

tia autem Dei vita æterna, ut intelligeremus non pro meritis nostris, Deum nos ad æternam vitam, sed pro sua miseratione perducere. Aug. in Psal. 102. Deus coronat dona sua, non opera tua. Apostolus dixit, PLUS OMNIBUS LABORAVI: sed vide quid adjunxerit, NON EGO, sed GRATIA DEI mecum.

Innét bé-hozza a' ßent Pál Apostolt és képében ßóll ekképpen:

VAROM A' CORONAT, A' MELLYET MEG-AD ENNEKEM AZ IGAZ BIRO: De miért? MERT HARCZOMAT MEG-HARCZOLTAM---- De honnét harczoltadmeg? Honnét tartodtad meg hitedet? NEM EN; HANEM AZ ISTEN KEGYELME EN VELEM.

EXPECTO CORONAM QUAM DABIT MIHI JUSTUS JUDEX: sed quare? QUIA AGONEM CERTAVI. Sed unde certasti? Unde fidem servasti? NON EGO; SED GRATIA DEI MECUM.

Azért ne légy soha kevély, mindenkor dicsirjed az Urat, ne feletkezzel el min-

Ergò nunquam sis superbus, semper lauda Dominum. noli oblivi-

minden ô jó tétemény éröl. Jó tétemény az, midôn ugy mint bûnôs el-hivattattál, hogy meg-igazittatnál--- A' mikor néked erô szolgáltatódott, hogy mind végig meg-maradnál----- Minden ô jó tétemény irûl ne feletkezzél el, ha azt akarod hogy áldgya a' te lelked az Urat, a' ki meg-koronáz tégedet kônyörûletességben és irgalmasságban.

sci omnes ejus retributiones. Retributio est, cum peccator vocatus es, ut justificareris-- Cùm tibi vires subministratæ sunt, ut in finem usque perseverares--- Omnes retributiones ejus noli oblivisci, si vis ut benedicat anima tua Domino, qui coronat te in misericordia & miseratione.

Chrysostomus ezen értelemben vala. *Senki* (ugy mond) *ollyan életnek társaságát nem mutat, hogy az országra méltó lehetne, hanem az egész len az Istennek az ô ajándéka.*

Chrysostomus in Colos. 1. Hom. 2. Nemo talem vitæ conversationem ostendit, ut regno dignus esse possit, sed totum donum est ipsius Dei.

Az Arausicai Conciliom vagy Synat. *Szeret Isten minket, a' minémûek lészûnk az ô ajándéka által, nem a' minémûek vagyunk a' mi érdemûnkel.*

Arausicani Concil. 2. can. 12. apud Binium. Tales nos amat Deus, quales futuri sumus ipsius dono, non quales sumus nostro merito.

Athanasius Atya. *Ha szintén az egész világnak ellene mondunk-is, mind az által valamit méltót az men-*

Athanasius in vitam S. Antonii teste Bellarmino libr. 5. de justific. cap. 14. Nec universo orbi

mennyei hajlékokra valót nem cselekedhetünk.

Amborus Doctor. *Nem őszve basonlitandók méltóságból &c. Azért nem a' mi érdemünk szerint, hanem az Istennek könyörületessége szerint származik az emborekre a' mennyei decretomoknak formája.*

Origenes. *Alig hitethetem-el magammal* (igy szóll) *hogy légyen valami cselekedet, a' mely tartozás-képpen az Isten viszsza fizetését kivánhassa.*

Balás Doctor. *Nem ugy mint valami ádósság vagy jutalom, hanem mint ajándék adatik az őrök élet.*

orbi renunciantes, dignum aliquid habitaculis possumus compensare cœlestibus.

Ambrosius in Psal. 118. Serm. Non sunt condignæ &c. Non ergò secundum merita nostra, sed secundum misericordiam Dei cœlestium decretorum in homines forma procedit.

Origenes in Rom. 4. pag. 509. Vix mihi persvadeo, opus aliquod esse, quod ex debito remunerationem Dei poscat.

Basilius in Psal. 114. Non ut debitum quid vita æterna, aut merces, sed ut donum redditur.

Effélét eleget hozhatnánk elő, de ez legyen elég.

XV. RESZ.

A' törvény bé-töltésérül.

HOl vőtték az Isté törvenyének az ember által való tőkélletes bétölthetősége tudománnyát? Mellyik Prófétátul, Evangelistátul vagy Apostoltul tanulták azt? Mellyik virágában lévő Ecclesia hitte ezt? Azt irja Bellarminus libr. 4. de Justif. cap.

10. §. 6. hogy mindnyájan a' Pápiſták igen nagy meg-edgyezéſſel azt vallyák, hogy az Iſten tőrvényét az igaz ember egy átallyában és tellyeſséggel bé tőltheti. De vallyon mi időtűl fogva vallyák ezt? A' Tridentomi Synattul fogva, mely 1547 eſztendő táján esék. E' Conciliom vagy Synat lőn e' vélekedéſnek koholója és alkutója. Alkalmatoſságot vének erre e' Synatbéli Atyák némély régibb irok iráſiból; a' kik noha ſemmit a' tőrvénynek ez életben való tökélletes bé-tőltésérűl nem ſzóllottanak; mind az által ſzóllottak jó értelemmel a' tőrvény kezdés-képpen való bé-tőltésérűl, vagy valamely magános parancsolathoz való meg-lehetős engedelmeſségrűl, vagy a' tőrvénynek őnnőn magában való bé-tőlthetőségérűl, a' mint az eſet előtt-is, azt ember bé-tőltheti vala. A' honnét e' Synat azoknak ſzavait tekeré és facsará e' mái napi Pápiſta értelēre; mellyet ugyā akkor átok alatt-is vete az emberek nyakában. Ujság hát ez; Mert kőzőnségeſsē a' Tridētomi Synat előtt mind a' régiek nyilvánságoſſan tagadgyák, hogy valaha, valaki a' ki csak embet ám, a' tőrvént bé-tőlthette vólna. Láſd-meg Chryſoſtomuſt in epiſt ad Roman. homil. 17. Seduliuſt in Roman. 10. Auguſtinuſt de gratia & libero arbitrio c. 6. & Serm. 61. de tempore. Ha ugyan Agoſtoné e' kőnyv. Hieronymuſt lib. 3. contra Pelagianos ſzéllyel irásában, Anſelmus Cantuarienſiſt de concept. Virg. cap. 21. Bernardus Claræ vallenſiſt Serm. 50. in can. és tőbkeket.

Hát

Hát a' Reformatusok ez iránt mit vallanak? FEL. Nem tanittyuk azt, hogy à tôrvény tellyességgel lehetetlen légyen az embernek, ugy mint, Adámnak az esett előtt, és az után a' Chriſtusnak, és azoknak a' kik a' Chriſtusban tôkélleteſſen meg-szenteltetnek, hanem ragadgyuk, hogy azok, az Iſten tôrvényét vóltaképpen és tôkélleteſſen bé-tôltheſsék, a' kiknek ez életben csak kezdet szerint való meg-szenteltetések vagyon, tudniillik, ez életben a' kegyelemnek rend szerint valo ki-sáfárlásából. Ezt hitték az Apoſtolok. (1) Mert a' Moſes tôrvénye el-viſelhetetlen igának mondatik, Apoſt. Csel. 15. v. 10. (2) Gal. 3. v. 10. Mert átkozotnak mondgya az Apoſtol mind azt, valaki meg nem marad mind azokban a' mellyek meg-irattattak a' tôrvény kônyvében. Átkoztak tehát valakik a' tôrvény cselekedetiből várják a' meg-igazuláſt. Mert senki meg nem maradhat mind azokban, a' mellyek meg-vadnak irattatva a' tôrvény kônyvében. (3) Mert, Rom. 7. v. 18. azt mondgya Szent Pál, ki igaz ember vala már ekkor, hogy meg-vagyon ô benne az akarat, de hogy azt végben vigye magában fel nem találllya.

TANUK.

Agoſton Doctor igy ſóll: *Tellyes ſzeretet mig itt élünk, nincsen ſenkiben: a' mig nevekedhetik, bizonyá-*

Auguſtinus Epiſt. 29. ad Hieron. poſt medium. Pleniſſima Charitas, dum hic vivitur, eſt in-

nyára az a' mi kevessebb, hogy sem a' mint kivánatik, a' fogyatkozástul vagyon. A' mely fogyatkozásból nem igazul-meg a' te szined előtt senki az élők közzül.

Másutt. *Akármely igen nagy igazat viságly-meg ez életben; ámbár légyen már méltó, hogy igaznak hivattassék mindazáltal nincsen bűn nélkül.*

Nagy Gergely Pápa ezt igy állattya. *A' mint gyakran meg-mondottuk, az emberi igazság, hamisság ha szoroſſan itéletre vonatik--- és ha a' jóindulatok cselekedetire nevekedéndem-fel, az életre, nem az érdemekből, hanem az engedelemből gyógyulók-fel.*

Hilarius Doctor. *A' mi testünk minden vétkeknek matériája, mellyel meg ferteztetvén mi bennünk semmi tisztát, semmit a' mi áretlan vólna, nem találunk.*

nemine: quamdiu augeri potest, profectò illud quod minus est, quam debet, ex vitio est. Ex quo vitio non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens.

Idem in Joh. Tract. 41. Quemlibet valdè justum discutias in hac vita; quamvis jàm sit dignus justi vocabulo, tamen nost est sine peccato.

Gregorius Magnus in 9. Job. lib. 9. c. 14. Ut sæpe diximus, humana justitia injustia est, si districtè judicetur--- Et si ad opus virtutis excreveto, ad vitam non ex meritis, sed ex venia convalesco.

Hilarius apud August. lib. 2. contra Julian. Corpus nostrum omnium vitiorum est materia, quâ polluti nihil in nobis mundum, nihil innocens obtinemus.

Bernárd Doctor. *Semmiképpen el nem kerülhetem az Isten itéletit. Ha szintén igaz léjendek-is, nem emelem-fel fejemet. Mert minden mi igasságunk ollyan mint a' havi szamos aszszonyi állat ruhaja ő előtte. Nincsen a' ki az ő szine előtt meg-igazullyon, nincsen csak egy-is.*

Bernhárd. Serm de verbis Origenis apud Auguſt. Dei prorsûs nequeo declinare judicium. Et ſi juſtus fuero non levabo caput. Nam omnes juſtitiæ noſtræ ſunt tanquam pannus menſtruatæ mulieris coram illo. Non eſt qui ejus conſpectu juſtificetur, non eſt uſque ad unum.

Látod ember Calvinus előtt igaz Reformata vallásunk edgyik ágazattyát?

XVI. RÉSZ.

Az Ov és Uj Teſtamentomi Sácramentomok közőtt való kűlőmbségről.

AZt állattyák a' Pápáſok, hogy az Ov Teſtamentomi Sácramentomok, ugy mint a' környűlmetélkedés és Huſvéti bárány, az embert meg-nem igazitották s' nem adtanak néki idvezitő kegyelmet (ex opere operato) a' cselekedet erejébűl, hanem (ex opere operantis,) a' Sácramentummal élő ember munkájábul, hitibűl és áhitatoſságából, érdemképpen meg-érdemelvén azt ember az ő hitivel és áhitatoſságával, hogy Iſten idvezitő kegyelmet adgyon néki. Ellenben az Uj Teſtamentomi Sácramentomok felől, a' minémű, a' keresztség,

ség, az Úri vacsora &c. azt tartyák, hogy ezek megigazittyák az embert és adgyák néki az idvezitö kegyelmet, (ex opere operato,) az Istentül e' végre rendeltetett Sácraméntomi cselekedet erejébül, szerzö ok formán, ugy hogy ha szintén nem léjend-is az Uj testamentomi Sácramentommal élö emberben semmi hit, buzgóság, áhitatosság és belsö jó indulat; mindazáltal ugyan csak meg-igazul, az által, a' cselekedet által, munkálódván azt ö benne mint szerzö ok tulajdon maga ereje által. Ugy hog a' Sácramentommal élö embernek hiti és jó indulattya e' hathatóságot semmiben se segitsége. Ezt tartyák a' külömbséget az Ov és Uj Testamentomi Sácramentom között. Lásd Concil. Trident. Sess. 7. can. 2. és 8. Bellarminust lib. 2. de effect. Sacram. cap. 1. 13. 14.

Hol vötték ezt a' Pápások? Lombardus Péter idejében támada. Ugyan-is ö elötte e' vala akarkinek-is köz értelme, hogy annak illendö uttya s' módgya szerint megtartattván az Ov Testamentomi Sácramentomok az ö idejekben örök életet adának; hanem ottán Lombardus idejében 1130. esztendö forgásában kezde ez köz értelem disputatiora vonatni. Hugo de Sancto Victore, ki ez idöben együtt éle Lombardussal azt tanitá, hogy mind az Ov s' mind az Uj Testamentomi igazaknak, ugyan csak azon egy az idvesség. Ellenben Lombardus azt állatá, hogy az Ov Testamentomi Sácramentomok kegyelmet nem adtanak, sem senkit-is az emberek közzül meg nem igazitottanak, még

ha

ha szintén hittel és szeretettel vötte-is azokat ember. Mert ugymond azok, csak árnyékok és erö nélkül való homályos ábrázatok vóltanak, és a végre adattattanak, nem hogy az embereket meg-igazitanák, hanem hogy terhekre lennének nékiek. Lásd-meg Lombard. lib. 4. sent. dist. 1.

E' matéria a tövisses elméjü Scholasticusoknak kedvek szerint esvén addig czivódának rajta, hogy azt formálák ki belölle; hogy az Ov testamentomi Sácramentomok az idvességet és kegyelmet csakjedzették; de az Uj Testamentombā ugyan kiis adgyák és sólgáltattyák. Lásd ugyan ott Lombardust de diff. sacr.

Midön pedig keménynek látnák e' sóllas formáját, hogy az Ov Testamentomi hivek, a' Sácramentommal jól élvén-is azok által Istentül kegyelmet nem vöttenek, e' menedék helyet gondolák-ki; hogy az Ov Testamentomi Sácramentomok az akkori hiveknek adtanak ugyan kegyelmet, de (ex opere operantis,) a' vélle élö embernek, hiti, szeretete és áhitatossága által, ésnem (ex opere operato,) a' Sácramentomi cselekedetek ereje és hathatósága által.

Nagy harcz támada itt a' Scolasticusok között, a' környül-metélkedés Sácramentoma külömbségében; mert azt némellyek a' csupa árnyékok és hathatóság nélkül való ábrázatok közzé számlálák, a' mint Aquinás Tamás, az ütet követökkel egyben. A' többi Scholasticusok pedig magokat ezeknek ellenek veték, azt állatván, hogy e' környülmetélkedés Sácramentoma meg-igazitott (ex opere operato,) *a' cselekedet hathatóságából.* Illyenek

valá-

Valának, Alexander Alenſis, Bonaventura, Scotus, és Biel, a' mint ezt maga-is Bellarminus Cardinál meg-vallya, lib. 2. de effect. Sacram. cap. 13. §. 5. 7. Ezekhez adgyák magokat e' mái napon mind a' Franciſcanus Barátok és a' kik azoknak Theologiájokat követik. Ezent óltalmazza Jóſephus Angles (in Flor. in 4. Sent. quæſt. 3. de cauſalit. grat. art. ultimo, Concl. 3.) erőſséget hozván elő, mind az Eccleſia méltóságából, mind a' Doctorok irásából; nevezet ſerint, Agoſtonbul, Gergelybûl és Bédábul. Es igy a' mi igaz reformata vallásunk ágazattyát javallyák mind a' Jéſuiták s' mind a' Tamás követői ellen, tudniillik, hogy a' kórnyûl-metélkedés és a' kereſztség ſemmit nem kûlömboznek a' hathatóságra és a' kegyelem ki-ſzolgáltatáſa és adáſa módgyára nézve. Kénſerittetik ezt Valentiai Gergely Jéſuita-is meg-vallani, a' hol igy ſzólt:

Bizonyára ſokan, nem csak az Eretnekek közzül, hanem a' Pápiſta doctorok közzül-is azokat a' módokat tulajdonittyák nékik, a' mellyek miátt látathatnak azt ki forditani, a' mit a' hit ſzerint mondánk bizonyoſnaklenni, tudniillik, hogy a' Sácramentomok valóságos okai a' kegyelemnek.

Greg. de Valentia lib. de effic. Sacram. cap. 2. Multi ſanè, non modo ex Hæreticis, ſed etiam ex Catholicis doctoribus, eos modos aſſignant, qui non immeritò videri poſſint tollere id ipſum, quod ſecundùm fidem diximus eſſe certum, ſcilicet, ſacramenta eſſe veras cauſas gratiæ.

Minek utánna pedig Bonaventurának, Scotuſnak,

nak, Durauduſnak, Occamnak, Gábornak, es Richárdnak értelmét el-mondotta vólna, tudniillik, hogy a' Sácramentomok kegyelmet nem nemzenek, hanem adnak, a' mennyiben az Iſten az ő igérete ſerint azokkal jól élő hiveknek ſzivekben kegyelmet önt-bé és ád, illyen ſzókra fakad-ki.

Ez vélekedés ſemmit nem tulajdonit többet a' Sácramentomoknak, mint az Eretnekek.

Ibid. Hæc opinio nihil amplius Sacramentis tribuit quàm Hæretici.

A' régi Atyák-is mi velünk tartyák.

Hieronymus Doctor igy ſzóll: *Melyből ki-tanullyuk, hogy az ember csak vizet ád, az Iſten pedig ſzent Lelket, mely által a' ſzennyek el-moſatnak, és a' vérnek bűnei el-tiſztittatnak.*

Hieronymus in Eſai. cap. 4. Ex quo diſcimus, quod homo tantùm aquam tribuat, Deus autem Spiritum Sanctum, quo ſordes abluuntur & langvinis peccata purgantur.

Cyprianus vagy akárki légyen ama' könynek Authora. lib. de Card. operibus Chriſti, igy ſóll: *A' bűn bocsánat akár a' kereſztség által, akár más Sácramentomok által ajándékoztaſſék, TULAJDONKEPPEN az a' Szent Léleké, és ez erőnek privilegioma csak ő néki tulajdona.*

Cyprianus de Baptiſmo Chriſti. Remiſſio peccatorum, ſive per baptiſmum ſive per alia Sácramēta donetur, PROPRIE Spiritûs Sancti eſt, & ipſi ſoli hujus efficientiæ privilegiū manet.

Agoſton Doctor azt mond-

Auguſtinus Tract 6. in

mondgya, hogy *más a' Sácramentô vize, más az a' viz a, mely iedzi az Isten lelkét: a' Sácramentom vize látható viz, a' Lélekнek vize láthatatlan: Amaz meg-mossa a' testet, és jelenti azt a' mi a' lélekben vagyon; e' lélek által az emberi lélek meg-tisztittatik és hizlaltatik. Ez az Istén lelke &c.*

in epist. Joan. Aliud ergò est aqua sacramenti, aliud aqua, quæ significat spiritum Dei: aqua sacramenti visibilis est, aqua Spiritûs invisibilis: ista abluit corpus, & significat quod fit in anima, per illum Spiritum ipsa anima mundatur & saginatur. Ipse est Spiritus Dei &c.

Meg-edgyez ebben Bonaventurais az ôtet kôvetô Pápás Scholasticusokkal edgyûtt.

Nem kell (igy bóll) *valamiképpen azt mondani, hogy a' kegyelem benne vagyon a' Sácramentomokban állattya szerint, a' mint szokott lenni a' viz az edényben, vagy az orvosság a' szelenczéskében, sôt azt igy érteni vétkes dolog. Hanem mondatik hogy azokban vagyon a' kegyelem, mert azt jelentik Es mivel, hanem ha a' vêle elô emberben léend fogyatkozás, ezek által mindenkor kegyelem adatik*

Bonavent. in 4. Sent. dist. 2. quæst. 3. Non aliquomodo dicendum est, quod gratia continetur in ipsis Sacramentis essentialiter, tanquam aqua in vase, vel medicina in pixide, imò hoc intelligere est erroneum. Sed dicuntur continere gratiam; quia ipsam significant. Et quia nisi ibi sit defectus ex parte suscipientis, in ipsis gratia semper confertur, ita intelligendo, quod gratia sit in ani-

tik, igy értvén, hogy a' kegyelem légyen az emberi lélekben, nem a' látható jelekben.

anima non in signis visibilibus.

Klingius Conrád Ordinis Prædicatorum, azt mondgya, hogy *az Isten láthatatlan képpen munkálkodik minden Sácramentomban adván a' Sácramentom erejét és gyümölcsét, mellyet az egyházi szolga nem adhat.* Ugyan ott. *A' munkának hathatóságában; az az, a' keresztségben, a' Christusnak munkájában, helyheztettetik a' bizodalom, hogy bizonyos és esendes légyen a' lelki ísméret. A' Christus munkája nélkül az egyházi szolga nem keresztel sem fel-nem szabadit, &c. Annakokáért az ember munkájával, a' Christus, a' mely a' fób dolog, munkálódik a' Sácramentomokban.*

Conradus Clingius loc. comm. lib. 1. cap. 20. Deus invisibiliter operatur in omni sacramento, conferendo virtutem atque effectum sacramenti, quem minister dare non potest. *Ibidem.* In opere operato, id est, Christi opere in baptismo, locatur fiducia, ut conscientia certa & quieta sit. Sine opere Christi minister non baptizat, nec absolvit &c. Igitur cum opere hominis, Christus quod potissimum est, operatur in Sacramentis.

Látod e' Barátnál az opus operatum egyebet nem tészen, hanem a' Christus munkáját.

Hallodé hol vólt Calvinus előtt a' mi igaz Reformata vallásunk buza szeme?

Ha még-is világossabban akarod érteni e' Pápás vélekedést, mint és kik által kapa lábra, itt két

dologra vigyázz. (1) A' ſókra. (2) A' dologra magára. A' ſzókat a' mi nézi. A' Scholai Doctorok kértén kivûl e' ſzók: Opus operantis & opus operatum, az az, *a' munkálkodónak cselekedete és a' munkának ereje hathatósága*, leg elsôben III. Innocentius Római Pápa irásában, ki 1200 eſtendô forgásában éle, találtatik-fel: ki libr. 3. de Myſteriis Miſs. cap. 5. azt irja, hogy néha az opus operans néha tiſztátalan, mindazonáltal az opus operatum mindenkor tiſzta. A' Scholai Doctorok kertében pedig, nem másnál, hanem Guilielmus Altiſiodorenſiſnél, ki 1240 eſtendô forgásábã éle, találtatnak fel leg elsôben e' ſzók. Mindazonáltal ezis a' mint Hoſius Sztaniſló Lengyel Kardinál emliti, in confeſſ. 89. e' ſzókat, nem a' mái napi közönséges Pápiſtai értelemben vötte; hanem az opus operantison a' Pap cselekedetit értette. Sôt mi légyen munkalódni kegyelmet ex opere operato a' Pápások magok között meg nem edgyezhetnek, hanem annak magyarázásában majd annyi felé ſzakadnak a' mennyin magok vadnak, egy máſt kiforgattyák, ugy hogy jóllehet ez idegen igékkel mindnyájjan éllyenek; mindazáltal az ô magyarázattyokkal mind a' ſót s' mind magát a' dolgot elrontyák és a' mint fellyebb meg-hallók ſokan közzüllôk a' mi párt unkra állának. A' mi a' dolgot nézi. Lombardus lôn a' mint fellyebb-is mondám leg-elsô a' ki azt tanitá, hogy a' tulajdonképpen való Sácramentom ugy jegye az Iſten kegyelmének, hogy annak egyberſímind ugyan oka és ſûlô an-

lő annya-is légyen. Libr. 4 Sent. dist. Aquinás Tamás-is ebben nem mehet fellyebb Hugo de Sancto Victore idejénél; ki a' meg-emlitett Lombarduſſal egy időben éle. Thomas in Summ. part. 3. q. 62. art. 3. Ujság tehát ez és nem Apoſtoli tudomány.

XVII. RESZ.
Az Uj Teſtamentomi Sácramentomok ſzámárul.

A' Pápáſok az Uj Teſtamentomban hét Sácramentomot hiſznek és állatnak; ugy mint, a' kereſztséget, Bérmáláſt, Urvacsorát, Pœnitentiát, utólsó keneſt, egyházi rendet és házaſságot. Bellar. de effect Sacr. cap. 24.

Hol vötték ezt, s' hol tanulták?

Mindeneknek előtte egy Hugo de S. Victore nevű Száz Nation levő csuklyás Barát által támada 1130 eſtendő forgásában ez Uj Teſtamentomi Sácramentomok hetes ſzáma. Ez egy időben éle Bernhárd Apáturral és Lombard Péterrel. Noha e' Hugo mind azokat nem tartotta és nem állatta Sácramentomnak, a' mellyeket ma tartanak és állatnak a' Pápás Atyafiak. Mert a' Pœnitentiát Sácramentomnak nem tanitá, hanem a' helyet a' viznek hintését vagy a' ſzentelt vizet állatá. Az után oſtán 1140 eſtendő táján, Lőbard Péter, kiis a' mint mondám azon idő tájban éle, hozá-bé és ſzámlálá elő à moſtani Pápiſtai hét Sácramentomot,

Libr. 4. Sentent. dist. 2. Végre a' Florentiai Conciliomban 1439 esztendőben Negyedik Eugenius Pápa határoza meg és adá-ki minden felé, hogy azt igy tártanák, és vallanák.

Kénszerittetnek ezt magok-is a' Pápás Doctorok meg-vallani: Bellarminus Jésuita és Cardinalis, Libr. 2. de effect. Sacram. cap. 25. nem mehet ez hetes számban fellyebb Lombard Péter idejénél, a' hol igy szóll:

Az első erősség minden Theologusoké, Szent Irást magyarázó Doctoroké, és ehez képest az egész Ecclésiájé, leg-alább négy száz esztendőtől fogva, mert Lombard Péter és attul fogva minden szent Irást magyarázó Doctorok, hét Sácramentomokat állattanak.

Primum est omnium Theologorum & proinde totius Ecclesiæ, ab annis ut minimum CD. Nam Magister sentent. libr. 4. dist. 2. & omnes inde Theologi septem sacramenta esse tradiderunt.

Cassander György nevű hires Pápás Irás magyarázó Doctore' felől hasonlót állat. Lásd Georg. Cassander in Consultatione de art. Religionis art. 13. de numero Sacrament. a' hol igy szóll:

Nem-is találsz tellyességgel senkit-is, Lombard Péter előtt, a' ki a' Sácramentomoknak valami bizonyos és meg-határozott számát állatta volna. Miből penig immár egynéhány

Nec temerè quenquam reperies ante Petrum Lombardum, qui certum aliquem & definitum Sacramentorum numerum statuerunt---- Cùm verò jam alquot sæ-

hány száz esztendőtől fogva, kiváltképpen a' Rómaiaknál ez értelem bé vétetett, a' mely, az Ecclesiai Sácramentomokat e' hét számra határozta.

sæculis, præsertim apud Latinos hæc sententia recepta sit, quæ sacramenta Ecclesiastica ad hunc septenarium numerum redegit.

Hallod ember, hogy a' Sácramentomok hetes száma, csak Lombárd Péter Mester idejétől fogván való.

Ujság hát ez. Ellenben a' miénk tudniillik, hogy csak kettő az Uj Testamentomi Sácamentom; a' keresztség és az Urvacsora, régi és Apostoli. (1) Szent Pál Gal. 3. v. 15. igy szóll: *Az embernek el-végezett testamentomát senki erőtelenné nem tészi és ahoz semmit nem ád.* Azért a' Christus halála után senki a' Christus szövetségéhez semmit-is nem adhat. De az Ur Jésustul az Evangeliomban, csak e' két ceremoniák, ugy mint, a' keresztség és az Urvacsora szereztetének. Soha a' Pápások az Evangeliombul, a' melyben a' mi Urunk Jésus élete históriája ki-adatik, azt meg nem próbálhattyák, hogy ő Felsége e' kettőn kivül az ő szövetségének más jeleit rendelte vólna.

(2) Mert Idvezitőnk fő lévén, azokat a' Sácramentomokat, a' mellyeket az ő tagjainak rendelt, maga személyében meg-szentelte. Innét megkereszteltetett, Math. 3. 16. Elt a' vacsorával, Matth. 26. v. 29. Ide való a' mit Rabanus Moguntiai Püspök mond, apud Thomam in Catena Evang. ad cap. 3. Matth.

Az Ur (ugy mond) *az ő testének a' vízben való mártásával a' keresztségnek mosodását ajánlotta nékünk.*

Nobis Dominus sui corporis intinctu, baptismi lavacrum dedicavit.

Agoston Doctoris igy szóll: *Azért akart megkeresztelkedni, mert megakarta azt maga cselekedni, a' mellyet hogy megcselekednének mindennek parancsol vala, hogy mint jó mester az ő tudományát nem annyira beszéddel öntené-bé szívekben, mint cselekedettel gyakorlaná.*

Augustinus ibid. apud Thomam & Serm. de Epiphan. Ideo baptizari voluit, quia voluit, facere, quod faciendum omnibus imperabat, ut bonus Magister doctrinam suam non tàm verbis insinuaret, quàm actibus exerceret.

A' régi Atyák-is ezen értelemben vóltanak.

Agoston Doctor igy szóll: *Meg ökleltetett az ő óldala, a' mint az Evangeliom szóll, és ottan vér és víz folyvala ki: a' mely az Ecclésiának* KETTŐS *Sácramentoma: a' víz, a' melyben a' meny-aszszony meg tisztittatott: a' vér, a' melyből fel találtatik hogy meg-ajándékoztatott.*

Augustinus de Symbolo ad Catechum. libr. 2. cap. 6. Percussum est latus, ut Evangelium loquitur, & statim manabat sangvis & aqua; quæ sunt Ecclesiæ GEMINA Sacramenta: aqua in qua sponsa est purificata: sangvis ex quo invenitur esse donata.

Rupertus Gárdgyán, ki éle 1119 esztendő tájján; *Mellyek és hányak a'*

Rupertus Abbas Tuiciensis de victoria verbi Dei, libr. 12. capit. 11.

mi

Quæ

mi idvesſégünknek kiváltképpen való Sácramentomi: a' ſzent keresztség, és az ő testének és vérének ſzent vacsorája, a' ſzent Léleknek kettős ajándéka,

Quæ ergò & quot ſunt præcipua noſtræ ſalutis ſacramenta? Sacrum baptiſma, ſancta corporis ejus & ſanguinis Euchariſtia, geminum ſpiritûs Sancti datum.

Kiváltképpen való Sácramentomoknak azért mondgya, mert néha a' Sácramentom nevezete a' régieknél oly ſzeleſſen vétetik, hogy akármely ſzent jelt Sácramentomnak mondottak, Auguſtinus epiſt. 5. Omne ſacrum ſignum eſt ſacramentum. Az az, *Minden ſzent jel Sácramentom.* Igy Sácramentomnak nevezi *a' meg-áldott kenyeret.* Libr. 2. de peccator. meritis & remiſſ. cap. 26. *a' keresztnek jelét* &c. Libr. 19. contra Fauſtum cap. 10. Igy Hilarius in Matth. Can. 11. & 12. & canon. 23. emleget *könyörgés Sácramentomát, könyhullásnak Sácramentomát, Iráſoknak Sácramentomát, éhségnek és Szomjuságnak Sácramentomát* &c. Bernhárd-is Serm. de cœn. domini, *a' láb mosáſt Sácramentomnak* nevezi. Esigy nem hét, hanem hetvenhét-is lenne a' Sácramentom; de a' kiváltképpen valóról vagyon a kérdés, hogy a hány légyen.

Ez azért a' kérdés. Azok a' czeremoniák, a' mellyeket ma a' Pápáſok elő ſzámlálnak, azon értelemben hivatnaké Sácramentomoknak, a' melyben hivatik, a' keresztség és Uri vacsora? A' ſohul nem találtatik a' régi Atyáknál, sőt itt Rupertus tagadgya.

Paſchaſius, ki a' hatodik ſzázban éle igy ſzóll: *A' Chriſtus Sácramentomi a' közönséges Eccléſiában, a' kereſtség és az Úrnak teſte és vére.*

Beſſarion Cardinál-is kenſerittetik ezt minékünk meg-engedni igy ſólván: *Csak e' két Sácramentomokat olvaſsuk az Evangeliomban nyilván, hogy minékünk adattanak.* meg nevezett helyen.

Paſchaſ. de Cœna Domini. Sacramenta Chriſti in Eccleſia Catholica ſunt. baptiſmus & corpus & ſangvis Domini.

Beſſarim. Libro de Sacram. Euchariſtiæ. Hæc duo ſola Sacramenta in Evangeliis manifeſtè tradita legimus.

Ugy Caſſander-is a'

Látod ember hol vólt Calvinus és Luther előtt a' mi Reformata vallásunk.

XVIII. RESZ.

Az Eccleſiai ſzemély igyekezetinek a' Sácramentomban való ſzükséges vóltárul.

AZt hiſzik és vallyák ma a' Pápáſok, hogy a' Sácramentom ugy léſzen Sácramentom, p. o. a' kereſztség, kereſztség, az Uri vacsora Uri vacsora; és a' többi; hogy ha az egyházi ſzolga a' ki azt ki-ſzolgáltattya azt igyekezi és ſzándékozza cselekedni, a' mit az Eccléſia cselekeſzik, ugy hogy ha az igyekezet és ſzándék az egyházi ſzolgában meg nem léjend ſzükségesképpen az Sácramentom ſe légyen,

Bellarminus Jésuita és Cardinál de Sacram. in genere cap. 27. §. 67. igy szóll:

A' Catholicusok értelme ez, hogy meg-kivántatik az igyekezet arra, hogy azt szándékozza cselekedni a' mit cselekszik az Ecclésia. Mert ugy vagyon világos igékkel a' Tridentomi Conciliomban és az Florentinomiban az Örmények tanitásában. Ez igyekezet nem ugy kivántatik-meg, hogy a' szolgának légyen csak közönséges igyekezete, hogy azt cselekedgye a' mit az Ecclésia cselekszik, és hogy ne légyen kiváltképpen való: sőt jobb ha ő benne léjend kiváltképpen való szándék vagy igyekezet, az az, hogy adgyon, Kereszténségnek, felszabaditásnak, meg-erősítésnek, Urvacsora megszentelésének &c. Sácramentomát. De ha ki a' mi titkainkat nem tudná, elég vólna annak, ha csak közönségesſen igyekezné-is azt cselekedni, a' mit cselekeszik az Ecclésia.

Sententia Catholicorum est, requiri intentionem faciendi, quod facit Ecclesia. Ita enim expresse habent Concilium Tridentinum, Sess. 7. Can. 11 & Concilium Florentinum in instructione Armenorum. Non ita requiri, ut minister habeat intentionem generalem faciendi quod facit Ecclesia, ut non possit habere particularem: Imò melius est habere particularem, id est, conferendi Sacramentum Baptismi, Absolutionis, Confirmationis, consecrandi Eucharistiam &c. Sed qui non nosset nostra mysteria, satis esset, si in generali intenderet facere quod facit Ecclesia.

Mellyik Evangelistától vagy Apostoltul tanulták ezt? A' virágában lévő Ecclesiák tudományi között hol olvassuk ezt? Sohul sem. Hát hol tanulták? Támada e' konkoly és kele-ki VI. Innocentius Pápa idejében, a' tizenharmadik százban egy néminemű Alexander Alensis nevű Anglus Franciscanus Barát által. Ez a' Pápa parancsolattyára kohola e' vélekedést, hogy a' Sácramentom semmiképpen nem lészen addig igaz és foganatos Sácramentő, valamig ahoz az egyházi Bolga a' maga igyekezetit és szándékát nē adgya, ugy hogy ha fintén meg-tartándgya-is a' Sácramentom szerzésének ceremoniáit és formáit is a' ki szolgáltatásban; de ha gonoszul el találándgya vonni abbéli belső maga szándékát és igyekezetit, nem lészen az Sácramentom. Alexander ab Ales Summ. part. 4. Quæst. 8. membr. 3. art. 1 paragr. 1 in corpore ad 1. Ugyan ott alább in dubitatione quæ incipit: Sed adhuc dubitatur. Ujság hát ez; Merr erről semmi emlekezet, sohul azokban a' Conciliomokban, a' mellyek Alensis Sandor előtt vóltanak, nincsen. Bellarminus és Vasquez Jésuiták sem hághatnak e' dologban fellyebb a' Fiorentiai és Tridentomi Synatnál. Azok penig a' Synatok ujjak, az mint maga Bellarminus-is azt meg-vallya. Bellar. lib. 2. de effect. Sacram. cap. 5. in fine. Nem tudták ezt a' régiek. Nem Agoston Doctor, a' mint e' ki-tetsik lib. 7. contr. Donatistas de baptismo cap. 53. Sőt maga-is Vasquez Jésuita, in 3. Thom. disp. 138. num. 50. 51. meg-vallya, hogy

Ago-

Agoston Doctor ez Ecclésia tudományát nem tudta.

Nem tudta Sándor az Alexandriai Püspök, nem a' mellette lévő Papok; mivel azt a' keresztséget a' mellyet Athanasius, gyermeki állapottyában magához hasonló gyermekekkel játczodván, vitt vala játékbul végben, helyben hagyák. Ruffinus Histor. Ecclesiast. lib. 1. cap. 14. és Sozomenus lib. 2. cap. 16. Konkoly hát ez.

XIX. RESZ.

Az el-tőrőlhetetlen béllyegrűl; mellyet némely Sácramentomok szereznek a' Lélekben.

Csuda értelemben vadnak némely Sácramentomok felől a' Pápisták, a' mint ez Bellarminus Jésuita és Cardinál irásábul ki-tetszik, ki igy szóll:

Valami lelki jegy nyomatik-bé a' lélekben némely sacramentomokban, à mely béllyegnek neveztetik. (4) *Ez az béllyeg nem valami tekintet a' lélekben, hanem ugyan egyátallyában való minéműség.* (5) *E' béllyegnek három a' tiszti; alkalmatossá tenni az Isteni szolgálatra, edgyformájuvá tenni a' Christussal és másoktulmeg kűlőm-*

Bellarm. lib. 2. de effect. Sacram. cap. 19. §. 2. Signum aliquod spirituale animæ imprimitur in quibusdam sacramentis, quod Character appellatur. § 4. Character non est relatio, sed absoluta qualitas. §. 5. Character tria habet officia, aptum facere ad cultum divinum, configurare Christo & distingve-

lömböztetni. (8) *E' Sácramentomi béllyeg csak a lélekben vagyon mint egy féßekbẽ.* (9) *E' béllyeg eltörölhetetlen. Csak három ſácramentomok csinálnak béllyeget; a' kereſztség. Bérmálás és egy-házi rend.*

gvere ab aliis. § 8. Character ſacramentalis inſolâ anima eſt tanquam in ſubjecto. § 9. Character indelebilis eſt. Tria ſolum ſacramenta imprimunt characterem; baptiſmus, Confirmatio, Ordo.

Mellyik Apoſtol vagy Evangeliſta tanitotta ezt? Nincs ſohul csak árnyéka-is ennek a' ſzent Irásban. Ujság hát ez? (1) Mert Harmadik Innocentius Róma Pápa, 1198 esztendõ tájban kohólá, a' mint ki-tetſik, Libr. 3. Decret. Gregor. C. Majores.

(1) Magok-is a' Pápiſták meg-vallyák azt, hogy ſohul az egéſz régi Atyákban ők ennek meg-erõſítésére, ez értelemben, a' mint ma ők értik, ſemmi bizonyságot nem találhatnak. Láſd Scotuſt in 4. Sent. diſt. 6. quæſt. 9. Gabriel Biel. in 4. Sent. 6. quæſt. 2. dub. 6. sõt ugyan valláſt-is téſznek róla, hogy ez uj, s' nem régi, tudomány. Cajetanus Cardinál in 3. Thomæ, quæſt. 63. Vaſquez Jéſuita-is in 3. Thom. tom. 2. diſp. 134. cap. 1. num. 4. Durandus à S. Portiano-is in 4. ſent. diſt. 4.

Ha hol penig a' régi Atyák kozzül némellyek a' Kereſztségben csak magában, (mert a' bérmálás és egyházi rend felõl ugy nem ſzólnak) béllyeget emlitenek, ott értik vagy a' ſzent Lélek kegyelmét és ajándékát; vagy a' kereſztséget magát, vagy annak czeremoniáját, rendtartását s' kûlsõ formáját;

ját; a' mint ezt szépen elő adgya Comáromi C. György Pápisták Ujságának, Első könyv. 28. rész. §. 9. 10. 11. 12. Innét magok-is a' Pápás Doctorok, azokhoz az Atyákhoz ez iránt nem biznak semmit is. Példa Vasquez Jésuita a' meg-emlitett helyen. num. 11. Példa Johannes Duns Scotus-is, a' kő-zelebb elő hozott helyen.

XX. RESZ.

A' külső vizbéli keresztségnek egyátallyában való szükséges voltárul.

AZt hiszi és vallya a' Pápistaság, hogy a' külső vizzel való mosodás vagy keresztség tellyességgel szükséges az idvességre. A' Tridentomi Pápistai Synat igy szóll:

Ha ki azt mondgya, hogy a' keresztség szabados, az az, nem szükséges az idvességre, átok légyen.

Concil. Trident. Sess. 7. can. 4. Si quis dixerit Baptismum liberum esse, hoc est, non necessarium ad salutem, anathema sit.

Innét mondgya Villam Bailis Rivetusnál; summ. Controv. Tract. 3. Quæst. 3.

A' Charthagobéli és Milovitai Synatok átok alá vetik azokat, valakik azt mondgyák, hogy a' keresztség nem bocsáttya-meg az csecsemőknek az eredet ßerint való bűnt: az őre-

Concilium Carthaginense & Milevitanum anathemate percutiunt eos, qui dicunt baptismum non remittere pecccatum originale infantibus; adultis au-

gek- tem

geknek penig a' kiknek hiték vagyon, eredet szerint és cselekedet szerint való halálos bűnöket.

tem, qui fidem amplectuntur, peccatum originale & actuale mortale.

Nyilvábbá sóll erről Valentiai Gergely Jésuitat

A' kisdedeknek (ugymond) *a' dolog valóságára nézve nagy szükséges a' keresztség az idvességre, hogy rend szerint a' viznek keresztsége nélkül, idvességet ne nyerhessenek, egyetlen egy, dologtul megválva, ha tudniillik a' Christusért ölettetnének meg.*

Greg. Velent. comm. tom. 4. disp. 4. q. 3. puncto 4. in assertione 4. Parvulis ita baptismus reipsa necessarius est ad salutem, ut secundùm legem ordinariam nequeant sine baptismo aquæ salutem consequi, excepto unico casu, si videlicet interficerentur pro Christo.

Bellarminus is: *Az Ecclesia* (ugymond) *mindenkor azt hitte, hogy a' csecsemő kisdedek el-vesznek, ha keresztség nélkül mulnak-ki ez életből.*

Bellarminus libr. 1. de Sacram Baptism. cap. 4. §. 12. Semper Ecclesia credidit infantes pereire, si absque baptismo de hac vita recedant.

Ujság ez! Hol vötték?

Ezt Siricius nevű Római Pápa találá, a' Negyedik száznak utóllya felé, 385 estendő táján, Epist. 1. ad Homericum cap 2. Lásd erről Severinus Biniust, tomo. 1. Conciliorum. Szolgáltata penig erre Siricius Pápának a' Pelagius eretneksége alkalmatosságot, ugy mint, ki azt kezdette vala széllyel

hinte-

hintegetni, hogy a' moſtanában ſületett csecsemőket meg-keresztelni nem kell; mivel ő nékik a' keresztyéni kegyelem Sácramentoma, a' minémű a' keresztség, az idvesség elvételére nem haſznál semmit. Mert ők ha ſintén keresztség nélkül maradnak-is, de ugyan csak örök életet nyernek az Istem orſágán kivül-is. Annak felette azt-is tanitá ez Pelagius, hogy a' kisdedek ûresſe k az Eredet szerint való bûntől, és ha őket meg kel keresztelni, csak a' bûnök bocsánattyára kell meg-keresztelni. Lásd Auguſtinum de hæresi cap. 88. iſmét. Epiſt. 90. és 91 &c. Concilii Milevitani Can. 2. Ez ellen mind a' tanitók s' mind a' Synatok ki-kelének és mint hamis valláſt kárhoztaták, és a' keresztséget a' kisded csecsemőknek szükségesnek lenni állaták; de nem egy átallyában és tellyességgel mondák szükségesnek, mint ma a' Pápások, hanem csak kőzönségesſen. Ez eddig helyes és mi-is azont állattyuk és vallyuk az Uj keresztyének ellen: De az erősségben, a' mellyel akkori hivek akarák a' keresztség ſükséges vóltát meg-probálni esék kőztők az igaság mellől való el-tántorodás; tudniillik, mert azért mondák azt az idvességre szükségesnek lenni, mert a' nélkül a' kisdedek el-veſznek. Mellyet a' fellyebb meg-emlitett eſtendő forgásában Siricius Pápa, ám meg-is határozá. Szent Iráſon kivül való dolog és ujság lőn ez!

Az után az ötődik száznak elein, Első Innocentius nevű Római Pápa, Epiſt. 26, à mellyet a' Milevitanum Conciliomban külde, ezont meg-erősíté, igen

igen igen nagy bolondságnak alitván azt lenni, hogy a' csecsemők. a' kereſztség kegyelme nélkül, az örök élet jutalmával meg-ajándékoztathaſſanak.

Nem vala e' vélekedés Siricius Pápa élete előtt; mert az ő előtte való Atyákban, a' minémű, Irenæus, Origenes, Cyprianus, Balás, Nazianzenus, ſem a' Conciliomokban ſemmit affélét nem olvaſunk.

Ellenben ez iránt a' mi hitünk és vallásunk im ez. *Hiſzſzük és vallyuk, hogy mikor a' kereſztség a' jelért és jedzett dologért vétetik egyſzerſmind, az minket meg-mos, meg-tiſztit és idvezit. A' jel ugy vagyon ſacramentomi módon; de a' jedzett dolog valóság idveſségeſſen.* A' *jel* külsőképpen, de a' *valóság* belsőképpen. Tudgyuk azt-is és vallyuk, hogy az Iſten parancsolati közőtt egy-is nincsen kicsiny, akar mely dolog végett légyen az a' parancsolat, és hogy annak meg-sértői által hágoi méltán bűntettetnek-meg. De tagadgyuk hogy a' csecsemők azt az Iſten parancsolattyát által hágják, a' mellyel nékünk a' kereſztség parancsoltatik. Azok hágják azt által, a' kik azt meg-utállyák, és kárhoztatnak érette; mivel az Iſteni rendeléſt el-mulatták: Es igy nem a' csecsemők, hanem azoknak ſzüléi, a' kik azt minden igaz ok nélkül el-mulattyák, vétkeznek és kárhoztatnak érette. Vallyuk végezetre azt-is, hogy a' kiſded csecsemők eredet ſzerint való bűnben ſzülettetnek. De tagadgyuk, hogy a' kegyelem a' külső Sácramentomhoz kőttetnék.

Ezt tanittyák minden Reformata Eccléſiák Confeſſioi.

Ezt

Ezt a' Szent Irás: Joh. 3. v. 5. *Hanem ha valaki ujjá születendik víztől és Szent Lélektől, nem mehet-bé az Istennek országában.* A' holott szóll Idvezitönk, nem a' külsö vizről, hanem az ujjá születésről, mely a' lélek által lészen, a' mellyel valaki ujjá Születtetett viztől és Szent Lélektől, az az, ama' lelki viztől, melyről azon Evangeliomban édes Idvezitönk gyakor helyen emlekezik, 4. rés. 10. v. és 7. v. 38. 39: azon értelemben, a' melyben szóll a' Szent Léleknek és tüznek kereresztségéről. A' hol eszünkben kell vennünk, hogy az öszve foglaló igécske *Es*, nem mindenkor egymástul meg-külömböztetett dolgokat foglal öszve; hanem ezmagyarázó igeis; mint ama' mondásban. Ut pateris libamus & auro, id est, aureis. Az az, *Hogy pohárokkal áldozzunk és aranyal*, az az, *aranyas pohárokkal* (2) Ha itt Idvezitönk a' kereszтség külsö vizéről szóllana, azt kellene mondanunk, hogy énnek az egy átallyában való szükségnek kellene vitetni nem a' külsö viznek mosodására, a' mely elöl tétetik, hanem a' Szent léleknek ujjá szülö kegyelmére, a' mely hátul tétetik. Ugyan-is, mert a' kereszтség senkit a' mennyeknek országából egyátallyában ki nem rekeszt, hanem ha ki azt az Isten rendelésének és parancsolattyának meg-utálásával fogja el-mulatni. (3) Ez vagy parancsolat, vagyával való szóllás.

Ha parancsolat, tehát csak azokat kötelezi, a' kik azt halhattyák és annak engedelmeskedhetnek. Ha penig ollyanával való szóllás, a' mely minden

342

ki-fogás nélkül szükséges egyátallyában az idvességre, tehát a' kereszttán függő tolvaj és mind a' martyromok, kik még csak a' hitnek tudományának újjonnan való tanulásában fáradoztak s' a' kereszttség előtt a' regibb Ecclésiákban szenvedtenek, a' Paradicsombul ki-rekesztettenek. De ezt nem mondhatni. Azért &c.

A' Régi Ecclésiák-is ezt tartották.

Agoston Doctor igy szóll: *Fel-találom hogy nem csak a' Christus nevéért való szenvedés pótolhattya azt ki, a' mi el-marad vala a' kereszttség részérül, hanem a' hit és a' szivnek meg-térése-is: ha talám a' kereszttség titkának végben vitelére az időknek szorosságában, segitségül nem le-hetünk.*

Augustinus de Baptismo contra Donat. libr. 4. cap. 22. Invenio non tantùm passionem, pro nomine Christi, id quod ex baptismo de erat, posse supplere, sed etiam per fidem, conversionemque cordis, si forte ad celebrandum mysterium baptismi in angustiis temporum, succurri non potest.

Ambrus Doctor. *A' kit ujjá fogok vala szülni el-szalasztám, de ő el nem szalasztá vagy veszté a' kegyelmet, a' mellyet kivánt.*

Ambrosius orat. funebri de obit. Valentini Imperat. Quem regeneraturus eram amisi, sed ille non amisit gratiam, quam popposcit.

Bezzeg itt Agoston Doctor és Amborus jol szóllanak, és az előtt nem jól esett szavokat, észre vévén magokat, meg-jobbiták.

Bern-

Bernhárd Doctoris edgyûtt irásában azt mondgya, hogy non privatio sed contemptus baptismi damnat. Az az. *Nem a' kereſztségtûl való megfoſztatás, hanem annak meg-utálása kárhoztat.*

XXI. RESZ.

Az Ur vacsora pohárárul és garas forma oſtyárul.

HOl tiltya-el a' ſzent Irás a' kôſségtûl az Uri vacsorában a' pohárt? Mellyik Evangeliſta, vagy Apoſtol parancsolta ezt? Vólté csak edgy a' virágában lévô Eccléſiák közzûl a' mely ezt cselekedte vólna? Nem olvaſunk ollyat; sôt meg-vallyák a' Conſtantiai Conciliombéli Atyák-is; Concil. Conſtan. Seſſ. 13.

Hogy a' virágában lévô Eccléſiában ez illyen Sákramentomot mind két némében vötték a' hivek.

Quod in primitiva Eccleſia hujuſmodi Sacramentum reciperetur à fidelibus ſub utraque ſpecie.

Ujság hát a' Pápáſok e' mái napi ez iránt való vélekedéſek, kik a' kôſségtul a' pohárt el-tyiltyák.

Hol vötték ezt? Am Harmadik Innocentius nevû Római Pápa találá. E' tiltá-el a' Lateranomi Synatban 1198 eſztendô forgásában a' kôſségtûl a' pohárt. Vötte ezt eſzében hajdonában Elsô Gelaſius nevû Romai Pápa, ki 492 eſztendô tájban illyen végezéſt ada-ki.

Avagy az egész Sácramentomot vegyék, avagy az egésznek Sácramentomtul el-tiltassanak: mert azon egy titoknak meg-oszlattatása nagy szentség tôrés nélkûl meg nem lehet.

Aut integra Sacramenta percipiant, aut ab integris arceantur; quia divisio unius ejusdemque misterii sine grandi sacrilegio non potest provenire.

De errôl fellyebb hallánk.

Hol vôtték a' feszûletes kerekdéd forma garas babásu osztyát? Ezt a' hatodik százban II Miklós Pápa, vagy II. Alexander találá, vagy a' mint Gregorius Cassander in suis liturgiis tanittya, Negyedik Gergely Pápa vévé-bé.

XXII. RESZ.

A' Bérmáláſrúl.

Hét dologbã állattya Martinus Becanus Jésuita in summ. Theolog. Scholast. cap. 14. de confirmatione, a' Bérmáláſt. (1) Hogy ez Sácramentom légyen. (2) Hogy ez balsamommal meg-elegittetett és a' Pûspôktûl meg-szenteltetett olajjal légyen (3) Hogy kereszt formán való kenés légyen a' meg-keresztelkedett ember homlokán, a' Pûspôki kéznek reá tételével edgyûtt. (4) Hogy illyen módon légyen: *Meg-jegyezlek tégedet a' keresztnek jegyével, és meg erôsîtelek tégedet az Idvesîtségnek kenettyével, Atyának, Fiunak, és Szent Léleknek nevébe.* (5) Hogy ennek két gyûmôlcse légyen, ugymint, a' béllyeg és a' meg-igazulásnak kegyelme. (6)

Hogy

Hogy ennek ki szolgáltatója rend szerint csak a' Püspök légyen. (7) Hogy csak a' meg-kereßteltettek foghaßák-meg e' Sácramentomot.

Hol vötték ezt és hol tanulták, mellyik Evangeliſtánál vagy Apoſtolnál olvaſták? A' meg-nevezett helyen Becanus Jéſuita a' hat utólsót a' találmányok közzé számállya. Ujság hát ez, és konkoly.

Az elsőt, tudniillik, hogy Sácramentom légyen, Alexander Alenſis Pápás Doctor a' Meldenſe Conciliomra veti, a' mely a' 9-dik ſzázban, 845 eßtendőben, iffiabbik Károly és Máſodik Sergius Pápa idejében esék. Alexand. Alenſis in 4 parte Summ. quæſt. 9. membr. 1. pag. 109. Ezent állattyák; Bonaventura Franciſcanus Generalis Epiſcopus & Cardinalis, Doctor Seraphicus in lib. 4. Sent. diſt. 7. q. 1. 2. és Marſilius Ficinus in 4. Sent. quæſt. 14. Platina pedig a' IV. ſzázra veti és Sylveſter Pápának tulajdonittya; Platina de vitis Pontif. ſub Silveſtro. Akar mellyik mondgyon igazat; de ugyan csak az jó-ki belőlle, hogy ez nem Apoſtoli és Evangéliſtai tudomány, hanem ujság és konkoly.

Ennek formáját a' mint Bellarminus és Svareſius Jéſuiták állyák, Innocentius Pápa, ki négy ßáz két eßtendő tájban éle, nem tudá; Bellarminus lib 2. de Confirmatione cap. 10. §4. Svarez, in 3. Thom. Lombardus-is, noha 1145 eßtendő táján éle, de ennek formáját ki nem adhatá. Lombard. in 4. Sent. diſt 7 Láſd Molanuſt de Sacram. tract. 4. cap. 6. &c. Ujság hát!

Új ennek kiszolgáltatásának czeremoniája és módgya-is; a' mely Bellarminus szerint, de Sacram. Confir. cap. 3. kettőben áll; a' kenet meg-szentelésében és e' Sácramentom fel-adásában. A' kenet meg-szenteléſe négy dolgot foglal-bé magában. (1) A' Pûſpök valami babonás igét imádság gyanánt mond-el az olajra és balſamomra, és azzal áldgya azt meg. (2) Kereſztet vét reája. (3) A' kenet edényére egy néhány uttal reá lehell. (4) Az illyen formán meg-szentelt olajt vagy kenetet, illyen igékkel kőszöntik. *Idvez légy szent kenet.* Láſd ugyan ott a' meg emlitett helyen Bellarminuſt.

A' Bérmálás fel-adásában ezek vadnak: (1) A' Pûſpök a' Bérmálandó személyt, férfiat vagy aſszonyi állatot meg-keni, a' kenettel kereſztet csinálván annak a' homlokán illyen igékkel: *meg jegyezlek régedet &c.* (2) Jelen kell ott lenni a' komának, a' ki elő-vigye a' bérmálandó személyt a' Pûſpöknek. (3) A' Pûſpök a' bérmálandó személyre kezeit reá veti és sok kûlömb kûlömb imádságokat mond reája. (4) Békeſséget ád néki. (5) Arczul csapja azon bérmálandót a' Pûſpök. (6) Homlokát kendővel meg-kőti. (7) Hét napig fejét vagy meg-kereſztezett homlokát meg-moſni nem hadgyák. (8) Efféle bérmálás csak Huſvet és Pünkőſd ſzombattyán léſzen. (9) Mind annak a' ki bérmál, mind a' kit meg-bérmál üreſs gyomorral kell lenni t. i. éhomra. Láſd a' meg-nevezett helyen mind ezeket Bellarminuſnál.

Hol

Hol vötték ezeket? Meg-felel Bécánus Theolog Schol. Tract. de Sacram. cap. 14. §. 1. Pendent ex traditione. Az az. *A' találmányoktul függenek.* Ujság hát ez, és nem elébb való magánál a' bérmáláſnál.

XXIII. RESZ.
A' magános Miſérûl.

HOlvötték a' magános Miſét a' Pápáſok? A' hol nincsen ſenki a' Papon kivûl a' ki azt vegye; mindazáltal még-is ugy mondgya azt el a' Pap, mint ha valamely környûl álló népnek adná; accipite & edite &c. *vegyétek és egyétek* s' a' többi

FELELET. Ennek eredetinek ezt mondgyák: A' Kilenczedik Százban a' nagy Rendek az ô friſs Uri palotájok mellett valami hajlék ocskát ſzoktak vala éppiteni, a' mélyben, el-hagyván a' közönséges Iſteni ſolgálatot, a' hidegségtûl vagy gögtûl, vagy reſtségtûl viſeltetvén, magánoſſan cselédgyekkel egyben viſzik vala végben ſent tiſztyeket; a' honnét a' magános és vévök nélkûl való Miſe bé-csuſza...; mert az után bérrel fogadának Káplányokat, kik nékik magánoſſan az ô kápolnácskájokban ſzolgáltatnák ki a' Miſét, vagy ugy hogy a' ki venné ſenki jelen nem vólna; vagy ha vólna is de igen kevés: nagyobbara effélék abban az ón és vas termésetû ſeculomban igen oſtoba, goromba és' tudatlan emberek valának. A' Tizedik ſeculom vagy Száz táján oſztán Iſtván az Edvai Püſpök lón első,

ki e' szokáſt iráſſalis óltalmani meré. Végre a' dolog a' Tizenedgyedik ſázban Hildebrand Pápa idejében lábra kapa; mért e' magános Miſe, a' hol ſenki a' Papon kivûl az Ur teſtében és vérében réſztnem vében, kezde meg-lehetôſnek tartatni. Láſd Stratemannuſt Exit 8. Secul. 10. Concilia. Caſſander György-is a' fellyebb meg-emlitett helyen ezt meg vallya. Ujság hát ez.

XXIV. RESZ.
A' fûlben való gyónáſrul.

HOl a' fûlben való gyónás a' ſzent Irásban? Hol a' virágában lévô Eccléſiákban egy néhány ſáz eſtendô el-folyáſáig? Avagy nem III. Innocentius Pápa találmányaé ez? Hiſzem ô tekeré-ki 1198 eſtendôben leg elsôben a' Kôzônséges Synatban a' fûlben valo gyónáſt a' Kereſztyénektûl; mely az után a' 13 Százban, 1215 eſtendôben, a' IV. Lateranomi Synatban erôſſitteték és határoztaték-meg; sôt ám ugyan erôſſakkal vetteték a' Kereſztyének nyakában, parancsolatot adván rólla a' Pápa hogy ſzûkségesképpen minden ember eſtendôben egyſzer meg-gyónnyék.

Uj találmány hát ez. Láſd azt a' Synatot.

XXV RESZ.
A' Pœnitentiárul.

A' Pápáſok a' Pœnitentiát ſzintén ollyan képpen való Sácramentomnak állattyák, mint ſzintén a' ke-

a' kereſztséget és az Uri vacsorát, és ezt azoknak a' kik ujjonnan bűnben eſtenek, a' bűnből való második meg-tiſztuláſoknak lenni mondgyák. Itt illyen ſzokáſt tartanak vala. (1) A' meg eſett embernek nem akarmikor vetik vala nyakában a' Pœnitentiát, hanem a' negyven napi bőjtnek leg első vasárnapja előtt (mely bőjtfő vasárnapnak mondatik,) negyed nappal, Bellarminus Jéſuita libr. 1. de pœnitentia cap. 22. §. 7. E' nap egyeneſſen Huſhagyó kedd után ſzokott lenni, mely nállok Hamvas Szeredának neveztetik.

(2) A' kiknek e' pœnitentia vagy többb vagy keveſſebb ideig, ugy mint három, négy, hat, hét, tiz, vagy többb eſtendőkig vetteték nyakokban, azok minden eſtendőben, Nagy hétben, Nagypéntek eſtin, az az, Nagy-csőtörtökön bocsáttattanak-bé az Eccléſiában. Láſd a' meg-nevezett helyen Bellarminuſt.

(3) A' kiknek e' pœnitentia nyakokban vettetett, azok mezit láb sákban öltőzve, fejek le-függeſztve, és ha férfiu vólt, haja el-borotválva kelle lenni a' templom előtt; kit a' Püſpők az után énekléſſel a' templomban bé-vivén, kezét fejére tőtte és hamuval s' ſzentelt vizzel meg-hintette s' az után csuklyával fejét bé-buritván vetette-ki a' templombul. Láſd erről Gratianuſt diſt. 50. Cap. In capite Quadrag. & Pœnitentes.

(4) Minek előtte a' pœnitens vagy bűnén bánkodó ember bűnei alól fel ſzabadittatnék, kűkségesképpen annak minden halálos bűnét titkon az ő

gyontató Papjának meg-kell vala vallani. Bellarminus libr. 1. de pœnit. cap. 19. prop. 5. és Libr. 2. cap. 1. 2.

(5) Ide számláltatik a' korbácsolás-is, a' mellyel Nagy Pénteken a' Pápások szokták az ő testeket sanyargatni, korbácsolni és vérben kôpûlni. Lásd Bellarminust lib. 4. de Pœnit. cap. 6. §. 6.

Ujságok ezek mind. Ujság az I. II. és III. a' mint Gratianus irja. Mert a' hatodik százban Symmachus Pápa idejében 506 esztendô tájban, az Agatobéli Conciliomban koholtaték. Gratianus dist. 50. Capit. in Capite quadragesimæ, & in initio capitis Pœnitentes.

Ujság a' IV-dik; mert az, 1215 esztendô tájban, a' IV-dik Lateranomi Conciliomban, III. Innocentius Római Pápa idejében, derék felôlle való tôrvény ki-adással, bûntetés alatt vették az emberek nyakában. Lásd Becanust. Theolog. Schol. de Sacram. cap. 36. quæst. 2. Concil. Trident. Sess. 14. cap. 5. Ugy vagyon ugyan, hogy már néhol némellyek a' nyolczadik Százban-is ezt fûkséges dolognak tartyák vala; de mind ez meg-emlitett ideig-is e' vélekedés lábra nem kaphata. Erasmus Roterodamus in annot. ad epist. Hieron. de obitu Fabiolæ. Item in annot. ad cap 19 Actor. és Beatus Rhenanus-is in anot. ad lib. Tertul. de pœnitentia, azt merik vallani, hogy e' szokást az Isten se nem szerzette, se nem parancsolta, se ez a' virágában lévô Ecclésiáknál szokásban nem vólt.

Ujság az V-dik; mert e' kegyetlen korbacsolás a' mel-

mellyel Husvét előtt való Pénteken, (a' mellyet Nagy Pénteknek hivnak) vérben ßokták a' Pápások testeket kőpülleni, el későre a' 13 százban, 1260 eßtendő tájban, a' mikor az emberek vallása megveßtegetődék, és IV-dik Sándor Római Pápa viselné a' hamvas koronát Olaszorßágban, Tusciának Perusia nevű városában kele-fel; a' hol a' férfiak és aßßonyi állatok elegyesleg önnön magokat kegyetlenül mind addig ostorozák, mig nem ugyan folyamatot verne-ki belőllők a' vér. Ezek midőn seregenkint minden falukban és uczák bã fejeket és orczájokat béfedvén, hogy meg ne ismértetnének, 33 napok alatt, vagy a' mennyi eßtendősök valának annyi napon, magokat korbácscsal ßaggatnák, házokhoz meg-térének, mint ha már ezzel minden bűnök bocsánattyát meg-nyerték vólna.

Ezek egyßer le-nyomódának; de az után ismét 1340-ben, ujjonnan ki által bizonytalan lábra kapának, a' honnét Acephaliknak neveztetének, de vißont 1346 eßtendő tájban Negyedik Károly nevű Csáßár által Németh Orßágbul ki-űzettetének.

A' mint ezt Siffridus Presbyter, ki a' tizennegyedik száz elein, 1305 eßtendő forgásában éle, és Alphonsus à Castro Minorita Barát, ki a' tizenhatodik ßáz közepe felé, 1540 tájban éle, bizonyittyák. Lásd Siffridust in Epitom. Historiar. libr. 2. Alphonsus à Castrót, lib. 2. advers. Hæres. verbo, Aquæ, Hæres. 2. Stratemannust Secul. 13.

XXVI.

XXVI RESZ.

Az utólsó kenet Sácramentomárul.

KItûl tanulták, mellyik Evangeliſtától vagy Apoſtoltul, hogy az utólsó kenés Uj Teſtamentomi Sácramentom légyen? Ujság ez az Eccléſiában; mert a' mint Sigebertus irja in Chronic. ad an. Chriſti 404. Elsô Innocentius Pápa ſerzé s' tévé ezt ſacramentommá az ôtôdik ſzázban, négy ſzáz s' két eſtendô tájban.

Uj ennek pompája-is, a' mely kettôbûl áll; Bellarminus, libr. Extrem. Unct. cap. 10. (1) Hogy a' meg-kenés elôtt Litániák és holmi imádságok mondaſſanak-el. (2) Hogy a' halálhoz közelgetô beteg teſtének, hét réſzei, ugy mint ſemei, fûlei, orra lyukai, ſája, kezei, lábai, és ha férfiu, veséi-is kenetteſſenek-meg halála óráján a' Pûſpôktûl megſentelt olajjal, utánna vetvén ez igéket: Per iſtam ſanctam unctionem & ſuam piiſſimam miſericordiam indulgeat tibi Deus, quicquid deliquiſti per viſum &c. Az az. *E' ſzent kenés által, és az ô kegyes könyörületeſsége által engedgye-meg Iſten néked valamit vétettél látáſod &c. által.* Láld ennek rendit és módgyát Pázmán Péter Eſtergami Rituálejában, pag. 82. &c.

Uj ennek Litániája. Mert Elsô Gergely Pápa előtt, ki a' 6-dik ſázban éle ſemmi litániák nem valának, hanem ô lôn az litániák találója, a' mint ezt Platina in vita Gregorii Primi bizonyittya. Azon

tetſik-

tetßik-ki Genebrardusból lib. 3. Chronol. pagin. 660, Vernerusból in Fasciculo Temporum sub Gregorio és Polydorus Virgiliusból, libr. 5. de Invent. rerum cap. 10. Nohát a' kenés Litániájának ez után kellett lenni, vagy hamarébb, vagy késöbben. Hogy a' halálos ágyban fetrengö embernek az elö számlált részei meg-kenetteßenek, az-is a' mint Sigebertus irja in Chronic. ad ann. 404. Elsö Innocentius Pápa találmánya. Ö csinála elsöben-is decretomot a' betegek meg-kenése felöl. Ezt adgya elönkben Fasciculus temporum-is ad ann. 404.

Ekkor kezdetvén azért ez valami részecskéjében, (noha korántsem ugy a' mint már ma néki czikornyáztatott) lassan lassan lábat kapa és elébb méne III. Innocentius Pápa Pápaságáig, mely 1198 eßtendö forgásában esék. Végre 1438 és 1439-ben Eugenius Papálkodásában a' Florentiai Conciliomban az ö tökélletesßégére viteték, és oßtán a' Tridentomi Conciliomban ám ugyan átok alatt vetteték az emberek nyakákan, Seß. 14. de Extrema Unctione.

Ez olajt, mellyel a' halálos beteget a' Pap megkeni, nem másnak hanem Püspök embernek kell meg-ßentelni egynehány ßori reá való lehelléßel és a' kilenczedßeri ldvezléßel. Bellarm. de Extrema unct. lib. 1. cap. 7. §. 1. E' pompa támada nem az utólsó kenéttel, hanem a' kerßtségbéli ceremoniákkal a' IV-dik ßázban, 325 eßtendö forgásában, Elsö Sylveßter Római Pápa által. E' végezé azt

a' mi n

a' mint Platina ennek életében irja, hogy efféle kenőt vagy kenni való olajt senki ne szentellyen se, szentelhessen, hanem csak a' Püspök. Emlekezik erről Polydorus Virgilius is lib. 5. de Invent. rer. cap. 3. Lásd Concilium Roman. sub Sylvestro can. 5. Coriolanusnál in summa Concil. pag. 200. Idővel oztán e' szokást tóldák az utolsó kenéshez is; melyről alább. Ez olajnak kell meg-szenteltetni nem egyébkor, hanem Hamvas Szeredán, a' mellyen szokott a' hammu is meg-szenteltetni. Ekkor az el-multeztendei szentelt olajt, ha mi még benne meg-maradott, meg kell égetni, és mindennek ujjat kell szerezni, a' mint Pázmán Péter Esztergami Rituáleja tartya, pag. 77.

Ujság ez is. Mert ezt edgyik Meldense Conciliom találá, a' mint Bellarminusból ki-tetszik, de Extr. unct. cap. 4. §. 4. E' Parancsola a' Parochusoknak, Papoknak, hogy feria 5. in Cœna Domini, vegyék a' korsó szent olajt a' betegek meg kenésére a' Püspököktől. Lásd Burchardust libr. 4. can. 75. Ennek pedig a' Meldelse Conciliomnak, Papi Synatnak, a' leg régibje sem régi; mivel a' kilenczedik Százban, 845 esztendő tájban esék.

XXVII. RESZ.

Az Egyházi rend Sácramentomárul.

AZ Egyházi személyek Ordinálásakor az Apostolok élnek vala kezeknek reájok való vetésével a' meg-áldásnak jeléül, mely által a' mint hogy azok

azok Isteni ßolgálatra ßenteltetnek vala fel; ugy ád vala Isten nékik annak a' tisztnek viselésére való ßükséges ajándékokat. E' ceremoniát mi sem vettyük-meg, a' mint Calvinusból ki-tetszik. libr. 4. cap. 3. §. 16. hanem ebben áll köztünk s' a' Pápások között a' villongás. Ha e' Ceremonia Uj Testamentomi tulajdonképpen való Sácramentomé, avagy nem? Mi tagadgyuk; Mert nem láttyuk hogy Idvezitónk ezt Sácramentomul adta és rendelte vólna. (2) Mert mikor ö felsége tanitványit ki-küldötte prédikálni, kezeinek fejekre való tételével nem éle, hanem csak *reájok léhell vala ezt mondván: vegyetek szent Lelket.* Joh. 20. 22. Ujság hát ez. Igen-is. (1) Mert Lombardus Péter Mester tévé ezt az Uj Testámentomi Sácramentomok ßáma közzé, Lib. 4. Sent. dist. 2. és dist. 24. (2) Mert e' rendnek se számában, se Sácramentomi méltóságában egymás között magok-is a' Pápások meg nem edgyezhetnek. Mivel a' Canonisták kilencz. rendet tartanak; Lásd-meg erröl Navarrust Manual. cap. 22. num. vigesimoquarto. Titelmannus tizediket vét melléje *a' Cantorok rendit*, de Sacram. lib. 1. cap. 3. Mások csak nyolczat állatnak tulajdonképpen való rendet, ugymint, a' négy appróbbakat, Ostiariusokét, Lectorokét, Exorcistákét és Acolytusokét; és à három nagyobbakat, Subdiaconusokét, Diaconusokét és Presbyterekét; nyolczadikat vetik melléje a' Püspökökét. Mások a' Püspöki rendet tagadgyák igaz és tulajdonképpen való Sácramentomnak lenni és

ni és az egyházi rendből ki rekesztik. Láſd-meg Bonaventurát, Aquinas Tamáſt, Alexander Alenſiſt, Joſephus Angleſt libr. 4. Sent. diſt. 24. Némellyek csak a' Preſbyteréget tartyák sácramentomnak, a' mint Durandusból ki-tetßik. Láſd Sótót és Victoria Ferenczet de ſacram quæſt. 226. Némellyek a' három nagyobb rendet tartyák Sácramentomnak, és azt állattyák hogy à négy kiſſebbet vétek nélkûl tagadhatni, hogy nem Sácramentom. Ez értelemben valának, Soto Domonkos, Medina és Angles. Bellarminus-is a' ſubdiaconatus felert haboz, libr. 1. de Sacramen. Ordinis cap. 5. Petrus Soto pedig igen nyilván ſzóll; de Sacram. Ordinis lect. 1.

A' ſzent Irásból nincsenek, ſem azokról, ſem azoknak nevezetekről ſohul az egéſz régieknél ſemmi emlekezet nem találtatik.

Ex ſacra ſcriptura non haberi, nec de ipſis, aut eorum nominibus, fieri in omnibus antiquis mentionem.

Ujság e' Papi rendnek pompája és ceremoniájais. A' mely derekasban négy dologban áll. (1) A' beretválás és pilis csinálásban. (2) A' meggkenésben. (3) Kezeknek reájok tévésében. (4) Némely ebkőzőknek kezekben adásában és némely ßóknak azonkőzben el-mondásában. Láſd Bellarminuſt de Sacram. Ordinis. cap. 11. 12. de Monach. cap. 40.

A' mi az elsőt nézi. Ha ki eleintén e' hét egyházi rend kőzzûl valamellyikében bé-állattatik vala, annak némellyikének haja, ßakálla, bajuſſa el-

beret-

beretváltaték, mindennek pedig a' feje tetején, kerekdéden a' haja el-beretváltatván pilis csináltatik vala; jóllehet az után e' csak a' Barátoktul tartatéktek-meg, a' mint Valentiai Gergely Jésuita bizonyittya, Tom. 4. disp. 9. q. 5. de annex. Sacram Ordinis punct. 3. § 5, a' hol igy szóll:

Eötödszór meg probáltatik a' Negyedik Toletomi Synatból, a' mely azt parancsollya, hogy mind a' Clericusok fellyül egészlen fejeket el-beretválván alól abroncs forma koronát hadgyanak: tudniillik a' a' füle körül: mely szokás midőn régen közönséges vólna minden egyházi rendnek, a' mint azelő hozott helyből ki-tetszik, végre csak a' Barátoktul tartatéktek-meg. E' világi Clericusok pedig nagyobb vagy kissébb koronát kezdenek a' helyeknek szokáson szerint viselni, a' mint ezt igy lenni immár magunk láttyuk.

Quintò probatur ex Concilio Toletano IV. cap. 40, quod jubet ut omnes Clerici detonso superius capite toto, inferius solam circuli coronam relinquant, nempe, circa aures: qui mos cùm olim esset communis omnibus Ecclesiasticis, ut ex loco citato apparet, à solis Monachis postea retentus est. Seculares verò Clerici majorem vel minorem coronam pro consvetudine locorum gestare cœperunt; ut jam etiam fieri videmus.

Láld Bellarminust-is de sacram Ordinis cap. 12.

Ujság ez. Mert Anicetus nevű Római Pápa által a' 2-dik Százban, 170 esztendő forgásában csusza-bé az Ecclésiában. Ez ira az egész Galliai

Eccléſiákra egy decretalis levelet, a' melyben cap. 4. azt parancsollya, ut Clerici caput deſuper in modum ſphæræ radant. Azaz, *hogy a' Clericuſok egyházi rendek fellyül a' fejeket kerekdéd formán el-nyirjék.* Láſd Petrum de Natalibus, Coriolanuſt in Annot. ad Can. 40. Concil. Tolltan. IV. Summa Concilior. pap. 538. Genebrarduſt in Chronologia pag. 507. Gregorius de Valentiát a' meg-emlitett helyen. Platina in Vita Anacleti Papæ és Polydorus Virgilius libr. 4. de Invent. rerum cap. 8. kik a' Papi rend ſzakállának s' hajának el-nyirettetésének találását Anacletus Pápa találmányának lenni tulajdonittyák, ki a' 2-dik ſzáz elein éle; de a' neveknek egymáshoz való haſonló vólta miatt csalatkoztanak-meg benne; mert a' meg-emlitett decretalis levelet, nem Anacletus hanem Anicetus Pápa irá a' Galliai Eccléſiáknak. Láſd Valentiát a' meg-emlitett helyen. Gratianuſt-is Diſt. 23. C. prohibeto.

Az után a' IV-dik ſázban, 398 eſtendő tájban, az mint Baronius és Coriolanus irják, vagy a' mint máſok, az Ötödik ſázban, 436 eſtendő forgásában, e' végezés a' IV. Carthagobéli Conciliomban Can. 44. meg-ujjittaték. De midőn e' végezés ſem fogna az egyházi renden, a' 6-dik ſázban 506 eſtendőben, az Agatobéli Conciliom Ca. 20. azt végezi, hogy a' mely Clericus haját meg-neveli, vagy akarja vagy nem; de az, az Archidiaconuſtul csak megberetváltaſsék. Láſd Coriolanuſt és Gratianuſt diſt. 23. C. Clerici. Végre midőn e' végezés ſem

ſokat

sokat használna, ám ostán a' hatodik százban Első Gergely Pápa által 600 esztendő- tájban, ugyan á-tokalatt vették a' Clerus nyakában, a' mint a' meg-nevezett helyen C. *Si quis*, Gratianusnál meg-láthatni. De affelől még-is csak hosszu hajat viselének némellyek közzüllök, és csak a' fejek tetején beretváltaták-el egy kicsiny helyen; a' mint cselekedének a' Lectorok Galliciának némely helyein; mellyért ujjobban a' Negyedik Toletomi Conciliomban, 630 esztendő forgásában, Can. 40. viszont uj törvény adaték-ki ellenek, hogy minden Clericusok vagy Lectorok mint Szintén a' Leviták és Papok egeszlen fejeket el-beretváltassák és alól csak kerekdéden hagyassák azt meg. Lásd ezt Coriolanusnál in summa Concilior. pag. 538. De még-is viszálkodának némellyek, azért a' hetedik százban 649 esztendő forgásában Tudertinus Marton Pápa-is ezent meg-erősíté. Lásd Gratianust dist. 23. C. *Non liceat*. Stratemannust in vita Martini. Az után e' végezések félre tétetvén ugyan csak a' Pilist vévék-elő és mind e' mái napig-is a' mint láttyuk csak azt tarttyák-meg a' Pápás egyházi rendek.

A' másik czeremoniát, *a' meg-kenést* a' mi nézi. Nem minden egyházi rend kenetik-meg nállok; hanem csak a' Püspökök és Presbyterek. A' Püspöknek a' feje kenetik-meg; a' Presbyternek pedig a' keze. Lásd Bellarminust de sacram. Ordinis cap. 12. Becanust cap. 26. de sacram. Ordinis Con-

clus. 8. III. Innocentius Pápa pedig libr. 1. Decret. de sacra Unctione C. *cum venisset.* a' Püspöknek mind fejét s' mind kezét irja hogy meg-kennyék.

Ujság ez; mert efféle Papi kenés a' Negyedik Században, 325 esztendö forgásában, Elsö Sylvester nevü Római Pápa által csusza-bé az Ecclésiában. E' találá és rendelé mind az egyházi rendek kenni való szent kenetet, mind pedig a' keresztség-bélit. Lásd erröl Platinát in vita Silvestri primi, és III Innocentius Pápát in Epistola decretali.

A' Görög Ecclesiák penig ezt III Innocentius Pápa idejéig, bé nem vévék; hanem 1200 esztendö forgásában, e' Pápa köté nyavalyások nyakában, kárhoztatván és hazuttolván a' régieket a' kik ezt, mint Sidókhoz illendö czérémóniát bé-venni nem javallották, és akkori Görögöket hogy ezt el-hadnák és mulatnák igen meg-dorgálván; és hogy ezentul meg-tartanák erössen parancsolván, a' mint e' világossan ki-tetsik, libr. 1. Decretal. Gregor. de sacra Unctione C. *cum venisset.* Bellarminus libr. de sacram. Ordinis cap. 12.

A' harmadik Czérémonia ez, hogy a' fel-szentelendö egyházi személy kezében a' fel-szentelés közben, hol-mi edényeket vagy eszközöket adnak, avagy feje felett tartanak, ugy mint, ha Presbytersségre szentelik, annak a' Püspök a' tálat osztyástul és a' pohárt borostul adgya kezében; ha Püspökségre, két Püspök tartya az Evangeliom könyvét feje felett; Ha Diaconusságra az Evangelió könyve adatik

tik kezében. Lásd Gratianust Dist. 23. C. Episcopus, Bellarminust de sacram. Ordinis cap. 9. §. 2. Ha Subdiaconusságra, tehát egy üres tálat és egy üres pohárt ád a' Püspök kezében; Az Archidiaconus gedig egy csupor vizet és kelzkenőt; dist. 23. C. *Subdiaconus.* Ha Acolytusságra, gyertya-tartót viaß-gyertyával edgyütt és egy üres csuprot ád néki az Archidiaconus. Dist. 23. C. *Acolythus.* Ha Exorcistaságra; az ördög üzés formáinak könyvét adgya néki a' Püspök. Ugyan ott C. *Exorcista.* Ha Lectorságra a' könyvet, a' melyből olvasni kell nyujtya néki a' Püspök. Ugyan ot C. *Lector.* Ha Ostiariusságra, a' Templom kulcsai adatnak néki a' Püspöktül; Kinek kinek közzüllök bizonyos igék mondatnak-el. Ha Presbytersségre szenteltetik valaki közzüllök, az igy böllittatik-meg:

Végy Istennek áldozat tételre és miše szentelésre való hatalmat, mely légyen mind az élökért és holtakért, az Urnak nevében. ----

Accipe potestatem offerre sacrificium Deo, missasque consecrare, tàm pro vivis quàm defunctis, in nomine Domini. ----

Ha Presbyterségre, azt igy böllittyák-meg:

Végy az Evangeliom olvasására való hatalmat az Isten Ecclésiájában, mind az élökért és holtakért, az Urnak nevében. ----

Accipe potestatem legendi Evangelium in Ecclesia Dei, tám pro vivis quàm defunctis, in nomine Domini. ----

A' hol alig érthetni-meg mit akarjanak azzal;

midőn azt modgyák: *Evangeliom olvasására a' holtakért.* Mit szűkölködik a' hólt az Evangeliom olvasása nélkül? Ha ki Acolythusságra ordináltatik, annak igy szólnak:

Vegyed a' gyertya-tartót a' viaß gyertyával edgyütt, és tudgyad hogy te az Eccléſia gyertyája gyujtására köteleztettél Accipe ceroferarium cum cereo, & ſcias te ad accendenda Eccleſiæ luminaria mancipatum. Láſd erről Pontif. Roman. de Ordinat. divin. Preſb. &c. fol. 16. 20. és 9.

Avagy nem ujságoké e' játékos czérémóniák?

A' mint hogy magok a' rendek ujjak, ugy azoknak czérémoniái-is nem lehetnek magoknál régibbek.

XXVIII. RESZ.
A' Házaſság Sácramentomárul.

MEg engedgyük mi azt a' Pápáſoknak, hogy a' házaſság és a' Chriſtuſnak az Eccléſiával való edgyesüléſe között nagy haſonlatoſság vagyon; de akarmely szent dolog haſonlatoſsága nem mindgyárt Sácramentom. Ha a' Házaſság azért sácramentom, hogy a' Chriſtus és az Eccléſia között való edgyeſséget ki-ábrázollya, tehát a' szőlő tő és szőlő veſſők-is sácramentomok léſznek; mivel azont jelentnek. Ugy a' fónek a' tagokkal az emberben őſzve ſerkeztetéſe-is. Es igy valamennyi példa-beſédek léſznek és találtatnak a' ſent Irásban, annyi léſzen a' sácramentom.

Csuda emberek a' Pápás Atyaſiak, holott a' Házaſság

zaſságot uj Teſtamentomi tulajdok éppen való Sácramentomnak hivják, s' még-is a' Papoktul el-tiltyák: maga az Iſtentûl rendeltetett Uj Teſtamentomi ſent Sácramentomtul ſenki a' meg-élemedett hivek közzûl ki nem rekeſztethetik. A' Tridentomi Synat Seſſ. 24. can. 1. igy ſzóll:

Ha ki mondándgya, hogy a' Házaſság igazán és tulajdonképpen nem egy az Ur Chriſtuſtól rendeltetet hét Evangeliomi törvény sácramentomi közzül; hanem az emberektûl találtatott az Eccléſiában, és hogy kegyelmet ſem ád: átok légyen.

Si quis dixerit, Matrimonium non eſſe verè & propriè unum ex ſeptem legis Evangelicæ Sacramentis à Chriſto Domino inſtitutum, ſed ab hominibus in Eccleſia inventum, neque gratiam conferre: anathema ſit.

Hol vötték ezt és kitûl tanulták? Tekerik és facsarják ugyan Szent Pál két helyeit reája, Epheſ. 5. v. 32. és 1 Tim. 2. v. 15; de magok ſem egyezhetnek-meg-rajta.

En pedig mindenkor ugy itéltem felölle, hogy e' tanubizonyságval, nem csak nem próbálhattyák azt meg á' Miéink, a' mire igyekeznek, de sôt annak meg-magyarázásában ollyakat-is ejtenek, a' mellyek az igaz tudománnyal ſemmi-képpen meg nem álhatnak

Vaſquez Gábor igy ſóll: Gabriel Vaſquez de matrimonii ſacram. diſp. 2. c. 6. Ego verò ſemper exiſtimavi hoc teſtimonio, non ſolùm id quod contendunt noſtri probare non poſſe, verùm etiam in explicatione illius, aliqua ab iis pronunciari, quæ cum

Ismét. *Jobb lött vólna a' mi Irás magyarázóinknak, ha Pálnak ezt a' szent Irásbéli helyét az Eretnekek ellen el-hadták vólna, hogy sem mint láttatnak őket az szent Irási tanubizonysággal illyen szorongattatásra juttatni, és bátortalan értelemben bé ejteni.* Ismét. *Meg-engedgyük azért, hogy sem amaz Ephes. 5. sem amaz 1 Tim. 2. részekből hatkatóképpen meg nem próbálhatni, hogy a' házasság Sacramentom légyen.*

vera doctrina minimè constare possunt. Item. Satius fuisset Theologis nostris, hunc locum Pauli contra Hæreticos prætermittere, quàm ut viderentur eos scripturæ testimonio premere in has angustias, & in minùs tutam sententiam incidere. Item. Concedimus ergó, neque ex illo Ephes. 5. neque ex 1 ad Tim. 2. efficaciter probari posse matrimonium esse Sacramentum.

Ezen értelemben vala Cajetanus Cardinál in cap. 5. Epist. ad Ephes. a' holigy ßóll:

Nincs itt okos olvasó Pálnál, hogy a' házasság Sácramentom vólna; mert nem mondgya, hogy a' Sácramentom, hanem hogy e' titok nagy. Es bizonyara e' szóknak titka igen nagy.

Non habes hoc loco prudens lector à Paulo, Conjugium esse Sacramentum. Non enim dicit sacramentum, sed mysterium hoc magnum est. Et verè mysterium verborum horum magnum est.

Hát hol vötték? Ennek kohológa lón a' 12-dik ßázban 1140 estendó tájban, Lombárdus Péter Meſter

Mester Parisiai Püspök. Ő irá ezt az Uj Testamentomi Sácramentomok közzé leg elsőben és ő adáki. Láſd lib. 4. sent. dist. 2. & 26. De még Lombárdus ideje után-is sokan a' Pápás Doctorok közzül ezt bé nem vévék. Durandus in 4. sent. dist. 26. quæst. 3. nyilván tagadá hogy a' házaság Sácramentom vólna, a' mint ezt Cassander Györgyis megh vallya in consult. art. 13. Capreolus-is in 4. sent. dist. 26. q. 1. Tagadá Hostiensis is in summ. libr. 1. Tit. de sacram. non iterand. Sőt Paludanus in 4. sent. dist. 26. quæst. 1. ennek tagadását a' Canonistáknak közönséges értelmének mondgya lenni. Ha hol pedig némely régi Atyák ezt s' más dolgokat Sácramentomnak neveztek, azt az ő szorosſ jedzésében, az Isten kegyelmes frigyének hatható jegyéjért és pecsétiért nem vészik; hanem széleſſen és nem tulajdonképpen, csak a' sent és lelki dolog jegyéért és példázattyáért; a' mint ezt a' Pápások-is meg-vallyák; Lombardus in 4. sent. dist. c. 1. Bonaventura ugyan-ott, Bellarminus lib. 1. de Sacram in genere cap. 8. Agoston-is ennek igasságát meg-mutattya in Psal 143. a' hol a' Templomot, papságot, áldozatokat, sácramentomoknak nevezi. Ujság hát a' Pápások ez iránt való értelmek és konkoly!

XXIX. RESZ.

A' Papok házaſságárul és nőtelenségéről.

HOl tiltya-el az sent Irás a' Papok házaſságát; avagy inkább nem tiſztelteteſnek mondgyaé

minden rend között a' házaſságot, és a' fertelem nélkül való ágyas-házat? Sidók. 13. v. 4. Avagy inkább nem ördögi tudománynak és hittül való elſzakadáſnak tanittyaé a' Házaſság tilalmát, 1 Tim. 4. v. 1. 3? Igen-is. Holvötték hát ezt a' Pápáſok? Felelet. A' prophetiára nézve, igy kellett ennek lenni; mert Szent Pál a' meg-nevezett helyen meg-jövendöli, hogy az utólsó időkben hamis Doctorok támadnak, kik a' házaſságot meg-tiltyák. E' Prophétiának bé-tellyeſedését látta a' régi Eccleſia a' Tatianuſokban, a' kik Encratitáknak-is hivattatnak vala, ugy a' Marchionitákban és Manichæuſokban-is, a' kik-is nem a' köz néptül, hanem a' ſzentebb életet követöktül, a' kiket választottaknak neveznek vala, el-tiltyák vala a' házaſságot. a' mint Agoſton Doctor, Epiſt. 74. & libr. 2. de moribus Eccleſiæ & Manichæor. cap. 18, bizonyittya. Nem a' Szent Iráſtul tehát, hanem az Eretnekektül vötték a' Pápáſok a' Papok nötelenségét, és eziránt ſemmit töllök nem külömböznek. Hogy e' vétket ma a' Pápáſok meg-lágyithatnák, erre fakadnak ki; hogy ök a' házaſságot ugy mint magában roſz vagy meg-ferteztetet dolgot nem tiltyák, hanem ezt ugy mint tökélleteſségnek és ſzoroſſabb fenyitéknek uttyát tanácsul adgyák, tudniillik, hogy házaſság nélkül legyenek. Felelet. Ebben ſem külömböznek a' meg-nevezett Eretnekektül. Mert Euſtatius Sebaſtiának Örmény orſágban Püſpökje, a' Marchioniták eretnekségében eſvén, és a' Gangrenſis Synattul vádoltatván, hogy a' nősö-

ket

ket ki-rekeſtené menyorſágbul, és a' házaſságrul ugy mint meg-ſeplôſíttetet dologrul ſzóllana, ezen mentséggel él és menti magát; tudniillik, hogy ô nem a' kevélységtûl viſeltetvén nem javallaná a' házaſságot, hanem hogy a' kegyeſségnek és ſzoroſs fenyitéknek gyakorlásáért mivelné azt. Sozomen. lib. 3. hiſtor. cap. 13, de Euſtatiuſnak e' meg-kûlömbóztetéſſel való maga mentségét a' Synat ſemmiben hajtván, illyen articulust ir ellene. *Ha ké meg-kûlömbózteti, a' házas Presbytert, mint ha nem kellenék néki részesûlni az áldozatban, midôn a' ſzent dolgokat ſzolgáltattya ki, Atok légyen.* Es holott a' Római Eccléſia a' Preſbyterek és Clericuſok, Papok, nôtelenségét, az Apoſtol Parancsolattya ellen, 1 Tim. 3. v. 2. *Szûkség a' Püſpöknek egy feleségû férfiunak lenni*; és a' Proghéták, Moſes, Samuel, Nathan, Ezechiel és az Ov Teſtamentomi Fôpapak, iſmét Péter Apoſtol és Philep Evangeliſta, példájok ellen, kik a' mint a' ſent Irás bizonyittya, feleségek vóltanak; annyira óltalmazzák: tehát a' Trullana Synodus a' 13-dik Articulusban eziránt méltán kárhoztattya a' Római Eccléſiát, parancsolván néki hogy gonoſs ſokását hadná-el; és hogy a' kik kûlömbózó értelemben vólnának, a' ſentek edgyeſségétul ſakaſztatnának-el és tiſztekbôl vettetnének-le.

Hogy csuſza e' bé az Eccléſiában? Erre Syricius Római Pápa, ki élt 385 eſtendô táján nyita elsôben valami utat és ſólgáltata alkalmatoſságot a' Pápáſoknak. Ez lôn az elsô a' ki törvény ki-adáſſal nap-

nap-nyugoton a' Clericusoktul, Papi rendtûl, vagy a' mint mások irjak, a' Diaconusoktul, a' házasságot megtiltá; jóllehet e' végezésnek Jovianus keresztyén Császár magát ellenében veti és semmisé téssi. Igy azért ekkor még lábat nem kaphata; a' mint világosan ki-tetsik, avagy csak ebbûl-is; mert még a' VI-dik Százban, 514 esztendô táján, Hormisda nevû Római Pápának felesége vala, kitsûlé néki Cœlius Sylveriust; kit az után, A. C. 536. Theodátus ám, ugyan Pápává-is téve. Hanem ostán II Pelagius nevû Római Pápa, ki élt 577 esztendô táján, veté a' nôtelenséget a' vice diaconusoknak nyakában: De ez ellen a' Quini sexta Synodus, a' 13 articulusban, a' Clericusok házasságát ellenben meg-engedi. Nagy Gergely Római Pápa-is, midôn egy néminémû alkalmatosséggal, látná hogy a' halastóbul többet huznának-ki hat ezer csecsemô gyermek kaponya fônél, a' nôtelenség felôl való törvényt el-akarja rontani. A. C. 590. Hetedik János Római Pápa pedig hogy ez iránt a' Cleruſnak eleget tegyen és ôket le-csendesitheſſe, meg-engedi, hogy a' Clericusok, Papok, annyi ágyast tarcsanak, a' mennyit tarthatnak, 705 esztendô tájban.

Igy kezdi e' Pápista vallás lábát az Ecclésiában bé-tenni nap-nyugoton. Annyira meg zavarja és fel-zenditi ez az Ecclésiákat, hogy e' miatt a' Nap-keleti és Nap nyugoti Ecclésiák ugyan két felé szakadnak. Mert midôn Sergius nevû Római Pápa, 687 esztendô tájban, azokat a' Papok házasságá

sága felől való Canonokat, a' mellyeket a' Nap-keleti Eccléſiák bé-vöttek vala, kárhoztatná, és a' Conſtantinápolyi Conciliom végezését, mely a' Papoknak Iſtörvényétûl indittatván, a' házaſságot meg-engedé, bé-venni nem akarná, a' Napkeleti és Napnyugoti Eccléſiák két felé állának és ſzakadának. Mellyet látván az akkori II Juſtinianus nevû Csáſzár, rajta meg-indul, és Zachariás Ptotoſpatariuſt Romában kûldi, hogy Sergius Római Pápát hozzá fogva vigye, de a' Rómaiak magokat Zachariáſnak ellene vetik és ötet halálra keresik; meg-is ölik vala a' jámbort, de Sergius ötet el-dugá. Es ekkor nagy elő-menetelt vön a' Pápai méltóság. Syricius Pápa után, nem vólt ſenki is a' ki a' Papok nőtelenségét oly erőſſen ſorgaztatta vólna, mint Miklós Pápa, 858 eſztendő forgásában. Midőn ez meg-nevezett Római Pápa, a' Papok nőtelenségét Németh Országban immár ſintén bé-vinné, *Uldaricus* Epiſcopus Auguſtanus, ki ez időben igen hires Doctor ember vala, ellene áll, és azt nyeri vélle, hogy a' Papok feleségének békeség adatik, egész két ſáſz eſztendő forgáſa alatt, mind ama' gonoſz Hildebrand vagy Hetedik Gergely Pápáig. Hanem Hildebrand 1074-ben Romában Syricius Pápa törvényét a' Papok nőtelensége végett meg-uj jittya és meg erőſſiti, és Németh Országban ſerteſéllyel arról való parancsolattyát végezését elkûldi. Mint léſzen a' dolog? A' Németh Országi Papok erőſſen ellene állának, és a' Pápát Eretnek embernek nevezék, és az ő házaſságok ólalmára

mára a' ſzent Iráſnak bokros jeles helyeit hordgyák-elő: Hozák-elő a' Régi Eccléſiáknak-is praxiſsát, és ſok házas Pűſpőkőknek példájokat: iſmét mennyi iſzonyu alkalmatlanság és veſzedelem ſzokta a' nőtelenséget kővetni. De midőn mind ezek Hildebrandus Pápán ſemmit ſem fognának, nagy ſzorgalmatoſsággal kezdi sűrű kővetei által őket a' nőtelenségre kiſztetni és hogy tőrvényét bé-vegyék reá ſzorgoztatni. A' Moguntiai Pűſpők azért a' Pápának akarván engedni, Erphurdiában Conciliomot hirdet, a' melyben Hildebrandus végezését el-olvaſtattya; melynek Continentiája ez vala; hogy a' Papok, vagy a' Feleségek társasága mellől; vagy az óltári ſzolgálat mellől, el-állyanak; de edgyiknek a' kettő kőzzűl meg kell lenni. Midőn e' Cõciliombã a' Mogũtiai Pűſpők a' Papoknak ſem a' ſzent Irásbul elő-hordott erőſségeket, ſem alázatos kőnyőrgéſeket meg nem halgatná, igen kicsinben mulék-el, hogy reá rohanván meg nem ölék érette. Es igy ebben a' Conciliomban ſemmit ennél egyebet a' Papok nőtelensége tőrvénye kőrűl végben nem vivének; hanem a' Moguntiai Pűſpők vévén éſzre és ſajditván hogy a' Papok ő iránta nem jót akarnak cselekedni, igéri hogy első alkalmatoſsággal Rómában kűld, és azon leſzen, hogy a' Pápát az ő kemény végezéſe mellől el-vonnya. Es igy innet ki-tetſzik, hogy még a' tizen-edgyedik ſzázban-is, a' Papok nőtelensége Németh-Orſzágban tőrvény ki-adáſſal meg nem erőſſittetett és bé nem vétetett vala. Az után iſmét 1119 eſztendő

for-

forgásában, II Calixtus Pápa, ezen törvényt megujjitani akarván a' Papoktul a' házasságot el-tiltya. Innét illyen formán jádzék a' Poëta e' Pápával:

Oh bone Calixte, nunc omnis Clerus odit te:
Quondam Præsbyteri poterant uxoribus uti:
Hoc destruxisti postquam tu Papa fuisti.

Ergò tuum festũ nunquã celebratur honestũ, &c.

Azaz: *Oh te jó Calixte Pápa, személlyed Papság utállya:*

Régen házásók a' Papok, tudod jól hogy mind véltanak:

De imé te azt el-rontád, hogy Pápás széked találád.

Hidgyed Papoktul idnepet, ne várj ezért tiszteſséget.

Lengyel-Országban pediglen a' 12-dik százban 1188 estendő tájban, a' Papok nőtelenségét III Kelemen nevű Római Pápa vivé-bé: a' mellyet a' Danusok mint ujságot hogy bé-venni nem akarnának, ám ugyan ki-is átkoztatának a' Pápától érette. Végre III Innocentius nevű Római Pápa, 1198 esztendő forgásában, a' Papok házasága meg-bűntetéséhez igen szorossan és keménnyen nyula, azt a' Lateranomi Synatban, mint fertelmeséget kárhoztatván. III Innocentius Pápa *Dist.* 82. *Conon. Proposuit*, igy szóll:

Ne légyen szabad a' szolgálatra azokat-is bocsátani, a' kik feleségekkel testi társaságot gyakorolnak.

Neque eos fas sit ad officia sacra admitti, qui exercent cum uxore carnale consortium, quia scriptum

meg-vagyon irva: Szentek legyetek, mert én szent vagyok azt mondgya az Ur.

ptum eſt, Sanctieſtote, quoniam ſanctus ſum, ait Dominus.

Jeles dolog, mint ha a' ſzeplő nélkül való házaſság a' ſentséggel edgyűtt meg nem álhatna! Nem vóltanak vólna hát eziránt ſentek, Noë, Abráhám, Moyſes, Aáron, Samuel, Eſaiás, Péter Apoſtol és Philep Evangeliſta, kik mind feleségeſek valának és magzatokat-is ſzűltenek. Nem vóltak vólna ſzentek Alexandriai Dienes, Spiridion, Nazianzenus Gergely, Nyſſeniai Gergely, Sydonius Apollinaris, Carterius és többfők ſzámtalan Iſtenes életű ſzent és jámbor pűſpökök, a' kik mind, a' mint a' régi hiſtoriák tartyák, házaſságbéli ſzeméllyek valának.

Látod ember, Luther és Calvinus előtt, a' mi Reformata Valláſunk ágazattya a' Papok házaſsága felől hol vólt! Ugyan ott a' meg-nevezett helyen azon Papa ſent Pálnak ama' mondását: *A' kik a' teſtben vadnak, Iſtennek nem kedveſek*, a' házaſságra tekeri.

Uj és nem Apoſtoli vallás hát ez, a' mint ezt Bellarminus Jéſuita és Cardinál-is kénſzerittetik meg-vallani. Bell. de Cler. c. 18 §. 3. igy ſzólván:

A' nőtelenségnek (igyszoll) ſzűkséges vólta avagy fogadás tétele, ninsen ſohul egy helyen-is, ſe az ov, ſe az uj Teſtamentomban. Iſmét. *Nem Iſte-*

Neceſſitatem ſeu votum cœlibatûs non extare, ullo loco veteris aut novi Teſtamenti. Ibidem §. 6. Non jure divino, ſed humano duntaxat

Isteni hatalom szerint, azt, prohibitum esse con-
hanem CSAK emberi (az jugium Sacerdotibus.
az Pápai) *hatalom szerint tiltatott-el a' házasság a'*
Papoktul Hallyátok ezt Papisták!

Oh boldog Isten, a' szent házasságnak a' Papoktul való el-tiltása, mit hoza-bé magával! Imé ez meg-veszett idótúl fogva a' szerzetesek a' Pápától fogva az alsó Cleruſig, a' bujaságot nem kezdék igen nagy bűnnek tartani, sőt még ma-is, a' mint magok Hiſtoricuſiból ki-tetſik, ſokan nem tartyák kózzúllők. Luitprandus és Platina de vitis Pontificum azt irják, XIII János nevű Római Pápa felől, hogy *a' Lateranomi Palotából, kurvák bordély házát csináltatott.* Ex palatio Lateranenſi proſtibulum fecit meretricum.

E' János Pápa éle a' tizedik ſzázban 965 eſtendő tájban.

Ötödik Kelemen Pápa felől Villanus igy ir? *Magát a' bujaságra adta volt, a' Perigordiai Herczegnét, minden titkolás nélkül mint ſzeretőjét ugy tartotta.* Johan. Villanus lib. 9. cap. 58. Fuit luxuriæ deditus, & publicè velut amicam tenuit Comitiſſam Perigordenſem.

Abbas Urspergenſis e' Pápát hivja publicum fornicatorem, az az, *közönséges latornak.* Ele 1305 eſtendő táján. Sylveſter Petra Sancta Római Jéſuita ir, Molinæus Péter ellen egy könyvet, a' hol csuda dolgot ád olvaſáſra előnkben; mert azt mondgya, cap. 13. hogy meg nem engedi a' Pápa Rómában, hogy Adventben egéſz étſzaka a' bor-

délyban a' latrok fajtalankodgyanak; mivel az ama' szentség ellen lenne, a' mely a' hus nem ételhez tartozik; minek okáért e' buzgóság napjaiban, csak az engedtetet-meg hogy egész napot, és az étsakának valami részét tölcsék-el a' bordélyban. Hallod világ! Csuda törvény ez. Villanus libr. 11. cap. 20, Negyedik Sixtus nevű Római Pápa felől azt irja, hogy a' férfiakkal való sodomai fertelmeskedésben gyönyörködtette magát, és hogy Riarius Pétert felesége gyanánt (Török formán) tartotta. Ezen Pápa felől Weffel Groning. és Cornelius Agrippa de vanitate Scient. cap. de Lenocinio azt irják, hogy 1471 esztendő táján Rómában közönséges latroknak való bordély-házat éppittete, a' honnét esztendőnként 20000 aranyat tekere-ki.

Ezen Pápa Tiresiának az ő Agyasának drága gyöngyökkel meg-rakott sarut ada. A' három nyári holnapokban a' Cardináloknak a' sodomiát meg-engedé, a' mint Weffelus és Cornelius Agrippa Pápás Irók a' meg-emlitett helyen irják. A' honnét Johannes Sapidus illyen Epitaphiomot mond rólla:

Sixte jaces tandem, deflent tua busta Cynædi,
Scortaque, lenones, alea, vina, venus. Azaz.

Végre halva fekszel Sixtus koporsódban,
Siratnak tégedet s' vadnak érted buban,
A' kurvák, keritők, a' fajtalan lelkek,
Koczka, bor és venus nagy bánatban esték.

II Pál Pápa 1464-bé a' Venusnak és Bacchusnak, az az, a' kurvaságnak és részegségnek rabja vala, gyakran

ran egész napokat csak a' Venusban és Bacchusban az az, latorkodásban és részegeskedésben tölte-el. Innét János Pannonius igy ir felölle:

Pontificis Pauli testes ne Roma requiras:
Filia quam genuit, sat docet esse marem.
Sanctum non possum Patrem te dicere, possum
Cum video natam Paule Secunde tuam. Az az.

Bizonyságot Pál Pápára,
kériek hogy ne keresi Róma:
Mert imé az ő leánya
Kit szűle, nyilván tanittya,
Hogy néki van férfisága.
Nem mondhatom hogy szent Atya
Holott látom van leánya.

Nem sokkal vala jobb 8-dik Innocentius Pápais, kit Johannes Baptista Cibonak is hivának, 1484 esztendő táján. E' felöl Marullus igy jádzik vala.

Quid quæris testes, sit mas an fœmina Cibo?
Respice natorum pignora certa gregem.
Octo recens pueros genuit totidemque puellas,
Hunc merito poterit dicere Roma Patrem. *Az az.*

Aszszony vagy férfiu légyen Cibó Pápa
Ne kérdezd, gyermeke serege tanittya,
Nyólcz fiakat s' annyi leányokat hoza,
Attyának hát Róma méltán őt mondhattya.

III Miklós Pápa felöl azt irják, hogy az ágyasa oly fiat szűle néki, a' melynek haja és körmei medve formát mutatának, 1279 esztendő táján. Innét az utánna való Pápa, IV. Márton, ennek agyasát magának vévén, az irott medvéket a' palotából

mind ki-hányattya, hogy valamiként viszont néki-is medvéhez hasonló gyermeket ne szülne, 1281. esztendő forgásában.

Mit mondgyunk VI. Sándor Pápa felől? Ez merő bujaság és a' természetnek csudája vala; mivel Lucretiát, a' maga édes leányát, két fiával edgyütt hármán élék. Sőt a' fiai ám meg-is marakodának a' dögön; mert Cæsar Borgia Cardinál a' Pápa kissebbik fia, látván hogy e' buja szerelemben, a' bátyjának Jánosnak, (kit az Attya Candiai Herczeggé tött vala,) utánna tétetnek, el nem szenvedheti, hanem edgykor az Annyoknál Zanocciánál edgyütt vacsorálván, fel-kél a Herczeg s'ki mégyen egyedül a' városban sétálni; vévén az ócse Borgia észre az alkalmatosságot utánna küld a' bátyjának és ótet meg-ölvén alattomban a' Tyberis folyó vizben vetteti. Lásd Guicciarduſt l. 3. Onuphriust in vita Alexand. 6. Ugyan ott Onuphrius nézd mit vét utánna. Connivente prorsus ad immane parricidii scelus Patre Pontifice.

Az az: *Hunyoritván bizonyossan ez iszszonyu vér ellen való gyilkosságra az Attya, a' Pápa.*

Innét Jovianus Pontanus illyen Epithaphiumot ir e' Lucretia Aszszony felől.

Hoc jacet in tumulo Lucretia nomine, sed re Thais, Alexandri filia, sponsa, nurus. Az az:

Itt fekszik e' sirban nével Lucretia,
De Thaïs a' dolognak valóságára;
Sándornak jegyese, menye és leánya.

E' Sándor Pápa éle 1492. eſz. táján. III. Pál Pápa sem

pa ſem vala igen jámbor 1534 táján; mert az ő vér ſerint való hugát Juliát 6-dik Sándor Pápának elkerité, és a' fattyai kőzzűl ketttőt Cardinálokká téve. Ezt még életében, a' mint Slejdanus irja, egy Olaſs könyvben hallatlan bujaſsággal, vér ellen való paráznaſsággal, őrdőngőſséggel és atyai s' anyai vér ellen való gyilkoſsággal vádolák. Stratemann in vita Pauli 3.

Julius Secundus Pápa a' mint Onuphrius irja, a' leányát Felix-et, Romában a' Lateranomi Conciliomban Johannes Jordanus Urſinuſnak, jedzi-el. Láſd meg világ, felesége hites nem vala; de azért vala még is leánya. 1512. táján! Harmadik Julius Pápa, 1550, a' mint irják, buja életű és Sodomita vala. Láſd Onufriuſt és Stratemannuſt in vita Julii 3. E' vétket ez idő táján micsoda vételeknek tarták észre veheted ebből. Mert Johannes Caſa Epiſcopus Beneventinus e' Pápa idejében egy könyvecskét bocsáta-ki, a' melyben az utálatos Pűſpők a' Sodomiát lſteni munkának irja. Lutetiában az Országelei, Erſekekkel, Pűſpőkőkkel és más Prælatuſokkal edgyűtt egyben gyűlvén 8-dik Bonifacius Pápa ellen, a' többi kőzőtt a' Pápát azzal vádolák hogy két unoka leánya vólna, kiket ágyaſa gyanánt tartana, és hogy mindeniktűl volnának gyermekei. Láſd Kranziuſt in Saxon. lib. 8. cap. 37. Igy a' ſzentséges Pápák, az lſtentűl rendeltetett és minden rendek kőzőtt tiſzteletes házaſságot meg-tiltván, a' bujaſságban és paráznaſságban torkig űlének és heverének.

De vallyon csak a' Romai Pápák kezdéneké illyetén fertelmes életűek lenni? Nem; hanem az egész Clerus. Kellé reá bizonság? XII. Gergely Pápa, a' kinek tanubizonságát egy igaz Papista sem tagadhattya, 22. Kalastromokat emlit Német országban a' mellyekben a' Barátok mind azon fertelmes életűek valának. Mivel a' férfiak és aszszonyi állatok a' szemérmet le-vetkezvén, nyilván kőz helyen minden fertelmeskségben, mint egyféle állat a' fertőben, heverének. Nemoris Union. tract. 6. Angliában mind két nemből álló személyek Kalastromának utálatos buja életét, a' historiák és a' Kalastromok utolsó visitatioja alkalmatosságával hites Notarius által fel-jegyeztetett dolgai és actái, bizonyittyák. Első Gergely Pápa, ki éle a' 6-dik százban, a' maga halas tavában hat ezer csecsemő gyermekecske agy koponyánál többet találá. In Epist. Hulderici August. Keserveszsen panaszolkodik Petrus de Alliaco. monasteria fœminarum ultra quàm dicere ausus est dehonestata esse. Az az, *hogy az Apáczák kalastroma inkább meg-fertéztetett, hogy sem azt ki merné mondani.* Petrus de Alliaco, de reformat. Ecclesiæ. Picus Mirandulanus azt mondgya. Virginum septa in meretricios fornices conversa sunt. Az az, *Hogy a' szűzek bé kerittetett helyek, kurvák ballangiává, bóltyává váltanak.* In orat. ad Leon. 10. apud Orth. Grat. Honorius Augustodunensis azt állattya; A tenerâ ætate impudicitiam moniales discunt, fornicariis pejus prostituuntur. Az az, *Az*

ő gyen-

ő gyenge idejektűl fogva az apáczák a' szemtelenséget tanullyák, a' szajháknál rutabbúl adatnak-ki a' megszeplősittetésre. In dialog. de prædest. & lib. arbitr. Palingenius a' miſés Papok és Barátok tiſztátalanságokrol illyen tanubizonságot téſzen. Paling. in Virgine.

Quis non mœchatur? Miſtæ vafriq; cuculli
Quos caſtos decet eſſe, palam cum pellicibus, vel
Furtim cum pueris, Matronis, virginibuſq;
Nocte dieq; ſubant. Az az,

Vallyon kicsoda nem paráználkodik?
A' szent Papok és ravasz Barátok,
Kiknek kellene szentűl viselniek
Magokat, imé nyilván a' szajhákkal
Avagy lopva a' férfiu gyermekekkel,
Es a' tiszteſségbéli Aszszonyokkal
Ejjel s' nappal látorkodnak a' szűzekkel.

Boccatius Novell. 2. azt irja, hogy midőn egy neminémű Abrahám nevű Sidó a' Kereſztyéni vallás tanulásáért Rómában ment vólna,

A' Pápák, Kardinálok, Prælatusok és Udvariak erkölcsét kezdé viſgálni, azon, részszerént maga ſerénsége, részszerént mások bizonság tétele által, megtapaſztalá, hogy kicsintűl fogva nagyig rutul élnének, és hogy a' bujasagban, mind a' természet szerint va-

Papæ, Cardinalium, Prælatorum, & aulicorũ mores obſervare cœpit, idem partim ſuo ſtudio, partim teſtimonio aliorum, comperit una omnes à minimo ad maximum turpiſſimè vivere & in luxuria peccare, tam naturali quàm Sodomi-

valóban, mind a' Sodomiában torkig ülnének, még pedig minden zabola vagy lelkiismeret zabolája, ösztöne vagy szemérmetesség nélkül. Azon vette észében, hogy a' kurvák és gyermekek nagy becsületben tartatnának, annyira hogy akármit a' Romai udvarban meg-nyerhetnének.

tica, sine aliquo fræno aut conscientiæ stimulo aut pudore. Idemq; vidit gratiam meretricum & puerorum, ad quid vis in curia Romana impetrandum valere.

Hugó Cardinál Lugdunumbol IV. Innocent Pápa udvarával edgyûtt el-induló télben lévén azt mondá,

Sokkal tartozik néki az a' Város; mivel a' mikor ô oda ment vala a' Pápa Udvarában, három avagy négy bordélyokat talált vala, most pedíglen azok mind csak egyre szoríttattanak, de az olly nagy, hogy a' napnyugoti kaputol fogva, az napkeletig nyul-ké.

Multum sibi debere illam urbem, nam quando illuc venerat in curia Rom. se reperisse tria aut quatuor lupanaria, nunc autem omnia illa ad unũ redacta esse, sed illud à porta occidentali ad orientalem durare. Matth. Paris. in Henric. 3.

A' mikor VI-dik Orbán Pápa Neápólisban lakék azt mondgya Theodoricus Niemensis de Schism. lib. 1., hogy az a' Város meró Gomorrha és mindennémú fertelmességgel tellyes vala: Petrarcha Cant. 106. azon könyörög Istennek, hogy szállyon tûz alá az égbôl, és emésztesék-meg a' Pápa Udvara. Mert az (Proditionum fons, Bacchi & Veneris ancilla, & ejus turpitudinis fœtor

tor ad Deum pervenit.) Az az. *Arultatáſnak kutfeje. Bornak Iſtenének és Szerelem Iſten aſzſzonyának ſzólgalója, és az ő ocsmánysága bűdőſſége az Iſtenhez fel hatott.* Picus Mirandula János pedig in Orat. ad Leon. 10, azon panaſzolkodik, hogy (Sacras ædes & templa lenonibus & catamitis committi) *a' Szent házakat és templomokat a' keritőkre és berekben a' gyermekekre bizzák.* Ezt Baptiſta Mantuanus-is igaznak mondgya, (Venerandas Divûm Ganymedibus ædes ſervire,) *a' ſzentek tiſzteletes házai a' Ganymedeſeknek ſzólgálnak.* E' Ganymedes à Poëták fabulája ſerint, egy igen ſzép ékes gyermek vólt, kit midőn Jupiter felette igen meg-ſzeretne az faskeſelyű által magához az égben ragadá és tévé pohárnakjává. Már ehez haſonlittya, által láthatod miért, azokat a' kiket a' Pápa kedvell. Linnichanus azon győtri magát, Apud Orth. Grat. in faſcic. rer. expet. hogy (Scorta ali ex patrimonio crucifixi) *a' ſzajhák táplálttatnak a' meg feſzittetett Chriſtus örökſégéből.*

A' Németek-is Gravã. 72 azon panaſzolkodnak (Concubinatum annuo cenſu redimi,) hogy *az ágyaſokat eſztendeig való jövedelemmel kell fel-váltaniok.* Platina in vita Gregorii Quarti az ő idejéről azon ſohajtozik, hogy (omnis Eccleſiaſticus ordo ſe in omnem luxum & libidinem effudit,) *az egyházi minden rend el-vetemedett mindenféle buiaságra és fajtalanságra.*

A ma' hires Holcot Pápás Doctor az ő idejebéli Papokat hivja, (Sacerdotes Priapi) *Priapus Pap-*

jainak, Holcot Lect. 182. in Libr. Sapient. Ez Priapust a' régi babonás Pogányok a' Bornak Istenének és Szerelem Isten Aszszonyának fiának lenni álmodozták és reá a' kertek gondgyát bizták.

Jeles historiát Olvasunk Parisiai Máthénál in Henr. I. II Calixtus nevű Római Pápa a' Rhemense Conciliomban 1119 eßtendő forgásában, el végezvén hogy a' Papok mind edgyig valakik feleségeseknek találtatnak lenni, a' Papságbul ki-vettessenek, egy néminémű Cremai János nevü Cardinált Angliában követségül el-küld, hogy az ő végezését az Angliai Papi rendnek-is nyakában kőthesse és véllek bé-vétesse. A' Cardinál a' kővetséget fel-vévén Angliában bé-mégyen, és sok veßekedések után a' Westmonostori Synatban a' Pápa végezését és akarattyát elő-adván illyen ßókra fokad-ki: Summum scelus esse de latere surgere meretricis, ad corpus Christi conficiendum. Az az. *Felette nagy latorság, a' kurvának óldala mellől fel-kelni* (igy hivja vala a' Papok rendes feleségeket) *a' Christus testének csinálására.* Meg-veré és ßégyenité Isten e' Cardinált e' mocskos ßavájért. Mert azt mondgya a' meg-nevezett helyen Parisiai Mathé, hogy

ónnón magát (a' Cardinált) *midőn azon napon a' Christus testét csinálta és szentelte volna, éjjel a' kurválkodáson kapták.*

Ipse cum die illa corpus Christi confecisset & consecrasset, post vesperam fuit in meretricio interceptus.

Azon időben élő Historicusok ezt adgyák hozzá

A'

A' dolog nyilván való lévén, nem lehetett tagadni, így a' nagy dicsőséget nagy gyalázatá változtatá, és nagy orczapirulással Rómában viszsza hallaga. Ezt bizonyittyák Rogerius de Hoved és Hunt in gron. in Henric. Ranulph. in Polyck. lib. 5. cap. 7. Matthias Weſtmonaſtericus. in Chron. Azt irja a' mi ſzegény Szegedi Iſtvánunk (ha hinnének néki Pápás Uraim, de ő ſem kopta az ujjából) hogy III. Pál Pápának, ki a' Tridentomi Synatott inditá és confirmálá, a' laiſtromábā harmincz ezer kurvák valának fel-irva, a' honnét a' Pápa adót és jövedelmet vár vala. Láſd Steph. Szegedi Speculum Pontificum. De hadgyuk-el bár Szegedit, ám légyen. Avagy nem nyilvánságos dologé az, hogy Romábā, Velenczében, Tolétombán, Hispálisban, és Spanyol s' Olaſz országoknak minden jeles városaiban nagy ſeregenként hevernek a' kurvák, és köz hellyen vagyon azoknak bordéllyok? Tudgyák és bizonyságok erre azok, a' kik Rómát és Olaſz s' Spanyol országokat járják és járták. Roma felőll Cornelius Agrippa, de vanit. Scientiar. cap. de Lenocinio. elegendő-képpen téſzen tanubizonságot. Mit mert önnön maga-is a' Pápa tudgya és javallya efféle köz hellyen lévő bordélyokat és világos adókat ſzéd bé eſztendőnként a' kurváktul tárházában, a' mint fellyebb meg-hallók. A' Chemai

Res notiſſima negari non potuit, ita magnum decus in ſummum dedecus commutavit, & juſto Dei judicio & confuſione plenus Romam rediit.

mai Püspök, libr. onus Eccles. cap. 21. azt mondgya.

Keveſſen orvoſoltatnak meg Németh Országban, a' kik az ágyaſság búdőſségétűl meg nem hervadnak. c. 22. Ibidem.

Paucos eſſe in Alemania curatos, qui non fœtore concubinatus marceſcunt.

Az apáczák erkölcsőkről, nem mérem, sőt ſzégyenlem, a' mit gyanakodom, ki-mondani.

De moribus monialium, non audeo, imò pudeo, quæ ſuſpicor dicere.

Azoknak Kalaſtrőmok felől pedig igy szóll.

Olly nyilván valók, hogy azok a' helyek haſonlóbbak inkább a' Szerelem iſten aſzſzonya bordéllyához, hogy ſem az Iſten ſzent helyéhez. Innét (azt mondgya) *a' meg-ſzenteltetett aſzſzonyok csélcsapságok, ſzajhaságok és vér ellen való páráznaságok, innét a' ſámtalan ſok ſeméremmel mondandó botránkozások és meg-bántódáſok-is, származnak.*

Adeo eſſe propatula, ut ipſa loca Veneris proſtibulo ſint ſimiliora, quàm Dei ſacrario. Hinc procacitas, ſtuprum, inceſtus mulierum ſacratarum, hinc etiam verenda ſcandala & offendicula oriũtur quàm plurima.

A' Chemai Püspök Onus Eccleſ. C. 23. azt mondgya e' Papi rendről:

Azok magokat a' teſti kivánságnak rabul adták, és az Eccléſiától el húzzák azt a' mit a' kurvákra kell költeniek.

Eos ſe carnis concupiſcentiis mancipaſſe, & Eccleſiæ eripere quod in meretrices erogent.

Bri-

Brigitta 133. ezen Papi rendről igy szóll:

Sunt impuri, sunt pice commaculati, quia ad se accedentes commaculant, & adeo abominabiles sunt, ut omnis exercitus cœli eos abominetur.

Tiszta talanok és szurokkal meg-mocskoltattak; mivel azokat a' kik hozzájok járulnak meg-mocskollyák, és annyira utálatosok, hogy az égnek minden serege őket gyúlöllye.

Petrarcha Epist. 13. a' Római Pápa Udvara felől igy ir:

Ibi nulla pietas, nulla Charitas, nulla fides habitat; sed tumor, livor, luxus, avaritia cum artibus suis regnant. Az az.

Ott nincs semmi kegyesség, és semmi hit; hanem a' dagály, irigység, bujaság, fösvénység az ő mesterségével együtt uralkodnak.

De nem csak nem tartya a' mai napi Romai Anyaház a' bujaságot nagy vétkeknek, és azt nem csak cselekedettel követi és gyakorollya, hanem egyszer s' mind tanittya-is:

Toletus igy tanit erről. *Ha valaki kivánnya szántszándékbul, hogy a' maga meg-ferteztetésére szert tehessen, jó végre, tudniillik, az egésségért, vagy a' test késértetinek meg-enyhitéséért, mellyel naponként gyötrettetik, nem tészen bűnt.*

Tolletus de instruct. Sacerd. lib. 5. cap. 13. art. 5. Si quis desideret deliberato habere pollutionem ob finem bonum, scilicet ob sanitatem, vel ad levandas carnis tentationes, quibus interdiu affligitur, non facit peccatum,

Coste-

Costerus Jésuita pedig azt vallya, hogy *a' Pap ha paráználkodik, vagy hon házában ágyast tart. ha szintén azzal vétkezik-is; mindazáltal nagyobban vétkezik, az Ecclésiát inkabb meg-sérti, és szemtelenebbúl latorkodik, ha meg-házasodik.*

Costerus Jesuita in Enchir. Art. de Cort. Sacerdos si fornicetur, aut domi concubinam foveat, & si peccat; gravius tamen peccat, Ecclesiam gravius vulnerat, & inverecondius scortatur si contrahat matrimonium.

Ez egyenessen ellene vagyon amaz Apostoli vallásnak: *Jobb meg-házasodni, hogy sem égni,* 1 Cor. 7. v. 9.

Gratianusnál illyen végezések vagyon. *A' kinek nincsen felesége, és az feleség helyett ágyast tart, a' szentek edgyesűlésétûl ki ne rekesztessék.*

Decretum ex Gratiano, dist. 34. cap 16 *qui.* Is qui non habet uxorem, & pro uxore concubinam habet, à communione non repellatur.

Innét mondgya Bellarminus Jésuita-is. *Nagyobb bûn a' fogadás tétel után meg-házasodni, hogy sem ßûntelẽ paráználkodni.*

Bellarm. lib. 2. cap. 34. § 54. Majus est malum post votum nubere quàm assiduè fornicari. Ibid. cap 30.

Egy Ulricus nevû Pûspök ember kóztók igy tanit. *Tiszteletessebb dolog sok kurvákkal titkon magát ôszve szerkeztetni, hogy sem nyilván az emberek előtt edgyel ôszve-kőttetni.*

Ulricus Episcopus Augustinus in Epist. ad Nicol. I. Honestius est pluribus occultè implicari, quám apertè in hominum vultu cum unâ ligari.

Innét Fabricius Jesuita igy szóll Hasenmullerusnak Rómaban: *Inkább akarnám a' Sodomiai bűnt gyakorlani, hogy sem a' Pápa parancsolatty a ellen meg-házasodnom.*

Fabricius apud Lermæum in Epist. 4. num. 16. Ego mallem Sodomiam exercere, quàm contra Papæ mandatum inire matrimonium.

Ugyan ott Lermæusnál más Jésuita ily éktelenûl szóllott: *Nem kevesbé vétkezik a' Pap, ha meg-házasodik, mint ha őszvérrel fertelmeskednék.*

Ibid. apud Lermæum ejusdem ordinis homo. Non minus peccat Sacerdos, si uxorem ducat, quàm si cum mula rem habeat.

Aha rut undok utálatos ember! Bezzeg nem igy tanit ám Szent Pál Apostol, Sidókhoz irt levél 13. v. 4. 1 Tim. 3. v. 24. 1 Cor. 7. v. 2.

A' Pápa Cancelláriájának Taxás vagy árus könyve felől igy ir Espenceus. *Az Apostoli Cancellariának vagy Kamarának Ara felől irt könyv nyilván és közönséges helyen nyomtattatott-ki, és ma-is mint régen árultatik, a' melyből több latorságot tanulsz, hogy sem mint minden vétkeknek minden summás könyvéből.* Ugyan ott. *Ott szám-*

Fabricius apud Lermæum in Epist. 4. num. 16. Ego mallem Sodomiam exercere, quàm contra Papæ mandatum inire matrimonium.

Ibid. apud Lermæum ejusdem ordinis homo. Non minus peccat Sacerdos, si uxorem ducat, quàm si cum mula rem habeat.

Espencæus in Tit. 2. digres. 2. pag. 67. Taxa Cameræ seu Cancellariæ Apostolicæ liber palam ac publicè impressus & hodieque, ut olim venalis, in quo plus scelerum discas, quàm in omnibus omnium vitiorum summistis & summariis, Ibid. pag. 68. Et plurimis quidem licentia, omnibus autem absolutio empturientibus

ßámtalan ſokaknak nyilván a' vétkekre való ſzabadság ki tétetik, mindeneknek pedig a' büntetés alól való fel-ſzabadulás, valakik akarják azt pénzen megvenni elejekben tétetett. Alább. *Nem hogy el-ſikkaſztatnék az, a' Romai Eccleſiának Püſpökeitől, sôt inkább effèle nagy latorságoknak meg engedéſe és a' büntetéſtûl való ßabadságok az ennét ide jövô Kôveteknek hatalmok által nagyob részre meg-ujjittatnak, és erôſſittetnak.* Ismét. *Szégyenlye-meg immár Roma magát, és a' minden féle vétkeknek illyen semmire kellô laiſtromából nyereséget vadáſzni ſzûnnyék-meg!* Ezt hozá a' házaſság el-tiltáſa.

bus propoſita. *Paulò poſt.* Adeò tamen non ſupprimitur ab Eccleſiæ Romanæ faviſſoribus, ut tantorum ac talium facinorum licentiæ ac impunitates in facultatibus legatorum illinc huc venientium bona ex parte innoventur atque confirmentur. *Kurſus.* Habeât jam Roma pudorem & tàm nullius frontis criminum omne genus Catalogum proſtituere deſinat.

XXX. RESZ.

A' Pápa Cancellariája taxájárul.

HOl vötték e' Pápa Cancellaria taxáját, bérit, a' holott a' bûn alól való fel-óldoztatásért, bizonyos ſummája határoztatott-meg annak, a' ki kôz gyilkoſságban, vér ellen való gyilkoſságban, paráznaságban és hamis hitben léledzett, ennyi vagy amannyi garas vagy arany?

Ta-

A' Pápa Taxás könyve igy szóll: *A' ki megöli apját vagy annyát, az alól való fel-szabadulásért hét garast* kell adni, *A' ki az Apostoli leveleket* (érti a' Pápajét) *meghamisíttya, az alól való fel-szabadulásért 17 vagy 18 garast.*

Taxæ Cancellar. Papalis Cap. de absolutionibus. Absolutio pro eo, qui interficit Patrem, Matrem, grosſ. 7. Absolutio pro eo. qui falsificat literas Apostolicas, grosſ. 17. aut 18.

La nagyobb vétek a' Pápa levelét meg-hamisítani nékik, mint valakinek Apját vagy Annyát meg-ölni. Mert azért több garast kivánnak.

Ismét. *A' ki annyát, Nénnyét, hugát vagy vér szerint való rokonságát, attyafiát, testi-képpen ismérte* (az az, vér ellen paráználkodott véllek,) *az alól való fel-szabadulásért hét garast. A' hamis hit alól való fel-szabadulásért hat garast &c.*

Item. Absolutio pro eo, qui Matrem, Sororem aut aliam consangvineam carnaliter cognovit. Grosſ. 7. Absolutio pro perjurio grossos sex.

Bóldog Isten avagy nem irtózásra méltó dolgok mind ezek? Mellyik Prosétától, Evangelistától vagy Apostoltul tanulták ezt? A' virágában lévô Ecclésiákban avagy gyakorláké ezt?

Ujság ez.

XXXI. RÉSZ.

A' Pápás Ecclesiai rendekről.

HOl vótték a' sok Papi szerzeteket?

A' Pápás Eccléſiában a' pápa után a' Szerzetesek vagy Clericuſok, vagy Barátok és Apáczák, Clericuſnak neveztetnek; (1) A' Kardinál pûſpôkôk, Kardinál presbyterek és Kardinál Diaconuſok, kik Clerus eleinek tartatnak. (2) A' pûſpôkôk és presbyterek, kik egy kôz névei Papoknak mondatnak. (3) A' Diaconuſok. (4) Subdiaconuſok. (5) Acolytuſok. (6) Lectorok. (7) Exorciſták. (8) Oſtiariuſok. Láſd erről Bellárminuſt, lib. I. de Clericis cap. 9. & cap. 11. & cap. 16.

A' mi az elsôt nézi. Kardinálóknak neveztetnek ma nállok azok a' pûſpôkôk, vagy presbyterek, vagy Diaconuſok, kik a' Romai pápát untalan kôrnyûlelvén, e' ſzéles világon lévô pápiſta Eccléſia igazgatásában, ugymint, Tanács Urak, tanácscsal tartyák; és ha a' Pápa meg-talál halni, ugyan ezeknek válaſztanak magok kôzzûl Pápát-is. Láſd Bellárminuſt a' meg-emlitett 16. réſzben. Uj rend ez. Mert ezt némelly pápás Irók, a' 6. ſzázra, Nagy Gergely Pápa idejére, ki 590. eſztendô forgásában éle, viſzik. Némellyek a' IV. ſzázra, Silveſter idejére, ki 324. eſztendôben éle; Némellyek Marcellus Pápa idejére, ki 304. eſztendôben paposkodék Romában; Némellyek azt mondgyák, hogy e' Kardináli rend a' III. ſzázban, 232. eſztendô tájbán Pontianus Romai pûſpôk idejében találtaték. Láſd Coriolanuſt Annot. 2. ad Concil. Roman. II. ſub Sylveſtro I.

Genebrardus pedig Volateranusból, ad ann. Chri-

Christi 1044. azt tanittya, hogy sokan vóltanak kik azt állatták, hogy a' Kardinálok neve 1044. esztendőben támada. Uj rend hát ez nevezetire nézve; de tisztire nézve-is Uj. Mert egy néhany ßáz esztendők alatt, minden egyházi rendek, Presbyterek, Diaconusok, egyiránt hivattatnak vala a' Romai Püspők választására, és kőzőnséges gyűlésre, a' a' mint ezt Bellárminus libr. I. de Clericis cap. 16. §. 13. tanittya. Nem vólt tehát még akkor Pápát választó Kardinál; hanem el-végre a' nyólczadik százban Pipinus és Carolus Magnus idejekben, á' Romai Ecclésia javai és dolgai nevekedvén, a' mint ugyan ott § 23, 24, 25. Bellarminus meg-vallya, kezdődék e' Kardináli tanácsosság fel-állatni és épittetni. Annak felette ennek a' rendnek ujságát másutt libs. 2. de Romano Pontif. cap. 17. § 26. Bellárminus ekképpen állattya.

Constat prius fuisse Pontifices quàm Cardinales.

Nyilván vagyon, hogy eléb vóltanak a' Pápák mint a' Kardinálok.

De a' Papság a' mint masutt meg mutattam, új és nem régi. Azért hát ez még-is ujjabb.

A' Clerus kőzzé tartoznak a' Pátriárchák, a' mint *Gratianus* irja *Hispalensis Isiodorusból ex libr. 7. etymol. cap. 12.* melly szó annyit tészen, mint *Atyák Fejedelme.* Hivatnak ezek *Primasoknak is.*

Ezek *Gratianus* szerint *Distinct.* 21. menten a' Római Pápa után vadnak; jóllehet V-dik Pius Pápa a' Római Breviar eleiben függeßtetett levelében maga után egyenessen a' Cardinálokat téßi.

Hol kellessék ezek Sekeknek tétetni, Anacletus Pápa meg-határozza; Tudniillik, hogy nem minden Város, hanem a' Tartomanyok fő városi, a' hol a' Pogányok Főpapjai, kik Archiflamines-eknek hivattattanak, és a' törvények fő Doctori laktanak, légyen ezeknek lakó helyek. *Lasd Dist.* 99. Illyen helyeknek tartattak, Jerusalem, Alexandria, Constancinápoly, Antiochia és Róma, *Dist.* 99 *C nulli in Gloss.* Es igy eleinten csak ötön vóltak a' Pátriárhcak. A' Római, Constancinápolyi, Alexandriai, Jerusalembéli és Antiochiabéli. *Dist.* 21. *in Gloss.* Es azt tartyák a' Pápások, hogy ma csak a' Római maradott-fenn, *Bellarminus in indice rerum. Tom.* 2. Jóllehet a' Pápás Clerusban vadnak ma sokan kik Patriárcháknak hivattatnak, de alsóbb Pátriárcháknak. Illyenek az Aquilegiabéli, Bitaricensis, és az előtt Angliában a' Cantuariai *Dist* 21. *in Gloss.* A' Velenczei, *Dist.* 99 *cap.* Nulli *in gloss.* és a' Grandensis, *Dist.* 80. *cap. in illis glossis.*

Uj rend ez-is; mert magok irások szerint, akkor kezdődék, a' mikor a' Tartományok el-faggattatának, fel oßtattatának és határokkal edgyütt meglimitáltatának. *Dist.* 99. *cap. Provinc.* De a' mint a' Pápás Jus Canonicuma tartya, *Cauſ.* 13 *quæſt.* 1. *cap.* 1. ez Dienes Pápa idejében a' 3-dik Százba 272 ekttendő forgasában lőn. Mivel e' meg-emlitett Dienes nevű Pápa Severusnak azt irja, hogy ő a' Papok és Püspökök között minden Eccleſiákat Cœmeteriomokat el-oßtott, ugy hogy ki ki a' maga Ec-

cle-

cleſiája határával elégednék-meg, és a' más Eccléſiája határin és juſsán ne kapdoſna. Láſd a' meg-nevezett helyen, quæſt. 1. 3. Iſmét, Diſt. 99. Polydorus Virgiliuſt libr. 4. de Invent. rer. cap. 11.

A' Püſpökök között vadnak a' Clericus rendben az Erſekek. A' mint a' Görög ige ereje tartya; Archiepiſcopus, Erſek, annyit tészen, mint Püſpökök Fejedelme, ki alatt ſok Püſpökök vadnak. Uj rend ez-is, mert ezt Polydorus Virgilius, Gergely Pápának, ki a' VI-dik ſázban éle, tulajdonittya, azt állitván, hogy a' Pogányoknak minden tartományiban az Archiflamineſek helyében Archiepiſcopuſok, az az, Erſekek, rendeltetſenek. Azt mondgya, hogy elein ezéket hivták, primáſoknak és Pátriárcháknak, és hogy effélék csak negyen vóltanak, ugy mint, a' Római, Antiochiai, Alexandriai és Jeruſalembéli, az után, hogy a' Csáſzári Szék Conſtancinápolyban által viteték, ugy adaték a' Conſtancinápolyi melléjek; hanem az idő forgásával az emberek a' tiſteſség kivánáſtul indittatván laſſan laſſan kezdének több Erſekeket tenni és Bokásban kezde menni, hogy eſſéle rendnek nagyob méltóság és felség adatnék. Láſd Polydoruſt a' meg-nevezett helynek elein. Ugy vagyon ugyan, hogy az V-dik ſázban, 450 és 451 eſztendőben lött Chalcedonbéli közönséges Gyülés, 27. 28. 29. Canoniban vagyon emlekezet a' Conſtancinápolyi Anatholius, és Alexandriai Dioſcorus helyett válaſztandó Erſekről; De e' Canonok áll és hamis Canonok; mert ſe Caranzánál, ki minden Concilio-

mokat meg-ira, nem találtatnak, se Coriolanustul, kiis minden Conciliomokat össve fedegete és berze, helyben nem hagyatnak.

Filesacus Parisiai Pápás Irás magyarázó Doctor pedig meg-meri vallani, hogy az Ersek nevezet a' Nap nyugoti Tartomanyokban igen későn vétetek-bé. Filesacus de sacr. Episc. authorit. cap. 9. Sect. 14, 15.

A' mi a' Pápás Clerus alsóbb rendit nézi, ez-is a' mint Lombárd Péterbúl meg-tetszik, uj rend; mert igy szóll:

Jelessen a' szent Irás csak két szent rendet akar neveztetni; ugy mint, a' Diaconusságot és Presbyterséget; mert csak ezeket olvassuk hogy voltak az elődeden lévő Ecclésiában, és csak ezekről vagyon az Apostoltul Parancsolatunk. Mert az Apostolok minden városokban Püspökőket és Presbytereket rendeltenek. Levitakat-is az az, Diaconusokat olvassuk, hogy az Apostolok rendeltenek: kik között nagy vala szent István, a' Subdiaconusokat pedig és Acolytusokat ostán idő jár-

Excellenter Canones duos tantùm sacros ordines appellari censent; Diaconatus Scilicet & Presbyteratus; quia hos solos primitiva Ecclesia legitur habuisse, & de his solis, præceptum Apostoli habemus. Apostóli enim in singulis Civitatibus Episcopos & Presbyteros ordinaverunt. Levitas etiam, id est, Diaconos ab Apostolis ordinatos legimus: quorum maximus fuit B. Stephanus, Subdiaconos verò & Acolytos procedente tempore Ecclesia sibi

jártában az Eccleſia rendelé magának. ſibi conſtituit. Libr. 4. Sent. diſt. 24. ad tit. 1.

A' Subdiaconus tiſzti mi légyen, meg-irja Bellarminus, lib. 1 de Clericis cap. 13. §. 12, tudniillik, hogy a' Diaconuſt a' Miſe áldozattya ki-ſolgáltatásában ſegéllye. Ugyan-is. E' viſi a' pohárt és a tálat az óltárra a' Papnak, és a mikor a' Pap az oltár előtt meg akarja a' kezét moſni, e' tartya néki a' csuprot vagy moſdó korsócskát a' kendővel edgyütt: Ez véſi-el a' néptűl az ajándékot, ha ki mit viſen-fel: ezen a' miſe ki-ſolgáltatás közben a' ſzent Pál leveleit olvaſſa. Láſd Lombárd. lib. 4. diſt 24. Láſd Bellarminuſt. Uj rend ez a' mint Bellarminuſból ki-tetſik, libr. 1. de Sacramento Ordinis cap. 7. §. 1. 3; a' hol meg-vallya hogy a' ſzent Iráſban erről ſemmi emlekezet-is nincsen, és hogy ez régenten ſent rendnek nem tartatott. Ezent állattya III. Innocentius nevű Pápa *lib. 1. decret. tit. 18. de ſerv. non ord. cap. 7. Miramur.* Ezen értelemben vala II. Orban Pápa. Láſd *Gratianuſt diſtinct. 60. C. Nullus.* Ezenben maga-is *Gratianus, diſt. 21. C. Decretis.* Ezenben a' Gloſſa diſt. 82. C. Propoſuiſti ad vocem Diaconi. Ennek pedig derekas eredetinek és leg elsó kezdetinek ideje, Gratianuſnál *lib 1. Decretal. tit. 18 de ſerv. non ordinan. cap. 7. Miramur,* III Innocentius nevű Római Pápa által, ki 1198. eſztendő tájban éle, Gergely és Orbán Pápákra határoztatik. (z) Az Oſtiarius vagy ajtón álló olly Pápáſi rend, melynek tiſzti ez, hogy mindenekre valamellyek a' templomban vadnak

gondot viselljen, és annak idejében a' templom ajtaját ki-nyissa és bé-zárja. Lásd Bellarminust de Clericis cap. 13. § 2.

(3) A' Lector (kit psalmistának és Cántornaknak is mond Bellárminus libr. de Clericis cap. 11.) olly egyházi rend, kinek ez a'tiszti, hogy a'pulpitusból az Ecclésiában olvassa-el mind azt, valamit mind a' két Testamentomból el-kell olvasni, kiválképpen az áldozaton, de a' milén kivül. Bellarminus ibid. cap. 13. § 3.

(4) Az Exorcista avagy ördög üző, olly Ecclésiai rend a' pápásoknál, melynek tiszti ez, hogy az ördöngös emberre és a' Catechumenusra-is, az az, a' ki még meg nem keresztelkedett, kezeit reá vesse, az ördög üzés formáját könyv nélkül elmondgya, és igy belőle az ördögót ki-üzze és kergesse. Lásd ugyan ott Bellárminus § 6. 7. 8.

(5) Az Acolytus vagy viasz gyertya hordozó nálok olly Ecclésiai rend, melynek tiszti ez, hogy a' viasz gyertyát meg-gyujtván, vélle az Evangéliom helyére kövesse a' Diaconust, és a' csuporkát s' kancsót borral és vizzel az áldozatra el-kéízicse, és a' Subdiaconusnak adgya. Lásd ugyan ott *Bellarminust*, § 9. 10. 11.

Uj rendek ezek-is mind, és nem eléb valók a' Subdiaconusi rendnél; Mert ezek felől sohul csak annyit sem kaphatni a' régib irásokban, a' mennyit a' Subdiaconusi rend felől, a' mint ezt maga-is Bellarminus meg-vallya, De Sacram. Ordinis, cap. 8. § 1. A' mint azért az, ugy ezek-is sok száz esztendők

dók el-folyása után rendeltetének az Ecclésiától, ugy vagyon ugyan hogy elsőben nem rosz végre, hanem nagyob alkalmatosság hasznára nézve; mind az által más az Istentől rendeltetett és Ecclésia javára egyátallyában szükséges belső egyházi tisztekről; más a' hatnosokról és émberektől a belsőnek alkalmatosságára és külső segitségére, ki-gondoltakról, szóllani. Nem tartatának ezek négy vagy még több száz esztendők forgása alatt-is Ecclésiai rendnek. Mert akkor csak a' Presbyterséget, Püspökséget és Diaconusságot állatták Ecclésiai rendnek. Kellé erre bizonyság? Lombardus Péter ki Parisiai Püspök vala, és 1150-ben éle, libr. 4. Sent. dist. 24. a' mint fellyeb meg-hallók, azt állattya, hogy az Apostolok után lévő Ecclésiákban, csak a' Diaconusságot és Presbyterséget olvassuk hogy vólt. Azont vallya Marcus Antonius de Dominis Archiepiscopus Spalatensis, libr. 2. de repub. Eccles. cap. 4 num. 59. Ezent Első Orbán Pápa, ki élt a' 3-dik százban, *libr. Decretal tit. 14 de etat. & qual. & Ord. præfat. cap. à multis.* Ezent II. Orbán Pápa, *Dist. 60. c. nullus.* Ezent Blesensis Péter Serm. 47. Ezent Gratianus a' Jus Canonicum kohológa, Dist. 21. c. Decretis. Új rendek hát ezek.

Hol vötték a' sok számtalan Baráti szerzeteket?

A' Barátoknak vagy magánossan élőknek s' lakóknak (mert a' Monachus annyit tészen) eredetek vón alkalmatosságot a' Pogány Császárok üldözésétül a' III-dik seculumban, százban, Decius Pogány Császár uralkodásában, a' mikor a' sok

ſzent Mártyromok ſzáma a' tenger fővenyét el-éré: Ekkor ſokan a' Kereßtyének kőzzűl a' kietlen puß-taban ſzaladának és ott lakának, a' mint első Thebæus Pál Remete Barát-is a' puſztában marada és lakék Nagy Conſtantinus Csáſzár idejéig.

De kiváltképpen e' Baráti élet (Monachatus) az V-dik ßázban kapa lábra. Mert midőn a' Gotthuſok Olaß-Orßágban bé-csapának, Benedek a' zenebonát és hadakat látván s' meg-unván, fel felé a' pußtában méne és Olaß-orßágban tizenkét Kalaſtromot éppite, és azokban máſt ſenkit bé nem fogada, hanem csak a' kik a' bujdosó életet ßeretnék. Ez illyeket bé-fogadván a' ßabados tudományokra tanitá, irván és ßabván elejekben áz élet módgyáról bizonos regulákat. Idő forgásában oßtán, midőn a' kereßtyén Fejedelmek látnák, hogy a' Kalaſtromok, mind az Eccléſiának s' mind pedig a' polgári tárſaságnak nagy haßnára vólnának, tudniillik, a' mint Hoſpinianus irja, hogy azokból *annyi ßeplőtelẽ ßűzek a' férjekbez, annyi ſzemérmeteſséggel, Iſteni felelemmel és emberséggel fel ékeſittetett iffiak, végre annyi tudós és ſzent életű Pűſpőkők és lelki Páßtorok ſzármaznának-ki az Eccléſiákban*, ßéllyel ſok Kalaſtromokat kezdenek éppiteni, és azokat ſzép proventuſokkal jővedelmekkel meg-gazdagitani. Még a' Franciai Királyok-is Németh-Orßágban ſok kalaſtromokat épitének nagy kőltséggel, és azokhoz bőv proventuſt adának, és egyßerſmind, mind ennyi gazdagság kőzőtt-is a' Barátok mellé

Ecclé-

Eccléſiai ſolgákat (a' mint nevezték) ajándékozának, kiknek ſorgalmatos gondgyok lenne a' Barátok ételére és irálára. Sőt némellyek e' Benedek ſerzete-béli barátok Kalaſtromit tizenőt ezernek ſámlállyák hogy lőtt légyen Prœpoſiturákon és Prioratuſon &c. kivül. Trithemius azt irja, hogy e' ſerzetből, 24 Pápák, 200 Cardinálok, több Ezer Erſeknél, négy ezer Pűſpőkök és több tizen-őt ezer Canonizatuſoknál, ſentek közzé ſámláltattaknál, immár az ő idejében ſármazott vala-ki. De minek-utánna a' Barátok vagy magán lakók, kik 4 Seculom alatt az egy Benedek regulája alatt az egéſz nap nyugoton alkalmatoſſan viſelték magokat, meg-kezdenének veſztegetődni: a' 9-dik Seculom után, látván ezt némellyek, valának azon, hogy a' kalaſtromi meg-veſztegetődött életet megjobbittsák. Meg-maradtanak ugyan Benedek Apjok regulája mellett, de a' mellé ſok ſerzeteket tóldottanak, és innét kőlt-ki Nap-nyugoton kőzőtről a' ſámtalan Ordo. Első ſerzet kőztök *Ordo Cluniacenſium*, mely a' helytűl a' hol támadott vőtt nevezetet. E' ſerzet az Aquitaniai Herczeg kőltségével, Bernontul vagy Odontul, ki Gigniacomi Gárdgyán vala, a' Benedek regulájához, de ſoroſſabban alkalmaztaték. Circa An. Ch. 912. (2) *Ordo Camalduenſium* Romnálduſtul ſerezteték. Circa An. Ch. 1030. (3) *Ordo Vallis umbroſæ* Gualbert Jánoſtul vőn eredetet. Circa A. Ch. 1040. Ez négy regulákat adá a' Benedeké mellé. (1) Hogy a' Barátok a' Gárdgyán hire nélkűl a' kala-

kalaſtromból ki ne mennének (2) Hogy a' Házokban étſaka mindenkor gyertya égne. (3) Hogy a' kalaſtromban lako Atyafiak Guba kôntôſt viſelnének. (4) Hogy a' meg-tért atyafiakat fel vennék. E' ſzerzetet II Sándor pápa 1061 eſztendô táján meg erôſſité,

(4) Ordo Grandimontenſium, mely helyétûl a' hol kezdetett neveztetik. Ennek Iſtván Gárdgyán lôn találója, ki az ô tanitványinak Agoſton Doctor és Benedek réguláit ôſſve elegyitvén csinála regulákat. Circa An. Chriſt. 1077. (5) Ordo Charthuſianorum. E' ſzerzet 1080 eſztendô táján egy Brunon nevû Pariſiai Philoſophia Profeſſorától vén eredetet, ki felôl azt irják, ha igaz, hogy midôn tiſztbéli társa meg-hólt vólna, a' koporsóban magát fel-emelvén keſerves ſóval harmad nap alatt fel-kiáltott; elsô nap hogy ô igazán vádoltatik, kövétkezendô nap, hogy ô az Iſtentûl igazán itéltetik, és harmad napon, hogy ô méltán kárhozik-el. Ezen Brunon meg-rettenvén mene Galliában és ott Hugon nevû Pûſpöktûl a' Carthuſiai Puſtát meg-kéri, a' honnét a' Carthuſianuſok neveztetnek. Ez a' többinél keménnyebb ſzerzet. Ezeknek majd ſûntelen való halgatásban csendeſségben kell lenni, hogy Aſſonyokat ne láſſanak, azokat az ô templomoktul el-tiltyák. Belôl guba kôntôſt viſelnek. Soha huſt nem eſznek: korpa kenyérrel és vizzel élnek, néha a' kenyeret vizzel meg-elegyitve. Három napokon, Hétfûn, Szeredán és Pénteken kenyérrel és vizzel meg-elé-

ged-

gednek. Vasárnap és Csütörtökön sajtot és tyúkmonyat, Kedden penig és Szombaton, lencsét, borsót, babot és több efféle héas földi veteményt és főtt parajt éfznek. Csak Idnep napokon éßnek kétßer napjában.

(6) Ordo Hoſpitaliorum kezdődött Rómában 1090 eßtendő tájan. Mondattanak ezek Fratres Spiritus Sancti-nak, az az, Szent Lélek attyafiainak, kiknek kiváltképpen való tißtek vala a' jövevényeket, ßegényeket és betegeket bé-fogadni s' azokra gondot viſelni és a' halottakat el-temetni.

A' XII-dik ſzáznak elein támada *Ordo Ciſtertienſium*. E' ßerzet Robert Gárdgyántul vén eredetet; ki midőn 21 társaival edgyütt Burgundiának Ciſtertium nevű városában ment vólna, ott a' Benedek reguláját, melyről a' Barátok félre állottak vala, nem csak helyben állatá, hanem sok új ßerzetekkel-is meg-tóldá.

Ordo Bernhardinorum, 1113 eßtendő táján kele-ki. Ez csak öltözettel külömbözik a' felső Ciſternomi Szerzettül. Ennek Bernhárd, ki Clarævmontomi Gárdgyán vala, lőn találója.

Ordo Templariorum. Ez Szerzet 1110 eßtendő tájban, mikor a' Kereßtyének Jérusálemet a' Tőrőktől viſßa nyerték vólna, támada; Allanak vala Rómaiakbul, kik arra kötelezték vala magokat, hogy az utakat, mellyen a' ßent földre járóknak kell bujdolni a' tolvajok ellen meg-óltalmaznák és a' jövevényeket, kik a' ßent földre Palæſtinán mennének által, el-kéſérnék: de ezek egy nap mind el-tőrőltetének, circa A. C. 1311. Or-

Ordo Præmonſtrantium. Ennek egy Lotharingiai Noribert nevû Nemes ember vala találoja, ki 12-tôd magával télben mezit láb a' puſztában méne-bé, és Calixtus Pápa authoritásához támaſzkodva ideſtova jára prédikálván az Evangeliomot, és ezt mondván hogy ez életnek módgya Iſtentûl mutattatot vólna eleve meg nékie. Innét Præmonſtránteſeknek neveztetnek vala. Lött 1120. eſztendô forgásában.

Ordo Gilbertinorum. E' Szerzetet Gilbertus nevû Anglus találá, ki midôn bujdoſála után Hazájában meg-téne, minden felôl mind férfiak s' mind aſzſzonyi állatok tanitására tódulnak, a' honnét kevés idô alatt 13. kalaſtromokat kéſzittete, kiknek uj élet reguláját rendele, mellyet Eugenius Romai Pápa meg erôſſite. An. C. 1140.

Ordo Auguſtinianorum. E' kele-ki 1150. eſztendôben. Ezek az Auguſtinianus ſzerzetbéliek nem egy félék; mert némellyek kózzûlók magokat hivják Remete barátoknak, avagy Auguſtiniánus Atyafiaknak; máſok Régulás Papoknak, (canonici regulares.) E' ſzerzet találója lôn egy Guilielmus nevû Aquitaniai Herczeg, Szent Bernhard tanitványa, a' honnét elsôben Guilielmitáknak neveztetnek vala. E' Remete barátokat elsôben IV. Innocentius nevû Romai Pápa egy Prior Generalis alá rekeſté, és nékik tôrvény ki-adáſſal meg-parancsolá, hogy Agoſton regulája ſerént élnének, (jóllehet Agoſton barát nem vala) és hogy a' puſztát el-hagyván városokban laknának.

Ordo

Ordo Carmelitarum. Ez eredetet vett 1160. esztendőben, kiknek bizonyos élet módgyát eleikben III. Sándor Pápa irá. Ezek III. Innocentius Pápa idejében Syriából Europában jövének, és a' Syriai Cármel nevű hegyről, melly Illyésnek és Elisæusnak nemes lako helye vala, neveztettenek Cármelitáknak.

Ordo Humiliatorum. Ennek eredetinek ada alkalmatosságot 1160. esztendőben, Fridericus Barbarossa Havaseli Gallián vett győzedelme, a' honnét számtalan sok férfiakat s' aszszonyi állatokat vin fogva Németh Országban, kik a' szám kivetést megunván fejér ruhában öltözének, és a' földre fekűvén, alázatossan kérének szabadságot hazájokban való menetelre. Haza menvén azért Kalastromokat épitének és ollyan rendet szerzének, hogy a' férfiak kűlön, és az aszszonyok is kűlön való kalastromokban lakván, Szent Benedek regulája szerént élnének.

Ordo Teutonicus. E' szerzet Német nemes vitézekből állott, s' költ-ki 1190. esztendőben, a' mikor Ptolomais Város meg-szállásakor a' keresztyén Vitézek közöt igen nagy vér hast támadna, melly miat sokan közzülök meg-is halnának. Akkor Fridericus a' Svéviai Herczeg, vagy a' mint mások irják VI. Henric Császár rendelé e' nemes Németh vitézekből álló szerzetet, hogy a' pogányok ellen harczoló beteg vitézekre és a' Szent földön lévő szegényekre viselnének gondot. E' szerzetnek a' Jerusalembéli király ugyan ott házat ada, a' melly a' bóldog

Szűz

Szűz Mária adakozó vagy bé-fogadó Házának nevezteték, a' honnét e' vitézek Máriánitáknak mondatának. Ezeknek három fő mesterek vala, melynek edgyike Borussiában, a' másik Livoniában, az harmadik Németh országban vala; a' hol ezen rendnek meştere vala a' Brandeburgumi Márchio.

16 A' XIII-dik Seculomban 1260 estendőben támada a' Franciscánusi szerzet. Ezek egy Olasz Ferencztől vőnek eredetet. Ez Olasz Ferencz elsőben hivátalára nézve kalmár vala, azt meg-unván, lőn katonává, végre baráttá. Ez ideig a' Barátok követték azt az élet módgyát, melyben senkinek semmi magános java nem vala, hanem a' Collegiom vagy társasághoz tartoznának minden jók. De Ferencz azt akará hogy az ő szerzetebélieknek se magánossan se közönségessen semmi javok ne lenne; hanem az ő földiével, ki Assisiombéli lakos vala, a' bóldog Szűz Mária Templomában bé-menvén a' Szent Irásbul akara keresni más életnek módgyát. Ki-nyitván azért (a' mint irják felőlle) a' Bibliát, akada ama' Szent Irásbéli helyre, *Ha tökéletes akarsz lenni, menny el ad-el mindenedet.* Ismét fel-nyitván e' szókra akada: *Semmit ne vigy az útra, se kenyeres táskát, se Pálczát, se kenyeret.* Midőn harmadsor a' Bibliát fel-nyitná, ez igékre talál: *A' ki én utánnam akar jőni tagadgya-meg magát, és vegye-fel az ő keresztét.* Ő azért minden haladék nélkül saruját el-hánnya, Pálczáját és táskáját el-hadgya, és minden ékesség nélkül való ruhát véven-fel magára, kötéllel övedzik vala. Ezen 12. régu-

régulákból álló parancsolatot ada ez ő ßerzetének; mellyek kőzzűl ez a' kiváltképpen való, hogy ſenkinek ő kőztők magános java ne légyen és hogy mind ßűzeſségben éllyenek.

E' ßerzetet meg-erőſſiték III Innocentius és III Honorius Római Pápák.

A' Pápa elsőben ez Olaß Ferenczet meg-utálván, a' diſznókhoz kűldi; mellyet Ferencz halván fogja magát és a' dißnókkal edgyűtt bé-hever a' sárban, és magát a' sárban, fertőben bé-kevervén, a' Pápához meg-tér, kinek engedelmeſségét és ſzó fogadását a' Pápa látván, ßerzetét meg-erőſſiti, a' mint ezt Pariſiai Máthé irja.

E' ßerzetbéli Barátok Apjokról neveztetnek Franciſcanuſoknak; de alázatoſságnak okáért őket Ferencz, Minoreſ-eknek, és Minoritáknak hivá és az ő előttők járőkat nem *Meſtereknek*, hanem Miniſtereknek, *Szolgáknak* nevezé. Iſmét Cordigerinek és Funigerinek, az az, *Chorda* vagy *Sinérviſelőknek*, avagy *kőtél hordozóknak*, mivel Chordával, ſinórral vagy kőtéllel ővedzenek vala, Az ő öltőzetek ßinérűl felette nagy veßekedéſek vala elein; ugy hogy a' Római Pápákra kellett a' dolognak menni, de még azok ſem tudták le-csendeſiteni: jóllehet ma (ki meſtersége által bizonytalan) egy ßinü köntősben járjanak, melyre igy jádzott idejében a' Poëta:

Chordula nodoſa, pes nudus, cappa doloſa,
Hæc trianudi pedes ducunt ad tartara fratres.

Az az:

A' csomós sinór, mezitelen láb és csalárd kámsa,
A' mezitlábos atyafiakat ez három viszi pokolba.

Vadnak e' Franciscanusok között Conventualesek és Fratres Collectanei, a' kik pénzt szedegetnek. Ezek regulájok alá adák magokat a' Capucinusok, kik a' Jésuitákkal egy időben vónek Gothofridus Varaglius által eredetet; jóllehet ő az után a' Pápistaságot oda hagyván az Evangelicusok mellé álla, mellyért elevenen meg-égetteték, Circa An. C. 1555.

Ordo Dominicanorum. A' Dominicánusi szerzet jöve-bé Domonkos által 1205. esztendőben. Ezis az ő társai közönséges tanácsából regulát ira-, mellyel igéri magát és társait, hogy mind nével s' mind valósággal Prædicansok predicatorok léßnek. Midőn III. Innocentius és III. Honorius Pápák Domonkos reguláját meg-erősítenék, ottan e' Domonkos társai a' szegény Wáldenseseknek magokat ellenekben veték, és a' Fejedelmeket ellenök kőszörülék, ugy hogy a' mint Balæus bizonyittya száz ezernél többet ölettek-meg a' jámbor igaz emberek közzül. A' honnét e' mai napig ez egész szerzetnek adatott a' véres tiszt, hogy az Eretneki gonoság ellen inquirállyanak. Innét e' Barátok az Apjokrul *Dominicanusoknak*, tisztekről *Prædicantes & inquisitores* hæreticæ pravitatis, az az, *Prédicatoroknak* és az *eretneki gonoság fel keresőjének* hivatnak. Valóban gonosz predicátorok ám ezek!

Ordo Crucifetorum. Ez 1200. esztendőben támada.

mada. E' ſzerzetnek II. Innocentius Pápa régulát ira eleiben, a' melyben parancsollya nékik, hogy mindenkor kereſztet viſelnének kezekben, és a' Wáldenſeſek ellen kereßtel fegyverkeznénekfel. E' ſzerzetnek Pius 2-dus Romai Pápa a' Mantuai Conventben kék öltözetet vetenyakában.

Ordo Obſervantium. Kele-ki An. Chri. 1250. Ez idöben ſzakadás támada a' Minoriták között, a' melly ez Obſervánſok ſzerzetét nemzé, kiknek ſzerzétek ebben áll: A' pénzt kezekben nem véſzik, hanem máſoknak kik arra rendeltettek, parancsollyák hogy azt adgyák: huſt nem éſznek: fa-czipellöſt viſelnek lábokon és a' Conventualeſeket kárhoztattyák.

Ordo Bethlehemitarum. Kezdetett Cantabrigiában 1257. eſztendöben. Ezek a' Barátok öltözetekben követték a' Predicánſokat.

Ordo Servorum Mariæ. Agoſton regulája alatt támada, A. C. 1280. A' Cœleſtinuſok pedig X-dik Gergely Papa alatt Moroneus Péter által, ki az után V-dik Cæleſtinus Pápának nevezteték, ûték-ki magokat, 1271 eßtendö táján.

A' XIV-dik Seculomban, 1340 eßtendöben a' Flagellanſok ßerzete, mellyet Negyedik Károly Csáßár el nem ßenvedhetvén Német Orſzágbul kivere, ujjobban lábat kapa, ki által bizonytalan.

Ekkor kele-ki *Ordo Jeſuatorum.* Jeſuati vagy Injeſuáti Senában támadának. Neveztettek a' Jéſus nevéröl, mellyet gyakran viſelének ßájokban. Ezek közzül némellyek ételeket és italo-

talokat házanként kóldulák, némellyek kézi munkájokkal élének. Orbán Pápa e' Szerzetet megerősíte és Apostoliaknak neveze: jóllehet ezek ma el-fogytanak és meg-szűntenek. Némellyek azt mondgyák, hogy e' szerzettűl vötték vólna a' Jésuiták nevezeteket.

Ordo S. Brigittæ seu Salvatoris 1368-ban kelefel; mely Férfiakból és Aszszonyiállatokból áll vala. Ennek Brigitta nevű Sveciai Királyné lón kohológa.

Ordo S. Catharinæ XI-dik Gergely Pápa alatt e' Szerzetet Senai Katalin találá. Circa An. C. 1372. Csuda fabulát irnak e' Senensis Cathalin felől; tudniillik, hogy ez oly kegyes húz lőtt vólna, hogy midőn a' Dominicanus Szerzetében bé-menne, a' Christus hozzája le-szállott, és magának gyűrűvel, Mária, János, Pál és Domonkos előtt, házasságra el-pecsételte vólna, pengetvén azonban Dávid a' lantot. Lásd Stratemannust Secul. 14.

A' XVI. Seculomban 1535. kezdődék *Ordo Jesuitarum.* Ennek találója egy Ignatius Lojóla nevű Spanyol Nemes ember lón. Ez Ignát hivatalára nézve elsőben katona vala, de midőn Pompéjopolis nevű Ciliciai város meg-szállása alatt edgyik szárát ágyu golyobissal meg-rontották, a' másikat pedig meg-sebessitették, vólna, házáját, házát és minden javát a' mellyel bir vala, el-hagyván, tévé fel magában hogy uj kemény és alázatos élet úttyát kövessen. De mivel azt tudomány nélkül el nem követhetné, e' végre magát fogá, s' a Párisbéli Lutétiában

tiában méne, a' hol a' tanulásban tiz esztendőt eltőlte, és ott tiz új szerzetbéli társokat fogván maga mellé, tiz esztendő mulva Spanyol Országban megtére, 1536. Azután 1537. esztend. menének Romában, kérvén azon a' Pápát, hogy Jerusalem-földét engedné-meg nékik el-járni, de ez ő szándékokat a' Törőknek a' Velenczésekkel való harczok meg-gátolá. Velenczében azért a' Pápa Legatussa, követe, hetet kőzzűlők Candidala, adván nékik szabadságot, hogy mindenütt szabadossan a' népet tanitának, titkos bűnőknek meg-gyónását hallanák, és a' Sácramentomokat ki-szolgáltathatnák. Azután 1540. esztendőben Contarenus nevű Cardinál kérésére III. Pál Pápától nagy nehezen ki-nyerék, hogy az ő életek uj módgyát megerősítené; de illy há-val mene reá a' Pápa, hogy abban a' szerzetben soha több hatvan férfiunál az egész keresztyénségben, bé ne vétessék. De csak hamar vévén észre, a' Pápa, hogy e' szerzet az el-dűlő Papista Ecclésiának a' több minden szerzetek felett igen nagy hasznára és elő-mozdulására szolgálna, 1543. esztendőben meg-forditván a' kelepczét amaz elsővel ellenkező végezést ada-ki; tudni-illik, hogy e' szerzet, melly a' *Jésus Társaságának* neveztetik, semmiben, se a' helyekre, se a' személyek számára nézve, meg ne határoztassék. Lásd erről Didacus Payvát, Andradiust, ki a' Tridentomi Concilium magyarázója és óltalmazója vala, in Progymnasmat.

E' mái nap láttyuk hogy e' szerzet leg nagyobb

oßlopa a' Pápaságnak, és némellyek kőzzűllők az Eccléſiát, némellyek a' Scholákban az iffiuságot tanittyák.

Uj ſzerzetek ezek az Eccléſiában, mert ezekről a' ſzent Irás ſemmit ſem emlekezik. (2) Mert ezek eredeteknek és ki-keléſeknek, ßerzőit és helyeit láttyuk és hallyuk. (3) Mert ßent Antal, Benedek, Bérnárd, Brunon, Ferencz, Domonkos, és máſok ßerzeteket maga Bellarminus Jeſuita-is, Libr. 2. de Monachis cap. 3. § 10. uj ßerzeteknek hivja. (4) Mert Idvezitőnk ßűletéſe után ſok ßáz eßtendeig Monachuſok, *Barátok*, nem valának; sőt a' mikor ki-kelének-is Eccleſiai ßeméllyeknek, ßolgáknak nem tartatának. Kellé reá bizonyság? Hieronymus ad Heliod. de laude vitæ ſolit. epiſt. 1. & in Decret. igy ßóll effelől.

Más a' Barátok ttſzti, más az egyházi ſzolgáké. Az egyházi ſzolgák legeltetik a' nyájjat, én legeltettetem. Agoſton Doctor-is igy ßóll: *Azok kőzzül a' kik a' Kalaſtromban laknak, csak azokat kel az egyházi rẽdre fel venni, a' kik inkáb megpróbáltattak és jobbak.*

Alia cauſa eſt Monachorum, alia Clericorum. Clerici paſcunt oves, ego paſcor. Auguſtinus *Aurelio ſcribens* Epiſt. 16. Ex his qui in monaſterio permanent, non niſi probatiores atque meliores in Clerum aſſumere débemus.

Hát az Apáczai rendet és ßerzetet hol vötték? Ez-is egy pórázon foly a' Baráti ſzerzettel.

A' Clára ßerzetin lévő Apáczák rendi, mely a'

Tseri

Tseri Szúrke Franciſcanus Barátok réguláját kö-
veti a' 13-dik ſázban, ezer két ſáz és egynéhány
eſtendőben támada, és 1227 eſtendő forgásában
lőn annak meg-határozása, a' mint Bellarmino ad
An. C. 1227. irja. A' Brigitta ſzerzetén valók a'
XIV. ſzázban, 1370. eſztendő forgásában támadá-
nak derekaſſan, és ugyan akkor erősſitteték-meg V.
Orbán Pápa által. Láſd Genebrárdust ad An. C.
527. és ad An. C. 1371. A' Pœnitentia tartó Aſz-
ſzonyi állatok ſzerzete a' XV. ſzázban 1492. eſz-
tendő folyásában egy neminémű Tiſſeranus János
nevű ſzúrke Barát tanitása alkalmatoſságával kele-
ki Párisban, Franciának városában. Láſd Gene-
brardus libr. 4. Chronolog. pag. 1091.

Annak felette a' mikor azok a' kiknek nevekről
ma az Apáczák neveztetnek éltenek, az ő ſzerzete-
tek, akkor támadtanak. Vóltanak pedig ezek:
Thécla, Agnes, Cécilia, Agotha, Lucia, Clára,
Cathalin és több ſzámlálhatatlanok, a' mint Bellár-
minus állattya. libr. 2. de Monach. cap. 35. §. 4.
No hát uj rendek ezek-is és emberi találmányok.

XXXII. RESZ.

A' Püſpökök Pápához való eskűvéſek-
ről és Inveſtiturájokról.

VAllyó az Aſiának, Ægyptuſnak és Affricának
Püſpökjei eskűtteneké a' Római Pápa hűsége
alá, és attul vótteneké levelet tiſztyekben való

meg-erősödésekre, a' mellyet ők investiturának hivnak? Nincs erről se a' szent Irásban, se a' virágában lévő Ecclésiákban semmi emlekezet-is. Az első Seculomokban a' Bálványozó Pogány Császárok alatt az Ecclésiában a' Püspök választás a' lelki tanitók és kősség szabadságában álla; Constantinus Magnus ideje után, a' mikor a' Császárok kereszty énekké lének, a' Romai Püspökök a' Cleruſtul és kősségtől választatának, de azért a' Császároktul confirmáltattak-meg, a' mellyet hivának Investiturának; melyről leg első emlekezet vagyon in legibus Longobardicis Carolus magnus alatt. E' Püspökök Investituráját sok izromban akaráka' Császárok kezébül ki kapni a' Római Pápák, hol ugyan kiis kapták, hol ismét vissa adták. Igy a' 8-dik seculomban 772 esztendő táján Hadrianus pápa, Rómában az egész kőzönséges Synat tetséséből Carolus Magnusnak oly just és hatalmat engede, hogy Rómában a' Patriarchatust a' kinek akarná adhatná, Pápát valaszthatna, és ordinálhatna a' mint ők hivják Apostoli széket; hasonlóképpen az Ersekeknek és Püspőkőknek-is minden tartományokban Investiturájokat oda adá, láſd Stratemannust in vita Hadriani ſub exit. 7. Chriſtian. Igy 8. Leo Pápa-is a' X. Seculumban, 963. esztendő forgásában, Otto Császárnak Hadrianus példája szerént e' just visszá adá, tudni-illik, hogy Pápát válaſthaſſon, és hogy a' Cleró vagy Papság az Investiturár, tisztiben való meg-erősittetést, tűlevárhaſſa, és egyszers'mind nagy bűntetést rendelé mind

lé mind azoknak, valakik nem várván a' Császár approbátiójától javallásától ez után Pûspôkôket szentelnének. Lásd-meg Stratem. in vita Leon. 8. Az után a' XI. Seculumban bezzeg ki-kapá VII. Gergely Pápa, ki Hildebrandusnak-is neveztetik, a' Császár kezéből a' Pûspôkôk Investituráját, és ô lón elsô a' mint Aventinus szóll a' ki a' Pápai imperiumot el-végezé és azt a' leg felsôb gradicsokra vivé. Ki-kapa II. Orbán Pápa-is Hildébrandus példájára, 1088. esztendô táján; de ugyan nem akarák könnyen oda hadni a' következendô Császárok. V. Henrik Császár, a' 12. Seculumban, Romában méne, hogy a' zenebonát melly az imperialis Reſpublica között és Pápaság között vala, lecsendeſítené; azonban 2. Paſchalis Romai Pápa ſollicitállya igen a' Császárt, hogy az ô Pûspôkség és Gardgyánság tételében való juſsát tenné és hadná-le, a' mellyet a' Császár nem akara, sôt ebbéli juſsát felette igen urgeálá, és è papok inveſtiturájáért ô vélo a' vérig harczola, gondolván hogy ez Inveſtiturával a' Császári birodalomnak fele oda léſzen. Végre a' Császár erôt vévén Páſchalis Pápán, ûtet meg-ragadtattya, és Romában ez Inveſtitura felôl Gyûlést hirdet, mellyben II. Paſchálist ez inveſtituráknak viſzſza nem adásáért, Henricus quintus a' tömlôczben vetteti, és a' Cardináloknak-is a' a' tömlôczben a' hóhért mutogattattya. Paſchalis azért Henriknek az inveſtiturát alkuvás ſzerént viſzſzá adgya, melly hogy erôſſebb légyen, a' Pápa az oſtyát a' miſében két felé töri, és annak edgyik

részét maga meg-éßi, a' másikat pedig a' Császárnak adgya, ezt mondván: *A' miképpen ez élő testnek része el-oszlatott; ugy oszlattassék el a' Christus Országátol, valaki e' mi alkuvásunkat fel-bontándgya.* De a' Császár Olaß Országból ki-menvén, a' Pápa értelmét meg-változtattya, és a' Császártul az Investiturákat ujjonnan viszsza kivánnya, hogy nem engedi, a' Császárt érette ki-átkozza, és egész Németh Országban miatta nagy zenebonát indita. Stratem. in vita Henric. 5. Nem hogy az Asiai, Egyptomi és Africai Püspökök alája esküttenek volna a' Romai Pápák hűségének, sőt bennek a' hibát el nem ßenvedték, hanem magokat ellenekben vetették mindenkor. Victor Afer nevű Romai Pápa, An. C. 191. lőn első, a' ki a' szemérmetesség kűszőbét által hágá, és a' Husvét meg-illéséről való kérdést erőszakossan ágálá. Mert midőn a' Husvétot, ugymint szabados dolgot, az Asiabéli Ecclésiák a' tizen negyedik hóldban illenék akarmelly hétre esnék, az Victor Pápa azokat ezért kiátkozni akará, mellyért a' Pápát Ireneus és tőbb sok nap nyugoti Püspökök igen igen meg-feddék. Vide Eusebium Histor. Eccl. lib. 5. cap. 22, 23, 24. A' honnét eszűnkben vehettyűk, hogy a' régi Seculumok a' Romai Pápának azt a' nagy hatalmát, mellyet ma minden Ecclésiákon prætendál, sem a' kérdéseknek meg-határozásában való csalhatatlanságát, nem tudták.

Az ötődik Seculomban 417 eßtendő táján Appiarius Siciniai Presbyter az ő gonosságáért az Africa-

fricaiak által tiſztiből le-vettetvén Rómában Appellál, kit Zoſimus Pápa a' társaság közzé bé-véſzen és ártatlannak pronunciál. Ezért ezen Appiarius a' Hatodik Carthagobéli Conciliommal a' Romai Pûſpök elsőségét akará el-hiteni és nékik azt meg-próbálni; nem a' ſzent Irásból, ſem a' három első ſeculomokbul, hanem a' Nicenomi Canonból: de a' Carthagobéli Conciliomban lévő Atyak ez csalárdságot éſzre vévén, An. Ch. 419, az authenticum exemplarbul flaskáját el-háritták.

Bonifacius Pápa-is, anno 418-ban jurisdictioját hatalmát ki akará az Aſiai Eccléſiákra terjeſzteni, de benne marada. Stratem. in vita Bonifacii. Hasonlóképpen Cœleſtinus Pápa, Circa An. Ch. 423, a' több Eccléſiákon való jurisdictiót felsőséget vadáſſa, a' mellyet mindazáltal a' Carthagobéli Conciliom Pûſpökjei néki meg nem engedének. Sőt Polychronius a' Jerusálembéli Pûſpök azt állatá ſentül, hogy ha valami elsőséget kellene keresni, tehát az nagyobb juſſal az ő Eccléſiájára és nem a' Rómaira tartoznék. Stratem. in vitâ Cæleſtini.

Hilarius Primus Pápa-is azon vala, hogy az Eccléſiákon való felsőséget, kiváltképpen a' Spanyol Országi Eccléſiákon, magának koporithaſſa, de ellenében veti magát egy Sylvánus nevű Pûſpök, Circa An. Ch. 461. Ezen felsőséggel kérkedék Gelaſius Primus Pápa-is, 492 eſztendő táján.

A' II Benedek Pápa-is 684 eſztendőben, Conſtantinus Pogonatus nevű Csáſzárt arra vévé, hogy az uj Pápa a' Csáſzár vagy Exarchus meg-edgyezéſe nél-

se nélkül válaſztatnék a' Cleruſtul Papoktul, a' népektül és a' Római ſeregtül. Jóllehet a' következendő idókben-is mind Negyedik Henrik idejéig, mely eſett circa An. Chr. 1057 a' Pápák confirmálása meg-erősſitése juſſa s' hatalma a' Római Csáſároknál vala. De ma a' Pűſpőkőknek a' Pápa hűségére kell megeskűnniek. Láſſuk azét a' Pűſpőkők eskűvésének formuláját. Elődeden a' Pápiſtaság bé-csuſzálakor éltenek ezzel, in Decretal. tit. de jure jurando. C. Ego illyen módon:

En N. N. Püſpők ez órától fogva ez után hű léſzek a' ſzent Péterhez, és a' ſzent Apoſtoli Római Eccléſiához, és az én Uramhoz az N. N. Pápához, és azokhoz a' kik ſzentül ő utánna következnek s' ülnek-bé a' Székben. Nem léſznek ſe a' tanácsban, ſe a' cselekedetben, hogy életét vagy hogy tagját el-veſzeſsék, vagy hogy hamiſſan meg-fogattaſsék. A' tanácsot, a' mellyet nékem vagy maga vagy levele, vagy követe által, meg-jelenténd, az ő kárára ſenkinek ki nem jelentem. A' Római Eccléſia Pápaſága és

Ego N.N. Epiſcopus ab hac hora in antea fidelis ero S. Petro, Sanctæque Apoſtolicæ Romanæ Eccleſiæ, Dominoque meo N. Papæ, ejuſque ſucceſſoribus canonicè intrantibus. Non ero neque in conſilio, neque in facto, ut vitam perdant aut membrum, vel capiatur mala captione. Conſilium quod mihi aut per ſe aut per literas, aut per nuncium manifeſtabit, ad ejus damnum nulli pandam. Papatum Romanæ Eccleſiæ & regulas ſanctorum Patrum adjutor ero

ad

és a' szent Atyák régulái segédgye lészek hogy megoltalmaztassanak és tartassanak (meg maradván rendem épségében) minden emberek ellen. Ha a' Synatban hivattatom elmégyek, hanem ha a' szentséges (Apostoli) akadálytul akadályoztatom-meg, Az Apostoli szék követét ha ki-tanulhatom, hogy bizonnyal az. mind menésében s' mind-viszszatérésében tiszteséggel fogadom, és szükségeiben segitem. Az Apostolok küszöbét esztendönként, vagy magam, vagy bizonyos követem által meg-látogatom, hanem ha ő általok ez alól fel-szabadittatom. Ugy *segéllyen engem az Isten és e' szent Evangeliomok.*

ad defendendum & retinendum (salvo ordine meo) contra omnes homines. Vocatus ad Synodum veniam, nisi prædictus fuero canonica præpeditione. Legatum Apostolicæ sedis, quem certum esse cognovero in eundo & redeundo honorificè tractabo, & in suis necessitatibus adjuvabo. Limina Apostolorum singulis annis aut per me, aut per certum nuncium visitabo, nisi eorum absolvar licentia. Sic me Deus adjuvet & hæc sancta Dei Evangelia.

Ez eskûvés formájával az utólbiak meg nem elégedének, hanem hozzá sokat tévén igy adgyák ki.

Az Isten nevében, Amen. En N. *választott Püspök, ez órától fogva ez után, hû és engedelmes lészek, a' boldog Péternek, és a' szent Apo-*

In Dei nomine Amen. Ego N. Electus N. Episcopus, ab hac hora in antea fidelis ero & obediens, beato Petro, San-

Ctæ Apo-

Apostoli Romai Eccléſiának, és a' mi Urunknak a' N. Pápának, és azoknak, kikő utánnok ſzentül következnek. Nem léſzek a tanácsban, vagy meg-edgyezésben, vagy cselekedetben, hogy életét el-veſzéſsék avagy tagjai, vagy hogy meg ragadtaſſanak, vagy azokra erő ſzakoſſan akarmi módon kezeket veſsék, vagy akarmi kereſett ſzin alatt valami boſzſzuſsággal illetteſſenek. A' melly tanácsot pedig én reám biznak, magok, követtyek vagy levelek által, az ő károkra, ſenkinek ki nem nyilatkoztatom. A' Romai Pápaságot és a' Péter Apoſtolnak a' Királyi jókat ki oſztogatásában való juſsát és méltoſságát megtartani és általmazni minden ember ellen kész ségéd léſzek. Az Apoſtoli ſzék kövétét jövőlen menőlen becsülettel fogadom, és ſzükségeiben meg ſegitem.

A'

ctæq; Apoſtolicæ Romanæ Eccleſiæ, & Domino noſtro N. Papæ, ſuiſq; ſucceſſoribus canonicè intrantibus. Non ero in conſilio, aut conſenſu vel facto, ut vitam perdant aut membrum, ſeu capiantur, aut in eos violenter manus quomodo libet ingerantur, vel injuriæ aliquæ inferantur quovis quæſito colore. Conſilium verò quod mihi crediturí ſunt, per ſe, aut nuncios, ſeu literas, ad eorum damnum, me ſciente nemini pandam. Papatum Romanum & regalia Sancti Petri, adjutor eis ero ad retinendum & defendendum contra omnem hominem. Legatum Apoſtolicæ ſedis in eundo & redeundo honorificè tractabo, & in ſuis neceſſitatibus adjuvabo. Jura, honores, privilegia & authoritatem Romanæ

Ec-

A' Romai Eccleſiának, a' mi Papa Urunknak és az meg-mondatott utánnok következőknek, juſsát, tiſteſségét, ſzabadságra való hatalmát és méltoságát meg-tartatom, óltalmaztatom neveltetem és elébb mozdittatom. Nem-is léſzek a' tanácsban, a' munkában vagy tractában, a' mellyben ezen mi Urunkellen, vagy ezen Romai Eccléſia ellen, valami ſzemélyeket, juſſokat, tiſzteſségeket, állapottyokat és hatalmokat nézö hal vagy præjudiciumos dolog gondoltatik-ki; és ha efféléket eſzemben vészek hogy valaki mozdit vagy elö ſegit, azt tehetségem ſzerént meg-akadályoztatom, és a' mint lehet ezen mi Urunknak, vagy máſnak, ki által fülében mehet, meg-ielentem. A' ſzent Atyák réguláit, decretomit, rendeléſeket-ſententiájokat, végezéſeket, rend tartáſokat, gond-

Eccleſiæ Domini noſtri Papæ, & ſucceſſorum præfictorum conſervare defendere augere, & promovere curabo. Nec ero in conſilio, in facto, ſeu in tractatu, in quibus contra ipſum Dominum noſtrum, vel eandem Romanam Eccleſiam, aliqua ſiniſtra vel præjudicialia perſonarum, juris, honoris, ſtatus & poteſtatis eorum machinentur; & ſi talia à quibuſdam tractari novero, vel procurari, impediam hoc pro poſſe & quanto ejus potero, commodè ſignificabo eidem domino noſtro, vel alteri, per quem ad ipſius notitiam poſſit pervenire. Regulas Sanctorum Patrum, decreta, ordinationes, ſententias, diſpoſitiones, reſervationes, proviſiones & mandata Apoſtolica totis viribus obſervabo, & faciam ab aliis obſervari.

Hæ-

gondviſeléſeket és Apoſtoli parancsolattyokat, tellyes erömből meg-tartom, és másokkal meg-tartatom. Az eretnekeket, ſzakadás csinálókat és a' mi Urunk és meg-nevezett utánna valók ellen fel-támadott párt ütőket tehetségem ſerént üldözöm és kergetem. A' mikor a' Synathban hivattatom, el-mégyek, hanem ha a' ſzentséges akadály által léſzek meg-akadályoztatva. Az Apoſtolok küſzöbét, a' mikor a' Romai Udvar innét léſzen, minden eſztendőben, a' mikor penig a' hegyeken tul minden harmadik eſztendőben, egyſzer meg-látogatom, vagy magam, vagy követem által, hanem ha az Apoſtoli ſzabadság engedéndi-le. Az én aſztalomra tartozandó joſzágokat pedig, el nem adom, ſe el nem ajándékozom, ſe zálogban nem vetem, ſem ujjonnan haſznábol maſnak nem adom, vagy valamiképpen el nem idegenitem, még az én Ec-

Hæreticos, ſchiſmaticos, & rebelles domino noſtro, vel ſucceſſoribus prædictis, pro poſſe perſequar & impugnabo. Vocatus ad Synodum véniam, niſi præpeditus fuero canonica præpeditione. Apoſtolorum limina Romana curia exiſtente citra, ſingulis annis, ultra verò montes ſingulis trienniis viſitabo, aut per me, aut per meum nuncium, niſi Apoſtolica abſolvár licentia. Poſſeſſiones verò ad menſam meam pertinentes, non vendam, neq; donabo, neq; impignorabo, neq; de novo infeudabo, vel aliquomodo abalienabo etiam cum conſenſu Capituli Eccleſiæ meæ, inconſulto Romano Pontifice. Sic me Deus adjuvet & hæc ſancta Dei Evangelia.

én Ecclésiám gyülekezete meg-edgyezésébôl-ú, a' Pápa tetszése nélkúl. Ugy segéllyen engem az Isten, és ez Isten szent Evangéliumi.

E' formátát hit szerint irja Szegedi, Spec. Pontif. pag. 223, 224, 225, hogy a' Pápás tudós emberektûl vôtte-ki. De hiszem a' dolog valóságára nézve ez, a' felsôvel szépen meg-edgyez, és annak csak commentariussa. Rettenetes dolgok vannak ember ez eskûvés formáiban! Le kell itt embernek kótni lelke ismeretit, és magát éppen hanyathomlok a' Pápa akarattya és tetszése alá hódoltatni! Valaki erre meg-eskûszik; kénszerittetik az, a' Pápa bujaságának és kegyetlenségének, akarmely hamis légyê az, engedni, ha hamis hitben nem akar léledzeni: ha pedig lelke ellen néki enged, úgy is az ôrôk kárhozat és gyôtrelem fel emelt fôvel lesi ôtet hogy el-nyelhesse! Mit várhatsz óh kegyes lélek és mit remélhetsz, a' Pápások Conciliomábul, hogy lelked javára származzék-ki, holott imé ollyan Pûspôkôk tésznek ott a' dologról itéletet, az kik lelkeket foglyul hit alatt adták a' Római Pápa tetszésének és akarattyának? Mellyik Apostol adott illyen hitet Szent Péternek? Pál-é? Jánosé? Titus, Timotheus vagy mellyik? Nem olvasunk ollyat a' Szent Irásban. A' virágában lévô Ecclésiákban adgy vagy egy példát errôl egynéhány száz esztendô alatt? Nincs sohol semmi. Ujság hát ez.

Innét az elsô Lugdunomi Conciliomban, mely esett 1245 esztendôben, IV-dik Innocentius Pápa azt végezi, hogy a' Cardinálok veres kápát viselljenek

nek annak jeléül, hogy még vérekkel-is a' Római Eccléſiát meg akarják óltalmazni. Innét való az eſztendőnként való Egyházi adó-is, a' mellyet Annatænak, az az, Római ravaſnak hivnak. Ez nállok ma arra való, hogy a' mikor a' Pap a' Pápának az Annatæt fizeti, magát a' Pápa Vaſalluſsának lenni iſmérje-meg: jóllehet ez elsőben a' Tőrök ellen való ſent had alkalmatoſságától, 9-dik Bonifacius Pápa idejében vén eredetet, 1389 eſtendőben, mellyet akkor elsőben ezért kezdének ſedni, hogy lenne honnét a' Tőrök ellen fogadott vitézeknek fizetni. Azért a' mikor a' Tőrökkel való hadakozás meg-ſűnék, ennek-is meg kel vala ſűnnije; de ekkor a' Pápa a' főſvénységtől viſeltetvén e' Római Ravaſnak uj nemét gondolá-ki; mert ma ez Annatæ Pontificiæ vagy Római Ravás, nem egyéb, hanem a' cathedralis Eccléſiának első eſtendőrűl való gyűmőlcse és jövedelme, a' mellyet az uj Püſpök a' Pápának ezért tartozik bé-ſzólgáltatni, hogy ezzel meg-iſmérje és meg-mutaſſa, hogy a' Pápának kőzőnséges hatalma vagyon minden Eccléſiákon.

Bóldog Iſten! ez Annatæval, az az, Romai Ravaſſal, mennyi ſzámtalan kincset tekerének-ki ez időtől fogva a' Pápák! Csak az egy Magyar-orſágból eſtendőnként nézhetőe-meg mennyit ſajtólának-ki a' Papi Uraktul, a' mint ezt Ex immenſo Catalogo Annatarum & taxationum Eccleſiarum & Monaſteriorum per univerſum orbem pag. 82 Szenczi Molnár Albert ki-irta, és a' Magyar Dictionarium után le-tötte. Láſd pag. 355. Az

Az Egri Püspök adott	flor.	800
A' Bosznai --- ---	flor.	200
A' Kalocsai Ersek ---	flor.	2000
A' Csanádi --- ---	flor.	800
Martini Sacr. Mont. Pann.	flor.	250
A' Nyitrai --- ---	flor.	2000
Pécs Váradi } Pécsi } ---	flor.	3300
Szek-szárdi --- ---	flor.	266
Esztergami --- ---	flor.	2000
A' Váczi --- ---	flor.	500
A' Váradi --- ---	flor.	2000
A' Beszprémi --- ---	flor.	800
A' Zágrábi --- ---	flor.	400

Hát még az egész Keresztyénségtül mennyit? Bezzeg ujságámez és nem az Evangeliom szerint való rendelés, sem ez a' virágában lévő Ecclésiáktul eredetet nem vött.

XXXIII. RESZ.
A' Purgatoriomrul.

HOl á' Purgátorium a' szent Irásban? Ez leg elsőben a' pogányok Schólájában kele-ki, a' honnét az emberek agyaskodása által csusa-bé idővel a' keresztyének közzé-is. Kellé reá bizonyság?

A' mint sok más fabuláknak igy a' Purgatoriumnak-is Homerus pogány bölcs lőn első koholója: Odiss. II. A' holott Ulysses pokolra való le-szállásáról, és a' meg-hólt lelkeknek meg-szóllitásáról,

vélek való beszélgetéséről sok hazug szó-fia beszédet ir Homerus. Ugyan ott emlekezik a' hóltakért valo áldozatokról, a' pokolbéli folyó vizekről és itilletekről. Azt mondgya továbbá, hogy ott némelly lelkek kinoztatnak, némellyek ok nélkül a' pokolban tébolyganak és szomorkodnak.

Innét ma némellyek a' lelkek bűntetését és a' pokolból való ki-szabadulást, a' hóltakért való áldozatot és hogy a' meg-hóltaknak lelkek az emberi dolgokat értenék, akarják ki-hozni. Mert mind ezeket tanittya Homer. Innét Plato alkalmatosságot vévén, bővebben ira a' Purgatoriumról. mert azt mondgya, hogy a' meg-tisztulandóknak lelkek, az ördögtúl az ő helyekre vitetnek. Azokat tanittya pedig, hogy meg-tisztittatnak, a' kik se igen jók, se igen gonoszok nem vóltanak, hanem a' kik közép szerűek és meg-bocsátható, avagy a' mint ő szóll, meg gyógyulható vétkekkel multak-ki ez világból. Azokat álmadozza hogy meg-tisztittatnak, a' kik midőn e' világon élnének az ő cselekedetekkel azt érdemlették és halálos meg-gyógyulhatatlan vétkekben nem léledzettenek. Azt álmadozza továbbá, hogy azok a' lángban égvén a' segitségért kiáltanának. Plato libr. de anima & apud Eusebium libr. II. de præpar. Evangel. cap. ult.

Annak felette in dialogo, a' melly Gorgiásnak iratik, azt tanittya, hogy némellyek a' fájdalom és nyavalya által a' meg-orvosolhato vétkek alól felszabadulnak. Hermagorás Philosophus, Plato tanit-

nitványa, mestere értelmét világosſabban adgya elő. Mert ő a' mint Macrobiuſnál vagyon, In Somnium Scipionis, libr. 2. in fine. igy ſóll:

Végetlen ſok ſzáz eſztendőt mondott, hogy kell ſzámlálni, melyben az ártalmas emberek lelkek azon bűntetésben ſokſzor bé-eſvén, el késöre engedtetik meg nékik, hogy a' pokolból ki hatolhaſſanak, és az ő terméſzettyeknek eredetire, a' melly az ég, el-végre tiſztuláſt nyervén, viſſza meheſſenek.

Infinita ſæcula dixit dinumeranda eſſe, quibus nocentum animæ in eaſdem pœnas ſæpè revolutæ ſerò de tartaris emergere permittuntur, & ad naturæ ſuæ principia, quòd eſt cœlum, tandem impetrata purgatione reמeare.

A' Gőrőgőkről a' Romaiakra által méne és hata ugy látſzik ezen tévelygés. Mert Cicero is hitt illyen purgatoriumot. M. Cicero, in Somnio Scipionis, igy ſóll:

Azoknak lelkek, a' kik magokat teſti gyönyörűſégnek adták, és annak magokat mint egy ſolgájul alája vetették, és a' gyönyörűſégnek engedelmeskedő bujjaságoknak őſztőkélléséből mind az Iſten s' mind az emberek juſsát meg-háborították, teſtekből ki kőltőzvén a' föld kivűl hőmpőlygenek; és e' helyre elébb

Eorum animi, qui ſe corporis voluptatibus dediderunt, earumq; ſe miniſtros præbuerunt, impulſuq; libidinum voluptatibus obedientium, Deorum & hominum jura violavere, corporibus elapſi circa terram ipſam volutantur; nec huncin locum niſi multis agitati ſæculis revertuntur.

viszszá nem térnek, hanem minek utánna sok száz esztendeig gyötörettetnek.

Illyent hitt ama' pogány Virgiliusis, Æneidos 6.

Ergò *(így szóll)* exercentur pœnis veterumq; malorum.

Supplicia expendunt, aliæ panduntur inanes
Suspensæ ad ventos, aliis sub gurgite vasto
Infectum eluitur scelus aut exuritur igni.

A zért kinoztatnak és a' régi bűnöknek büntetését fizetik, némelly lelkek ki-terjesztetnek a' héjában való szelekre függ gesztetvén, némellyeknek az ő megundokittatott cselekedetek, a' mélységes örvényben mosattatik-el, avagy tűzzel meg-égettetik.

E' Platonica Philosophiát a' Christus Scholájában által akará vinni Alexandriai Kelemen. Mert ő olly vélekedésben vala, hogy a' Philosophusok a' Christus és Apostolok prædikállása által a' pokolban meg-tértenek. Libr. 6. Stromat. Es libr. 4. Stromat. azt mondgya.

Sive hic, sive alibi agatur pœnitentia non multum refert, nullum enim locum vacare misericordia Dei.

A kar itt, akar másutt tartassék pœnitentia, nem sokat külömböz, mert az Istennek irgalmasságától semmi hely nem üres. Sőt libr. 6. Strom. nem átallotta azt-is mondani.

Cessatura forsitan supplicia post hanc vitam.

Talám meg-szűnnek ez élet után a' büntetések.

Ez egész Purgatorium szo-fia beszédét el-végezé és végben vivé Origenes, mert ő azt állattya, hogy

hogy nem csak a' közép szerint való gonoszoknak, hanem hogy még az igen el-vetemedett és bűnben meg-átalkodtaknak, sőt az ördögöknek-is a' bűnöktül meg-kellene tisztittatniok, a' mint ezt Epiphanius, in epist. ad Johann. Hierosolymit. és Agoston Doctor, libr. 21. de Civitat. Dei cap. 17. & de Hæresibus, bizonyittyák. Annak felette azt-is tanittya, hogy nem csak a' gonoszoknak, hanem még a' leg szentebbeknek-is tűz által meg-kellene fözettetniek és tisztittatniok. In Exod. Homil. 6. Ezen vélekedés, a' mint több másis Origenesről reá ragada Ambrosius Doctorra-is, ki igy szóll.

Omnes oportet transire per flammas, etiam si Johannes Baptista sit &c. Ambrosius Serm. 20. in Psal. 118.

Mindennek által kell menni a' lángon, ha szintén Keresztelő János lészen-ú. Ismét in Psalm. 36.

Omnes igni examinabimur. *Mindnyájan megvisgáltatunk a' tűz által.*

Ez Origenes kovászából ragada valamicske Hieronymus Doctorra-is, mert ő-is, Comment in Ezech. 46. igy szóll.

Omnis creatura immunda est, & divino igne purganda ad diem Sabbathi, ubi æterna erit requies. *Minden teremtett állat tisztátalan, és meg kell istени tűzzel tisztittatni a' Szombat napra, a' hol örökké való nyugodalom lészen.*

Agoston Doctor pedig a' lelkeknek ez élet után való tisztulásokrol igen kételkedve szóll.

Tale aliquid etiam post hanc vitam fieri incredibile non est, & utrum ita sit quæri potest. August. in Enchirid. cap. 69. & in libr. 8. quæst. ad Dul. cit. I.

Hogy olyan légyen valami ez élet után-is, nem hihetetlen dolog, és ha ugy vagyoné kérdésben hozhatni. Es, de Civitat. Dei libr. 21. cap. 26. igy szóll.

Post ipsius corporis mortem, donec ad illum veniatur, qui post resurrectionem corporum futurus est damnationis & remunerationis ultimus dies, si in hoc temporis intervallo spiritus defunctorum ejusmodi ignem dicuntur perpeti, quem non sentiant illi, qui non habuerunt tales mores & amores in hujus corporis vita, &c. non redárguo: quia forsitán verum est.

Az az: *A' testnek halála után, mig amaz időre jusni, a' melly a' testek fel-támadása után lészen kárhoztatásnak és meg-jutalmaztatásnak utolsó napja, ha ez idő alatt azok a' meg-hóltak lelkei, ollyan tüzet mondatnak szenvedni, a' mellyet nem éreznek azok, a' kiknek e' test életében nem volt ollyan erkölcsök és szerelmek, &c. én nem kárhoztatom; mert talám igaz.*

Valláft tészen végezetre rola, hogy ő nem tudgya ez élet után micsoda bűnök bocsáttatnak-meg. August. de Civitate Dei libr. 21. cap. 27.

Mi légyen az a' mód, és mellyek legyenek azok a' bűnök. a' mellyek ugy meg-gátollyák az Isten országában való bé-érkezést, hogy

Quis sit iste modus, & quæ sint ista peccata, quæ ita impediant perventionem ad regnum Dei, ut tamen Sanctorum ami-

co-

hogy mind az által a' mi szent barátinknak érdemek által nyerjenek engedelmet, nehez fel-találni, vesszedelmes meg-határozni. En bizonyára ez ideig, jóllehet igyekeztem raita, mindazáltal azoknak végére nem mehettem.

corum meritis impetrent indulgentiam, difficillimum est invenire, periculosissimum definire. ego certè usque ad hoc tempus, cùm inde satagerem, ad eorum indaginem pervenire non potui.

Ez ideig azért az Atyák a' Purgatorium felöl semmi bizonyost nem kaphattak, mellyet elönkben adhattak volna; hanem marada e' dolog kételkedésben mind ama' Gergelynek idejéig, ki a' Dialogusokat, mellyek nagy Gergely munkái közzé nem igazán számláltatnak, irá. E' Gergely azt mondgya, hogy Symmachus nevü Romai Pápa, 468. esztendö tájban, Paschasius nevü Romai Deánnak lelkét, az ujjonnan koholt Purgatoriumban küldötte. Es igy némellyek szerént e' Seculumban kezde ki-csirázni a' Purgatorium felöl való vélekedés, mellyröl négy Seculumok alatt sót tovább-is az Ecclésiában semmi emlekezet nem vala. Láld Stratemannust in vita Symmachi Papæ. Végre a' tizenedgyedik százban a' Tridentomi Synatban Sess. 25. ugyan erövel veték a' népnek nyakában. A' holott kettöt végeznek a' Purgatorium felöl. (1) *Hogy vagyon Purgatorium.* (2) *Hogy a' Purgatoriumban lévö lelkek a' hivek esedezések és segitségek által, kiváltképpen pedigen az éltárnak áldozattya által segittetnek.* Ennek felette e' Concili-

436

liombéli Papok erős parancsolattal meg-parancsollyák a' Püspökóknek, hogy mindenütt a' Chriſtus hiveivel e' Purgatorium tudománnyát hiteſsék-el, vélek meg-tartaſsák, nékik tanicsák, és azon igyekezzenek, hogy mindenütt ezen tudomány ſzorgalmatoſſan predikáltaſsék. Uj és nem Apoſtoli tudomány teház ez.

XXXIV. RESZ.
Az Indulgentiákrúl.

HOl vagyon avagy csak emlekezetiis a' ſent Irásban és a' virágában lévő Eccléſiákban az indulgentiáknak; pápai engedelemnek? Nincs ſohul, a' mint magokból a' pápáſokból ki-tetſsik.

Gabriel Biel, lect. 57. in Can. miſſæ. Dicendum, quod ante tempora beati Gregorii, modicus vel nullus fuit uſus indulgentiarum. Az az. *Azt mondgyuk, hogy a' boldog Gergely ideje előtt, kevés avagy ſemmi gyakorlása nem vólt az Indulgentiáknak.*

E' Gergely pedig élt a' Hatodik ſázban. Láſdmeg Cajetanuſt-is tract de indulgentiis cap. 2. Es Navarruſt Tom. 3. Comment. de Jubil. & indulg. ſeptimo notabili art. 5. és 6.

Nem vala ennek helye a' Régieknél; de bezzeg vala és vagyon ma a' Pápáſoknal. Kellé erre bizonyság. Elég, vagyon kéſen. Fridericus 2-dus a' Törők ellen nagy hadat inditván Paleſtinában mégyen, 1230. eſtendő tájban; mint iéſsen a' dolog, amaz írígy IX-dik Gergely Pápa Friderieuſt

cuſt a' Török Szultannak el-árullya; de Szultánlátván és csudálvan Frideriknek emberségét, Jerusálem országát a' fent kereſztel edgyütt néki viſzſza adgya és vélle tiz eſtendeig való frigyet téſzen. Az alatt meg-hallya a' Pápa, hogy a' Császár a' Szultánnal frigyet kötött, ottan érette a' Császárt kiátkozza: mely átok álól való fel-ſzadulásért és annak le-engedéséjért kénſzerittetik a' Császár adni a' Pápának huſz tonna aranyat: de még ezzel ſem találá kedvét a' Pápának; mert midón a' Császár a' Pápa lábait akarná meg-csókolni, találllyá magát meg-hajtásában a' Pápa térdét ajaka végével megérni; mellyen a' Pápa igen meg-indula, és haragjában Henriket a' Császár fiát édes Attya ellen kőſörulé és fegyverben öltözteté, de az Attya a' fián e' harczon erőt vévén meg-ragadgya és a' tömlöczben vetteti. Láld Stratemannum in vita Friderici 2-di & Gregorii noni.

X dik Leo Pápa, 1513 eſtendő forgásában élé. Ez midőn egy időben az ő koronázására tiz ſáz ezer aranyat költöt vólna, hogy e' ſummát helyben állathaſſa bővön oſztogatá az indulgentiakat, melyám ugyan romlására-is lőn a' Római háznak; mert ez ada alkalmatoſságot Luther Mártonnak a' Reformatiora. Ugyan ezen Leo pápa ujjabb edictummal meg erőſſité az indulgentiákat 1518 eſtendőben, die 9. Novembris.

Első Maximilián Császár, felesége hólta után, máſod házaſságra el-jedzi magának feleségül Britanniai Annát, de azt az ő veje Károly ki Galliai

Ki-

Király vala el-ragadgya, és el-vivén magának feleségûl véſzi. Mint léſzen a' dolog? VI-dik Alexander Római Pápa bizonyos ſámu pénzért e' Károly cselekedetit javallá és az elöbbi házaſságbéli köteleſségét, mely vala Károlynak a' Franciai Királynak a' Maximilián leányával fel-bontá, amaz vers ſerint:

Si dederis marcas & eis impleveris arcas,
Culpa ſolveris quâcunq; ligatus eris. *Az az: Hagira ezüſtöket adſz, S' azokkal ládákat meg-rakſz. Akármely bünnel meg-kötve Légy, fel-oldatol belölle.*

Ez Indulgentiák, bün bocsánatok a' Pápáſoknál ſok félék; ki negyven napig; ki egy hétig; ki kettöig, ki eſztendeig, ki ez életben; ki a' más életben, való: Ki ötven; ki 100; ki 1000; ki 8000; ki 9000; ki 10000; ki 100000; ki 200000; ki 300000 &c. eſztendökig tartó; ki ideig való; ki örökké tartó; ki egéſz; ki tellyes, ki tellyeſſebb, ki leg-tellyeſſebb. Láſd Bellarminuſt de Indulgent. libr. 1. c. 9. §. 1. 2. 3. 4. 10. 11. Nem vala efféle indulgentia 8 ſzáz eſztendök alatt, hanem a' 9-dik ſzázban 803-ban 3. Oroſzlán Pápa Aquiſgranumban Károly Csáſzár kérésére a' Szüz Maria templomát fel-ſzentelvén ajándékozá azt meg bö indulgentiákkal: Ugy Agrippina Coloniában a' Márton templomát és máſutt-is ſok öltárokat, kápolnákat kalaſtromokat, de nem olly formában mint ma; mert ö ingyen, de ma pénzen oſztogattyák. Láſd Ludgeruſt Epiſcopum Monaſteriens. in epiſt. de vitâ & miracul. Swiberti, quæ exſtat apud

apud Súrium die 1. Mart. tom. 2. poſt vitam Swiberti à Martino deſcriptam. Bellarminuſt a' megemlitett helyen, cap. 3. §. 13.

Ujság és nem Apoſtoli tudomány tehát ez.

XXXV. RESZ.

Az Jubilæus eſtendôrûl és az Eccléſia kincseirôl.

HOl vótték a' Pápáſok az ô Indulgentiájoknak Jubilæus eſtendejét, hol az Eccléſia kincsét? Mellyik Evangeliſtától vagy Apoſtoltul? Hol vagyon arról emlekezet a' virágában lévô Eccléſiáknál.

A' Jubilæus eſtendô a' Pápáſoknál, nem egyéb; hanem az indulgentiaknak, bûnök meg-bocsátásának eſztendeje, a' mellyen a' Romai Pápa megnyitván az Eccléſia kénesét, a' bûnök egéſz és tellyes meg-bocsátását engedi, mind azoknak valakik az Apoſtolok küſzôbit meg-látogattyák, bé kézzel ugyan, de nem pénz nélkûl. Jubilæus annuſnak, az az, ôrömnek eſztendejének hivják pedig, mert azt mondgyák, hogy a' Pápai indulgentiák, bûn *bocsátáſok*, az Eccléſiában a' bûnôsöknek nagy ôrömet ſzerzenek: 8 Bonifacius nevû Romai Pápa lôn elsô 1300-ban, a' ki ez indulgentiák Jubilæus eſztendejét az ô tellyeſségében koholá, és minden ſzáz eſztendôre határozá, a' mint Platina in vita ejus állattya: Máſok kóztôk III Innocentiuſra viſzik, ki 1200-ban éle. A' melly jeles eſztendô

az

az után az ő bő jövedelméjért kevessebb esztendőkre szorittaték. Rendelé és illé e' meg-nevezett Bonifacius Pápa e' Jubilæus esztendőt elsőben Rómában, die 7. Sept. 1299. esztendőben. De Pápa Uram, mikor immár azon vólna, hogy a' nagy kincset és jövedelmet, a' mellyet e' Jubilæus esztendőből gyűjtött vala, számálná-meg, el-árultatik, megfogatik, mindé kincsétűl meg-fosztatik és Franciában fogva vitetik. Az után kevés idő mulva, ez Jubilæus esztendő koholója, sok kincsének el-pazarlása szomorusága miatt meg-hal, 1303 esztendőben. E' Bonifacius Pápa a' mikor a' Jubilæus esztendőt minden 100-dik esztendőre határozta, abban követte a' pogány Fejedelmeket, kiknél száz esztendő, egy seculum esztendeje. De V. Kelemen Pápa e' Jubilæus esztendőt a' Sidói ceremoniákra nézvén, minden 50. esztendőre határozá. Az után VI. Orbán Pápa, ennek izit érezvén, 50 esztendőről 33-dik esztendőre vivé által. Végre II. Pál Pápa ebből való nagy jövedelemnek örűlvén, minden 25-dik esztendőre soritá, 1464. esztendőben. VI. Sándor Pápa lőn első, a' ki Németh Országban diplomákat, az az, függő pecsétes leveleket küldé, a' Jubilæum bőséges indulgentiájával, és ott azzal kufárságot inditván a' szegény tudatlan kősségnek pénzen áruló és adá; 1501. esztendőben, melly Jubilæumból három száz ezer tallért gyűjtete. Ez nyólczadszor illé-meg ez Jubilæus esztendőt, 1500. esztendőben. Ennek fattyu fia Cæsar Borgia midőn a' Jubilæus esztendőből gyűjtött kincset hánná

kocz-

koczkára, és egyberſmind száz ezer tallért-is el-vettene a' koczkán, ezt mondgya vala; *E' pénz a' Németek vétke.* VII. Kelemen Pápa, azon Jubilæus eſtendőt kilenczedikſſer celebrálá, 1525. eſtendő táján. Ezen ſokáſt ma-is meg-tartyák a' Pápák. Igy a' mi időnkre-is meg-illék 1650. eſtendőben, és 1675. Uj tudomány hát ez.

(II) Az Eccléſia kincsét a' mi nézi. Azt tartyák a' Pápáſok, hogy ember nem csak bé-tőltheti az Iſten törvényét hanem hogy egyſerſmind annál a' mit az Ur Iſten parancsol és kiván tőlle a' törvény könyvben, ſokkal többet-is cselekedhetik; és annál a' mit bűnével érdemel többet ſzenvedhet.

Iſmét, ma nállok az Eccléſia kincse ſemmi nem egyéb, hanem az Ur Jéſus, a' Szűz Mária, a' keresztelő János, a' Próphéták, Apoſtolok, Martyromok, Confeſſorok, Remete Barátok és több ſok ſámtalan ſentek cselekedetinek és ſzenvedéſinek maradványa, vagy kelletin fellyül való cselekedetek és ſenvedéſek; mely a' Római Eccléſia ládájában le-tétetett és az idő ſerint való bűnnek elháritására, az Eccléſiától, az az, a' Pápától és Püſpőktől a' népnek ki oſztogattatik. Láſd Bellarminuſt de Indulgent. lib. 1. cap. 2. & 3.

Ez az Indulgentiáknak fundamentoma, a' mint Bellarminus a' meg-emlitett helyen cap. 2. § 1. állattya. Még-is á' mi csuda dolog, e' fundamentom magánál az éppületnél, ugy mint, az Indulgentiáknál, ſokkal későbben találtaték, mert ezt el-késöre a' 13-dik ſázban 1270-ben ama' Pápás

An-

Angyali Doctor Aquinas Tamás és Bonaventura Sûrke Barát, méllyen bólcselkedô gondolattyok szerint kohólák. Láſd Bonaventurát lib. 4. ſent. diſt. 20. q. 3. num. 60. Bellarminuſt a' meg-emlitett helyen cap. 2. § 2. De ugyan még ez időbenis ez nállok közönséges tudomány nem vala; mert még a' 14-dik ſzázban-is, 1320-ban erről ama két derék Pápás Eccléſia oſlopai Durandus és Franciſcus Maironis, a' mint Bellarminus Jéſuita à meg-emlitett réſzben §. 2, meg-vallya, kételkedének; hanem az ô hóltok után VI-dik Kelemen Pápa 1342-ben decretomot csinálván rólla tévé e' Királyok és kôſség erſzényét ki-üreſſitô és Pápákét tóltô tudományt közönségeſsé. Láſd ugyan ott Bellarminuſt. Ujság hát ez-is

XXXVI. RESZ.
A' Képekről.

HOl parancsollya Iſten a' ſent Irásban hogy az ô képét ki-irjuk vagy faragjuk? Vallyon a' virágában lévô Eccléſiákban az Iſten képe le-rajzoltatik valaé, és a' Szent Háromság ki ábrázoltatik valaé? Nem. De a' Pápáſok Tridentomi Synattyok meg-engedi, hogy az Iſtenség ki-rajzoltaſsék és ábrázoltaſsék, Seſſ. 25.

Ellene vagyon ez a' ſent Irásnak, a' mely igen tilalmazza, hogy az Iſtent ſemmi képnek haſonlatoſságában, Férfiunak vagy aſszonyi állatnak formájában ki ne ábrázollyuk; Deut. 4. v. 16, okát adván

adván. v. 12. 15. *Mert semmi hasonlatosságot nem látátok a' napon, a' melyen tinéktek szóllott az Ur, a' tűzből a' Horebnek hegyén.* Azért annak kell a' mi tisztünk és erkölcsünk régulájának lenni, a' mellyet Isten vagy beszéddel vagy cselekedettel a' törveny ki-adásakor nékünk mutatott. De semmi hasonlatosságot nem mutatott. Azért nem szabad semmi hasonlatosságát ki-faragni. Igy Esaiásnál-is cap. 40. v. 18. *Mihez hasonlittyátok az Istent, és micsoda hasonlatosságot csináltok néki.* Igy az Uj Testamentomban is Actor. 17. v. 29. *Nem kell azt alitannunk, hogy mesterséges faragáshoz vagy emberi találmányhoz az Isten hasonlatos volna.*

Ellene ezt a' régi Atyáknak-is. Alexandriai Kelemen Stromat lib. 1. & 5. azt mondgya. Deum ex Mosis disciplina, nec hominis effigie, nec ulla alia repræsentari. Azaz. *Az Istent, a' Moses tudománya szerint, sem emberi képben, sem semmiben másban ki nem adhatni.* Origenes contra celsum lib. 7. azt mondgya, hogy semmi hasonlatosságot nem kell Istennek csinálni. Eusebius Evang. præparat. lib. 3. Quis tàm amens erit, ut Dei formam & imaginem statua viro simili referri perhibeat? Az az. *Ki légyen olyan bolond, hogy azt állassa, hogy az Isten formáját és képét a' férfiuhoz hasonló faragott kép ki-ábrázollya.* Hieronymus in Esai. cap. 40. Quam imaginem ponetis ei, qui spiritus est, & in omnibus est, & ubique discurrit & terram quasi pugillo continet? Az az. *Micsoda képet tésztek annak, a' ki lélek, és mindenekben jelen*

vagyon és mindenütt ſzéllyel jár és a' földet mint egy markában ſzoritiya? Agoſton Doctor a' veſzteg ůló ember formájáról ſólván ezt mondgya: Tale ſimulacrum Deo nefas eſſe collocare. Auguſt de fide & Symb. cap. 7. Az az. *Illyen faragott képet nem ſzabad Iſtennek állatni.*

A' Sorbonábul válogatott Pápiſta Doctorok elei, Salignacus, Boutillerius, Eſpencæus, és Bicherellus, Monluciuſſal a' Valentiai Pöſpökkel edgyůt illyen valláſt téſznek.

ők azért kivánnák a' ſzent háromság képeit a' templomokból, és egyéb más közönséges és magános helyekből tellyeſséggel mind ki-hánni, mert azok a' ſzent irás által, a' Synatok által és ſok tudós és ſzent emberek által megtiltattanak.

Ujság hát ez.

Se propterea cupere Trinitatis imagines è templis tum privatis locis prorſus amoveri; quod eæ per ſcripturas, per ſynodos, per complures eximia doctrina & ſanctitate viros interdictæ ſint. Hiſtor. Eccleſiaſt. Eccleſiar. Reform. in Gallia lib. 4.

XXXVII. RESZ.

A' Szentek tiſzteletiről, imádásáról, és érettünk való eſedezéſekről.

HOl parancsollya a' ſzent Irás, hogy a' Szenteket és azoknak képeit Iſteni tiſztelettel tiſztellyük? Hol cselekedte ezt a' virágában lévő Eccléſia? Hol hivták őket ſegicségül? A' Pápiſták

pisták a' szenteket és azok képeit egyenlő tiszteletel akarják tisztelni. Raphael de la Torre de relig. Quæst. 94. art. 2. disp. 5.

Azt állattyuk, hogy a' képet azon imádással imádhatni, a' mellyel imádtatik az, a' minek képe, az imádásnak azon egy módgyával, a' mellyel valamely magán álló dolog vagy *ſemély, edgyűtt azzal a' mi hozzá adatott tiszteltetik: mint példának okáért, a' magános részek az egészszel egyben, a' bársony a' királlyal, és ez imádás módgyában, a' képcsak ugy gondoltatik, mint valamely szent dolog, a' melly őszve vagyon kőttetve, azzal a' minek képe: őszve fogláltatik pedig annyiban, a' mennyiben annak hasonlatossága, ámbár gondoltassék az ő jedzésében. Mindazonáltal kiváltképpen való tekintettel, a' melly a' képből származik, és nem más szent dolgokból, azon vég* vagy értelem *meg-*

Asserimus imaginem eadem adoratione posse adorari cum suo exemplari eo adorationis modo quo suppositum, simul cum adjuncto colitur: verbi gratia, partes singulæ cum toto, purpura cum Rege, & in hoc adorandi modo imago duntaxat consideratur, ut res quædam sacra est conjuncta cum exemplari sacro: conjungitur autem ut est ejus similitudo, etiamsi consideretur in actu signato. Nihilominus ratione peculari, quæ de imagine procedit, *& non de* aliis rebus sacris, eadem conclusio probatur: imago se offert pro se, & suo exemplari, imò in esse repręsẽtativo identificatur cum exẽplari. Ergò eadem adoratione adorari debet.

próbáltatik: a' kép magát elönkben adgya mind magáért, mind azért a' minek képe, sőt a' mennyiben ábrázol mind egy azzal a' mit ábrázol. Azért azon imádással kell azt imádni.

Soha a' Pogányok az ő képeknek Istenekkel való ősze foglalása felől ennél képteleneb dolgot nem mondottanak. Bellárminus libr. 2. cap. 21. de imaginibus § 1. igy szóll:

A' Christusnak és a' szenteknek képeit tisztelni kell, nem csak félre hárodás képpen, vagy nem tulajdon képpen, hanem ugyan magokban és tulajdonképpen, ugy hogy magok a' képek határozzák meg a' tiszteletet, a' mennyiben magokban gondoltatnak, és nem csak annyiban a' mennyiben annak hellyét viselik a' minek képei.

Imagines Christi & sanctorum venerandæ sunt, non solùm per accidens vel impropriè, sed etiam per se & propriè, ita ut ipsæ terminent venerationem, ut in se considerantur, & non solùm ut vicem gerunt exemplaris-

A' holott e' *veneration* érti a' tiszteletet és imádást; mert ezt a' Második Nicenomi Conciliombol próbállya, a' holott Tharasius a' Constánciná-polyi Püspök, Act. 4. igy szóll vala.

Valakik azt vallyák, hogy ők a' szent képeket tisztelik, imádni pedig nem akarják, a' szent Atyától mint hypocriták meg-fedettnek. Mert a' holott az imá-

Omnes qui sacras imágines se venerari profitentur, adorationem autem recusant, à Sancto Patre tanquam hypocritæ redarguuntur. Nam cùm

imádáſt a' melly a' tiſztelſségnek jele, voltaképpen meg vetik, ellenben valót cselekedni iſmértetnek, tudniillik, hogy a' ſzenteket ſidalommal illetik.

cùm verè adorationem, quod eſt honoris ſymbolum reculant, contrarium facere cognoſcuntur, nimirum ſanctis convitia dicere.

Ugyan ott § 3. igy okoſkodik Bellarminus.

Ha a' képpet tiſztelni nem kell, hanem csak nem tulajdonképpen, a' mennyiben tudniillik, az előtt vagy abban, vagy az által imádtatik az a' kinek képe, bizonyára ſzabad léſzen egyátallyában tagadni, hogy a' képeket nem kell tiſztelni. Mert a' mi nem mondatik kűlömben, hanem csak nem tulajdonképpen, azont egyátallyában tagadhatni a' mint nyilván vagyon. De

Si imago non eſt veneranda, niſi impropriè, quia nimirum coram illâ vel in illâ aut per illam adoratur exemplar, certè licebit ſimpliciter negare imagines eſſe venerandas. Quod enim non dicitur niſi impropriè, ſimpliciter negari poteſt, ut patet. At Concilium VII. act. 7. anathema dicit iis, qui dicunt imagines, non eſſe venerandas.

a' Hetedik Conciliom a' hetedik Actában átkot mond mindazoknak, valakik azt állattyák hogy a' képeket imádni nem kell.

Micsoda ez vallyon, hanem a' képeket Iſtenek ké tenni? De vagyon egy kózónséges ki-fogáſok a' pápáſoknak; tudniillik, hogy ők a' fa avagy arany képeket imádgyák nem magok ért, hanem a' jedzett dologért, a' mellyet jegyeznek, ugy mint

a' ſzentek keppét a' ſzentekért, a' Chriſtusét a' Chriſtusért. De ezzel nem mehhe mehetnek, mert régen a' Pogányok, a' kik bálványozóknak tartatnak, haſonló mentséggel élnek vala a' keresztyének ellen, midón a' Keresztyének azt hánnák ſzemekre, hogy a' képeket Iſten gyanant tartanák. Apud Arnobium lib. 6. Cont. Gent. Igy ſzólnak a' Pongányok.

Tévelygeſz és vétkezel. Mert mi ſem a' rezet, ſem az ezüſt és arany materiáját ſem más egyebet, az mellyel jelt ſzoktak tenni, MAGOKBAN áldandó Iſteneknek lenni nem mondgyuk, hanem azokat imádgyuk ezekben, és azokat tiſztellyük, a' kiket a' ſzent dedicálás bé-hoz, és azt cselekſzi hogy lakozzanak az ácz meſterektől csinált at ot faragott képekben.

Sed erras & laberis. Nam neque nos æra, neque auri argentique materias, neque alias, quibus ſigna efficiunt, eas eſſe PER SE religioſa dicernimus numina, ſed eos in his colimus, eoſq; veneramur, quos dedicatio infert ſacra, & fabricatis efficit inhabitare ſimulachris.

Ujság hát ez, és a' Pogányoktul bé-csuſzott mentség,

A' ſzentek ſegitségül való hiváſa-is ujság, a' mint ezt magok-is meg-vallani kénſzerittetnek. Bellarminus lib. 1. de Sanct. Beatitud. cap. 6. §. 4.

Ante Chriſti adventum non legitur ſanctos fuiſſe adoratos. Az az,

A' Chritus el jövetele előtt nem olvaſſuk, hogy a' ſzenteket ſegitségül hivták vólna.

Ecki-

Eckius igy szóll: *Nyilván nem fejeztetett-ki a' Szenteknek segitségül való hivása a' szent Irásban. Mert az Ov Testamentomban a' hol a' nép egyébiránt hajlandó vala a' bálvány imádásra, és az Atyák valának a' Limbusban még-meg nem bóldogittatván*, Esai. 63, *Abrahám nem tudott minket, és az Izrael nem ismért minket.*

Svarésius pedig azt mondgya: *Nem olvasszuk, hogy az élő emberek a' Christus el-jövetele előtt, a' hóltaknak könyörgöttenek volna, mert akkor nem láttyák vala az Istent.*

Eckius Enchiridion de invocat. Sanctor. Explicitè non est expressa sanctorum invocatio in sacris literis. Nam in veteri Testamento, ubi populus alioquin erat propensus ad idoloatriã, & Patres erant in limbo, nondum beati, Esai. 63. Abrahám nescivit nos: Israël ignoravit nos.

Svarez contra nonnul. Aug. Sect. errores lib. 2. cap. 9. Sect. 6. Non legimus viventes homines ad defunctos ante Christi adventum orasse, quia tunc non videbant Deum.

A' meg-nevezet Eckius ismét igy szóll:

Az Evangeliom alatt, nem volt meg-parancsolva, hogy a' szentek segitségül hivatnának, hogy azt ne hinnék a' meg-tért Pogányok, hogy ők viszontag a' földieknek tiszteletire vonatnának, hogy a' régi szo-

Sub Evangelio non fuit præceptum, ut sancti invocarentur, ne Gentiles conversi crederent se iterum induci ad cultum terrigenarum, ut pro veteri more sanctos, non ut Patronos, sed ut Deos ad-

szokás szerint a' szenteket, nem úgy mint Patronusokat, hanem mint Istenéket imádnák. Továbbá ha az Apostolok és Evangelisták azt tanitották vólna, hogy a' szenteket tisztelni kell, azt kérkedségre magyarázták vólna, mint ha ők halálok után a' dicsőséget keresték vólna.

orarent. Porrò si Apostoli & Evangelistæ docuissent sanctos venerandos, id arrogantiæ datum fuisset, acsi ipsi post mortem gloriam illam quæsiissent.

Ezent tanittya Horantius Ferencz Locor. cathol. libr. 3. fol. 260. Martinus Perusius Ayala pedig meg-engedi, hogy Cornelius nevű Romai Püspök és Mártyr elött, ki élt 251. esztendő tájban.

Semmi emlekezet nincsen (a' mellyet ő látott vólna) *a' szentek segitségül való hivása és esedezése felől, talám ennek oka vólt az Apostolok szemérmetessége és alázatossága. Mert mit mondanának azok, a' kik hallanák, hogy ők ezt tanittyák, hanem hogy magoknak sokat tulajdonitanának, és magokat mint egy Istenekké tennék? Holott azért egészlen attak magokat az Evangelium prædikállására*

Nulla extat mentio (quod ille viderit) invocationis & intercessionis sanctorum, in causa fortè fuisse modestiam & humilitatem Apostolicam. Quid enim dicerent, qui eos hæc docentes audirent, nisi quod de se magna præsumerent, & se quasi Deos facerent? Cùm ergò toti intenti essent prædicationi & divulgationi Evangelii, & aliarum rerum, quæ magis ad *Substantiam*

sára és hirdetésére, és azoknak a' dolgoknak a' mellyek inkáb tartoznak vala az idvesség valóságára, és a' mellyek az emberek elmêjét-is felyûl mullyák vala, e' körül várják vala az Isten nyilván való akaratyát, melly nem fokára az után a' csuda tételeknek fokaságával meg-világosíttaték.

am salutis attinebant, & captum etiam hominum excedebant, expectabant circa hæc apertam Dei voluntatem, frequentia miraculorum non multò post declaratam. Mart. Peres Ayala libr. de trad. titul. de cult. Sanct. fol. 197.

Hogy kele-ki? Elsôben csak magánossan kezdék némellyek magok házoknál segitségûl óket hivni, a' 4-dik száz utóllyán, és az 5-dik százban. Igy Maximus Taurinensis 420-ban in Serm. de S. Agnete; Paulinus nolanus azon idô tájban in Poemate sexto, de natali felicis Nolani. Az után a' mint Nicephorus libr. 15. cap. 28. irja, Gnaphæus Péterlôn az elsô, ki a' szentek segitségûl való hivását az Ecclésia közönséges könyörgése közzé tôvé, 500. esztendô tájban, gondolván-ki és találván-fel, hogy az Isten fiúlô Annya a' Maria minden könyörgésben emlittetnék és az ô Isteni neve segitségûl hivatnék. Végre a' 6-dik száz utóllyán 600. táján a' többi szentek segitségûl való hivását-is Elsô Gergely Pápa ki-csinálá. Lásd Platinat in vitâ Gregorii primi, Antonius Sabellicust Ennead. 8. lib. 5. Bellarminust libr. 1. de Sanct. beatitud. cap. 19. Gregoriust libr. 12. Epist. 22.

Hol vették a' meg-hôlt szentek esedezését, tud-

ni illik hogy a' menyben a' Chriſtuſſal edgyütt uralkodo ſzentek e' földön élökért, nem csak közönségeſſen, hanem ſzemély ſzerént-is és edgyenként ezért vagy amazért eſedezzenek és könyörögjenek? Láſd. Concilium Trident. Seſſ. 25. de invocatione venerat. & reliquiis Sanctorum.

Ezt 422. eſztendöben Hieronymus rhetoricálván in Epiſt. 25. ad Paulam de Obitu Bleſille & in Epiph. Paulæ circa finem találá. Ujság hát ez.

XXXVIII. RESZ.

A' Szentek ereklyéirol vagy maradványirol.

HOl vötték a' Szentek Ereklyéinek, Maradványinak, Csontyainak, Tagjainak imádását? Nincs erröl a' ſzent Irásban, nincsen a' virágában lévö Eccleſiákban emlekezet. V. Bonifacius Pápa felöl, ki élt 618. eſztendö táján, olvaſom, hogy az alſóbb Clericuſokat, Papokat, és a' köſséget el-tiltotta vólna az Ereklyék illetésétül; és IV. Gergely Pápa felöl, kiéle 828. eſtendöben, hogy az Ereklyéket edgyik helyből másban által hordatta; de már az előtt ez Ereklyék tiſzteleti bé kezdett vala az Eccléſiában cauſzni, a' mint majd Agoſtonból és Gergelyből meg-értyük. Mint tiſztellyék a' Pápáſok az Ereklyéket, Eraſmus Pápiſta hires és tudós Doctor bujdosásáról irt könyvében le-irja. Eraſmus in colloq. peregrinat. religionis ergò.

Csuda ki-mondáſra, Dictu mirum, quantum

men-

mennyi csontokat kordának ott elő, agy kaponyákat, állakat, fogakat, kezeket, ujjokat, egesz karjakat, a' mellyeket, mind minek utánna imádtunk vólna, meg-csokoltunk; és nem lészen vala ennek vége, ha e' buidosásombéli társom, midőn egy kart a' mellyen még véres hus vala hoznának elő, annak csokolásától el nem iszonyodott vólna, és ábrázattyával valami unalmat előtte nem viselt vólna.

tum ossium illic prolatum sit, calvariæ, menta, dentes, manus, digiti, integra brachia, quibus omnibus adoratis fiximus oscula; nec erat futurus finis, nisi comes ejus peregrinationis, cùm prolatum esset brachium adhuc carnem habens sanguinolentam, hujus osculum exhorruisset, ac vultu quoq; tædium quoddam præ se tulisset.

A' mi nagyob gyakran ők az Apostolok és Szent Martyromok helyet talám a' gyilkosok és Parázznák csontyát imádgyák, sőt alig ha nem a' barmokét! mett az igaz szentek ereklyéi helyében máss szknek.

E' csalárdság mestersége még Agoston Doctor és Gergely idejekben kezde ki-csirázni. Agoston de oper. monachor. cap. cap. 28, azon Panaszolkodik hogy *némely piaczon kuritolá csélcsap hypócriták à szentek tetemeit, ha mindazáltal szenteké vólna, dicsekedve mutogatnák.* Gergely pedig Lib. 3. epist. 30. valláft tészen rólla, hogy némely Gőrög barátokat rajta értek, kik a' Római egy némineműmezőben el-temettetett hóltaknak testeket ki-ásták és ezoknak csontyait iskatulyában rakták volna.

kik-

Kikről midőn tudakoznák, vélle mit akarnának, meg-vallották hogy ők azokat Szentek ereklyéi gyanánt Görög-országban vinnék. Oly csudálatosképpen nevekedék ez a' Pápaság alatt; hogy p. o. Szent Péter néhol egéßlen, ugy mint, Rómában a' Vaticanumban, a' mint Baronius Cardinál bizonyittya, Annal. Eccleſ. tom. 1. & 3. anno Dom. 69. & 324; néhol iſment csak fele, ugy-mint Rómában, Via Oſtienſi; ezt állattya Onuphrius, de 7. Urb. Eccl. cap. de Baſil. S. Pauli, harmad helyen Conſtancinápolyban, nem tudom mellyik réſze, a' mint Bellarminus, lib. 2. de Eccl. triumph. cap. 3. & 4. bizonyittya: Negyed helyen a' feje; Rómában a' Lateranomi templomban Onuphriuſt de 7. Urb. Eccl: ötöd helyen a' feje edgyik réſze; Rómában in Eccleſia S. Praxedis: Onuphriuſnál ugyan ot. 6-dikhelyē ßakállával edgyütt, Pictaviumban; Calvinus admonit de reliquiis. Hetedik helyen vagy inkább hét helyen a' fogai; Romában in Eccl. SS. Vincent. & Anaſt. S. Crucis S. Salvatoris Later. S. Laurent. extra muros; S. Sebaſt. S. Praxed; Onuphriuſt de 7. Urbib. Eccl. néhol több fogai; néhol csak egy egy. Nyólczad helyen az agya veleje, (ércznek kellet ez agyvelőnek lenni, hogy 1600 egynéhán eſztendők alatt meg-állott) Genevában; Calvinus admonit, de reliquiis, helyheztetet. Hát a' ſok csontya..? *Trevirisben*, Calvinus ibid. *Rómában-is* in templo B. Mariæ populi lib. inſcript. Mirabilia Romæ excuſ. permiſſu ſuperior. cum privilegio Sixti V-ti, in-

in templo S. Laurent. extra muros. Onuphrius de 7. Urb. Eccl. Néhol a' Vállai réſze; *Rómában* in Baſilica S. Crucis; Láſd Onuphriuſt ibid. Néhol az óldala csontyának réſze és kezének ujja; mint *Rómában*; in Eccleſia S. Sebaſt. Onuphrius ibid: néhol lábának ujja; *Rómában* in Eccl. S. Praxedis. Láſd Onuphriuſt ibid. néhol Oriás ujjához haſonló ujjának izecskéje; *Angliában* ad D. Parathalaſſiæ. Olvaſd-meg Eraſmuſt, Peregrinát religion. ergò. Hát még a' ſok név nélkûl való maradványi? *Rómában* in Eccl. S. Sebaſt. S. Crucis S. Mariæ Majoris, Láſd erről-is Onuphriuſt de 7. Urb. Eccl. In templo S. Chryſog. Mirabilia Romæ. Szegény Péter Apoſtolt mennyi felé faggatták! Sok Péternek kellett ennek lenni. De nem csak ſent Péterrel bántanak ők igy; hanem még ſzent Borbálának-is annyi helyet mutogattyák vala a' fejét, hogy ſzûkségesképpen kellett néki hét teſtének lenni. Luther. poſtill. in Evang. feſt. exalt. Crucis.

Boldog Iſten! Efféle nem tudom micsoda emberek vagy talám oktalan állatok maradványival, teremeivel mennyi lelkeket ámitottak-el, kik nem az értelemtûl, hanem a' babonás csudálkozáſtul és buzgóságtul indittatván ez ereklyéket nagy költséggel ékeſitik vala fel!

A' Péter és Pál fejek; (ha ugyan Péteré és Pálé) négy ezer font ezûſtnél többe vagyon foglalva; láſd-meg Comment. Pii Secundi lib. 8. melyhez drága kövek, gyöngyök és meg-becsûlhetetlen arú

rú uniók adattanak; Láſd Onuphriuſt de Septem Urbis Eccleſiis; és à Cãtuarienſis Tamás koporsója gyémántokkal, uniókkal és carbunculoſokkal vólt bé fedve; Comment Pii Secundi lib. 1. melynek allyaſſabb réſze ezüſtből áll, és itt ritka nagy drága gyöngyökkel fénlenek rágyognak és csillámlanak mindenek. Eraſmus Colloquio de peregrinatione religionis ergò. Ujság ez a' ſent Irásban, és a' virágában lévő Eccléſiákban hallatlan, hogy valakit a' Szentek közzül ennyire darabollyanak, és igy ezüſtben s' drága kövekben foglallyanak és hogy egy embernek ſok teſte légyen.

Vagyon a' Pápáſoknál egy Katalin nevű Martyromságot ſenvedett Aſſony, a' kit kettős idneppel ſoktak meg-tiſztelni; elsőben 25 Novembr. annák felette a' Litániákban-is ſegitségül hivják: Breviar. Roman. Reformat. Erről azt álmodozzák, hogy midőn meg-akarna halni, az Iſten meg-igirte vólna néki, hogy valaki az ő ſzenvedéséről megemlekeznék és az ő nevét akarmelly ſzorongatásában ſegitségül hivná, azt meg-halgatná. Ennek nyakából, midőn feje vétetnék, azt mondgyák, hogy vér helyet téj folyt vólna-ki, a' mellyet még ma-is az Ereklyék közt tartanak Romában. Ezt állattyák Vincent. Belvac. Spec. hiſt. lib. 13. cap. 8. Jacob. de Vorag. Aur. leg. cap. 167. Antonin. hiſt. part. 1. tit. 8. cap. 1. § 38. Mirabilia item Romæ.

E' Cathalinát ők, à miſében Iſten és emberek között közben járóvá téſzik, és patrociniuma által

igér-

igérnek magoknak szabaduláſt, kérvén az Iſtent azon, hogy ô, a' ki ſzent Angyala által ez aſzſzony teſtét csudálatosképpen a' Sinai hegy tetején helyheztette, ennek érdeme és eſedezése által ôket a' hegyre, ki a' Chriſtus, vezeſſe, Miſſal. Roman. reform. in feſto S. Catharin. Virg. & Martyr. E' Cathalinának ſohul az egész régieknél, még csak emlekezete s' árnyéka-is nincsen, és félvén a' Pápások attul, hogy ha e' Cathalin aſzſzony ſenki nem léſzen, tehát le-romlik edgyik erôsége a' Pápiſtaságnak, fogják ezt ama' tiſteſségbéli ſzûz Aſſonyi-állatra, kit a' mint Euſebius rola emlekezik, Maximinus Császár számkivetésben kûlde. Ez Euſebius ſzerint, Hiſt. Eccleſ. libr. 8. cap. 27. az Alexandriai Aſſonyok közôtt egy kereſztyén, nemes, ékes termetû, tudós, gazdag és ſzûzeſséggel hires aſſonyi-állat vala, kit midôn Maximinus ſemtelenûl meg-ſeretvén, ſok kéréſſel a' paráznaságra kiſtetné, és engedni ſemmiképpen nem akarna, vala azon hogy ôtet meg-ôleſſe; de hozzá való bujja ſerelemtûl meg-gyôzetvén, meg nem ôlteté, hanem csak számkivetésben kûlde és minden jovaitul meg-foſzta. Erre akarják már a' Pápások kenni, hogy e' vólt vólna az a' Cathalina; de azt ôk ſoha meg nem probállyák. Igy azért ſenkit hivnak ſegitségûl, ſenki ereklyéjét imádgyák. Sokat hozhatnék effélét elô, ha a' Papyroſnak nem kedveznék.

Laurentius Valla Patricius Romanus de falsò credita & ementita Conſtantini donatione azt mond-

mondgya, hogy decem millia talium rerum Romæ sunt. Az az, *Effélé vagyon tiz ezer Rómában.*

XXXIX. RESZ.

A' Kereſt meg-ſzentelésérűl és imádásáról.

HOl vötték a' kereſztnek titkos haſzonra valo meg-ſzentelését? Hol annak Iſtent illető tiſzteletit és imádását? A' kereſzt neve a' Pápáſoknál három dolgot jelent. (1) Jelenti azt a' fát, a' mellyen a' Chriſtus fel-feſitve lévén lelkét Attyának ajánlotta. (2) Jelenti a' kereſztnek ama' jelét, mely az ember ujjainak bizonyos mozgatáſa által formáltatik a' levegő égben. (3) A' kereſztnek ama' képeit, a' mellyek bizonyos materiábul csináltatnak, akar merő kemény légyen az, akar pedig ſinekből állyon.

Itt nagy czivódás vagyon és veſzekedés a' Pápáſok között az elsö jedzés felett; ha csak egy fának a' neméből kellé a' kereſztnek csináltatni, vagy többből-is. Némellyek köztök azt állatták, hogy négy féléből; úgy mint, Cziprus fából, Czedrus fából, fenyö fából és puſpáng fábul; máſok iſmét, hogy Pálma fábul, dió fábul es Cziprus fából; némellyek hogy csak cser-fából. Láſd Bellarminuſt. lib. 2. de imag. Sanct. cap. 28. Greczeruſt-is ezen materiáról. De e' csak haſontalanság felett való villongás. Légyen övék, ám kocziódgyanak egy más között felette. Hanem ez itt a' derekas kérdés: (1) Vallyon a' régi virágában lévő Eccléſia

szo-

fokott vala-é fenn álló vagy magán álló kereſt képet emelni? Mert hogy ujjok mozgatása által tört jelt a' régiek a' levegő égben gyakran tőttenek légyen, azt nem tagadgyuk; mivel ez nállok régi találmány. Innét csuda ez bé a' régiek közzé; mert nékik mivel a' pogányok közőtt laknak vala à kereſzt gyakran ugy mint è világ ſerint gyalázátos dolog, à mint az Apoſtol tanit, 1 Cor 1. v. 23. hányattatik vala ſzemekre, annál inkább e' jedgyel kezdék magok homlokokat meg-jegyezni, hogy ezzel ſzegények a' Pogányoknak meg-mutatnák, hogy ők a' kereſztel nem mint gyalázatos, sőt tiſztelſéges dologgal, dicsekednének. És ez abban az időben ſemmi egyéb nem vala, hanem az ő hitekről való vallás tétel, és bizonyság, hogy ők a' Chriſtus ſenvedését nagyra becsülnék. Igy magyarázza ezt Cyrillus Epiſcopus Hieroſolymitanus.

Non pudeat igitur nos crucifixum confiteri: ſed in fronte μετ' παῤῥησίας confidenter, ſignaculum crucis imprimatur.

Az az: *Ne ſzégyenlyük mi a' meg-feſzítetettet meg-vallani, hanem hátrán homlokunkban a' kereſzt jelét nyomiuk bé.* Catechum. ad Illum. 4. & 13. Agoſton Doctor-is, de Verb. Apoſt. ſer. 8.

A' Chriſtus kereſztiért ſzidalommal illetnek minket e' világ bölcsei és azt mondgyák: Micsoda ſzivetek vágyon néktek, hogy ti meg-feſzítetett

De cruce Chriſti nobis inſultant ſapientes hujus mũdi & dicunt: quale cor habetis, qui Deum colitis crucifixum? Apprehendat Zachæus Sycomo-

Istent imádtok? Ragadgya-meg Zácheus a' Figefát, hágion-fel az alázatos a' kereßtre: kevés az hogy csak fel-hágion, hanem az Úr kereßztit ne szégyenlye; azt a' homlokára vesse, a' hol a' szégyennek a helye vagyon: ott bizonyára ott a' melly tagban szokott a' szemérem lenni, ott vetteßék a' kereßzt; a' honnét szemérem nem következik.

rum, ascendat humilis crucem: parum est ascendat, ne de cruce Domini erubescat, in fronte eam figat, ubi sedes pudoris est: ibi omnino, ibi in quo membro erubescitur, ibi figatur unde non erubescitur.

Jóllehet e' Ceremonia emberi találmány; úgymint, a' melly leg elsőben az Úri vacsorában Agoston és Chrysostomus idejekben, kik a' IV-dik seculum vagy száz utóllyán élének kele-ki, a' mint ezt Amalarius libr. 3. de Eccles. offic. cap. 24. bizonyittya, sőt ugyan ott Agoston Doctor találmányának lenni mondgya; mindazáltal a' következendő gonoß idők, ha e' ceremoniával vißszá nem éltek és babonára nem forditották vólna, könnyen bennők el-szenvedtük volna; mert a' mint meg-hallók, a' régi jámborok csak azért élének e' kereßzt hányáßlal, mind az áldás alkalmatoßságával, s' mind egyébűtt, hogy ezzel bizonyságot tennének arról, hogy mi és a' mellyek mi hozzánk tartoznak, nem másban hanem a' Chriſtusban, ki mi érettünk a' kereßzt fán átokká lőn áldatnának-meg, és hogy ezzel mind a' Sidóknak s' mind a' pogányoknak mutatnák-meg, hogy ők minden féle áldáßokat csak amaz átkozott halálból, a' mellyet a' Chriſtus

mi

mi érettünk magára fel-vön, várnának. De csak hamar a' Sátán inczselkedése által babona színlé ebben bé magát, még a' régieknél-is. Ez időben mindazáltal e' kereſzt bányálnak bizonyos számá még nem vala meg-határozva, ſem ennek feles vagy feletlen vóltára olly ſzorgalmatos vigyázás tűlök mint ma, nem vala, sőt egynéhány száz eſtendők alatt, csak egyſer egyſer vetnek vala kereſztet a' Sácramentum meg-ſzentelésében-is. Bezzeg nem tudgyak vala még ekkor ama' titkos jedzéſeket, a' mellyeket a' Mile riſztiben az után mint egy ezer eſztendővel, Urunk ſzűletése után gondolának-ki: a' hol; Elsőben, három kereſztet vetnek, a' mikor e' ſzókat mondgyák: *Hæc dona &c.* Az az, *Ez ajándékokat.* Másodſzor, ötöt, a' mikor e' ſzókat mondgyák, *quam oblationem.* Az az, *A' melly áldozatot.* Harmadſzor, kettőt; Negyedſzer ötöt; ötödször kettőt; és Thamás ſerint hármat. Hatodſzor hármat. Hetedſer ötöt. Mind ezeknek a ſokſor való kereſt hányáſoknak valami lelki titkokat tulajdonitanak, a' mint ezt nálok Durantius István de ritibus Eccleſiæ libr. 2. cap. 45. num. 9. bővön meg-magyarázza. A' hol mindazáltal e' titkok tudói, egymás között meg nem edgyezhetnek; ha nem ki ki maga elméje után járván, mint (ſokás az emberi találmányokban) azta' lelki jedzéſt gondolya-ki, a' melly néki tetſik. Láſd erről Microloguſt de obſervationib. Eccleſi ſticis cap. 14. Bellárminus Jeſuita azt mondgya, libr. 2. cap. 15. ſ pen. a' meg-emlitett Microloguſſal edgyutt.

A' kereſzt jelét vagy egyſzer, vagy háromſzor, vagy ötſör ſzokás venni az áldozat felett, nem kétſzer vagy négyſzer. Mert egyſzer vettetik az Iſteni állat egységének; háromſzor a' ſzemélyek háromságának, ötſzör az Úr öt ſebeinek, ki-fejezésére.

Signum crucis aut ſemel, aut ter, aut quinquies exprimi ſolere ſuper oblationem, non bis aut quater. Quia ſemel exprimitur ad eſſentiæ divinæ unitatem, ter ad perſonarum Trinitatem, quinquies ad quinq; plagás domini repræſentandas.

Azért meg-engedgyük azt, hogy a' kereſt hányás régi találmány és babona; de hogy a' kereſzt fenn álló képe, Conſtantinus Csáſár ideje előtt az Eccléſiában fenn vólt vólna a' mint némelly Pápáſok akarják, azt tagadgyuk. Olvaſſuk úgyan Euſebiuſnál de vita Conſtant. Magni libr. 1. cap. 22. hogy Conſtantinus Csáſár látott vólna az égen fénlő kereſtet iráſſal edgyütt, és hogy attul indittatván a' régi jeleket meg-változtatta vólna, a' záſlóját kereſt formára ki-csináltatván: de még innét ki nem sül ám a' Pápáſok, vagy irott, varrott, vagy ſzabott, vagy faragott kereſt képek, ſem az, hogy a' régieknél efféle találtatott vólna, mert Euſebius nem adgya azt ki, micsodás forma kereſt, vagy kereſzt jele lött légyen, a' melly Conſtantinuſnak megjelent vala. Nem vala ez ollyan kereſt, a' minémüvel e' mai nap élnek a' Pápáſok; hanem a' Gőrög P bötü neve az X-ben bé-csinálva illyen

for-

formán : a' mint Bellárminus, libr. 2. de imagine Sanct. cap. 27. §. 3. 4. bizonyittya, a' melly téſzi vala a' Chriſtus neve két elsô bôtûjét; mert Górógûl igy irják a' Chriſtuſt: Χριστος. Ugy hogy e' záſzlón lévô két bôtû jelentené a' Chriſtus nevét. De a' kereſzt közönséges jele, a' mint Tertullianusbol contra Marciam libr. 3. ki-tetſik, inkább T formát viſel vala magában.

Annak felette a' meg-nevezett helyen eſzünkben kell vennünk a' Pápáſok ellen, hogy ott az irás nem igy vala irva: *E' jelben győzedelmeskedel*, a' mint ôk akarják; hanem *ἐν τούτῳ νίκα*. Az az, *Ez által győzedelmeskedgyél*, ugy mint, a' Chriſtus által, a' kinek nevét adgya vala-ki, az a' két betû. Láſd erről Platinát in vita Sylveſtri Primi Papæ. Oſztán nem-is Conſtantinus Csáſár kezdett elsôben a' Záſzlón kereſzt képet viſelni, a' mint ezt Pamelius bizonyittya Tertulliánus után. In notis ad Apologiam; Tertullianus cap. 15. num. 245.

A' mellyekből meg-látztya az Olvaſo, hogy nem csak Conſtantinus idejétûl fogva, hanem még ſokkal az előtt-is minden vitézi jelek néminémû kereſzt formát viſelnek vala magokban, és ama' vitorlák avagy lepedôk, a' mellyek a' ha-

Ex quibus (*igy ſóll*) videre licet lectori, quomodo non tantum, tempore Conſtantini, ſed etiam jàm longè antea, omnia ſigna militaria formam quandam crucis habuerint, & vela illa, ſive ſipara, ab antenna depen-

hajókban a' vitorla fákról le-függenek, a' kereſztéknek néminémü öltözeti és ékeſségi valának.

dentia, ſtolæ ſeu ornamenta quædam crucium fuerint.

Azért Conſtantinus Császár a' zászlón ſemmit egyebet nem mivelt, hanem hogy annak vitorlájára a' Chriſtus nevét arannyal iratta-fel. A' mint ezt Prudentius poëta igy bizonyittya; Adverſus Symmachum lib *1.* Chriſtus Purpureum gemmanti textus in auro, ſignabat labarum. Az az. *A' gyémántos aranyban foglaltatott Chriſtus, jedzi vala a' veres bárſony Zászlót.*

Nohát mi Reformatuſok ez iránt oly itéletben vagyunk, hogy ha ki csak ékeſségnek vagy jelnek és meg-kűlömböztetésnek okáért, rajzollya-ki és hordozza a' kereſztet magával, az magában a' kűlső társaságban ſzabados dolog; sőt a' miéink-is mind a' tengeren s' mind a' ſzárazon valo zászlójokra és pénzekre-is ſoktak kereſztet csináltatni, és keſzkenőjőkre, abroſzokra vánkos héjakra a' többihimek kőzőtt varratni. Az Eccléſiában-is a' kereſzt formája ha csak hiſtóriai lehetne az Ur halálának emlekezetire, bálvány imádás nélkűl, talám el-ſzenvedhetnők: de mikor láttyuk hogy azt a' régiek értelmek ellen Papás Uraim bálvány imádáſra forditották és Iſten gyanánt imádgyák el nem ſzenvedhettyük. Azért ez itt (2) a' kérdés: *Ha kellé a' kereſztet lelki és teſti haſzonra meg-ſzentelni?* Felel. Mi tagadgyuk azt, de a' Pápáſok állattyák. Pontific. de benedictione novæ crucis pag. 172 col. 2. igy ſzentelik-meg: Digne-

Méltóztassál a' keresztnek e' fáját megáldani, hogy légyen idvességes orvosság az emberi nemzetnek, légyen hitnek álhatatossága, jó cselekedeteknek elő-mozdulása, és lelkeknek váltsága: óltalom az ellenségek kegyetlen nyilai ellen.

Digneris benedicere hoc lignum crucis, ut sit remedium salutare generi humano, sit soliditas fidei, bonorum operum profectus, & redemptio animarum: tutela contra sæva jacula inimicorum.

Ujság ez! Mellyik Evangelistától vagy A postoltul vötték ezt? Hol igért az Isten ollyan lelki erőt a' keresztfájára? Mellyik virágában lévő Eccléfiától tanulták ezt?

(3) *Vallyon kellé a' Keresztet imádni?* Fel. A' keresztet imádását a' Pápás Atyafiak mindnyájan halálban állattyak és óltalmazzák; de annak tiszteleti nemében magok között meg nem edgyezhetnek. Mert némellyek annak csak *dulia* tiszteletét, az az, ollyat a' mely teremtet állatot néz, tulajdonitanak. De máfok azokat *Latriával*, az az, egyedül Istent nézö tiszteletttel illetik és illettetni bűkségesnek allattyák. Itt nem utólsó Aquinas ki p. 3. q. 25. a. 4. igy szól: *Annak Istent illető tiszteletet adunk, a' miben idvességünk reménségét vettyük: De a' Christus keresztiben vettyük idvességünk reménségét: mert azt énekli az Eccléfia, óh kereszt edgyetlen edgy reménségünk idvez-*

Illi exhibemus latriæ cultum, in quo ponimus spem salutis: Sed in cruce Christi ponimus spem salutis: cantat enim Eccleſia, ô crux ave spes u-

vez légy, e' ſzenvedés napján: nevellyed az igaſságot a' kegyeſekben és engedgy-meg a' bűnősőknek. Azért a' kereſztet imádni kell Iſtẽt illető imádáſſal.

nica, hoc paſſionis tempore: auge piis juſtitiam, reiſque dona veniam. Ergò crux Chriſti adoranda eſt adoratione latriæ.

Greczerus lib. 1. cap. 46. & 49, igy ſzóll:

Azt állattyuk, a' kőzőnségeſſebb értelemmel, és a' mely a' Schólákban inkább forgattatott, hogy a' Kereſztet tiſztelni kell latria tiſztelettel, az az, Iſteni tiſztelettel, ugy vagyon hogy nem magán, hanem más által; nem egyátallyabã, hanẽ arra való tekintettel a' minek ábrázolója

Asserimus cum ſententia communiori, & in ſcholis magis trita, crucem colendam eſſe latria, hoc eſt, cultu divino, non quidem per ſe, ſed per aliud; non abſolutè, ſed cum habitudine & relatione ad prototypum.

Ugyan ott a' negyvenhatodik réßben.

A' mellyeket a' kereſzt tiſzteletiről és imádásárul mondunk, azok nem csak amaz első kereſztre tartoznak, a' mellyen az Ur függőtt, és a' mellyet az ő ſzentséges vérével megſzentelt: hanem még az képre-is és annak a' kereßtnek jelére is, a' mely amaz első kereſzt példájára léſzen.--- Es a' mit az egéß ke-

Quæ de honore & adoratione crucis dicemus, non tantum pertinent ad primam illam crucem, in qua Dominus pependit, & quam ſacratiſſimo ſuo ſangvine conſecravit: ſed etiam ad imaginem & ad ſignum crucis, quæ imitatione prima illius crucis fiunt.--- Et quod de integra cruce aſſeri-

kereſztről mondunk, azt azon kereſztnek minden részeiről akarjuk edgyenként érteni. Turrecremata János Kardinál itt jeles magyarázatot tészen igy szólván:

Ha szóllunk amá kereſztről á' mellyen á' Chriſtus meg feſzittetett; mind két képpen kell annak mi tőlünk tiſzteltetni. Edgyképpen tudnillik, á' mennyiben az, ábrázollya minékünk az azon ki-terjeſztetett Chriſtus ábrázattyát: másképpen, á' Chriſtus tagjainak meg-illetéséért és á' mennyiben az ő vérével az meg-öntöztetett. Á' honnét mind két módon azon imádáſſal imádtatik az Chriſtuſſal edgyütt, tudnillik, Iſtent illető imádáſſal. Ha pedig szóllunk á' Chriſtus képéről, más materiában, ugymint, á' kőben, vagy fában, vagy aranyban, vagy ezüſtben, igy tiſztellyük á' kereſtet csak mint képet, de egyedül Iſtent nézö imádáſſal,

Si loquimur de ipſa cruce, in qua Chriſtus crucifixus eſt, utroque modo eſt à nobis veneranda: uno ſcilicet modo, in quantum repræſentat nobis figuram Chriſti extenſi in eâ: alio modo ex contactu ad membra Chriſti & hoc quod ejus ſangvine eſt perfuſa: unde utroq; modo adoratur eadem adoratione cum Chriſto, ſcilicet adoratione latriæ. Si verò loquimur de effigie Chriſti in alia materia, puta, lapidis, vel ligni vel auri vel argenti, ſic veneramur crucem tantum ut imaginem, ſed adoratione latriæ. Joh. de Turre cremata in quæſt. Evangel. in feſto inventionis Sanctæ cru-

Severtius Chronol. Lugdunenſ. part. 3. Sect. 2. capitis primi.

Eſt verò de fide Catholica, credere crucem Chriſti aliaſq; in omni materia, adorandas eſſe cultu latriæ. Az az, *A' közönséges hitre tartozik pedig, hogy a' Chriſtus kereſztit és máſokat minden matériában imádni kell egyedül Iſtent nézö imádáſſal.* Ujság ez a' ſzent irásban! Ujság a' virágában levö Eccléſiákban. Ujság az után való Eccléſiákban-is ſok ſzáz eſztendökig. Kellé reá bizonyság? A' régi kereſztyének igy ſzólnak a' pogányoknak. Apud Minucium Felicem in Octavio.

Cruces etiam nec colimus, nec optamus, vos planè qui ligneos Deos conſecratis, cruces ligneas, ut Deorum veſtrorum partes forſitan adoratis.

Az az, *Mi a' kereſztet-is ſe nem imádgyuk, ſe nem ohajtyuk, ti tellyeſséggel a' kik fából való Iſteneket ſzenteltek-meg, fából való kereſzteket, ugymint, a' ti iſteniteknek réſzeit talám imádgyátok.*

Amborus Doctor-is de Helena igy ſzóll:

Meg-találta annak-okáért a' dicsiretet, a' Királyt imádá, nem a' fát bizonyára. (jollehet hánékik kell hinni, igaz dolog az, hogy a' kereſzt vólt) *mert ez pogányi fogyatkozás, és az Iſtenteleneknek kéjában valósága, hanem imádá azt, a' ki függött*

Invenit in ergò titulum, regem adoravit, non lignum utique; quia hic gentilis eſt error, & vanitas impiorum, ſed adoravit illum qui pependit in ligno. In Oratione de Obitu Theodoſ.

gött a' kereszt-fán. Ujság hát ez; ha két igaz tanúnak szája által Isten parancsolattya szerint megáll az igazság.

A' mikor azért a' régiek a' keresztt hasonlatosságát emelték-fel a' nép között és azt a' népnek mutogatták, nem egyéb oktul viseltetvén mivelték azt, hanem a' mint a' Rubenitták, Gaditák, és a' Manasse fél nemzetsége cselekedének, a' Jordánon tul oltárt emelvén. Josuæ 22. v. v. 28. *Nem égő áldozatokért, sem egyéb áldozatért, hanem az Ur oltára hasonlatosságára és tanubizonyságára.* A' mint Masius sóll Comment in cap. 22 Josuæ.

Hasonlóképpen, a' szentséges Ecclésia nékünk szemünk elejben tészi a' Christus keresztinek formáját, melynek ábrázolója vala a' régi oltár, NEM HOGY AZT IMADNOK: hanem hogy mikor arra tekintenénk, eszünkbe jutna amaz igaz és idvességes oltár, a' mellyen a' Melchisedek rendin való Pap az Isten fia, magamagát mi éretténk kedves áldozatul adá az Atyának. Similiter Sacrosancta Ecclesia nobis ante oculos ponit crucis Christi figuram, cujus vetus ara fuit adumbratio, NON UT ADOREMUS: sed ut dum aspicimus, in memoriam redeamus veræ illius & salutaris aræ, in qua sacerdos secundum ordinem Melchisedek, Deique filius, se ipse gratissimam Patri pro nobis victimam, obtulit. Ezt ugyan ott Lactantius, Tertullianus, Naziánziai Gergely, és Balás tanubizonyságival állattya és bizonyittya igy szolván:

Ob

Ob eam nempe causam hoc monumentum tantâ veneratione habitum fuisse apud vetustissimos Christianos, non ut adoremus, sed ut testis sit nobis crucis Christi.

Az az, *Ez okon tudni-illik ez emlekeztető jel vala a' régi keresztyéneknél olly nagy becsületben, nem hogy azt imádnók, hanem hogy lenne nékünk a' Christus keresztinek tanubizonysága.* Szép tanubizonyság ez ellenkező féltül. Érzették ennek erejét a' Pápások, a' honnét az Index expurgatoriusban parancsollyák hogy e' szó, *non ut adoremus*, az az, *nem hogy azt imádnók*, a' meg-nevezett könyvből ki-törölteſsék.

Ha már valaki ma kérdendi tőlünk; Avagy csak e' hasznát a' keresztnek e' mái napon meg-tartyuké? Azt mondgyuk hogy nem; oka ez, mert ugy esék ennek dolga, mint a' Gedeon Ephodgyának, a' mellyet ő az Istentül néki engedtetett győzedelemnek emlekeztető jeléül, az ő Városában helyheztetett vala, Birák könyv. 8 27. à melly mind azonáltal, mivel azzal az egész Izrael népe az ő hólta után fertelmeskedett vala, lőn Gedeonnak és az ő háza népének botránkozására. A' holott egy Ferus nevu Franciscanus barát igen jeles magyarázatot tészen. Ferus in cap. 8. Judicum.

Kicsoda a' ki nem láttya, hogy hasonló dolgok történnek az Ecclésiában? Melly sok dolgokat rendeltek a' ſsent emberek, jó ſsándékból, a' mellyek mindazon-

Quis non videt similia in Ecclésia contingere? Quam multa instituerunt sancti, bonâ intentione, quæ tamen nunc videmus, partim in ab-

zonáltal láttyuk hogy visſzá éléſre és babonára fordultanak. Példájul lehetnek az innep napok, ceremoniák, képek, miſe, kalaſtromok, és többek. Ez utolſo ſzóban: *Es többek*, ſok dolgok foglaltatnak-bé, a' mellyek között elsö a' kereſztel való viſſa élés, és nyilván való bálvány imádás. E' Kereſt találáſa felöl méltán mondhattyuk azt, a' mit Arias Montanus Pápiſta mondama más felöl. In cap. 8. Judicum.

abuſum partim in ſuperſtitionem verti. Exemplo ſint feſta, ceremoniæ, imagines, miſſa, monaſteria &c.

Azö tanácscsa nem Iſten parácsolattyából, ſem Iſteni jelentésből nem lévén, hogy vétkes vólt azt az után a' dolog ki-menetele meg-mutatta, a' mint egyéb ſok dolgok, a' mellyek a' halándo emberektöl, a' mint élsöben láttatnak, igyenes ügyekezettel rendeltetnek, csak hamar viſſza éléſre elfajúlnak, és az viſſza élésből nagy gonoſsággá: a' nagy gonoſságból mind közönſéges és mind magános nyomorúságban dűlnek bé.

Conſilium ejus non ex Dei juſſu aut oraculo initum, vitioſum tandem exitus arguit, ut multa alia, quæ à mortalibus recto, ut initiis videntur, ſtudio inſtituta; non multò poſt in abuſum degenerant, atq; ex abuſu in ſcelus: ex ſcelere in calamitatem, tum publicam tum privatam collabuntur.

Igy lön a' kereſtnek-is dólga, mert a' midön ezt a' régiek, a' mint meg-hallók, csak a' meg-feſittetett Chriſtus emlekeztetö jeléül vetnék, csak hamar által hága a' linéán. Móſes a' régi időben ki-

gyót

gyót emele-fel a' puſztában, a' melly a' meg-feſzûlendô Chriſtuſnak jele vala, még pedig Iſteni rendelésből és parancsolatból: még-is mindazonáltal, midôn a' nép annak fûſtel áldoznék, Ezéchiás Király azt nem fellyebb bôcsûllé, hanem csak mint egy darábocska rezet, és hogy annak alkalmatoſságával ki-kôlt botránkozáſt és véle való gonoſzul éléſt el-veheſſe, azt ám ôſſve rótá, 2 Királyi Könyv. 18. v. 4. Ha Ezéchiás Király e' dolgot el-követhette, és az Iſtentôl rendeltetett jelen végben vihette, avagy ma az Iſten beſzéde által jól meg-tanittatott Magiſtrátuſok, jó lelki iſmérettel az arany, ezûſt, és fa kereſzteket nem ronthattyáké ôſzve? Sôt mindnyájan à hivek, kiváltképpen a' lelki Tanitók, ezt az Iſteni tiſztelettel és imádáſſal illettetett kûlômb-kûlômb féle materiákból álló ábrázatokat; az Iſten beſzéde pôrôlyével, miért nem ronthatnák ôſzve? Avagy az Iſten ſzája lehelletivel, *az aërben* levegô égben annak boſzſzuságára, a' ki minden egeknél fellyebvaló, ki-formált jeleket, jó lelki iſmérettel nem fuhattyuké-el? Ha a' Pápálok a' kereſzt imádásával és Iſtentilletô tiſztelet tiſzteletivel, a' bálványozó Izraëliták nyomdokát, kik az ércz kigyónak temjénnel áldoznak vala, követik; avagy ne követsûké mi az Iſtenes Ezéchiás Királyét, ki azt el-rontá, és igy a' vétek alkalmatoſságát, a' népelól el-háritá?

Hogy pedig ôk ez iránt a' bálványozó Sidókat követsék, ki-tetſzik. Mert igy van nállok megirva In Pontif. Rom. part. 2. de benedict. novæ

crucis.

crucis. Thus à Pontifice in thuribulum imponitur, deinde aſpergit crucem aquâ benedictâ & mox incenſatur. Az az: *A' temjént a' fö Pap a' temjénezöben téſzi az után a' kereſztet meghinti ſzentelt vizzel és ottan fúſti áldozatot téſzen.*

Bellarminus de Eccleſia Triumph. Lib. 1. cap. 3. Svaves odores etiam cruci offerimus in Eccleſia. Az az. *A' kereſztnek-is áldozunk kedves illatokat az Eccléſiában.*

XL. RESZ.

A' Szentek Canonizálásáról.

HOl vötték azt az authoritáſt méltóságot, hogy valamely hóltat fel vegyenek, és azt máſok felett a' Szentek közzé nagy czeremoniával pompával ſzámlállyák?

Igy V-dik Cœleſtinus Római Pápát, ki élt 1294. eſztendö táján, V-dik Kelemen nevü Pápa, 1305 eſztendö forgásában a' Szentek közzé számlálá. Igy Ferenczet, a' honnét a' Franciſcanuſok neveztetnek, 9-dik Gergely Pápa, 1217 eſztendö táján: Ugy Domonkoſt-is a' honnét a' Dominicanus barátok neveztetnek. An. Ch. 1460 Senabéli Cathalinát a' ſzentek laiſtromában ſzámlálá: Igy hogy többet elö ne ſzámlállyak XV-dik Gergely Pápa 1621-ben, Ignatius Lojolát, a' Jéſuita Szerzet Attyát, Spanyol Iſidoruſt, Nerius Philepet, Thereſiuſt, Xaverius Ferenczet, a' ſzentek laiſtromában irá.

Ez illyen ſzenteket ſokták ök ſegitségül hivni, a' ki-

a' kiket magok tészsnek, és nem ábrahámot, Isákot, Jákóbot, Mosest, Josuét, Samuelt, Illyést, Náthánt, Dávidot, Salamont és többeket, a' kik valóban szentek vóltak, a' mint Litaniájokból ki-tetszik.

Erre pedig a' Canonizálásra vagy szenté tételre nállok. hét dolog kivántatik-meg. (1) Elsőben a' kik köztök canonizáltatnak, azok a' Szentek laistromában iratttatnak-bé; az az, a' végeztetik és parancsoltatik azok felől, hogy mindenektől közönségesszen szenteknek tartassanak és mondassanak. (2) Segitségül hivatnak az Ecclésia könyörgésiben. (3) Templomok és óltárok szenteltetnek ezek emlekezetire Istennek. (4) Mind hálá-adásnak, mind pedig dicsiretnek és könyörgéseknek áldozati, a' mellyet közönségesszen tisztnek vagy canonica óráknak, az az, szentelt óráknak nevezznek, ezek tiszteségére közönséges helyen adatnak Istennek. (5) Idnep napok szenteltetnek ezeknek emlekezetire. (6) Ezeknek képek ki-iratatik, néminemű bizonyos világoságot adván ahoz, az ő dicsősségeknek a' mellyel birnak az egekben ki-jelentésére. (7) Ezeknek ereklyéi, maradványi drága iskatulyákban záratnak-bé, és közönséges helyen tartatnak. Ezen szókkal tanittya ezt Bell: Jésuita és Kardinál, lib. 1. de Sanct. beatit. cap. 7. §, 3. Ujság ez; nem ismér illyen canonizálást a' szent Irás; nem az Apostoli Ecclésia.

Hát hol vőttek? Ennek III-dik Leo Pápa lón kohológa. Ő kezdé ez uj szokást elsőben, Nagy Károly Császár jelen létében, Verda városában, a Svi-

Svibertet ez ideig hallatlan Példára a' szentek Laistromában illyen formán be-irván és számlálván; a' mint ezt Bellarminus és Baronius Kardinálok bizonyittyák. Bellarminus Kardinál a' meg-nevezett könyvnek 8. részében § 4. Baronius annál. Ecclesiast. tom. 9. pag. 507. ad Ann. Christi 804.

XLI. RESZ.
A' Pápás Idnep napokról.

HOl vötték a' Szűz Mária, a' Szentek, Mártyromok, Confessorok, és Sent Angyalok tiszteségére és emlekezetire szentelletett számtalan sok Idnep napokat?

Cavantus ad Breviar. Sect. 3. cap. 2. 3. 4. csak a' közönséges idnepeket, a' Vasárnepokon és Octávákon kivül, két száz huszon hét felé viszi-fel. Svarez Jésuita pedig. Libr. 2. de relig. cap. 11. valláft tészen rólla, hogy a' kiváltképpen való idnep napok számát annak sokasága miatt, elő nem adhattya. Annyira lőn ez, hogy ám ugyan magok-is ezt megsokallák, és az Ódik Cathagobéli Conciliomban sokat le-törlének bennek. Lásd Coriolanust e' Conciliom 14. részében pag. 324, és Gratianust-is de Consecrat. dist. 1. C. Placuit, meg-láthatni.

Campegius Cardinalis Ratisbonában 1524 esztendőben ebben sokat le-vona; decretumot csinálván rólla, mellyiket kelletnék meg-tartani közzüllök, és mellyiket ne; a' mint ezt Hospinianus de orig. festor. Christian. cap. 4. fel-jedzette.

En itt rövidségnek okaért csak a' nevezetesb Papistai Idnep napokat rázogatom-meg. E' szerint elsö Idnep, a' *Viz-kereszt* napja, mely Bóldog Aszszony havának 6-dik napján, a' Christus vizben valo meg-keresztelkedése emlekezetire, szokott esni. Ennek se hire, se hamva sohul Nazianzenus Gergely előtt nem találtatik, hanem ő nálla olvassuk ezt in Oratione in Sanct. lumina. E' pedig a' 4-dik Százban, 370 esztendö tájban éle.

(II) Azon hólnapnak 25 napja Szent Pál fordulásának hivatik. Ezt azért illik; merta' mint Petrus de Natalibus libr. 3 cap. 20. irja, és Jacobus de voragine legendája tartya, *legend.* 28, ez napon tértmeg Istenhez Szent Pál Damascum városban mentében. Ennek egész ezer és száz esztendö forgása alatt, sohul csak egy hiteles Iró Irásában is semmi emlekezete nincsen; hanem a' 12-dik százban 1200 esztendö forgásában, III Innocentius Pápa felöl olvassuk, hogy a' Wormatiai Püspöknek irt egy levelet, a' melyben inti ötet, hogy mind maga megtarcsa, s' mind az ő Püspöksége alatt valókkal ez *Pál fordulása Idnepét* meg-tartassa, a' mint ez az ő decretalis leveleiből libr. 1. ki-tetszik. Nohát még ekkor sem vólt mindenütt bé-véve, mert mi szükség lött vólna e' Püspöknek és alatta lévöknek nyakokban kötni.

(1) Böjtelö havának második napja, Gyertya-szentelö Bóldog Aszszony napjának hivatik; mivel ez napon szokták a' Pápások a' viasz gyertyákat meg-szentelni. Bóldog Asszonyának neveztetik pedig

pedig; mert azt mondgyák, hogy e' napon tiſztultmeg a' bóldog Szűz Mária, a' Moyſes czeremoniás törvénye ſzerint, Levit. 12. v. 6. a' ſzülés után, és ment-fel a' templomban. Láſd Duranduſt Rational. lib. 7. Ez á' 6. ſázbã Vigilius Pápa idejében koholtaték Juſtinianus Csáſár által, némely kedvetlen dolgoknak meg-orvoſlására, és Hypanteſnek vagy a' mint Jacobus de Vorag. irja Hypapantinek, az az, Simeonnak Chriſtuſra való találásának Idnepének, nevezteték. Láſd Nicephoruſt libr. 17. cap. 28. Paulus Diaconuſt libr. 16. Roman. rerum. Ez idnepet ugy vagyon hogy akkor a' Chriſtus tiſteſségére csinálták vala: de az után a' Római Pápák, nevezet ſerint Sergius Pápa, a' mint Jacobus de Voragine Legend. 37. állattya, a' Mária tiſzteſségére forditák, és Mária tiſztuláſa napjának hivák. Ujság hát ez. Mert ha I. Sergius Pápa vólt; az a' hetedik ſzázban, ugy mint; 688. eſztendőben; ha a' 2-dik; az a' kilenczedik ſzázban; 844 ben; ha pedig a' harmadik, az a' tizedikben; 908-ban, éle.

(2) *Hamvas Szeredát*, melly egyeneſſen Huſhagyó kedd után ſzokott eſni, 600. eſtendő tájban. Első Gergely Pápa találá, és az utánna való három napokkal egyben a' negyven napi bőjthőz adá. mivel az első Quadrageſima Vasárnap és Huſvét között csak harmincz hat napok vadnak, s' igy telék-ki a' negyven napi bőjt. Ez nap ſzokták ők a' hammat meg-ſzentelni és az emberek fejére önteni, kit-is ezen Pápának tulajdonitanak. Láſd Gratianuſt de Conſecrat. diſt. 5. cap. quadrag. Antoninuſt tit. 12. cap. 14. num. 14

(3) ûszögös szent Péter napját a' XVI-dik száz-ban; 1555-ben Pál Pápa veté az emberek nyakában, a' mint Onuphrius in vita Pauli IV. irja. Ez esik 22. Febr.

(4) Szent Mátyás napját ki szerzette légyen, egyebet felöle nem olvasunk, hanem hogy a' 12-dik ßázban; 1164-ben, III. Sándor Pápa parancsolá, hogy a' Bissextilis esztendőben, ßabadossan ilhetik Februáriusnak akar 24. akar 25. napját. Hihető azért hogy valamivel ez időnél elébb vették vólt bé, de nem sokkal; mivel a' régiek rola semmit sem emlekeznek. Ezt Máttyás emlekezetire azért illik; mert azt mondgyak, hogy Mátyás ez napon öletett vólna-meg Rómában. Gratianus Decret. Gregor. libr. 5. tit. 40.

12. Martii. Gergely Pápa napját, a' mint Surius tom. 2. de Vitis Sanct. irja, a' 9 dik ßázban; 830. tájban, a' maga tisztességére Gergely Pápa szerzé.

25. Mart. *Gyümölcs öltő Böldog Aszszony napja* Athanásius idejében; 330. esztendő táján, a' Jésus fogantatása és menyből le-szállása emlekezetire rendeltetett vala. Athanas. in Enarrat. Evang. de Sanct. Deipar. Ha ugyan Athanásiusé e' munka. De az után egyedül a' Mária tisztességére fordittaték. Mivel azt mondgyák, hogy a' Jesus ő általa való fogantatása felől ez napon tőtt a' Gabriel Angyal hirt Szűz Máriának. Ezt az utánhol mi Litániákkal meg-tóldá 688. esztendő forgásában Sergius Pápa, a' mint Platina in vitâ Sergii állattya.

Nagy

*Nagy Csötörtök*et a' IV. százban, 330 esztendő tájban, a' mint Antoninus irja, tit. 9. c. 1. num. 1. Silvester Pápa rendelé, avagy a' mint a' Liber Pontificalis tartya, II. Oroszlán Pápa 683. esztendőben találá.

Albert Püspök Innepe sem régi; mert ám maga-is a' mint Marianus Scotus, Trithemius és Petrus de Natalibus irják a' 10-dik százban 995. esztendő forgásában a' Prussiai Pogány Papok által ölletteték-meg.

Szent György napját egy Kappadociai vitéz ember tiszteletségére, ki 300. esztendő tájban, Diocletianus Pogány Császár idejében, sok féle kinokkal meg-kinoztatván, ölletteték-meg, csináltaték. Nem régi hát.

Philep Jakab napja esik 1. Maji. Beatus Rhenanus Pápás Doctor azt irja, hogy az elődedin lévő Ecclésiában, alig vólt három Apostol, a' kinek emlékezetire Innep szenteltetett vólna; hanem oztán idő forgásában azt végezék, hogy e' Pünkösd havának első napja minden Apostolok tiszteségére szenteltessék-meg. Végre csak a' kettőre Philep és Jakab Apostolokra határoztaték-meg. Lásd Rhenanust in Annot. ad libr. Tertulliani de Coronâ militis. Duranduſt, libr. 7. cap. 10.

3. Máji. *Szent Kereszt találása* innepe, IV. százban, 310. esztendő tájban, a' mint magok irják, Constantinus Császár Annya, Ilona Aszszony parancsolattyára, Eusebius Papa idejébē csináltaték. Mivel ez meg-nevezett Aszszony edgy Judás nevű

Sidó által, ez napon, az az, Pünkösd havának harmadik napján, találá arra a' Kereſztfára, a' mellyen a' Chriſtus függött. Láſd Platinát in vita Euſebii Papæ, Duranduſt in Rational. libr. 7. cap. 11. Noha Ruffinus lib. 1. cap. 7, 8. Sabellicus Ennead. lib. 7. Theodoretus, libr. 1. cap. 18. Sozomenus, lib. 2. cap. 1, 2. Socrates, libr. 1. cap. 13. és Onufrius, in Annot. ad Platinam, azt mondgyák, hogy Sylveſter Pápa idejében, Euſebius Pápa után mint egy 25 eſztendővel e' kereſztfát harmad magával találták, mellynek ketteit a' Chriſtuſſal edgyütt meg-feſitetett tolvajoknak mondották. Az után a' tizennegyedik ſázban XI-dik Gergely Pápa ez innepeket meg-ujjitá és eróſſité.

28. Maji. *Szent Háromság napját*, a' 9-dik ſázban, 840 eſtendő tájban Gergely Pápa rendelé, a' mint Durandus Rational. libr. 7. cap. 24 bizonyitya, azt akarván e' Pápa, hogy ne csak az Apoſtolok és Martyromok tiſteſségére, hanem a' Szent Háromságéra-is ſzenteltetnének Idnepek.

1 Junii. *Urnapját*, az az, a' Pápás Paptul megſzenteltetett oſtyának állattya ſeriut Chriſtus teſtévé és vérévé, sőt magává Iſten és ember Chriſtuſsá való változásának Idnepe napját, a' 13-dik ſázban 1264 eſtendő tájban, Evája kedvéért s' kérésére, a' mint Boſtius és Petrus Præmonſtratenſis irják, vagy Aquinas Thamás ősztökéllésére, a' mint Ptolemæus állattya; vagy Vulſiniiben az Urbevetana Tarrományban történt csudájért, (tudniillik hogy az Oſtyából vér folyt vólna ki, mely az abroſz-

mind

mind el-vérezte) a' mint Onuphrius mondgya, IV-dik Orbán Pápa rendelé. Ez nap ők nagy pompával; sippal, dobbal, puska ropogásokkal és zászlókkal superlát alatt hordozzák az oltyábul csinált Urat. Láſd Onuphriuſt in vitâ Urbani 4ti. Bellarminuſt libr. 4. de Euchariſtia cap. 30. ad objection. Sextam, & Lib. 3 de cultu Sanctorum cap. 15. circa finem.

25 Junii. *Keresztelő János napját* az ő szűletése emlekezetire a' mint Durandus in Rational. lib. 7. cap. 26. állattya, Urunk szűletése után a' negyedik százban szerzék.

27. Junii. *László Király* Innepe, mellyet ama' László Magyar Király, ki Várad várát csináltatá, emlekezetire szerzének, sem lehet régi; mivel ez László Király 1095. esztendőben hala-meg. Azért hólta után kellett innepet számára szerzeni.

29. Junii. *Péter és Pál* napja, a' Hercules és Musák innepe helyében, melly ez napon szokott vala a' Pogányoktul meg-tartatni, viteték-bé az Eccléſiában; mivel ez napon véteték Pálnak feje Rómában, és Péter-is ezen napon feszitteték a' fára. Ez innep vala néhol imigy amugy a' IV. százban-is; mert erről Amborus Doctor Serm. 6. emlekezik; de derekaſſan az 5. százban kezdeték meg-tartatni. Láſd Theodorus Lector libr. 2. Nicephoruſt, lib. 16. cap. 35.

2. Julii. *Sarlós Boldog Aſszony napját* a' 14. százban, 1378. eszt. tájban VI. Orbán Pápa e' végre szerzé, hogy az ő közötte, és a' Galliai Kardiná-

loktul ő ellene vettetett és tétetett VII. Kelemen Pápa között támadott rettenetes viszsza vonás miatt következett iszszonyu vérontásokat és gonoságokat a' bóldog szűz esedezése által ezzel lecsillithatná. Ezent IX-dik Bonifacius Pápa a' XIV. százban, 1389. tájban confirmálá, ugy a' Basileai Concilium-is, Sess 43. Lásd Chrictoveust in elucidatorio, pag. 205. Mindazáltal Witekindus in Computo suo Ecclesiasticó ez innepet a' Basileai Concilium találmányának mondgya, mellyet ez meg-emlitett Synath 1432-ben e' végre szerzett vólna, hogy a' Szűz Mária a' Tórökőket a' föld szinéről-veszténé és rontaná-el.

13. Julii. *Szent Margit Aszszony* napja 1222-ben Angliában az Oxoniumi Conciliomtul számláltaték az innepek közzé. E' Margithot egy Theodosius nevű pogány Pap leányának lenni modgyák, kit hogy Olibrius nap keleti tisztartó magának feleségül nem vehetett, sok csigázások és kinozások után ez napon ólete-meg; ha igaz, a' mint Dionysius Carthusianus in vita Margarethæ és Jacobus de Voragine Legend. 88 állattyák. Ez Olibrius az V-dik százban 473. tájban éle. Azért nem régi.

22. Julii. *Maria Magdolna* napja a' 12. százban egy Albért nevű Laodiabéli Püspök által támada-, a' mint a' Laodiabéli Püspök laistroma tartya, 1115. esztendő tájban. Az után 1230-ban, Theodoricus a' Monosteriomi Püspök, a' mint Cranzius libr. 8. cap. 5. Metrop. irja, az ő Püspökségéhez tartozó Ecclesiákban vivé ezt bé. Hasonlóképpen 1227-esz-

eſtendőben a' Lubeca Városbéliek-is bé-vévék. Ibid. libr. 7. cap. 41. Saxoniæ.

25. *Szent Jakab napja*, melly a' nagyobbik Jakabnak, a' Zebedeus edgyik fiának tiſzteſségére ſzenteltetik, a' XI-dik ſzázban kezdeték; mivel a' nagy Károly csáſzár és Moguntiai Conciliom, (melly lőn 813. eſzt. tájban) által csináltatott Innepek Laiſtromában erről emlekezet csak egy csepis nincsen. Az után való tehát.

6. Aug. *Ur ſzine változáſa*, valami csekély állapottyában ugy láſzik Damaſcenus János és Kozma e' napra csinált hymnuſiból, hogy vala a' hetedik ſázban, 700 eſztendő forgásában; de ugyan nem vala kőzönségeſſen mindenütt bé-véve; Mivel Pothon Presbyter, ki 1150. eſtendő tájban éle, ezt nem javallá, *in libr. de Statu domus Dei*: Hanem az után 1457. eſztendőben, III. Calixtus nevű Romai Pápa, a' Kereſztyéneknek, a' Tőrők Mahumeth Csáſzáron, Landor Fejér Várnál ez napon vett győzedelmekért törvény alatt veté ezt az emberek nyakában. Láſd Platinát in vita Calixti. Antoninuſt tit. 22. cap. 14. Stellát, Sabelliçuſt, Ennead. 10 l. 6.

Szent Lőrincz napja, melly egy Spanyol Nemzetből való Lőrincz tiſzteſségére, 10. Auguſti ſzokott eſni, az V-dik ſzázban támada, noha maga a' III-dik ſzázban éle, és Décius pogány Csáſzár parancsolattyára vas rőſtélyon sütteték-meg. Petrus de Natalib. libr. 7. cap. 43. Vincentius, libr. II. cap. 93. E' felől a' hiſtoriák azt tartyák, hogy a' Lévi-

taságra II. Sixtus Pápa által, ki 260. esztendő tájban éle, szentelteték-fel és az után kinoztaték és sűtteték-meg. De még a' negyedik százban sem vétettetett vala ez nap mindenűtt-bé, a' mint ez avagy csak innét világossan ki-tetszik. Mivel Jeronymus és Agostő Doctor, kik a' 4dik és 5dik ßázban élének, az ő idejekbéli Innepek elő-számlálásában, erről csak egy mák szemet sem emlekeznek. Hieronym. Comm. ad cap. 4. Epist. ad Galatás, Augustinus epist. 118.

15 *Nagy bóldog Aszszony* napja, mely Szűz Mária aluvása és fel-ragadtatása Idnepének-is mondatik, lassan lassan kapa imitt s' amott lábat. Ennek a' IV-dik százban, 364 eßtendő tájban Damasus Pápa lőn koholója, a' mint Horolanus állattya; in Kalen. Ecclesiast. De Nicephorus azt mondgya libr. 17. cap. 28, hogy Mauritius Csáßár ki a' hatodik százban éle, 586 tájban, parancsolá, hogy e' bóldog Aßßony aluvása vagy fel-ragadtatása, 15 August. illettessék-meg. Jóllehet még ekkor sem véteték ez bé mindenűt; mivel Károly Csáßár Constitutiójában, (lib. 1. cap. 158) ki a' 8-dik ßázban éle, a' meg-tartandó Idnepek laistromából kirekesztetik és kérdésben hagyatik; hanem ez után edgy-is másis kezdé ezt fel-állatni és gyámolgatni.

Az Aquisgranomi Synatban, Károly fia, Ludovicus Pius, 818 vagy 819 eßtendő forgásában, ada ennek meg-illése felől parancsolatot, a' mint Aventinus libr. 4. annal, tanittya. IV-dik Leo Pápa penig 847ben még octáváját-is meg-illeni hagyá, a'

mint

mint Antoninus meg-vallya, tit. 16. c. 1, n 6. De még ekkor sem vala ez közönségessē az Ecclésiában bé-vévé. Mert ezt Reinoldus, Coloniai Püspök az ő alatta lévőknek nyakában a' 12-dik százban vete.

Szent István Király napja-is, mely 20 Augusti ßokott meg-tartatni, nem régi; mivel ez István maga-is (a' mint a' Cronikákbul ki-tetszik) Urunk ßületése után ezer eßtendőkkel éle. Azért halála után kellett Idnepének fel-kelni.

24 August. *Bertalan* napja a' 12-dik ßázban támada; mert egyedül csak e' seculombéli Irók Irásiban találtatik e' fel.

29. *Szent János fő vételét* 1160 eßtendőben, Sándor Pápá, és 1243-ban IV-dik Innocentius nevű Pápa, javallák és koholák.

Kis Aszszon napját, mely 8-dik Sept. esik, és ßűz Mária ßuletése Idnepének-is neveztetik, 695 esztendő tájban, a' mint Durandus in Rational. lib. 7. cap. 28. irja. Sergius Pápa találá. Melynek Octáváját 1224-ben, a' mint ugyan ott Durandus bizonyittya IV-dik Innocentius rendelé. Végre 1370 táján XI-dik Gergely Pápa a' Vigiliát-is hozzá tóldá.

14 Sept. *Szent Kereszt fel-emelését*, 631-ben Heraclius Csáßár rendelé, a' mint Otto Frisingensis lib. 5. cap. 9. és Petrus de Natalibus lib. 8. cap. 76. irják: Genebrardus pedig libr. 3. Chronolog. ezt a' Nap-nyugoti Ecclésiákban 630 eßtendő tájra vißi és Első Honorius Pápának tulajdonittya.

21. *Szent Máthe Evangelista* napja sem régi; mert

mert ezt Nagy Károly Császár, az ő idnépének bámáról irt törvényében, lib. 1. cap. 158, mely esék 800 esztendő tájban, az Idnepek közzül ki-rekeszté. Ugy a' Moguntiai Conciliom.is; melyről fellyebb hallánk.

29. *Szent Mihály Archangyal* napját, a' mint Jacobus de Voragine 140 legendájában irja Pelagius Pápa találá. Ha az első Pelagius Római Pápa talált lenni, tehát 555 esztendő tájban elé, a' mint Onuphrius, Bellarminus és egyebek irják: Ha penig Második Pelagius Pápa, az 578 esztendő forgásában pápálkodék. De Horolanus in Calendario Eccleſiaſtico, II Anaſtaſius idejének, ugymint az 500 esztendő tájnak ennek találását tulajdonittya.

Lukács Evangeliſta napja; mely 18 Octobr. esik, oly uj, hogy ez felől sem a Nagy Károly Idnepekről irt laistromában, sem a' Moguntiai Synat végezésében, sem máſoknál a' 12 száz előtt semmi nem találtatik, hanem csak a' 12-dik ſzázban élők és Irók tésznek erről emlekezetet.

28 *Simon Juda* napja, a' két Apostolok emlekezetire szenteltetik. E' felőllis nincsen semmi emlekezet, se a' Nagy Karoly laistromában, se a' Moguntiai Synat decretomában, a' hol számban vétetnek a' 9-dik százban tartatott Idnepek: hanem a' XI-dik százban élők emlekeznek erről. Ujság hát.

1 Novemb. *Mind Szent*, vagy minden szentek, Apostolok, Martyromok, Szent Asszonyok, a' Szent Háromság és Angyalok Idnepét, elsőben az

7-dik

7-dik ſázban, 610 eſtendő tájban III vagy IV Bonifacius Pápa, a' Pantheon nevű Romai Pogány templomot Phókás Csáſártul meg-kérvén, és azt a' bálványoktul meg-tiſztitván, Púnkőſd havának 4-dik napjára ſzentelé. Láſd Platinát in vita Bonifacii. Az után a' 9 dik ſzázban 834 tájban ezt IV-dik Gergely Pápa Szent András havának első napjára vivé által. Láſd Duranduſt Rationál. lib. 7. cap. 34. Polydorus Virgiliuſt lib. 6 cap. 8. Ezen Pápa parancsolá meg, hogy e' napot mindenűtt meg-illyék, holott ez előtt csak Rómában illik vala meg. Láſd Martinuſt in vita Gregorii.

2 Nov. *Minden lelkek* napja, mely minden meghólt hivek lelkek ſegitésére ſzenteltetik, a' mint Martinus Polonus Cronikája tartya, ezen Bonifacius 4-tus Pápa találmánya a' 7-dik ſázban, 607 eſtendő forgásában. Máſok mindazáltal ezt Odilonak a' Cluniacenſis Barátok 4-dik Apáturának tulajdonittyák, és 1010 vagy 1002 eſtendőre határozzák. Láſd Polydorus Virgil. de Invent. rerum. lib. 6. cap. 9. Volaterranuſt libr. 2.

5. Nov. *Imre Herczeg napja*, ezer eſztendő után kezdeték. Ez Imre, Iſtván Magyar Király fia vala, ki hólta után Láſzló Magyar Király interceſſiojára, ſzámláltaték a' Szentek közzé, 1090 eſtendő tájban. Nem-is igen illik e' napot máſutt meg, hanem csak a' Magyaroknál. Láſd in vitâ S. Emerici ex Surio deſcriptâ inter Rer. Hungar. Scriptores pag. 281.

11. Nov. *Szent Márton napjá*, egy néminémű Már-

Márton nevû Magyar Püſpök tiſztelségére, ki a' mint Sulpitius Dialog. 2, 3. irja, 404-ben élé, 650. eſztendô tájban Márton Romai Pápa rendelé, a' mint ezt Chronicon Martini tanittya. De midôn ezt az emberek csak immel ámmal tartanák meg, végre Adalárd Turonêſis Erſek gyûléſt hirdetvén felôle, a' mint Vincentius libr. 25. cap. 24. állattya, azt végezik, hogy ugyan valójában mindenûtt meg-tartaſsék.

19. Nov. *Szent Erſébet napját*, a' 13-dik ſzázban, IX. Gergely Pápa rendelé, a' mint Bergomenſis libr. 13. irja. Ez András Magyar Király leánya vala, és 1231 eſztendôben hala-meg, a' mint Petrus de Natal. libr. 10. cap. 79. állattya.

21. *Bóldog Aſszſzony bé-avattatása*, a' 8-dik ſázban 730. eſztendô tájban, a' mint Metaphraſtes tom. 5. de Vitis Patrum fel-jedzette, elsôben csak Conſtáncinápolyban véteték-fel. Az után más Eccléſiákban-is, nem valami paráncsolatból: hanem csak vak buzgóságból és ſzokásból csuſzabé. Ugy vagyon ugyan, hogy egy némi émû Wilhelmus nevû Saxoniai Herczeg vala azon, hogy ezt közönséges inneppé tégye; mellyre nézve Pius 2-dus Pápát felette igen kéré azon, hogy ezt az Apoſtoli ſék vigora ſerint erôſſitené meg; de à Pápa halála interveniálván, errôl való decretomát, nem publicáltathatá; hanem ô utánna II Pál 1464-ben vivé azt végben. Láſd Jacobus de Voragine t, legend. 187. Platina pediglen ezt IV Sixtus Pápának tulajdonittya, 1475 eſztendôre. Láſd Pla-

Platinát in vita Sixti Quarti.

25. *Katalin* napja igen uj; mert az Oxoniomi Synat előtt, mely 1222 esztendő tájban esék, erről semmi emlekezet nincsen, semmi Irásokban; hanem e' Synat tévé Katalin napját az Idnepek laistromában.

Szent András napját, leg elsőben-is Első Gergely Pápa emliti hom. 5. in Evang. s' az után mind a' Nagy Károly Császár s' mind a' Moguntiai Synat az Idnepek laistromában fel-irja. Ennek ereklyéje vagy tetemei maradványa, a' mint Platina irja, 359 esztendőben viteték Constancinápolyban, és ott téteték-le az Apostolok templomában. Ekkori fog hát ez lenni.

6 Decemb. *Szent Miklós* napja vagy Idnepe magánál nem elébb való. Önnön maga pedig a' mint felölle irják, 443 esztendőben hala-meg. Azért ez után kellett ennek az ő Idnepének szerezteteni. Sőt a' 9-dik Százig sem vala ez Idnep. Mert erről se a' Nagy Károly Császár, se a' Moguntiai Synat az Idnepek laistromában nem emlekezik semmit-is; hanem el-végre a' 13-dik Százban 1222 esztendő tájban Angliában az Oxoniomi Synattul iſmérteték ez Idnepnek.

8 Decemb. *Boldog Aszszony fogantatása* napja, vagy Mária makula nélkül való fűlentése napja, a' mint Bellarminus lib. 3. de cult. Sanct. cap. 16. valláſt tészen rólla, 1130 esztendő tájban, Bernhárd Apátur idejében vőn valami eredetet; de nem vala a' tizen ötödik Százig az Ecclésiától bé-véve; hanem

1474

1474 eßtendő tájban, Máriához való nagy buzgóságátul inditatván IV-dik Sixtus Pápa ßerzé és decretum alatt veté és kőté ezt az Eccléſia nyakában. Láſd Platinát in vita Sixti IV. Ezen a' Baſiliai Conciliomban az után meg-erőſſitteték: Végre a' 17-dik ßázban, 1621 eßtendő forgásában, XV-dik Gergely Pápa ám ugyan Parancsolatot ada-ki rólla, hogy ez után a' Római Eccléſiában a' Mária fogantatásárul, ha eredett ſzerint való bűnben fogantatotté, a' mellyet némellyek kőzzűllők állitanak vala, vagy minden eredet ßerint való bűn mocska nélkűl lőtt vólna, a' mellyet máſok kőztők tartanak vala, ne vetélkednének.

Szent Tamás Apoſtol napja csak egy hiſtoria Irónál-is a' 12-dik ßázig emlekezetben nincsen. Azért nem régi.

26. 27. 28. *Szent Iſtván, Szent János*, és *Aprő Szentek* napja a' 9-dik ßázban, Nagy Károly Csáßár Uralkodásában, ezen Csáßár Conſtitutiója által csináltaték derekaſſabban Idneppé. Láſd lib. 1. cap. 158. Ujságok hát ezek és nem ſzent Irás ſzerint való Ipnepek. Láſd erről C. Comáromi György Pápiſták Ujságában a' 3 Kőnyv. 11. réß.

XLII. RESZ.

A' Kőzőnséges Iſteni ſzolgálatrul.

AVagy az Uj Teſtamentomban és virágában lévő Eccléſiákban a' Liturgia, az az, kőzőnséges Iſteni ſzólgálat idegen és iſméretlen nyelven ßolgáltatotté-ki?

Nem

Nem olvaſunk ollyat; sőt midőn az Apoſtolok a' Szent Lelket vőtték vólna *a' Párthia Országbéliek, Médiabéliek, Elamiták, és kik lakoznak vala Méſopotániában, Judeában, Kappadociában, Pontusban és Aſiában, Phrigiában, Pámphiliában, Egyptusban, és Libiának tartományában, melly Cirene mellett vagyon, Romából való jövevények, Sidók és Proſelituſok, Cretabéliek és Arabiabéliek, hallák az Apoſtolokat*, hogy a' magok nyelveken *ſzólnák az Iſtennek nagyságos dolgait*; Act. 2. v. 9, 10, 11. Nincsen azért csak egy nyelv-is, a' melly az Iſten igéje méltóságát meg-becstelenítené. Ellenkeznek ezzel a' Pápáſok, azt állatván, hogy a' ſzent Gyülekezetben, a' közönséges könyörgéſekben és Sácramentomok ki-ſzólgáltatásában a' Papoknak, csak Görög, Deák és Sidó nyelven kell ſólni, akar ércse azt a' kőſség, akar ne. Ők pedig Deák nyelvel élnek. vide Guiliel. Baile Cath. Pap. Q. 36. apud Rivetum in Summ. Controver. tract. 2. Újság ez, és a' 7-dik Seculumban találom-fel ennek alkutóit. Mert Vitalianus Pápa felől, ki 657. eſztendő táján éle, olvaſom, hogy igen jó Muſicus vólt vólna, és hogy ő vitte vólna bé leg elsőben az Orgonát-is a' templomban, s' azon lőtt vólna hogy minden Iſteni ſzolgálat Deák nyelven menne végben.

Vitalianus nyomdokát kőveté Agatho Pápa 678. eſztendő forgásában, ki-is azon vala, hogy a' Miſét semmi egyéb nyelven ne ſzolgáltatnák-ki, hanem csak Deákon. Platina in vita Vitaliani, Strateman.

in Vitâ ejusdem & Agathonis. De még ekkor sem kaphata ez derekassan lábra, a' mint Æneás Sylviusból ki tetszik, ki in Histor. Boh. cap. 13. azt irja, hogy Cyrillus és Methodius nevû Barátok a' Tótok és Dalmaták meg-térittetésekre küldetvén, Supplicálák azon a' Pápát, hadd a' Tóth Nemzetnek Tóth nyelven szolgáltatnák ki a' közönséges Isteni szolgálatot, és hogy e' fő: *minden lélek dicsirje az Urat, és minden nyelv valláſt tégyen néki*, a' Pápából a' meg-edgyezést ki-tekerte volna. Ennekigasságát látván Bellárminus Jesuita De Verbo Dei lib. 2. cap. 16 §. ultima, illyen játékkal akarja ezt elháritani:

Az egész Országtérittetik vala meg, és nem találtatnak vala egy házi szólgák a' kik Deákul sólgáltatnak-ki. Mind az által az után, hogy a' tudomány nevekedett, és illendő szolgák találtatnak vala, a' kik azont Deákul végben vihetik vala, jobb volt el-hadni a' Thót nyelvel való éléſt, és az Eccléſiának közönséges szokását követni.

Totum regnum convertebatur, & non poterant reperiri ministri qui Latinè celebrarent. Tamen postea ubi crevit eruditio & ministri idonei inveniebantur, qui possent Latinè idem præstare, melius fuit omittere usum Lingvæ Sclavonicæ, & communem totius Eccleſiæ consvetudinem sequi.

Felelet. (1) Játék ez. Mert a' ki az Isteni szolgálatot Deákul nem tudgya ki-szolgáltatni, az maga nyelvén sem tudgya; mivel a' Római Eccléſia a' Pap-

Paptul nem az igéknek értelmét, hanem csak a' jò igyekezetet kivánnya. (2) Az Uj Papokat szintén olly kônyû vala a' Deák es Thót formátára meg-tanitani. (3) Sok Pápás Pap vagyon ma a' ki semmit nem tud Deákul. (4) VIII-dik János Pápa Sfentumhoz a' Morvai Fejedelemhez irôtt levele itt minden nehézséget el-hárit, és a' mi igyûnket meg-gyámolittya; ki igy szóll:

A' Tót betûket pedig a' mellyeket Conſtantinus Philoſophus talált, hogy azzal Istennek illendô dicsiretet zengjenek, méltán dicsirjük: és kogy azon a' nyelven a' mi Chriſtus Istenünk dicsôsége és cselekedete ki-beszéltesék PARANCSOLLYUK (nem csak engedelem vólt hát) *Mert nem csak három nyelvel, hanem minden nyelvel intettetünk a' szent Irástul, hogy az Urat dicsirjük, melly PARANCSOLLYA mondván: Dicsirjétek az Urat minden Nemzetek, edgyütt dicsirjétek ôtet minden népek: és az Apoſtolok-is meg-telvén Szent Lélekkel*

Literas verò Sclavonicas, à Conſtantino Philoſopho repertas, quibus Deo laudes debitas reſonent, jure laudamus: & ut in eâdem Lingvâ Chriſti Dei noſtri præconia & opera enarrentur, JVBEMVS. Neque enim TRIBUS TANTUM LINGVIS, ſed omnibus, Dominum laudare authoritate ſacra monemur, quæ præcecepit dicens: Laudate Dominum omnes gentes, collaudate eum omnes Populi: & Apoſtoli repleti Spiritu Sancto locuti ſunt omnibus Linguis magnalia Dei. Hinc & Paulus cœleſtis quoq;

kel szóllák minden nyelveken az Istén nagyságos dolgait. Innét Pál-is a' mennyei trombita-is zeng intvén, minden nyelv vallást tégyen, mert a' mi Urunk Jesus Christus az Atya Istén dicsőségében vagyon. Mellyről Korinthusban irt első levélben-is eléggé és világoſſan int, a' mennyiben nyelveken szólván az Ecclésiát épicsük. Nyilvá nem-is ellenkezik a' hittel vagy tudománnyal, semmit-is, akar a' Misét énekellyük el azon Tóth nyelven, akar a' Szent Evangéliomot, akar az Uj és O Testamentum jól meg-forditott és magyarázott Isténi leczkéjét olvaſſuk, akar más óráknak minden tiſzteit énekellyük: mivel a' ki a' három fő nyelveket szerzette. Sidót tudni illik, Görögöt és Deákot, azon teremtette a' más MINDEN nyelveketis az ő dicsiretire és dicsőségére.

tuba intonat monens; *Omnis lingva confiteatur*, quia Dominus noſter in gloria eſt Dei Patris. De quibus etiam in I ad Cor. Epiſt. ſatis & manifeſtè nos admonet quatenus lingvis loquentes Eccléſiam ædificemus. Nec ſanè fidei vel doctrinæ aliquid obſtat, ſive miſſas in eâdem Sclavonicâ lingvâ canere, ſive ſacrum Evangelium, vel lectiones divinas Veteris & Novi Teſtamenti benè translatas & interpretatas legere, aut alia horarum officia omnia Pſallere: quoniam qui fecit tres lingvas principales, Hebræam ſcilicet, Græcam & Latinam, ipſe creavit & alias OMNES ad laudem & gloriam ſuam. Extat hæc epiſtola apud Baronium Cardin. tom. 10. anno Chriſti 880. Sect. 10. & ſeq Johan. Papæ 8. Epiſt. 147.

E' vólt a' 9-dik seculumban, 880. esztendő tájban. No hát méltán ujság a' Pápásoknak e' mai napon ez ellen való értelmek, ugy mint a' melly sem a' szent Iráſſal, sem a' virágában lévő Eccléſiákkal, sem nyólczadik János Pápával nem edgyez.

XLIII. RESZ.

A' Pápa Iſtenségéről.

VAllyon mellyik A poſtol hivattaték Iſtennek, és Iſteni tulajdonság mellyiknek tulajdonittaték, a' virágában lévő Eccléſiákban-is a' Római Pûſpôknek adtanaké ollyan tituluſt? Nem ſoha.

Az V-dik Lateranomi Conciliomban pedig *Julius Pápát* az Oratorok *második Iſtennek* hivják *ez földön*; *Leo Pápát* pediglen *Eccléſiának jegyeſſének, Juda Nemzetéből való Oroſzlánnak, Jeſſének törsökének és minden hatalmat tulajdonitanak neki mind mennyen és földön.* Simon Begnius Epiſc. Modr. in Orat. habitâ in Concilio Lateran. Seſſ. 6. Conc. tom. 2. pag. 601. A' Pápás könyvek eleiben-is tétetnek illyen tituluſok: *ótódik Pálnak, Vice Iſtennek*; *a' kereſztyén reſpublica polgári társaságának győzhetetlen Monárchájának egyedûl uralkodó Fejedelmének, és a' fő Papi mindenhatóságnak felette erôs meg-tartójának. Harmadik Pálnak jó és nagy Iſtennek e' földön.* Paulo quinto Vice Deo; Chriſtianæ Reipublicæ Monarchæ invictiſsimo: & Pontificiæ omnipotentiæ conſervatori acerrimo. Iſmét, Paulo Tertio optimo Maximo in terris Deo.

Libr. Benedicti de Benedictis Bononiæ excusus anno 1608. Thes Caraffæ Neapoli excusæ 1609. Teste Plesſæo in Myſter. Papar. Præfat.

Iſmét Cæremoniale Romanum Lib. 1. Tit. 7. §, 7. fol. 85. Solent Romani Pontifices in præclarà natalis Domini celebritate, Chriſtianiſſimo Clariſſimoque alicui Principi ornatum enſem dare aut deſtinare: quæ res profectò non caret myſterio: Figurat pontificalis hic gladius poteſtatem ſummam temporalem, à Chriſto Pontifici, ejus in terris vicario collatam, juxta illud: Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terrâ.

Szokáſok a' Római Pápáknak az úr ſzületéſe jeles innepén, hogy valamely Kereſztyén és jeles Fejedelemnek ékes ſégyvert adgyanak vagy ſzámára rendellyenek: mely dolog bizonyára titok nélkül nincsen: Abrázol e' Pápai fegyver idô ſzerint való minden hatalmok felett való hatalmat, mellyet a' Chriſtus adott a' Pápának, ugy mint, *e' földön ô Vicariuſſának, ama' mondás ſzerint:* Adatott énnékem minden hatalom, mennyen és a' földon. Hallod! Iméa' Pápa, a' mi csak a' Chriſtushoz illik, azt nyilván magának tulajdonittya, és az idô ſzerint való hatalomnál tovább mégyen; oly hatalmat vendicálván magának, a' mely csak egyedül a' Chriſtuſnak adatott mennyen és e' földön!

Auguſtinus Anconitanus præfat. in lib. de poteſt Eccleſ. ad Johan. 22. nem ſzégyenl a' Pápa hatalma felôl igy ſólni;

Quòd

Hog az ő hatalma vég nélkül való vagy *véghetetlen, azért mert ő nagy Ur es nagy az ő ereje: és az ő nagyságának nincsen vége, minden teremtett lélek az ő viſgálásában láttatik meg fogyatkozni.*

Quòd ſit INFINITA, eò quòd magnus Dominus & magna virtus ejus: & magnitudinis ejus non eſt Finis: omnis creatus intellectus in ejus perſcrutatione invenitur deficere.

Mind ezeket a' Pápa mondgya. Ugyan ott; ezt *minden fejedelemség és hatalmaſság felett helyhezteti, ugy hogy annak minden térdek meg-hajollyanak, mennyeieknek, földieknek és pokolbélieknek* Jeles dolog ez! Vallyon ember mi marad itt a' Chriſtuſnak? Durandus igy ſóll:

Ecclésiái hatalma felől

Ez a' Melchiſedek a' kinek Papsága a' többekkel öſzve nem haſonlíttatott. Iſmét-mondatik Fő Papnak, mert minden fő Papoknak feje, a' kitúl azok mint főtúl a' tagok származnak: és a' kinek TELLYESSEGEBŐL mindnyájian vésznek.

Durandus Mimatenſis Epiſcopus Divin. ooffic. lib. 2. cap. 1. num. 7. Hic eſt Melchiſedech, cujus ſacerdotium non eſt cæteris comparatum. Item dicitur ſummus Pontifex, quia caput eſt omnium pontificum, à quo illi tanquam à capite membra deſcendunt: & de cujus PLENITUDINE omnes accipiunt. Panigarola part. 1-ma Lectione 2-da. nyilván mondgya, hogy a' Pápa *amaz Ur*, melyről ſóll ſent Pál, Ephes. 4. v. 5. és hogy *à Jéſus Chriſtus nem edgyetlen egy Ura a' keresztyéneknek.*

Bertrandus Cardinalis in Tract. de orig. Juriſd. q. 4. num. 5.. Item, in Gloſſ. extravag. com. libr. 1. cap. Unam Sanct. fol. 12.

Mert a' Jéſus Chriſtus az Iſtennek fia, a' mikor e' világon vólt, sőt őrőktűl fogva, terméſzet ſzerint való Úr vólt, és terméſzeti jus ſzerint az Imperatorok és akarkik ellen tiſztekből való le-vettetéſekről, és kárhoztatáſokrul, s' egyébről akarmiről ſententiát mondhatott, ugy mint azok ellen a' ſzeméllyek ellen a' kiket teremtett vala, és terméſzeti s' kegyelembéli ajándékokkal megajándékozott vala, és úket meg-is tartya vala, azt akaria, hogy AZON SZERINT cſelekedhetſék az ő vicariuſſa. Mert nem láttatnék (igy ſzóll) diſcretus *okos Urnak lenni* (hogy az ő becſületivel ſőlyak) *ha utánna ollyan egy Vicariuſt nem hagyott vólna, a' ki MIND EZEKET meg-cſelekedhetné.* Kellé tőbb? Decret. libr. 1. Tit. 7. Can. Quando, in gloſſa ad verba veri Dei vicem igy ſzólnak.

Quia Jeſus Chriſtus filius Dei dum fuit in hoc mundo, & etiam ab æterno, naturalis Dominus fuit, & jure naturali in Imperatores & quoſcunque alios depoſitionis ſententias ferre potuerit, & damnationis & quaſcunque alias, ut pote in perſonas quas creaverat, & donis naturalibus ac gratuitis donaverat, & etiam conſervabat, vult ut EADEM RATIONE ejus Vicarius poſſit. Nam non videretur diſcretus Dominus eſſe (ut cum reverentia ejus loquar) niſi unicum poſt ſe talem vicarium reliquiſſet, qui HÆC OMNIA poteſt.

Mennyei akarattya vagyon, és az okáért a' dolgok természetit meg-változtattya, egyik dolog állati tulajdonságát a' másikra fejezvén: semmiből valamit csinálhat, és azt a' sententiát a' melly semmi, valamivé teheti, tudniillik, mert azokban a' mellyeket ô akar, ok helyett vagyon az ô akarattya, nincsen-is a' ki néki mondgya, miért cselekeszel ugy? Mert ô a' jus, törvény felett dispensálhat. Ugyan ô a' hamisságból igasságot csinálhat, a' törvényeket emendalván és meg-változtatván: Es hatalomnak tellyesége vagyon ô nála. Johannes Sylva pedig Tract. de benef. part. 3. quæst. 8. hallod mint káromkodik!

Habet cœleste arbitrium, & ideo naturas rerum immutat, substantialia unius rei applicando alteri: de nullo potest aliquid facere, & sententiam quæ nulla est aliquam facere, quippe quod in his quæ vult ei est pro ratione voluntas, nec est qui ei dicat, cur ita facis? Ipse enim potest supra jus dispensare. Idem de injustitia potest facere justitiam, corrigendo jura & mutando: Et plenitudinem habet potestatis.

Licet jus divinum disponat, quod in ore duorum aut trium testium stet omne verbum, tamen Papa statuit contra illud.

Az az, *Jóllehet az Isten törvénye azt tartsa, hogy két vagy három tanunak szájában meg-áll minden beszéd, mindazáltal a' Pápa az ellen végez:* Decret. lib. 1. tit. 7. Can. *præposuit*, in glossa. Vide etiam Canon, *Sunt quidam*, cum glossa. nam contra Apostolum dispensat, contra canones Apostoli,

contra vetus Testamentum in decimis non dandis. Item in voto, item in juramento.

Az az, *Mert az Apostol ellen sáfárkodik, az Apostol canoni, rendi ellen, az O Testamentom ellen, a' dézmának meg nem adásában. Ismét a' fogadás tételben, az esküvésben.* Hallod világ, hogy a' Pápát Isten felett való Istenné tészik!

Alvarus Pelagius pedig de Planct. Eccles. lib. 1. art. 3. igy szóll. Papa participat utramq; naturam cum Christo. Az az, *A' Pápa mind két természetből a' Christussal részt vészen.* Vindiciæ Censuræ Theolog. Petri Aurelii Sorbonici adversus Spongiam Jesuiticam, cujus pag. 276. igy szóllittya meg a' Jesuiták seregét. Adis ad Pontificem, cujus numen flocci facis. Az az, *A' Fő Paphoz hozzá mégy, kinek az ę isteni erejét semminek alitod.* Stapletonus Præfat. Princip. doctrinalium, a' pápát hivja, Supremum in terris numen. az az, *Felső Istennek e' földön.* Apud Sigonium lib. 10. Deus dixit Christo suo Innocentio, Pisam inhabita. Az az, *Monda Isten az ő Christussának Innocentiusnak, Pisában lakozzál.*

Gregorius II Pápa ad Isaurum Leonem Imperatorem igy ir: Denuncias te imaginem Petri eversurum, quem omnia occidentis regna velut Deum terrestrem habent. Az az. *Azt izened hogy te Péter képit töbül ki-forditod, kit a' nap nyugotnak minden Országi mint földi Istent ugy tartanak.*

Glossa extravagantis *Cum inter*, quæ est Johannis XXII. igy szóll. Credere Dominum Deum no-

noſtrum Papam Conditorem dictæ decretalis, & iſtius, ſic non potuſſe ſtatuere ut ſtatuit, hæreticum cenſeretur. Az az, *Ha ki azt el-hinné, hogy a' mi Urunk Iſteniink a' Pápa, a' meg-emlitett rendeléſnek és ennek ſzerzéje, azt ugy nem rendelhette a' mint rendelte, eretnekségnek itéltetnék.*

Steuchus Bibliothecarius Papæ, libro de donatione Conſtantini Magni pag. 141 igy ſóll: Audis ſummum Pontificem a' Conſtantino Deum appellatum, & habitum Pro Deo? Hoc videlicet factum eſt, quando eum præclaro illo edicto decoravit, Adoravit uti Deum. Az az. *Hallod hogy a' Fópap Conſtantinuſtul Iſtennek neveztetett és Iſten gyanánt tartatott? Ez tudniillik akkor lött, mikor a' maz jeles edictommal parantsolattal meg-ékeſitette, Imádá mint Iſtent.*

Decretum Romanum diſt. 96. Canon. Satis, igy ſzóll: Satis evidenter oſtenditur, à ſæculari poteſtate, nec ligari prorsùs, nec ſolvi poſſe Pontificem, quem conſtat à pio Principe Conſtantino Deum eſſe appellatum, cum nec poſſe Deum ab hominibus judicari, manifeſtum ſit. Az az. *Elég nyilván meg mutattatik, hogy a' külsö hatalmaſságtul ſe meg nem kötöztethetik egy átallyában, ſe meg nem öldöztathatik a' Fópap, a' kit nyilván vagyon, hogy a' kegyes Fejedelem Conſtantinus Iſtennek nevezett, holott nyilván bizonyos az, nem is itéltethetik meg Iſten az emberektöl.*

Az utólsó Lateranomi Synatban Seſſ. Nonâ az Apoſtoli Kamarának Clericuſſa igy ſzóllittya-meg a' Pá-

a' Pápát; Divinæ majestatis tuæ conspectus, rutilanti cujus fulgore imbecilles oculi mei caligant. Az az, *A' te isteni felségednek tekintete, mellynek ragyogó fényétül az én gyenge szemeim homályosſan látnak.* Valóban ujságok ám ezek az Isten virágában lévő Ecclésiáiban és a' szent Irásban!

XLIV. RESZ.
A' Pápa Imádtatásáról.

AVagy akartanaké az Apostolok a' kősségtül és a' nagy Uraktul imadtatni? Akartaké a' virágában lévő Ecclésiáknak Püspökei? Ugy vagyon ugyan, hogy az elődedin való Ecclésiákban a' hivek az ő Püspökjök kezét meg-szokták vala csókolni, a' hely s' Sidói ceremonia szerént, de az után hogy az idő meg-veszni kezde, még a' lábokat-is meg-csókollyák vala: ma pedig e' tiszteség tétel egyedül csak a' Romai Pápának szokott kiszólgáltatni. Ennek első koholója lőn, 708. esztendő tájban, első Constantinus Pápa; Ez Constancinápolyban menvén, II. Justinianus Császárnak melly ez ideig szokatlan dolog vala, hagyá még lábait leg elsőben csokolni. Lásd-meg Stratemannust in vita Constant. I. Papæ. De az után tovább menének, s' mennek ma; mert magokat Isteni tisztelettel tiszteltetik és imádtattyák. Kiváltképpen való imádás pedig az, a' mellyel az ujjonnan válaſztatott Pápa a' rejtek kamarában a' Kardináloktul imádtatik: Mert ott őtet a' Kardinálok

nálok nagyon fel-emelvén az óltárra, (a' melly hely nálok egyedûl a' Latria, az az, Istent nézô tiszteletnek szenteltetett) helyheztetik, és a' bársonyos Atyák ott ô elôtte térdre esvén, s' lábait csókolgatván imádgyák ôtet. Mindazonáltal Antoninus Chron. part. III. tit. 22. cap. 17. a' Pápa imádásáról szemérmetesebben szóll, ki a' Florentia városa követségében a' Pápához elsô és fô lévén így szóllittya-meg ôtet, ezt mondván: Beatitudinem tuam civitas florentina per nos veneratur, & sanctitatem tuam hyperdulia adorat. Az az: *Te boldogságodat Florentia Városa mi általunk tiszteli és te szentségedet* hyperdulia *tisztelettel imádgya.* Ezzel Antoninus, kit az után a' Szentek közzé számlálának, azt akará, hogy a' Pápa elégednék-meg a' hyperdulia imádással, a' melly ô nálok egyedûl csak a' Bóldog Szûz Máriának, kit Égnek Királynéjának tartanak, tulajdona. A' Siculusoktul IV-dik Márton Pápához kûldött követek a' Pápának lábai alá esvén háromszor mondák ezt néki: *Istennek báránnya, ki el-vészed e' világnak bûneit könyörûlly mi rajtunk.* Bizonyság erre S. Antoninus Chronic. part. 3. tit. 20. Sect. 3. Baronius Kardinál pedig igen dicsiri egy Sarracenus Fejedelmi ember Oratioját, ki III-dik Sándor Pápa elôtt magát le-vetvén, néki lábait meg-csókolgatta, & inclinato capite (így szóll) tanquam sanctum & pium Christianorum Deum ipsum Pontificem adoravit. Az az; *Es meg-hajtván fejét, a' Pápát úgymint a' keresztyéneknek szent és kegyes ISTENET imádá.*

imádá. Baronius Annal. Tom. 12. ad An. Chri. 1162. § 3. Ugyan ott a' Cardinál e' Sarracenus cselekedetit dicsirvén, igy kiált-fel: Vides Lector Dei opera! Az az, *Látod Olvasó az Isten munkáit.*

Sohul gyakrabban és nagyobb alázatosságban a' néptûl a' Pápa nem imádtatik, mint mikor önnön maga szolgáltattya-ki a' Misét: és jóllehet ô az ostyát imádgya, mindazáltal a' nép ekkor tizbertе inkább imádgya a' Pápát hogy sem mint a' Pápa az ostyát. Bóldog Isten melly nagy pompával és gőggel mégyen e' Pápa által ki-szolgáltatandó Mise végben! Melly kicsiny itt a' tiszteség a' melly a' Mise Istenének tétetik, ahoz képest a' mellyel a' Pápát illetik! Az ô vacsoráló házának ajtain Pápai ruhájában ki-mégyen a' Pápa, rajta lévén paláftya, mellynek alsó részéről a' drága gyöngyök le-függenek. Nézd-meg itt mit mivelnek. A' Paláftya hátulsó perémét a' Fôb Fejedelem vagy annak követe emeli. Bé fedik itt a' Pápa fejét paissal, mely paist nyólcz Fejedelem tart, vagy penig azoknak követei. Elôtte mégyen a' Kamara Clericussa, fel-emelt fegyver lévén kezében, mely fegyvernek a' tetején a' kápa. A' Pápa vesteg ûlvén és a' Papi süveg fejében lévén a' Mise nagyobb részét végben viši. Ott a' Kardinálok alázatos tiztelettel a' Pápa jobb kezében a' Phrigiai aranyból való Pápai ékességet meg-csókollyák. A' több Papi Urak pedig a' Pápa elôtt háromszor térdet hajtván jobb térdét csókolgattyák. A' Pápa ko-

pa komornyikja és vice dékánnya lévén el-rejtezve a' Pápa paláftya alatt, le-vonnya a' Pápának harisnyáját és faruját és ótet másban öltöztetik. Az ott lévő főbb Fejedelemnek kell ekkor a' Pápa kezére vizet önteni, ámbár Király vagy Császár légyen-is az: négy izromban fokott pedig a' Misében e' mondás lenni. A' mikor a' Pápa kezeit mossa akkor az egész nép térdre esvén figyelmetes igen a' Pápára. A' Pápa meg-mosott kezeit az ott forgolódó fólgák csókolgattyák és ottan a' kesztyeket reá vonnyák. A' Ceremoniariusok pedig a' subdiaconussal vagy vice décánnyal edgyütt a' Pápa lábait meg-csókolgattyák, a' vizet és a' bort, a' mellyet a' pohárban kell tölteni, hogy valamint benne méreg ne légyen, elől meg-kóstollyák. A' mely itt nevetséges dolog, a' vice dékány a' Pápa háta megett álván, két kézzel tartya és gyámolittya a' Pápa vállait, ámbár iffiu ember légyen-is a' Pápa. Ezt penig azért cselekszi, hogy valamint hanyattá ne essék: Es mikor a' Misés könyvet kellene a' Pápának olvasni, egy Kardinál, mint valami Abecés gyermeknek, az ujjával mutogattya a' Pápának az olvasandó igéket. Nem-is vészi-fel a' Pápa az ostyát, hanem ebbéli munkája kisebbitésére más tészi azt néki kezében. Azonban egy a' Kardinálok közzül nyujtya néki a' bé-fedett pohárt, a' melynek fedelében egy arany cső vagyon tétetve, és azon szivfel a' Pápa a' meg-szentelt borban egy keveset, a' mi abban meg-marad, azt hogy meg-igya másnak adván. Ez alatt a' kik a' Pápa körül

álnak,

álnak, térdre esvén kezeit csókolgattyák. Hallod ember, itt az egéß actus nem a' Christus, hanem a' Pápa tisztességére kéßittetett! Bővebben le-irattatnak ezek; Libr. 2. Sacrarum Cæremoniarum Sectione primâ cap. 14. Ujságok hát ezek igen.

XLV. RESZ.

A' Pápának lelki és testi, belső és külső, lelkeken és testeken való Uralkodásárul: annak eredetiról, nevekedésérül és tellyességérül.

MEllyik Apostol vete-le valamely Csáßárt vagy Királyt ßékibül, és a' Virágában lévő Ecclésiákban mellyik Római Püspök? Avagy dicsekedteké az Apostolok és a' Virágában lévő Ecclésiák Püspökei azzal, hogy hatalmok vagyon az Országokat el-oßtogatni a' kiknek akarják, és elvenni a' kiktül akarják? Nem olvasunk ollyat; sőt valamig a' Csáßárok Rómát birták, és a' Római Püspök azok hatalma alá vala vettetve, a' lelki méltóság ßine alatt lehetetlen vala, hogy a' Pápa ßarvát fel-emelvén a' Császárok jussához nyullyon, és azoknak földi hatalmokat el-foglallya. Ezt bizonyittya az egész Régiek Historiája. Mivel Constantius Constantinus Magnusnak a' fia, a' IV-dik Seculomban 352 eßtendő táján, Liberius nevű Romai Püspökőt a' Püspökségből ki-veté és azt Berceában küldvén, helyében Második Felix nevű

Püspö-

Püſpökőt helyhezteté. Láſd-meg Theodoret. hiſtor. libr. 2, cap. 16. Damaſus és Urſicinus Pápák a' vérig harczolának a' Római Püſpökség felett, bizván a' Romai népnek, (a' melynél vala ſok ſzáz eſztendő forgáſa alatt a' Város Püſpökének válaſztáſa juſla) meg-haſonlásához, sőt Urſinus vagy Urſicinus 137 Romai Polgár vére ki-ontásával éré-el a' Római Püſpökséget; jóllehet az után magában ſzálván, önkint le-monda a' Romai Püſpökségről, a' Neapolitanomi Püſpökséggel meg-elégedvén, 367. eſtendő forgásában. Csak hamar az után 418. eſtendő táján azon Püſpökség felett Bonifacius és Eulalius felette nagy veſzekedésben valának. Hogy efféle zenebonát Honorius Császár meg-csendeſitsen ám törvényt ada-ki felőle. Canon *Si duo*. Diſt. 79. illyen igékkel: Si duo forte contra fas temeritate concertantium fuerint ordinati, nullum ex eis futurum ſacerdotem permittimus. Az az, *Ha kettő találna az egymáſſal veſzekedők vakmerőségéből a' ſzabadság ellen ordináltatni* (ércsed Pápaságra) *azok közzül egyiket ſem engedgyük meg hogy Romai Püſpök légyen.* Es jollehet Bonifacius Pápa e' koczódásban Eulaliuſon erőt vőtt vala, mindazaltal magát el nem hivé benne; hanem Honorius Császár végézését javallá, és a' Császárnak alázatos levelet irván igy kőſzőné-meg ebbéli fáradságát s' gorgalmatos reájok való gondviſelését. Precamur ſacræ cauſa religionis, ut in urbe veſtræ manſvetudinis, hoc animo quo poſtulatis & ſtatuitis,

tuitis, in perpetuum ſtatui Eccleſiæ univerſalis conſulatis, a' mint ezt meg-láthatni Baron. Cardin. annal. ad ann. 420. Platin. Sigebert. Sigoniumnál. Az az, *Eſedezünk a' ſzent vallásért, hogy a' teſzelidségednek Városában* (így hivja Romát) *ezen elmével a' mellyel kívánnyátok és végezéſt végeztek, mind örökké a' közönséges Eccléſiának állapotyának javára igyekezzetek.* Sőt mikor e' veſzekedés Bonifacius és Eulalius közőtt lángolna, mind a' kettőt Honorius Csáſzár a' Városbul ki-űzi, Bonifaciuſt, hogy el ne ſzaladna, őrizet alá vetvén, kit mindazáltal az után a' Pápaságban meg-hagya. A' Gottuſok Királlya Theodoricus Olaſz Országot maga hatalma alá hódoltatván, és az Imperiumban-is lábát bétévén, 468. eſztendő táján, haſonlóképpen maga hatalma alatt tartatta a' Romai Püſpőkőt. A' mely meg-tetſik; mert midőn Symmachus és Lőrincz a' Római Püſpökség felett egymáſſal kozódnának, a' Király mindenikének meg-parancsollya, hogy az ő törvény ſzéki eleiben mennyenek és ott veſzekedéſeknek adgyák okát: A' mig pedig ezeknek Cauſajok a' Király itilő ſzéki előtt agáltaték, addig a' Romai Papi ſzéket más igazgatá, mert a' Király Pétert az Altinomi Püſpőkőt küldé Rómában, hogy az ott való Eccléſiára lenne gondgya. Láſd-meg erről; Baroniuſt, Anaſtaſiuſt, Luitprandúſt, Sigoniuſt, Platinát, Sigebertuſt, ad annum Chriſti 466. Theodoricus Succeſſora Athalaricus vala. Ez ſok levelet ira a' Romai Tanácsra, a' mint ezt Caſſiodoruſnál meg-láthatni; a' melyben

Atha-

Athalaricus mint akarja ő hogy a' Város igazgattaſsék elő-adgya. Ira Jánoſnak-is a' Romai Pűſpőknek egy levelet; a' melyben igen panaſzolkodik, hogy annyira meg-velzett vala már akkor a' Romai Eccléſia, hogy az ott való Pűſpökségét nagy ajándékokkal és kufárkodáſſal nyernék és érnék-el a' Pápák. Egyſzerſmind parancsollya János Pápának hogy e' ſzokás kőztök meg-jóbbittaſsék. Ugyan azon levélben Athalaricus ezen Pápának azt-is parancsollya, hogy tiſztiben való bé-bocsáttatásáért néki három ezer garaſt adgyon. Apud Caſſiodorum libr. 6. variar. Epiſt. 15. Athalaricuſnak a' Királyságban Theodatus Király ſuccedála; Ez-is Agapetuſt a' Római Pápát a' maga határában tartá, sőt Juſtinianus Csáſárhoz, ki akkor Conſtancinápolyban lakik vala, hogy a' bé kelſégről vélle tractálna, kővetségűl-is el-kűldé. Juſtiniánus Csáſzár Belisárius hadnagy emberségével a' Perſákon, Vandaluſokon, Gottuſokon &c. erőt vévén, és Olaſz Orſzágot viſſza nyervén, a' Romai Pűſpőknek meg-parancsollya, hogy az Iſten tiſztelőkért a' Fiſcuſnak huſz font aranyat adgyon. Ut habent Novella CXXIII. cap. 3. Ezen Juſtinianus Sylverius Romai Pűſpőkőt ſzékiből kiűzé és helyette a' Székben Vigiliuſt űlteté. Juſtinianus Csáſzár Conſtáncinápolyban Conciliumot hirdete, a' melyben Vigilius Pápa jólleher iráſſal meg-edgyezne, mindazáltal jelen lenni e' Concilióbá nem akara, félvén attul, hogy Eutycus Conſtancinápolyi Pátriárcha után, ki abban a' Concili-

omban praesideál vala, kelletnék ûlni: mellyet a' mikor a' Császár észre vett volna, ám e' Vigilius Pápát ebbéli negédségében meg-zabolázá. E' Vigilius Pûspök akara leg elsóben Fó Papnak nevezteteni. Végre midôn Vigilius magát kegyetlenûl viselné, meg-ragadtatik, fogva Constáncinápolyban vitetik, halálra veretik, és kótél vettetvén a' nyakában, a' Városon reggeltûl fogva estvéig béllyel hurczoltatik, vondoztatik, az után a' tómlóczben vettetik. Látod ember ez idôben melly igen a' Császárok bottya alatt vóltanak még a' Romai Pûspókôk vagy Pápák. E' lótt 555 esztendô tájban. Lásd erról Platinát és másokat, kik a' Pápák dolgait le-irták. Mauritio Császár idejében, 596 esztendô forgásában Elsô Gergely Pápa vala Romai Pûspók, kit noha Mauricius Császár meg-utála, hozzá kûldótt levelében begény Gergelyt bolondnak nevezvén: mindazáltal nagy alázatos levelet ira e' Gergely a' Császárnak. Epist. 61. Libr. 2. a' melyben a' Pápa ónnón *magát a' Császár méltatlan szolgájának ismêri és vallya lenni.* Egykor Mauricius Császár e' Gergelynek, egy néminémû tórvény felôl, melly Gergelynek hamisnak látszék, parancsolatot ada, hogy azt Romában ki-hirdetné. Vala ugyã azon Gergely Pápa, hogy a' Császárt ez iránt elméjébôl levelei által ki-verje, de midôn látná, hogy Mauricius fel-tótt szándékában meg-maradna, és a' mellôl el-távozni semmiképpen nem akarna, engedelmeskedik Gergely Pûspók nékie és azt a' tórvént ki-hirdeti, illyen igékkel irván viszsza a' Császárnak.

Utro-

Utrobiq; ego quæ debui exolvi, qui imperatori obedientiam præbui, & pro Deo quod sensi minimè tacui. *En mind a' két részről azt a' mivel tartoztam meg-fizettem; a' Császárnak engedelmeskedtem, és az Isten részéről-is a' mit értettem el nem halgattam.* Bezzeg nem szólnának ám ma igy a' Pápák. Iſmént Epiſt. 6. libr. 3. Igy szollittya-meg a' Császárt: Ego autem indignus Pietatis tuæ servus. Az az, *En pediglen a' te kegyeſségednek méltatlan szolgája.* Hasonló alázatoſsággal szólt Ugyan ott. Ego verò hæc Dominis meis loquens, quid sum nisi pulvis & vermis? Az az, *En pediglen ezeket az én Uraimnak irván, micsoda vagyok hanem por és féreg?* Márton Romai Pûſpök, 649 eſztendô táján, Lateranûban Gyûlést hirdete, melybe' a' Conſtans Császár Edictumát à Monotheléták kérdéſek felôl, halgatáſſal káthoztatá, és a' Conſtáncinápolyi Monotheleta Pátriárchát átok alá veté: Ezért Conſtans Császár Mártont meg-ragadtatá, erôs vas lánczokkal meg-kôtöztetvén Conſtancinápolyban viteté, tömlöczbe' vetteté, és onnét Sámkivetésben Cherſonában ûzé, a' holott ám az éhség és szeny miatt hala-meg. Láſd Platinát de Vitâ Martini Papæ. IV. Conſtantinus Császár 676. eſztendô forgásában Donus Romai Pûſpöknek levelet ira, mellyben igy szólt: Per omnia jubemus veſtram paternam beatitudinem minimè esse impedimentum voluntati Dei, sed eos dirigere. Az az, *Mindenképpen parancsollyuk te atyai bóldogságodnak, hogy ne légyen akadályul az Iſten akaratt yának, hanem*

azokat igazgassa. Vallyon mit felel erre a' Sacrára vagy Imperatori levélre a' Pápa: Secundùm piissimam jussionem mansvetudinis vestræ, pro obedientia, quam debuimus &c. Flexo mentis poplite suppliciter clementiam vestram deprecamur &c. Hoc Imperialis vestra benignitas clementer jubeus hortáta est, & nostra pusillitas; quod jussum est obedienter implevit. Az az, *A' te szelidségednek kegyes parancsolattya szerént, az engedelem szerént a' mellyel tartozunk, &c. meg-hajtván elméink térdét alázatos könyörgéssel kérjük kegyelmességedet, &c. Erre a' te Császári jó kedved kegyelmessen parancsolván bennünket intett; s' a' mi kitsinységünkön, azt a' mi minékünk parancsolt atott engedelmességgel végben vitte.* Ismét Anastasius, Papæ Bibliothecarius & Abbas Romanus de Justiniano Rinotmeto & Constãtino Episcopo Romano: illyẽ módõ ir: His temporibus misit præfatus Imperator ad Constantinum Pontificem Sacram, per quam eum jussit ad regiam ascendere Urbem. Qui sanctissimus vir jussis imperialibus obtemperans, illicò navigia fecit parari, quatenus iter aggrederetur maximum. *Ez időben a' meg-nevezett Császár küldé Constantinus Fő Paphoz Császári levelet, mellyben parancsollya néki, hogy ő hozzá Udvarhoz menyen. E' szent ember a' Császári parancsolatnak engedelmes-kedvén mindgyárt hajókat készittete, mivel nagy utat kellene fel-venni.* Ezek lettenek Urunk szûletese után 709. esztendőben, a' mint Anastasiusból, Platinából és több Pápás irókbul ki-tetsik.

Dg

De mit adgyunk többet hozzá, holott még maga-is ama' hires Bellarminus Jésuita kénszerittetik ezt meg-vallani illyen módon: Quia tunc Papa Dominum suum temporalem Imperatorem agnoscebat, supplicabat ut convocaret Synodum. At post illa tempora istæ omnes causæ mutatæ sunt. Az az. *Mert akkor a' Pápa a' Császárt idő szerint való Urának ismérí vala, alázatossan könyörög vala, hogy Synatot gyüjtene. De azok után az idők után mind ezek az okok meg-változtanak.* Bellarm. lib. 1. de Concil. cap. 13. §. 4-tò. Ujság hát e' mái napi Pápai Uraság, a' mely a' Császárokat és Királyokat székekben ülteti és mikor akarja onnét őket le-veti. Holott Idvezitőnk-is nyilván mondgya Szent Mathé 20-részv. 25. 26. *Tudgyátok hogy a' Pogányoknak királyi uralkodnak a' Pogányokon, és a' kik hatalmasok, hatalmaskodnak azokon: de nem ugy lészen tiköztetek, hanem a' ki ti köztetek nagy akar lenni, légyen ti szolgátok* Hogy penig a' Pápa az ő menydörgő bulláiban magát szolgáknak szolgájának irja; és hogy a' Segényeknek lábokat megmossa, ezzel csak a' nép szemét ákarja bé-kötni, mert a' mikor magát Solgák Solgájának irja, akkor ő Királyoknak Királlya: ugy mossa-meg a' Segényeknek lábát, hogy ellenben a' maga lábát a' Császárokkal és Királyokkal csókoltattya. Ha akarod meg-tudni, ez uj és nem Apostoli Világi Papi Uraság, mint lelki konkoly s' jó lelkeket irtóztató hamisság titka a' mint az Irás hivja, hogy hogy csusza-bé az Ecclésiában igy éresed:

Olasz Országban a' Római birodalomnak romlása lőn a' Pápai birodalomnak fel-állatása, mivel innét a' Pápai hatalom, és a' Püspökség változék földi Urasággá és hatalmassággá. Ez lőtt az 8-dik, 9-dik, és 10-dik seculomokban. Valóban ravaszúl hágának itt a' Pápák e' külső Uraság felső pólczára és gradicsára; mert ők elsőben és egyeneſſen, nem a' kűlső és világi, hanem csak a' belső és ſent Uraságot vadáſák; de mihelyt azt el-nyerék és érék ottan a' kűlső és világi uraságnakis a' cselt nagy meſterségeſſen meg-veték, és mind addig meg nem ſűnének, valamig azt-is a' Királyok s' Fejedelmek kezéből ki nem tekerék, és magoknak nem koporiták. Innét az ötödik, hatodik és hetedik seculomban, azon valának minden erejekkel a' Római Püſpökök, hogy az ő lelki hatalmokat az Imperiomban lévő minden Püſpőkök ſéki eleiben tegyék: mindazonáltal még ekkor ők ſe Királyok, ſe földi Fejedelmek nem valának: ſe pediglen az Császárokat az ő meny-űtő-kőhöz haſonló ki-átkozáſokkal ſékekből le nem vetik vala; ſe Királyi Udvarok nékik nem vala; ſe Udvari ſeregek: ſe hadat nem viſelnek vala: ſe hadra való ſereget nem gyűjtenek vala. Meg-tetſzik világoſſan a' Nicænomi Conciliomból, hogy a' Római Pápák hatalma igen kicsiny vala mind addig mig a' Római birodalom fenn álla, mert abban a' Conciliomban az Eccléſiai lelki uraság ugy határoztaték-meg, hogy lenne három Pátriárchaság: mellyektűl az egéſz Eccléſiák függenének, ugy mint, a' Római,

Anti-

Antiochiai és Alexandriai. Azért még ekkor nem vala nagyobb a' Római Pûspök hatalma; mint az Alexandriaijé vagy Antiochiaijé. Ez lõtt 325 eſztendõ táján. Az után a' Conſtancinápolyi Sinatban Conciliomban tõnek illyen végezéſt, hogy a' Conſtáncinápolyi Pûspök lenne Patriárcha, és mindgyáráſt az ûlésben a' Római Pûspök mellett ûlne, mivel hogy Conſtáncinápoly immár uj Roma vólna. Az honnét azt világoſſan és igen igen könnyen által láthattyuk, hogy e' Pátriárchaságok meltósága, nem Iſteni rendelésbõl; hanem Eccléſiai tetſzésbõl és a' városok méltóságából fûgg és võtt eredetet. Meg nem elégedének a' Római Pûspökök e' Római Pátriárchaság tituluſával; hanem csak hamar az õtõdik ſeculom elein fellyebb akarának a' Papi Uraságban hágni. Innét Bonifacius Római Pûspök, 418 eſztendõ táján, fel-tõtte vala magában, hogy Juriſdictioját törvény ſzolgáltatásban való hatalmát az Affricai Eccléſiákra ki-terjeſſe; de belé ſzakada; mert az néki meg nem engedteték. Cœleſtinus Romai Pûspök-is keresé a' tõbb Eccléſiákon való Jurisdictio az az hatalom felsõségét; de azt néki a' Cárthagóbéli Conciliom Pûspökjei meg nem engedék; Sõt a' Jeruſalembéli Pûspök Polycronius azt állatá, hogy ha valami elsõséget kellene keresni, tehát az ſokkal inkább illetné az õ Eccléſiáját, hogy ſem az Romai Eccléſiát. Ez vólt 423. eſztendõ forgásában. III. Sixtus Romai Pûspöknek-is nagy harcza vala a' Romai Pûspökség ſzékinek méltósága felett;

ám ugyan Simoniával, egyházi ſent dolognak pénzen való el-adásával-is vádolá Sixtus Pápa ama' kegyes életû Polycronius nevû Jeruſalembéli Pûſpôkôt, csak ezért hogy ebben véle ellenkeznék, és hogy azt meg nem engedné, hogy a' Romai Pûſpôknek tulajdonittaſsék ollyan felsôség, a' minémût Sixtus akara magának koporitani. Leo Magnuſ-is, Circa An. Chr. 440. ſokat ſzorgalmatoskodék ſzékinek ki-ſzéleſitésében, ám ugyan Hilariuſt az Arelatebéli Pûſpôkôt el-is tiltá róla, hogy Galliában Pûſpôkôket ne ordinálna. Első Hilarius Romai Pûſpôk-is vadáſzá az Eccléſiákon való felsôséget, kiváltképpen a' Hiſpániai Eccléſiákon; de ez iránt ennek ellenében veté magát Silvanus Pûſpôk. Ez vólt 461. eſztendô táján. Simplicius Romai Pûſpôk, 467. eſztendô forgásában, oly keményen ágálá a' Romai Pûſpôk felsôségét, hogy ugyan Odoacernek az Olaſz orſzági első Királynak kelle maga méltóságát ebben interponálni. Az után Felix 2-dus ſeu tertius Romai Pûſpôk, a' három nap keleti Pátriárchákat; ugymint, a' Conſtáncinápolyi Acaciuſt, az Antiochiai Fullo Pétert, és az Alexandriai Mongus Pétert ki-átkozá; de ellenben Acaciuſ-is a' Felix nevét a' ſzent laiſtrombol ezért ki-törlé. circa An. Chr. 483. Első Gelaſius Romai Pûſpôk-is minden Eccléſiákon való felsôséget tulajdonit vala magának. circa An. Chr. 492.

A' VI-dik Seculumban, Hormiſda Pápa, 514. eſztendô forgásában, Anaſtaſius Csáſárnak és Jánoſnak a' Conſtáncinapolyi Pátriárchának paran-

csolni

csolni akara, de meg-csufoltatik érette; mivel János pátriárka illyen feleletet tőn nékie: Anguſtorum eſſe non pontificis regnare. Az az, *A' Cſászárokhoz illik nem a' főpaphoz az uralkodás.* Aztállatrya és mondgya Iſidorus Hiſpalenſis, hogy ez Hormiſda Romai pap vólt elsó, a' kinek Juſtinus Cſászár ollyan titulust engede, hogy pátriárchának hivattaſsék, és hogy ez előtt a' Romai Papok csak præſuloknak, az az, elől járóknak es pűſpőkőknek hivatnak vala. De az után midőn más pűſpőkök is hivatnának nap keleten pátriárcháknak, akkor a' Romai pűſpőkök nem pátriárkáknak, hanem Főrapoknak akartak hivatni. Agapetus Romai pűſpők lőn elsó, a' ki a' papi uraságban annyira mehete, hogy napkeleten pátriárkát tenne, tudniillik, Mennát, 535. eſztendő táján. Vigilius pápa-is vadáſzá a' felsőséget 538. eſztendő táján; ki ellen az után 560. eſztendő forgásában III-dik János pápa törvény alatt ada illyen végezést-ki. Nullum dici debere ſummum Sacerdotem, aut univerſalem Epiſcopum. Az az, *Senkinek nem kell magát mondatni Főpapnak vagy közönséges Pűſpöknek.* A' Görögök közt János a' Cőſtácinápolyi pűſpők magát közönséges Pátriárkának hivja vala, 577. eſztendő táján; de II-dik Pelágius Romai pűſpők, néki ellene álla. Az után a' 7-dik ſeculom elein 606 eſztendő táján igen elő-méne III-dik Bonifacius Pápa a' dologban. Mivel ez előtt való Római Pűſpőkök, meg-elégednek vala a' Patriárchai, Erſeki és Pűſpőki titulusſal; de nem ő hanem addig forgatá a' kelep-

kelepczét, hogy Phocás Császártul ki-nyeré, hogy ő lenne Főpap, Pápa és közönséges Patriárcha, hogy az ő hatalmában lenne Synatot hirdetni, és annak minden végezésit semmivé tenni, hogy Róma minden Ecclésiáknak feje lehetne. Am ugyan a' meg-nevezett esztendőben ezen dolog végett Rómában Conciliom-is gyűjteték; melyben Phókás Császárnak a' Római Ecclésia felsőségéről való privilegiomát promulgálák-is. Ez idő határában annak okáért a' felsőségről való vetélésnek, mely sok ideig a' Római és Constancinápolyi Püspökök között fenn álla, vége szakada. Lásd-meg erről Platinát és többeket kik a' Pápák életekről irtanak. Innét ostán Theodoretus vagy Thodor nevű Pápa Pyrrust a' Constancinápolyi Pátriárkát csuda átokkal átkozá-ki: Mert a' tenta közzé a' meg-szentelt pohárban lévő borból, mellyet valóságos Christus vérének tartanak ma a' Pápások, tölte s' azzal irá az atkot. Circa A. C. 642. Innet Első Eugenius Pápa 652 esztendőben megparancsolá a' Püspököknek, hogy tömlőczöket csináltatnának, hogy a' papok meg-bűntettethetnének. Innét Donus vagy Domnus nevű Római Püspök, a' Ravennai Ecclésiát és az Erseket maga széki alá hódoltatá. Jóllehet ezért Donust a' Napkeleti Püspökök, ugy mint, a' Constáncinápolyi és Antiochiai, kárhoztaták. Circa ann. Christi 676. Innét II-dik Leo Pápa azt mondá, 683 esztendő táján, hogy a' Püspök tételre meg-kivántatik a' Római Főpap meg-edgyezése; jóllehet a' paláft vált-

ság

ság nélkül: mely ma a' Pápáſoknál a' Püſpökség meg-vétele és igaz Simonia, a' mint Vizelius ſzóll.

Elébb méne II-dik Benedek Pápa a' dologban; mert ő lőn elsö, a' ki e' földön magát Chriſtus Vicariuſának, vicejének, nevezé. Ugyan ezen Pápa nyeré-ki Conſtantinus Pogonatus Császártul, hogy az uj Főpap a' Császár vagy Exarchus tetszése nélkül választathatnék a' Papságtul, kőſségtül és Római ſeregtül. Jóllehet a' következendő időkben mind Negyedik Henricuſig, mely eſett 1057 eſtendőben, a' Római Császárok, a' Pápa confirmatiojá meg-erősſittetése juſát, hatalmát, magoknak tartották. Igy tévék azért és veték a' Római Püſpökök, az ötödik, hatodik és hetedik ſeculomokban, az ő lelki hatalmokat az Imperiomban lévő minden Püſpökök nyakában. Nem elégedének-meg a' konkoly hintő őſztékéllésétül indittatván a' Pápák e' lelki és ſzent Uraſággal, hanem csak hamar hogy ezt el-nyerni látták, a' külsőn-is kapdosának. Azért a' 8-dik 9-dik és 10-dik ſeculomokban mint és micsoda alkalmatoſsággal töttenek ſzert a' földi Uraſágra-is és hogy ültenek a' felső világi ſékben lásſuk-meg. A' 8-dik ſeculomban Nap-nyugoton le-eſett vala a' Római Imperium ereje; mivel Hiſpániát a' Gotthuſok; Galliát a' Franczziák; Olaſz Orſzágnak penig nagyobb részét a' Longobarduſok, birják vala. Nap-keleten penig a' Császárok a' Törökkel való hadban egyeledvén, és Ægyptuſt, Syriát, Africát, Cappadociát, kezekből ki-éjtvén, az Imperium

rium maradék részét nehezen óltalmazhattyák vala; Olasz Országnak pedig azt a' részét, a' mely Exarchatusnak mondatik vala, a' Római Herczegséggel edgyütt, igen gyenge præsidiommal tarthattyák vala, ugy hogy Róma majd el-hagyattatotnak lenni láttatnék. Ez alkalmatosságot látván a' Római Pûspók kapa rajta, es kezdé szarvát felemelni, és elméjét a' földi kincsnek szerzésére fordítani. Leg elsô alkalmatosság szólgáltatódék néki, 712 estendô tájban, Philippicus Bardanes Császárságában; ki midôn Uralkodásának elein az egész Imperiomban a' képek el-tôrôltetése felôl, (mellyek kôrûl immár ez idôben a' babona szintén a' képek imádásaig fel-hágott vala,) adott volna parancsolatot ki, ez alkalmatosságot Constantinus primus Pápa két kézzel kapá, és a' Romai népet a' párt ûtésre kezdé ôsztôkélni, és gyûléscskét hirdetvén azt végezé, hogy Philippicus Császárnak, ugymint, Eretnek embernek és a' képek ellenségének, diplomáit, levelét és pénzét el ne vegyék, se az ô neve a' Liturgiában kôzônséges Isteni szólgálatban, ne neveztessék, se oszlopa a' szokás szerént a' templomban bé ne vitettessék. Sôt e' zenebona bétôltvén egész Olasz országot az Exarchus meg-ölétik. Mindazáltal nem sok idô mulva a' Császár e' zenebonát le-csendesitvén, Romát vissza foglallya, és azt egy darab ideig az Exarchusok által birá. Philippicus után a' Császárságban, 713. estendôben, Anastasius Arthemius következik, s' ez után Leo Isaurus 716. estendôben. Ez igen nagy el-

lensé-

lensége vala a' képeknek; mert napkeleten á' Szentek képeit és fel-emelt oſzlopait a' templomokból mind ki-hordattya és még-égetteti vala; Sôt II-dik Gergely nevû Romai Fô Papnak-is meg-parancsolá, hogy napnyugoton haſonlóképpen cselekednék. De Gergely nem csak nem engedé a' Csáſzárnak; sôt inkább a' Csáſzárt, hogy a' templomokban ujjonnan bé nem vitetné a' képeket, éretto ki-átkozza, és azon ſzorgalmaztatá mind Romát, mind a' Cámpániaiakat, Ravennaiakat, és Pentapolisbélieket, hogy a' Romai Imperiomtul ſzakadnának-el: ezt penig a' képek imádáſa ſzine alatt viſzi vala. Gergely végben. Sôt nézd-meg mit csinál: E' párt ûtésben Gergely Romai Pûſpók, magát fô hadnagygyá téſzi, és a' képek el-rontáſájért az egéſz Olaſ országban mindenûtt meg-tiltya a' népet, hogy a' Csáſzárnak adót ne adgyanak, és ô lôn elsô a' ki a' Csáſár hûsége alatt valóknak, a' Csáſárhoz való hitbéli kôteleſségeket fel-óldozá. Igy az egéſz Olaſz orſzág a' Csáſzártul el-ſzakada; Melly dologról igy ir Sigonius, libr. 3. de regno Italiæ: Ita Roma Romanuſq; Ducatus, ad Romanum pontificem, propter nefandam eorum hæreſim impietatemq; pervénit. Az az, *Igy Roma és a' Romai Herczegség, azoknak iſzonyu eretnekségekért és iſtentelenségekért a' Romai fô Papra ſzálla.* A' hol iſonyú ki-mondhatatlan Eretnekségnek és iſtentelenségnek hivja Sigonius a' képek gyûlôlését és utálását. Ezeſett 727. eſztendô forgásában. Mindazáltal Gergely Pûſpôkôt ez iránt a' reménség meg-csalá; mert

mert nem sok időre az Exarchus fegyveres kézzel Romában bé-mégyen és azt el-foglallya. II. Gergely Romai Püspök után a' Romai Püspöki székben ülé III-dik Gergely Papa, ki-is a' képek imádásának nagy fautora vala. Ez azt végezi, hogy valaki ez után a' Szentek képeit le-hánná vagy azokkal illetlenül bánnék, az Eccléſia társaságából tellyeſséggel ki-vettetnék. Leo Császárt nem csak a' közönséges edgyeſségtül foſztá-meg, hanem a' mi benne rajta álla a' Császári méltoságbul-is le-taſitá. Halván penig Leo Császár, hogy III Gergely Pápa őtet ki-átkozta vólna, mosolyogván rajta igy szólla: *Bálvány imádó ő, és önnön maga ki-átkoztatott Istentül.* Innét Leo Császár, Olasz Országban az ő Vicariusának vagy Exarchusnak meg-parancsolá, hogy a' cselt és mesterséget ugyan valójában vetné-meg és e' Pápát akármi uton módon ölné-meg, de Gergelynek a' Longobárdusok lőnek óltalmazói. Midőn pedigien Luitprandus a' Longobardusok Királlya hada szorongatná III-dik Gergely Római Püspökőt, és immár Rómát fintén meg-szállaná, Gergely a' Francia segitséghez folyamodik, és ez ideig szokatlan példa szerint Carolus Martellushoz a' Peter koporsója kűlcsait el-küldvén, azt nyeré vélle, hogy Luitprandus, Carolus interceſſiojára, kérésére és egyszerſmind fenyegetésére, el-száll Róma alól. III-dik Gergely pápa meg-hala, és a' Római Papi széket Zacharias foglalá-el, 752 eſztendőben. Zacharias után a' Római Püspökségben II-dik István következik. Ennek idejében

Aiſtul-

Aistulphus a' Longobarduſok Királlya a' Római Exarchatuſt meg-rontya és Rómát nagy haddal meg-bállya. István Pûſpök e' ſzorongattatásában Pipinus Franciai Király ſegitségéhez folyamodik, ki mindgyárt nagy haddal által menvén a' havaſokon, két úttal Aistulphuſt a' békeſségre kénſzeriti, és valamit a' Császártul el-vött vala kezébûl ki-tekeri; és az egéſz tartományt, mellyet ott Pipinus meghódoltata, a' Római Pûſpöknek adá ajándékon. Baronius Cardin. anno. 740 §. 18. & 19. Mivel István Pûſpök ez igiretet Pipinus Királytul, minek elõtte táborát mozditaná Olaſz Orſzág felé, igen igen ravaſzul tekeré-ki. El-mégyen s' hogy Pipinuſt inkább reá veheſſe, és hajthaſſa akarattya alá; egy flaskát gondol-ki István Pápa. Alattomban egy levelet formál és ir Péter Apoſtol neve alatt; és kezdi reája fogni, hogy azt a' levelet, az égbõl Péter Apoſtol kûldötte vólna Pipinuſnak; mely levélben e' kôltött Péter inti Pipinuſt az Eccléſia óltalmazására, nagy gyõzedelmeket igérvén néki ez életben, és az itélet napján oltalmat s' õrõk életet, ha ſót fogadándi: ha hogy nem, fenyegeti õtet az õrdõgökkel való õrõk gyõtrelemmel és kárhozattal. E' levél ma-is meg-vagyon egéſzlen Baronius Cardinálnál, ad ann. Christi 755. E' nagy vakmerõ Istentelen álnok ravaſságot el-hivé a' vitéz Király, e' honnét indittatván tévé azt a' nagy igéretet a' Római Pápának. E' Pipinus nagy liberalitáſsát a' fia Carolus Magnus, fogyatni nem akará, hanem Deſideriuſt, a' Longobarduſok Királlyát meg-gyõz-

vén éselfogván, s' Orßágát el-tőrőlvén, felette igē nevelé és öregbité. Ludovicus Pius, Carolus Magnus fia Attya hólta után a' Királyságban bé-ůlvén, azon példát akara követni, és az Attya s' Nagy Attya ajándékit, adományit, uj nagy ajándék adományokkal tetézé-meg. Olvasd-meg erről Canon, Ego Ludovicus. Dist. 63. Ez Franciai Királyok jó téteménye el-törlésére költetett már elég latrul (hogy igy szóllyak) a' *Constantinus Magnus* donatiója, a' melyről vagyon emlekezet Primo Tomo Conciliorum & Canone *Constantinus* Dist. 96. Ezent bizonyittyák még a' Pápa hizelkedő fiai-is, Baronius in Annalib. ad ann. Christi. 766. § 22. igy szólván: Ope Francorum Ecclesia Romana jura Imperii in Italiâ est consecuta. Az az, *A' Franciák segicsége által kapta-el a' Romai Ecclésia Olasz országban az imperium jussát.* Azont ugyan bő beszéddel tanittya Justus Lipsius præfatione *Admirandorum.* Hasonlóképpen Sigonius-is lib. 3. de regno Italiæ.

Illy hirtelen kezdvén azért a' Pápa világi földi Uraságában nevekedni, nagyobra kezde vágyódni, és mivel ez idő tájban a' Franciai Királyok és Németh Császárok nagyobbára igen gorombák és tudatlanok valának, el-hiteté vélek a' Pápa, hogy az Imperium és mind az Országok a' Pápa adománnya volna, és hogy őtet illetné az országoknak el-osztogatása, ugy hogy a' kiknek akarná azokat adni, és a' kiktůl akarná, el-venni, szabadságában vólna. Ha ki a' Császárok vagy Herczegek köz-

zůl

zûl kezo alá talál vala szőlni, azt mindgyárt a' Pápa a' Pápai baromi menykővel ûti vala agyon, és örök tűzre pokolra veti vala, sőt az országot tőle eltiltya és prædára s' ragadományra bocsáttya vala; Igy cselekedék a' XI-dik Seculumban, 1073. esztendő tájban VII-dik Gergely Pápa, ki Hildebrándnak-is neveztetik. E' lőn első a' ki IV-dik Henrik Császárt, ki a' Pápa kegyetlenségét gyûlőli vala, és helyette Gilbertet a' Ravennai Pûspőkőt, ki III-dik Kelemennek mondatik, tőtte vóla Romai Pûspőkké, excommunicálá, királyi tisztitől meg-foszta, ez ideig hallátlan példa szerint a' Császárságból le-tévé, a' hozzá való hit kötelesség alól a' Németh országi nagy rendeket fel-szabaditván, még az ellenség táborát-is ellene kőszőrûlvén. A' hiſtóriát rővideden igy érczed. A' mig Henrik Császár Goslariában mulatozik, az idő alatt a' Császár hire nelkûl a' Rómaiak Hildebrandot ki hetedik Gergely Pápának neveztetik tőlök Pápává; mellyet a' Császár meg-értvén követét Rómában el-kûldi, hogy mind a' Rómaiak és mind a' Pápa ez iránt a' mi abban a' Császárt illeti, a' Császárnak adnák-meg és a' szerint ő néki eleget tennének, Enged a' Pápa a' Császár és Fejedelmek tetszésének, és a' Császártul tisztiben meg-erősittetik. Mindazáltal a' Pápa csak hamar a' Császári méltóságot lába alá kezdé vetni és tapodni; mert Henrik Császárt Simoniával vádolván és nagy fennyen néki parancsolván Rómában czitálá. Ezt halván és értvén e' vitéz Császár a' Püspőköket és Gárdgyá-

nokat öszve gyüjti Wormatiában, a' hol azt végezik, hogy mivel roſz uton és modon jutott vólna Hildebránd a' Pápaſághoz; a' Fópapi tiſztre nem méltó, minekokáért illendő hogy abból mint olyan ember ki-vetteſsék, mellyet egyſzermind a' Király, követei által-is Rómában meg-izene. De Hildebránd Pápa ettül meg nem ijjede; hanem a' Csáſzárt, hogy ſzavát nem fogadá és czitátiójára Rómában nem mene, első lón a' ki nagy átok alá veté, Csáſzárságától és Királyi titulusától megfoſztá, és ötet a' Pártos alatta valóknak tetſzéſek alá veté. Félvén Henrik Csáſzár ellenségitül, feleségével és kicsinded gyermekecskéjével Burgundián és Sabaudián által a' nagy hideg télben élete nagy koczkáztatásával Olaſz országban méne, hogy a' Pápát meg-kérlellye. De a' Pápa rutul bánék e' vitéz Csáſzárral. Mivel királyi köntöſit le-vetvén paraſzt öltözetben mezitláb a' nagy erős hidegben üres gyomorral harmad nap alat késő eſtvéig kénſzerittették a' Pápa feleleti után leſeſkedni. Negyed nap oſztán a' Pápához bé-bocsátatván, kemény conditiók alatt óldoztatik-fel az átok alól. (1) Hogy annak idejében a' rápa ſzéki elött jelennék-meg, hadd a' Pápa tenne itiletet dolgáról. (2) Hogy a' Fejedelmek vádgyára felelne-meg. (3) Hogy ha convincaltatnék az Imperium mellől állana-el. (4) Hogy ſoha ſemmi időben érette boſſut állani nem igyekeznék. (5) Hogy az idő alatt kevés cselédgyével edgyütt Spirában magános életet élne, és hogy kózónſéges

ges név alatt semmit ne cselekednék. (6) Hogy az övéinek hiteket és hitbéli kötelességeket mellyel hozzá eskűttenek vólt, engedné-le. (7) Hogy maga mellől tanácsosit és jóakaróit kűldené-el, &c. E' dolgot az Olasz Országi nagy rendek meg-értvén felette igen meg-botránkoznak a' Császárban, látván hogy magát olly ocsmányul olly Pápának bocsátotta vólna alája, a' ki gonosz és tilalmas mesterség által csusza-bé a' Pápaságban, és a' ki gyilkossággal és paráznasággal, mindent meg-undokitott vala; Mivel ezzel a' Császár a' következendő maradékoknak felette rut példát, és az imperiumnak el-törölhetetlen mocskot hagyott vólna fenn. Henrik a' Pápával való meg-alkuvásból elmenvén, a' Pápa parancsolattyára Császárságra választatik, Rudolphus a' Sveviai Herczeg, kinek a' Pápa illyen iráſſal kűldé-el a' koronát: Petra dedit Petro, Petrus diadema Rudolpho. Az az, *A' koronát a' kősziklа adta Péternek és Péter Rudolphusnak.* Henrik Németh Országban meg-térvén, harmadik útközeten Rudolphust igen meg-veré, kinek az útközeten keze el-elvén, Henrik szeme előtt meg-hala, 1080 esztendőben. Rudolphus helyében állattaték Hermannus Lutzelburgius, kit Henrik, a' kapu sarkastul le-szakadván, többekkel edgyütt meg-nyomorita. Következendő esztendőben Henrik Olasz országban bé-mégyen, és Romát, mivel azt az őrizők rosszul őrizék, el-foglallya, és Hildébrand Pápát igen nagy szorongattatásra juttattya, és helyében III-dik Kelemen Pápát

a' Ravennai Erſeket, ki már fő papi kőntősben ől-tőzőtt vala, a' Péter templomában bé-vezeti. Azonban Hildebránd Pápa-is nem nyugſzik, ha-nem Henrik után, mint veſztheſſe-el ótet, titkon ólálkodik. Orozva azért a' Templom gerendáira kőveket hordat, és ott azokat ugy rakattya, hogy a' mikor a' Csáſzár a' templomban kónyörgeni bémenne, tehát a' Csáſzár fejére a' kővek a' templom-béli kőnyörgés alkalmatoſságával hullanának-le. De az Ur Iſten e' latorságot el nem ſzenvedé, ha-nem csudálatosképpen ki-nyilatkoztatá; mert a' ſzolga a' kire Hildebrand a' gerendára a' kő hordáſt bizta vala, addig igazgattya a' gerendán a' nagy követ, hogy egyſzer a' nagy kő félen dűl, és az ſzolga véle nem birván, mind kőveſtűl alá eſik s' meg-hal. Meg-értvén ezt Hildebránd Pápa el-ſzalad, és Salernomban a' Normannuſokhoz mégyen. Azért az Orſzág Gyűlésében a' Pápaság-ból ki-vettetik, a' hol ſzámkivetteté-ben, vagy bú-jában vagy lelki iſméretinek bűnei felől való mar-dosásában hala-meg. Hildebrand ágyaſa Mathil-da értvén Ura halálát, Victort, ki Deſideriuſnak-is hivattatik vala a' Beneventomi Dux fiát, ki Caſſi-nomi Gárdgyán vala, viſzi-bé a' Pápai ſzékben. Ez Henrik Csáſzár és Kelemen Pápa ellen, a' Hil-debrand réſzét kezdé igen óltalmazni; de nem ſo-káig viheté a' dolgot, mert a' miſén a' ſubdiaconuſ-ſa a' pohárban mérget vetvén életét el-fogyatá. Ez lőtt 1086. s' 87. eſtendőben. Victor után 2-dik Orbán Pápa ül-bé a' Romai Papi ſzékben. Ez Or-

tónak-

tónak-is hivatik, és a' zenebonára nézve, a' mellyet indított vala, Turbanusnak. Benno Cardinál hivja, Cœcus turbonak, *vak forgó szélnek, szakadás csinálónak és Ariánusok társának, ugymint ki az ő Hildebrándussával edgyűtt a' mélységre szállott le* Ez Urbánus a' Constántiai Püspöknek levelet ira, intvén ötet arra, hogy gyülést hirdetvén III-dik Kelemen Pápát, kinek ő ellenében vetett Pápa vala, és IV-dik Henrik Császárt ujjobban excommunicállya. Claræmontomban azért ez Urbanus Pápa Conciliomot gyujt és azt végezi, hogy az Ecclésia semmi ßólgálat alá nem kőteleztetett, hanem attul szabados. Hildebrand példáját kővetvén a' Püspökök investituráját a' Császárok kezéből ki-üti. A' Mediolánomi Püspöknek palástot ád. Azonban Henrik Csáßár ujjobban bé-mégyen Olasz orßágban, és Orbán Pápát igen meg-nyomorgattya, 1090 eßtendő táján. De még sem lőn vége a' Pápai kegyetlenségnek. Mert Orbán Pápa Conrádot a' IV-dik Henrik fiát édes Attya ellen kőszőrűli, ki Attya ellen fel-kelvén, édes Attyát proscribalá. Ez lőtt 1099 eßtendő tájban. A' nagy itéletű Isten ez édes szűlő Attya ellen támadott Conrádot nyomossá e' földön nem tévé, hanem csak hamar az élők kőzzül ki-vágá. Meg-hala Orbán Pápa is, és helyében a' Romai Püspöki székben II-dik Paschális nevű Pápa űle 1099 eßtendöben. E' Paschalis, ki Raynerus vagy Reginerus Barátnak is hivatik vala elébb a' székben űlni nem akara; hanem az egéß népnek háromßor kelle fel-kiáltani e' szókkal.

Sanctus Petrus Raynerum optimum virum elegit. Az az, *A' szent Péter Raynert a' jó embert választotta.* Consecraltatásakor az Imperium czimerét, a' bársont, a' botot vagy királyi pálczát, a' Coronát, a' szablyát a' rajta függő kölcsökkal egyben magához vévé. III-dik Kelemen pápa hólta után három Pápák vettetének e' paschálisnak ellenében, de azokat kardot kapván le-csendesité, és őrők tömlőczre kárhoztatá. E' miatt sem nyughaték szegény IV-dik Henrik Császár, hanem tűle excommunicáltatván a' fiát V-dik Henriket édes Attya ellen fel-támasztá. A' fia a' püspökőktül el-csábittatván, tisztit-is, mellyet a' természet belé óltott vala, el-felejtvén, Attya ellen indula, a' hol elsőben a' fia az Attyátul igen meg-veretik; de az után az Attya orozva meg-ragadtatik, a' Császárságból le-tétetik és olly szegénységre juttatik, hogy alig vólna a' mindennapi kenyere; jóllehet kőnyhullatással kérné azt, ezt mondván: Miseremini mei vos saltem, ô amici mei, quia manus Domini me tetigit! Az az, *Kőnyőrüllyetek én rajtam, akar csak ti oh én barátim, mert az Urnak keze vert-meg engemet!* Végre e' Császári méltoság igaz óltalmazó fejedelme s' jó Csáßára, nagy ßükségben lelkének nagy keserűségében Leodiom Városában őrizet alatt hala-meg, hagyván maga után pártos fiát V-dik Henriket, ki igen Istentelenül bánék véle a' Császárságban. Szegény IV-dik Henriken még hólta után-is dűhőskődék e' fene bestia természetű Paschális pápa. Mivel a' Császár testét őt esztendők

dők alatt a' temetéstûl el tiltya. E' paschalis Pápa meg-hala 1118 esztendô tájban, kinek helyében IIdik Gélasius ûlteték a' Székben. Ezt Cincius Frangepán Romai fô ember, mivel hogy a' Császár consensussa nélkûl akar vala a' Székben bé-ûlni, nyakon ragadgya, a' földhöz veri és lábaival meg-tapodgya; de az után a' Rómaiak által ujjobban a' Széket el-foglallya. Azonban V-dik Henrik Császár e' Gelasius Pápát Rómából ki-ûzi, és ellenében 8-dik Gergely Pápát veti és teszi.

Gelasius Pápa Galliában a' Pisa városbélieknél Sánkivetésben lévén Capuában gyûlést hirdet, a' holott Henrik császárt 8-dik Gergely Pápával egygyûtt kárhoztatá. Ez alig ûle esztendôt a' Székben; hirtelen el-hala, kinek helyében II Calixtus ûltettetik a' Pápai Székben, 1119 esztendôben. E' tekeré-ki V-dik Henrik Császár kezébôl az Imperiom látható és tapasztalható rettenetes nagy kárával Wormatiában az Orság gyûlésében a' papi Urak investituráját, mivel Henrik fél vala mind a' Fejedelmek párt utésétûl, mind pedig a' Pápa brutum fulmenétôl, az az, baromi menydörgô átkától. Azon vala e' Calixtus, hogy senkinek szabad ne lenne a' Pápát meg-itélni. Calixtus meg-hal, 1125 esztendôben, és helyette II-dik Honorius választatik és ûltettetik-bé a' Pápai Székben. Ez meghala, és II-dik Innocentius foglallya-el Székit. Ez Innocentius a' Siciliai Herczeggel Rogeriussal való hadakozásáról igen hires. Ennek bajnak Pápa társa vala II-dik Anacletus Pápa, a' Rogeriust, Siciliai

Herczegnek és Apuliai Királynak proclamálá, és Rogerius segitségével Innocentiust a' Székből le-is veté. De Innocentius Lotarius Császár segitségéhez folyamodék, kinek segitsége által ujjonnan a' Széket el-foglallya. Lotharius ebbéli munkájáért kivánnya vissza a' Pápától az investiturát; de Bernhárd esedezésére le-engedi, és az imperiális városokat el-foglallya. Ezen Pápa Rogeriusnak a' Sicilia Országát meg-erősíti; mely ez időtől fogva Péter patrimoniomának mondatott. Innocentius után következek Cœlestinus; az után ismét II-dik Lucius. E' Luciustul midőn a' Rómaiak kivánnák, hogy régi törvényeket s' szokásokat tartaná-meg s' állatná-fel, kiváltképpen a' város Senatori tételekről, ellene veti magát a' Rómaiaknak, és őket kiátkozza; de midőn Lucius, a' Senatorokat Tanács Urakat és Jordanus nevű Fő embert, kit hadnagyokká tőttek vala, a' Capitoliomban meg-szállotta és boritotta vólna, ugy hagyittatik egy kővel, hogy ottan sőrnyű halállal meg-hal. Ez lőtt 1145 esztendőben. E' Lucius hólta után, az uj Pápa választásakor a' Római Tanács és Nép nem lészen jelen; mivel Lucius Pápa mind a' Tanácsot, mind az egész Római népet átok alá rekesztette vala, és még az átok alól fel nem szabadultak vala; mely dolog az után-is szokásban méne, sőt idő jártában még a' Clerust-is a' Pápa választásából ki-rekesztik, és csak a' Cardinálok koporiták a' Pápa választása jussát, magoknak. Látod hogy jó bé az ujság! IV-dik Adrianus Pápa, 1154 esztendőben

fog-

foglallya-el a' Romai Papi széket. Ez hogy Pápává tétetik, azonnal a Rómaiak hozzá mennek, azon kérvén őtet, hogy a' Senatus, azaz, Tanács választása jusát, hatalmát, a' régi szokás szerint adná viszsza nékiek. Fel csattan rajta a' Pápa, es nem hogy viszsza adná, sőt mindgyárt átok alá rekeszti őket érette, ezt vetvén utánna, hogy már a' Város igazgatása ő nékie adattatott. Amaz nagy emlekezetű vitéz Friderik Császárnak, ki a' Pápák fel-fuvalkodságának nagy pőrölye vala, mennyi baja vala ez Hadrián Pápával! Egykor a' Pápa a' lováról le-szálván, a' Császár a' bal kengyelét fogja-meg, mellyen a' Pápa meg-indulván fedi a' Császárt, hogy miért nem a' jobb kengyelét, hanem a' balt fogta vólna meg? Melyre a' Császár azt feleli, hogy *ő nem szokott affele tiszthez.* Ezen Császár valóban nehezen tekeré ki e' Pápa kezébűl a' koronát.

Vedd eszedben ember e' hamiság titkát mint a' Sátány lelki konkolyát, hogy ment elő: Régen a' Császárok a' Papok kezébűl csak azért vészik vala-el a' koronát, hogy lenne bizonyságul, hogy ők keresztyén és nem pogány Császárok volnának, nem pedig azért, hogy azzal adatnék nékik Császári hatalom, a' mint vélekedik vala e' Római Pápa, és ma-is állattyák a' Pápások. Mert elsőben-is Első Leo Nap-keleti Császár cselekedé ezt 457 esztendőben. Ki-is nem a' Római Pápától, hanem a' Constancinápolyi Pátriárkától vévé-el a' koronát. Második lén Valerius Anastasius Napkeleti Csá-

Császár, ki-is Leo Császár nyomdokát akarván ez iránt követni, a' Constancinápolyi Pátriárchától, elsőben a' közönséges keresztyéni hitről vallást tévén, 491 esztendőben vévé-el a' Coronát. Az után a' Hatodik seculomban ezent kezdék más Császárok-is követni. Első Justinus nevű Császár lőn az első, a' ki meg-engedé, hogy Első János Romai Pápa tenné fejében a' koronát. Ezen fundállyák ma a' Római Pápák jussokat; de óh mely messze esnek tőlle! Messze esék ez IV-dik Adrianus Pápa-is; mert imé nehezen vájja-ki kőrmei közzül a' vitéz Friderik Császár a' koronát! Egykor Adrianus azt kezdi erősen Friderik előtt állatni, hogy a' Császárok az ő beneficioma jó-tételeménye által birnák Olasz Országot, és az Imperiomot, mellyet halván a' Császár igen keménnyen ősze kapa a' Pápával; de az után a' Pápa szavát lágyitani kezdi, s' úgy tészi-le a' Császár-is haragját. Nagy és külömb külömb féle bajai és harczai valának e' vitéz Friderieknek a' Pápákkal, kivál-képpen a' Longobardiai Ország javainak el-osztogatása jussa authoritássa végett. E' vitéz Császárt sokképpen akará el-veszteni meg-nevezett Adrianus Pápa, mind azért hogy e' Pápának egykor a' mint mondám lováról le-szállásakor a' Császár a' bal kengyelét fogta vólt-meg és nem a' jobb felől valót; mind penig hogy a' Császár neve a' Pápa neve eleiben tétetett vala. Ezért kiváltképpen neheztelle a' Csákárra; mindazonáltal a' Császár e' Pápának emberül ellene álla, és egy-szerszmind néki meg-hagyá es parancsolá, hogy e-

lőtte

lőtte való Lotharius Császárnak képét, a' mellyet a' Lateranomban gyalázatra tétetett vólna ki, el-tőrőllye. E' Pápa az ő Pápaságának tellyes idejét csak Wilhelmus Siculusok Királlya ki Apuliát el-foglalá ellen való hadakozásában tőlté-el. A' mely városok Fridericus Császártul el-pártoltak és ollene őszve eskűttenek vala, ez Adrian Pápa magát e' Császár ellen azokhoz adá. Sőt egykor egy gyilkost ugyan reá-is kőszörűle és fel-űltete, hogy udvari bolondnak szine alatt e' Friderik Barbarossa nevű vitéz Császárt őllye-meg; végben-is viszi vala ám a' Pápa kivánságát, ha a' Császár az ablakon az ott el-folyó vizben ki nem szökik vala. Másszor ismét ezen Pápa egy Arabiabéli embert szegezze néki, hogy a' Császár kőntösét olly méreggel a' mely csak a' meg-illetésével-is a' Császárt meg-ölné, meg-vesztegetné; de Isten e' latorságot-is csudálatosképpen ki-nyilatkoztatá, ki miatt az Arabsnak az akasztófa lőn koporsója. Végre a' bőlcs itéletű Isten, e' telhetetlen s' királyi vért szomjuhozó Adrián Pápa torkát, egy legyecske által tőlte és dugá-bé; mely a' Pápa szájában bé-repűlvén semmi mesterséggel torkábul ki nem vétethetek, hanem meg kelle fuladni miatta. Adrián Pápa meg-hal és III Sándor Pápa választatik helyében. E' miatt sem nyughatik Friderik Barbarossa Császár; mert ő ellene egész Olasz Országot fel-indittya és a' párt ütésre s' tűlle valo el-szakadásra kiszteti; minek okájért kénszerittetik Friderik Rómában menni. Megyévén e' Csaszár Rómát és azt el-foglalván, a' Pápais il-

is illára vesi dolgát, és kezd a' Császár előtt szaladni; utánna a' Csábár-is, és a' Tengeren mind Velenczéig kergeti; meg-is ragadgya vala Pápa uramat, ha a' Velenczések a' Pápa segitségére nem érkeznek vala. Végre Friderik Csábár, hogy a' fegyverbe álló zenebonás Német Országot le-csendesithetné, magát a' Pápa lábai alá veté, ki a' nagy Császár nyakát lator lábaival, az ő Pápai alázatosságának bösége szerint, meg-tapodá, a' Soltárból imez igéket hozván elő: *Az Aspis kigyón és Basiliscuson jársz.* Kinek ezt feleli a' Császár: *Nem néked, hanem Péternek.* Kire igy felel viszsza a' Pápa: *Nékem-is, Péternek-is.* Látod világ mint bánnak a' bólgák szólgái a' Császárokkal és hogy gyakorollyák ez világi nem régen kezekhez akadott és koporitott Uraságokat! Ezen Sándor Papa lőn azis, a' ki II-dik Henrik nevű Angliai Kiralyt megvesszőzteté. III-dik Sándor Pápa után, a' szekben 3-dik Lucius Pápa ůle. Ez Rómában a' Consulok, az az, Tanács-Urak nevét el-akarja vala törleni, de a' nép ezért ellene fel-kelvén őtet a' városból ki-veti, társait és barátit szamár hátára feltolyatván a' városon béllyel hordoztattya, és semeket ki vájatván ŏleti-meg, maga pedig a' Pápa Veronában szalad és 1182 esztendő tájban átokkal fenyegeti a' Rómaiakat. Lucius után a' Pápaságban III-dik Orbán Pápa lépék-bé, 1184. Ez-is ama zenebonára nézve, a' mellyet az imperiumban indita, Turbanusnak hivaték. Ez el-végezte vala magában hogy az ő szándékat meg-gátoló

Csá-

Császár ellen a' baromi menykö anathema átka fegyveréhez nyullyon, de hogy Guidonak a' Jerusálem utolsó királlyának és szent kereszt nek el-esését hallá, bánattyában meg-hala, 1186 esztendö forgásában. III. Orbán Pápa után 8-dik Gergely, és az után III-dik Kelemen következék a' Romai Papi ízékben, 1188 esztendöben. Nézd ezt ember e' mit csinál! halván hogy Wilhelmus a' Siciliai király magzat nélkül meg-hólt vólna, ottan Sicilia Országot Péter patrimoniuma szine alatt magához koporittya. Ennek hólta után a' Pápaság III-dik Cœlestinus Pápára szálla, 1191 esztendö tájban. Lator ember vala ez. Mert VI. Henrik Császárnak, egy felöl a' koronát lábaival fejében tészi, más felöl pedig ki-üti. Ez után a' Pápaságban III-dik Innocentius Pápa lépék-bé. Mit csinál ez? Ez olly hatalmat tulajdonita magának, hogy szabadoffan ha néki tetszenék, a' Császárokat székekböl le-vethetné, a' honnét ámerös eskövéssel azon ugyan meg-eskövék, hogy ö vagy a' maga koronáját veszti-el, vagy hogy Philepttül a' koronát el-vészi. Ki-átkozá azért ottan Philepet 1199 esztendö táján, és ellene támasztá Ottót, és az után Bartholdust a' Zaringiai herczeget, a' honnét egész Németh Országot ki-beszélhetetlen inségben és nyomoruságban keveré-bé. Meghala nyavalyás Philep Császár, és edgyezö akaratból Ottót, ki az elött Innocentius Pápának barátya vala, választák helyette Császárnak. Ezt-is mint egy két esztendö mulva e' nyughatatlan el-

méj-

méjû Innocent Pápa ki-átkozza, és ſzékiből le-hãgyittya; de Otto Császár néki könnyen nem engede hanem erőſzakkal-is a' Pápa kezéből a' koronát ki-tekeré mellyel önnön magát-is veſzedelembe ejté. Mert a' Pápa Siciliának Királlyát Friderikét a' Császár ellen támaſztá, kinek ugyan Otto a' Rhenus mellé táborával emberûl eleiben ki-ſzálla, hogy által ne bocsátaná; de ſzegény Ottó a' Császárságból ki-vettetvén mindenektûl elhagyatik, és Saxoniában meg-térvén Brunſvigа nevû városban, bánattyában, vagy a' mint némellyek irják, vér-has miátt meg-hala. Abbas Urſpergenſis in Cronico, Innocentius Tertiuſtól fel- lázzaſtott hadrol akarván irni igy ſzóll. Tunc cœperunt multiplicari mala in terris. Ortæ ſi quidem ſunt in hominibus ſimultates, doli, perfidiæ, traditiones, ut ſe in vicem tradant in mortem & interitum. Az az, *Akkor kezdének a' gonoſzok e' földön meg-ſokaſodni. Mert származának az emberek közzé ſin mutatáſok, álnokságok, hit ſzegéſek, árultatáſok, annyira, hogy egyik a' máſikat halálra és veſzedelemre adná.* Innocentius-is meg-hala, és a' Pápaság III-dik Honoriuſra ſzálla, és arról IX-dik Gergely Pápára, a' 13-dik Seculumban, 1227 eſtendőben. Effelől azt irják, hogy erre mint egy örökség ſzerint ſálla a' Császárok gyülöléſe. Szegény II-dik Friderik nek valóban nagy baja vala e' miatt. A' Páleſtinai hadban, mellyet ſzent hadnak hivnak, a' Pápa Friderik Császárt a' Szultánnak el-árulá; de a' Szultán e' vitéz Császár virtuſát, jó

sát, jó maga viselését csudálván, Jerusálemet a' Szent kereszttel edgyütt Frideriknek viszsza adgya, és vé-le tiz esztendeig való frigyet, békeséget tészen. Kapván ez alkalmatosságon a' Pápa, a' Császárt hogy az ellenséggel frigyet kötött, érette ki-átkozza; Haza menvén a' Császár ez átok alól való fel-szabadulásért két millio pénzt ád e' Pápának, de még ezzel sem találja kedvét e' mérges embernek; mivel midőn e' császár a' Pápa lábát akarná meg-csókolni, a' le-hajlásban ajakával a' Pápa térdét érni meg-találja, mellyen meg-indulván a' Pápa Henriket a' Császár édes fiát édes Attya ellen támasztya: de az útközeten az Attya a' fián erőt vészen, és ótet meg-fogja s' tömlöczben vetteti. Midőn harmadszoris e' telhetetlen Pápa Frideriket ki-átkozná, a' Pápának illyen szókkal ira viszszá:

Roma diu titubans variis erroribus acta
Corruet & mundi desinet esse caput. Azaz:
Sok tévelygésektől hányattatott habzó Róma
El esik, s' ez világnak nem lészen feje s' úra,

Végre a' Császár Mediolanumot meg-szállya, és e' Pápát ki a' Mediolanombélieknek jó akarója, néki pedig mindenha ellensége vala, oly nagy insségre juttattya, hogy e' 9-dik Gergely Pápának a' processiókon mezit láb kelle a' Péter és Pál fejeit széllyel hordozni. Azonban e' Pápa más mestersé get gondol-ki, leselkedvén a' Császár élete után, azon vagyon mint fogyathatná aztel. Végre egy tudós Petrus de Vineâ nevű törvény tudó embert, ki az előtt a' Császári mélósagnak nagy óltalmazója

vala, arra vészen és kénszerit, hogy a' Császárt méreggel meg-éteſſe. De Iſten ez utálatos practikát és csalárdságot-is a' Császár Orvos Doctora által ki-nyilatkoztattya. Mellyet midőn a' Császár meg értet vólna e' szókra takada-ki: *Jaj nékem* (ugymond) *Péter az én lelkemnek fele része, halálos cselt vét éllékem, ez után már kinek hidgyek!* Gergely Papa meg-hala és IV-dik Cœleſtinus Papa szálla helyében. Láſd ebben-is az álnokságnak titkát és szemléllyed! Mert ez is edgyik lábával a' Császárnak a' koronát fejében teſzi, a' másikkal pedig ki-ûti 1241 eſztendöben. Tized napot alig uralkodhaték a' székben, hanem vén és beteges ember lévén meg-hala és IV-dik Innocentius válaſztatik 1233 eſztendőben Pápává. Ez idejében meg-takada a' succeſſió, és fejetlen lőn a' Pápás Római Eccléſia; mert minek előtte ezt Pápává emelnék, a' Római szék egész eſztendeig, nyólcz hólnapig és tizenőt napig vala Papa nélkül; mivel II-dik Friderik Császár edgynéhány Kardinálokat fogságban vetett vala. Ez Innocent Pápa Friderik Császárnak barátyából ellenségévé válik. Mert Burgundiának Lugdunom nevű Városában 1245 eſztendőben Conciliomot hirdetvén, minek előtte a' Császárt meg-hallaná, ki-átkozá, és két Császárt vete ellene: Elsőben Henricus Landgraviuſt, és hogy ez meg-hala, az után Wilhelmuſt a' Hollandiai Herczeget, és mindennek valaki Friderik ellen támadna örök életet, bűn bocsánatot és a' purgatoriombul való ki-ſzabaduláſt ígére. Hogy szándékát

dékát jobb módgyával véghez viheſſe nézd ember, e' ravaſz róka mit csinál! Szent háromság ünnepe napján 1244 eſztendőben, pünkösd havának 29 napján, tiz Kardinálokat emel, adván nékik edgyenként ily okon, veres süveget, hogy valamikor a' sövegre tekintenének, pápához való hűségekről meg-emlekeznének, és azt még vérek hullásával-is óltalmaznák. Meg-hal azonban és hólta után IV-dik Sándor Pápa foglallya-el a' Romai Papi ſzéket, A. C. 1254. Ez a' mint Matthæus Pariſienſis irja, Angliát kűlömb kűlömb féle erőſsek ſzerént való adózáſſal nyomorgatá; a' Prælatuſokat, Papi Urakat, mint egy ökröket és ſzamárokat pénzen el-adá, Manfrieduſt Friderik fiát ki-átkozá. Látod az álnokság titkát s' ujságát! IV-dik Sándor után IV-dik orbán, és az után IV-dik Kelemen Pápa űle a' ſzékben, 1265 eſztendőben. Ez Károlyt az Andegavai Herczeget Siciliai Királynak mondá, és attul eſztendőnként adóban negyven ezer aranyat kivána. Conradinuſt, Conrád fiát második Friderik unokáját, hogy az Attya Orſzágát kérné viſzſza, mint egy ártatlan báránt, meg ölettetéſre a' mészárſzékre adá. El-árulá nyavalyáſt, ésmeg-parancsolá Károlynak, hogy Conradinuſt a' mikor Olaſz Orſzágon által mégyen ſeregeſtűl, mint kövér áldozatot a' meg-öléſre az ólárra vigye. III-dik Miklós Pápa 1279 eſztendőben lőn Pápává. Ez, ez ideig hallatlan példára magát Romai Senátorrá tanácscsá tévé, és Károlyt a' Siciliai Királyt a' Romai tanácsból le-veté, csak azért hogy

Károly egy Királyi nemből való szűzet feleségül a' Pápa ócscsének nem ada. E' Pápa Pétert az Arragoniai Királyt a' Tanács Vicariusságátul, megfosztá. Ez után következék, IV Márton Pápa 1281. Ez a' Siciliai Károlynak tiszteit vissa adá, Pétert az Arragoniai királyt ki-átkozá, és a' Királyságot Valesius Cárolynak a' III-dik Philep nevű Galliai Király fiának adá. Ő lőn a' Siciliai pártűtés ősve esküvésének koholója, a' melly Siciliában minden Gallusokra vegső romlást, pusztulást, és halált hoza, sőt ez zűrzavarban annyira kegyetlenkedtek a' Gallusok ellen, hogy még a' terhes Aszszonyi állatoknak sem kedveztenek. Olly ellensége vala e' Pápa a' Németeknek, hogy azt kivánná, hogy egész Németh Ország válnék egy tóvá, a' honnét illyen Epitaphiumot irának feje feliben:

Hic jacet ante chorum subversor Teutonicorum,
Pastor Martinus, extra qui totus ovinus,
Et lupus introrsùm cui nulla redemptio prorsùs;
Sed sit ad inferna detrusus ab arce superna.

Az az: *Itt a' Chorus előtt Németek rontója*
Fekszik Márton Pápa, kinek ő ruhája
Kivül bárány köntős; de bélől farkassá
Változott, váltsága, kinek nem leszsz soha:
Sőt a' felső székből vettessék pokolra.

Bóldog Isten, hát 8-dik Bonifacius, kit 1294 esztendőben tőnek Pápává, mire nem vetemedék! E' magát mind az idő szerént valókban mind a' lelkiekben e' világnak Monárchájának egyedül való urának mondá. Azt-is állatá, hogy a' Pápának

sza-

szabad a' Pápaságot le-tenni, és hogy a' Pápát nem szabad meg-ítilni, ha szintén számlálhatatlan lelkeket magával edgyûtt a' gehennában le-tasszit-is. Philepet a' Galliai Királyt ki-átkozá, és annak maradékát negyed iziglen az Eccléſiából ki-tiltá. A' Gibellinuſokat, kik Olasz országban a' Császárok méltóságát a' Guelfuſok ellen óltalmazzák vala, ſokképpen ûldözé. Ezeknek Pûſpökje Porchetus Spinola, Vorágó Jakab után valaſztatik Erſekségre, és hogy a' Pápától tiſztiben confirmáltatnék Romában mégyen, az napon a' mellyen a' homlokok hamuval ſzoktak meg-bélyegeztetni; a' többi között Porchetuſ-is a' Pápa lábai eleiben, hadd az ô homloka-is hamunak kereſztivel pecsételtetnék-meg le-esik, kapja a' Pápa a' hamvas fazékat és az Erſeket ugy ûti véle arczúl, hogy a' ſzeme-is megtelik hamúval, illyen ſzókat vetvén utánna. *Emlekezzél-meg róla, hogy Gibellinus vagy és a' több Gibellinuſokkal edgyûtt néked-is hamuvá kell válnod.* Ezen Pápa 1300 eſztendôben Bóldog Aſſony havában, a' hónak és Innepnek elsô napján Pápai ôltözetben méne-bé az iſteni ſzolgálatra, bárſonyban és ſelyemben ôltözvén, és arannyal s' gyöngyökkel magát meg-ékeſittetvén. Más nap pedig Császári ékeſségekkel meg-ékeſittetvén, pánczélt, Császári koronát fejében vévén és viſelvén, és két fegyvert parancsolván hogy elôtte vinnének illyen proclamatioval mutatá-meg magát: *Ihon itt két fegyver, ihon itt két fegyver.* A' hol lelki és világi uraságát akará e' két fegyverrel példáztatni. E-

zen Pápa minek utánna Austriai Első Albértet nem akarná a' Császárságban confirmálni. Virág vasárnap a' koronát maga fejében tészi, és Császári öltözetben fel-öltözvén ki-mégyen arra rendeltetett helyre, ezt mondván. *Egó sum Pápa & Cæsar.* Az az, *En vagyok mind Pápa s' mind Császar.* Lásd-meg Cranziust, Platinát, és többeket, a' kik ennek életéről irtanak. Effelől mondgyák vala. Intravit ut vulpes, regnavit ut leo, mortuus est ut Canis. Az az, *A' székben bé-méne mint róka, uralkodék mint oroszlány, és meg-hala mint az eb.* Bár hogy róka módon mászva és csuszva-bé a' székben; mert előtte lévő jámbor V-dik Cælestinus nevű Pápát igen ravaszul vévé reája. Mert éjjel az ágyasházát meg-furván egy csőőt bocsáta bé a' Pápa fűle felé, mellyen szűntelen ezt kezdé kiáltani. *Cœlestine, Cœlestine, tedd le a' Pápaságot, ha idvezűlni akarsz: Ez a' dolog à te erőd felett vagyon.* Nyavalyás Cælestinus Pápa, ezt ísteni jelenetnek itélvén lenni, mint tehesse-le a' Pápaságot azon gondolkodik: Bonifacio serényen forgolodik és kéb itt ez iránt való kétséget Cœlestin9 elméjébűl ki-verni. Le tészi azért Cœlestinus a' Pápaságot; és azt Bonifacius 8, mint az éh Oroslán a' régen várt és ohajtott prédát el-kapja és magának koporittya. Ottan ő bezzeg mint kegyetlen Oroszlány kezde uralkodni. Mert midőn Cœlestinusnak minden esze, kedve, a' volna, hogy ő a' remetében vagy pusztában viszsza menne, és magát ott meg-vonná, es már alattomban utnak-is eredne, tehát ez

Boni-

Bonifacius utánna kûld és ôtet minden igaz ok nélkûl meg-ragadtattya és erôs ôrizet alatt a' tömlôczben vetteti, a' hol szegény Cœlestinus bánattyában ám meg-hala. *Meg-hala Bonifaciusis mint eb.* Mert mikor immár a' Jubilæus esztendôbôl gyûjtött számtalan sok kincsét akarná számlálni, Philep a' Galliai Király, a' vele való koczódáskt meg-unván, alattomban egy Guilielmus Nogaretius hû emberét, reá kûldi e' Pápára, ki e' Pápát Anagniában meg-ragadgya, a' Franciai Király széki eleiben czitállya, nyakánál fogva vondozza és hogy ellene akarna állani vas kesztyûjével arczul veri, és mellette lévô vitézekkel zabolátlan lóra, arczal a' ló farka felé ûltetvén, Rómában nyargaltattya, a' hol szomoruságában harmincz ôtôd napra meghala. Lásd-meg Plátinát in vitâ Cœlestini & Bonifacii octavi, Ranulph. in Poly Chron. lib 7. cap. 39. Walsingát in Cronic. Cronicor. Monfortensi, Fasicul. temporum. Ennek halála alkalmatosságával a' meg-nevezett helyen igy szóll Platina: *Igy hal pedig meg amaʼ Bonifacius, a' ki a' császároknak, királyoknak, feiedelmeknek, nemzeteknek és népeknek inkáb félelmet akar vala, hogy sem mint valláſt, elmékben önteni: és a' ki az ô elméje akarattya szerént azon igyekezik vala, hogy országokat osztogassonés elvegyen, az embereket el-kergethesse és tetszése szerint vészesza vihesse, à minden felôl gyûlt és gyûtött aranyas, jobban hogy sem mint ki-mondhatnók szemjuhozván.*

A' XIV-dik százban 1305. V-dik Kelemen Pápa annyira méne el a' dologban, hogy ugyan, a' hoz-

zája való eskűvésben formulát ira a' Császárnak, a' mellyet még ma-is a' Pápa meg-kiván a' Császártul; a' melly igy vala: Ego Romanorum Rex, jam futurus Imperator, coram Deo & B. Petro, juro me fore protectorem Romani Pontificis & Romanæ Ecclesiæ quàm diu vixeró: ita me Deus adjuvet & sancta Evangelia. Az az, *En Romai Király, ki már Romai Császárrá leszek, Isten és boldog Péter előtt eskűszóm azon, hogy oltalmazója leszek a' Romai Főpapnak és a' Romai Ecclésiának mind addig mig élek, ugy segéllyen engem az Isten és a' szent Evangeliumok.* Erre akarják vala Henricus Septimus Romai Császárt-is venni Romában a' Cardinálok, midőn a' Pápa távul létében a' Romai koronával meg-koronáznák. Kiknek emberűl meg-felele a' Császár ezt mondván: Res mira est, Dominum orbis terrarum, servo servorum præstare homagium. Az az, *Csuda dolog az, hogy a' föld kereksége urának kellessék a' szolgák szolgájának engedelmességet adni.* V-dik Kelemen Pápa meg-hal, és 22-dik János válastatik helyében. Ez hogy az ő Pápai hatalmát a' Görögökre-is ki-terjesztze valóban vala rajta; de szerit nem tehetè, sőt illyen feleletet vón a' Görögöktűl. Potentia tua circa tuos subditos summa sit, nos factum tolerare nolumus, avaritiam tuam explere non possumus. Diabolus verò tecùm, quia Dominus nobiscum. Az az, *A' te hatalmad a' te alattad valókon ám légyen igen nagy, mi a' te kevélységedet el-szenvedni nem akarjuk, a' te fösvénységedet hogy bé-tőltsük tőllünk nem lehet.*

Az

Az ördög pedig te veled, mert az Ur mi velünk.

Tovább mégyen e' János Pápa; mert 1330 eſztendőben Ludovicus Bavarus nevű Csáſzár ellen edictumot promulgál, és Eccléſiánként mindenütt meg-hadgya, hogy minden ídnep napon és Vaſárnapon az ő Excommunicatioja a' kőſség előtt el-olvaſtaſsék. Minek-okáért Ludovicus a' nagy rendek tanácsából e' Jánoſt a' Pápaságból le-vetteti, máſt Válaſztatván helyében. Bezzeg haſznála ennek a' Pápaság: mert hólta után ötven nyólcz millio pénze marada, a' mennyi ő előtte ez ideig csak egy Pápának ſem vala. A' Galliai Krónikák azt tartyák, a' mint Stratemannus irja, hogy Carolus pulcher Franciai Király Filepnek fia, engedte-meg leg elsőben minden Királyok előtt e' Jánoſnak, az Eccléſiai jóknak dézmáját Galliában, és hogy e' nagy préda, a' kettő kőzőtt, ugymint, a' Király és Pápa kőzőtt oſztatott vólna el. A' Pápa pedig ezt azért ſollicitálta, hogy lenne pénze a' Csáſár ellen való hadakozására. VI. dik Kelemen Pápa, 1342 eſztendőben űle-bé a' Pápaſzékben. Valóban nagy baja vala ezzel, Ludovicus Bavarus Romai Csáſzárnak; mert ez, a' jámbor Csáſzárt, Eretneknek, Schiſmaticuſnak, ſzakadáſt csinálónak, kiáltá: A' honnét a' Csáſzárt az Eccléſiából ki-is átkozá, és a' Fejedelmeket arra nógatá hogy helyette más Csáſzárt válaſztanának. Innét imperii Turbonak neveztetik. Hatodik Innocentius Pápa foglalá-el 1352 eſztendőben. Kelemen hólta után a' ſzéket. Ez amaz igaz lelkű

embert, Johannem de rupe sciſſa, mivel ötet Antichriſtuſnak mondá, elevenen meg-égeté. Ezen Pápa publicálá és Confirmálá az Aranyas Bullát a' Norimbergai Országgyülésében. Azután 1378 eſztendőben Hatodik Orbán PáPa ûle-bé a' Romai ſzékben. Ennek idejében lőn ama' nevezetes és igen nagy ſzakadás az Eccléſiában, melyhez ez ideig haſonló nem vólt; mert jollehet már ez 28-dik ſchiſma vala; de ez oly vólt, hogy egéſz ötven eſztendő forgása alatt a' Pápás Eccléſia két fejûn marada, mert más Pápa vala Galliában, más Olaſz Országban; és edgyik a' máſikat kiátkozza vala. Galliában ez időben hárem Pápa vala: Hetedik Kelemen, 13-dik Benedek, és 8dik Kelemen. Orbán Pápa oly bővón obtogattya vala ez időben Rómából az indulgentiákat, bûn bocsánatot, Hetedik Kelemen Pápa ellen, hogy nagy vala ez időben a' hire, hogy Orbán Pápa az egéſz Purgatoriomot kiüreſſitette légyen.

A. 15-dik ſzázban, 1404-ben 7-dik Innocentius tétetik Pápává. Ez az előtt a' Római Pápák ſzakadásának igen nagy ellenzője vala, de hogy Pápává tévék ottan némely becsûlletes ſzemélyek ſzámſzerint tizen edgyen inték arra, hogy immár mivel Iſten jó alkalmatoſságot adott vólna reá néki előbbi jó igyekezeti ſzerint a' ſzakadáſt orvoſolná-meg. De mihelyt e' dûhös Pápa e' tizenegy jeles nemes ſzemélyeknek jóra valo intéſeket hallá, ottan őket meg-ragadtattya, az ablakon ki hányattya, és az után fejeket ſzedetteti; ezt mondván,

ván. *A' szakadások így tollálthathatnak.* IV. dik Eugenius Pápa 1431 esztendőben ûle-bé a' székben. E' lőn a' Magyarok edgyik nagy veszedelme; mert e' kiszteté, Lászlót a' Magyar Királyt az Amurath Törők Császárral tőtt bitinek s' frigyének meg-szegésére és ejtésére a' Várnai nagy veszedelemben. Ennek idejében Conciliom lőn Basileában, melly egész tizenőt esztendőkre terjede; kezdeték pedig 1431. Ebben azt végezék, hogy a' Conciliom felyebb való a' Pápánál. Isként, hogy a' reformatio szűkséges mind a' főre s' mind a' tagokra nézve. Ezen Concilium Eugenius Pápát a' székből le-veti. Azonban az Annatæt, vagy Romai ravást kárhoztatá. Isként, azt-is végezé, hogy a' Pápa le-tétethetik. E' Concilium szabadságán Eugenius Pápa meg-indula és Ferrariában Conciliomot hirdete, 1438. A' hol illyen prætextussal sinnel éle, mintha már ő a' Görögökkel való edgyességet keresné; azért Romában uj Conciliomot hirdete. A' Basileában lévő Atyák pedig olly bűntetés alatt kénszeritik őtet arra hogy hozzájok mennyen, hogy egyébiránt a' Pápaságnélkűl elléssen. ám le-is veték, és V Fœlix Papát választák helyében. De Eugenius Pápa a' Basileai Atyák citatiojokkal nem gondolván, a' nap keleti Császárral Palæologus Jánossal Ferrariában méne: a' hol Josephel a' Constáncinápoli Pátriárchával a' felsőség felett sokat veszekedék; Sőt illyen szót-is ejte. Ubi ego & Imperator & Patriarcha sumus, ibi omnium Christianorum synodus est. Az az, *A' hol én, a' Csá-*

a' Császár és a' Pátriárcha jelen vagyunk, ott vagyon minden Keresztyének Synattya. Ezen Eugenius Pápa nagy ellensége vala a' világosságnak; mert egy jó lelkû Thamás nevû Gallust, mivel hogy azt tanitaná és állatná, hogy az utálatosság el-kezdődnék Romában, meg-ragadtata, és irtózásra méltó rettenetes égetéssel ölé-meg. V-dik vagy némellyek szerént VI-dik Miklos Pápa 1447 esztendőben ûle-bé a' székben. Ez-is III Friderik nevû Romai Császártul illyen hozzá való eskûvésnek formáját tekere-ki. Ego Fridericus Rex Romanorum, adjuvante Domino futurus Imperator: Spondeo & polliceor, atq; juro Deo ac beato Petro: me de cætero protectorem & defensorem fore summi Pontificis & sanctæ Rom. Ecclesiæ in omnibus necessitatibus: ejus custodiendo possessiones, honores & jura; quantum divino fultus fuero adjutorio, sic me Deus adjuvet & sancta Dei Evangelia. Az az, *En Friderik Romaiak Királlya, az Ur segedelmébûl már ez után Imperator: fogadom és igérem, sót eskûszőm Istenre és szent Péterre: hogy én ez után takargatója és óltalmazója lészek a' Főpapnak és a' szent Romai Ecclésianak minden szûkségében; az ő javait, tisztességét és jussát őrizvén: a' mennyiben Isten reá segit, ugy segéllyen engemet az Isten, és az Isten szent Evangélioma.*

Pius Secundus Pápa, ki az előtt Æneas Sylviusnak hivatik vala 1458 esztendőben lépék bé a' Pápaságban. Ez Pápasága előtt nagy oltalmazója vala a' Pápa ellen a' Császárnak, de hogy a' Pápás

sék-

székben bé-ûle, ottan meg-változék erkölcse; mert se a' Császárnak, se a' Királynak nem enged vala semmit-is. A' Basileai Conciliomot, a' melyben ő annak idejében iró Deák és summás le-iró vala, és a' mellyet akkor javalla, Pápaságában kárhoztatá, sôt parancsolatot ada ki rólla, hogy a' Pápárol a' közönséges Conciliomra provocálni szabados ne lenne. Második Pál Pápa 1464-ben tétetek Pápává. Ez egész Német Országon szerte széllyel mindenûtt dézmát kiván vala a' Papoktul; de béjában, mert az Ország Gyülésében Harmadik Friderik Császár magát ellene veti: Jóllehet az után vak zelusból alája fekvék e' Pápának.

A' 16-dik seculomban, 1503 esztendôben Julius Secundus Pápa ûle bé a' székben. Ez igen réfeges és lator Pápa, vala, úgy mint ki, az egész föld kerekségét fegyverben keveré. A' Velenczésekkel Maximilián Romai Császár ellen szövetséget vete, hasonlóképpen Ferdinándal-is a' Neapolyi Királlyal, hogy a' Gallusokat Olasz Országbul ki-ûzhesse.

XII Lajos nevû Galliai Királyt ki-átkozá, jóllehet a' Király á' Pápa átkát csak semminek alitá, sôt pénzt verete illyen feliben való iráſſal: Perdam Babylonem. Az az: *El-veszтem Babylont*, tudniillik Rómát. Midôn e' Pápa látná, hogy Lajos Király az ő átkát nem nagyra becsüllené, annyira meg-indula rajta, hogy Péter kulcsát a' Tiberis folyó vizben hagyitá, és fegyvert kôte a' Galliai Király ellen mága óldalára, ezt mondván:

Hic gladius Pauli nos nunc defendat ab hoste:

Quan-

Quandoquidem clavis nîl juvat ista Petri,
Az az. *Mentsen ellenségtûl most e' Pálnak kardgya:*
Mert nem haſznál ſemmit a' Péternek kulcsa.

Mint lõn a' dolog? Szemben ſzall a' Király e' hadakozó Pápával, s' ugy meg veri õtet, hogy valóságos képpen meg-tapaſztalhatta az után, hogy a' Pápának nem teſti fegyverrel, hanem lelkivel kellene hadakozni. E' rettenetes vér ontáſon, a' mellyet a' Galluſoktul kapa, nem ijjede meg e' Pápa, hanem Rómában a' Lateranomi Conciliomot hirdeté 1512 eſztendõ folytában; a' melyben máſodik Iſtennek hivaték e' fõldõn; a' mint fellyebb meg-hallók. Hetedik Kelemen Pápa 1523 eſztendõben tévé-bé lábát a' Pápaságban. Ez Carolus Quintus Csáſzár ellen, ki néki igen jó akarója vala, a' Galliai Királlyal és a' Velenczéſekkel frigyet kõte; de a' dolgot nem nyeré. Mert a' Csáſzár vitézi Rómát meg ſállyák, meg-véſik és sák mányra hánnyák; Kelemen Pápa pedig Hadrián épületiben, mely ſzent Angyal várának is mondatik, fut és ſzalad: mellyet reá ſzálván a' Csáſzár és megvévén, a' Pápát fogva Bononiában viſzi, 1527 eſztendõben. Az után 1530 eſztendõben Károly Spanyol Orſzágból Olaſz orſágban viſſa méne, és a' Pápától 24-dik napján bõjtelõnek meg-koronáztatik, de ugy hogy elsõben a' Csáſárnak meg kelle arra eskünni, hogy a' Pápai méltóságnak õrõkõs óltalmazója léſzen. Negyedik Pál Pápa, csak azért nem akará I Ferdinándust Csáſárnak iſmérni; mivel az Imperiumot hire nélkûl vette vólna-fel, és a' proteſtan-

testánsok békeségét óltalmazná 1555 esztendő forgásában; V-dik Pius Pápa Erzsébeth Asszonyt az Angliai Királynét, 1570 esztendőben proscribálá, de csak hijában lőn munkája, mert szándéka belé szakada. Sixtus Quintus, Henriket a' Navarriai Királyt és Hériket a' Condæus Fejedelmet átok alá rekeszté 1586. tájban. XIV. dik Gergely Pápa 1590 esztendőben közönséges hadat kiálta a' Gallusok ellen, és azoknak Királlyát Henriket ki-átkozá: de a' Gallusok e' Pápa átkát oktalan és goromba menykőnek nevezék, a' Pápa diplomáját, függő pecsétes levelét, à hóhérral megégetteték, és a' Pápát közönséges békeség meg-zavarójának és Gallia ország halálos meg-eskütt ellenségének kiálták.

A' XVII-dik seculomban, 1605 esztendőben, V-dik Pál Pápa üle-bé a' székben. Ez a' Velenczéseket átok alá rekeszté; mivel hogy azt végezték vala, hogy ezután Ecclésiák, kalastromok és egyéb szent épületek, a' Herczeg és Tanács tetszése nélkül ujjonnan ne épittetnének; ismét, hogy az immobile bonumok a' Clericusokra papi rendre, ne idegenednének által, és hogy a' lator Ecclésiai személyek a' Herczeg és Tanács itélete és bűntetése alol ne vétetnének-ki, hanem méltó bűntetéssel büntettetnének-meg. Ez okáért mondom szörnyű átok alá rekeszté Pál Pápa a' Velenczéseket. De midőn a' Velenczések e' Pál oktalan menykövét semmiben hajtanák, és a' Pápa-is semmire sem mehetne, tehát őket ez átok alól a' Galliai Királynak kérésére, felszabadittya, és a' Jésuitáknak meg-parancsollya, hogy

hogy azoknak tartományokból ki-mennyenek? Innét még ma sem sabad nékik e' Velenczei Herczegség alatt lakniok. Igy hágtak ők a' pólczra és igy bántak a' Császárokkal, Fejedelmekkel és Tartományokkal! Újság ez, és nem Apostoli praxis!

XLVI. RESZ.
A' fogadás tételben és esküvésben való sáfárkodásrul.

VAllyon az Apostoloknak, vagy a' virágában lévó Ecclésiáknak valajé arra hatalmok, hogy a' fogadás tételekben és esküvésekben sáfárkodgyanak; avagy a' baráti és apáczai életnek sine alatt az Isten szerint való rendes házasságot el-bontyák valajé? Igy cselekesznek ma a' pápások. Bellarm. in Barklajum cap. 21. igy szóll: Papa potest dispensare in votis & juramentis, quæ Deus ipse jussit reddi, & quorum solutio est de jure divino. Az az, *A' Pápa sáfárkodhatik a' fogadás tételben és esküvésben, a' mellyet Isten önnön maga parancsolt, hogy meg-adgyák, és a' mellynek meg-fizetése istenі hatalom szerént vagyon.* Igy második Gergely Pápa 714 esztendő táján, Leo Császár alatta valóit a' hit alól, mellyel a' Császárnak meg-esküttek vala felsabaditá. Innét a' Constántiai Conciliomban 1414 esztendő táján, azt végezik, hogy *az Eretnek embernek tett hitet nem kell meg-tartani.* Első Maximilián nevű Romai Császár Mária nevű felesége hólta után vévé magának feleségül Britanniai Annát,

nát, kit az ô veje a' Galliai Károly Király el-ragad, el viſi és magának feleségûl vészi. E Károly Király cselekedetit VI-dik Sándor pápa a' telhetetlen fôsvénységtûl viſeltetvén bizonyos ſumma pénzért jóvá hagyá, és a' Maximilián leánya, s' e' Károly Galliai Király elsô felesége közôtt való házaſságot felbontya, a' mint fellyebb meg-hallók.

Concilium Tridentin. Seſſion 24. can. 6. Si quis dixerit matrimonium ratum, per ſolennem religionis profeſſionem alterius Conjugum non dirimi, anathema ſit. Az az, *Ha ki azt mondándgya hogy a' meg-lôtt vagy erôſſítetett házaſság, a' házaſok közzûl egyiknek, a' ſzentség rendiben való jeles bémenetele által, fel nem óldoztatik, átok légyen.* Bellarminus Libr. 2. de Monachis, cap. 18. Sect. 22. Matrimonium ratum tantùm eſt ſolubile, auctoritate Pontificis, & etiam ſine illâ auctoritate, ſolvi per ingreſſum in religionem. Az az, *Csak a' megerôſſítetett, végben ment házaſság óldoztathatik-el, a' Fôpap méltósága által, de még annélkûl a' méltóság nélkûl-is fel-óldoztatik a' ſzentségben való bé menetel által.* Erti a' religión ſzentségen, a' baráti vagy apáczai életet. Ujság ez, mert a' kiket Iſten ôſzve ſzerkeztetett, az emberek el ne válaſzſzák. Matth. 19. v. 6.

XLVII. RESZ.

A' Papi öltözetrôl és Roſariumrol, golyobiſokrol és agnus Deirôl.

HOl vagyon a' szent Irásban, vagy a' virágában lévő Eccléſiákban emlekezet, a' kónyörgési fejér öltözetről, káſmárol? hol a' Roſariumról, vagy mondgyam, miſés könyvről, mellyben a' Szűz Máriához vagyon a' kónyörgés? Hol az áldott golyóbiſokrol vagy olvaſórol? Hol az agnus Deiről, vagy viaſzból, ezüſtből aranyból öntöt kicsiny báránkáról? Ujságok mind ezek. Mert Zoſimus Romai Püſpök 417 eſztendő forgásában, csak azt találá, hogy mikor a' Dékányok a' szent ſzolgálatban forgolódnak tehát valami ruhával bal kezeket fedgyék-bé; de az után ehez elébb elébb menvén ſokat adának. Illyen (1) az *Anabolagium* vagy *anaboladium, fejér lenből való öltözet.* Ezt a' vállokon ſzokták viſelni, a' honnét *ſuperhumerálnak is* nevezik. Láſd Polydorus Virgiliuſt, lib. 4. de invent. rer. cap. 7. (2) Az *Alba* vagy *fejér ruha, Cámſa, Caniſia és Caniſium.* (3) Az *Eőv* vagy *corda*, mellyel a' Pápa övedzik (4) Az *Orarium* kit némellyek *ſzoknya forma öltözetnek*, máſok valami *burétéknak* tartanak. (5) *Kendőcske*, a' mellyet ma manipuluſnak hivnak. (6) A' *Colobium* *ujjatlan* és *csonka* öltözet. (7) *Ujjas fejér dolmány*, mellyet *Dalmaticának* neveznek. (8) *Planeta* vagy *Caſula*. Ez-is ujjatlan és mind elől hátul haſított. (9) A' *Paláſt*. Ez-is fejér gyapjuból ſzőttetett és négy bárſony kereſztekkel meg-czifrázta-tott. (10) *Mitra* vagy *Püſpök süvege*. E' Pupos és két ágú, némellyike aranyas és gyöngyel rakott, fejér ſelyemből vagy gyólcsből csináltatik. (11)

Az

Az *offertorium*, mely selyem lepedő vagy abrosz. (12) *Fanon*, amaz kopián függő, képekkel meg-irt, selyemből való festet zászló, mellyet a' prosontión hordoznak. (13) *Naccus*, ama' veres gyapjuból csinált poštó, mellyel a' lovakon a' nyerget fedik bé, a' mikor a' Pápa lovon jár. Lásd Onuphrius Cronikaját pag. 58. és 71. Ki tudná a' sok Pápás szerzetes ruhákat elő számlálni, a' minémű a' Barátok kűlömb kűlömbféle köntősi, *csuklya, fa talp, Pápa hármas koronája, barisnyája, gyöngyel rakott palástya: Kárdináli veres bársony süveg, köntös, petyémet gerezna*, és a' többi, a' mellyek a' mint Polydorus Virgilius a' fellyebb meg-emlitett helyen állattya az utólbi Pápák által találtattanak. Walafridus Strabo penig azt állattya, hogy a' szent ruhák arra az ékességre a' melyben ma vadnak, lassan lassan kezdettek fel-hágni. Walafr. Strabo libr. de reb. Ecclesiast. cap. 24. Ujságok hát.

A' mi a' Rosáriumot nézi. Ennek Domonkos Barát lőn találója. Polydorus Virgilius de Invent. rerum, cap. 9. libri quinti erről igy szóll:

Cæterùm ut rationem cum Deo habere possemus, quoties ipsam Dominicam precem cum Angelicâ salutatione recitaremús, est modus orandi postremò inventus, per calculos, ut ita dicam, ligneos, quos vulgus modo preculas, modo Pater noster, appellat. Ii numero quinquaginta quínq; ita ordine sequuntur, ut post denos, singuli majusculi affigantur filo, sunt enim perforati, & quot hi sunt, toties dominicam precem; quot illi toties An-

gelicam salutationem ter numerum ineundo recitent, terq; symbolum brevius inferant. Et id Dei paræ Virginis psalterium nuncupant. Ejus rei author fertur Petrus Eremita, homo Gallus, civis Ambianensis qui abhincannos CcccXXX, hoc est circiter annum salutis humanæ MXC. sanctitate floruit, egitq; cum Urbano Pontifice Romano, ut bellum Asiaticum à nostris sumptum fuerit, quo Hierosolyma recepta sunt. Hodie tantus honor ejusmodi calculis accessit, ut non modo ex ligno, succino, & corallio, sed ex auro argentoq; fiant, sintq; mulieribûs instar ornamenti, & hypocritis præcipui fucosæ bonitatis instrumenti. Az az, *Továbbá hogy Isten elôt tekintetünk lehessen, valamenyiszer az Úri imádságot az Angyali köszönettel edgyütt el mondanók, vagyon utólbszor talált módgya a' könyörgésnek, fából csinált golyobisok által, hogy igy szólyak, a' mellyet a' kôség néha könyörgésecskének, néha Páter nosternek, vagy Mi Atyánknak nevez. Az szerént ötven ôs lévén, rendre igy kûlömböztetnek-meg, hogy minden tizedik golyóbisocska után egy egy öreg vonatik czérnában, mert lyukasok, és a' mennyi számuak ezek, annyiszor az Angyali köszönetet háromszor számlálván, kelleségek-el-mondani, és háromszor rövidebb summát vagy jelt tenni. Es ezt az Istent szülô Szûz soltáros könyvének nevezik. Ennek találójának lenni mondatik Remete Péter, Francia Nemzet, Ambianomi polgár, a' ki ez elôtt négy száz harmincz esztendôvel,* az az, *az emberi nemzet idvességétûl számlálván, mint egy ezer kilenczven esztendôben, szentségre*

ségére nézve híres vala, és éle Orbán nevû Romai Pápával egyûtt, a' mikor a' miénk az Ásiai hadban menének, a' melyben Jerusalemet viszsza nyerék. Mas olly nagy becsületben vadnak effele golyóbisok vagy olvasók, hogy nemcsak fából, gyantából és kalárisból, hanem még ezûstből és aranyból-is csinállyák azt, és az Aszszonyi állatoknak ékesség gyanánt és a' hypocritáknak festet s' szines jóságok kiváltképpen való eszközе gyanánt légyen.

Meg-lehet, hogy e' golyóbisoknak vagy mondgyam olvasoknak erre a' végre elsô találója vala Remete Péter. Az ô idejében, és ô követségének, a' mellyet e' Péter Simonnak a' Jérusálembéli Pátriárchának parancsolattyából vett vala fel a' Pápához, alkalmatosságával. Hogy pedig ez elkezdet dolog jobban folyhatna, Második Orbán Pápa tetszéseis a' mint Baronius Cardinál tanit járulaehez. Igy szóll Baronius Annalium Tom. XI. Ann. 1095. Quòd probè sciret experimento, quæque ardua progressura fœliciter, quibus B. Virginis Mariæ faveret gratia, & aspiraret auxilium: ad quod promerendum idem Christi Vicarius, Claromontensi Concilio, rogatus, sententias Patrum, egit, ut horariæ illæ preces & laudes, quæ vulgò Dei genetricis appellari consveverunt officium, apud Monachos Emeritas institutionis Petri Damiani frequentari cœptæ, ex illis deducerentur ad Clericos, à quibus dignè & ex animo persolvi deberent. Quod à Clericis piè susceptum, ad laicos quoque fuit, tàm viros quàm mulieres propagatum, & qui-

dem magno cum fœnore gratiarum &c. Az az: *Mivel jól tudná a' meg-tapasztalt példákból, hogy a karmely nagy és nehéz dolog bóldogul mégyen elő, a' melynek a' boldog Szűz Mária kegyelme kedvez, és a melyhez segedelme járul: Hogy e' jót meg-érdemelhesse azon Christus vicariussa, a' Claromontomi Concíliomnak kérdetvén az Atyák itéletit meg-mondotta, hogy azok az órákra szabott könyörgések és dicsiretek, a' mellyek közönségessen Isten annyának tisztinek szokták neveztetni, és a' mellyek a' Remete Barátoknál Damianus Péter rendeléséből kezdettek gyakoroltatni, azoktul vitetnének által a' Clericusokra Papi rendre, kiknek kelletnék azt méltán és szívek szerint végben vinni* ki-szolgáltatni. *A' mellyet a' Papi rend kegyessen fel-vévén a' köz népre-is mind férfiakra, mind aszszonyi állatokra el származék, még pedig a kegyelemnek nagy jutalmával &c.*

A' mint hogy pedig könyû a' talált dologhoz adni, kiváltképpen a' mellyek az ëberektûl származnak; ugy ez ûfzógében lévő találmány-is kûlömb kûlömb barátoknak körûllötte való forgolódások által, arra a' tökélletességre méne, a' melyben mindnyájjan a' Mária tisztelői meg-edgyezének. De hogy itt senki kezek alá ne szólna, azt állattyák, hogy a' bóldog Szűz Mária maga rendelte, és éppitette vólna fel ez ô tiszteletit, Calaguritanus Domonkos által, ki a' köztök lévő Prædicans Atyafiaknak szülő Attyok. E' Domonkos nem csak a' bóldog Szűz Mária Tisztit terjeszté és szélesíté-ki; hanem még a' Rosáriomot vagy Mária Sóltár-

kóny-

könyvét-is, a' Mária jelentésébôl irá, és szerény prédikállása által arra méne, hogy nagy örömmel, a' sok kûlömb kûlömb féle csudák után, azt a' népek bé-vennék. Igy irja ezt le Ötödik Pius Pápa az ô Bullájában: Beatus Dominicus Spiritu Sancto (ut piè creditur) afflatus, occasione, quo Albigensium hæresis, per partes Galliarum & Italiæ miserè grassabatur, & tàm multos excæcaverat sæculares; ut in Domini Sacerdotes & Clericos severissimè furerent, levans in cœlum oculos, & montem illum gloriosæ virginis Mariæ, Almæ Dei genetricis respiciens: ad modum facilem & omnibus pervium, & ad modum pium orandi & precandi Deum, Rosarium seu psalterium ejusdem beatæ virginis nuncupatum, quo eadem beatissima virgo, salutatione Angelicâ centies & quinquagies ad numerum Davidici psalterii repetita, & oratione dominicâ ad quamlibet decimam, cum certis meditationibus, totam D. N. Jesu Christi vitam demonstrantibus interposita veneratur, *Excogitavit & Excogitatum* per sanctæ Romanæ Ecclesiæ partes propagavit. Vide Bullam cui initium est, *Consveverunt*, datam Romæ Ann. 1596. 10. Septembr. Pontif. sûi anno quarto. Az az. *Bóldog Domonkos megillettetvén Szent Lélektûl, (a' mint ezt a' hivek kegyessen hiszik) az alkalmatosságal, a' mellyel az Albigensesek eretneksége, Galliában és Olasz Ország részeiben, veszettûl tolvajkodik vala, és oly sok kûlsô embereket meg-vakitott vala, hogy az Ur Papjain és Clerisusokon Papi rendben kegyetlenûl dühösködnének, fel-*

emelvén az égben szemeit, és a' meg-dicsőíttetett Szűz Máriának Isten szent Annyának amaz hegyére tekintvén, könyű és mindenektűl által látható csoméra és Istenhez való imádság és kérés módgyára, a' Rosariomot vagy azon bóldog szűz soltáros könyvét, a' mint neveztetik, a' mellyel azon bóldog szűz az Angyali köszönetnek száz és ötvenszer a' David soltára száma szerint való el-mondásával, és az Uri imádságnak mindenik tizedre, bizonyos elmélkedéssel, a' mellyek a' mi Urunk Jésus Christus egész életét mutattyák, közben vetésével, tiszteltetik, Ki-gondolta és ki-gondolván *a' szent Római Ecclésia részein ki terjesztette.*

A' mit Remete Péter felől Polydorus Virgiliusból mondék, azt Alphonsus Fernandes Placentinus Dominicanus-is meg-vallya, In Concertatione prædicatoriæ familiæ, ad annum 1213. Mind azon által hogy az, az ő Domonkosának ki-gondolásával ellenkezni ne láttatnék, igy békelteti ővet az Authorokat. *A' Rosariomról* (igy szóll) *kétképpen szólhatni.* Uno modo ut est Oratorium per calculorum supputationem Aliter ut est Devotio cultus B virginis Mariæ, Complectens potissima vitæ & mortis filii Dei & ipsius Matris mysteria. Primo modo accipientes Rosarium, fatendum, Petrum Eremitam illud adinvenisse, & per calculos filo introductos orare docuisse. Secundo verò modo, ut Rosarium centum & quinquaginta salutationũ Angelicarum, & 15 orationis Dominicæ repetitionibus constat, à B. Patre Dominico, Beatissimâ Dei Genetrice inspirante & hortante institutum

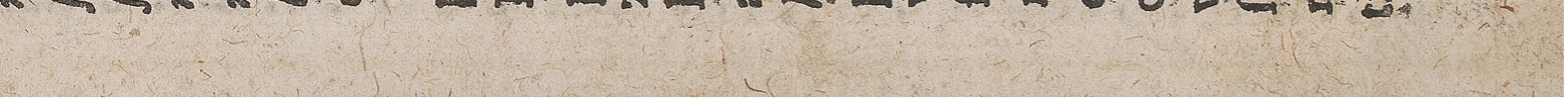

tutum fuit. Az az. *Egyképpen, a' menyiben a' golyóbisok számlálása által való könyörgés módgya. Másképpen, a' menyiben, a' boldog Szűz Maria tiszteletinek áhitatossága, a' mely bé-foglallya az Isten Fiának és annak Annyának élete és halála főbb titkait. Első módon vévén a' Rosariomot, meg kell vallani, hogy azt Remete Péter találta, és czérnaban vont golyóbisok által ő tanitott a' szerint imádkozni. De más módon, a' menyiben a' Rosarium száz és ő ven Angyali köszönetnek és tizenöt Mi Atyánknak vagy Uri imádságnak el mondásából áll; a' Boldog Domonkos Atyától az Isten boldogságos Annyának ihlésébül és intésébül rendeltetett vólt.*

A' Pápa azt mondgya, hogy e' Rosariomot Domonkos gondolta-ki; a' Domonkos életérül irók pedig azt állattyák, hogy a' boldog Mária jelentette ezt ki, in visione, in quâ illi apparuit, multo splẽdore & gloria circumdata. Idem qui supra. Az az. *Látásban a' mely néki meg-jelent, nagy fényességgel és dicsőséggel környül vétetvén.* Alkalmatosságát-is ki-adgyák, ugyan ott. Quod Albigenses hæretici blasphemo ore ejus integritatem & puritatẽ fœdum in modum lacerabant, cum per summam impudentiam, voce impurissima, Meretricem, Dei Matrem appellarent, ejusque illibatam virginitatem infami infamia violarent. Az az. *Mivel az Albigenses Eretnekek káromkodó szájjal annak tökélletességét és tisztaságát ocsmányul szaggattyák vala, midőn nagy szemtelenül tisztátalan szóval az Isten Annyát kurvának neveznék, és az ő szeplőtelen*

szüzeſségét gyalázatos gyalázattal ferteztetnék.

Innét indittatott Domonkos, hogy Máriához folyamodgyék es annak becsülletit helyben állaſſa. Ez a' Roſariom fabulájának ſzó fiá beſzédének, egéſz fundamentoma, a' mely felette nagy ſzemtelen calumnián fundáltatik, a' mellyet hamiſſan fog Domonkos az Albigenſeſekre. Mert a' ſzegény Albigenſeſek a' bóldog ſzüz Mária felöl, igen becsüllettel értettenek és ſzóllottanak, a' mint az ö Confeſſiójokból vallás tételekből meg-tetſzik: *Haſonlóképpen bizonnyal tartyuk*, (igy ſzólnak) *hogy nincs más ſenki közben járó és ſzóſzólló az Atyánál a' Chriſtuſon kivül. A' mi penig nézi a' Szüz Máriát, ſzent vólt, alázatos és kegyelemmel tellyes. Ezenképpen biſzünk a' több Szentek felöllis, a' kik várják az égben az ö teſtekneḱ az ítélet napján való feltámadását.* A' mint e' ki-tetſzik ama' könyvből, a' melynek ez a' Tituluſſa, Ephemerides perpetuæ Iſmét Georgii Morelli memoralibus. In hiſtoria Albigenſium Johan. Pauli Petrini. A' Catechiſmuſokban-is igy ſzólnak: *De mit mondaſzſz a' bóldog ſzüz Mária felöl? Mert kegyelemmel tellyes, a' mellyet az Angyal bizonyit ezt mondván: Idvez légy kegyelemmel tellyes?* Felelet. *A' bóldog ſzüz kegyelemmel tellyes vólt önnön magában, de nem hogy azt másokkal közlené. Mert csak a' fiú tellyes kegyelemmel, ugy hogy azt másokkal-is közöllye, a' mint meg-mondatott ö rólla: és mi minnyájan az ö tellyeſségéből vettünk kegyelmet a' kegyelemért.* Iſmét a' Tiz parancsolat magyarázattyában, ama' könyvben

ben, a' mellynek ez a' Titulussa, Liber Virtutum, igy szólnak az Albigenseſek: Si Laici ad exemplum talium imaginũ de Virgine & Sanctis imitandis deliberent, impoſſibile erit ut ſanctos imitẽtur: nam virgo fuit exemplár humilitatis, paupertatis & caſtitatis: ejus tamen imagines potiùs ſuperbiæ & vanitatis, quàm humilitatis indumentis veſtiunt. Itaq; in veſtibus ejus Laici non legunt humilitatem, ſed luxum & ſuperbiam, ſi talibus libris inducti imitentur quod vident. A' zaz, *Ha a' kóz nép ez illyen képeknek példájára, arról tanácskozándik, hogy a' Szűznek és ſzenteknek nyomdokat köveſſe, lehetetlen dolog az, hogy a' ſzenteket köveſſe: mert a' Szűz alázatoſságnak, ſzegénységnek és ſzűzeſségnek példája vólt; mindazáltal annak képeit inkább kevélységnek és hijában valóságnak, hogy ſem mint alázatoſságnak, ruházattyában öltöztetik. Annakokáért az ő ruháiban a' kóz nép nem olvas alázatoſságot, hanem bujaságot és kevélységet, ha az ollyan könyvektűl indittatnak annak követésére a' mit látnak.* Innét az Albingenſeſek azt hozzák-bé, hogy a' képek a' kôſségnek Biblia helyett nem lehetnek. No hát becsűlettel ſzólnak és értenek a' bóldog Szűz felől.

De térjünk viſſzá a' Roſariumra, Domonkos Máriára fogja azt a' mit maga álmodozott és gondolt-ki, hogy inkáb hitván árját Maria neve alatt eladhaſſa. Nem elégſzik-meg a' Maria nevével való viſſza éléſſel, hanem az ördögöket hivja tanu bizonságul. Audite vos (*inquit*) Chriſtiani, Dominico iſto crudelis & inſatiabilis noſter hoſtis & perſecutor, quæ-

quæcunq; de Mariâ & ejus Rosario annunciavit, veriſſima ſunt, ſciatiſq; maximam vobis pro veſtræ incredulitatis Peccato imminere ruinam & calamitatem niſi prius ejus verbis & dictis, fidem adhibueritis. Alphonſus Fernand. concert. prædic. anno 1213. Az az, *Hallyátok meg* (igy hólnak nála az ôrdôgôk) *ti Kereſztyének, ama' Domonkos a' mi kegyetlen és telhetetlen ellenségünk és üldözönk, valamellyeket hirdetett Máriáról és annak Roſariumáról, mind azok igazak, és tudgyátok-meg, hogy ti reátok a' ti hihetetlenségtek vétkéjért nagy romlás és nyomorúság következik, hanemha elsôben az ô beſzédit és mondáſit el-hiſzitek.* Illyen vallás tételre kénſzerité Domonkos az ôrdôgôket, a'kik arról-is valláſt tônek, hogy jóllehet ſok Papok vólnának ô nállok pokolban a' kiket kinoznának, ſed nullos ex ordine Dominici & Franciſci; az az, *De egy ſem vólna a' Domonkos és Ferencz rendi közzül.*

Es midôn ôket Domonkos tovább gyôtrené, hogy tennének valláſt róla. Quis eſſet ſanctus in cœlo, quem ipſi maximè formidarent? *Nec reſpondere vellent*, Dominicus ſanctam Virginem interpellabat, per virtutem ſancti Roſarii, ut eos verum propalare compelleret. Finita oratione, ſubitò apparuerunt pluſquam centum Angeli, armis auratis ſuccincti, inq; eorum medio glorioſiſſima Virgo Mater, quæ virgâ aureâ, quam manu tenebat, Dæmoniacum percuſſit, à quindecim millibus Diabolorum obſeſſum, juſſitq; ut vera enunciaret, quæcunq; Dominicus inquireret. Tum

Dæmo-

Dæmones clamare cœperunt, ô inimica noſtra, ô noſtra damnatrix, ô confuſio noſtra! Quare de cœlo deſcendiſti, ut nos hic torqueres? Nunc per te, quæ infernum evacuas, & pro peccatoribus tanquam potens advocata intercedis, ô via cœli certiſſima & ſecuriſſima, cogimur ſine morâ totâ rei annunciare veritatem! Az az, *Mellyik Szent vólna az, az égben, a' kitől inkább félnének?* Es felelni nem akarnának, *Domonkos a' ſzent Roſarium erejével, kéré a' ſzent Szüzet, hogy kénſzeritené őket igazat mondani. El-végezvén a' könyörgést, azonnal megjelenék több ſzáz Angyalnál, kik aranyas fegyverben valának fel-öltözve és azok között középben a' dicsőſséges Szüz Anya, ki az arany veſzszővel, mellyet kezében tart vala, az ördöngőſt meg-üté, a' kit tizenöt ezer ördögök foglaltak vala-él, és parancsóla néki, hogy mondana igazat mind azok felől, valamelyeket kérdene Domonkos. Akkor' az ördögök kiáltani kezdének, Oh mi ellenségünk, oh mi kárhoztatónk, oh mi megſzégyenitőnk! Miért ſzállottál-le az égből, hogy minket itt kinoznál? Moſt te általad, ki a' poklot megüreſſited, és a' bünösökért mint hatható ſzószólló eſedezel, oh égnek bizonyos és bátorságos uttya, kénſzerittetünk, haladék nélkül, a' dolog egész valóságát kihirdetni!*

Itt kezdi oſztán elő-ſzámlálni miket ſzóllottak légyen az ördögök a' bóldog ſzüz Mária hatalmáról, a' többi között igy ſzóll. *Magis ipſam reformidamus, quàm omnes paradiſi cives, neque quicquam contra fideles ejus ſervos, poſſumus prævalere*

lere. Notum etiam vobis sit, plurimos Christi fideles, in horâ mortis ipsam invocantes contra jura salvari, & nisi Maria ista obstitisset, nostrosque conatus repressisset, à longo jam tempote Ecclesias exterminassemus. Amplius etiam, necessitate compulsi renunciamus, NULLUM in sancto exercitio ROSARII perseverantem, æternos inferni subire cruciatus. Ipsa enim devotis suis veram impetrat contritionem, qua ratione fit, ut peccata sua confiteantur, & eorundem indulgentiam à Domino consequantur. Az az: *Inkább félünk* (igy szólnak az ördögök) *a' Máriától, hogy sem mint a' Paradicsomnak minden lakositul, és semmiben az ő szolgainak erőt nem vehetünk. Tudtotokra légyen ez-is, hogy sok hivei a' Christusnak, halálok óráján őtet* (Máriát) *segitségül hivan a' törvényi igasság ellen idvezülnek, és ha Mária magát ellenében nem vetette volna, és a' mi szándékunkat meg nem gátolta volna, immár régen az Ecclésiát* e' told szinéről *el-törlöttük volna. A' szükségtől kénszeritetvén, többet-is jelentünk-ki; Soha SENKI a' pokolnak örökké való kinnyában nem esik, valaki a' Rosariom szent gyakorlásában végig meg-marad, Mert ő* (tudniillik Mária) *az ő áhitatos* fiainak, leányinak, *igaz tőredelmességet nyér, innét léfzen hogy az ő bűnöket-is megvallyák és azoknak engedelmességét nyerjék az Urtul.*

Idvezitőnk az ördögöket meg-feddé midőn ő rolla valláft tennének; de imé Domonkos hogy a' Rosariom titkát az el-csábitatott népnek commendálhassa illyen tanuk nélkül szükölködik. Meg-

ſükőznek itt egymásban a' Mária tiſztelői. Mert némellyek a' Domonkos rendin valók közzül a' mint meg-hallók azt állattyák, hogy e' Roſariom-vagy Mária pſalterioma ſoltáros könyve Domonkoſnak az Albigenſeſek alkalmatoſságával a' mikor immár Tholoſsának réſzeiben prédikálna jelentetett-meg; De Alanus de Rupe e' Rolariom-megujjitója, másképpen beſzélli e' társaság eredetit. Ex revelatione Mariæ ad ſponſum Dominicum, cùm nondum auſpicatus fuiſſet inſtitutum Ordinis prædicatorum, ſed adhuc ſub regula Auguſtini canonicus profeſſus viveret. Alani Redivivi part. 2. cap. 17. Az az. *A' Máriának jelentéséből az ő vő legényéhez Domonkoshoz, midőn még el nem kezdette volna a' Predikátori rendnek ſzerzetét; hanem még Agoſton regulája alatt régulás papságban élne.* Nem az Albigenſeſek alkalmatoſságával hát, hanem a' Saracenus tengeri tolvajokéval, kiknek fogságábā eſett vala Cōpoſtella táján lőn ez. A' kik midőn ſelette igen el-kinzották volna Domonkoſt, és oſztán hajó tőréſt ſzenvedtek vólna, egyebek mind el-hadgyák magokat, de Domonkos Máriát hivja ſegitségül és amazokat nyavalyáſokat inti, hogy *azollyan dologban a' melyről nincs ſemmi reménség, könyörgenének az irgalmas meg-tartó Jéſuſnak és védelmező Máriának.* Ottan meg-jelenék Mária az ő *Vő leginnyének* és igy ſzóllitá-meg ötet: Eja Dominice fœliciter, certa viriliter. Az az. *Noſza hozzá Domonkos bóldogul, harczolyférfiui módon.* Es ſzabadságot ada a' tengeri tolvajoknak, hogy vá-laſzſza-

laſzſzanak benne; *Vagy az hogy örökké el-veſzſzenek, vagy az hogy az ő ſoltáros könyvét vegyék-ké.* A' melyre amazok midőn nagy nehezen reá mentenek volna; meg-csendeſedvén a' tenger, és a' ſoltáros könyvnek erejét meg-iſmérvén azon társaságban adák magokat, és ottan a' Mária igy ſzóllitá-meg őket. Fortunati infortunio hoc viri! Fidite, meum audiſtis Dominicum; me audite. Ab uno ecce diſcite Dominico fiduciam in Jeſum, inque me Mariam: ſic pietas virtuſque viri meretur. Sic ſervo quos ſub pſalterii mei ſigna recipio. Utánna veti oſztán. Mox auditi ſunt ululatus cacodæmoniorum *vociferantium*, væ, væ, væ nobis! Hic Dominicus nos enervat, & immortaliter enecat: Heu! noſtram harpagat prædam, noſtra evinculat mancipia: captivos noſtros in ſuos vindicat libertos, noſque heu! nos in nervum dat ſuum pſalticum: hoc eſt, nos flagro nerveo difflagellat, inque nervat vinctos; & religatos procul in tartara relegat. Væ nobis! Utánna igy ſzoll. Eodem ſimul tempore, continuo reginam Pſalterii, & patronam fraternitatis, hanc ipſam certis legum terminis definiviſſe, quas ut ſanctas eſſe perenneſque voluit; ita S. Dominico revelatas dictavit. Az az. *E' ſzerecsétlenség által ſzerencsés férfiak! Bizzatok, az én Domonkoſomat hallottátok, hallyatok engemet. Imé az egy Domonkoſtul tanullyátok-meg a' Jéſusban és én bennem Máriában való bizodalmat: ezt érdemli a' férfiunak kegyeſsége és jó maga viſeléſe. Igy tartom-meg azokat, a' kiket az én ſoltáros könyvem*

jele

jele alá véſzek.--- Azonnal hallaték az Ördögöknek orditáſok, kik ezt kiáltyák vala, *jaj, jaj, jaj nékünk! E' Domonkos minket meg-erötelenit és halhatatlanképpen meg-öl. Jaj! a' mi prédánkat horgáſzſza a' mi rabjainkat fel-áldozza: a' mi foglyainkat ſzabadoſſivá téſzi, és minket jaj! minket az ó ſoltára kénzó ſzerſzámara vét: az az, minket idegből csinált korbácsokkal oſtoroz, és meg-kötözvén bennünket erönkel el-véſzi: és minket meg-kötöztetteket meſzſze űz a' pokolban. Jaj nékünk! Azon időben mindgyárt a' ſoltáros könyv Királynéja es ezen társaság Patronája, ezent bizonyos tövényekkel meg-határozza, ta' mellyeket a' mint hogy meg-akart erőſſiteni, és mindenhává tenni: igy azonokat a' ſzent Domonkoſnak meg-jelentvén diſtálta.*

Máſutt azon könyvnek harmadik réſzében azt beſzélli, hogy *a' Mária jelentéséből még mikor csak mint egy tiz eſztendős volna e' ſoltáros könyvet mindenkor magával hordozta, és imádkozott, az után hogy vaſtagodott* idejére nézve, *és a' ſzent Agoſton regulás diſciplinája*, fenyitéke által tökélletességre ment, *mindennap három három pſalteriomokat, egyéb ſzükséges dolgai kivül való órákon ſzentelt Iſtennek: és oly nagy barátságban ejtette magát a' Chriſtuſſal és Máriával, hogy azoktul mind más Iſteni dolgok, mind pedig e' ſoltáros könyv titkainak bővjelentését és látását vötte titkon. &c.*

A' többi között igen jeles és csufos dolgot beſzell edgyet; hogy tudniillik, mikor Tholoſſa mellett egy néminémű barlangban vólna, és ott a' Tholoſ-

ſabéliek bünökért magát Domonkos annyira oſtorozná, hogy ott vérben köpülödve és keverve leeſnék, azonnal meg-jelent néki e' hatalmas Királyné, és ötet tekintetivel reá léhellésével, és ölelgetésével mint egy meg-hóltat fel-ſerkentette. Es hogy más három ſzűzek-is haſonló tekintetűek vóltanak vélle haſonló öltözetben. Mellyek közzűl mindenikét ötven ötven ſzűz ſzólgálók igen felségeſek és fegyverekre-nézve minden emberek felett tekinteteſſek állyák vala körűl. Ezt látván Domonkos, (azt mondgya) hogy ö el-rémült és el-bámult. Kit a' ſzent Anya igy ſzollitot-meg: Dominice, fili & ſponſe intime, quia adverſus inimicos fidei inſpirante Jeſu, meque opitulãte depugnaſti fortiter, ecce tibi ipſa quam invocas, adſum auxilio. Az az. *Domonkos, fiam és leg belsöbb vőlegényem, mivel a' hitnek ellenségi ellen a' Jeſus ihlésébül és az én ſegitségemből erőſſen harczoltál, imé én a' kit te ſegitségűl hivſz, jelen vagyok a' te ſegitéſedre.* Azonnal azt beſzélli, hogy ama három Királynék Domonkoſt mint egy fél meg-hóltat a' földről felemelik, és a' Mária öleben állattyák. Kit a' Mária, in virgineos acceptum amplexus OSCULO FIXO DISSVAVIAVIT, & apertis caſtiſſimi pectoris uberibus LACTE SUO potavit, integreque reſtituit. Az az, *az ő ſzűz kebelében vévén, és meg-csókolgatván apolgatá, és meg-nyitván az ő ſzűz mellyének emlőit, MAGA TEJEVEL meg-ſzoptatá és elebbeni állapottyában helyhezteté.* A' három Királynék Mária magyarázattya ſzerint azt mondgya,

hogy

hogy jelentették *a' szent Háromságot.* A' körül álló ötven Szüzek, igérik vala, hogy a' kegyelemnek és dicsőſségnek harmadik Jubilæus eſztendeje, a' ſzent Lélekben és ſzent Lélek által ſzármaznék: Es hogy valláſt tött volna Mária arról, hogy ő mind ama három Királynénak, mind a' Jubilæuſoknak Királyné aſſonya volna: Esigy Királynéja az *Atya hatalmának*, *a' Fiu bölcseſſégének* és a' Szent Lélek *kegyelmeſſégének*. Az után azt beſzélli, hogy mihelyt vette vólna a' parancsolatot a' Rolarium vagy Mária Soltáros könyve vétele és prédikálláſa felől ottan a' magos tornyokban Toloſſa Városſában Iſteni inditásból a' nagy harangok ſót adtanak.

Ugyan ott azon könyvnek negyedik részében a' Tholoſſabéliek meg-térésében ſok csuda dolgot beſzél, a' mellyet mind maga a' Mária jelentett-meg néki. A' hol e' Domonkos maga felől, ugymint e' Pſalterium ujjob fel-állatója felől iſonyu dolgot beſzél; tudniillik; hogy ő néki minden napi ſzokáſa vala, a' Mária Pſalteriumát végben vinni és ki-ſolgáltatni, hogy az ördög kiſirteti alól fel-ſabadulna. Mivel hét egéſz eſtendő alatt viſelte a' Sátán kisértetit, és annyira lett a' Sátán roncsoláſa és korbácsoláſa miatt, hogy ha a' Mária ſegitsége melléje nem érkezett vólna, tehát kétségben kellett vólna néki elnie. Egyſzer ő annyira vólt, azt mondgya, hogy a' kétségben esés miatt ſintén el-végezte vólna magában, hogy fegyverrel vagy más halálnak nemével magát meg-ölnye; de Mária kellete korán

néki meg-jelenvén kezét meg-ragadgya és e' veßedelmet rolla el-fordittya, és ötet a' kétségben eséſért arczul csapdoſván és erőſſen meg-dorgálván előle el-tűnik. Es midőn csak magának hagyattatott volna, ottan nagy és ki-beßélhetetlen betegségben eſik, annyira hogy négy kéz láb kelletnék az erőtlenség miatt egy pinczében bé-máßkálni: a' hol midőn az őrdőgőktűl felette igen győtrettetnék, el annyira, hogy lelke iſmérete meg-háborodnék és a' fájdalom miatt teſtében nyomorgattatnék, kőnyőrőgvén kiált a' Máriához ezt mondván: Me miſerum mortis filium! Quid miſer agam? Cœleſtia mihi adverſantur, cœlum mihi ferreum eſt, infeſtant infera, humana me deſtituunt &c. Cur lucem hanc aſpexi? Cur religionem hanc ingreſſus ſum & profeſſus, &c. At fluctuanti, ecce de repente media intervenit Divarum Diva. Az az, *Oh én ſzegény halálnak fia! Mit cselekedgyem én nyavalyás ember? A' mennyeiek én ellenem ellenségeſek, az ég énelőttem vaſsá lett, a' pokolbéliek háborgatnak, az emberi ſegicség el-hagyott &c. Miért láttam e' világoſságot? Miért léptem bé e' ſzentségben és miért adtam erre magamat &c. Midőn igy habozna, imé hirtelenséggel el jőve a' ſzent Aßßonyok ſzent Aſzſzonya.* Ezt pedig mondgya hogy lett tiz és tizenegy ora kőzőtt étßaka, midőn ſok gondolkozáſok forganának elméjében. Azonnal azt mondgya a' pinczében a' hol fekűtt, az Iſtennek fényeſsége meg-jelent, és a' bóldog Szűz Mária magát abban meg-mutatta édeſséges ßóval ßóllit-

ván

ván-meg ötet és kölzöntvén. Az után igy szóll. Post multa divina colloquia, Virgo lacte suo purissimo læthalia Dæmonum vulnera plurima perfudit, & mox integerrimè persanavit. Simul hunc famulum suum, Domino Jesu Christo præsente, multisq; sanctis circumsistentibus SIBI DESPONSAVIT, addiditq; ei ANNULUM Virginitatis suæ, Virgineis de CRINIBUS concinnè factum. Pari modo simul injectam ei collo suspendit CATENAM ex crinibus virgineis contextam, in quâ hærent centum & quinquaginta lapides pretiosi, ac quindecim, juxta numerum Psalterii sui. Post hæc suavissima Domina OSCULUM ei impressit: dedit & ubera sugenda virginea, de quibus SUGENS AVIDE, videbatur sibi cunctis in membris ac potentiâ irrigari & transferri ad cœlestia. Et sæpiùs post modum alma parens, eandem ipsi contulit gratiam lactationis. Az az, *Sok Istenes beszélgetések után, a' Szűz az ő tisztáságos tejével, az ördögöktűl rajta ejtett sok halálos sebeit meg-öntözé, és azonnal éppen meg-gyógyitá. Egy szersmind ez ő szolgálát, az Ur Jésus előtt, és a' sok környúl álló szentek előtt ŐNŐN MAGANAK FERJŰL EL JEDZE, és a' mellé néki adá az ő szüzeségének GYŰRŰJET, melly az ő szűz HAJABOL ékessen csinált atott. Hasonlóképpen egy szersmind nyakában veté és függeszté az ő szűz hajából szött LANCZAT, a' mellyben vadnak száz és ötven drága kövek, és tizen öt, az ő soltáros könyvének száma szerint. Ez után e' gyönyörüséges Ur Aszszony ötet MEG-CSOKOLA: néki adá az ő*

szűz emlőjét-is hogy meg-szopná, a' melyből ő áhitatossan szopván, ugy tetszik vala néki, mintha minden tagaiban és tehetségében meg-öntöztetnék és a' mennyeiekre által vitetnék. Az után-is sokszor a' szűz Anya ezen szoptatásnak kegyelmét közlötte ő véle.

Mi lehet ennél képtelenb dolog és nagyob gyalázattyára a' szent Szűznek? Imé az alázatos szent Szűzet által változtattyák hijábanvalóságnak és dicsőségnek bálványává, mint ha ő igen kivánója vólna az Isteni tiszteletnek. Ujság ez a' szent Irásban. Micsoda ez, hogy a' boldogságos Szűz a' goromba Barátot magának vőlegényűl el-válaszsza; pompássan őtet magának férjűl vegye: megcsókolgassa, csecsit, emlőit, hogy meg-szopja, néki adgya: maga hajából nyakban vető lánczot és gyűrűt csinállyon és azt az ő el-jedzett férjének adgya? Ezeknél képtelenb dolgot még a' Sidók fabulái között-is nem olvashatni.

Erzette ez ámitó Alánus, hogy ez ő képtelen fabulájának nem minden ember ád hitelt, azért az ő Apologiájában cap. 10. igyekezi az ellenvetéseket el-háritani. Minekokáért két kérdést tésenfel. (1) Miképpen ihatta a' Szűznek illy dicsőséges tejet? Erre azt feleli; *hogy meg-lehetett; vagy az, hogy a' Szűznek valóságos tejét szopta a' Mária emlőjéből; vagy hogy valami bizonyos, lágy, valóságos és testi emlőt szerzett az idő szerént a' szopó Domonkos szájában.* Mellyik vólt *ezek közzűl*, azt mondgya, *hogy ő nem tudgya: hanem* tudgya azt, *hogy igen fejér és igen kivánatos vólt és az ő szájában*

ban bé-folyt. Azt mondgya továbbá, *hogy nem lehet ellen dolog hogy most-is légyen teje a' boldog Szűz Máriának, és azt mással közöllye, holott az nem tartozik a' dicsőséges test valóságára.* Sőt csuda dolog volna az, *ha a' Szűz emlője most olly hathatós nem volna mint a' halando Aszszonyi állatok emlője, kik magokban tejet nemzenek.* Hogyha téj nincs az ő emlőiben (a' mellyet balgatagság állatni) *vagy csak lehet ott oly csudalatos test, a' melly téj gyanánt lehet: a' mely Istени erő által által változhatik tejnek állattyává.* Hogy ha se téj se más test, téi helyet, *ott nem vólt; mindazonáltal nem kell a' Szűzet meg-foszтani attul a' hatalomtul, hogy magát szopni nem adhatná.* Ezek után azzal rekeszti-bé, *hogy ő nem tudgya micsoda kiváltképpen való módon lett az.* (2) Azt tetzi-fel a' kérdést. *Miképpen téphette-le a' maga haját, holott a' haj dicsőségre és ékességre valo?* Azt feleli, *hogy e' lett Istени hatalom szerint, és ugy formáltattanak a' Szűz Mariának meg-viságálhatatlan módgya szerint. Vagy már régen valahol e' világon meg-őriztetett.* A' Szűz Mária *haja felől*, a' mellyet hiben, *hogy a' dicsőségben vagyon*, azt mondgya továbbá, *hogy a' nem tartozik a' dicsőséges test valóságára* vagy állattyára, *és azok nélkül el-lehet az ő dicsőségének meg-kisebbedése nélkül. Es ha a' dicsőséges testnek vagyon hatalma a' haj viseléſre*, tehát *nagyobb hatalma vagyon arra, hogy magából hozzon és nevellyen hajat.* A' *gyűrűről* mivel nem látsik vala, hogy *némellyek jól értenék*, azt mondgya; *ez ritkábnak látszik és csudálatossabb mind a' felsőbbeknél.* E' feleletit,

azért hozom elő, hogy e' képtelen dolog mentségében, valaki arra ne fogjon-ki hogy ezt nem tulajdonképpen, hanem hasonlatosság szerént es lelki értelemben ércse. Azért hallod világ hogy ezt ő tulajdonképpen és betű szerint érti, Ujság hát ez, és nem Apostoli tudomány! A' mint ez Alanusból-is meg-tetsik. Alani Redivivi libri supra citati cap. 60. Ea nuper per revelationem Christi & Virginis Mariæ fuisse confirmata. *Az az, Ezek minap a' Christus és Szűz Mária jelentéséből erősítettek-meg.* A' hol annakfelette intést tészen Alanus hogy ezt a' *Christustól és Szűz Máriától minap ki jelentetett Psalteriumot bé-vegyék; mivel ez az ő akarattyok, hogy az, azokban az időkben prédikáltassék, tanittassék és mindenektűl el-mondassék, minden gonoszsnak el-háritására, és minden jónak meg szerzésére, és nevezet szerént, e' világra közelebb következhető gonoszok ellen, ha meg nem térnek.* Annakokáért, azt mondgya, *mindnyájan dicsiritek ötet a' tiz hürü Psalteriumban, tudniillik, el-mondván tizenőt Mi Atyánkot, és mindenik mellé adván Ave Mariát, a' melly légyen szám szerint száz és ötven.*

Navarrus ismét igy szóli. Licet à principio prædicante Dominico & fratribus ejus, fuisse fervidè acceptum, postea tamen tepidè cœpit exerceri & ferè omitti. Sed anno 1360 ipsa virgo splendidissima apparuit in Rupe Britanniæ B. Alano, fratri ejusdem Ordinis, & egregio Doctori sibi devoto: simul adhortata fuit, ut magna cura & studio, per suam & suorum fratrum prædicationem ad

illud

illud denuò orbem adhortaretur. Et quia: non defuerunt, qui renovationi illius NOVI INVENTI ORANDI detraherent, Dux Britanniæ & Margareta ejus uxor aliiq; multi supplicârunt obnixè Sixtum 4. ut ad gloriam Dei & Virginis Matris, authoritate Apostolica illud approbaret: quod factum est anno 1479. Navarri Miscellanea secunda de institut. Rosarii. Az az, *Jóllehet eleinten Domonkos és az ő attyafiai predikálván, heven vették a' Mária Rosariumát, mindazonáltal az után lankadva kezde gyakoroltatni és csaknem el hagyatni. De ezer három száz és hatvan esztendőben maga a' fényeséges Szűz meg-jelenék a' Britanniai kősziklán bóldog Alanusnak, azon rendnek attyafiának és mint ő néki jeles és áhitatos doctorának: egyszersmind inte arra őtet, hogy nagy szorgalmatossággal és igyekezettel mind a' maga s' mind az ő attyafiai predikállások által erre ujjobban e' világot intené. Es mivel póltanak ollyanok, a' kikez UJJONNAN TANALT RŐNYŐRGESNEK meg-ujitását gyaláznák, a' Britanniai Herczeg és az ő felesége Margit és mások sokan igen supplicálák Negyedik Sixtus Pápát azon, hogy az Istendicsőségére és a' Szűz Anyájára, Apostoli méltósága szerént ezt javallaná.*

Javallá ezt Sixtus Pápa és sok indulgentiákkal meg-is bóvité egy néhány uttal. Erről való Bulla a' Dominicanusok rendi privilegiomában bé vagyon foglalva. Mindazáltal Navarrus a' meg-nevezett helyen azt mondgya, hogy a' Pápa abban a' Bullában a' Rosariomrul nem emlekezik, hanem

a' Psalteriomnak harmadik részérûl. ugy mint, ötven Ave Máriárul és a' fellyûl meg-irt mód szerint a' mellé adarott öt Miatyánkrul, De Bulla approbationis *fraternitatis de Rosario nuncupatæ*, renovatæ Coloniæ per fratres Ordinis Prædicatorum, Bulla Sixti Quarti ann. 1476. die 10 Martii Pontificatûs sui anno 5. igy szóll: Omnibus & singulis utriusque sexûs dictæ fraternitatis confratribus, & sororibus, in quinque præcipuis B. Virginis festivitatibus, scilicet, annunciationis, visitationis, assumptionis, nativitatis & purificationis, centum dies indulgentiárum, in qualibet dictarum festivitatum die, atque quotiescunque per se, vel per alium, Rosarium B. Virginis, quod quinquaginta Ave Maria cum quinque Pater noster contra legerint seu legi fecerint &c. misericorditer relaxamus, Az az. *Mindeneknek és egyenként kinek kinek, a' meg nevezet társasagnak mind két nemből álló. attyafiainak és nénnyeinek, a' boldog szûz Máriának öt kiváltképpen való ünnepén, ugy mint, Ki jelentésének, Látogatásának, fel-vitettetésének, születésének és tisztulásának* ünnepén, *a' meg nevezett ünnepeknek mindenik napján, és valamenyiszer, vagy magok vagy más által a' boldog szûznek Rosáriomát, a' mely ötven Ave Máriából és ellenben öt Mi Atyánkból áll elolvassák vagy olvastattyák száz napokon való bûn bocsánatot könyörületessen engedünk.* Ezen Sixtus azon társaságot az után meg-erösíté és sok indulgentiát ada mellé, a' mint a' Bullából ki-tetszik. Bulla Sixto Quarti ann. 1478. 3. Kal. Junii Pontif.

anno

anno 7. Iis qui tribus diebus, cujuslibet hebdomadæ, orationem dominicalem quindecim & Angelicam salutationem centum & quinquaginta vicibus, omnibus tribus diebus ejusdem hebdomadæ, ad honorem ejusdem Matris Virginis, juxta ipsius confraternitatis instituta dicere cõsveverunt, nẽpe septem annorum & totidem quadragenarum de pœnitentiis sibi injunctis relaxationem habebunt. Az az. *Azok, a' kik minden hétnek három napján, az Úri imádságot tizen ötször, és az Angyali kõszõnetet száz és ötvenszer, azon hétnek három napján, azon szûz Anyának tiszteſségére, az ő társaságának rendeléſe szerint el-szokták mondani,* tudniillik *hét esztendeig és meg annyiszor való negyvenig reájok vetetett pœnitentia tartás alól fel-õldozva legyenek.*

Az után ismét Ferencznek a' Britanniai Herczegnek és annak feleségének Margitnak kõnyörgésére, azt a' boldog szûz Máriának a' Rosariommal és Psalteriommal, az az, ötven vagy száz ötven Ave Máriával, való kõszõntésének módgyát, annyira javallá, hogy ennek meg-tartását és gyümõlcsét e' széles világra ki akará õnteni; és minden ötven Ave Máriának el-mondásáért õt esztendeig való bûn bocsánatot engede. Ejusdem Bullæ anno 1479. Octava Idus Maji. Pontificat. anno 8. Bóldog Isten! Imé másfélszázszor hivatik ott segitségûl a' szûz Mária, a' hol a' tellyes Szent Háromság csák tizenõtször. Mint ha többel tartoznánk Máriának hogy sem az Istennek. Valóban ujság ám ez.

A' mi

A' mi az Agnus Deit illeti; ezt ötödik Orbán Pápa, 1362 esztendő tájban, találá. Viaszból önté, és hármat benne a' Görög Császárhoz illyen verſek kel küldé: a' hol annak azon egy erőt tulajdonit a' Chriſtus vérével. Ceremoniale Roman. Sacrar. lib. 1. tit. 7.

Balſamus & munda cera, cum Chriſmatis unda
Conficiunt Agnum, quod munus do tibi magnum
Fonte velut natum, per myſtica ſignificatum,
Fulgura de ſurſum depellit, & omne malignum,
Peccatum frangit, ut Chriſti ſangvis, & angit,
Prægnans ſervatur, ſimul & partus liberatur,
Dona defert dignis, virtutem deſtruit ignis,
Portatus mundè de fluctibus eripit undæ.

A' mellyet igy fordithatunk Magyarul:

Balſamom olaja a' tiſzta viaſzſzal
Csinállya a' báránynt kenetnek vizével,
Imé néked adom ez nagy ajándékot,
Mint egy vizből lőttet s' titokkal jedzettet.
El űzi az égből a' villámáſokat.
Minden gonoſz bűnt mint ſzintén Chriſtus vére
El-tőről, és ſzorongattya nagy ereje:
A' terhes aſzſzonyi állatot meg tartya,
Edgyſzerſmind ſzűlésben-is meg-ſzabaditlya.
A' méltóknak ád nagy ſok ſzép ajándékot.
A' tűznek el-rontya ártalmas erejét,
Ha tiſztán hordozod, ki-ragad tégedet
A' viz habjaibul s' csendes partra léptet.

Ezen Verſeket fel-találod Fruſius Andráſnál in fine libr. Epigram. in Hæreticos

Ezent

Ezent találljuk-fel a' meg-szentelőnek imádságában. Ceremon. lib. 7. ut supra. Et quemadmodùm ille agnus innocens, tua voluntate immolatus, in arâ crucis, Jesus, Christus filius, protoplastrum nostrum de diabolicâ potestate eripuit: sic isti agni immaculati, virtutem illam accipiant, quos consecrandos offerimus in conspectu divinæ majestatis tuæ: Tu eos benedi✠cere, sancti✠ficare, & conse✠crare digneris, ut tuâ largâ benedictione sanctificati, EANDEM virtutem accipiant contra omnes Diabolicas versutias, & fraudes maligni spiritûs, ut illos devotè super se ferentibus, nulla tempestas eisdem prævaleat, nulla adversitas Dominetur, nulla aura pestilens, nulla aëris corruptio, nullusque morbus caducus, nulla maris procella, & tempestas, nullum incendium, nequé ulla iniquitas dominetur eis, nequé prævaleat homo: partus cum matre incolumis servetur, per intercessionem Unigeniti &c. Az az. *Es a' miképpen amaz ártatlan bárány, a' te akaratod szerint, a' kereszt óltárán meg-áldoztatott fiad, a' Jésus Christus, a' mi elsö szüléinket az ördög hatalmából meg-szabaditotta: úgy ezek a' szeplötelen bárányok, azon erőt vegyenek, a' mellyeket hogy meg szenteltessenek a' te Istени Méltóságodnak szine elött, te elődben viszszük: Te azokat méltóztassál meg-ál✠dani, meg-szen✠telni és szentе ten✠ni, hogy a' tebőv áldásoddal meg-szenteltetvén, AZON erőt vegyenek, minden ördögi álnokság és gonosz léleknek csalárdsága ellen, hogy a' kik azokat áhé tatoſſan magokon hordozzák, semmi szélvész azokon erő-*

erőszakot ne végyen, semmi kedvetlen dolog rajtok ne uralkodgyék, semmi dögös szellő, semmi levegő-égbéli romlotság, és semmi romlandó betegség semmi tengeri háboru és szélvész, semmi tűzbéli gyuladás, sem valami hamisság azokon ne uralkodgyék se ember erőt rajtok ne végyen: a' születet magzat az annyával edgyutt épségben meg-tartassék, a' te edgyetlen edgy Szülöttednek esedezése által, &c. Végezetre utánna vetik; *A' Jésus Christus által,* mint ha csufolnák ő felségét, kérvén *hogy ✠ az ő esedezése által,* az ő viasz bárányok, azon egy erőt vegyenek ő felségével.

De láfsuk minémű ceremoniával viszik végben a' bálvány meg-szentelését, a' hol még az Urtol szereztetett Keresztségnek sem kedveznek. Ugyan ott a' meg-nevezett könyvben igy iratik-le. Cubicularii ad Papam portant agnos Dei, quos Pontifex immergit in aquam, & prælati adstantes eos extrahunt, & in Pelvibus argenteis portant super mensas &c. Ugyan ott. Et omnibus Baptizatis per Pontificem, vel per ejus prælatos, surgens Pontifex sine mitra, dicit super eos has orationes. Ugyan ott. O alme Spiritus---qui in aquarum substantia maxima Sacramenta constituisti, quæ sunt tuo flatu sanctificata, atq; imperante lavacri susceptione, Sanctæ Trinitatis nomine invocato, omnia peccata diluunt. Quæsumus Domine, hi agni, sacra & perenni unda, balsamoque sacri Chrismatis perfusi, tu illa bene ✠ dicere &c. Az az, *A' Komornyikok a' Pápához hordgyák az Isten bárányit, mellyeket a' Főpap bé-márt a' vizben, és az ott álló Papi Urak*

azokat

azokat a' vizből ki-vonnyák, és ezüst medenczékben az asztalokra hordgyák, &c. Es azok mind meg-kereszteltetvén a' Főpap által, vagy az ő Prælatusi által, a' Főpap Papi süveg nélkül fel-kelvén azok felett e' könyörgéseket mondgya: Oh Szent Lélek---a' ki a' vizek valóságában, felette nagy Sácramentomokat rendeltél, a mellyek a' te szeled által meg-szenteltetnek, és a' te parancsolatodból fel vévén a' mosódást, a' Szent Háromság nevét segitségül hiván minden bűnöket eltörlenek: Kérünk Uram, ez bárányok a' Szent és örökké való vizzel és a' szent kenetnek balsamum olajjával, meg-öntettetvén, te azokat méltóztasál meg ✠ áldani, &c.

Látod amaz felső versek itt meg-magyaráztatnak, imé azt mondgyák, hogy e' bárányok a' folyóvizben szűletnek, az az, a' kereszтségben. Mert a' Pápa azokat a' Szent Háromság nevében, a' Sacramentumnak rettenetes meg-ferteztetésével, meg-kereszteli. Ujság ez és nem Apostoli tudomány! mellyet Baronius Cardinál-is kénszerittetik meg-vallani. Annal. Tom. ad ann. 58. Sect. 76. Cum infantibus suis Gentiles, bullas ad avertendas fascinationes (ut docet Varro de Lingva Latina libr. 6.) re turpicula consignatas, vel aliter superstitionibus auctas collo suspenderent, ad eas abolendas, ut de multis accidit, placuit superstitione in religionem mutatâ, ex ejusmodi sacris ceris bullas confici, quas agni Christum præferentis imagine insignitas, geniti in Christo gestarent. Az az, *Holott a' Pogányok az ő gyermekeknek, rutacska dolog*

által meg-jedzet, vagy másképpen babonák által megtetézett gombokat függeſztettek nyakokban, az igézeteknek el-háritására, (a' mint Varro tanittya) *ezeknek el-törlésére, a' mint többen ſokan eſett, tetſzett a' babonát ſzentségre változtatván, efféle ſzent viaſzokból gombokat csináltatni, a' mellyek a' Chriſtuſt példázó bárány képeivel meg-bélyegeztetvén, a' Chriſtuſtol ſzületteteti fiaktul és leányoktul viſeltetnének.*

Ezt és ehez haſonló több ceremoniákat a' Pogányoknak kölſönnyenek tehát a' Pápás Atyaſiak, és nem az Apoſtoloknak, ſem a' Prophétáknak. La a' Pogányok babonás ſzokáſokhoz alkalmaztatták ez Agnus Deit, és arra gondolták-is ki. Ugyan ott Baronius Kardinál igy ſzóll: Cordis imaginem in bullis ſuis Gentiles ferre conſveverant, quo, ut tradit Macrobius, Satur. lib. 1. cap. 6, noſcerent ſe eſſe homines. Chriſtiani vera Chriſti agni imagine diſcerent ejus exemplo eſſe mites & humiles corde. Az az. *Szivnek képét ſzoktak vala a' Pogányok az gombokon viſelni, a' mely által, a' mint Macrobius állattya, iſmértetnének-meg, hogy ők emberek, A' Kereſztyének* az Agnus Deinek, az az, *Chriſtus bárányának valóságos képe által, tanulnának az ő példájával, ſzelidek és alázatos ſzivűek lenni.* Jeles dolog! Mint ha a' Chriſtus ereje a' nyakban vettetet viaſzban ésaz ő ſzeméllyében, mely hitnek általa a' mi ſziveinkben lakozik, az ő rendeléſe ellen vólna bé-rekeſztve. Avagy nem az ige prédikállásában adattatik é minden nap a' mi ſzivünk eleiben a' Chriſtus mint Iſtennek báránnya? Avagy a' kik

a' kik hitnek általa a' Chriſtuſt mint ártatlan bárányt nem véſzik, haſználé azoknak, a' nyakban vetett bárány? Igazán alkalmaztathatni ide Chryſoſtomuſnak (avagy ám akarkié légyen, ama' tudós el nem végezett munká, a' mely Chryſoſtomuſnál vagyon,) efféle nyakban vető orvoſságok (mellyeknek annyi erő tulajdonittatik) ellen való jeles mondását. Dic Sacerdos inſipiens, nonne quotidiè Evangelium in Eccleſia legitur? & auditur ab hominibus? Cui ergò in auribus poſita Evangelia nihil proſunt, quomodo eum poterunt ſupra collum ſuſpenſa ſalvare? Deinde ubi eſt virtus Evangelii? In figuris literarum, an in Intellectu ſenſuum? Si in figuris, benè circa collum ſuſpendis: Si in Intellectu, ergò meliùs in corde poſita proſunt, quàm circa collum ſuſpenſa. Auth. imperf. comment. in Matth. apud Chryſoſt. in cap. Matth. 23. Homil. 43. Az az. *Mond-meg nékem balgatag Pap, avagy minden nap az Evangeliom az Eccléſiában nem olvaſtatiké? A' kinek azért ſemmit nem haſználnak a' füleiben tétetett Evangeliomok, kogy hogy idvezithetik azt a nyakban függeſztetett Evangeliomok? Annak felette, hol vagyon az Evangeliom ereje? A' betűk ábrázattyában é? avagy magyarázattyának értelmében? Ha az ábrázattyában, jól függeſzted nyakadban: Ha az értelmében, tehát jobban haſználnak a' ſzivben el-rejtetett Evangeliomok, mint a' nyakban függeſztettek* La e' kegyes lélek az ő idejében levő némely Papokat, a' kik az Evangeliomnak némely darabocskáját,

ját, a' kereſztyének nyakában függeſztik vala, fedés nélkûl el nem ſzenvedheté. Méltán kárhoztaták tehát a' Hatodik Conſtáncinápolyi Conciliomban, a' Chriſtuſnak a' bárányokban bé-nyomot képét ezt mondván: Quod ſint figuræ & umbræ veteris legis, jubentque ut Agnus Dei humanâ tantùm figurâ repræſentetur. A' hol Caranza igy ſzól: Prohibuerunt Spiritum ſanctum in columbâ figurari, & magos ſub ſtellâ, & Chriſtum ſub veteri agno, ſed humanâ formâ. Az az. *Mert az Ov törvénynek ábrázati és árnyéki, és parancsolják, hogy az Iſten báránnya csak emberi képben ábrázoltaſsék-ki.* Karanza. *Meg-tiltották, hogy a' Szent Lélek galamb képében ne ábrázoltaſsék-ki,* ſe a' Mágusok, *bölcsek, csillag képében, ſe a' Chriſtus az év bárányának formájában, hanem emberi formában.*

XLVIII. RESZ.

A' Szentelt vizről, kenyérről, gyertyáról, olajról, harangok kereſztségéről.

HOl vették a' ſzentelt vizet; hol a' ſzentelt kenyeret; hol a' Huſvéti ſzentelt gyertyát; hol a' ſzentelt olajt; hol a' harangok kereſztségét? Ezek mind ujságok és emberi találmányok. A' mi az elsőt nézi. Nem ſzóllunk itt a' kereſztség vizéről; mert ez az Iſten rendeléſe által ſzent és áldott viz, a' mi ujjá ſzületésünknek ſacramentuma ez, melly az Eccléſiának könyörgéſe által a' kereſzt-

kereſztséggel élő ember idveſségére meg-ſentelte-tik; hanem ſzóllunk itt ollyan vizről, a' melly Iſtennek minden parancsolattya kivül, ſóval megegyelittetik, az ördög belőle ki-űzetik, és játékos epecseléſſel a' viznek természete ellen való haſonra mint egy meg-bűvöltetik, bávoltatik, adván a' mellé könyörgést. A' Pap in Paſtorali igy ſólli Exorcizo te creatura aquæ in nomine ✠ Dei Patris omnipotentis; & in nomine ✠ Jeſu Chriſti filii ejuſdem, Domini noſtri; & in virtute ✠ Spiritûs Sancti: ut fias aqua exorcizata, ad effugandum omnem poteſtatem inimici & ipſum inimicum eradicare & explantare valeas cum Angelis ſuis apoſtaticis; per virtutem ejuſdem Domini noſtri Jeſu Chriſti. Az az; *Ki űzőm az ördögöt te belőled te viznek teremtett állattya, a' mindenható Atya Iſtennek ✠ nevében, és a' Jéſus Chriſtuſnak ő fiának, mi Urunknak ✠ nevében, és a' Szent Léleknek ✠ erejében: hogy légy ollan viz, a' mellyből az ördög ki-űzetett, az ellenségnek minden hatalmának el-űzésére és hogy az ellenséget magát az ő hittől ſzakadt Angyalival egyűtt, gyökereſtől ki-ſzaggathaſſad és gyomlálhaſſad, azon mi Urunk Jeſus Chriſtuſnak ereje által.* Durandus in ſuo rationali lib. 4. cap. 4. Sacerdos in dominicis diebus celebraturus, alba ſtola paratus, &c. aquam ex inſtitutione Alexãdri primi benedicit, altare, Eccleſiam & populum, aqua benedicta conſpergit, ut omnis ſpirituum immundorum ſpurcitia, tam de habitaculo, quàm de cordibus fidelium propellatur. Az az, *A' Pap Vaſárnapokon az Iſte-*

ni tiſztelethez akarván nyulni, a' vizet Elsô Alexander rendeléſe ſzerént meg-áldgya, az Oltart, az Eccleſiát és a' népet, az áldott vizzel meg-hinti, hogy a' tiſztátalan lelkeknek minden rutsága, a' hiveknek minden hajlékokbol, mind ſzivekből el-üzetteſsék.

Ugyan ott. Aquam ſale aſperſam populis benedicimus, ut cuncti aſperſi ſanctificentur & purificentur: quod omnibus ſacerdotibus faciendum eſſe mandamus (igy ſzóll Sándor Pápa) Nam ſi cinis vitulæ aſperſus, populum ſanctificabat atq; mundabat, ſcilicet, à venalibus: multò magis aqua ſale aſperſa, diviniſq; precibus ſacrata, populum ſanctificat atq; mundat, à venialibus: & ſi ſale aſperſa, per Eliſæum ſterilitas aquæ ſanata eſt, quantó magis divinis precibus ſal, ſterilitatem rerum aufert humanarum, & coinquinatos ſanctificat & purgat, & cætera bona multiplicat, & inſidias Diaboli avertit, & à phantaſmatis & verſutiis homines defendit. Az az, *A' ſóval meg-hintett vizet a' népnek meg-áldgyuk, hogy mindenek azzal meg-hintetvén meg-ſzenteltesſenek és tiſztittaſſanak: a' mellyet hogy cselekedgyenek minden papoknak parancsollyuk: Mert ha a' borjunak el-hintetett hamva a' népet meg-ſzenteli és tiſztittya vala, tudniillik, a' meg-bocsátható vétkektül: és ha a' ſóval meg-hintetvén Eliſeus által a' viznek meddősége meg-gyógyult, mennél inkább az Iſteni kőnyőrgéſek által a' ſó el-véſzi az emberi dolgoknak meddőségét, és a' meg undokittattakat meg-ſzenteli és tiſztittya, és tőb javait meg-ſokaſittya, és az őrdőgnek incselkedését el-harittya, és az étſzakai hijá-*

ban

ban való álomi jelenéſek' látáſok és álnokſágok ellen meg-óltalmazz a az embereket.

Felelet. 1. Vakmerőség Iſtentől azt kérni a' mellyet ő felsége nem igért; és azt magával el-hitetni embernek, hogy az Iſten a' mi beſzédünkre, és ujjainknak némely mozgására, bizonyos teremtett állatokra természet felett való ajándékokat, a' mi lelkünk javára, idveſségére és teſtünk egéſségére ősſön-ki, ha azt valami igéret nem előzte-meg: de afféle igéretnek ſohol az egéſz ſzent Irásban, még csak árnyéka-is nincsen. Igen helyeſen ſóll egy Pápás Doctor Auguſtinus Hunnæus in axiom. ex 1. 2. Thom. Quæſt. 96. art. 2. Uti rebus ad eos effectus aſſequendos, procreandos vel prænunciandos, quorum illæ res, nequé cauſæ ſunt, nequé legitima, ſecundùm divinam vel naturalem inſtitutionem, ſigna, ſuperſtitioſum eſt & à religione Chriſtianâ alienum. Az az. *Elni a' dolgokkal, azoknak a' csekedeteknek el-érésére, nemzésére, vagy eleve meg-jelentésére, a' mellyeknek azok a' dolgok ſe nem okai, ſe Iſtennek avagy a' természetnek rendeléſe ſzerint, nem rendes jelei, babonás és a' keresztyéni vallástúl idegen dolog.*

(1) Az okok Duranduſnál igen helytelenek, Iſtentelenek, sőt e' rendeléſnek vége tellyes káromkodáſſal. Soha ők azt nékünk meg nem próbállyák, hogy ezt Első Sándor Romai Püſpök rendelte volna. A' levél a' mellyet ő reá kőtnek, ál és hamis levél, melynek alkalmatoſságával Bellarminus Jeſuita, mind ezek felől a' régi levelek felől,

a' mellyeket Rómában a' Pûspôkökre kôtnek igy §óll. Aliquos errores in eas epistolas irrepsisse non negaverim, nec indubitatas esse affirmare audeam. De Pontif. lib. 2. cap. 14. Az az. *Nem tagadom hogy azokban a' levelekben, némely fogyatkozások nem csusztanak vólna bé, se azt állatni nem merem hogy azok ollyak vólnának, mellyek felól kételkedni nem kellene.* Más Pápás Doctorok ezeket, hamis és áll leveleknek tartyák, ugy mint, a' mellyek sok esztendókkel az után találtattanak. Lásd-meg Andreæ Riveti Critici sacri lib. 1. cap. 8. & Censur. Coci pag. 30. & seq. Censuram Blondelli in epistol. 1. Alexandro affictam. Hát hol vôtték a' szentelt vizet a' Pápások? A' mint tôbb más effélét, ugy eztis a' Pogányoktul. A' Pogányoknál kôzônséges ceremonia vala ez, hogy a' Paptul meg-szenteltetet vizzel a' tôbb emberek és az áldozatoknak eszkôzei meg-hintetnének. Innét Æneásrul igy §óll Virgilius Æneid. 6.

Idem ter socios purâ circumtulit undâ,
Spargens rore levi, & ramo felicis olivæ
Lustravitqué viros---- Az az.

Azon ô társait meg-tisztitá vizzel
Háromszor meg-hintvén szép *gyenge harmattal,*
Es a' boldog olaj-fa ágacskájával
Es a' férfiakat meg-szentelé azzal. -----

Hasonlót találunk Dionysius Halicarnasseusnál Lib. 7. és Homerusnál Iliad. α. Az után osztán à mikor a' babona lábra kapa és meg-erôssôdheték, egyebet-is effélét kezdettek a' templomokban meg-

tarta-

tartani; és a' miképpen a' Pápások ez iránt magát a' dolgot az ő valóságában a' Pogányoktul vötték, ugy annak meg-tartásának és az öntözésnek-is eszközeit azonoktul szivták. Gulielmus Caullius in libro suo de religione Romana, le-irja az öntöző eszközt a' mellyel a' régi Pogányok élnek vala: a' márvány-kőből való edénnytis, a' melyben a' templom ajtainál a' bé-menő nép számára a' meg-szentelt öntözgetni való viz készen vala. Festus-is emlekezik a' helyről, a' hol a' templom mellett a' viz bé-rekesztve tartatik vala, a' mellyet *Favissának*, az az, szentség tartó kamarának nevez. E' viz a' régi Római Pogányoknál a' templom ajtaiban tartatik vala, mellyel az egyházfiak a' templomban bé-menő embereket hintegetik és öntözgetik vala. Jeles Historiát olvasunk Theodoretusnál in Ecclesiastica historia, egy keresztyén vitéz katona emberről, a' kit az Isten az után ám Római Császárságra emele. Ez hivattaték Valentinianus Császárnak. E' katona legény egykor, Urát Julianus Császárt a' Szerencse Isten Asszony templomában késérvén bé, láttya hogy minden felől az egyházfiak a' templom ajtajánál álnának, és a' bé menő embereket a' meg-szentelt vizzel öntözgetnék, és hogy az ő ruhájára-is azon szentelt vizben egynéhány csepp cseppent vólna, a' Király előt menvén meg-ragadgya az egyházfiat, és a' mint Theodoretus szoli, pugnis contudit ædituum, sequé inde non expiatum, sed turpi labe pollutum dixit. Theodoret. lib. 3. cap. 16. Az az, *meg-öklözi az egy-*

házfiat, és azt mondgya, hogy ő onnét meg nem tiszttattatott, sőt inkább rut mocskokkal mocskoltatott meg. Mi-is kik keresztyéni nevet vilelünk, bűkség hogy ne hidgyünk más egyéb vizet, a' mely Sácramentomi módon minket meg-tiszttitcson a' keresztség vizénél. Mert minden egyéb viz, ha a' valláson kivül gondoltatik, csak merő azon közönséges viz, a' vallásban pedig meg-mocskoltatott, ocsmány és utálatos viz. Az igaz kegyes lélek el nem szenvedheti azt, hogy az igaz vallás közzé Pogányi vallás egyeledgyék, mellynek a' Papistai vallás sok dologban egy formájuságát meg-vallya Báronius Kardinál. Annal. Tom. 1. ad ann. 439. num. 88. Vigilias anniversarias habes apud Suetonium in Vespas. cap 7. lustralem aquam, aspersionem sepulchrorum apud Juvenal. Sat. 6. & alios: lumina in iisdem parare, apud Suetonium in Octavio cap. 98. lucernam accendere, cereos in populo distribuere, apud Senecam libr. 14. epist. 15. & Macrob. in Saturnal. Az az, *Az esztendőnként való étszakai szent szolgálat meg-vagyon Svetoniusnál, a' szentelt öntöző viz, a' koporsók vagy sírok öntözgetése Juvenalisnál. A' gyertya gyujtás, viasz gyertyáknak a' nép között való el-osztása Senekánál és Macrobiusnál.* Ezen Kardinái ugyan ott ad annum 200. num. 5. Tom. 2. Igy szól: Sed Christiani nonnulli, haud facile ejusmodi à Deo æstimata contineri poterant disciplina. Consultò postea introductum videtur, ut quæ erant gentilitiæ superstitionis officia, eadem veri Dei cultu sanctificata, in ve-

ræ re-

ræ religionis cultum impenderentur. Az az, *De némelly Keresztyének, efféle Istennél becsületben lévő fenyiték alatt nem könnyen tartathatnak vala-meg. Ugy látszik hogy az után tanácsból hozodék-bé, hogy a' mellyek Pogányi babonák valának, azonok az igaz Isteni tiszteletteel meg-szenteltetvén, az igaz vallásnak tiszteletire fordittassanak.* Valóban jeles dolog ez. Ugyan-is igy kellett bánni az Isten rendelésével, hogy a' helyett pogányi babonát vegyenek-bé! Ujságok hát ezek az Ecclésiákban.

A' mi a' szentelt kenyeret illeti. Erről a' virágában levő Ecclesiákban semmi emlekezet nincsen; hanem az után mint egy a' harmadik vagy negyedik Seculumban százban, emlekeznek némellyek az Eulogiárol, a' melly nem egyéb vala nálok; hanem az Ur vacsora ki-szolgáltatásakor, a' néptűl fel-vitt kenyér maradványa. A' mi azért az Ur vacsora ki-szolgáltatásakor a' kenyérből megmaradott, azt apróra metélvén azoknak osztogattyák vala, a' kik az Urvacsorával nem élnek vala, ezt pedig cselekßik vala, a' hitnek, edgyesülésnek és közönséges vallásnak jelére és bizonyságára. Ezt a' Catechumenusoknak, a' kiket még az Ur vacsora vételére nem bocsátának osztogattyák vala, és néha azon haszonra, kenyér helyett sót adnak vala nékiek. Patres Concil 3. Carthaginenses can. 5. Placuit (igy szólnak) ut per solennissimos Paschales dies, Catechumenis sacramentum non deturs nisi solùm sal. Az az, *Tetszet hogy a' husvéti jeles napokon, a' Catechumenusoknak, ne adassék a'*

Sacramentum, hanem csak fő. Baronius Kardinál Annal. Tom. 3. ad ann. 313. Sect. 53 Impartiendo aliquem his Eulogiis, idem erat, quod catholicâ communione dignum esse censere. Az az, *Valakit e' szent kenyerekben részessé tenni, annyit tészen vala, mint a' közönséges edgyesülésre méltónak ítélni.* Paulinus-is Agostonnál Epist. 31. in fine igy szól: Panem unum quem unanimitatis indicium misimus, charitati tuæ, rogamus ut accipiendo benedicas. Az az, *az egy kenyeret, a' mellyet egységnek jeléül küldöttünk, a' te szeretetednek, kérünk hogy azt el-vévén áld-meg.* Agoston Doctor-is Paulinusnak igy ir, Epist. 34. Panis quem misimus, uberior benedictio fiet, dilectione accipientis vestræ benignitatis. *A' kenyér a' mellyet küldöttünk bővebben meg-áldatik, ha te kegyességed szeretettel vészi.* A' honnét meg-tetszik hogy e' kenyér szentnek vagy áldottnak, avagy áldásnak neveztetik, nem azért, mintha némelly babonás cérémoniának a' felette való el-mondásával venne terméset felett való erőt magára; hanem hogy immár az Ecclésiában a' Sacramentomi hasznra más rendeltetett vólt, ez-is adatott a' Catechumenusoknak, hogy mind a' kettő lenne az Isteni áldásnak jele, a' híveknek edgyesülésekben. Ezt mivel babona nélkül való vólt, az Atyákban nem kárhoztattyuk: De a' Pápások áldott avagy szent kenyerek ma nem illyen ám. Mert ők néznek ebben nem a' jedzésre annyira, mint a' bizonyos erőre, mellyet e' kenyérnek minden isteni igéret és rendelés nélkül tulajdonitanak. Azért a'

regiek

régiek áldott vagy szent kenyerek paláſtya alatt hijában lappangtattyák ezt, mert ki-tetßik a' vas szeg a' sákbul. Mivel a' régiek az ó áldott kenyerekről soha ugy nem szóltak, mint ma a' Papisták az övékről. Tudniillik. Pro animæ ac corporis salute, contra omnes morbos, & omnes inimicorum insidias, distribui. Az az, Ez osztogattatik *a' lélek és test idvességéjért, egésségéjért, minden nyavalyák ellen és a' mi ellenségünknek minden utánnunk leselkedése ellen.* Ujság hát ez és nem Apostoli tudomány.

Hol vötték a' Husvéti viasz gyertyát? Guilielmus Bailius Jesuita, Summ. Contr. tract. 2. q. 17. nem viheti ezt fellyebb a' hetedik Seculumnál. Benedictionis cereorum Paschalium Concilium 4. Toletanum anno circiter 643 celebratum meminit. Az az, *A' Husvéti viasz gyertyának megszentelésérül a' Negyedik Toletomi Synat, mely 643 esztendő táján celebráltatott emlekezik.* De mire való e' viasz gnertya? Ugyan ott igy szóll a' Jesuita: Est signum cereus ardens resurrectionis Domini glorioſissimi, ac undiqué gloriæ immortalis radiis fulgentis. Az az. *Az égő viasz gyertya jele a' dicsőséges és halhatatlan dicsőség sugárival minden felől tündöklő Ur fel-támadásának.* Durandus Rational lib. 6. cap. 80. Affertur cereus, in quo affigitur tabula seu charta scripta, quæ significat tabulam, in quâ Pilatus scripsit; *Jesus Nazarenus* &c. In tabula inscribitur annus Domini currens, cum ejus incarnatione, quia in cereo notat-

quod

quod Christus est annus antiquus. Scribitur annus ab origine mundi, ad notandum quod ipse est α & ω. In principio officii, totus in Ecclesia debet ignis extingvi, & novus de lapide percusso cum chalybe, vel ex crystallo soli objecto debet elici & de sarmento foveri. Ignis vetus veterem significat legem, de lapide Christo novus ignis elicitur. Az az. *Elő-hozatik a' viasz gyertya, a' melyben tábla vagy irott papiros ragasztatik, a' mely jedzi a' táblát, melyre pilátus ezt irta:* Nazaretbéli Jésus &c. *A' táblára reá iratik az Ur folyó esztendeje, az ő megtestesülésével egyben, mivel a' viasz gyertán az azt jedzi, hogy a' Christus a' régi idő. Iratik az esztendő e' világ kezdetitúl, hogi azzal ki jelentessék, hogy ő az Alpha és Omega --- E' tisztnek elein az Ecclésiában minden tűznek el-kell óltatni, és uj tűzet aczéllal kőből kell ki-verni, vagy a' napra tartott kristály által gerjesztetni, és azt venyikével táplálgatni. A' régi tűz a' régi törvényt jedzi vala, a' Christus kőből uj tűz úttetik-ki.* Vallyon az egyész régi Atyáknál illyen lelki jedzésű a' viasz gyertyának találtatnak-é? Nem sohul. Mellyik Evangelista vagy mellyik Apostol adgya elónkben a' Christus fel-támadását viasz gyertyában, még pedig ollyanban, melynek minden esztendő utollyán meg-kellessék ujjittatni? Hiszem a' Christus fel-támadott egyszer, hogy soha többé meg ne halna; de e' viasz-gyertya meg-gyujtatik, hogy majd el-óltassék: és az esztendő végén helyében más uj állattatik, és az óv gyertyából raj-viasz-zal és olajjal edgyütt babonás kenő csináltatik. Ujság hát ez! A'

A' mi a' meg-szentelt olajat és kenetet nézi. Igaz dolog az, hogy a' virágában lévő Eccléſia Iſtennek kiváltképpen való rendeléséből, ezzel a' betegek orvoſlására élt: de az után ebbéli haſzna ez olajnak meg-ſzűnvén, az emberek magok rendeléséből ennek lelki jedzéſeket kezdének tulajdonitani, mind a' betegekre s' mind egyéb emberekre nézve. Es a' mellyet a' régiek túrhető egyűgyűségből miveltenek; az, az után a' következendő néptől elſzenvedhetetlen babonává válék. Bailius Jeſuita a' meg-nevezett helyen azt állattya, hogy Sanctorum oleorum benedictio in primo Concilio Nicæno anno circiter 315 celebrato confimatur, ubi præcipitur, ut ſingulis annis renovetur. Az az. *A' ſzent olajok meg-ſzenteltetéſe az Első Nicenomi Conciliomban, mely mint egy 315 eſztendő táján celebraltatott erősſittetik-meg.* De e' nem igaz. Mert annak a' Conciliomnak huſz articuluſit olvaſſuk, a' hol csak egy pont emlekezet ſem találtatik a' ſzentelt olajok felől. Hanem Első Innocentius nevű Pápa felől olvaſſuk, hogy a' betegek meg-kenését a' Sácramentomok közzé ſzamlálta, 402 eſztendő táján. Láſd Stratemannuſt in vita Innocentii Primi. Némellyek a' hetedik ſzázra vetik és Márton Pápának tulajdonittyák. Strateman. in Vita Martini. Ujság hát ez!

Végre a' mi a' harangok kereſztségét illeti: volna itt mit nevetnünk, ha ebben az Iſtennek nevét mocskoltatni nem ſzemlélnők: de a' kegyes lélek könyhullatás nélkül nem nézheti és halhattya,

tya, melly hijában vétetik itt fel az Urnak neve, és melly haszontalanul hivatik segicségül a' tellyes Szent Háromság ez iránt, és a' keresztségnek neve az érzékenség nélkül való állatnak melly illetlenül adatik! Boldog Isten mennyi ceremoniával és babonával viszik ma a' Pápások végben e' harangok keresztségét! Sokkal pompássabb ma nállok egy harangnak meg-keresztelése, mint sem tizenkét gyermekecskének keresztsége. Durantius igy szóll: Baptizantur campanæ, formula vérò baptizandi sive benedicendi antiqua est. Az az, *Meg-keresztteltetnek a' harangok, de a' keresztelésnek vagy megszentelésnek formája régi.* In libro Pontificali, Edit. ab Alberto Castellano 1520. sal exorcisatur, ad expellendum ex campanâ inimicum, & aqua, ut omnium pravorum spirituum nequitiam ejiciat. Az az, *A' sóbul az ördög ki-üzetik, hogy ki-üzhesse a' harangból az ellenséget, a' vizból-is ki üzetik, hogy minden ártalmas lelkek gonosságát ki vethesse.* Ugyã ott és a' Romai rendben-is a' vagyon, *hogy a' csengetö harang vizben mártatik*, és arról vagyon a' könyörgés, ut elementum aquæ mysterialiter baptismo commodum S. Spiritûs sui sanctitate, reddatur. Az az, *Hogy a' viznek elementuma, az ö Szent Lelkének szentségével titkossan a' keresztségre alkalmatossá tétessék.* Es hogy benne semmi hátra ne maradgyon. Hæc commixtio (igy szólnak) Salis & aquæ efficiatur SALUTARE SACRAMENTUM in nomine Patris, Filii & Spiritûs S. Fol. 166. Pontificalis editi Venetiis, anno 1571. apud Jun. Az

az,

az, *E' sónak és viznek meg-elegyittetése, tételék idvességes Sácramentummá, az Atyának, Fiunak és a' Szent Léleknek nevében.*

A' meg-szenteléſnek formája-is köztök illyen: Conſe✠cretur & ſanctificetur, Domine ſignum iſtud, in nomine Pa✠tris, Fi✠lii, & Spiritûs ✠ Sancti. Pax tibi. Az az, *Alldaſ✠ték-meg és ſzentel✠teſsék meg, Uram ez a' jel, Atyá✠nak, Fiu✠nak és Szent ✠ Léleknek nevében.* Innét a' harang megkereſztelésekor a' harang mellé kereſzt Apákat és kereſzt Anyákat állatnak, mint ſzintén a' meg-kereſztelendő emberek mellé; valamelly ſzent embernek vagy Aſzſzonyi állatnak nevét adgyák a' harangnak mint ſzintén az embernek, és vizzel Atyának, Fiunak és Szent Léleknek nevében azt megmoſsák; kenettel, ſóval és nyállal meg kenik; tuhával kiváltképpen való formán meg-törlik, az ördögöt belőle ki-úzik &c. De mire való mind ez? Meg-mondgya Durandus Rational. lib. 1. cap. 4. Ut per illius tactum & ſonitum fideles invicem invitentur ad præmium, & creſcat in eis devotio fidei, FRUGES, MENTES & CORPORA credentium SERVENTUR, procul pellantur hoſtiles exercitus & omnes inſidiæ inimici, fragor grandinum, procella turbinum, impetus tempeſtatum & fulgurum temperentur, inteſtaq; tonitrua, & ventorum flamina ſuſpendantur, Spiritus procellarum & aëreæ poteſtates proſternantur.

Az az, *Hogy annak tapaſztalása és zengése által a' hivek egymáſtol hivattaſſanak a' jutalomra, és nevekedgyék*

kedgyék ö bennek a' hitnek buzgósága, A' GABONAK és a' hiveknek ELMEJEKTESTEK MEG TARTASSANAK, meszsze kergettessenek az ellenséges seregek, és az ellenségnek minden ólálkodása, köessök harsogása, forgó szél zenebonája, a' szélveszek és villámasok rohanása, mértékeltessenek-meg, és az ártalmas menydörgések és szélnek fuvási szűntessenek-meg, a' szélveszeknek lelkei és az aërben lévö hatalmasságok verettessenek a' földhöz. Ezen Durandus alább num. 15. tovább igy szóll: Causa, quare Ecclesia videns concitari tempestatem, campanas pulsat, scilicet, ut dæmones tubas æterni regis, id est, campanas audientes, territi fugiant, & à tempestatis concitatione quiescant. Az az, *Oka, miért harangozzon az Ecclésia, látván meg-indulni a' szélveszet, ez, tudniillik, hogy az ördögök az örökkévaló királynak trombitáját, az az, a' harangokat halván, el-rettenvén el-fussanak, és a' szélvész fel inditásátul meg szűnnyenek.* Láld Durantiust-is de ritib. Eccles. libr. 1. cap. 12. Ujság ez!

XLIX. RESZ.

A' szűz Mária titulussáról és hatalmáról.

VAllyon a' virágában lévö Ecclésiák neveztéké a' boldog Szűz Máriát Egek Királyné Aßßonyának és e' Világ Ur Aßszonyanak, és osztottáké-meg a' birodalmat Isten s' a' Mária között mint ma a' Pápások cselekesznek? Nem. A' mit régen

gen Octavius Csáßár felöl mond vala a' hizelkedö Poëta, Divisum imperium cum Jove Cæsar habet: Az az. *A' Jupiterrel a' Császár a' birodalmot meg-osztván birja:* azont ma a' Mária tiszteli a' Máriára ruházzák. Viegas in Apoc. 12. Sect. 2. num. 3. B. Virginem habere divisum cum Deo imperium; idcirco Ecclesiam appellare eam matrem misericordiæ. Az az. *A' boldog Szűz az Istennel meg-osztozott a' birodalom végett: annakokáért az Ecclésia nevezi ötet könyörületességnek Annyának.* Ez meg-osztozásban az Isten és Christus országának azt a' részét adgyák a' Pápások a' Máriának, a' mely az emberekben à Máriához leg nagyobb buzgóságot indit, és csak azt a' részt hadgyák Istennek és a' Christusnak, a' mely az embereket Istentől elidegenitheti. Jacobus de Voragine Archiep. Genuensis Sermon. 17. fol. 10. 11. Tantam authoritatem habet in cœlesti palatio, quod omnibus aliis sanctis intermediis omissis, ad ipsam licet ab omni gravamine appellare, tanquam ad dominam & Augustam. Sive quis gravetur à corpore proprio, sive a' Diabolo, SIVE ETIAM AB IPSO DEO. Licet ad ipsã appellare, si quis à justitia Dei sentit se gravari. Hoc significatum est Esther. V. cûm Rex Asverus, Juæis esset iratus, Regina Esther ad eum placandum accessit, cui Rex dixit, etiam si dimidiam partem regni mei petieris dabo tibi. Ista est Virgo Maria, cum quâ regnum suum divisit. Cum enim Deus habeat justitiam & misericordiam, justitiam sibi retinuit, &

Matri misericordiam concessit: & ideo siquis sentit se gravari à foro justitiæ, apellet ad thronũ misericordiæ Matris Dei. Si quis ergò gravatur a' throno justitiæ appellet ad thronum justitiæ Dominæ & Augustæ.

Az az. *Oly nagy méltósága vagyon a' mennyei palotában, hogy minden más közben való szenteket elhagyván, szabadossan minden nehézségekben ő hozzá appellálhatunk mint Ur Aszszonyhoz és szentséges Királynéhoz. Akar terhelteſsék valaki a' maga tulajdon teſtétűl, akar pedig az ördögtűl, akarpedig magától az Istentűl. Szabad ő hozzá appellálni, ha ki érzi magában hogy az Isten igaſságától terheltetik. E' példáztatott Esther ötödik részében. Midőn Asverus Király a' Sidókra meg-haragudott vólna, Esther Királyné annak le-csendeſítésére hozzá járula, kinek a' Király monda. Ha szintén felét kérended is az én országomnak, tenéked adom. Ez a' Szűz Mária az, a' kivel az ő országát meg-osztotta. Mert holott az Isten igaſsággal és irgalmaſsággal bir, az igaſságot magának tartotta, és az irgalmaſságot az Anyának engedte: és annakokáért, ha ki érzi, hogy ő az igaſság ſzékitűl terheltetik, appellállon az Isten Annyának könyürületeſségének ſzéki eleiben. Ha ki azért terheltetik az igaſság ſzékitűl, appellállyon az Ur és Szent Aszszony igaſságának ſzéki eleiben.*

Majd ezen ſókkal állattya ezt Bernardinus. Marialis Serm. 3. de nominat. Mariæ, ubi agit de quarta excellentia. Gabriel Biel in Canone Miſſæ Lect. 80. Confugimus primò ad beatam virginem

ginem Cœlorum Reginam, cui Rex Regum Pater cœlestis dimidium Regni sui dedit. Quod significatum est in Hester &c. Sic Pater cœlestis cum habeat justitiam & misericordiam, tanquam potiora regni sui bona, justitia sibi retenta, misericordiam Matri Virgini concessit. Az az, *Folyamodunk elsőben a' bóldog Szűzhöz Egek Királyné Aszszonyához, kinek a' királyok Királlya a' mennyei Atya az ő országának felét adta. A' melly jelentetett Hesterben &c. Igy a' mennyei Atya, holott igasságal és irgalmasságal bir, úgymint az ő országának főbb javaival, magának tartván az igasságot, az irgalmasságot a' Szűz Anyának engedte.*

Costerus Jesuita, Medit. in Hym. Ave Maris stella, igy szóll a' bóldog Szűz felől. Tu meruisti solagloriam REGINÆ COELORUM. Az az, *Egyedűl te érdemletted-meg az Egek Királyné Aszszonyának dicsőségét.* Johannes Molánus Histor. imag. lib. 3. cap. 23. igy ir felőle. Postquam assumpta est in cœlum, REGINA COELORUM facta est. Az az, *Minekutánna fel-vitetett menyben, EGEK KIRALYNE ASZSZONYAVA lőtt.* Costerus Jesuita a' meg-nevezett helyen igy bóllittya-meg a' bóldog Szűzet. Tu Mater Dei OMNIA POTES in cœlo & in terra. Az az, *Te Istennek Anyja* MINDENEKET MEG CSELEKEDHETEL *a' mennyen és a' földön.* Hol vették ezt a' Pápások? A' bálványozó Sidóktúl és pogány Siriabéliektűl. Valának régen a' bálványozó Sidók közzűl némellyek, kiket midőn az Is-

ſten Prophétái dorgálnának igy felelnek vala nékik; Jer. 44. v. 16, 17, 18. *A' ſzót mellyet ſzóllottál minékünk az Urnak nevében, nem akarjuk tőlled hallani: hanem azt cselekedgyük a' mi ki ſzármazott a' mi ſánkból, hogy áldozatot tegyünk az Egnek Királynê Aſzſzonyának, és néki itali áldozattal áldozzunk, miképpen cselekedtünk mi, és a' mi Atyáink, és a' mi Királyink, és a' mi hadnagyink Judának városiban, és Jeruſalemnek uczáin, és bé-töltünk kenyerekkel és gyönyörűségben vóltunk és ſemmi gonoſzt nem láttunk. Mi időtől fogva pedig az égen való állatoknak nem kezdénk áldozni, minden nélkül ſzükölködünk, fegyver és dóghalál miatt meg-emészttetünk.* La ezek a' bálványozó Sidók az égen Királynét emeltek vala, de nem Iſteni rendelésből: annak pogácsával és itali áldozattal áldoznak vala. Mit értettenek pedig ez Egnek Királyné Aſzſzonyán az Irás magyarázó Doctorok nem egy értelemben vadnak felőle; mert némellyek viſzik a' napra, némellyek a' hóldra, némellyek pedig a' Venus Csillagra, melly Babilóniában Egek Királynéjának neveztetik vala, a' mint ezt Seldenus János, cap. 7. Succoth Benoth, in Syntagmate 2do de diis Syrorum, tanittya.

E' ſzokáſt követék amaz Arabiai Aſzſzonyi állatok, kik ellen és kiknek követői ellen ira Epiphanius Doctor egy könyvet; mivel a' kereſztyénségben ők valának elsők, kik a' bóldog Szűz Máriát Egek Királyné Aſzſzonyának nevezék, és néki pogácsával áldozának. Es Jóllehet e' ſzokáſt Epiphanius felette igen kárhoztatná, mindazáltal, mivel

igen

igen ragadó a' babona, láttyuk azt hogy ez mind e' mai napig-is a' Pápaſoknál virágozik; Sőt ők ezzel ugyan dicsekednek-is. Jacobs de Vorag. Serm. aurei de B. Mariâ Serm. 1. fol. 76. ad lit. R. igy ſóll: Ipſe Rex in tantum odorem ejus dilexit, quod eam in ſponſam accepit, & in reginam eam ſublimavit, in tantum quod ſicut Rege abſente, regina regnum gubernat; Sic Virgo beata, quando Rex Chriſtus per mortem ſe abſentavit, Eccleſiam Dei in illo triduo rexit; quia fidem illibatam ſervavit. Similiter quando Chriſtus Rex ad cœlum aſcendit, ipſa tanquam Regina Eccleſiam rexit. Quia totius Eccleſiæ & Apoſtolorum magiſtra extitit & remanſit. Similiter quando Rex faciem ſuam alicui abſcondit, tunc ipſa Regina maximè miſericordiam ſuam oſtendit: quandò homo ad ipſam cum vero corde & vera devotione recurrit. Unde illud quod vanæ mulieres dixerunt de Luna, nos exponamus de iſta Regina; Hierem. 44. Sacrificavimus Reginæ cœli, & libavimus ei libamina, & fecimus ei placentas, & tunc ſaturati ſumus panibus & benè nobis erat, malumq; non vidimus. Ex eo autem tempore quo ceſſavimus ſacrificare Reginæ cœli & libare ei libamina, indigemus omnibus & gladio & fame conſumpti ſumus. Debemus quidem Reginæ noſtræ ſacrificare corpora noſtra per mortificationem, & libare ei corda liquida per quandam lachrymoſam compaſſionem; & offerre ſibi placentas, hoc eſt, conſcientias mundas, & tunc ab ipſa ſaturabimur pane, id eſt, interna refectione, nec videbimus ma-

lum pœnæ æternæ, quia acquirimus bonum gratiæ & gloriæ.

Az az. *Maga a' Király annak szagát annyira szerette, hogy azt magának menyaszszonyul fel vötte és Királynéságra emelte, annyira hogy a' miképpen a' Király távul létében a' Királyné igazgattya az országot, úgy a' boldog szúz a' mikor a' Király Christus a' halál által magát el-vonta, az Isten Ecclésiáját tázon a' három napon igazgatta, mert a' hitet épségbenmeg-tartotta. Hasonlóképpen midön a' Christus Király az égben fel-ment, ő mint Királyné az Ecclésiát igazgatta. Mert az egész Ecclésiának és Apostoloknak tanitó mester Aszszonyává lött és maradott. Hasonlóképpen mikor a' Király az ő orczáját valaki elött el-rejti, akkor ő maga e' Királyné leginkább mutattya az ő irgalmasságát, midön az ember e' Szúzhöz tiszta szivből és valóságos buzgóságbul folyamodik. A' honnét amaz mondáss a' mit ama' hejában való aszszony állatok a' hóld felöl mondottanak, mi e' Királyné felöl magyarázzuk, Jerem. 44. Áldoztunk az Égnek Királyné Aszszonyának, és itali áldozatot töttünk néki, és pogácsát csinaltunk néki, és akkor meg-elégedtünk kenyerekkel, és jól vala dolgunk, és gonoszt nem láttunk. De az idötül fogva, hogy meg szúntünk áldozni az égnek Királyné Aszszonyának és itali áldozatot tenni néki, mindennélkül szúkölködünk és fegyverrel és éhséggel emésztettünk-meg. Bizonyára tartozunk e' mi Királyné Aszszonyunknak a' mi testeinket áldóklés által meg-áldozni, és a' mi meg olvadott szíveinket néki áldozatul bé-nyujtani néminémü siralmas edgyütt szenvedés*

vedés által; és adnivéki pogácsákat, az az, tiszta lelki ismereteket és akkor ő tőlle meg-elégíttetünk kenyérrel az az, belső meg elégíttetéssel, és nem láttyuk az örök büntetésnek gonoszszát, mert a' kegyelemnek és dicsőségnek javára tészünk ezzel szert.

A' bálványozó Sidóktul és Siriai Pogányoktul bé-csuβott tudomány tehát ez, és nem Prophétai sem Apostoli. Ujság hát.

L. RESZ.

A' Szentek Pátrociniomáról.

HOl osztotta-fel a' Virágában lévő Eccléſia a' Szentek közőtt a' Tartományokat? Hola' nyavalyákat? Hol a' mesterségeket? Igy cselekesznek ma a' Pápások. Martin. Becani Summ. Theolog. Scholast. Tract. 3. de Angelis Quæst. 12. cap. 6. Singulis regnis atq; provinciis, etiam infidelium singuli Angeli sunt præpositi. Az az, *Egyenként minden országoknak és tartományoknak, még a' hitetlenekének is, egy egy Angyal tétetett eleiben.* Cornelius de Snekis, Rosarii Serm. 4. Cæteri Sancti sunt speciales Patroni certorum statuum & congregationum, ut B. Dominicus est Patronus fratrum Prædicatorum. S. Franciscus, fratrum Minorum; Sanctus Benedictus fratrum Ordinis sui, & sic de aliis. Item cæteri sancti in certis & singularibus necessitatibus succurrunt, secundùm specialem aliquam gratiam à Deo eis collatam, ita ut de quolibet dici possit; non est inventus similis illi,

li. Sicut S. Nicolaus ſubvenit navigantibus, S. Sebaſtianus peſtilenticis, S. Barbara Euchariſtiæ Sacramentum deſiderantibus. S. Apollonia dolores dentium patientibus. S. Antonius igne moleſtatis.

Az az, A' több ſzentek, kiváltképpen való patronuſi bizonyos állapotoknak és gyülekezeteknek, ugymint a' boldog Domonkos patronuſſa a' prædicans Atyafiaknak; Szent Ferencz a' Minorita Atyafiaknak; Szent Benedek az ö rendin lévö Atyafiaknak, és igy a' többi. Ismét, a' több ſzentek bizonyos és kiváltképpen való ſzükségben ſzoktak ſegitséggel lenni, minémü Iſtentöl nékik adatott kiváltképpen való kegyelem ſzerint, ugy hogy akar mellyikröl mondathaſsék. Nem találtatott haſonló ö hozzá. A' mint Szent Miklós ſegitséggel vagyon a' hajóſoknak, Szent Sebeſtyén peſtiben lévöknek, Szent Borbála azoknak, kik a' Sacramentumot ohajtyák, Szent Apollonia azoknak, a' kik fogfájáſt ſzenvednek; Szent Antal azoknak a' kik a' tüz miatt háborgattatnak. Salazár Jeſuita in cap. 8. Prov. num. 169. 170. Sancti his maximè auxilia impetrant, quibuſcum vivendi modus ipſis communis fuit; nimirum, virgines virginibus, conjugati conjugatis; milites militibus; doctores doctoribus & ſic de aliis. Item diverſi diverſis rebus præſident, alius quidem frugibus tuendis, alius rebus perditis recuperandis; alius peſti abolendæ; alius captivis redimendis; alius mari ſedando; imò inter corporis naturalia membra alia aliis aſcribimus. Huic enim capitis, illi dentium; alteri oculorum, alte-

alteri gutturis, alii pupillarum, cedit cura. Az az, *A' Szentek azoknak nyernek kiváltképpen segitséget, kikkel azon egy élet módgyában véltanak, ugymint, a' szüzek, a' szüzeknek; a' házasságban élők, a' házasoknak; a' vitézek, a' vitézeknek; a' Doctorok, a' Doctoroknak, és igy a' többi felöl. Ismét, mások más dologban foglalatosok; mert némelyek a' gabonát óltalmazzák, némelyek az el-veszett marhának viszszaszerzésében fáradoznak; mások a' pestis el-törlésében, mások a' foglyokki-valtásában, mások a' tenger le-csendesitésében munkálkodnak* Sőt a' testnek természeti tagjai között edgyiknek edgyiket, *másiknak másikat tulajdonittyuk. Mert ennek a' fóre való gondviselés, amannak a' fogakra való; másnak a' szemre való, másnak a' torokra való; másnak a' szem fényre való, engedtetik.* Ujság ez és nem Apostoli tudomány, sőt a' pogányoktul a' keresztyénségben bé-csuszott tojomány.

LI. RESZ.

A' Szarándokságról vagy búcsú járásrul.

HOl vötték a' Pápások a' sok haszontalan búcsú vagy szarándok járásokat? A' szarándok járás ő nállok oly utazás, mellyel ők vagy a' szentek templomihoz, a' minémű az Apostolok temploma Rómában &c; vagy a' Christus koporsójához, szenvedés és egyéb dolgai helyéhez a' szent földre Jerusálemben; vagy a' szentek koporsóihoz és ereklyéihez maradványihoz; példá-

nak okáért Compostellában Jakab Apostol testéhez vagy fejéhez; vagy a' nevezetesebb képekhez ugymint Loretumban a' Szűz Mária képéhez &c, bűn bocsánatért, idvesség keresésért és szentségért futnak és fáradoznak. Lásd Bellarminust lib. 3. de cultu Sanct. cap. 8.

Nem ismér illyen utazást a' szent Irás. Psal 145. v. 18. *Közel az Ur Isten mindenekhez a' kik úgy segítségül hivják.* Joh. 4. v. 21. 23. *El jő az óra, melyben sem e' hegyen, sem Jérusálemben nem imádgyátok az Atyát. De el jő az óra és most an vagyon, mikor az igaz imádók, imádgyák az Atyát lélekben és igasságban.*

Nem ismérnek illyet a' régi Atyák.

Agoston Doctor ez ellen igy tanit. *Az Ur nem mondotta, meny-el napkeletre és keress igasságot, hajókázz éppen napnyugotig, hogy bűn bocsánatot nyerhess: bocsáss meg a' te gonosz akaróidnak és meg-bocsáttatik néked. Semmit se kérdgy magadon kivül magadtul.*

Augustinus serm. 3. de Martyr. inter ser. de Sanctis. Dominus non dixit, vade in Orientem & quære justitiam, naviga usque ad occidentem ut accipias indulgentiam: dimitte inimicis & dimittetur tibi Nihil a' te extra te quære.

Cryssostomus Janos-is igy ir: *Nem sükség messze szarándokoskodván altal menni, sem az igen távul lévő Nemzetekhez men-*

Chrysostomus epist. ad Phil. hom. 1. Non opus est in longinqua peregrinando transire, nec ad remotissimas ire Nationes, non pericula, non labo-

menni, nem szükség vezedelmes utakat, nem munkákat fel venni, hanem csak akarni a' jót.

labores tolerare, sed vel le tantum modo.

Bernhárd Doctor jóllehet már a' meg-veszett idóben éle, mindazáltal ez ellen igen szép intést téve. Serm. 3. de adventu.

Nem szükség (ugy mond) *ó ember néked a' tengeren által hajókáznod, nem a' felhókon által enyészned, sem a' hegyeken által menned,* (az az, Rómában ballagnod) *nem szükséges. Nem mutatatik mondok tenéked igen nehéz út, mind tenneu magadig menny eleiben a' te Istenednek.*

Non oportet ô homo maria transfretare, non penetrare nubes, non tranſalpinare (id eſt *Romam ire*) neceſſe eſt. Non grandis inquam tibi oſtenditur via, uſque ad temeripſum occurre re Deo tuo.

Nincsen erről Idvezitônktûl számlálván egész három száz esztendôk forgása alatt élô Atyák, Doctorok és Synatok irásiban semmi emlekezet. Halett vólna valahol, elô-horgásztak vólna a' Pápás Doctorok közzûl, Bailius, Bellárminus és Baronius, de sohul semmit nem kaphatának. A' kiket pedig igyek gyámolitására ez iránt elô-vonsznak, azok mindnyájan a' harmadik száz után éltenek és vóltanak. A' Conciliumok-is, az az, Ecclésiai Synatok erről halgatnak, hanem a' nagy Károly Császár uralkodásában a' kilenczedik százban, 813 esztendô forgásában gyûjtött Cabilonense Conciliom felôl olvassuk, hogy cap. 45. ez illyen szán-

rándok vagy bucsú járásokat igen igen rázogattya, jóllehet bennek még-is meg-hágy. Ujság hát ez. E' szarándokságnak helyeiről, eredetiről, a' ki bővebben akar értekezni, meg-láthattya Komáromi György Pápisták Ujsága nevû könyvének, 3-dik Könyv. 14. részében.

LII. RESZ.

A' Proceſsio vagy Proſoncio járásról.

A' Proſonció járást hol vötték, mellyik Evangeliſtától vagy Apoſtoltol tanulták? Hol van erről az elődedin lévő Eccléſiákban emlekezet? A' Proſoncio járás a' Pápásoknál köszönséges könyörgésnek tartatik, a' holott a' nép négy ségû képes zászlókkal, viaß gyertyákkal, kereßtel, az Oſtyából csinált urat, vagy a' szentek ereklyéit maradványit nagy pompával szép rendel a' mint tartyák hordozván a' Papokkal edgyütt litaniákat énekelnek. Láſd Bailius Jeſuitát in Catech. Tract. 2. Q. 39. Innét Supplicatióknak, Rogatióknak és Litaniáknak-is hivattatnak. Láſd ugyan ott cap. 40. Bailiuſt.

E' Proſoncio járás nállok; vagy rend szerint, vagy rendkivûl való.

Rend ßerint ßokott eſni (1) 2. Febr. Gyertya-ßzentelő bóldog Aßzßony napján. (2) Virág vaßárnap (3) Huſvét étßzakáján (4) Szent Márk napján, a' mikor a' vetéßeket meg-ßentelik és tépik. (5) Aldozó csötörtök előtt való három napon. (6) Ur napján, &c. Rend-

Rendkivül szokott esni, hadakozáskor, dóghalálkor, éhségkor, félvéskor, szárazságkor, háborgó időkor &c.

Ujság ez. Mert Idvezitönk idejétől számlálván négy száz esztendő forgása alatt nem vala ez sohul a' keresztyén Eccléziákban; hanem az ötödik százban 404. esztendő tájban Crisostomus János idejében lön ennek valami csekély eredete Constantinápolyban, az Ariánusok alkalmatlan magok viselése által, a' mint Socrates és Sozomenus Eccleziai historia irók bizonyittyák. Azt irják ezek; hogy Theodosius Császár idejében az Arianusok a' Városban ben lévő templomoktul meg-foszlatván, a' kő fal előtt gyülnek vala öszve. A' mikor pedig a' Város kapuján belől a' porticus körül gyülnének öszve az étszakának nagyobb részén mint edgy öszve felelve énekelnek vala. Hajnalban pedig a' kapuktól ki-menvén a' városon által énekelve mennek vala oda a' hol gyüléseket szokott vala lenni. Ezt cselekszik vala mind az Idnepeken, mind pedig a' hétnek első és utolsó napján. Cryssostomus János ezt látván és attul félvén, hogy az egyigyüek közzül valaki efféle éneklésekkel az Ariánusok által el ne csábittatnék, némellyeket a' maga hallgatói közzül ellenekben vét, kik-is étsakákon hymnusokat hasonlók éppen úczánként énekelnének, hogy igy az Arianusokat el-nyomhatnák és a' magok halgatóit hitekben meg-erősitenék: még pedig ezüst kereszteket gondolának-ki, mellyek melle égő gyertyákat adattattának Eudoxia Császárné

kölcsé-

költségével, Socrates libr. 6. cap. 8. Sozomenus libr. 8. cap. 8.

Innét vött valami vékony eredetet a' Pápáſok proſonció járáſok; jólehet ha meg-fontollyuk igen meſſe esének egymáſtul. (1) Mert ezek az énekléſt éjjel vitték végben; de a' Pápáſok nappal. (2) Cryſoſtomus ezt rendelte az Ariánuſok meg-zabolázására. (3) Csak némellyeket válaſztott vólt ki a' gyülekezetből e' dolog végben vitelére, még pedig étſaka, nem pedig az egéſz Eccléſiát, ſem a' Cleruſt, ſem nappal mint ma a' Pápálok. (4) Nincsen itt csak árnyéka-is a' proſonciónak, hanem vagyon emlekezete, a' nép közzül ki-válaſztatott némely ſzemélyeknek éjjeli dicséret mondáſoknak, énekléſeknek; az-is pedig az Ariánuſoknak uj találmányoknak kövétésére. A' Keresztek felől Socrates a' meg-nevezett helyen azt tanittya, hogy azok gyertya tartók helyett vóltanak és hogy ujjonnan gondoltattanak-ki tőlök. A' viaſz gyertyákat a'mi nézi, azok arra valók valának, hogy az éjjel éneklő ſemélyeknek világot tartanának, nem hogy nappal égnének, a' mint ma cselekeſznek a' Pápáſok. No hát itt proſoncio járáſoknak, kevés fundamentomot találnak.

Hát hol vették? A' gyertya ſzentelő bóldog Aſzſzony napi, Virág vasárnapi, Huſvét étſzakai vagy hajnali, Szent Márk Evangeliſta napi, Proſoncziók Első Gergely Pápa találmánya a' hatodik ſáznak utóllyán, 600 esztendő táján; a' mint ezt a' Pápás hiſtoricuſok irják. Láſd Valerius Anſelmus

Ry-

Rydét in Catalogo gemino annor. & principum, Jacobus de Voraginé, cap. 82. Platinát in Vita Gregorii Primi. Genebrárduſt pag.660. Paulus Diaconuſt de geſt: Longobardor. libr. 3. cap. 11. Gregorius Magnuſt, Libr. 2. Regiſt. epiſt. 2.

Az áldozó Csőtőrtők előtt való Proſoncio az ötödik ſzázban 466 eſztendő forgásában Első Oroßlán nevű Romai Pápa Pápaságában egy Claudiánus Mamercus Viennai vagy Galliai Bécsi Pűſpők vagy Erſek által ſzerezteték, a' mint ezt irják Alcimus Avitus; in homil. de triduana litania, Hoſpinianus de origine Litaniar. Polydorus Virgilius Urbinas, libr. 6. de invent. rer. cap. 11.

Az Ur napi pompás Proſoncio, 1264 eßtendőben IV-dik Orbán Pápa által, valami kőltőtt csuda alkalmatoſságával koholtaték; a' mint ezt Onuphrius in Annot. ad Platinam, in Urbano IV. állattya.

A' minden vasárnapi templomi vagy templom kőrűl való poroſoncio Első Agapetus Pápának tulajdonittatik. Láſd Polydorus Virgiliuſt a' megnevezett helyen. Duranduſt in rational. libr. 4. cap. 6.

A' tiſzta időjért való proſoncio Nicephorus ſzerint libr. 14. cap. 3. iffiabbik Theodoſius ßerzeménye, 450 eſztendő tájban.

Ehségkor, mirigy halálkor, ſzélvéßkor, zurzavarkor, a' levegő égnek nem jó vóltakor és egyéb nyomorgattatáskor való proſoncio a' hatodik ſzázban, 536 eßtenő tájban, Liberius Pápa által ſzerezte-

rezteték. Durandus in Rational. libr. 6. cap. 102. A' többi prosonciók-is, a' mellyeket ma a' Pápások illenek, csak illyenek. Méltán ujság tehát

LIII. RESZ.
Az Ecclésiai hatalomrul.

HOl vötték ama' szent Irás felett való nagy Ecclésiai hatalmat, a' mellyel meg-változtathattyák (a' mint ök állattyák) még azokat a' dolgokat-is, a' mellyek nyilván és világossan a' szent Irásban meg-irattattanak, és hogy az Ecclésia, az az, a' Pápa nem kissebb hatalommal, sőt nagyobbal, mint a' szent Irás, hitünket és lelkünk ismeretit kötelező uj régulát és hit ágazattyát adhat elönkben? Láss erről fellyebb Irásom 3 Könyv. 3 Rész. a' 256-dik levéltül a' 265-dikig.

Ujság ez. Mert ennek ellene tanitanak a' Próféták, Apostolok, Evangelisták, és régi Atyák. Elai. 8. v. 20. *A' törvényre és annak tanubizonyságára halgassatok.* Matth. 7. v. 24. *Valaki hallya én tőllem az én beszédemet és azokat meg cselekesszi, hasonlitom azt az okos férfiuhoz, ki az ö házát épitette a' kő-sziklán.* Es 28. rész. v. 20. *Tanitván öket hogy meg-tarcsák mind azokat, valamellyeket én parancsoltam nektek.* Luc 8. v. 21. *Az én Anyám és az én Atyámfiai ezek a' kik halgattyák az Isten beszédét és azt cselekeszik.* Johan. 8. v. 31. *Ha ti meg-maradtok az én beszédemben, bizonnyal én tanitványim lésztek.* Vers. 47. *A' ki Istentől vagyon hal-*

halgattya az Isten beszédét. Es rész. 10. v. 27. *Az én juhaim az én szómát halgattyák, én is ismérem azokat, és engem követnek.* Apost. cselek. 1. v. 8. *Lésztek énnékem tanuim &c.* Rom. 15. v. 17. 18. 19. 2 Joh. v. 9. *A' ki meg-marad a' Christus tudományában azé mind az Atya mind a' Fiú* Mennyei Jelenés 3. v. 20. Gal. 6. v. 16. és 1. v. 8. 1 Joh. 4. v. 1. 1 Thess. 5. v. 21. *Mindeneket meg-prébállyatok &c.*

Ellene tanitanak ennek a' régi Atyák-is.

Agoston Doctor ez ellen igy tanit. *Nem-is kell nékünk valakiknek vetélkedéseket, ámbár Catholicusok és dicséretes emberek legyenek-is, mint a' szent Irást ugy tartanunk, mint ha nem vélna szabad, az a' tisztesség, a' mellyel nékik tartozunk adassék nékik, valamit azok irásiban nem javallani és meg-vetni, ha talám találnék azokban ollyat, à mellyet külömben értettenek mint az igasság tartya, Isten segitsége által vagy mások értelmébül vagy magamtul. Ollyan vagyok én a' mások Irásiban,*

Augustinus in epist ad Fortunatum epist. 165. Neque quorundam disputationes, quamvis Catholicorum & laudatorum hominum, velut scripturas Canonicas habere debemus, ut talibus non liceat salva honorificentia, quæ illis debetur hominibus, aliquid in eorum scriptis improbare atqué respuere, si fortè invenirem, quod aliter senserint quàm veritas habet divino adjutorio, vel ab aliis intellecta, vel à nobis. Talis ego sum in scriptis aliorum, quales volo esse intel-

ban, a' miénkűeknek akarom hogy mások is legyenek az én iráſomnak értésében.

Maſutt. *Ha én mondom, ſenki ſe hallya: Ha a' Chriſtus mondgya, jaj annak a' ki nem hallya.* Iſmét. *Ne hallyuk, ezeket mondom, ezeket mondgya; hanem hallyuk azt, hogy ezt mondgya az Ur.* Maſutt. *Mert nem ú hiſſ nagy énnékem mint Amboruſnak, kinek könyveiről égen nagy tanubizonyságot tőltem, avagy ha Amborus azt véli hogy nékünk ſzintén ugy hinni kell, avagy valaminképpen őſzvevetzé minket az Evangeliummal, vagy a' mi iraſunkat a' ſzent Iráſſal egyenlővé téſzédé? Bizonyára, ha az itélet tételben igazán bőlcſelkedel, ſokkal alább valónaklacz minket annál a' méltóságnál. Es engemet bizonyára meſzſzebb: de nékünk mind kettőnknek a' mennyiben tetſzik hidgy, egyikünket ſe haſon-*

tellectores meorum.

Idem in Pſal. 66. Si ego dico, nemo audiat: ſi Chriſtus dicit, væ qui non audit. Et de Unit. Eccleſ. 3. Non audiamus, hæc dico, hæc dicit: ſed audiamus hæc dicit Dominus. In epiſt. 123 ad Paulinam. Neque enim mihi ſic credis, quemadmodum Ambroſio, de cujus libris tanta illa teſtimonia poſui, aut ſi Ambroſius nobis æqua lance putat eſſe credendum, numquid ullo modo Evangelio nos comparabis, aut ſcripta noſtra ſcripturis Canonicis coæquabis? Profectò ſi rectè in judicando ſapis, longè nos infra vides ab illa authoritate diſtare. Et me quidem longiùs: ſed utriqué noſtrum quantum libet credas, utrumqué illi excellentiæ nequaquam comparas.

Divi-

sonlics ősve azzal a' felsőséggel, mert a' szent Irásoknak, még ha szintén eddig világosan nem értedis hinned kell.

Divinis etenim scripturis etiam nondum perspicuè intellectis credendum esse non dubitas.

Basilius Doctor igy szól: *A' Christus szolgája és az Isten titkainak sáfára félelmes légyen, hogy az Isten akaratja ellen, vagy azon kívül a' mi a' szent Irásban nyilván parancsoltatik valamit vagy ne szélljon, vagy ne parancsollyon, hogy ne találtassék nagy mint hamis tanú, vagy szentségtörő, vagy a' ki az Isteni tudománytul idegen tudományt vigyen bé, vagy bizonyára el-távozzék azoktul a' mellyek az Istennek tetszenek.*

Basilius de institutis Monachorum. Minister Christi & dispensator mysteriorum Dei, timens erit, ne præter voluntatem Dei, vel præter quod in scripturis sanctis evidenter præcipitur, vel dicat aliquid, vel imperet, ne inveniatur tanquam falsus testis Dei, aut sacrilegus vel introducens alienam à Dei doctrina, vel certè subrelinquēs & præteriens eorum quæ Deo placita sunt.

Cyrillus igy szól: *A' Főpap azokat tanicsa, a' mellyeket önnön maga az Istentől tanult: nem a' maga tulajdon szivéből vagy emberi érzékenységből, ha-*

Cyrillus in Leviticum lib. 6. Pontifex illa doceat, quæ ipse à Deo didicerit: non ex proprio corde vel humano sensu, sed quæ spiritus docet.

nem a' mellyeket a' lélek tanit.

Tertullianus azt mondgya, *hogy nékünk nem szabad a' mi akaratunknak kedvezni, sem el-választani azt a' mit valaki az ő tetszése szerént bé-hozott. Vagyon erre a' kiket követsünk az Ur Apostoli, kik-is a' magok tetszésekből a' mit bé-vihnének semmit magoknak nem választottakel, hanem a' melly tudománt a' Nemzeteknek adtanak azt a' Christustól vették.*

Cryſoſtomus Doctor, *Mivel a' Christus Eccléſiájából gyakran ámitók mennek-ki, annakokáért ſenkinek egy átallyában hinni nem kell, hanem ha azokat mondgyák és cselekeſzik, a' mellyek az Irásokkal egyeznek.*

Origenes-is igy szólt: *Szükség nékünk a' ſzent Irásokat tanubizonyságra hi-*

Tertullianus de proſcriptione Hæreticorum. Nobis non licet noſtro arbitrio indulgere, ſed nec eligere quod aliquis de arbitrio ſuo induxerit, Apoſtolos Domini habemus authores, qui nec ipſi quicquam de ſuo arbitrio, quod inducerent, elegerunt, ſed acceperunt a' Chriſto doctrinam, quam fideliter Nationibus aſſignarunt.

Cryſoſtomus in Matt. 29. Quia in Eccleſiis Chriſti frequenter exeunt ſeductores, propterea nullis omninò credendum eſt, niſi ea dicant, vel faciant, quæ convenientia ſunt ſcripturis.

Origenes in Hierem. homil. 1. Neceſsè eſt nobis ſcripturas ſanctas in

hivnunk; mivel a' mi értelmünk és magyarázatunk, e' tanuk nélkül nem hiteleſek.

in teſtimoninm vocare: ſenſus quippe noſtri & enarrationes ſine his teſtibus, non habent fidem.

Jeronymus Doctor is ide czéloz; *Valami az irás méltósága nélkül mondatik az olly könnyen meg vettetik, a' melly könnyen mondatik.*

Hieronymus in Matt. 23. Quod ſine auctoritate ſcripturæ dicitur, eadem facilitate contemnitur qua dicitur.

La hol a' mi igaz reformata Valláſunk Luther és Calvinus előtt!

Mind ezekből azért elégségesképpen és világoſſan ki-tetſzik s' meg-mutatódik, hogy e' mái napi Római Eccléſia, nem hiſzi, nem vallya, és nem tánnittya a' Chriſtuſtul, az ő Apoſtolitul és Prophétáktul, előnkben adatott és Iratott valóságos közönséges tudományt és hitet, és nem tartya ahoz magát, ſem penig a' virágában való Eccleſiákkal nem edgyez: hanem a' mi Reformata Eccléſiánk miveli mind ezeket.

Hánnyák-ki hát mind ezeket és más ezekhez haſonlo többujságokat, ha mit affélét találhatnak, mint meg annyi lelki konkolyokat, Pápás Uraim-vallások buzája közzül, és ha mi ezeken felyül még ott nállok ſzent Irás ſzerint való fenn találtatik, azt viſgállyák és fontollyák jól meg; és nyilván meg láttyák s' világoſſan meg-tapaſztallyák,

hogy az nem egyéb hanem a' mi igaz Reformata vallásunk maradványa. Es igy könnyen egy Ecclésiával lészünk véllek.

Ebben meg-edgyeznek én velem a' mi Doctorink-is; a' többi között hallyuk-meg az egy Hieronymus Zanchiust in Confess. art. 19. p. 157. a' hol ez értelmet illyenképpen erösíti, mondván:

Mert a' Romai Ecclésiától tellyességgel és mindenekben el nem szakadtunk, hanem csak azokban a' dolgokban a' mellyekben ö el-szakadott az Apostoli Ecclésiától, és igy önnön magától-is, a' mint vala az ö régi és tiszta állapotyában: nem-is más elmével szakadtunk-el tülle, hanem hogy ha magát megjobbitván az elébbi Ecclésia állapotyára vissza tér, mi-is ö hozzá viszszá térjünk, és véle az ö gyülekezetiben közösülésünk lehessen. A' mely hogy valaha légyen, épp elmével az Ur Jésust könyörgéssel kérjük.

Non enim ab Ecclesia Romana simpliciter & in omnibus defecimus, sed in illis duntaxat rebus, in quibus ipsa defecit ab Apostolica, atqué adeò à se ipsâ veteri & purâ Ecclesiâ: nequé alio discessimus animo, quàm ut si correcta ad priorem Ecclesiæ formam redeat, nos quoque ad illam revertamur, & communionem cum illa in suis porrò cœtibus habeamus. Quod ut tandem fiat, toto ánimo Dominum Jesum precamur. Quid enim pio cuiqué optatius quàm ut ubi per baptismum

Mi-

Mivel akarmely kegyes embernek milehet kívánatosb, mint hogy a' hol a' kereſztség által ujjá ſzületünk, ugyan ott mind végig élheſsünk? Csak hogy légyen az Urban. En Hieronymus Zanchius, időmre nézve hetven eſztendős, az én egéſz cselédemmel edgyütt, erről tanubizonyságot téſzek a' Chriſtus egéſz Eccléſiájának mind örökké. Ide czéloz Buczerus-is in præfat. ad acta Colloqu. Ratiſbon.

ſmum renati ſumus, ibi etiam in finem uſque vivamus? Modò in Domino. Ego Hieronymus Zanchius ſegtuagenarius, cum totâ meâ familiâ teſtatum hoc volo toti Eccleſiæ Chriſti in omnẽ æternitatem.

De mivel ók ezt cselekedni nem akarják; sőt inkább mind azokat valakik e' meg-nevezett Pápás ujságoknak csak a' leg-kiſſebbének-is, a' ſzent Iráſtul indittatván ellene mondanak, a' mint a' Tridentomi Synatbul ki-tetſzik, átok alá vetik.

Hogy hogy adhatná tehát ma magát valamely lelke javát és örök idveſségét keresö, óhajtó és ſzomjuhozó kegyes ſzemély a' Pápás Eccléſiához? Holott imé egy ſummában vévén e' ſok ujságot, melyben áll ma a' Pápás vallás, azt ſem a' ſzent Apoſtolok, ſem az elödeden lévö Eccléſiák, nem tudták s' nem tanitották; hanem az egyſzer-is máſzſzor-is, diribonként darabonként, edgyütt-is máſutt-is, egytúl-is máſtul-is mint valami töldozott

töldo-

földozott kólduſi czondora, csinálódék és faragtaték, ésaz emberektûl erőlzakkal kötteték az Eccleſia nyakában Urunk ſzületéſe után egy néhány ſzáz eſztendők mulva. Immár pedig azt mondgya Bellarminus Jeſuita és Kárdinál; hogy *az Eretnekségnek leg főbb s' elsőbb conditioja a' tudomány ujsága, a' mint hogy a' kőzönséges igaſságnak a' tudomány régisége. Az ujság pedig im ezekkel próbáltatik meg, ha meg-jegyezhetni annak ſzerzőit helyét és idejét &c.* Bellarm, libr. 3. cap. 8 §. 3. Conditio primaria hæreſis eſt novitas doctrinæ, ut veritatis Catholicæ antiquitas. Porrò novitas his conjecturis convincitur, ſi notari poſſint auctor, locus, tempus, &c.

De Iſten kegyelme által ez ideig a' Pápiſtaságnak vagy Pápás Eccléſia uj tudománnyának, ſzerzőit, helyét és idejét eléggé meg-mutatám. Azért Bellarminus Jéſuita értelme ſzerint-is ez mái napi Pápás vallás azon csupa Eretnekség.

Ne csudállya tehát egy jó lelkű Pápiſta-is, hogy a' mi Eleink e' ſok kûlőmb kûlőmb féle időkben, egy által is más által-is az Eccleſiában bé-csuſzott emberi találmányokat látván, és ſemmi uton módon meg-orvoſlásár fel nem találhatván, tûllők elſzakadtanak; és hogy mi-is, tudván azt az Apoſtol tanitáſa ſzerint, hogy a' Chriſtuſnak a' Beliállal és a' világoſságnak a' ſetétséggel ſemmi kőzi nincsen; lelkünk iſméreti ellen, őrők kárhozatunkra véllek

egy Eccléſiává nem lehetünk; Sőt inkább mindent valaki lelke idvéſségét várja és kivánnya, kérek és intek az Urban, hogy ezeket mig ideje vagyon, jól fontollya és viſgállya meg, és a' dél ſzinben ragyogó tiſzta világoſságot és finum igaſságot látván, lelke ellen fogva ne tarcsa, hanem kellete korán dolgát jó karban állitcsa, és magát utólsó órájára Jéſuſsának kéſzen tartsa.

VEGE.

DEK 8573/1952

A' nevezetesb dolgok Mutató

TABLAJA.

a' Szám Levelet tészen, &c. és a' többi.

A.

A Colytus rendi. 824.
Adrian Pápa. Lásd Hadrián Pápa.
Æneas Sylvius, ki Pius 2dus Pápa, vallástétele a' Waldenseksekről. 528, 589.
Patvarkodik. 529. 531.
Alhatatlan Pápaságában. 972, 973.
Agnus Dei kohológja, ceremoniája, hasna. 1004, 1005, 1006.
Pogányoktul vétetett. 1007, 1008. Haszontalanság. 1009. Meg-vettetik, 1010.
Affricai Püspökök a' Pápa ellen vadnak. 842.
Agoston Doctor pirongattatik. 39, 40. Meg-vettetik. 41, 42, 47, 48.
Agyasok engedtetnek a' Papoknak. 786. Pénzen vészik azt meg a' Pápától. 809. Agyast tart a' Pápa-is. 950.
Ajtó bé-zárolva ment-bé a' Christus. 134, 135.
Ajtón állók rendi. 823.
Alba. 978.
Albért Püspök innepe. 901.
Albingenseſek jól értenek a' Mária felől. 986, 987, 988.
Calumnia ellenek. 985. Martyromságot szenvednek. 521.
Aldozat az Uri Vacsora. 204. 206. Az áldozat más, más a' vacsora-is. 205. Az áldozat egyszeri. 466.
Alexandriai nemes ékes termetű Aszszony. 879. Számkivetésben küldetik. 879.
Altal állatozás vagy változás uj találmány. 1. 2. 15. 16. 17. 18. 309. 484. 499. Eredete 520. 488. Bálvány imádás. 16.

Mint

Mint essék. 324. 325. és tőb. 499. 500. Mikor essék nem tudatik. 32. 33. Meg hasonlanak ebben a' Pápások. 493. Meg határoztatik. 494.
Amborus Doctor az eredendő bűnt tagadgya. 60.
Anabolagium. 978.
II. Anacletus Pápa, Királyt tészen. 953. 954. Innocentius Pápával veszekedik. 954.
András tanubizonysága. 385. &c.
Szent András napja. 911.
Az Angyalok testeseknek tartattak. 43. 45. Angyal vetteel a' kővet a' koporsórol. 134. Gubernátoroknak tétetnek az Angyalok az országokon tartományokon. 1031.
Angliai Reformatio. 539. Ennek segédi. 557. 559.
Annatæ. Lásd Romai Ravás.
Anti Christus kezdete. 627. Ennek micsodásnak kell lenni. 631.
Apáczák kalastroma micsodás. 812. Eredetek. 838. Szerzetek. 838.
Apró szentek napja. 912.
Aranyas Bulla confirmáltatása. 970.
Arnhóld Martyr. 633.
Az Arnyék székben bocsáttyák a' Pápások az ostya Ur testét. 365, 366.
Az Asiabéli Püspőkők ellene álnak a' Római Pápának. 842.
Athalaricus 3000. garast kér a' Pápaság tisztiért. 931.
Az Atyák meg-vettetnek a' Pápásoktul. 34. 35. &c. Miért, 42. idegen magyarázatot kőtnek reájok. 426. Az Atyák egymássai ellenkeznek, 40. 70. &c. Vétkeztenek a' hit dolgában-is. 40. 41. 57. 58, 59. 66. 67. Erőszakos néha magyarázattyok. 67 Miért vétkeztek. 67. 68. &c. Mikor nem kell meg vetni őket. 53. 54. Mint mondgyák a' Pápások, hogy az Atyákat bé-vészik. 54. Meg nem állyák, sőt közönségessen őket meg-vetik. 79. 80. Atyák értelme. 54, 55. Mint kell nékik hinni. 55. Nem megcsalhatatlanok Irásokban. 1041. Tőllők a' szent Irásra

kell

kell appellátára menni. 1042. Az iráſt nem egy formán magyarázzák. 75. &c. Mint becsültetnek a' reformatus ſoktul. 83. 84. Melliyik Atyák az igaſság tanui. 614, 615. 618, 619. 621. &c.

Csuda Atok neme. 940.

Auſtriai Reformatio. 542. Ennek ſegédi. 560.

B.

Balás Atya meg-vettetik. 41. Tagadgya a' Szent Háromſág tudományát a' ſzent Irásban lenni. 60.

Baráti élet. 807. Eredete. 825. Sok ſzerzete. 827. &c.

Nem egyházi ſzolgák a' Barátok. 838.

Barom ſzámlálása ſzegény embert illet. 48.

Baſileai Concilium. 971. A' Pápát kénſzeriti. 971.

Baſileai reformatio. 543.

Belgiomi reformatorok. 545. Ezek ſegédi. 557. 560. &c.

Bélyeg el-törölhetetlen. 763. Eredete. 764.

IX Benedek Pápa ördöngős; hólta után meg-jelenik. 518. 519 &c.

Benedek Barát ſzerzete. 826. Szapora. 827. Sok felé ſzakad. 827. &c.

Berengarius ki-kél az igaſság mellett. 524 Citáltatik érte. 524. 525. Meg-ijed mint ember és el-eſik. 525. Fel-kél és meg-tér. 526. Panaſzolkodik rajta tött erőſak tételen. 526. Micsodás ember vólt ő. 516 527. &c. 632. &c.

Bérmálás. 772. Eredete. 773. Ceremoniája. 774.

Bertalan napja. 907.

Bertramus Presbyter, Carolus Calvus Franciai Király parancsolattyára ir az Altal változás vagy állatozás elſen. 492.

Betlemiták ſzerzete. 835.

Bóldog Aſzſzony napja. 898. 906. Bóldog Aſzſzony bé-avattatása napja. 910. Fogantatása napja. 911.

Bonifacius Pápa felsőséget vadáſz. 937.

III Bonifacius Pápa felsőségre kap. 616.
VIII Bonifacius Pápa meg ragadtatván a' Francial Király eő
leiben citáltatik és el-vitetik fogva. 967. Kehollya a'
Jubileus esztendőt. 861. Honnét vötte. 862. Minémű
hatalmat tulajdonit magának. 965. Világi pompás ember.
965. 966. Császárrá teszi magát. 966. Rutul vész-el.
966. 967.
A' Bor példázat és jel. 91.
A' Bordély a' Pápától meg engedtetik. 801. 802. Csinálta-
tik. 802. Gyakoroltatik. 811. Jövedelmes a' Pápának.
802.
A' Bőjt a' régieknél szabados dolog volt. 698. &c. Nemei.
697. Találói. 697. A' Pápáske az Atyákéval ellenkezik
698. Negyven napi Bőjt találója. 613.
Brigitta szerzete. 836.
Bucsu járás. Láid Szarándok járás.
Buja életű Pápák. 801, 802. &c.
Bűn, bocsátható és halálos. 688. &c. Nagyobb bűn ember
ellen mint Isten ellen vétení a' Pápásoknál. 694.

C.

Cæsar Borgia, a' Pápa fia báttya gyilkossa. 804. Egy test
vér hugát Lucretiát él. 804. Az Indulgentiából gyűlt
pénzt bővön költi. 862, 863.
Calixtus Pápa V-dik Henrik Császártul a' Papi Urak investi-
turáját el-vési. 953.
Calvinistáknak nem akarnak a' Reformatusok hivatni. 87.
Cámsa. 978.
Canonizáltatnak szentségre. 895, 896. Miben áll.
896.
Cantuariensis Thamás koporsója gyémántos, unios és carbun-
culusos. 878.
Capernaiták értelme a' Christus teste étele felől. 343, 344.
Capucinusok szerzete. 834.
A' Cardinált paránnaságon kapják. 810, 811.
Cardinálság eredete. 818. Tiszti, 819. Veres kápájuk. 850.

Carniolai Reformatio segédi. 560.
Carolus Magnus nevelé a' Pápai Uraságot. 945. 946.
Carolus Molinæus Pápista valláſa a' Waldenſeſekről. 596. 597.
Carolus Quintus Romát meg-véſzi. 974.
A' Carpocratiánuſok a' Chriſtus és ſzent Pál képét imádák és annak áldozának, 191, 192.
Caſula. 978.
Cheh Országi reformatio. 542. Kardra kelnek a' vallás meller. 641.
Chriſtus teſtének három nemei, 377. &c.
A' Chriſtuſt követni a' Pápiſok nem kötelezetnek. 261. Sőt vakmerőſéginek állattyák. 264.
A' Chriſtus Iſten és ember, 125. &c. Maga-is élt az Urvacſorával. 119. &c. Enni őtet mint kell. 112, 113.
A' Pápiſok oſtya Chriſtus teſtét észi az oktalan állat, 10. 22. az égér. 7, 8. 26. 29. A' diſzno. 7, 8. 29. a' kutya. 7. 8.
A' Reformátuſok Chriſtuſát nem észi. 10. 22. 114. 117. Az nem étel, 23 A' Pápiſokét az Iſtentelen észi. 7. 22. Teſtiképpen vészik. 20. 21. Lelkiképpen. 20, 21, 22. Erezhetőképpen meg-törik, rágják, le-nyelik a' Pápiſok. 5, 6. Nem lehet a' Chriſtuſt. 23. Hasban, gyomorban le-mégyen az oſtya Chriſtus. 6, 25, 26, 27, 28. árnyék ſzékben, okádásban. 10. 11, 29. E' hitek fundamentoma a' Pápiſoknak. 12. Chriſtus ruháját imádgyák. 14.
A' Chriſtus teſtét a' vacsorában állattyák lenni, ſem ugy mint lelket, ſem ugy mint teſtet. 31. Nem terjeſztheti-le idealá magát, 329. &c. A' Chriſtuſt énni mit tészen. 106. 113, 115, 118. Az étel életet ád. 111. Mint kell enni. 472. &c. 415. Sácramentomi módon, 209. Kik ésik. 116.
A' Chriſtus mint ſzületett. 71. Meg feſzittetéſe ideje bizontalan. 73, 74. A' Chriſtus dicsőült teſte micsodás, 126. Az ő teſte moſt csak az égben vagyon, 130. &c. 144. Látható, tapaſztalható az ő teſte, 136. &c. Jelen léte, 321. &c. Nem lehet a' hasban, 369. E' földön az ő ſzegénységben vagyon, 130, 131. Meg-jelent Pálnak, 130. &c.

III. Cœlestinus Pápa gonosz ember, 959.
IV. Cœlestinus Pápa lator, 962.
Cœlestinusok szerzete, 835.
Collectanei. 834.
A' Collyridianusok a' Máriának pogácsával áldoznak, 192.
Colobium. 978.
A' Coloniai Elector itilete a' Dominicanus és Franciscanusok disputatioja felől. 328.
A' Concilium fellyebb való a' Pápánál, 971.
Conrád a' Pápa ősztőkélléséből édes Attya ellen támad, 951.
A' Constántiai Synat a' hit meg nem tartását végezi. 640.
Hus Jánost citállya és hit ellen meg-égetteti, 639, 640.
Ugy Hieronymus Pragensist-is, 641.
Constantinus Csáßár értelme a' szent Irás felől, 38. Püspöknek neveztetik, 38. Zászlóján micsodás keresztet viselt, 885. &c. Az égen micsodás keresztet látott, 884.
Constantius a' Pápát székiből le-veti, 928, 929.
Constantinus Copronymus Conciliomot hirdet, 489.
Corda. 978.
Cremai János, 810.
A' Császárok parancsolnak a' Pápának, 933, 934.
A' Csecsemők az Ur vacsora vételenélkül nem idvezülnek. 60, 61.
Conventuales, 834.
Szentek csontyai. Lásd Ereklyék.
Crisostomus meg-vettetik. 41.
Cruciferi. 834.
Cselekedetek szüksége. 739. &c.
Csókolói a' lábnak. 924.
Csufos csudák a' csábitásra, 521.
Cyrillus meg-vettetik. 41.
All és hamis Cyprián. 406.

D.

Dalmatica. 978.
Damascenus János meg-vettetik 39. 502, &c. Meg-mentetik. 15.

Dá-

Daniai Reformatio, 541. Ennek segédi. 559.
Dávid szenvedett a' Christusban. 364.
Deák nyelven való Istení szolgálat eredete. 913, 914.
Debreczen Városa több helyekkel egyben reformáltatik. 563.
Diaconus. 822.
A Diſznó eheti az oſtya testet. 8, 29.
Doctorok kik tudósbak. 50.
Dominicanusok eredete, 834. Tiſzti, 834. A' Franciſcanusokkal koczódnak az által állatozás felett. 326. &c.
Domonkos Barát üldözi az Apoſtoli tudományt, és sok vért ont-ki, 521. Talállya a' Rosáriumot és olvasót. 982. Almodoz. 987. 988. Az ördögök a' bizonyságí. 987. Mária az ő könyörgésére meg jelenik, 988, 989. Magamenyasszonyának mondgya Máriát, 991. Mária csecsit szopja, ölelgeti. 994, 997, 998. Ihatta a' Mária tejét, 998, 999. Majmoskodik véle az ordög, 995. Meg akarja magát ölni, 995. Mária meg-segíti, 995, 996. Ötet Mária férjének vélzi, apolgattya, 997. El-gyürüzvén és hajából csinált lánczal meg ajándékozván, 997, 999. Miesodáz ez, 1000.
Dudithius András reformál. 547.

E.

Ebeknek nevezi a' Jesuita a' kőſéget és fejedelmeket. 197.
Az Eccléſia láthatatlan. 87. 88. Szárny adatott néki. 88. Kincse. 863. eredete. 863. 864. A' Romai Eccléſiától a' Reformatusok menyiben szakadtak-el. 1046.
A' Christussal való EDGYESÜLES bizonyos és titkos. 358. 359.
Az Egér tüzre és vizre itéltetik az oſtya test meg-ételéjért. 9. Annak hamva temető helye. 9. Az Egér gyomrábul kivött oſtya test becsülleti. 9.
Az Elméket mint kell becsülni. 51.
Enni az emberi testet. 453. 458. &c. Istent és embert enni. 2. 4.
Epiphanius meg-vettetik. 41. 85.

Erasmus értelme az Altal állatozásrul. 15.
Az Erez kigyó el-rontatik. 883. 884.
Erdélyi Reformatorok. 547. &c.
Ereklyék imádása. 874. 875. Eredete. 875. Hordoztatnak. 874.
All és csalárd Ereklyék. 875. 877. Meg-bűvöléſe. 876. Sok felé ſzaggattatnak 876. 877.
Eretnekség jele a' Pápáſoknál. 1047.
Szent Erſébet napja. 910.
Erſekek. 821.
Eſter könyve. 71.
Az Evangeliomok nyakban függeſztettek. 10009.
Az Evangeliomban a' Chriſtus vére. 455. 456.
Eugenius IV. Magyarok veſzedelme. 971. Citáltatik a' Conciliom eleiben, tiſztiből le-vettetik. Joſeph Görög Pátriárkával a' felsőségen oſztozik. 971. Ellensége az Igaſságnak. 972.
Eulalius Pápa a' Csáſzártul függ. 929. 930.
Euſebius Arrianuſok oltalmazója. 59. Eretnek neve 67.
Ez mutató ige mit mutat. 274. 275. Sok felé ſzaggattyák a Pápáſok. 283. &c.

F.

A' Fa feſzület óldala vért bocsáta. 521.
Fánon. 979.
Ferencz Herczeg Roſariom ſegéde. 101. 103.
Ferencz Barát a' Pápától meg-utáltatván a' diſznókhoz igazittatik. 833. A' ſzentek közzé ſzámláltatik 895.
Filep. Láſd Philep.
Flagellanſok. 835.
A' Florentiai Synat az Altal állatozáſt meg-veti. 488.
Franciſcanuſi Szerzet Eredete. 832. Meg-erőſſitetik. 833. Nevezetek. 833.
Fokás Százados Mauricius Csáſzár gyilkoſſa. 616.
Földozzák a' Pápáſok a' ſzerzés igéit. 273.
Formoſus Római Pápa teſtén VII. István Pápa kegyetlenkedik

kedik, ugy III Sergius Pápa-is. 507. 510. 511.
Franciscanusok és Dominicanusok koczódása az Altal állatozás felett 326. &c.
Frangepan Római fő ember Gelasius Pápát meg-tapodgya. 953.
Friderik Császár Rómát meg-vészi. 957. A' Pápa alá veti vak buzgóságbul magát és tűlle meg-tapodtatik. 958. A' Pápát meg-szorongattya. 961. A' Cardinálokát fogságra veti. 962. Ki-átkoztatik. 962.

G.

Gabonák Patrouusi 1032.
Galliai Reformatio. 540. Segédi. 557. 559.
Gedeon Ephodgya. 892.
Gelasius Pápa meg-vettetik. 38. 39.
II Gelasius Pápa meg-tapodtatik. 953.
Első Gergely Pápa szelid ember. 932. 933.
Gergely Pápa napja. 900.
II Gergely Pápa a' képek mellett fel-támad 943.
III Gergely Pápa Leo Császárt le akarja vetni. 944.
IX Gergely Pápa Fridericus zdust a' Tőrőknek el-árullya. 859. Fiát az Attya ellen fel-támásztya. 859. 960. 961. Szorongattatásra jut és a' Császár élete után leselkedik. 961.
Goderanus a' bélpoklostul ki-pőketett ostyát meg-őtte. 9. 10.
Golyóbisok által való kőnyőrgés. 980.
Gotofridus Varaglius. 834.
A' Gőrőgők meg-vetik az Altal-állatozást. 499. Kőzelebb vannak hozzánk mint a' Pápásokhoz. 598.

Viasz

Viasz Gyertya hordozó szerzet. 824.
Gyertya szentelő bóldog Aszszony napja. 898.
Gyomorban bocsáttatik az ostya Christus. 239.
Fűlben való gyónás eredete. 776.
Szent Győrgy napja. 901.
Gyűmőlcs óltó bóldog Aszszony napja. 900.

H.

IV Hadrián Pápa a' Római Tanácsot átattan ki-átkozza, és Friderik Császárral veszekedik. 955. 956. Hadakozó ember. 957. Fondorkodó gyilkos. 957 Egy legyecske meg-öli. 957.
Meg-halni Sácramentomi módon. 364.
Hamvas Szereda. 899.
A' Harangok szót adnak. 595. Harangok keresztsége. 1021. Annak pompája. 1022. &c. Haszna. 1023
Szent Háromság ídnepe. 902.
Hasban ment eledel. 366. &c. Hasat nem kell vinni a' Christus teste ételére. 471. 472.
Hasanló mint légyen a' Christus az emberekhez. 477. 478.
A' Házasság fel-bontatik a' Pápásoknál. 977.
Másodszori házasság. 61.
A' Házasság nem Sácramentum. 791. Kobolója. 792.
A' Házasság nagyobb vétek a' paráznaságnál a' Pápásoknál. 814. 815.
Hely távul vólta a' lelki ételben akadályt nem csinál. 348. &c.
Helvetiai reformatio 543. Segédi. 559.
IV Henrik Császár a' Pápát le-veti, és tülle meg-conditiózatik. 947. 948. Rómát a' Pápától el-vészi. 949. Más Pápát tészen. 949. A' Fia ellene támasztatik és utólsó szükségre jut. 952. Holta után-is kegyetlenkedik rajta a' Pápa. 952. 953.
Henricus quintus az Investituráért a' Pápát és Cardinálokat meg-tömlöczözi. 841. Köt a' Pápával. 841. De a' Pápa meg nem állya. 842.
VII Henrik nem eskészik-meg a' Pápának. 968.
A' Hetven fordítók a' Bibliát Görögre fordittyák. 72. Micsodás az. 73.
Hieronymus Doctor meg-vettetik. 35. 36.
Hieronymus Pagensis meg-égettetik. 641.
Hieronymus Zanchius vallás tétele a' Római Ecclésiárul. 1046.

Hilarius a' Christus szenvedését tagadgya. 60.
Hildebrand Papa végezése. 616. Házasság ellensége. 787.
Flaskája ki nyilatkoztatik. 950. IV-dik Henrik ellen kő-
szörüli Rodolphust 949. Rut élete. 949. Uralkodása. 947.
Pápaságból le-vettetik. 948. Rutul bánik a' Császárral.
948.
A' hit mi légyen, a' tudománytul és vélekedéstül mit külömbőz, 314. &c. Edgyütt lehet a' tudománnyal. 316. A' hit nagy dolgait hogy kell érteni. 336. Közönséges hit. 643. Nem tartyák a' hitet meg a' Pápások. 640.
Honorius Császár régulát ir a' Pápáknak. 929. Ki-üzi Rómábul. 930.
Hordozta maga magát a' Christus. 464. 465.
Hormisda Pápa parancsolni akar a' Császárnak. 938. 939. meg-csufoltatik érte. 939.
Hus János reformál. 636. El-tiltatik rólla. 637. Constantiában idéztetik. 639. Artatlanul hit adás ellen meg-égettetik, és halála oka le-tétetik. 640.
Husz font aranyat kivánnak a' Keresztyénekért. 931.

I.

Szent Jakab Idnepe. 905.
Jacobus de Riberia a' Valdenseseket menti. 594.
Szent János napja. 912. Szent János fő vétele Idnepe 907.
VIII János Pápa Aszszony lévén. 505. Gyermeket szűli a' meg hal. 506.
X János Papa Theodora Aszszony latra. 511.
XIII János Pápa rut életű. 513
XXII János Pápa meg-csufoltatik a' Görögöktül. 968. Pénzes Pápa. 969.
Jaxit Péterné a' Magyarok Reformatiojában buzug 562.
Idopek sokasága. 897. Meg-hányatnak. 897.
A' jegy a' jegyzett dolog nevével neveztetik 453. 454.
A' Jel maga a' jegyzett dolog nem lehet. 474.
Jelen vólta a' Christusnak. 456
Jelenésről irt könyv. 71.
Jésuáti szerzet. 835.
Jésuita szerzet. 836. Eredete. 836. Velenczébül ki-üzetnek.

nek. 975. 976.
A' Jésus hol ůl. 124. Hogy jő-el. 124.
Igasság tanul. 618. &c. 621. 622. 623. 624. 625. 632. &c.
Igazulás Isten előtt. 701. 704. Miben áll 705. 706. Mint értik a' Pápások. 707. &c. Bizonytalanságának fundálói. 733. A' cselekedetek által való meg igazulás támad. 710. &c. Nem vészik bé sok Pápások. 711. &c.
Szent Imre napja. 909
Indulgentiák gyakorlása. 858, 859. 860. Hány féle. 860 Eredete. 860. Alkalmatosságává válik a' reformationak. 859. Fundamentuma ennek. 863.
Innocentius Pápa kételkedik az által állatozás felől. 30. Ő előtte valók mint értettek az Uri vacsora felől. 495.
III. Innocentius Pápa gonosága. 959.
VII. Innocentius Pápa mind ellenzője mind javalloja a' reformationak. 970. Tizen egy jóra intő Nemes személyeket a' jó intésért meg ölet. 970, 971.
Inveſtiturák eredete. 840. A' Császároknak adatik. 840. Tőllők el-vétetik. 841.
Johannes de Rupe sciſſa az igaz mondásért meg-égettetik. 970.
Johannes Casa Püſpők undok ember. 805.
Az Irás mikor probál. 58.
A' Szent Irás a' többi irások rámája. 1042. 1043.
Irene Aſszony. 489. Edes fia szemeit ki-tolyattya. 490. Képek imádását fel-állattya. 490.
Az Istent le-ábrázolni nem szabad. 865. Tanittyák az Atyák és a' Sorbonából való Pápás Doctorok, 865, 866. Tilalmas. 864. &c.
Istent teremtenek a' Pápások. 12. Kit valahol jelen vagyon ott imádnak, 13.
Isten Annyához való egéſz buzgóság. 50.
Első István Pápa az Africai Eccleſiák ellen meg-indul, 613.
VII. István Pápa kegyetlenkedik Formoſus Pápa el-temetett teſte ellen, 507.

XIII. István Pápa posson vágatik, 513.
Szent István Király napja, 907. Szent István napja, 912.
Itéletet enni magának, 372. 373.
A' Jubilæus esztendő koholtatik, 861. Sokképpen határoztatik meg, 861, 862.
Judás őtsejé az Ur vacsorát, 71.
Julius 2dus Pápa a' Leányát el-házasíttya. 805. Lator és veszekedő ember, 973. A' Péter kulesát a' Tyberis folyó vizben vetés a' Pál kardgyához nyul, 973. Nem nyert a' dolgot, 974.
Justinianus a' házasság óltalmazásában buzog, 787.
Justinus Martyr tévelygése a' nap és hóld teremtetése végén, 59.
Első Justinus Császár engedi-meg a' Pápának, hogy a' koronát fejében tegye. 956.

K.

Kalastromok bujasága, 806.
Katalin Martyr felől való álmadozás, 878. Közben járó Isten és ember között a' Papásoknál. 878. Innepe, 911. Szerzete. 836.
III Kelemen Pápa Siciliát el-foglallya, 959.
V Kelemev Pápa eskűvés formát ád a' Császár eleiben, 968.
Károlus ellen támadván meg-veretik, 974.
Kenés, 788.
Kenet kegyelem ajándéka, 414. Sáramentoma eredete, 780. Ceremoniája. 781.
Kenyér példázat, 91. Allattya az Urivacsorában meg-marad, 101, 102. E' Kenyér a' bűnök bocsánattya. 111. Minek nevét viseli, 112, Mint légyen Christus teste, 268. &c. 380. &c. 408. 410. &c. Kenyérré léfzen, változik. 419. Mint változik, 436. Hogy értették ezt a' Régiek, 488. &c. 487. 390. 408. 409. &c. 412. E' kenyér Christus teste, 408. Tagadgyák a' Pápások, 297.
Költőtt szentek, 879.
Képek imádása, segitségűl hivása, eredete, 488. Hogy kelc-fel, 873, 874. Meg-vettetik, 489. 942. Fel-állattatik, 490. Az Evangeliommal egyenlőré tétetik, 490. A'

kép azzal a' minek képe egyenlő tiszteletel tiszteltetik, 867. A' képek istenné tétetnek, 868, 869. A' pogányok mentsége ruházatik reájok, 869, 870. Isten képe le-rajzolása, 665. Tilalmas, 865, 866. Ujsága, 870, 871. 872. &c.
A' kép meg-mozgott, meg-verittézett, emlője, csöcsi nőtt. 521.
Keresztneve. 880. Materiája. 880. Uj mozgatás által való Keresztet eredete. 881. 882. Vége. 882. Viszsza élése. 883. 884. Zászlóra iratik. 884. 885. Régi szokás ez a' zászlóra. 885.
Keresztnek külső haszna. 886. Meg-szenteltetik és imádtatik. 886. 887. &c Ujság. 890. Keresztet emeltetése vége a' Régieknél. 907.
Keresztelő Szent János napja. 903.
A' meg-keresztelkedtek isténi természetté által változnak. 455.
A' keresztség formája felől való külömbözö értelmek 74. Neveztetik fiuvá való fogadásnak. 104. 105. Szüksége. 768. Kisdedekre nézve. 766. Innét mi tekertetik-ki. 766. Itt a' cseresemök az Ur testében és vérében részt vésznek. 352. 353. Eszik itt az Ur testét és iszszák vérét. 469. Itt jelen lenni mondatik a' Christus vére. 457.
Kerítő Pál Pápa. 804. 805.
Kincse az Ecclésiának. 863. Eredete. 863. 864.
Kis Aszszony napja. 907.
A' Koronát a' Császárok mi végre vötték-el régen a' Papok kezekből. 955.
A' Kutya ehetti az oftya testét. 7. 8.

L.

Lactantius értelme a' Szent Lélek felől. 61. 62.
Lajos Magyar Király levele a' Reformatorok mellett. 548.
Lajos Galliai Király a' Pápa átkát meg-csufollya, 973. Hadát meg-veri. 974.
Első Lando nevű Pápa jó szaporító Atya. 511.

Láßló Magyar Király veßedelme Várnánál. 971. Idnepe. 903.
Lateranomi Synodusnak találmánya az Altal-állatozás. 18.
Nem láttya a' Chriſtus maga magát az Urvacsorában. 213.
Látnia tiſztelettel tiſzteletnek a' képek. 887. 888. &c.
A' Légy a' Sácramentomban való esésért vizre ſententiázta-tik. 9.
A' Lélöknek teſti ábrázattya s' bélyege. 59. Hogy a' Lel-kek az Iſten ſzinét ítélet előtt nem láttyák, álmadozzák. 59. Hol vadnak ítéletig. 61.
Lelki étel. 354. &c. Ennek valósága két féle. 355. Edgy e' lelki eledel. 359. &c.
A' Lengyelek miért beretválkoznak ma meg. 519.
Lengyelek Reformatiója. 542. &c. Segédi ennek. 560.
A' Lengyelekre a' nötelenseg köttetik. 789. 4-dik könyv. 29. részében.
I Leo Napkeleti Csáſzár vészi-el leg elsöben a' Pátriarka-kezébűl a' koronát. 955.
Leo Iſaurus Csáſzár a' templomokból a' képeket ki-hordat-ván meg-égetteti. 943.
Szent Lörincz napja. 905.
Ignatius Lojola a' szentek közzé ſzámláltatik. 895.
Lucius Pápa a' Rómaiakkal veſzekedvén kővel főben ha-gyittatik. 954. Ki-átkozza a' Rómaiakat. 954.
III Lucius Pápa a' Római Tanács nevét el-akarja törleni de-ſzégyenét vallya. 958.
Lucretia VI Sándor Pápának leánya, menye és mind felesége
Ludovicus Pius a' Pápa birodalmát neveli. 946. (804.
Szent Lukács napja. 908.

M.

Magyar Reformatuſok Calvinus előtt. 531 &c.
Magyar Orſzági derék reformatio ſegédi. 561. 563. 564.
Magyar Orſzág és Erdély a' Reformatuſok ellen végez. 567.
Magyar Orſzágban reformál Dudithius András. 547.
Magyar veſzedelme. 971.
Malachias áldozattya. 203.
Maldonatus Jéſuita Szent Lukáesot és Szent Pált hazugság-

gal vádollya. 302. 303. Szent Máthé és Márk ellenis tanit. 305. 306.
A' Manichæusok a' pohárt el-tilták. 191.
Manipulus. 978.
Szentek maradványi el-darabolt tagjai. Lásd Ereklye.
Marcellinus Pápa Pogányi Istennek aldozik. 613
Margit Aszszony Idnepe. 904.
Szűz Mária vőlegénnye Domonkos Barát, 991, 994. Domonkost őlében vévén meg-esókolgattya, 994, 997. ßoptattya csőcsin, 994. Egek királynéja. 1027. Pogányi ßokás 1028. Isten jegyesse, 1029. &c. Istennel a' birodalommal meg osztozik, 1025, 1026. &c. Bűnben fogantatott, 46. Kik tagadgyák, 46, 47. &c. Segitségűl való hivása koholtatik, 873. Aldozat tétetik néki, 192. Maria szolgai szerzete, 835.
Maria Magdalena napja. 904
Marozia gonosz Aszszony, 504.
Martyromok sokasága a' Pápások alatt. 521.
Márton Pápa Constáns Csáßár által tőmlőczre vettetik, 938.
IV Márton Pápa, 964.
Márton napja, 909. 910.
V Márton Pápa Istenné tészi magát, 638.
Sz. Mathé Evangelista napja, 907. Sz. Lukácscsal edgyez, 44. 46.
Mathilda Hildebrand Pápa ágyassa. 950.
Mátyás napja, 900.
Mauricius Csáßár Első Gergely Pápának parancsol, 932, 933.
Mauricius Csáßár egész háza népestűl meg-őletik. 616.
II Maximilianus Csáßár a' reformatiót meg-engedi, 560.
Medve forma gyermek, 803.
Melchisedek kenyere és bora vége, 202.
Szent Mihály napja, 908.
Szent Miklós napja, 911.
VI Miklós Pápa a' Csáßárt magához eskűtteti, 972.
Mindenhatónak Isten honnét mondatik, 127, 128.
Minden lelkek napja, 909.
Mindßent napja, 908.

Misé-

Miséje a' Pápának, 926, 927.
A' Mise Maria emlekezetire való, 179. Ide a' Szentek maradványi meg-kivántatnak, 178. Áldozat, 180. Itt a' Christus ki-rekesztetvén az Angyalok és meg-hólt szentek hivatnak segitségül, 180. Vége, 183. Nagy pompája, 186. Sok féle, 183. Itt a' keresztes szentek maradványi imádtatnak, 184. Varáslás, 187. Kalmárkodásra és komplárságra forditatik, 188, 189. Csufrágra forditatik 201. valóságos áldozat, 201. Magános mise eredete, 775.
A' Mise mondó Barát máss magájért kevesb áron fogadhat. 200.
Mitra, 978.
A' Mogunciai Püspök a' Pápa rabja. 788.
Montfortius kegyetlen üldözése, 523.

N.

Naccus. 979.
Nagy boldog Asszszony napja, 906.
Nagy csötörtök. 901.
A' Nap teremtetése vége némely Atyáknál. 59.
Németh Országi Reformatio, 533. &c. Ennek segédi. 556. &c.
Németh Nemzet ellensége 4-dik Márton Papa.
Nissenai Gergely értelme a' Christus Jésus felöl. 65.
Nogaretius Fő ember VIII Bonifacius papat meg-pofozván fogságra viszi. 967.
Nőtelenség kobolói. 794. Hogy csusza-bé. 795. 796. Rajta az Ecclésiák meg hasonlanak. IV dik Könyv. 29dik részében pag. 785. Nem Isteni rendelés. 800, 801. Undok irtózásra méltó gyümölcsei 801. 802. &c.
Nyavalyák Patronusi. 1032, 1033.

O.

Observantes-ek Szerzete. 835.
Offertorium, 979.

Az Ok erősseb az Authoritásnál, méltáságnál. 49.
Szentelt Olaj eredete. 1021.
Olasz Országi Reformatio. 544. Ennek segédi. 557. 561.
Meg-ölettetni Sácramentomi módon. 449. 482.
Olympia Morata jeles Aszszony. 558.
Orarium. 978.
II Orban Pápa Arianusok társa. 951. Az Ecclésiák külső szabadságát fundállya. 951. A' Püspökök Investiturájátmagának vészi. 951. Henrik Császárral veszekedik. 951.
IV Orbán Pápa a' Purgatoriomot ki üressíti. 970.
Az Orgona a' Templomban vlętik. 913.
Olvasó. 980. 981. Eredete. Kedvessége. 981.
Origenes meg-vettetik. 39. Káromkodik. 62. Ariusnak Attya, gyökere és kut-feje. 62. 63. Maga tévelygése szeretője. 64. A' Régi Atyák ítélete ennek könyvei felől. 64. 65. Ki-átkoztatik. 64. 65. A' Pápások mint ítélnek ő felőlle. 65. 67.
Őltőzetek nemei a' Pápásoknál. 978. 979. Eredete. 979.
Az őrdőg nem kinoztatik ítélet naplg a' gyehennától ki állattya. 59.
Őrdőg űző rend. 824.
Az őrdőg tanubizonysága a' rosariomról. 987. 988. A' Mariárul. 989. 990.
Az Ostya eredete. 772. Három részre tőretik. 177. A' szentelt ostyából féreg terem. 398. A' szentelt ostya gyermeki ábrázatban jelent-meg. 521. 522. Az ostyát a' szamár imadgya. 522. Az ostya a' földre le-esvén önnön magától fel-kél és a' keszkenőhőz ragad. 522. Ostyárul való eskűvés. 841. 842.
Otto Csaßar nē könnyē enged a' Pápanak. Friderik Sicíliai Kiralyt a' Papa Otto ellen támasztya. 960. El-hagyatik. 960.

P.

Palást. 973.
Páláſt váltság. 940. 941.
II Pál Papa a' Papoktul dézmát kiván. 973.

III Pál Papa keritő. 804. 805.
IV Pál Papa Protestans-ok ellensége. 974. 975.
V Pál Pápa. 975.
Pál fordulása idnepe. 898.
Szent Pál feje ezűstben foglaltatik. 877. 878.
Papa nevezet Gőrőg ige. 611. E' nevezet elein kőz vólt az Egyhazi tanitókkal. 607. Papa titulusi. 610. 917. &c. hatalma véghetetlen. 918. 919. Egyátallyaban való urasága. 920. Mindenható 921. Szent Irás felett való hatalma. 921 922. 256. 257. 258.. Innét a' szent Irás ellen sáfárkodik. 258. 922. 923. Semmiből valamit és az igasságból-is hamissagot csinalhat. 257. 258. Egy hatalmu az Apostolokkal. 262. Innét fűgg a' Papasok minden idvessége. 262. A' Papa két természetű. 922. Isteni erejű. 922. 923. 924. A' hit dolgaban ezer Agostonnak Hieronymusnak és Gergelynek eleiben tétetik. 52. Sőt a' szent Irásnak-is. 256. 257. 258. Papak élete. 512. Rut buja életű Papak. 504. 801. 802. Fő birák a' hit dolgában nem lehetnek. 671. 672. Vétkeztenek. 676. Papak laistroma bizonytalan. 73. Szakaszsza. 612. 613. &c. Koczódnak a' Papasagon. 516. 519. &c. Elsőséget vadásznak. 843. 937. 938. El-érik. 939. 940. Papak mestersége. 946. 947.
A' Pápak fenyitékben tartatnak a' Császároktul. 930. &c. Kővetségűl kűldetik a' Pápa a' Császártul. 931. A' Pápa választásbul a' kőség ki-rekesztetik. 954. Pápa udvara micsodás. 807. 813. Papa Bullái meg-égettetnek. 637.
A' Pápaság vérrel vététik-meg. 929.
A' Pápások a' Pápátul szeretnek neveztetni. 87.
A' Pápista nem tudhattya, ha' a' kenyér Christus testévé változiké. 32.
A' Pápisták meddig becsűllik az Atyákat. 53. Meg-vetik őket. 79. &c.
Papok házassága, 815.
Paschális Pápa, 951, 952. Martialis ember, 952. Pompás, 952. Kegyetlen a' hólt Császár testénn-is, 952. 953.
Pátriárchaság eredete, 936, 937.

El-

El-pecsételtetnek a' hivek, 727, 728.
Penitentia tartás ceremóniája eredete, 777. &c.
Pererius Jesuita szidalmazza az Atyákat, 42, 43.
Péter Apostol hóita után ir levelet, 945. Szent Péter teste sok részre daraboltatik a' Pápásoktul, 876, 877. A' feje sok ezüstben foglaltatik. 877, 878. Szent Péter vétke, 73.
Részegös Szent Péter. 900. Péter és Pál Innepe, 903.
Petrus de Vinea Friderik Császárnak mérget készit, 961. 962.
Philep Jakab napja, 901
Philippus Pulcher Franciai Király Pápa czimborája, 969.
Philippicus Bardanes Császár a' képek el-törlését parancsolja, 942.
Philo értelme, 63.
Pilis IV. dik könyv, 28 részi. 785. Szerzője, 785, 786.
Pipinus Franciai Király a' Pápák elő-mozditója, 945, 946.
Pius 2dus Pápa álbatatlansága, 972, 973.
Pogácsai áldozat, 1926
Pogányi vád, 593. Pogányi mentség, 869, 870.
A' Pohár Uj Testamentomi, 300. &c. El-tiltatik a' kőségtül, 771.
A' Pohárban a' kőség, 467.
Porchetus Spinola Érsek rosszul hammasztatik, 965.
Pragai Reformatio. 636. üldöztetik, 637. &c.
Predicansok attya, 982.
Processio járás nemei, 1036, 1037. Eredete, 1037, 1038, 1039.
Püspök választása, 840. Investiturája a' Császároknál, 840.
A' Pápához való eskűvések formája, 844, 845. &c.
A' Purgatorium a' Görög Pogányoktul való, 851, 852. A' Rómaiakra által ment, 853, 854. Az Ecclesiákban elein kik akarták bé-vinni. 854, 855, 856. Ki végezi el, 854, 855. Kiket vetettek belé, 855. Kételkedve szólóla Agoston Doctor, 856, 857. Az Ecclesiában bé-vétetik, 857, 858.

R.

Rágva éſzik a' Pápáſok az Ur teſtét, 234. 238. &c.
Rajnerius Papiſta vallás-tétele a' Waldenſeſekről, 585. &c.
A' Reformatio ſzükséges. 971.
Reformatio derék ki-kelése az Országok és Nemzetek ſzerint, 923. &c.
Reformatorok és ſegédek, 552. &c.
Reformata Eccléſiá, 644.
A' Reformatuſok mint bőcsüllik az Atyákat, 83, 84.
Régiség méltósága, 50.
Remete Péter Barát a' Roſarium találója, 980. 982. 984. &c.
Renata Ferrariai Herczegné kegyes Aſzſzonyi állat. 558.
Egyházi Rend Sacramentuma, 782. &c. Eredete, 783. Ceremoniája, 784. E' rend még beretválatik, 784, 785. Edények adatnak néki, 788. &c. Micsodás Rend. 812, 813. Nemei, 818. &c.
Romai Ravás, 850. Meg vettetik, 971. Romában ſok a' költött dolog, 879, 880. Romai ſzék, 503. Két fejű, 970. A' Romai Eccléſiatul mennyiben ſzakadtunk-el. 1046.
Rómat Friderik Csáſzár meg-véſzi, 957.
Roſarium koholója, 979, 980. 1001. Tanui, 987, 988. Ennek gyakorlói el nem kárhozhatnak, 990. Meg-ujjittatik, 1000, 1001. A' Pápáktul e' Roſarium meg-erőſittetik, 1001, 1002. Hozzá privilegium adatik, 1002. 1003. A' Roſariumot Máriára fogják, 993. Játékos csuda a' mellyel meg-erőſittetik. 994.
Ruha imádás. 14.

S.

Sácramentum ſzélés nevezete, 759
Tulajdonképpen való Sacramentom hetes ſzáma, 755. Fundálója, 755. &c. E' Sacramentum csak kettő, 757. &c.

Az O és Uj Testamentomi Sacramentomi külömbség végett a' Pápások értelme, 747. Eredete, 748. Itt a' Pápások magokkal meg nem edgyeznek, 749. &c. Hogy csusza-bé, 753, 754.
Sacramentomi igyekezet eredete, 762.
A' Sacramentomot imádgyák a' Pápások, 13, 14. Kik nem imádgyák Eretneknek tartatnak, 13, 14. 192.
Sacramentomi étel és ital. 106. Sacramentomi szóllás. 249. &c. 253.
A' Sacramentom nem tulajdon teste a' Chriſtusnak. 30. 105. A' Sacramentomi test elmében mégyen nem testben. Abrázat jel és jegy. 97. 98. 100. 101. &c. Meg-külömböztetik a' Chriſtus testétől. 98. 100. 103. 118. A' Példázlatott dolog nevével neveztetik. 99. 100. 104. Kegyelmet mint adnak. 365. Csak a' hivekét és csak azok vészik tulajdonképpen. 368. A' Sacramentomi igék értelmét a' Pápások sok felé szaggattyák. 283. ad 290. Földozzák azokat. 270. 271. 272. Hogy értik a' Sacramentomi igéket a' Reformatusok. 266. &c.
Első Sándor Pápa levele nem igaz, 10013. 10014.
II Sándor Pápa háboruság indito, 957. 958. El-szalad Friderik elől, 958. Második Henrik nevű Angliai Királyt meg-vesz-szőzteti, 958.
IV Sándor Pápa erőszakos, 963. Gyilkos. 963.
VI Sándor Pápa édes leányával Lucretiával vér ellen parázsnálkodik még pedig két fiaival edgyütt. 804.
Sarlós boldog Aszszony Innepe napja, 903.
Scotiai Reformatio, 540. Segédi, 559. 557.
II. III. IV. V. VI. VII. VIII. Seculombéli Atyák, 614. 618. 621.
IX. X. Seculombéli Atyák, 623. 625. Lásd IX, X. Száz.
III Sergius Pápa kurvás, 510.
Sicilia Országa hogy lőtt Péter Patrimoniumja. 954.
Sidókhoz irt levél. 71
Sigmond Császár hit levele, 640.
Simon Juda Innepe. 908.
A' Sodomiát meg-engedi a' Pápa, 802. Dicsiri a' Pápás Pűspők,

Püspök, 805. Gyakorollyák, 802. 805
Spanyol Országi Reformatio. 557. 544. 561.
A' Specieſen a' Régiek mit értenek, 399. &c.
Stirlai Reformátio ſegédi, 560.
Subdiaconus. 823.
Subioco Cepus. 637.
Svecial reformátio. 541. Segédi, 560.
A' Succeſſio a' Pápás Eccléſiában meg-ſzakad. 962.
Superhumerale. 978.
Synattya az Első Magyar Eccléſiák Reformatoriuak. 564.
Szabad akarat, 44. 45.
Nagy ſzakadás a' Romai házban. 970.
A' Szamár az oſtyát imádgya, 522.
Szarándok járás helye, Eredete. 1035. 1033. 1034.
Szász Nemzet Reformatioja Erdélyben és akadályi, 566. &c.
Szebeni Capitulombéli Urak panaſzló levele. 569. &c.
A' Szél a' hol akar fú. 347. &c.
A' Szent Irás el-vefzését álmadozzák. 72.
A' Szent Irás hit regulája s' nem az s' Pápáſoknak, 555. &c. Hólt betű, néma meſter, hólt bíró, nékik, 264. A' Szent Irás eleiben tétetik a' Pápa, 256. Olvasását tilalmazzák, 680. Javallyák, 681. Rámája más minden Irásoknak, 1042. 1043. &c.
IX. X. Száz miczodás, 507, 508, 509. 514, 515. &c. 627, 628. &c.
A' Szentek képei. Láſd képek.
Hólt Szentek eledezése, 873. 874. Szentek maradványinak, ereklyéinek tagjainak imádáſa. Láſd Ereklye. A' Szentek nyávalyák patronuſi, 1031. &c.
Szentelt kenyér kiknek adatott, 10017, 10018. Vége e' kenyérnek, 10019. ereje. 10018.
A' Szerzésigéit hogy érük a' Reformatuſok, 266. &c. Tekerik s' facsarják azt a' Pápáſok, 275. 276. 2d 296.
A' Szerecsen Országi Eccleſiák a' fundamentomra nézve mi-éink, 598. &c.
Szilágyi Reformatio, 561.
A' Szinen mi értetsék 400. A' ſzint imádgyák és tiſztelik Iſteni tiſztelettel a' Pápáſok. 103. 144. Csak a' kenyéri ſzint

szine nékik Sacramentom, 481. Szint rágnak, 243. 255. Szint tőrnek-meg, 253, 254. Szint emésztenek meg is, 368, A' szine' földön meg-rágattatván az égben a' Christus teste rágatik-meg. 370.
Szőlő-tő gyümölcse, 301. ad 306.

T.

A' Találmány a' Pápásoknál felyeb való a' Szent Irásnál, 263.
Szent Tamás napja, 912.
Tanul az igasságnak, 614, 615, 618, 619, 621. 622. 623, 625, 632. &c.
Tanbizonsága embernek, 48.
Tapasztalásbéli étel. 231.
Táplállya és neveli a' Christus teste a' Pápások testét, 240.
Tarrasius. 290.
Telesphorus Pápa a' negyven napi böjtöt találálya, 613.
A' Templom gerendáira, hogy a' Czásárt meg-öllye, követhordat a' Pápa, 950.
Templombéli orgona. Lásd Orgona.
Tertullianus meg-vettetik, 39. 43. Bellárminus ítélete felőle, 61. 67. Eretneksége. 61. 67.
A' test bizonyos helyben rekesztetik, 124. 125. 330. 331. 464.
Tapasztalható, 446 &c. Micsodás testet tulajdonitanak a' Pápások a' Christusnak. 290. Hogy tőretik-meg. 341, 342. 345.
Testi étele a' Christusnak nem haßnál. 461. &c. Aztis tulajdonképpen nem ehetni, 397. Titkos belső szemekkel kell azt vilsgálni. 452
Christus teste hármas jedzése. 376. 377. &c.
Theodora. 504.
Thuanus Pápás fő ember bizonyság tétele a' Waldenseſekről. 597.
Tiresia Pápák ágyasa. 802.
A' Tót Nemzet maga nyelvén akarja Istenét szolgálni. 941, 914. 915.
Tót bőtük eredede. 915.
Tömlöczöt csinállat a' Pápa. 940.

Tőrők Bálint. 362.
A' Tőrvényben nem kell a' sokaság után futni. 50.
A' Tőrvényt mint tőlthetni-bé. 745.
A' halas Tóbul 6-ezer gyermek agy koponyánál tőb vonatik-ki. 786. 806.
A' Tridentomi Synath átok alatt adgya-ki az Altal állatozást. 496.
Tropust bőrön állatnak az Ur vacsorában a' Pápások. 242. 243. &c. 274. 275. 300. 301.
A' Tudomány idővel mozdul-elő. 52.

U.

Uldaricus a' házasság óltalma. 787.
Üldöztetik az igasság a' X-dik, XI-dik százban. 520.
Az Ur vacsora két dologbul áll, 332. 333. Itt minémű Troupusok vadnak. *Ugyan ott.*
Uralkodások a' Pápáknak. 947. &c.
Ur napja. 902.
Ur szine változása Innepe. 905.
Üzőgős Szent Péter. 900.

V.

Vacsora kenyere és bora micsodás, 139. ad 145. Áldozás. 204. Nem az. 205. Mit vésznek ott a' hivek, 140. Ennek titkában a' Christus meg-őletik. 449. 482. Meghal. 364. All kenyérből és borból, 146, 147, 148. Ugy vette a' virágában élő Eccléſia a' az után való-is, 149. ad 162. Szentség törés itt csak kenyeret és nem bort is venni. 155. Az Ur szerzését itt meg-kell tartani. 162. ad 168.
Valentinianus a' szentelt vizet el nem szenvedheti. 1001.
Valóságos étel a' Christus teste. 337. &c. 354. 355 356.
Miért és mint. 356, 357.
Velerius Anastasius Cáſzár a' Patriárkától meg-koronáztatik. 955, 956.
A' Keresztyéni igaz Vallás hamar az Apostolok ideje után meg-

meg-zavarodik. 605. &c.
Változás módgyai és szollás formái az Atyáknál, 419, 420. 421, 422, 423, 424. 427. 409.
Változik a' kenyér Christus testévé. 488, 406.
Vasquez Jesuita helytelen panaszsza. 715.
A' Velenczések a' Pápa átkával nem gondolnak. 975.
Vére a' Christusnak. 523.
Veres Cardinali süveg vége. 963.
Viasz gyertya eredete. 10019. Minek jele, 10019.
Viasz bárány. 1004.
Christus Vicariusának nevezi magát II Benedek Pápa. 941.
Victor Pápa a' Mise oftya Christussa vételében méreggel öletik-meg, 950.
Vigilantius Eretneksége. 61.
Vigilius Pápa rosz ki-menetele. 932.
Világi Papi uraság kezdete, 941. 942.
Viz kereszt napja, 898.
Szentelet Viz. 10010. 10011. Szenteléſe formája. 10011. vége, 10020. 10011. Találója. 10011, 10012. Meg-fózatik. 10011, 10012. Pogányi szokás, 10015, 10016. Meg-kell esztendőnként ujjittani, 1020.
Waldus Péter ki-kél az Evangeliumi igasság mellett, 520. 633, 634. &c.
A' Váldenſesek üldöztetnek, 583. 635. Vallások, 587. &c. 529. 531. Vádoltatnak hamissan. 593. Meg-mentetnek a' vád alól magoktul a' Pápásoktul. 596. 597.
Wiclef János az igaz vallás mellett ki-kél. 636. &c.

Z.

Zacharias Pápa ideje. 620.
Zánchius vallás tétele a' Pápás Eccléſiárol. 1046.
Zedencho, ki Subinco Cepusnak is, hivatik. 637.

Kezdődött e' munka nyomtattatni 1678. *eſtendőben*, 25 *dik napján Szent György havának*, *és végeződött el Iſten kegyelme által*, 1679. *eſtendőben*, *Szent Jakab havának* 28-*dik napján.*

ISTENE A' DICSŐSSEG!

Kereſztyén Olvaſó,

A' Nyomtatásban eſett fogyatkozáſokat, igy jobbitsd-meg.

l. Levelet, *r.* Rendet, *o.* Olvaſs, *t.* Tőrőld-ki, *téſzen.*

L. 41. *r.* 14. add hozzá: *mert Iſten nem kőtőtte.* *l.* 47. *r.* utólsó rend előtt, *o. rationum.* *l.* 95. *r.* utólsó. *o. hálákat.* *l.* 114. *r.* 13. tedd által *Chriſtus.* *l.* 123. *r.* 5. *o. tőbbi.* *l.* 129. *r.* 12. *o. Iſten.* *l.* 132 *r.* 28. *o. kőnyvnek.* *l.* 134. *r.* 6. *o. monumento.* *r.* 13. *o. corporis.* *l.* 139. 16. *r.* után *o. Az Urvacsora igaz értelmérűl és azzal ellenkező Misérűl.* *l.* 156. *r.* 17. *o. ſangvinis.* *l.* 159. *r.* 9. *o. ſeorſum.* *l.* 176. *r.* 6. *o. őrdőgtűl.* *l.* 187. *r.* 12. *o. dicsőſség.* *l.* 193. *r.* utólsó, *o ize.* *l.* 207. első rend után, *o. Egy néminémű Pater Tractájáról.* *lev.* 211. *r.* 3. *o. vóltanak* *r.* 12. *o. kőſzikla.* *l.* 213. *r.* 12. *o. tanitott.* *l.* 217. *r.* 1. *o. változáſa.* *l.* 240. *r.* 15. *o. ligatus.* *l.* 261. *r.* 21. *o. Igy.* *l.* 270. *r.* 4. *o. Mert.* *l.* 294. *r.* 14. *o. változik.* *l.* 329. *r.* 17. E' ſzó után *Iſtentűl*, add hozzá, *hanem mindenik valóságnak tulajdonságát meg tartyuk.* *r.* 19. 20. *o. ſervamus.* *l.* 334. *r.* 4. *o. Csak.* *l.* 407. *r.* 2. *o. Cartagóbéli.* *l.* 341. *r.* 8. *o. Doctorokra.* *l.* 392. *r.* 16. *o. egyſzerſmind.* *l.* 376. *r.* 28. *o. és.* *l.* 415. *r.* 6. *o. azont.* *l.* 420. *r.* 6. *o. ſed.* *l.* 421. *r.* 18. *o. diſputálom.* *l.* 424. *r.* 3. *o. tudniillik.* *r.* 19. *o. hoſzſzaságát.* *l.* 426. *r.* 12. *t. aut in afflictionibus.* *l.* 431. *r.* 26. *o. Chriſto.* *l.* 435. *r.* 27. *o. Hiſpal.* *l.* 440. *r.* 8. 9. *o. kénſzeritett.* *l.* 442. *r.* 2. *o. lelkek.* *l.* 483. *r.* 20 *o. ő.* *l.* 495. *r.* 19. 20. *o. létele.* *l.* 499. *r.* 6. *o. időben.* *r.* 7. *o. quod.* *l.* 501. *r.* 16. *o. azt.* *l.* 503. *r.* 15. *t. ennyire.* *l.* 505. *r.* 1. *o. quinquaginta.* *l.* 507. *r.* 3. Hetedik helyett, *o. Hatodik.* *l.* 508. *r.* 14. *t. ke.* *l.* 513. *r.* 29. *o. ſzerelméjért.* *l.* 514. *r.* 7. 8. *o. őſztőkélné.* *l.* 517. *r.* 18. *o. méreggel.* *l.* 520. *r.* 17. *o. időben.* *l.* 521. *r.* 18. *t. T.* *r.* 28. az interrogationis nótáját tőrőld-le. *l.* 523. *r.* 6. *o. Angliai.* *r.* 17. *o. a' képek.* *l.* 525. *r.* 6. *o. e' ſzéken is.* *l.* 526. *r.* 2. *o. Albericus meg-fojtatik.* *l.* 548. *r.* 10. *o.* László helyet, *Lajos.* *l.* 565. *r.* 25. *o. nevezetes.* *l.* 579. *r.* 17. *o. ſzedni.* *l.* 580. *r.* 8. *o. ugy mint.* *l.* 589. *r.* 17. *o. Rajnerius.* *r.* 23. *o. hogy.* *l.* 593. *r.* 3. *o. ez.* *l.* 608. *r.* 9. *o. levél.* *l.* 611.

r. 19.

r. 19. o. 39. 40. 41. helyet, 43. 44. 45. l. 613. r. 25. 2 utóllyán. l. 630. r. 18. o. emberi. l. 636. r. 4. o. vallás l. 662. r. 28. o. valogatás. l. 664. r. 17. o. annak a' kőnyv. l. 671. r. 2. o. mind. l. 677. r. 18. o. szabadosnak. l. 686. 18. o. mindeneket. l. 707. r. 18. o. nostram. l. 714. r. 17. a' bé-tellyesedik helyet, el-végeződik. l. 717. r. 30. o. igasságában. l. 722. r. utóisó, o. füisse. l. 723. r. 19. o. es. l. 773. r. 24. o. állattyák. l. 774. r. 7. o. olajra. l. 776. r. 1. o. óltalmazni. l. 789. r. 5. o. pedig. l. 792. r. 15. o. hathatóképpen. l. 842. r. 20. t. az. l. 844. r. 7. o. azért. r. 20. o. lészek. l. 853. r. 29. o. kőrül. l. 858. r. 25. o. elég. l. 864. r. 17. o. AZ ISTEN KEPEIRŰL. l. 867. r. 21. 22. o. peculiari. l. 927. r. 10. 11. o. kesztyűket. l. 1008. r. 26. o. és ném az ő semélyében.

K. O. Ha mi áprólékos ezeken kivül elődben akad, azt magad-is el-igazithatod. Légy egésségben.